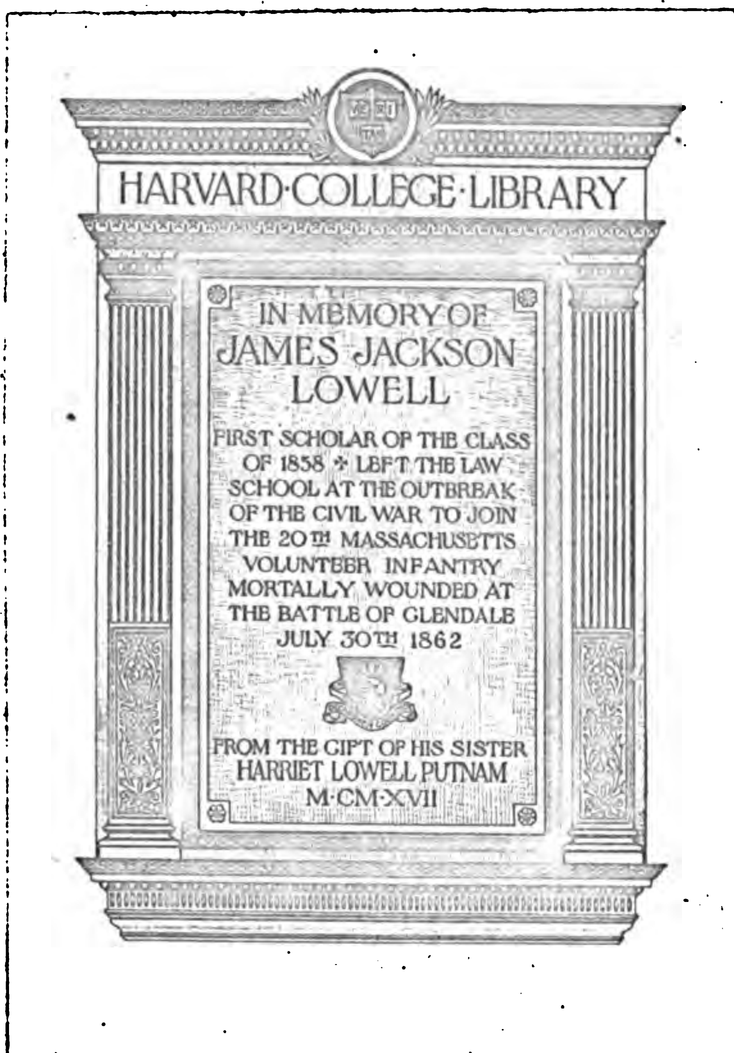

VE RI
TAS

VE
RI
TAS

HARVARD·COLLEGE·LIBRARY
IN MEMORY OF
JAMES JACKSON
LOWELL
FIRST SCHOLAR OF THE CLASS
OF 1858 ✣ LEFT THE LAW
SCHOOL AT THE OUTBREAK
OF THE CIVIL WAR TO JOIN
THE 20TH MASSACHUSETTS
VOLUNTEER INFANTRY
MORTALLY WOUNDED AT
THE BATTLE OF GLENDALE
JULY 30TH 1862
FROM THE GIFT OF HIS SISTER
HARRIET LOWELL PUTNAM
M·CM·XVII

„MAGYAR ÍRÓK"

ÉLETE ÉS MUNKÁI

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA MEGBIZÁSÁBÓL

IRTA

SZINNYEI, JÓZSEF
KIR. TANÁCSOS
A MAGYAR NEMZETI MÚZEUMI HIRLAP-KÖNYVTÁR IGAZGATÓ-ŐRE
A M. T. AKADÉMIA L. TAGJA

XII. KÖTET.

"12

Saád—Steinensis
Pt. 1
Sa-Sch"

BUDAPEST, 1908.
KIADJA HORNYÁNSZKY VIKTOR.

S

Saád *Henrik*, cziszterczi rendű áldozópap és tanár, szül. 1861. aug. 12. Egerben (Hevesm.); a rendbe lépett 1878. aug. 27., pappá szentelték 1884. aug. 10., tanár volt 1888—89. a bajai főgymnasiumban, 1889-től Egerben. 1902. jún. 16. az intézet kegyura lelkészszé kinevezte s jelenleg plébános-helyettes Nagytevelen (Veszprémm.) — Czikkei a Kath. Szemlében (1898. könyvism.); az Egerben (1898. 37. sz. Valami Athenről); az egri Hiradóban (1894. 16—19. sz. Vázlatok görögországi utamból.)

A bajai cziszterczi-rend Emlékkönyve. Bpest, 1896. 370. l. — *Egri főgymnasium Értesítője.* 1903. 112., 113. l. — *Magyarországi róm. kath. papság Névtára.* Bpest, 1904. 215. l.

Saaghy *Vendel.* L. *Sághy.*

Saarosi *András.* L. *Sárossi.*

Saárosy *Ferencz.* — Munkája: *Das Wetter* und die Cholera. Abhandlung über die Entstehungsursache der Cholera und über Schutzmittel gegen diese Epidemie. Kaschau, 1893.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Saarosi *István,* tanító Benedekfalván (Szilágym.) — Kézirati munkája a m. n. múzeumban: Fejérváry Ferencz felett mondott verses végső elhúcsúzása. Benedekfalván, 1738. Böjtelőhava 22. 4-rét.

A m. n. múzeumi kézirattár példányából.

Saarosi *János.* L. *Sárosi.*

Saarosy *József,* orvosdoktor, szülészmester, gyakorlóorvos Eperjesen, sárosmegyei származású; a budapesti orvosegyesület levelező tagja és Sárosmegye főorvosa. — Czikkei az Orvosi Tárban (1842. II. Szepesmegyei Czigelka nevű ásványvíz megismertetése, 1844. II. Gyógykisérletek a czigelkai iblanytartalmú ásványvízzel); a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (VII. 1847. Jelentés a bártfai kirándulásokról, egy rajzzal). — Munkái: 1. *Dissertatio* inaug. physicopathol. de infante. Vindobonae, 1834. — 2. *Czigelka* ásványos vize, természettani és orvosi tekintetben. A m. orvosok és természetvizsgálók Kassa—Eperjesen tartott VII-ik nagygyűlése alkalmával. Eperjes, 1846. (Németül: U. ott, 1846.)

Szinnyei Könyvészete.

Saarosi *Márton,* városi jegyző; eleintén Rákóczi Zsigmond íródeákja volt. Az 1604. és a következő évben Sziléziában élt számkivetésben s a mint visszatért hazájába, ismét Rákóczi udvarában Szerencsen tartózkodott. Rákóczi halála után Eperjesen telepedett le s itt városi jegyzői hivatalt viselt még 1627-ban is. Eperjesen meg is nősült, Rosenmann János itteni cs. kir. postamester Dorka leányát vevén el. Benső baráti viszonyban állott Melda Györgygyel, kassai lakossal, kivel számkivetésének ideje alatt élénk levelezést folytatott. — Melda György özvegyének 1603. Husvét után hétfőn Kassán kelt levelét közli az eperjesi városi levéltár-

ból a Figyelő (VII. 1879.), melynek hátlapjára írta: Szivem vidámsága (czím a versfejekből) cz. 14 strófás költeményét 1605-ben (ezt is közli a Figyelő). Mind a kettő nyelvészeti szempontból érdekes maradvány.

Figyelő VII. 1879. 311—313. l. (Lévay István.

Saarosi *Sándor*, Jézus-társasági áldozópap és tanár, szül. 1719. máj. 7. Sároson; 1735. okt. 17. lépett a rendbe; bölcsészetet és theologiát tanított Győrött 1758-ban és Budán 1759-ben. Meghalt 1766. máj. 26. Udvarhelyen. — Munkája: *Assertiones* ex universa philosophia . . . quas in... academia Jaurinensi . . . 1758. . . . publice propagnandas suscepit Joan. Stehenics . . . ex praelectionibus Alex. Saarosi. Jaurini.

De Backer-Sommervogel, Bibliothèque-Bibliogr. VII. 356. h.

Saárossy-*Kapeller Ferencz* (sárosi), cs. és kir. asztalnok, miniszteri tanácsos (a család Kapeller Ulriktól, a habsburgi Rudolf hires vezérétől származik, kinek utóda Kapeller Konrád 1535 körül I. Ferdinánd királynak sárosvári kapitánya volt; 1874. július hó 28-án a régi tiroli nemesség és az Osten és Gatterfeldeni előnév megtartása mellett a magyar nemességet a Saárossy névvel és sárosi előnévvel kapta). S. atyja, szintén Ferencz, kir. tanácsos, Sáros vármegye táblabirája, anyja ribári Ribary Paulina; szül. 1856. szept. 19. Kassán, főgymnasiumi tanulmányait 1864—71-ig Eperjesen, Nagyváradon és Egerben végezte, jogi tanulmányait 1871—78. Kassán. 1873—74-ben a magyaróvári gazdasági akadémián tanult. 1875-ben Proskau, Taránd és Hohenheimban hallgatta az ottani tanárok előadásait. 1876-ban beutazta a Németbirodalmat, Angol- és Francziaországot és Belgiumot; 1876-ban a m. kir. pénzügyministeriumban segédfogalmazónak, 1879. a földmívelés-, ipar- és kereskedelmi miniszteriumban miniszteri fogalmazónak, 1883. titkárnak, 1891. osztálytanácsosnak és 1902. miniszteri tanácsosnak neveztetett ki. — Közgazdasági, társadalmi s vadászati czikkeket írt a Pester Lloydba, a magyar napilapokba s a vadászati lapokba. — Munkái: 1. *Az erdőtörvény* (1879. évi XXXI. t.-cz.) magyarázata. Bpest, 1883. — 2. *Magyarország borászati törzskönyve.* Irta és hivatalos adatok alapján összeállította S. K. F. miniszteri titkár. U. ott, 1885. — 3. *A méhészet* multjáról és jelenéről, különös tekintettel hazánkra. U. ott, 1902. (Közigazgatási Könyvtár IV. 4., 5.) — 3. *A méhészetről* szóló törvényjavaslat. U. ott, 1902.

Kiszlingstein Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1902. és önéletrajzi adatok.

Saárossy-*Kapeller Ödön* (sárosi), m. kir. államvasuti főfelügyelő és igazgatóhelyettes, született 1857-ben Ungvárt, a gymnasiumot Egerben és Kassán végezte, utóbbi helyen a jogakadémia hallgatója is volt. A m. kir. közmunka- és közlekedési miniszteriumban 19 évig szolgált, hol csakhamar elnöki titkár lett; 1882-ben a m. kir. államvasut-igazgatósághoz lépett át, hol főfelügyelő és igazg.-helyettes volt. Meghalt 1888. márcz. 13. Bpesten. — Munkája: *A m. kir. államvasutak* tíz évi működése a közgazdaság terén. A m. kir. államvasutak igazgatóságának hivatalos adatai nyomán. 10 melléklettel. Budapest, 1885. (Németül. U. ott, 1885.)

Kiszlingstein Könyvészete. — *Vasárnapi Ujság* 1888. 12. sz. (Nekr.) és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Saárváry *Béla*. L. *Sárváry*.

Saárváry *István*, szent Ferencz-rendi szerzetes, született 1730-ban Csepregen (Sopronmegye); a próbaévet 1749-ben Malaczkán töltötte; 1753-ban miséspappá szentelték. Több helyen volt hitszónok. 1763-ban a Szentföldre zarándokolt és Jeruzsálemben három évig tartózkodott. Hazájába visszatérve ismét folytatta hitszónoki hivatását. Meghalt 1784. jan. 18.

Szombathelyt (Vasm.). — Munkái: 1. *Örök életre vezetgető Tábla*, a Serafikus Szent Ferencz Penitentziatartó Harmadik Szent Szerzetének IV-dik Miklós Szentséges Pápától 1289-dik esztendőben megerősíttetett és az utánna valóktól jóváhagyattatott Regulája, Mely Szabad Királyi Nemes Nagy-Győr-Városában 1770-dik esztendőben az Első Magyar Nemzetbéli Férjfiak s Aszszonyok neméből való próbaesztendőben lévő ájtatos Tertiariusoknak, kik Tulajdon Házaikban laknak, éppen s egyenessen, őket illető rövid értelmes magyarázattal az ő akkorbéli P. Directorok iparkodásából, az Előljárók engedelmével kezekbe adatott. És magok költségén (a változandóknak egyenes változásával) harmadszor kinyomtattatott. Győr, 1770. — 2. *Szent Ferencz harmadik rendje*. U. ott, 1770.

Danielik, M. Irók II. 279. l. — *Farkas Seraphinus*, Scriptores Ord. Min. S. P. Francisci. Posonii, 1879. 84. l.

Saáry *Antal*, orvosdoktor, sebész és szülészmester, szül. 1819-ben; 1842-ben nyert orvosdoktori oklevelet; megyei járási és községi orvos volt Dunavecsén (Pestm.), hol 1881. ápr. 2. meghalt 62 évében. — Czikkei az Orvosi Hetilapban (1859. Bal mozgékony vese, 1860. Takár csúz, a koponya agyhártyáin át az agyba ható roncsolt sérülés, agyállományvesztéssel, agytályog, teljes kigyógyulás, Idült félbenhagyó szemgödörfölötti idegzsába, 1861. Fehérvár.)

Oláh Gyula, Az egészségügyi személyzet Magyarországban. Bpest, 1876. 289. l. és gyászjelentés.

Sabel *Boldizsár*, kereskedő és hites polgár Kolozsvárt; miután kereskedelmi ismeretek szerzése végett ismételten több országot bejárt, letelepedett Erdélyben Kolozsvárt, hol 1818. körül meghalt. — Munkája: *Dsengischán* khámok khámja és Karizmei szultán Mehemet történetei. Mellyeket a vitézi és politikai nagy tettek olvasásában gyönyörködők kedvekért örmény és görög nyelvből fordított. Pest, 1816. (Ajánlotta gróf Bánffy György, Erdély kormányzójának 1812. máj. 5. Fia, Sabel Menyhárd adta ki atyja halála után 1815. ápr. 15. annak meghagyásából, Mehemet szultán és Dsingischán rézm. képeivel.)

Petrik Bibliogr. I. 568. l.

Sabiz *József* (taubenspergi), orvosdoktor, fiumei származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de habitu germanorum antiquo, et structura corporis aevi moderni. Viennae, 1787.

Szinnyei Könyvészete.

Sabo *Emil*. L. *Szabó*.

Sábov *Ermén*. L. *Szabó*.

Sacher *István*, jogi doktor, Budapest fő- és székváros polgármestere; családi nevét időközben Bárczi-ra változtatta. — Munkája: *Közgazdasági ismeretek*. Felső kereskedelmi iskolák számára. Bpest, 1896. és 1897.

M. Könyvészet 1896—97.

Sachs *Hugó*, német szinész. — Munkája: *Theater-Almanach* für Pesth und Ofen auf das Jahr 1858. Pesth, 1858. (Schulz Edével együtt.)

Petrik Bibliogr.

Sachsenheim *Frigyes*. L. *Soterius*.

Sadler *András*, ág. ev. lelkész, beszterczei származású, a wittenbergi egyetemen tanult, honnét 1685. jún. visszatérve, a besztercei gymnasium rektora volt. 1690-ben Jaádra (Beszterce-Naszódmegye) hívták meg lelkésznek, hol 1715-ben meghalt. — Munkái: 1. *Mysterium Trinitatis* ante publicum Christi praeconium a fidelibus N. T. cognitum et creditum e Cantici Zachariae introductione Luc. L. v. 26. ad v. 33. praes. Jo. Deutschmann. Witebergae, 1684. (Megjelent Deutschmann Theosophiá-jában 65—86. l.) — 2. *Dissertatio* Pneumatica de Spiritu in communi. Praes. M. Joh. Albrich d. 20. Aug. 1684. U. ott.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 154. l.

Sadler *György*, ág. ev. lelkész, szászkézdi (Nagy-Küküllőm.) származású, előbb rektor volt, 1593-ban lelkész Kőhalomban, 1601. Lebneken, 1603. Garádon és 1605. Szász-Keresztúron (Nagy-Küküllőmegye), hol 1610. ápr. 19. meghalt. — Munkái: 1. *Vera* & Orthodoxa De Praedestinatione hominum aeterna Assertio... Respondente . . . Francofurti, MDXCII. (Ajánlja atyjának, Sadler György lelkésznek.) — 2. *Iridos* meteori speciosissimi Θεωρια physica. U. ott, 1592. — 3. *Quarta Disputatio*, ex Augustana confessione De Persona Christi . . . U. ott, 1594.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 156. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész, 244., 245., 249. l.

Sadler *József*, orvosdoktor, egyetemi tanár, a m. n. múzeum természetrajzi osztályának őre, szül. 1791. május 6-án Pozsonyban. Gymnasiumi tanulmányainak elvégzése után 15 éves korában gyógyszerészsegéd lett az irgalmasrendűek gyógyszertárában. Azután elvégezvén a gyógyszerészi tanfolyamot a pesti egyetemen, 1810-ben gyógyszerészmesteri oklevelet kapott. Bölcseleti és orvostudományi tanulmányait ugyancsak Pesten 1812-től 1819-ig végezte. Már mint tanuló segéd lett a vegytani és növénytani tanszék mellett s mint ilyen 1815—1819-ig működött. 1820-ban orvosdoktorrá avattatott és még ugyanezen év július 20. a nemzeti múzeum természetrajzi tárának segédőre, 1821. szept. 2. pedig rendes őre lett. 1832-ben a pesti egyetemen a növénytan helyettes, 1834-ben pedig rendes tanárává neveztetett ki, hol 1848-ig működött. 1838-tól 1842-ig mint helyettes a vegytant is tanította. 1826-tól 1830-ig a dékáni hivatalt vezette. Tagja volt 1827-től a moszkvai természetvizsgálók cs. társaságának és a weimari mineralogiai s a regensburgi fűvésztársaságnak. Érdemei elismeréseül több növényt neveztek el róla, pl. Potentilla Sadleri Reichb., Ferula Sadleriana Ledeb. Meghalt 1849. márcz. 12. Pesten. — Czikkei az Orvosi Tárban (1840. II. Tüzesvas kőkemű, scirrhosus, végbéliszam, prolapsus ani ellen, 1841. I. A búziási ásványvizek, in nuce); a M. természettud. társulat Évkönyvében (I. 1841—45. A horvátországi meteorkőesésről, A növénytan történetei a XVI. században, A kétszikű növények évrétegeiről, A magyarországi fűneműek családjáról, Haberle életrajza); a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (VI. 1846. A kosbornemüek földrajzi elterjedése Magyarhonban.) — Munkái: 1. *Verzeichniss* der um Pesth und Ofen wildwachsenden phanerogamischen Gewächse mit Angabe ihrer Standorte und Blüthezeit. Pesth, 1818. — 2. *Dissertatio* inaug. medica sistens descriptionem plantarum epiphyllospermarum Hungariae et provinciarum adnexarum atque Transylvaniae indigenarum. U. ott, 1820. — 3. *Magyarázat* a magyar plánták szárított gyűjteményéhez. U. ott, 1824-30. Nyolcz füzet. — 4. *Nachträge* zu den Icon. plantarum rariorum Hung. von Rochel gezeichnet. Hely és év n. — 5. *Flora* Comitatus Pestiensis. Pestini, 1825—26. Két kötet. (I. Monandria-Decandria. II. Dodecandria-Polygambia. 2. kiadás egy kötetben. U. ott, 1840.) — 6. *De filicibus* veris Hungariae, Transylvaniae, Croatiae et Litoralis Hungaricae solennia instaurationis semisecularis universitatis Hungaricae die XXVIII. Junii anni 1830 recolens disserit. Budae, 1830. — 7. *Sadler Mihály*, Specimen inaug. sistens Synopsin salycum Hungariae. U. ott, 1831. (Sadler József kézirataiból.) — 8. *Institutionum* botanicarum pars prior: Glossologia Systematica et Phytographia. U. ott, 1834. (Egyetemi előadásainak vezérfonala volt.) — 9. *Feueregger Károly*, *Dissertatio* inaug. medico-botanica de valerianeis Hungariae, Croatiae, Transsylvaniae, Dalmatiae et Litoralis Hun-

garici. U. ott, 1837. (S. kézirataiból.) — 10. *Grész János*, *Dissertatio* inaug. medico-botanica de potentillis Hungariae, Croatiae, Transylvaniae, Dalmatiae et Litoralis Hungarici. U. ott, 1837. (S. kézirataiból.) — 11. *Czompó János*, *Dissertatio* inaug. med.-bot. de euphorbiaceis Hungariae, Croatiae, Transsylvaniae, Dalmatiae et Litoralis Hungarici. U. ott, 1837. (S. kézirataiból.) — 12. *Jankovich Antal Pál*, *Dissertatio* inaug. sistens literaturam doctrinae de fungis venenatis suspectis et edulibus accidente synopsis specierum Hungaricarum amanitae. U. ott, 1838. (S. kézirataiból.) — 13. *Hoffer István*, *Dissertatio* inaug. bot.-medica sistens lycopodineas Hungariae. Budae, 1839. (S. kézirataiból.) — 14. *Die Gräser Ungarns*, gesammelt und für Botaniker und Oekonomen herausgegeben. Ezen czím alatt is: Agrostotheca hungarica, complectens plantas siccatas gramineas, cyperaceas et junceas Hungariae, Croatiae et Dalmatiae. Hely és év n. Két füzet.

Hazai s Külf. Tudósítások 1827. II. 16. sz. — *Status praesens* reg. liter. Univers. Ungaricae. Budae, 1830. 17. l. — *Fejér*, Historia Academiae 159., 160. l. — *Ujabbkori Ismeretek Tára* VI. 159. l. — *Kanitz*, Versuch einer Geschichte der Ungar. Botanik. Halle, 1865. 155—157. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Vasárnapi Ujság* 1878. 44. sz. (Sírkőfelirata.) — *Pallas Nagy Lexikona* XIV, 775. l. — *Bőgyes* Emlékkönyve 162. l. Fénynyom. arczk.

Sadler *Richárd*, gyárigazgató Budapesten és a budapesti Humboldt szabadkőmíves páholy tagja, hol felolvasásokat tartott, így 1897-ben: Wie kann die Lage der arbeitenden Klasse verbessert werden? cz. — Munkája: *Ein Wort* zur Arbeiterfrage. Vorgetragen in der □ Humboldt. Budapest, (1899.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Sáfár *Ferencz*, ev. ref. főtanító, Sáfár István egyházi szolga és Kiss Rebekka fia, szül. 1848. decz. 10. Karczagon; a négy gymnasiumi osztályt helyben, az V. és VI. osztályt, úgy a tanítói képzőt Debreczenben végezte, hol énekvezér is volt; azután 1868. október 10. Csökmőre (Biharm.) ment segédtanítónak, honnét (időközben rendes tanító lett) Karczagra, majd 1877. ápr. 20. vissza Csökmőre hivatott, hol mint főtanító működik. — Munkája: *Egyházi beszédekre* alkalmazott énekversek. Ref. énekvezérek, rektorok s tanítóképezdei növendékek templomi basználatára. Debreczen, 1872. — Kéziratban: Bibliai történetek, vallástörténet, természetrajz, a bihari ref. egyh. megye által kiadott tanterv szerint iskolai használatra dolgozva, 50—70 füzet «Irka», saját módszer az ütenyírás gyors és biztos megtanulására.

Petrik Könyvészete. — *Uj M. Athenás* 348. l.

Sáfár *Imre*, jogi doktor, jogakadémiai tanár; a kassai akadémiához nevezték ki a politikai tudományoknak, a curialis stylus, a váltó- és kereskedelmi törvények rendes tanárának; közben a nagyváradi jogakadémia helyettes tanára is volt 1804—1806-ig. Meghalt 1823. jan. 5. Kassán szélütés következtében 54. évében. — Munkái: 1. *Positiones* ex politia, quas in regia academiae Cassoviensi ex institutionibus E. S. a. 1799. publice propugnandas susceperunt Carolus Klobusitzky . . . Cassoviae. — 2. *Positiones* ex universo jure patrio, et universis scientiis politicis ac stylo curiali politico. U. ott, 1808. — 3. *Oratio* funebris, qua domino Mauritio libero baroni Sahlhausen in palatio regiae academiae Cassoviensis die 12. Nov. 1811, parentavit. U. ott. — 4. *Institutiones* juris cambialis. Budae, 1825. (Magyarul: Váltójog. Ford. és világosító jegyzetekkel bővítve és Magyarországra alkalmazva kiadta Stettner György. Pest. 1832).

Hazai s Külf. Tudósítások 1823. I. 4. sz. — *M. Kurir* 1823. I. 5. sz. — *Tudományos Gyűjtemény* 1823. I. 125. l. — *Bozóky Alajos*, A nagyváradi kir. akadémia százados multja. Bpest, 1880. 76. l. — *Petrik* Bibliogr.

Sáfár *László*. — Munkái: 1. *Tudnivalók* a képviselőválasztásra. A választás és előkészületei, a kuriai biráskodásból vett törvénymagyarázatokkal. Bpest, 1895. (Ism. Vasárnapi Ujság 2. sz. 2. kiadás. U. ott. 1906.) — 2. *A pesti vértanúkról*. U. ott, 1899.

Corvina 1906. 17. sz. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Safári *János*, orvosdoktor, kiskőrösi (Pestm.) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medico-physiographica de hominis varietatibus. Vindobonae, 1838. (Ajánlja atyjának Safarik Pál József bölcseleti doktornak).

Szinnyei Könyvészete.

Safarik *Adalbert*, prágai egyetemi tanár Safarik Pál József híres nyelvész legidősebb fia, szül. 1829. okt. 26. Ujvidéken (Bács-Bodrogm.); első neveltetését a szülői házban nyerte, azután a prágai gymnasiumot látogatta, hol atyja felügyelete alatt nyelvészeti tanulmányokkal foglalkozott; 1846—47-ben bölcseletet tanult; azonban kiváltkép a természettudományokat művelte. 1847—50-ben a Redtenbacher laboratoriumában dolgozott; míg végre kizárólag a vegytanra szentelte idejét. Miután egy évig Quadrat Bernát brünni tanszéke mellett a technikai vegytanban képezte ki magát, a prágai cseh reáliskolához nevezték ki tanárnak, hol 1851—56-ig működött. 1856 nyarán államsegélylyel külföldre utazott és 1856—57-ben Berlinben elméleti, 1858—59. Göttingában gyakorlati vegytannal foglalkozott. Visszatértével 1859-ben a bécsi kereskedelmi akadémiánál nyert tanári állást. Két év mulva betegsége miatt lemondott állásáról és 1861—62-ben egy Bécs melletti iparvállalathoz szegődött társnak. Innét is betegsége miatt távoznia kellett és az erdélyi fürdőkben keresett gyógyulást. Visszatérve, 1865-ben a prágai műegyetemen nyert írnoki állást, melyet 1868-ig töltött be; ekkor ugyanazon intézetnél a vegytan cseh tanszékénél alkalmazták, mely tanári állásában 1869-ben véglegesítették. Később a prágai egyetemen a vegytan rendes tanára lett. Tagja volt a cseh tudományos társaságnak és Fürstenberg herczeg könyvtárnoka. Meghalt 1892. jún. végén Prágában. — Több czikket írt a külföldi lapokba. — Munkája: *Základové* chemie čily lučby. Prága, 1860. (A vegytan alapvonalai). Két kötet. — Lefordította és kiadta csehül Humboldt Sándor Ansichten der Natur cz. munkáját. (Bécs, 1863.).

Wurzbach, Biogr. Lexikon XXVII. 49. l.

Safarik *János*, orvosdoktor, szerb történetíró, előbbinek nagybátyja, S János jószágigazgatónak, a nyelvtudós S. Pál József idősb testvérének és Laucsek Zsuzsannának fia, szül. 1814. nov. 14. Kis-Kőrösön; 1821-től az újvidéki német iskolában tanult. 1823-ban a szerb gymnasiumot, melynek igazgatója akkor nagybátyja, S. Pál József volt, látogatta. 1823-ban bevégezvén a gymnasiumot, Pozsonyba ment, hol bölcseleti és jogi tanulmányokat hallgatott és megismerkedett a szláv vezérférfiakkal (Hódža, Hurbán, Stur, Skultety és többekkel). 1832-től a pesti egyetemen az orvostudományokat hallgatta s Kollár János tót költő házát látogatta. 1834—37-ig Bécsben végezte orvosi tanulmányait és 1838-ban orvosdoktorrá avatták. 1840-ben Ujvidéken mint gyakorlóorvos telepedett le; ekkor kezdte a régi délszláv nyelvemlékek ismertetését, így 1840. a Danica Ilirskában a régi glagolita iratokat ismertette. 1843-ban Belgrádban a természettan és 1849. a történelem tanára lett és rendkívüli érdemeket szerzett a délszlávok régészete és régi történelme körül; okleveleket, régiségeket gyűjtött és ismertetett. 1861. a belgrádi múzeum és főiskola könyvtárának őre lett. Sok kitüntetést nyert; a szerb tudós társaság elnöke és több külföldi tudós társaság tagja lett; számos rendjellel is kitüntették. 1869-ben a szerb államtanács tagja

lett. Meghalt 1876-ban Prágában. — Főbb munkája: *Acta* archivi et reliquorum slavorum meridionalium. Belgrad, 1860.

Slovník Naučný. Prága, 1859. IX. 18. l. (F. L. Rieger.) — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 775. l. — *Ottův Slovník Naučný.* Prága, 1906. XXIV. 540 l.

Safarik *Pál József,* bölcseleti doktor, a prágai egyetem könyvtárnoka, S. Pál ág. ev. lelkész és Káresz Katalin fia, szül. 1795. máj. 13. Fekete-Patakon (Csetnek mellett, Gömörm.). 1805-ben a rozsnyói gymnasiumba ment hol a három osztályt elvégezte és megtanult magyarul és németül. 1810-ben a késmárki lyceumba került, hol S. német nyelvű önéletrajzában kegyelettel emlékezik meg tanárairól, különösen Genersich Jánosról, kitől életének irányát nyerte. Ekkor keletkezett benne a szláv nyelv és irodalom iránti hajlam; a szerb és ruthén tanulótársaitól megtanulta a szerb és ruthén nyelvet és a cyrill írást. 1815. okt. 27. iratkozott be a jenai egyetemre; szabad idejét itt is a szláv nyelv és irodalom tanulmányozásának szentelte. Itt fordította szláv nyelvre Aristophanes Felhőit és Schiller Stuart Máriáját. 1817-ben bölcseleti doktorrá avatták. 1817. szept. nevelő lett Pozsonyban Kubinyi László mellett. 1819. máj. az újvidéki görög nem egyesült kath. szerb főgymnasium patronatusa megválasztá a humaniorák tanárának, egyszersmind a főgymnasium igazgatásával is megbízta, hol 14 évet töltött mint tanár (az első 6 évben a gymnasium igazgatója is volt). Az új gymnasiumot szervezte és mint az egyedüli tanár, ki a magyar nyelvet bírta, ezt is tanította. Itt megnősült, neje zsédeni Ambrózy Julia haláláig hű társa volt. Cseh barátainak meghívására, miután 1833. márcz. leköszönt újvidéki állásáról, Prágába költözött. Még újvidéki tartózkodása alatt átkutatta az újvidéki, karloviczi s fruskagorai zárdák könyv- és levéltárait. Prágában leginkább a szláv nyelvekre és azok irodalmára, a szláv népek legrégibb történetére és régiségeire volt tekintettel. Két évig kizárólag tudományos kutatásokkal foglalkozott. 1834—35-ben szerkesztette a Světozor (Panorama) cz. népszerű heti folyóiratot. 1835—37. a prágai magistratusnál a «translator in russico-polonico» állomást töltötte be, 1837-ben kinevezték a szépirodalmi és vegyes tartalmú művek censorává, mely hivatalt 1847-ig viselte. 1841-ben számfeletti custossá, 1844. valóságossá s 1848-ban könyvtárnokká nevezték ki a prágai cs. kir. egyetemi könyvtárhoz, mely utóbbi állásában 1860-ig megmaradt. A mint S. szláv régiségei megjelentek, a híre a külföldön is nőttön-nőtt, több tudós társaság tagjává választotta. A porosz kormány meghívta a berlini vagy a boroszlói egyetem szláv philologiai tanszékére, de ezek egyikét sem fogadta el; ekkor a porosz kormány «pour le mérite« renddel tisztelte meg. A bécsi tud. akadémia 1847-ben választotta meg tagjának, hol székét 1848. febr. 2. tartott beszédjével foglalta el: 1848. ápr. és máj. Bécsben tartózkodott, midőn Sommaruga báró osztrák közoktatási minister meghívására a tanügy javítása ügyében tartott tanácskozásban részt vett. Ekkor a szláv nyelv szerepéről a közép- és főiskolákban dolgozatot nyújtott be, melyet elfogadtak és megkinálták tanácsosi ranggal a közoktatási miniszteriumban; ő azonban inkább a könyvtárnoki állást (1848. ápr. 25.) fogadta el. Részt vett 1848. jún. 2. a prágai szláv congressuson, hol a magyarországi szlávok is megjelentek, melyet azonban az akkori zavarok miatt feloszlattak. Azután visszavonult a politika teréről és kizárólag hivatalának és tudományának élt. 1838-tól 1848-ig a cseh nemzeti múzeum folyóiratának is szerkesztője volt. Életének utolsó éveiben a glagolitica tanulmányozásával foglalkozott. 1857-ben kiadta a glagoliticus töredékeket és 1858-ban a

glagolitismus eredetéről és hazájáról írt művét. 1856-tól kezdve gyakran nehéz beteg volt. 1860. okt. 30. saját kérelmére nyugdíjazták. Meghalt 1861. jún. 26. Prágában. Könyvtárából, mely a szláv irodalmat illetőleg nagybecsű volt, özvegye Catalogust adott ki. (Bécs, 1862.) — Munkái: 1. *Tatranská Musa* s lyrou slovanskou. Lőcse, 1814. — 2. *Počátkové* keského básnistvi obzuláště prosodie. Pozsony, 1818. (A cseh költészet, különösen a cseh prosodia alapelvei.) — 3. *Písně* světské lidu slovenského v Uhrich. Pest, 1823. Két kötet. (A magyarországi szlovák nép világi dalai. Összegyűjtötték s kiadták többen. A II. kötet előszavát S. írta. A szlovák népdalokat magyarra fordították: Szeberényi Lajos és Lehoczky Tivadar.) — 4. *Geschichte* der slavischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten. Ofen, 1816. — 5. *Ueber die Abkunft* der Slaven nach L. Suroviecki. Ofen, 1828. — 6. *Juridisch-politische Terminologie* der slaw. Sprachen Oesterreichs. Wien, 1850. — 7. *Geschichte* der südslawischen Literatur (Handschriftlicher Nachlass). Herausgegeben von Josef Jireček. Prag, 1864—65. Három kötet. (Befejezetlen nagy művének részei.) — Több munkáiról, czikkeiről és kézirataíról Wagner Lajos bőven megemlékezik. — S. nevét: Safáry, Schaffarik, Safařik, Šafárik, Schafarik, Saffarik, Schaffarik, Schaffaryk, Schafarzik és Schafarzyknak is írják.

Kaon, Jena Hungarica. Gyulae, 1858. 188. l. — *Újabbkori Ismeretek Tára* VI. 141. l. — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XXVIII. 53. l. (Bő repertóriummal). — *Wagner Lajos*, Safarik élete és művei. Budapest, 1878. — *Századok* 1878. 685. l. — *Černokneřník* 1895. 5. sz. arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 775. l. — *Slovník Naučný*. Prága. 1906. XXIV. 528. l.

Sáfrán *Géza*, m. kir. honvédszázados, szül. 1870. nov. 4. Bánfalván, (Borsodm.); hat gymnasialis osztály bevégzése után 1886—96-ig a Ludovika akadémia tisztképző tanfolyamát hallgatta. 1890. aug. 18. honvéd hadapród-tiszthelyettessé neveztetvén ki, e minőségben 1891. nov. 1-ig s ez időtől 1894. szept. 15-ig mint hadnagy a miskolczi 10. honvédgyalogezrednél, 1894. szept. 15-től 1896. aug. 21-ig pedig a nagyszebeni 23. honvédgyalogezrednél csapatszolgálatot teljesített, hol az élelmezési tiszti tanfolyamot is elvégezte. 1894. nov. 1. főhadnagygyá lépett elő. 1895—96. évben a felsőbb tiszti tanfolyamon volt. 1896. aug. 21-től 1897. jan. 31-ig csapatszolgálatot végzett, 1897. febr. 1-től fogva pedig mint ezredsegédtiszt működik a 10. honvédgyalogezrednél. 1902. máj. 1. II. oszt. századossá léptették elő. — Czikke a Ludovika Akadémia Közlönyében (1896. A testgyakorlatokról.) — Munkája: *Szent a zászló*, szent az eskü. Olvasókönyv a honvédlegénység részére. Bpest, 1895. (II. kiadás 1896., III. kiadás. Emlékkönyv ő cs. és ap. kir. felsége I. Ferencz József 50 évi uralkodása emlékére cz. Miskolcz 1898. IV. pót-kiadás. U. ott, 1898.).

Ludovika Akadémia Közlönye 1899. 688. l. — — *Honvédség Névkönyve* 1905. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Sáfrány *Károly*, kegyes tanítórendi áldozópap és tanár, szül. 1864. jún. 9. Török-Becsén (Torontálm.); a rendbe beöltözött 1883. aug. 27., fölszentelték 1889. máj. 19.; gymnas. tanár volt Veszprémben, Váczon, jelenleg pedig a nagykanizsai főgymnasium tanára, hol a latin és német nyelvet és irodalmat tanítja. — Költeményei a Veszprémi Közlönyben (1888. 52. sz. Burns, Télen, angolból ford., 53. sz. Schiller, Az elfátyolozott kép. ford., 1889. 3. sz. Longfellow, A híd, ford., 1891. 6. sz. Baratinszky, Mit akartok napok, ford.).

Vajda Névkönyve 230. l. — *A magyar kegyestanítórend Névtára* 1907. 32., 74. l.

Sáfrány *Lajos*, ev. ref. tanító, nőképzőintézeti igazgató, szül. 1874. okt. 15. Tégláson (Hajdúm.), hol atyja lelkész volt, anyja Fodor Julianna. A gymna-

siumot és theologiai tanfolyamot a debreczeni kollegiumban, a bölcseletet Budapesten és Münchenben végezte; 1899—1900-ban helyettes tanár és docens volt a debreczeni ev. ref. főgymnasiumban, 1900—1905-ig a paedagogia tanára u. ott a ref. tanítóképző-intézetben. 1905 óta a nagyváradi ev. ref. tanítónőképző-intézet igazgatója. — Az 1893—900. évek között verses és prózai szépirodalmi, aesthetikai s társadalmi czikkeket írt a Debreczeni Hírlap, Debreczeni Ellenőr, a Debreczen és az Uj Idők cz. hírlapokba; egyéb hirlap-czikkei a Debreczeni Prot. Lapban (1905. 8. sz. A nő lelke, 17—25. sz. Szemlélődés tanügyi reformkérdések felett, 31. sz. A XIX. század mérlege egy franczia tudós szerint, 1896. 37. sz. A lelki élet gépezete és az akarat nevelése); a M. Paedagogiában (1905. A filozofia tanítása a középiskolában); a Debreczeni Lelkészi Tárban (1904—1905. Az okos és szelíd nő. Még nagy idő vagyon!) — Munkái: 1. *Pheidiás.* Tanulmány az antik műtörténet köréből. Bpest, 1900. (Ism. Huszadik Század, M. Kritika IV. Arch. Értesítő). — 2. *Isten házának látogatása.* Debreczen, 1900. (Beszédek ifjusági istentiszteletekre II.). — 3. *A korszellem* és a protestantismus kilátásai. Debreczen. U. ott, 1903. — 4. *A szellemi munkaképesség* kisérleti mérése és a túlterhelés problémája. Bpest, 1903. (Különny. a Magy. Paedagogiából). — 5. *Kossuth* emlékezete. A debreczeni ev. ref. felsőbb leányiskola s tanítónőképző-intézetnek Kossuth születése 100-dik évfordulóján tartott emlékünnepen felolvasta. Debreczen, 1903. — 6. *Emlékezés* Spencer Herbertről. U. ott, 1904. — 7. *Neveléstan.* II. rész. A lelki élet ismertetése. Tankönyv tanítónőképző-intézetek számára. U. ott, 1906.

Vajda Emil Névkönyve 77. l. — *M. Könyvészet* 1900., 1903., A m. n. múzeumi könyvtár példányairól és önéletrajzi adatok.

Sáfrány *Péter* (sajó-kazai), ev. ref. lyceumi tanár, szül. 1846. jún. 21. Tisza-Dobon (Szabolcsm.), hol atyja községi jegyző volt. S. a gymnasiumot és bölcseletet Debreczenben végezte s ekkor sajátította el a német és franczia nyelvet. Szülei elhalálozván, 1864-ben kénytelen volt nevelői állást vállalni a Rényi máramarosmegyei családnál, hol öt évig működött; időközben magánúton letette a jogi és az elméleti bírói vizsgát. 1869-ben a máramaros-szigeti ev. ref. lyceum igazgatósága megválasztotta tanárának, hol 1890. márcz. 23. meghalt. — Czikkei a Néptanítók Lapjában (1868. Levele Ferenczvölgy tanügyéről); a Honban (1872. 31. sz. Emlékezés Darwinra); az Országos Tanáregylet Közlönyében (VIII. 1874—75. Észrevételek: A vallás iskoláinkban cz. czikkre); a M. Protestáns Egyh. és Isk. Figyelmezőben (V. 1874. Az 1605. nov. 5-ének emléke Angliában, VI. 1875. Luther mint nyelvreformátor és az ő méltatói); a máramaros-szigeti ev. ref. lyceum Értesítőjében (1875. A jellemfejlesztés, mint a nevelés eszményképe); az Ellenőrben (1880. 449. sz. A hol Petőfi és Julia szerelme született). — Munkái: 1. *A latin nyelv* elemei. Olvasmányok, alaktan és szótár. Írta Henneberg Ágoston. Ford. s bőv. ellátta... Máramaros-Sziget, 1877. — 2. *A regényírás* története rövid vázlatban. U. ott, 1880. — Nevét Sáfránnak is írják.

Kisslingstein Könyvészete. — 1890: *Prot. Egyh. és Iskolai Lap* 13. sz., *Máramaros* 26., 27. sz. (Vékony Antal), *Debreczeni Prot. Lap* 424. l. *A debreczeni helv. hitv. lyceum Értesítője* 1874. 73., 73., 1890. (Vékony Antal emlékbeszéde) és gyászjelentés.

Saftu *Vasul*, bölcseleti doktor, görögkeleti vallású rumén lelkész, született 1863-ban Brassóban, a hol középiskoláit az érseki rumén főgymnasiumban végezte; a theologiát Nagyszebenben, a bölcseletet Lipcsében hallgatta. Tanulmányainak befejezése után Romániába ment, a hol gymnasiumi igazgató lett. 1898-ban a brassói érseki gymnasium hittanárának,

1899. ugyanott a szent Miklós hitközség plébánosának választották meg. — Czikkeket írt a brassói rumén lapokba. — Munkája: *Ein Vergleich* der physischen Erziehung bei Locke und Rousseau. Leipzig, 1889.

Barseanu, Istoria scólelor ... Brassó, 1902. 596. l. és Zászló János jegyzetei.

Ságh *József*, zenetanár, szül. 1852. márczius hó 18-án Pesten; zeneelméleti tanulmányait idősb Ábrányi Kornélnál végezte. 1870 óta budapesti székesfővárosi népiskolai zenetanár. 1882-ben alapította az országos zenetanárok egyesületét, melynek tíz évnél tovább volt elnök-igazgatója. 1888—90. mint az országos magyar daláregyesület vezértitkára fejtett ki buzgó tevékenységet és ugyanazon évben az Erkel Ferencz 50 éves jubileumára alakult országos nagybizottság jegyzője volt. 1873-ban nőül vette id. Ábrányi Kornél leányát, Jolánt. A zene terén szerzett érdemeinek elismeréseül több egyesület megválasztotta őt dísz-, illetve tiszteletbeli tagnak. 1886-ban ő felsége a király az arany érdemkereszttel tüntette ki. Tanulmányútat tett Németországban, Svájczban, Francziaországban és Felső-Olaszországban. Az első országos zenészeti congresszust 1901-ben Budapesten létesítette. — Eleintén a Zenészeti Lapok, a Kis Tükör, a Hasznos Mulattató és a Néptanítók Lapjának volt dolgozótársa; később a napilapokban is, így a Honban, Egyetértésben, Magyarországban, Budapestben (rendes zenereferens) és a Harmoniában jelentek meg czikkei; a Zenészeti Lapoknak több évig volt munkatársa, később segédszerkesztője. Czikkei a Zenelapban (1887. A játék és zenei hajlam sat.); a Politikai Heti Szemlében (1895. Operát a vidéknek) stb. — Munkái: 1. *Rövid vezérfonal* az énekoktatás rendszeres előadásához a népiskolákban. A «Néptanítók budapesti egylete» IV. (művészi) szakosztály megbízásából Kothe után szabadon. Bpest, 1876. — 2. *Magyar Zenészeti Lexikon.* A zenetudomány legszükségesebb ismeretei a hazai s nálunk polgáriasult zenészek, zeneszerzők, hangszerkészítők, zeneírók stb. életrajzai, továbbá a hangszerek ismertetése és a zenében gyakran előforduló idegen szavak magyarázata. Szerk. u. ott, 1880. (2. kiadás. 1. füzet. U. ott, 1900. Általános zenészeti lexikon, melynek két vaskos kötetnyi kéziratát kiadásra készíti elő.) — Felolvasásokat tartott az iparosok körében: A táncz-zene fejlődése; a zenetanárok országos egyesülete által rendezett nyilvános felolvasó estélyein: A játék és a zenei hajlam, Emlékezés Liszt Ferenczre. — Szerkeszti a Zenelapot, mint kiadótulajdonos, 1886. jan. 1-től, mely havonként háromszor jelenik meg Ungarische Musikzeitung cz. német melléklettel. — Jegyei: gh., sgh. és (—).

Kiszlingstein Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 777. l. — *Vaday József*, Magyar tanférfiak és tanítónők szredéves Albuma. B.-Csaba, 1896. fénynyom. arczk. — *M. Könyvészet* 1900. — *Budapesti Hírlap* 1903. 335. sz.

Ság *Manó*, ügyvéd és országgyűlési képviselő, szül. 1852. jan. 20. Ivánkán (Nyitram.), hol atyja birtokos volt; középiskoláinak befejezése után a budapesti egyetemen jogot hallgatott. 1874-ben lett ügyvéd és ez idő óta Budapesten folytat ügyvédi gyakorlatot. Szaktanulmányai mellett állandóan foglalkozik közgazdasági tudományokkal. 1884 óta Apponyi Albert gróf híve, vele együtt lépett be 1894-ben a függetlenségi pártba. Több ízben fellépett; így 1896-ban Kis-Becskereken, 1905. Maros-Ludason, de kisebbségben maradt. Az 1909. általános választások alkalmával a zsolnai (Trencsénmegye) kerületben választották meg függetlenségi és 48-as programmal. A közgazdasági bizottság tagja. — Több czikket írt a bankkérdésről a Budapester Tagblattba; a M. Hirlapban Horváth

Gyula idejében szintén jelentek meg czikkei; azonfelül sok czikket írt az Ügyvédek Lapjába.

Sturm-féle Országgyűlési Almanach 1906—1911. Bpest, 211. l.

Sághy *Andor* (sági és csukárpakai), a kir. tábla hites jegyzője, szül. 1804-ben Budán, hol atyja S. Ferencz a k. egyetem könyvnyomtató inrézetének pénztárnoka volt; tanulmányait Budán és Pesten végezte. Meghalt 1827. febr. 22. Budán 23. évében. — Munkája: *Verseghy Ferencz élete.* Buda, 1825. (Verseghy Ferencz maradványai és élete 139—231 l. Ezen maradványokat összegyűjtötte és ő írta hozzá a jegyzeteket.)

Hazai s Külföldi Tudósítások 1826. I. 17. sz. — *Tudományos Gyűjtemény* 1827. XI. 125. l. — *Ferenczy* és *Danielik*, Magyar Írók I. 397. l.

Sághy *Ferencz*, pozsonyi tanuló, az egyházi pályára készült. — Munkája: *Amor triumphans.* Die siegende Liebe. Das ist: Kurtze Lob-Rede von der Allerheiligsten Dreifaltigkeit, welche in dessen hohen Fest-Tag, als an dem hohen Titular-Fest des Baarfüsser-Odens, in dessen Closter-Kirchen zu Pressburg vorgestellet wurde. Pressburg, 1751.

Petrik Bibliogr.

Sághy *Ferencz* (sági és csukárpakai), a budai egyetemi nyomda felügyelője, előbb az egyetem irnoka volt; a magyar irodalom nevezetes férfiaival szoros baráti viszonyban volt; 1815-től levelezett Kazinczy Ferenczczel; 1818 táján Bacsányival is sűrűn levelezett; minthogy a nyelvujításnak nagy ellensége volt, Döbrentei Gáborhoz írt leveleiben kikelt Kazinczy és Helmeczy nyelvujításai ellen. — Munkái: 1. *Posta-kocsisok*, avagy a menyasszony nélkül való lakodalom, vígj. 5 felv. Schikaneder után ford. Pest, (1793. Magyar Játékszin III. 3. db. Ism. Bayer József, Nemzeti Játékszin Története. I: 250—258. l. és a M. Drámairodalom Története I. 187. l.) — 2. *Kegyelmes* és nagymélt. Zsadányi és törökszentmiklósi Almási Pál úrnak neve napja, mellyet legmélyebb és alázatosabb tisztelettel ül Boldog-asszony havának 25-dik napján 1794. Pest, 1794. — Kiadta Verseghy Ferencz maradványai és élete. Buda, 1825. cz. munkát. — Szinművei kéziratban: Czione és Liziás (előadták Debreczenben 1799. szept. 29.); a budapesti nemzeti szinház könyvtárában: Két úr szolgája, vígj. 3 felv. Goldoni után ford., előadták Debreczenben 1831. máj. 1., Budán 1834. jan. 26., ápr. 20., 1837. jan. 11. és Pesten először 1841. márcz. 24.

Honművész 1841. 24. sz., 1837. 81 sz. — *Bayer József*, Nemzeti Játékszin Története. Bpest, 1887. I. II. — *Petrik* Bibliogr. — *Irodalomtörténeti Közlemények* VIII. 67. l. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése. VIII. XII—XIV.

Sághy *Gyula* (nagy-sághi), jogi doktor, egyetemi tanár, S. Lajos (a nemesi gárdából beállott honvéd, 1849. halálra, majd 12 évi várfogságra ítélve, az aradi várban 1852. meghalt) fia, szül. 1844. máj. 8. Edelényben (Borsodm.); középiskoláit Egerben kezdte s folytatta Esztergomban. A jogi tanfolyamot harmadfél évig a budapesti egyetemen, félévig a pozsonyi akadémián és egy évig a bécsi egyetemen hallgatta; majd külföldre ment és a heidelbergi egyetemnek egy évig volt hallgatója. 1866-ban letette az ügyvédi vizsgát. 1868-ban kinevezték a győri jogakadémiához rendkívüli tanárrá, mely állását két évig viselte, a mikor is a pesti egyetemhez rendkívüli tanárrá nevezték ki; 1872-ben rendes tanár lett. Képviselővé először 1884-ben választották Dunaszerdahelyen; az 1887. országgyűlésnek nem volt tagja; 1889-ben a Széll-kormány megalakulásakor belépett a szabadelvű-pártba; 1892. és 1896-ban a nemzetipárt programmja alapján a somorjai kerületben választatott meg. Az 1899. fúzió alkalmával a szabadelvű párt tagja lett és 1901. újra megválasztatott; ez év őszén ő felsége udvari tanácsossá nevezte ki. 1903. nov. végén a Tisza-kormány-

megalakulásakor kilépett a szabadelvű pártból és az újra megalakult nemzeti pártnak lett tagja és alelnöke, 1905. elején pedig a párttal együtt belépett a függetlenségi és 48-as pártba. 1905-ben és 1906-ban a somorjai kerület újra képviselővé választotta. A szövetkezett ellenzék vezérlő-bizottságának tagja lett. Az igazságügyi, pénzügyi s a közoktatásügyi bizottság tagja. — Czikkei a Jogtudományi Hetilapban (1867. Tanulmányok a kötelmi jog terén); a Jogtudományi Közlönyben (1867—69. Tanulmányok a kötelmi jog terén és könyvism., 1870. Az általános magánjogi törvénykönyv tervezetének bírálata, Irtványok, 1873. A házassági kötelék felbonthatóságának kérdése, 1874. Könyvism., 1875—76. A vagylagos kötelmek); írt még a Reformba (1871) és a Jog- és Államtudományi Folyóiratba. — Munkái: 1. *A római ősalkotmany.* Jogtörténelmi jelentőségében tárgyalva. Pest, 1872. (Ism. Budapesti Közlöny 17. sz.). — 2. *A kötelmi jog* általános elmélete az ausztriai jog szempontjából, tekintettel a római jogra s újabb törvényhozásokra. Bpest, 1877. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak. A Fertő lecsapolásának kérdésében s egyéb gazdasági ügyekben egyik lelkes hirdetője volt, hogy Magyarország létalapja, e nemzet felvirágzásának alapfeltétele a föld.

Bellagi Aladár, A m. kir. testőrség története. Pest, 1872. 445. l. — *Petrik* Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Fővárosi Lapok* 1894. 151. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 778. l. II. Pótkötet 1904. 550. l. — *Agrár-Album* 1902. 54. l. arczk. — *Sturm-féle* Országgyűlési Almanach. Bpest, 1906. 211. l.

Sági *János,* bölcselethallgató a bécsi egyetemen. — Munkája: *Violarum* Vernalium Fasciculus Poeticus. Nobili Praestanti Ac Erudito Juveni Domino Eliae Schwartz . . . . Cum primam Lauream ex artibus Liberalibus & Philosophiae in antiquissimo Archigymnasio Viennensi a . . . Dno Petro Hoffmann . . Rectore, nec non pro tempore Inclytae Facultatis artisticae Decano . . . publice reportaret benevolentiae et amoris ergo oblatus & Joanne Sagio Vngaro . . . . Viennae, M.D.XCVI. (A czímlap hátlapján fametszet).

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 258. l.

Sághy *(Nep.) János,* (sági), győri kanonok, szül. 1774. jan. 28. Répcze-Szemerén (Sopronm.), fölszenteltetett 1797. jan. 29. Előbb (1813) alesperes-plébános volt Császáron (Komáromm.), majd szent Péter és Pál apostolok tatai apátja, a győri székesegyház kanonokja s székes főesperese lett; volt országgyűlési követ és zsinati vizsgáló. Meghalt 1848. decz. 3. Győrött életének 76., papságának 58. évében. — Munkája: *Szent István* apostoli király dicsérete. Hirdette Bécsben 1813. Komárom, 1813. decz. 3.

Ponori Thewrewk József, Magyarok születésnapjai. Posony, 1846. 19. l. — *Schematismus* dioec. Jaurinensis 1847. 40., 299. l.; — *Némethy Lajos,* Dicsbeszédek. Bpest, 1881. 11. l — *Petrik* Bibliogr. és gyászjelentés.

Sági *János,* telekkönyvi tisztviselő a keszthelyi kir. járásbiróságnál, Stegmüller Károly asztalos és mértékhitelesítő és Horváth Mária fia, szül. 1874. jún. 28. Keszthelyen, hol a polgári iskola hat osztályát végezve Regedébe ment a német nyelv elsajátítása végett, hol egy évig járt a polgári iskolába; ezután Keszthelyen az V. osztályból magánvizsgát tett. Ugyanott a telekkönyvi hivatalnál díjtalan irnok volt két és fél évig; ezután kinevezték a kanizsai kir. törvényszékhez díjnoknak. Időközben telekkönyvvezetői vizsgát tett. 1894. jún. 25. a letenyei járásbiróságnál irnok lett. 1900-ban Stegmüller családi nevét Ságira változtatta. 1902-ben a keszthelyi balatoni múzeum-egyesület megválasztotta a néprajzi osztályának vezetőjévé. 1897. jún. a keszthelyi kir. járásbirósághoz helyezték át, hol telekkönyi irnok. 1892 óta a Keszthelyi Hirlap társszerkesztője, heti

czikkírója és hírrovat vezetője. Irodalmi munkásságát leginkább a Balaton-kultusz ügyeinek szenteli. — Az említett hírlapon kívül több czikket írt a többi zalai lapokba, a Telekkönyv és Telekkönyvi Szaklap rendes munkatársa. Czikkei a Keszthelyi Hirlapban (1904. 31—33. sz. A keszthelyvidéki népéletből. A keszthelyi és keszthelyvidéki regösök, betlehemesek, három király járás és apró szentek, Ethnografiához is mellékelve; 43. sz. Zalamegye néprajzi kincsei) sat.; a Muzeumi Néprajzi Értesítőben (1905. Dunántuli népfestés); összesen közel ezer czikket írt a budapesti és vidéki lapokba. — Munkái: 1. *Keszthely* és balatoni fürdőjének ismertetése. Keszthely, 1902. — 2. *Telekkönyvi mintatár.* Az I. főrész: a magyarázó szöveg; a II. főrész: a végzések, a telekkönyvek, a névjegyzék, a részletlajstrom és a szőlőváltsági táblás előterjesztés mintái. Birósági tisztviselők, telekkönyvi vizsgára készülők, kir. közjegyzői, ügyvédi irodák, községi és körjegyzők, valamint az utóbbiak segédei, pénzintézetek s általában mindazok részére, a kik a telekkönyvvel foglalkoznak. Kiadja a telekkönyvi tisztviselők országos egyesülete. Bpest, 1902. (Vajda Adolffal együtt. 2. jav. és bőv. kiadás két kötetben. U. ott, 1904. 27 darab melléklettel). — 3. *A Balaton* írásban és képben. A magyar tengernek és vidékének leírása. A balatoni fürdő- és nyaralóhelyek elfogulatlan és kimerítő ismertetése. Keszthely, 1903. — 4. *Néprajzi kincseink* gyűjtése. Kiadja a «Balaton múzeumegyesület». U. ott, 1905. — 5. *Reformokat kérünk.* Tanulmány Keszthely és Balaton-fürdőjének fölvirágoztatása érdekében. U. ott, 1906. — 6. *A Tisza.* Bpest, 1906. («Uránia» magyar tudományos egyesület. Népszerű tudományos felolvasások 44. 68 képpel. Szalay Sándorral együtt.) — A Balaton cz. darabját 1903. decz. 5. az Urániában előadták 160 álló és 15 mozgó képpel. (Szalay Sándorral együtt). — Kéziratban: János bácsi a múzeumban 1903.

M. Könyvszemle 1902., 1904. — *Budapesti Hírlap* 1903. 335. sz. — *Pesti Hírlap* 1903. decz. 6. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Sági *Károly.* — Czikke a Pesti M. Társaság Kiadásainak I. darabjában (1892. Szokratesz Mainomenosz avagy Diogenes beszélgetéseinek 36 drbja. Ford.

Petrik Bibliogr. III. 506. *l.* és a m. n. muzeumi hírlapkönyvtár példányából.

Sághy *Mihály*, szombathelyi kanonok, répcze-szemerei (Sopronm.) származású. Meghalt 1849-ben. — Munkája: *Első apostoli magyar király Szent Istvánnak* országán és magán való dicsőséges uralkodását magasztalta és hirdette Bécsben a nemzeti ünnep alkalmával a t. t. kapuczinusok templomában Kis-Asszony hava 22. 1830. Bécs, 1830.

Petrik Bibliogr. — *M. Sion* 1893. 854. l.

Sághy *Mihály* (sági), földbirtokos Kámonban (Vasm.), a némethoni méhészegyesület tagja. Meghalt 1875. decz. 5. Kámonban 55. évében. — Czikkei a Gazdasági Lapokban (1854. Méhészeti mozgalmak, 1855. Szerény szózat a méhészet köréből, 1857. Javaslat a méhészet ügyében, 1858. Évszaki tudósítások Kámon vidékéről, A méhek ártalmasak-e a szőlőknek?, 1866. Vasmegyei gazdasági egyesület, 1873. Hogy lehet a búzaüszögtől megmenekülni, 1874. Arató és kaszáló gépverseny); a Falusi Gazdában (1856. Néhány szó Pázmány és Reznek urak méhtenyésztése felett, 1857. A méhek teleltetéséről, Adalék a méhészethez, 1858. Adalék a méhek nemeihez, 1859. A kukoricza sortermesztése vetőgép nélkül, 1862. Adalék a méhészethez, Alapszabályok, Rajbefogás, A rajzás előjelei, A gyümölcsfák korai virágzásának meggátlásáról, Szőlőszetünk, 1863. Melyik méhtenyésztési módszer a legjobb?); a M. Gazdában (1860. A méhek első felébredése); a Kertész Gazdában (1866. Méhészeti újabb tapasztalatok, 1873. A magyar

méhészeti egyletek képviselése a központban); a Gyakorlati Mezőgazdában (1873. A rozsda, ausztráliai búza és a mezei egerek tárgyában, 1874. Arató- és kaszáló-gép versenyek Sárvárott). Az Egyetemes M. Encyclopaediának munkatársa volt. — Munkája: *Méhész-naptár.* Dzierzon módszere s a bajorhoni méhész ujság után saját tapasztalataival igazolva s kibővítve. Szombathely, 1856.

Szinnyei Könyvészete. — A m. n. múzeum hirlap-könyvtár példányaiból és gyászjelentés.

Sághy *Mihály*, állami polgáriskolai tanár, S. József és Csikós Erzsébet földmívelők fia, szül. 1870. szept. 18. Csongrádon; a polgári iskola négy oszt. elvégzése után, a kiskúnfélegyházi állami tanítóképzőbe lépett. 16 éves korában, élete koczkáztatásával mentett ki egy 8 éves leányt a tiszai habokból, a miért életmentési díjjal jutalmaztatott. 1891-ben tanítói oklevelet nyert és első állása Halason volt, míg pár hónap mulva szülővárosa iskolaszéke választotta meg tanyai tanítónak. 1893-ban a kiskúnfélegyházi tanyai iskolához választották meg. Közben katonáskodott Szegeden a 46. gy.-ezredben. Katonáskodása után Csongrádon lett tanító s a Hegyi Antal lapjának, a Csongrádi Közlönynek munkatársa; 1898. a közoktatásügyi miniszter kinevezte a csongrádi állami polgári iskolához segédtanárnak; négy év mulva vizsgáit Budapesten letevén, rendes tanár lett. 1902-ben a csongrádi iparostanoncz-iskola igazgatójává választották. 1904. és 1905. nyarán elvégezte Kézdivásárhelyt a kézügyességi tanfolyamot; az 1905. és 1906. év szünidejében pedig Szegeden az iparostanoncz-iskolai rajztanítói tanfolyamot. Az iparosifjak önképzőkörének elnöke, jegyzője és könyvtárnoka a polgári körnek sat. — Czikkeket és szépirodalmi dolgozatokat írt a Nemzeti Iskolába (1893. elbeszélés sat.), a Néptanítók Lapja, a Csongrádi Lap, Pestmegyei Hirlap, Szarvas és Vidéke, Czegléd, Budapest, Ország-Világ, Szegedi Lapok, Tiszavidék czímű lapokba; a Peleskei Nótárius humorisztikus lapnak állandó munkatársa volt. — Munkái: 1. *Szárnyszegětten.* Csongrád, 1896. — 2. *Két férj,* egy feleség. U. o., 1898. — 3. *Csongrádmegye* földrajza. A polg. iskolák számára. U. o. (Többekkel együtt.) — 4. *Pünkösd.* U. ott, 1905. — 5. *Verstan.* A hangsúlyos verselés. Magánbasználatra. U. ott, 1905. — Szerkesztett egy Ifjúsági Könyvtárt (Csongrád, 1899. Blázsits Mihálylyal); kiadott Versek cz. alatt szemelvényeket és megírta a csongrádi polgári kör 32 éves történetét. — A Csongrádi Ujság cz. lapot alapította 1903-ben és azt 3 évig szerkesztette.

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól és önéletrajzi adatok.

Sághy *Vendel*, róm. kath. plébános, szül. 1810. ápr. 24. Duna-Szerdahelyen; a bölcseletet és theologiát 1829-től Nagyszombatban végezte. Fölszenteltetett 1834. aug. 29. Segédlelkész volt Ipolyságon, Drégely-Palánkon, Tardoskedden. 1846. szept. 12. plébános lett Ůzbéghen, 1849. ápr. 13. elfogatott és 12 évi börtönre ítéltetett; de 1850. júl. 6. kiszabadult és fajkürthi helyettes lelkész lett. Öt hó mulva a politikai hatóság által innét is kizavartatott. Azután Tardoskedden a Juhász-családnál, Szeptenczujfalun pedig a Hegedüs-háznál nevelő, 1854. Kemenczén káplán, 1857. plébános-helyettes lett Érseklélen. 1868-tól plébános volt Muzslán, hol 1890. márcz. 17. meghalt. — A m. tud. Akadémia Tudománytárában és az Új M. Múzeumban (1854.) mutatványokat közölt Cicero, De officiis cz. könyve magyar fordításából; az István bácsi Naptárába is több czikket írt. Czikkei a Tanodai Lapokban (1857. könyvism.); a M. Államban (1878. 1. sz. A lelkész mint néporvos). — Munkája: *Szent István király bölcsesége.* Egyházi beszéd, melyet első sz. királyunk szülő-

városában és szent ünnepén mondott. Esztergom, 1868.

Petrik Könyvészete. — *Zelliger Alajos*, Egyházi Irók. Nagyszombat, 1893. 454. l. — *Némethy*, *Ludovicus*, Series Parochorum. Strigonii, 1898. 905. l.

Sagittarius. L. *Schütz Miksa.*

Ságody *József*, pozsonyi polgár. — Munkája: *Die Schöpfung*, der Tod, das Wiedersehen. Sensationelle Abhandlung über die Schöpfung des Weltalls und alle Lebensgebilde. Pressburg, 1897.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Saguly *János*, ág. ev. főgymnasiumi tanár Eperjesen. — Czikke az eperjesi ág. ev. főgymnasium Értesítőjében (1883. Emlékbeszéd Ujházy József felett).

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Saguna *András* báró, görögkeleti rumén metropolita, szül. 1809. jan. 1. Miskolczon (Borsodm.) macedon-rumén szülőktől; a bölcseletet és jogot Pesten végezte. Manilovics verseczi szerb püspök rábeszélésére az egyházi rendbe lépett és 1829-től Verseczen a keleti theologia tanfolyamát elvégezvén, a püspök udvari papja és a verseczi theologiai intézet tanára lett. Minthogy a görögkeletiek egyházában csak szerzetes lehet püspökké és S. erre vágyott, 1833-ban belépett szerzetesként a lopovai zárdába, hol szerzetesi szokás szerint a keresztségben nyert Anasztáz nevét Andrásra változtatták. 1834. diakonus, 1835. protodiaconus, 1837. sincellos, 1838. protosincellos lett. A mint őt Stratimirovics szerb patriárka megismerte, maga mellé vette titkárnak és a karlóczai seminariumban tanárnak alkalmazta s szerzett érdemei alapján 1842. a dúsgazdag kovili zárda archimandritájává, apátjává tette. 1845-ig theologiai tanár volt Verseczen és az ottani konsisztorium vikáriusa, 1845-től pedig a Kovil-zárda prépostja. 1846. jún. 27. az erdélyi rumén püspökség vikáriusa és 1847. decz. 2. püspök lett és 1848. Tamás-vasárnapján fölszentelték. Rendes seminariumi és tanítóképző tanfolyamot nyitott Nagy-Szebenben; az egyetemen saját költségén tanulókat tartott fenn, hogy idővel azokat tanárokul alkalmazhassa; a községenkénti rumén iskolák felállítását pedig sürgette. A szabadságharcz alatt csatlakozott Stratimirovics patriárkához, illetőleg a szerbeknek magyarellenes mozgalmához és résztvett mindazon fondorlatokban, bécsi, olmützi deputácziókban, melyek mind a magyar érdekek ellen irányultak. 1850-ben «kitünő szolgálataiért» a Lipót-rendet kapta; 1852-ben bárói rangra emeltetett és megkapta a belső titkos tanácsosi rangot. (1867-ben a vaskorona-rend I. osztályát és 1867. a Lipót-rend nagy keresztjét kapta.) Egyháza érdekében hasznos és fontos tevékenységet fejtett ki: a rumén iskolaügyet rendezte, a tehetséges rumén ifjak külföldi iskoláztatását előmozdította. A brassói rumén főgymnasium engedélyezését kieszközölte, mely 1851-ben meg is nyilt. (1869-ben megnyitotta a brádi gymnasiumot.) 1852-ben nyomdát alapított Nagy-Szebenben, iskolai s egyházi könyvek kiadására s 1853-ban a Telegraful Roman politikai napilapot alapította, mely a nagyszebeni érsek-metropolita hivatalos lapja. Az egyházi ügyek rendezésére 1860. és 1864-ben zsinatokat tartott és 1864. decz. 24. keresztülvitte a görögkeleti rumén egyháznak a görögkeleti szerb egyháztól való teljes elválasztását, mely az utóbbinak anyagi hátrányával járt és mint a magyarországi és erdélyi összes ruméneк metropolitája (= érsek) az «erdélyi ruméneк metropolitája» czímet nyerte. Ezzel is az erdélyi unio ellen demonstrált és ez a sérelmes czím ma is érvényben van. 1863-ban készségesen bement a Reichsrathba. 1861-ben létesítette a rumén kultur-egyletet, mely 1862-ben Brassóban az ő elnöklete alatt nyilt meg. 1864-ben papságának fizetés kiegészítését 24,000 frtra emeltette. 1865-ben a kolozsvári gyűlésen részt vett

és kérte, hogy Erdély és Magyarország elkülönítessék; ezért Dózsa indítványozta vád alá helyezését. Az 1867. és 68. főrendiházi üléseken is részt vett és felszólalt. 1871-ben a bukaresti rumén akadémia tiszteleti tagjává választotta. 1871-ben végrendelkezett és teljes vagyonát egyházának hagyta; nyomdáját is egyházmegyéje örökölte. Meghalt 1881. jún. 28. Nagy-Szebenben. — Levele híveihez 1848. jún. 8. Pesten (Történeti Lapok 1875. 46. l.); Körlevele 1848. július 25. (Országos Honvéd Naptár 1868. 31. l.). Az 1848. jún. 30. körlevelét magyarra ford. Trombitás Parthenius (megjelent Marosvásárhelyt 1887-ben). — Munkái: 1. *Anrede* des . . . an die Geistlichkeit und National-Versammlung am 28. Dezember 1848 zu Hermannstadt. Olmütz. — 2. *Promemorie* despre dreptul istoric din 1849 al autonomiei bisericesci nationale a romanilor de relegea resariteana in c. r. provincii ale Monarchiei austriace. U. ott, 1849. — 3. *Elementele* dreptuluj kanonik al Biseričij dreptoredinčose reseritene spre entrebuincarea Preocimei, a clerului tiner si a crestinilor intocmite prin... U. ott, 1854. — 4. *Cunostintie* folositoare despre trebile casatoiilor, spre folosul Preotimei si al Scaunelor protopopesci. U. ott, 1854. — 5. *Teologia* dogmatica, scoasa din manuscrisul. preacuviosului parinte archimandrit Ioan. Raics, si prescurt intocmita spre intrebuintiare in scoalele clericale de legea greco-resariteana. U. ott, 1854. — 6. *Manual* de teologie morala crestineasca pentru intrebuintiarea preotimei si aclericilor greco-resariteni revezut si retiparit sub priveghierea si cu binecuventarea esc. sale doma. U. ott, 1855. — 7. *Contra* lui Hiliad biblicist din 1858. U. ott, 1858. — 8. *Memorial* prin care se lamureste cererea romanilor de religiunea resariteanea in Austria pentru restaurarea mitropolieilor din punct de devere a ss. canoano. Asterunt c. r. ministeriu pentru cult si instructiune 1851. U. ott, 1860. — 9. *Istoria* bisericei ortedocse resaritene universale, dela intemeierea ei pana in zilele noastre, compusa si acum antaia oara data la lumina numai ea manuscript. U. ott, 1860. Két kötet. — 10. *Compendiu* de dreptulu canonicu alu unei santei soborniceści si apostolesci biserici. U. ott, 1868. (Ezen munkája előszavában közli az említetteken kivül többi, összesen 67 eredeti és fordított munkáinak és kiadásainak jegyzékét rövid czimekkel, melyek mind Nagy-Szebenben nyomattak). — Nevét: Schaguna, Shaguna, Saghuna és a ruménck Siagunanak irják.

Vasárnapi Ujság 1865. 41. sz. arczk. — *Vechea* metropolie ort. rom. Nagy-Szeben, 1870. — *Hazánk és a Külföld* 1871. 37. sz. arczk. — 1873: *Telegrafut Romanu* 49—60. sz., *Federatiunea* 47—57., *Lumina* 34—47. sz., *Gura Satului* 25. sz., *Gazeta Transilvaniei* 49—50. sz. — *Slavici János*, A. Saguna. Szeben, 1880. — *Petrik* Bibliogr. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 778. (Margalics). — *M. Állam* 1902. 208. sz. (Jancsó Benedek).

Saiben *István*, a késmárki ág. ev. gymnasium taulója. —Munkái: 1. *Pietatis* documentum quo Dno Adamo Podkonitzky cum natalem suum sanus die 24. Decembris recoleret. Leutschoviae, 1798. (Költ.) — 2. *Carmen* epithalamium honoriae meritis Dni Emerici Horváth Stansith de Gradecz. et Dnae Annae Mariae relictae quondam Görgey de Görgő natae Doleviczeny dum sacro conjugii vinculo jungerentur debita reverentia dicatum a lycei ev. Kesmarkiensis artium & scientiarum cultoribus anno quo PaVLoV Vnae aDVentV eXVLtat PannonIa teLLVs DeserIt en nItIDos sponsa benIgna Lares. U. ott, 1800. — 3. *Supremum* pietatis monumentum Dni Emerici Horváth Stansith de Gradecz, Calendis Martii denati lugens posuit lyceum ev. Kesmarkiense anno quo DIVa potens Laetas fert HVnnIs paCIs oLIVas eXVLant stIrpes, HVngarVs oMnIs oVat. U. ott, 1801. (Költ.)

Petrik Bibliogr. (L. Sajben).

1. is sajtó alá adatott 1908. decz. 18.

Saidwart *János Nep.*, leányiskolai tanító Budán a várban. — Munkái: 1. *Gespräche* über die besondere allgemeine Bestimmung des weiblichen Geschlechtes. Vorgetragen von 23 Schülerinnen aus der 2. Klasse der National-Mädchenschule in der Festung Ofen bei Gelegenheit der halbjährigen Haupt-Prüfung 1819. Ofen. — 2. *Gespräch* über die Haupt-Erfordernisse der weiblichen Herzensgüte; nämlich Geduld, Sanftmuth, Nachgiebigkeit und Selbstbeherrschung. Vorgetragen von 15 Schülerinnen aus der II. Klasse ... in Ofen bei der im Sept. 1819. abgehaltenen Haupt-Prüfung. U. ott. — 3. *Wie soll man die Kinder* beten lehren, damit dieses sie freue? Gesprächsweise vorgetragen von neun Schülerinnen aus der I. und II. Klasse bei der am. 17. April 1820. abgehaltenen halbjährigen Prüfung. U. ott. — 4. *Gespräch* über die Reinlichkeit und Ordnungsliebe. Vorgetragen von 20 Schülerinnen aus der II. Klasse der National-Mädchenschule in der Festung Ofen bei der im Sept. 1820. abgehaltenen Haupt-Prüfung U. ott. — 5. *Gespräch* über Gottes herrliche Schöpfung und über das wahre Vergnügen. Vorgetragen von 5 Schülerinnen aus der zweyten Klasse der National-Mädchenschule in der Festung Ofen ... am 19. April 1822. U. ott. — 6. *Gespräch* über die Nützlichkeit der Lehrschule und über die öffentliche Prüfung. Vorgetragen von 4 Schülerinnen aus der zweiten Klasse der National-Mädchenschule in Ofen bei der im April 1823. abgehaltenen halbjährigen Prüfung. U. ott. — 7. *Gefühle* der Dankbarkeit gegen ihre Eltern, Schul- und Religions-Lehrer, und gegen ihre Schul- Obrigkeit. Vorgetragen von zehn Schülerinnen aus der 2. Classe der National-Mädchenschule in der Festung Ofen, bei der im September 1824. abgehaltenen Hauptprüfung. U. ott. — 8. *Gespräch* über den Fleiss und die Arbeitsamkeit. Vorgetragen von zehn Schülerinnen aus der zweyten Klasse der National-Mädchenschule in der Festung Ofen bey der am 28. März 1832. abgehaltenen Haupt-Prüfung. U. ott. — 9. *Dank- und Abschiedsreden.* Vorgetragen von 11 aus der Schule tretenden Schülerinnen der zweyten Klasse ... in Ofen ... nach der am 14. August 1832. abgehaltenen Haupt-Prüfung. Herausgegeben von ... Ofen, 1833. — 10. *Gespräch* über den entschiedenen Nutzen und die wohlthätigen Wirkungen des fleiszigen Schulbesuches. Vorgetragen von zehn Schülerinnen aus der National-Mädchenschule in der Festung Ofen nach der am 30. März 1833: abgehaltenen Haupt-Prüfung. U. ott. — 11. *Gespräch* über die Nothwendigheit und Nutzen der frühen Erziehung und Bildung der Kinder mit Bezug auf die Schule. Vorgetragen von acht Schülerinnen ... nach der am 12. Aug. 1835. abgehaltenen Haupt-Prüfung. U. ott. — 12. *Gehorsam* ist der Kinder Pflicht. Gesprächsweise vorgetragen von zehn Schülerinnen der National-Mädchenschule ... nach der am 8. August 1837. abgehaltenen Haupt-Prüfung. U. ott.

Petrik Bibliogr. I. 497., III. 266. l.

Saigó *Ignácz*. L. *Sajgó*.

Sailer *Ármin*, premontrei rendű kanonok és főgymnasiumi igazgató, szül. 1829. nov. 15. Höfleinban (Sopronm); a gymnasium négy alsó osztályát Magyar-Óvárt, a négy felsőt Győrött végezte. 1851. aug. 19. a premontrei rendbe lépett; 1855. okt. 2. szentelték fel. Ezt megelőzőleg két évig a bécsi egyetemen hallgatta a természetrajzot és mennyiségtant. 1856-ban mint rendes tanár alkalmaztatott a szombathelyi főgymnasiumnál, előadva említett tárgyait. Ezen idő alatt háromszor szenvedett lerakási agylobban; hogy ezen senyvesztő bajt enyhítse, 1869-ben a kiesebb és egészségesebb levegőjű Keszthelyre ment, hol 1874-től buzgalommal viselte az igazgatói tisztet. 1871-ben tette le a tanképesítési vizsgát és nyert oklevelet mint főgymnasiumi tanár. A bala-

toni fürdőintézetet szervezni törekedett; ő volt a keszthelyi fürdői részvénytársulat elnöke és a takarékpénztár bizalmi férfia. Meghalt 1878. decz. 30. Keszthelyen. Programmértekezése a keszthelyi r. kath. főgymnasium Értesítőjében (1877. Általános nézetek a nevelés körül).

Keszthely 1879. 41. sz. — *Országos Tanáregyesület* Közlönye XII. 286. l.

Sailer *János*, orvosdoktor, körmöczbányai származású; az 1751. nyári félévben iratkozott be a jenai egyetemre. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de suffocatione. Jenae, 1753.

Szinnyei Könyvészete. (Sailler). — *Uj M. Athenas* 584. l. — *Ábel-Hekes*, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen. Bpest. 1890. 58. l. (Sailler).

Sailer *Károly Vilmos*, bölcseleti és ovosdoktor, soproni származású, Halle-ban 1728-ban nyert orvosdoktori oklevelet. Komárommegye tiszti orvosa volt és katonai orvos ugyanott. — Munkái: 1. *Dissertatio* inaug. medica de pulmonum subsidentium experimenti prudenti applicatione. Halae Magdeb. 1728. — 2. *Az halálos dögleletnek* a természeti és orvostudomány szerint való megvizsgálása annak tulajdonságira, okaira és orvoslásának módjára nézve. Hely és év n. (1739.).

Weszprémi, Biographia medicorum. IV. 161. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Weszner János*. A magyar orvostudományi irodalom 1770-ig. Kolozsvár, 1885. 26. l.

Sailer *Mihály*. — Munkája: *Cantate* und Hymnen im Grundtexte entlehnt und für 4 Stimmen in Musik gesetzt von Thomas v. Gabrielli . . . . abgesungen Gründonnerstag und Charfreitag bei St. Joseph in Pest. Pest, 1827.

Petrik Bibliogr.

Saissy *Amadé*, a Kisfaludy-Társaság levelezőtagja, a budapesti egyetem magántanára, szül. 1844. jún. 11. Cannesban (Francziaország); a gymnasiumot Lyonban, felsőbb tanulmányait a párisi Sorbonneban és a Collège de Franceban végezte; azután hirlapírással foglalkozott, az Echo de Paris, a Mot d'Ordre és Journal hirlapoknál. 1870—71-ben a német-franczia háborúban fegyvert fogott és mint önkéntes harczolt hazájáért. Atyja, ki az ő vagyonát is kezelte, tönkre jutván, a vagyontalan S. elhagyta hazáját és külföldön keresett munkakört és megélhetést. Előbb Olaszországban és Svájczban tartózkodott, majd 1874-ben Magyarországba jött s itt mint a franczia nyelv és irodalom tanítója s mint franczia hirlapíró s a magyar és franczia irodalomnak mindkét irányban buzgó közvetítője nagy méltánylásban részesült. A művelt magyar közönségnek nyilvános felolvasásokat is tartott franczia nyelven nemzete irodalmáról s 1887-ben a budapesti egyetem bölcseleti karán a franczia nyelv és irodalom oktatója lett. 1880—84-ig a Gazette de Hongrie czimű lapnak szerkesztője, majd lapvezére volt. 1888-ban visszatért Párisba, hol két évig a Párisi Magyar Értesítőt szerkesztette. Ugyanott szerkesztője lett a Paris Nouvelle kőnyomatos értesítőnek, a Mot d'Ordre tekintélyes politikai napilapnak pedig főmunkatársa. Az 1896. ezredéves kiállítás alkalmával, mint a franczia kormány kiküldötte, ismét huzamosabb időt töltött Budapesten. A magyar szépirodalmat nem csupán alapos czikkekben ismertette, hanem egyes művek francziára fordításával is. Így Arany János, Petőfi, Gyulai Pál, Szász Károly, Greguss Ágost és gr. Zichy Géza költeményeiből több jelent meg franczia nyelven S. fordításában. A Kisfaludy-Társaság 1879-ben választotta levelező tagjává. Meghalt 1901. ápr. 2. Párisban.

Figyelő I—III., VI., VII. — *Havi Szemle* 1878—79. — *Egyetemes Philologiai Közlöny 1878.* (tiz magyar költemény verses franczia fordítója). — *Magyarország és a Nagyvilág* 1879. 8. sz. arczk. — *A Kisfaludy-Társ. Évlapjai* XXXVI. 115. l. — *Pallas Nagy Lexikona* II. Pótkötet 1904. 531. l.

Saitz *Leo.* L. *Széits.*

Sajben *István*, iskolai conrector Osgyánban (Gömörm.). — Munkája: *Néhai Etsegi Konyha Juliána* asszony, Füleki Pápai Farkas úr özvegye felett, Gömör-Panyiton Szent-György havának 12-dik napján 1815. eszt. elmondott halotti versek. Lőcse. — Egy latin költeménye is van, melyet 1798-ban Podkonitzky rectorhoz intézett. (L. Saiben.)

Zeitschrift von und für Ungarn VI. 1804. 251. l. — *Petrik* Bibliogr.

Sajdenschwarz *János Alajos*, főmérnök, a gróf Festetich-féle uradalmaknak beltagja és a mathematikai szakok előadója a Georgikonban Keszthelyen, hol 1805. márcz. 21-től fogva először mint segéd, később mint rendes tanár két és fél évig működött, utóbbi két évben archon is volt. Ezután uradalmi főmérnök lett. — Munkája: *Entwurf* eines Kornmagazins, welches in dem Keszthelyer Georgikon erbaut werden soll, womit zum Vortheile der Ökonomie-Verwaltung auch eine Heuwage, Schalwage und Holzkammer verbunden ist. Verfasset und bei dem ökonomischen May-Besuche vorgetragen 1815. Mit 5 Kupfertafeln. Wien, 1816. (Ährenlese des Georgikons. Erster Jahrgang 2. Heft.).

Deininger Imre, A keszthelyi gazdasági tanintézet Évkönyve. Keszthely, 1885. 48. l. (Neve Szajdenschwartznak írva). — *Petrik* Bibliogr. és Ruisz Gyula jegyzeteiből.

Sajgó *Ignácz*, bölcseleti doktor, Jézustársasági áldozópap és tanár, szül. 1713. szept. 28. Nagyszombatban, 1731. okt. 14. lépett a rendbe; Nagyszombatban és Győrött a rhetorikát tanította; a bölcseletet Nagyszombatban adta elő, de már 1754. ápr. 26. meghalt. — Munkái: 1. *Panegyris* S. Ladislao dicta. Viennae. — 2. *Spectacula* heroicae in Oriente Iuventutis... Tyrnaviae, 1741. (Költ.). — 3. *Panegyricus* lustri militaris sub felicissimis Auspiciis M. Theresiae Augustae Hung. et Boh. Reginae. U. ott, 1741. és 1746. — 4. *Elegiarum* liber unicus honoribus... philosophiae magistrorum... in universitate Tyrnaviensi... promotore. U. ott, 1752. — Nevét Saigho-nak is írják.

Stoeger, Scriptores 309. l. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque Bibliogr. VII. 378. l.

Saji *János*, róm. kath. lelkész a győri püspökmegyében. — Munkája: *Rede* am hohen Titular-Fest der unter dem Schutze des heiligen Erzengel Michael stehenden Liebesversammlung, vorgetragen am ebenden Festtage und in der Kirche dieses heiligen Erzengel Michael in der Königlichen Freistadt Oedenburg. Oedenburg. (XVIII. század).

Petrik Bibliogr.

Sajnovics *János*, (tordasi és kálozi), bölcseleti doktor, Jézus-társasági áldozópap és egyetemi tanár, S. József birtokos és Pejers (Horvát István szerint Pajtli) Erzsébet fia, szül. 1733. máj. 12. (kereszteltetett Válban) Tordason (Fehérmegye); 1748. okt. 14. a jezsuita rendbe lépett; már mint theologus hittudományi tanulmányai mellett kiváló előszeretettel foglalkozott a mathematikával és csillagászattal. Egyetemi tanulmányainak elvégzése után két évig Bécsben az udvari csillagvizsgálóban volt alkalmazva Hell mellett. 1766-ban a nagyszombati csillagvizsgálóhoz Weisz Ferencz jezsuita mellé segédfelügyelőnek rendeltetett. Két évet töltött itt, midőn 1768-ban a gyengeelméjű VII. Keresztély dán király nevében Struensee átírt Mária Terézia kormányához, hogy küldjön az éjszaki sarkhoz tudós csillagászokat, a kik Venus átkelését a nap korongja előtt megvizsgálják; Hell udvari csillagászt küldték ki; ez barátját, Sajnovicsot vette maga mellé segédnek és 1768. ápr. 28. elindultak éjszak felé. Hosszabb viszontagságos utazás után okt. 11. megérkeztek a Jegestengerre, Vadő szigetére. Idejöket folytonosan tudományos buvárkodásban töltötték; így foglalkoztatta őket: a Jegestenger csillogása, az éjszaki fény, az

éjszaki oczeán fogyása s ennek folytán a szárazföldnek nagyobbodása, az egyenlítő átmérőjének viszonya a sarkéhoz és a föld horpadt alakja a sarkon, a delejtű nagy elhajlásai, a magaslatok meghatározása, az ár- és apály-váltakozások; midőn pedig 1769. jan. 19. világosodni kezdett és öt napig teljesen világos volt, ez idő alatt 70 csillag megfigyeléséből a polus emelkedésének meghatározásán fáradoztak és a sugártörés erejét vizsgálták a 70. szélességi fok alatt. Ránk nézve azonban legfontosabb különösen Hellnek azon fáradozása, melyet az ott lakó finn és lapp népek történetének, vallásának, foglalkozásának, de legkivált nyelvének tanulmányozására fordított. Itt kezdődnek a Demonstratio forrásai. Hell már elindulásukkor azért vetette szemeit a magyarul jól tudó Sajnovicsra, hogy csillagászati, de nyelvtudományi megfigyeléseiben is fog neki segédkezni, a mi valóban sikerült is. S. ugyanis a magyar és lapp nyelv hasonlóságát illetőleg oly biztos volt, hogy e nyelvrokonságról egy teljesen kidolgozott munkában akarta meggyőzni a tudós világot. Már ethnographiai előadásainál is kitört S.-ból a rokonság érzése, mert a lapp ruhadarabokat összehasonlítja a magyar öltözékekkel: bocskorban, csizmában, gatyában és kalpagban járnak a lappok; hajukat nem nyírják. Jún. 3. teljesen látták, a mint a Venus elhagyta a nap tányérját. Dolgukat végezvén, jún. 27. megindultak Vardő szigetéről. Útjok czélja most Kopenhága volt; azonban hajójukat a vihar Finnmarchia határára, Mauersund kikötőjébe vetette, hol huzamosabban időztek. Itt egy Karjalából származó missionárius lapp beszédéből még jobban meggyőződtek a nyelvrokonságról, azért Hell unszolására S. még ott megkezdte munkájának írását. Kopenhágában hét hónapot töltöttek. S. munkáját itt befejezte s a dán tudóstársaság előtt felolvasta, sőt ugyanott 1770-ben ki is nyomatta. 1770. aug. 12. több mint 27 havi távollét után Bécsbe érkeztek. Első dolga volt öcscsét, Mátyást meglátogatni Tordason, hol kipihente az út fáradalmait. Ekkor tette le szerzetében a szokásos négy fogadalmat; az egyetemen bölcseletdoktori oklevelet nyert és a hittudományok borostyán koszorusává avatták. A kopenhágai és nidrosiai tudós társaságok őt még a Demonstratio megjelenése előtt tagjukká választották. Elfoglalta ujból socius praefectusi állását Weisz mellett Nagyszombatban és az 1771—73. éveket itt töltötte. Ekkor történt a jezsuita-rend eltörlése és az egyetemnek Budára áthelyezése. 1773-ban a mennyiségtan tanára lett a budai egyetemen és a kir. csillagász-igazgató társa. Hű fia volt szerzetének, azért nincs semmi nyoma, hogy valaha vissza vágyott volna abba a világba, a melyben oly dús vagyonról és szerencsés jövőről mondott le. Szerzetének eltörlése mélyen megszomorította; s hogy szelíd lelke vallásos érzését megtartotta, mutatja második művének utolsó fejezete, melyben hattyúdalként magasztalja az Isten mindenhatóságát. Meghalt mint az esztergomi főmegye papja 1785. márcz. 1. Budán. — Munkái: 1. *Demonstratio* idioma ungarorum et lapponum idem esse. Regiae scientiarum societati danicae praelecta et typis excusa Hafniae. Anno MDCCLXX. (2. kiadása. Nagyszombat 1771.). — 2. *Idea* astronomiae, honoribus regiae universitatis Budensis dicata. Budae, 1778. — Két latin levele maradt fenn, melyeket Vardőből írt, az elsőt 1769. ápr. 5., a másodikat jún. 6. (Ezek másolatát ismerteti Vass József az Uj M. Muzeum 1857. évf.). — Hellnek Ephemerides Astronomicae cz. folyóiratában is vannak följegyzései (1768., 1778.).

Horányi Scriptores III. 212. l. — *Katona*, Historia Critica XXXIX. 990. l. — *Stoeger*, Scriptores 309. l. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai X. 11. l. — *Athenaeum* 1873. 23. sz. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Figyelő* II. 335.

III. 15., 94 l. — *Budapesti Szemle* XXII. 1880. (Halász Ignácz, S. hatása a m. költészetre). — *Egyetemes Philologiai Közlöny* 1890. 344., 1892. 780., 1896. 691. l. — *Hám Sándor*, Sajnovics János élete és Demonstratiója. Esztergom 1899. (Különny. a M. Sionból). — *Petrik* Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Egyházi irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 456. l. — *Irodalomtörténeti Közlemények* V. 7. l. (Demonstratioja). — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 796. l. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque Bibliogr. VII. 406. h. és Horvát István: Lexicon Eruditorum cz. kézirata a m. n. múzeumban.

Sajnovics *Mátyás* (tordai és kalózi), ker. táblai elnök, előbbinek nagyatyja, előbb Győrvármegyének főjegyzője, majd alispánja, utóbb a kőszegi kerületi tábla elnöke volt. Temérdek birtokot szerzett főleg Fehérmegyében, összesen több mint 20,000 holdat. Meghalt 1729-ben. Unokája S. Mátyás Fehérmegye főszolgabirája volt, ki 1780. decz. 31. meghalt és a budai várőrségi templomban van eltemetve; vele a S. család kihalt. — Két levele van 1713. és 1714-ből az Új M. Múzeumban (1859. I. 538.). Tordas megtelepítéséről.

Nagy Iván, Magyarország Családai X. 11., 12. l. — *Hazánk és a Külföld* 1870. 31. sz. a boritékon. (S. Mátyás koporsófelirata).

Sajó. L. *Jókai Mór*.

Sajó *Aladár*, hirlapiró, született 1869 szept. 8. Váczon, a hol atyja orvos volt; a gymnasiumot szülővárosában végezte; azután a budapesti egyetemre iratkozott be; már jogász korában írt a Váczi Hirlapba és a Váczi Közlönybe tárczaczikkeket és költeményeket, de igazi hirlapírói működését mint a Budapesti Hirlap váczi levelezője kezdte meg és ez időben néhány tárczaczikke is megjelent a lapban. Időközben leszolgálta egy éves önkéntesi évét és a cs. és kir. 23. zászlóalj tartalékos hadnagyává neveztetett ki. Ebben a minőségben 1892-ben és 1894-ben lenn járt Boszniában és Herczegovinában, 1896-ban pedig Erdélyt járta be. Katonai kötelezettségének teljesítése után ismét Váczra ment a szülői házba, hogy befejezze jogi tanulmányait, de folytatta levelezését a Budapesti Hirlapban is. A jogi egyetem teljes befejezése után a Magyar Hirlaphoz, melyben több croquis-ja jelent meg, meghivást kapott és 1891. jan. belépett a lap munkatársai közé, két év mulva pedig a lap segédszerkesztője lett. 1898. jan. megvált a lap szerkesztőségétől és belépett az akkoriban alakult Országos Hirlap szerkesztőségébe; de még ugyanazon év aug. eleje óta a Budapesti Hirlap szerződtetett munkatársa. Az Otthon írók és hirlapírók köre 1897. közgyűlésén titkárává választotta, és ezen tisztséget 1903-ig viselte. Szerkesztette a kör Otthonunk cz. hivatalos Közlönyét, 1897. májustól 1903. májusig. A Vörösmarty-szoborbizottságnak jegyzője. Katonai tárgyú elbeszélései közül külföldi német lapok többet közöltek. — Munkái: 1. *Katonáéknál.* Biró Árpád rajzaival. Bpest, 1893. (Tárczák. Ism. Nemzet 241. sz., Élet 413. l.). — 2. *De profundis.* Rajzok. Jászai József rajzaival. U. ott, 1894. (A főváros legszegényebb és legelhagyatottabb néprétegeinek életét ismerteti, kapcsolatban az emberbaráti intézményekkel. Ism. Fővárosi Lapok 144. szám, M. Genius 18. szám.). — 3. *Kaszárnyatitkok.* Elbeszélések. Ugyanott, 1895. (Két kiadás Ism. A Hét 22., Élet 36., M. Hirlap 149. sz.) — 4. *Regruták* és más katonák. U. ott, 1897. (Tárczagyűjtemény. Ism. M. Hirlap 1896. 330., 1897. 66., P. Napló 52., M. Kritika 1898. 14. sz.) — 5. *Ezredes Boriska.* U. ott, 1897. (Ism. M. Hirlap 343. sz.) — 6. *A császár kenyerén.* Történetek a kaszárnyából. U. ott, 1901. (Ism. Bécsi Közlöny 346. sz.) — 7. *Az Ujság.* Ujságirás, Ujságkiadás. U. ott, 1902. (Róna Lajossal együtt.)

Ország-Világ 1892. 12. sz. arczk. — *M. Könyvészet* 1893—96., 1901., 1902. — *Vasárnapi Ujság* 1894. 19. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 797. l. és Szabó László hirlapíró szives közlése.

Sajó *Jenő*, szövetkezeti titkár, Sajó (Spitzer) József lókereskedő és Kann Róza fia, szül. 1877. aug. 6. Budapesten; 17 éves korában a helybeli IX. k. felső kereskedelmi iskolában érettségi vizsgát tett; azután a bpesti pénzintézeteknél volt alkalmazva 1904-ig, legutóbb egy évig egy hitelszövetkezetnél ügyvezetői minőségben. Időközben egy évet (1898—1899.) a 32. gyalogezredben töltött mint egyéves önkéntes és hadnagyi rangra lépett. 1901-ben a szövetkezeti tisztviselők egyesülete alapításában vett részt és annak előbb pénztárnoka, 1903 óta pedig titkára. 1903-ban létesítette a magyar lókereskedők és lóügynökök orsz. egyesületét, melynek azóta szintén titkára. Ugyanezen évben alapította a Vásári Értesítő (Markt-Anzeiger) cz. hetilapot, melynek állatkereskedelmi és közgazdasági magyar és német czikkeit mind maga írja. — Nehány költeményt és elbeszélést írt; leginkább pénzügyi (különösen szövetkezeti) és közgazdasági czikkeket írt még a Közletek, Mercur, M. Hitel stb. lapokba. Idődözben Spitzer családi nevét Sajóra változtatta.

Önéletrajzi adatok.

Sajó *Károly*, nyug. főgymnasiumi tanár, szül. 1851-ben Győrött; gymn. tanulmányait ugyanott, az egyetemet B.-pesten végezte. 1877—88-ig rendes tanár volt az ungvári kir. kath. főgymnasiumban; azután még néhány évig az állami rovartani állomáson működött Budapesten, jelenleg pedig nyugalomban él Őrszentmiklóson (azelőtti neve Kúnszentmiklós volt, Pestm.) birtokán, hol 1895 óta természettudományi tanulmányokkal, gazdálkodással és kertészettel foglalkozik. — Czikkei a Természettud. Közlönyben (1875. A phosphátrétegek jelentősége, 1884. Megfigyelések a rovarvilág köréből, 1886. A hímek és nőstények számaránya a rovarok között, 1888. A szilfapusztító bogárról, 1889. A péczel-maglódi sáska irtása, Az Anomala vitis nevű káros bogár, A tyúkpoloska vagy ovantag, A Phytoptus vitis, 1890. A marokkói sáska Magyarországon, A házi tücsökről és irtásáról, A szőlőlevél nemezbetegségéről s a Phytoptus vitis nevű atkáról. A zabpusztító Lema melanopáról, Az árpa és zabvetést pusztító Lema melanopa nevű bogár a kukoriczán, Az Anisophia Austriaca nevű búzaszipolyról, 1891. A szőlővenyigében élő darázsról, Phytoptus vitis Veszprémben, A tölgyfán élő Kermes reniformis paizstetűről, A szőlőszemen levő aranyszemecskéről, 1892. A dongóméhek Új-Zelandban, A trágyázás hatása a filloxerára, Az amerikai és a hazánkbeli vadszőlő, A filloxera invázió hatása a homoki rovarfauna megváltozására, A luczernapusztító bogárról, Goniocteна és az újabb rovarirtó anyagokról, A szőlőtőke kiveszéséről, A Peronospora viticola és a Phytoptus vitis, A rézgáliczoldattal permetezett szőlőből készült must és bor hatása az egészségre, A gyökérbe oltott rózsatövek károsító atkákról, 1893. A vetés elfehéredése, A talaj és a filloxera, Gazdasági növényeink védelme, Néhány érdekes magyarországi rovarfaj, A Hilotoma rosae rózsarontó rovarról, A Coccinella septempunctata, hétpöttyös böde álczáiról, A zabon élősködő Toxoptera graminum nevű levéltetűről, A bükkrongáló Aphis papaveris levéltető, A mákpusztító Mamestra brassicae nevű hernyóról, Tollárólismeri meg a madár a madarat, A Leinweber-féle keverék, Rovarfaunánk változásairól, 1894. A hesszeni légy, A rovarok és rokonaik, mint a betegségek terjesztői, A kenguruk meghonosítása Európában, A vaj zamata, A Phytoptus vitis Laud. nevű atka és a Cecidomya oenophila Haimh. szőlőgubacslégy, A nyers osztriga evése veszedelmes, A hesszeni légy és a csíkoslábú búzalégy közti különbségről, 1895. A «koromharmatról», A betegségek terjesztése, A házi legyek irtása, Észrevételek «A magyarországi rovarkárok

és a juhtenyésztés» cz. közleményre, A gabonának új rovarellensége, 1896. A legnagyobb fekete gyémánt, A természettudományok és az emberi nem tökéletesedése, Új csapás burgonyatermesztésünkre, A vér megtisztulásának kérdéséhez, A napraforgó mint gyógyító növény, A rovarok alvása, A kaliforniai szőlőbetegségről, Eleven barometrumok, A hódnak utolsó európai maradványai, 1897. A kutyák igazi és álveszettsége, A sündisznó és a kigyóméreg); az Entomologische Nachrichtenben (1880. Die bisher unbekannte makroptere Form von Blissus Doriae Terr. Putbus, Weitere Funde von makropteren Exemplaren des Plintisus convexus Fieb. und die Larven dieser Art, Die bisher unbekannte makroptere Form von Plintisus Convexus, Entomologische Bilder aus den ungarischen Flugsandsteppen, Beiträge zu Weise's Bestimmungs-Tabellen der europäischen Coccinelliden); az ungvári kir. főgymnasium Értesítőjében (1881. Ungmegyének egy egészségtelen vidéke: Blata- és Szenna-mocsárok vidéke, térképpel); a Rovarászati Lapokban (1884 Rovarászati képek a magyar Alföld futóhomok-pusztáiról, Néhány kártékony bogárról, Még egyszer a kártékony művészméhekről); a berlini Prometheuszba is írt, melynek még most is egyik főbb munkatársa. — Munkái: 1. *Peronospora* viticola. Bpest, 1890. — 2. *A szőlőlevélsodró pille.* (Tortrix Pilleriana). U. ott, 1891. — 3. *A vetésfehérítő bogár.* U. ott, 1894. (Közlemények I. 10.) — 4. *Az afrikai czecze-légy* és a nagana-betegség. U. ott, 1898. (Különnyomat a Term. Közlönyből.)

M. Könyvészet 1890—92., 1904. és önéletrajzi adatok.

Sajó *Sándor*, elemi iskolai igazgató, szül. 1856. márczius 12-én Gyalányban (Somogym.), hol atyja S. (Schäffer) János kántortanító volt, anyja Polmer Anna; iskolai tanulását Törökkoppányban kezdte és Szorosadon folytatta, hol németül is megtanult. 1870. május 1. N.-Kikindán a IV. elemi osztályba lépett, hol Steinbach Antal tanító (később tanfelügyelő) magához vette a fiút és tanította, így jutott az ottani magánreáliskolába, később Temesvárra, hol elvégezvén az állami reáliskola alsó osztályait, innét az aradi tanítóképzőbe jutott, melynek elvégeztével 1877. szeptember végén Csősztelekre (Torontálm.) került tanítónak, hol a tisztán német község iskolájában már a második évben magyarul tanított. 1879-ben Budapesten megszerezte a tornatanári képesítést; azután belépett a polgári iskolai tanárképző nyelv- és történettudományi szakcsoportjába. 1880-ban a székesfőváros tanácsa rendes tanítóul alkalmazta. 1897. végén Schäffer családi nevét Sajóra változtatta. A népnevelők budapesti egyesületében kezdetben mint jegyző, később könyvtárnok, majd alelnök lett, míg 1897. jan. 1-től az egyesület kiadásában megjelenő Népnevelők Lapja szerkesztőjévé választották és azt 1897. és 1898-ban szerkesztette. A szent István-társulat tankönyvbiráló bizottságának is tagja. 1901-ben a székesfőváros tanácsa iskolai igazgatóvá léptette elő s a III. vörösvári-úti közs. elemi iskola vezetésével bízta meg; hol társadalmi segítséggel napközi gyermekotthont tart fenn és 250—300 kellő gondozást nélkülöző gyermek részesül meleg ebéd jótéteményében. — Irodalmi munkálkodását a Komlóssy Ferencz szerkesztésében megjelent Népnevelő cz. tanügyi folyóiratban kezdte, írt ezenkívül a Népnevelők Lapjába, a Néptanítók Lapjába és a Kisdednevelésbe, többnyire tanügytársadalmi kérdéseket fejtegetve. Ő adta ki a Néptanítók Lapjában az első felhívást egy tanítói árvaház létesítése érdekében; a Népnevelők Lapjában pedig «Nyilt levél Sennyei Ferenczhez» cz. a magyar tanítók otthona alapítása ügyében, melynek létrejöttekor kartársai annak egyik igazgatójává választották. — Munkája: *Ada-*

tok a dohány-utczai elemi és iparostanuló iskola történetéhez. 1880—1901. Bpest, 1901. — Álnevei: Bülei, Sólyom és Juhász.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról és önéletrajzi adatok.

Sajó *Sándor*, állami főgymnasiumi tanár, Heringer János, szabóiparos és Rossnagel Teréz fia, szül. 1868. nov. 12-én Ipolyságon (Hontmegye); középiskoláit a selmeczbányai ev. lyceumban végezte. Ezután a budapesti egyetem bölcseleti karára iratkozott be. Katonai kötelezettségének is eleget tevén, tartalékos hadnagy lett; 1891—93-ig a nyitrai polgári és középkereskedelmi iskolában tanított. Innét az új-verbászi községi gymnasiumhoz hívták meg helyettes tanárnak. 1895-ben nyert tanári oklevelet a magyar és latin nyelvből és irodalomból; ekkor Verbász és Vidéke cz. hirlapot is indított a magyar szellem erősítésére, de a lap szerkesztésétől csakhamar visszalépett. 1897-től kezdve állami kir. főgymnasiumi tanár volt Jászberényben; az 1903. nyár óta a budapesti III. ker. állami főgymnasium tanára. Időközben Heringer családi nevét Sajó-ra változtatta. — Költeményeket írt a Képes Családi Lapokba (1885—90. költ.); a M. Szalonba (XIII. 1890. Logau két költ. ford.); a Vasárnapi Ujságba (1898—99., 1904. A tarpataki völgyben, lyrai költemény, a Vigyázó-pályázaton 300 korona díjat nyert, 1905. A Petőfi-társaság által a Vigyázó-díjjal jutalmazott költem.); az Ország-Világba, Háziasszony, Uj Idők, Jászberényi Hirlap, Honti Lapok és más hirlapokba is; továbbá a Hontmegyei Almanachba (1893—1894) és a Honti Naptár évfolyamaiba. 1896. a budapesti kath. kör millenniumi óda-pályázatának díját, 1899-ben a Petőfi-társaság ítélete alapján a nyiregyházi szobor felavatására hirdetett ódapályázat díját nyerte el. Az orsz. középiskolai tanáregyesület megbízásából írta a budapesti Szarvas Gábor-szobrot felavató költeményt, A Petőfi-társaság Vigyázó-díját háromszor nyerte el: Apró sírhalmok, A tarpataki völgyben és André cz. költeményeivel. — Czikkei az újverbászi algymnasium Értesítőjében (1894. Hazafias nevelés az iskolában, 1896. Katona és Grillparczer, ism. Egyet. Philol. Közlöny 1897.); a Budapesti Hirlapban (1896. febr. 20. Nyelv és tudomány); a jászberényi áll. főgymnasium Értesítőjében (1899. A stilusról, ism. Egyet. Philol. Közlöny 1900.; 1901. Erzsébet királyné emlékezete); Hontmegye ismertetése (az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben cz. vállalatban); Beszéd október 6-án (Ó-Buda—Ujlak 1905. okt. 15. sz.). — Munkái: 1. *Három év alatt*. Ifjukori kisérletek. Selmeczbánya, 1886. — 2. *Fiatal szívvel*. Bpest, 1898. (Költemények. Ism. Honti Lapok 19., Vasárnapi Ujság 18., M. Kritika 1899. 13. sz.) — 3. *Útközben*. Ujabb költemények. U. ott, 1904. (Ism. Budapesti Szemle CXXII. k. 1905.). — 4. *Zrinyi György* házassága. Történeti vígjáték 3 felv. U. ott, 1906. (Sajtó alatt, 1902-ben a Teleki-díjat nyerte.) — Kéziratban: A gyáva, társadalmi színmű (dicsérettel emelték ki a nemzeti színház 1904. pályázatán; 1906. jan. kerül színre u. ott).

Ujabb magyar írók 1899. 1. sz. arczkép. — *Vajda Emil* Névkönyve 107. sz. — *Uj Idők* 1903. 14. sz. arczk. — *Honti Naptár* 1904. arczk. — *Vasárnapi Ujság* 1904. 18., 37. sz. — *Debreczen* 1905. (Kardos Alberttől) és önéletrajzi adatok.

Sajóhelyi *Béla*, fő- és székvárosi ipariskolai igazgató, S. Frigyes csemegekereskedő és Lipták Anna fia, szül. 1855. ápr. 26. Budapesten, a hol gymnasiumi és egyetemi tanulmányait végezte s 1877-ben középiskolai tanári képesítést nyert a természetrajzból és vagytanból; még ugyanazon év szept. az ó-budai polgári fiú-iskolában nyert alkalmazást, majd a II. ker. reáliskolában tanárkodott s 1882-ben véglegesen a főváros tanügyeinek szentelte működését. Jelenleg az I.

ker. felsőbb leány-iskola tanára. Néhány év előtt ünnepelték a felsőbb leányiskolában, melynek ekkor helyettes igazgatója volt, 25 éves tanári jubileumát. 1895-ben a kereskedelmi árúismékből, 1896. a földrajzból nyert képesítést. 1902 óta az iparostanoncziskola igazgatója. — Írt a napilapokba: A filloxeráról, Az aquincumi romok, A tanügyi kiállítás, Az ipariskolákról, Néhány lap a vegytan történetéből, Az aranycsinálók és a bölcsek köve, Az égésről sat. — Munkái: 1. *Háztartástan*. Polgári és felsőbb leányiskolák számára. Bpest, 1883. (2. kiadás. Gazdaságtan és háztartástan cz. Szecskay Istvánnal együtt. U. ott, 1888. 3. kiadás. Gazdaságtan. Háztartástan cz. Kohaut Rezsővel és Tiborcz Idával együtt. U. ott, 1901., 4. kiadás. U. ott. 1905. Polgáriskolai Tankönyvek Tára). — 2. *Vegytan* kapcsolatban az ásványtannal és a földtan rövid vázlatával. Leányiskolák számára. U. ott, 1888. (Szecskay Istvánnal együtt). — 3. *Vegytan* polgári leányiskolák számára. U. ott, 1891. — 4. *Fotografálás*. Pozsony, 1902. (Tudományos Zsebkönyvtár 106. 2. kiadás. U. ott, 1906.) — 5. *Természettan* polgári és felsőbb leányiskolák számára. U. ott, 1905. (2. kiadás. Erdődy Imrével együtt). — 6. *Természettan* polgári fiúiskolák számára. U. ott, 1905. (2. kiadás). — Szerkesztette a Polgári Iskola cz. paedagogiai közlönyt.

' *Kisslingstein* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1891., 1900., 1902., 1904. és önéletrajzi adatok.

Sajóhelyi *Frigyes*, főreáliskolai tanár, szül. 1848. febr. 16. Acsán (Pestm.); gymn. tanulmányait Pesten végezte s 1867-ben érettségi vizsgálatot tett; a pesti egyetem hallgatója és 1870-ben a középiskolai tanárképző rendes tagja volt. 1872. jún. 3. tanári vizsgát tett a természetrajzból, de kiválóan az ásvány- és földtanból; azon év nov. 15. a budapesti belvárosi reáliskolához nevezték ki póttanárnak, 1871. aug. 9. a józsefvárosi községi főreáliskolához helyettes és 1872. júl. 31. rendes tanárnak. A magyarhoni földtani társulat első titkára volt. — Czikkei a Földtani Közlönyben (III. 1873. Erdély földrajzi sótelepeinek földismei és sóbányászata művelési viszonyainak rövid vázlata, 8 átnézettel, IV. 1874. Translajtana talajszerkezete, V. 1875. Jelentés a társulat ez évi erdélyi kirándulásairól); az Országos Tanáregylet Közlönyében (VI. 1872—73. Könyvism.); a budapesti VIII. ker. főgymnasium Értesítőjében (1880. Budapest ásványforrásai és a városligeti ártézi kút); a Természettudományi Közlönyben (1895. Kőszénkori rovarok, 1896. Az ásványok és drágakövek könnyű felismerése, A németországi borostyánkő-termés, A villám és a nyárfa, Formosa kámfortermése, Devon korszakbeli pánczélos halak, Kőszénfüst és füstkárok. A Galopagus szigetekről, A kőszénkorszak rovarvilágáról, 1897. A gyöngyökről, Az európai bölény végpusztulása, Új platinatelep, Fosszil-tojás, 1899. Új gyujtó, A réteges kőzetek keletkezése, 1900. A gömbvillámok, Sötét villám, A képzelődés ereje, A rovarok talajalkotó munkássága, A táplálékváltozás, Az ágyúdörej hatása a hallásra, A nemes gyöngy képződése, A rovarok számláló tehetsége, Az ég és a tengerek kék színe, 1901. Az északamerikai indián házikutyája, A növényzet és az aranyterületek, 1902. A téli fagyok hatása a növényekre). — Munkái: 1. *A vegytan* elemei középtanodai és polgári iskolai használatra. Bpest, 1875. — 2. *Az ópium*. U. ott, 1898. (Különnyomat a Természettud. Közlönyből). — 3. *A gyikoknak* egy ma élő ősalakja. U. ott, 1899. Egy rajzzal. (Különny. a Term. Közlönyből). — 4. *Geologia*. I. Általános rész. Dinamikai geologia és petrografia. II. A föld története. Sztratigrafia és palaeontologia. Pozsony, 1903. (Tudományos Zsebkönyvtár 152—155.). — Szerkesztette a Földtani Közlönyt 1872—1876-ig másokkal együtt Budapesten.

Szinnyei Könyvészete. — *Petrik* Könyvészete. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Vajda* Névkönyve 71. l. — *M. Könyvészet* 1896.

Sajósy *Béla*, a gyógyszerészi tanfolyam elvégzése után öngyilkos lett Budapesten. — Munkája: *Analytikai tanulmányok* néhány fémhydroxidnak és carbonátnak a szénsavval telített vízben való oldhatóságáról. Bpest, 1895.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról és Loczka József szíves közlése.

Sajóssy *János*, róm. kath. plébános, szül. 1824-ben Gyöngyösön (Borsodm.); iskoláinak végzése után 1842-ben az egri papnevelő-intézetbe lépett és 1848-ban áldozópappá szentelték. Káplán volt Arlóban és Várkonyban. 1852-ben a szatmári püspökség kegyurasága alá tartozó kömlői plébániára neveztetett ki lelkésznek. Meghalt 1877. szeptember 8. Kömlőn. — Művészettel foglalkozott; tapasztalatait, különösen a régi festészetre vonatkozólag le is írta; életírója azonban nem írja, hogy hol jelentek meg, valószinűen kéziratban maradtak.

Koncz Ákos, Egri egyházmegyei papok az irodalmi téren. Eger, 1892. 213. l. és gyászjelentés.

Sajó-Szentpéteri *István*, ev. ref. lelkész, a debreczeni főiskolában tanult, hol 1670. máj. 3. lépett a felső osztályba (subscribált); az ottani grammatikai osztály tanítója és contrascriba volt; 1676. április Becskerekre ment tanítónak és 1677—78-ban a frankfurti egyetem hallgatója volt. — Munkái: 1. *Disputatio* theologica, De Aeterna Hominum Electione,... Praeside... Johanne Simonis ... Publice defendit... Author & Resp: Die VI. Decembris... Francofurti ad Viadrum, 1677. — 2. *Dissertatio* Theologica, De Sorte Piorum In Via, Quam... Sub Praesidio... Johannis Risselmanni ... Publico Eruditorum Examini subjicit ... Author & Resp. Die 22. Aprilis . . . U. ott, 1678.

Irodalomtörténeti Közlemények 1896. 410. l., *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 96., 131. l.

Sakrak *Ninics Szergiusz*, levéltár- és könyvtár-igazgató, szül. 1860-ban Lőrén (Pestmegye); a gymnasiumot Kun-Szent-Miklóson, Karlóczán és Budapesten végezte, a theologiai tanfolyamot Karlóczán hallgatta és ennek végeztével szerzetes lett Bezdinben. 1888-ban áldozópappá szenteltetett Temesvárott s Aradon mint segédlelkész és hitoktató működött. 1889-ben Brankovics püspök Temesvárra hívta és szentszéki jegyzővé nevezte ki, mely minőségben két évig működött. 1891-ben Brankovics patriarka, mint az újvidéki püspökség adminisztrátora Újvidékre nevezte ki szentszéki jegyzővé. Jelenleg a patriarkális levéltár és könyvtár igazgatója Karlóczán. Tagja a szerb Matica irodalmi osztályának és választmányának. — Irodalmi téren növendék korában kezdett működni, midőn a Neven és Szrpcse ifjúsági lapokba írt czikkeket; írt több évig a Glasz Isztine cz. egyházi folyóiratba; 1888-ban Ruvarac Dömével polemiát kezdett liturgikus kérdésekben, mely majdnem két évig tartott és ezzel alapította meg irodalmi nevét. 1888—90. több ujvidéki szerb lapba (Glasz Isztine, Nase Doba, Branik) történelmi czikkeket írt; több könyvismertetése jelent meg a Letopiszben (1892—93). — Munkái: 1. *Polaszenik*. Ujvidék, 1886. (Betlehemező. Két társával együtt.) — 2. *Poucsni* razgovori. U. ott, 1889. (Bloch Móricznak nemzetgazdaságtana, melyet a szerb Matica adott ki.) — 1892-ben átvette a Szrpszki Szion szerb egyházi lap szerkesztését, a melyet Petrovics Szávával együtt szerkeszt.

Érdujhelyi Menyhért szíves közlése (önéletrajzi adatok nyomán).

Sal *Ferencz*, nyug. polgármester. kir. tanácsos, szül. 1835. márcz. 25. Gyulán (Békésm.); a gymnasiumi tanfolyamot Nagyváradon végezte. 1854-ben Pestre

jött és az itteni egyetem rendes joghallgatója lett. Egyideig a Divatcsarnoknál, később mint a Hölgyfutár segédszerkesztője működött. 1860 végén Biharmegye megválasztotta bizottmányi tagnak és Miskolczy Lajos első alispán mellett mint írnok kezdte pályáját; csakhamar a megye jegyzőjévé választották meg. 1862. febr. ügyvéd lett Nagyváradon. A provisorium alatt a megyei központi választmány jegyzője volt. Ennek elmultával megválasztották a megye t. aljegyzőjévé. 1875. nov. 13. Nagyvárad polgármesterévé. Polgármestersége alatt a város pénzügyei teljesen megjavultak és a földesúri javadalmak megváltása, az egészségügy, szépítés, tisztaság és népnevelés tekintetében sokat köszönhet neki a város. 1886-ban királyi tanácsos lett, 1892-ben a III. oszt. vaskorona-rendet kapta. 1895-ben Nagyvárad közönsége fényesen ünnepelte meg polgármesterségének 20. évfordulóját. 1898 körül nyugalomba vonult. A nagyváradi jogakadémia államvizsgálati bizottságának tagja; a délmagyarországi magyar közművelődési egylet egyik fiókosztályának alelnöke. — Költeményei a következő hirlapokban, folyóiratokban és évkönyvekben jelentek meg: Hölgyfutár (1853—1860), Családi Lapok (1854—57), Divatcsarnok (1855—1860. és czikke: 1856. Hölgyöltözék hajdan és most), Szépirodalmi Album (1856), Fáncsy-Album (1855), Kalauz (1857), Nővilág (1857—60), Erdélyi Múzeum (1857), Szépirodalmi Közlöny (1858), Vasárnapi Ujság (1858—1859), Szinházi Emlény (1859), Szépirodalmi Album (1860), Szigeti Album (1860) stb.

Danielik, M. Irók II. 274. l. — *Valkai Imre*, Irodalmi és művészeti Daguerreotypek. Bécs, 1858. 73. l. — *Nagyvárad* 1878. 187—188. sz. (Márki S.) — *Báttaszéki Lajos*, Alföldi Képes Emlékkönyv. Arad, 1888. 45. l. arczk. — *Magyarország* Vármegyéi és Városai. Biharmegye és Nagyvárad. Bpest, 1901. 206., 208., 350., 385. l. és Márki Sándor szíves közlése (önéletrajzi jegyzetekből).

Sala *Mihály* (trincsényi), evang. református lelkész Déván (Hunyadmegye). — — Munkái: 1. *Egy század* idejének utolsó napján mondandó keresztény embernek könyörgése. Bécs, 1800. (M. Kurir 1800. II. 53. sz. Toldalékja.) — 2. *Sátoros ünnepekre* és más nevezetesebb napokra alkalmaztatott közönséges könyörgések. Magának és más ezekkel élni szeretőknek számára késziтette s közönségessé is tette. Vácz, 1801. — 3. *Egy dicsérendő asszonynak* ékes képe. Az az: ollyan halotti szent tanítás, mellyel néhai méltsgos Harsányi Klára dicsérendő ur asszonynak, Malomvízi idősbb méltsgs Kendéffi József ur uri élete párjának érdemlett utolsó tisztességét meg adta . . . áprilisnek 21. napján 1806. eszt. Kolozsvár, 1806. — 4. *Nagybartsai méll. Bartsai* Ábrahám úr ő nagyságának, a cs. kir. felség egyik nagy érdemű obersterének véletlen halálán esett szomorú siralma az ő nagysága egyik alázatos tisztelőjének és szolgájának. Bécs, 1806. (Költ. M. Kurir 1806. I. Toldalék.)

Petrik Bibliogr.

Salacz *Gyula* (endrődi), nyug. polgármester, szül. 1832. jan. 31. Gyulán (Békésm.); a gymnasium I. és II. osztályát mint magántanuló, a III—VI. Aradon végezte. Az 1848—49. szabadságharczban mint hadnagy vett részt. 1849-től a jogi tanfolyamot Nagyváradon, Pesten és Bécsben végezte. A politikai államvizsga letétele után 1855—60-ig a biróságnál szolgált. 1861. nov. 21. az ügyvédi vizsgát letevén, mint gyakorló ügyvéd Aradon telepedett le. 1872—75-ig Arad sz. kir. város tiszti főügyésze, 1875. márcz. 10-től 1901-ig pedig polgármestere volt. Közszolgálati érdemeinek elismeréseül 1900. okt. 24. a III. oszt. vaskoronarendet, majd kir. tanácsosi czímet s végre «endrődi» előnévvel magyar nemességet nyert. Képviselővé az 1901—1906. országgyűlésre Arad sz. kir. város választotta meg. — Havi jelentései, az aradmegyei

és városi gyűléseket megelőzőleg az aradi Alföldben jelentek meg (1873—85); az 1876. évi VI. t.-cz. mint törvényjavaslat ellen cz. czikksorozat szintén az Alföldben jelent meg. — Programmbeszédei a helyi lapokban, országgyűlési beszédei pedig a Naplókban vannak. — Kiadta nejének irodalmi műveit (Arad, 1888).

Lakatos Ottó, Arad története. Arad, 1881. 81. l. — *Aradi Képes Naptár* 1887. 50. l. arczk. — *M. Könyvészet* 1888. — *Aradi Híradó* 1897. 42. sz. arczk. — *Bátta*ssék*i*, Emlékkönyv. Arad, 1887. 48. l. arczk. — *Sturm Albert*, Országgyűlési Almanach. Bpest, 1901. 352. l.

Salacz *Gyuláné* (endrődi), előbbinek neje. Meghalt 1887. decz. 9. Aradon, élete 38., házasságának 17. évében. — Írt a Kölcsey-egyesület Évkönyvébe. (1887. A természet zenéje) sat. — Munkája: *Ilonám emlékezete*. Szemelvények Salacz Gyuláné szül. Keller Ilona irodalmi műveiből. Arad, 1888. (Kiadta férje, Salacz Gyula).

Aradi Közlöny 1887. 336. sz. — *M. Könyvészet* 1888. és gyászjelentés.

Salacz *Lajos*. — Költeményeket írt a Szépliteraturai Ajándékba (1824—25., 1827.). — Munkája: *Bánatos könnycseppek* a barátság sírja felett. (Pák Miklós elhunytára). Nagyvárad, 1825.

Petrik Bibliogr.

Salagianu *János Szilvius*, görög kath. gymnasiumi tanár, szül. 1836-ban Szatmármegyében görög kath. rumén szülőktől; a theologiát Berlinben, a bölcseletet Pesten végezte; 1858-ban pappá szenteltetett és 1860-ban Belényesre nevezték ki gymnasiumi tanárnak. Később Vereden plébános, érmelléki esperes és consistoriumi ülnök lett. Meghalt 1896. aprilis 8. Kis-Májtényban. — Munkája: *Manualu* de geografia pentru tineri mea romana. Viena, 1871. — Nevét Selagianu Jánosnak is írják.

Familia 1896. 14. sz. — *Enciclopedia Romana* III. 870. l. és Zászló János jegyzetei.

Salagius *István*, bölcseleti és theologiai doktor, pécsi kanonok és könyvtárnok, szül. 1730. decz. 22. Mohácson ref. szülőktől; a theologiát Rómában tanulta; honnét mint bölcseleti és theologiai doktor tért vissza; egy ideig tanár volt Pécsett. Meghalt 1796. okt. 27. Pécsett. Nevét Salagynak és Szalagyinak is írták. — Czikke az Ungarisches Magazin-ben (II. 2. 1782. Untersuchung über die Ismaeliter in Ungarn). — Munkái: 1. *De statu ecclesiae* Pannonicae libri VII. Quinque-Ecclesiis,1777—84. (I. De statu civili Pannoniae, II. De initiis religionis christianae in Pannonia 1777., III. De antiquis episcopatibus in Pannonia 1778., IV. De antiquis metropolitanis per Pannoniam 1780., V. De antiquis primatibus per Pannoniam 1781., VI. De antiquo ecclesiae Pannonicae patriarcha 1780., VII. De initiis religionis christianae inter hungaros. Opus posthumum. Cui adjunctus est instar supplementi Josephi Koller... de sacra regni Hungariae corona commentarius 1780.) — 2. *De columna* romana milliaria ad Budam nuper reperta dissertatio. U. ott, 1780.

Petrik Bibliogr. — *Váradv Ferencz*, Baranya vármegye. I. 466. l.

Salamin *Endre*, m. kir. belügyminiszteri számtiszt. Meghalt pár év előtt. — Munkája: *Versenylovaink* papirformája az 1903. évben. (Chronologikus handicapkönyv.) Budapest, 1903—1904. Két rész. (I. A kétévesek. II. A hároméves és idősebb lovak.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Salamin *Kelemen*, főreáliskolai tanár, S. Márton, franczia nyelv-tanító fia, szül. 1833. szept. 15. Chippisben (Svájcz); 1863-ban tanári képesítést nyert a természettanból és vegytanból, magyar és német nyelvből és kineveztetett a körmöczbányai kir. alreáliskolához rendes tanárnak és helyettes igazgatónak, hol mint tanár működött 1893. deczember végeig; ekkor nyugalomba vonult és Körmöczbányán él. — Czikkei a Gyógyszerészi Hetilapban (1863. A «resica mare»-i föld-

pát vegyi elemzése); a Természettudom. Közlönyben (IV. 1864—5. a «Resicamare»-i földpát vegyi elemzése); a körmöczbányai főreáliskola Értesítőjében (1868. A vegytan fogalma s történeti fejlődésének rövid vázlata, 1873. A kén és legfontosabb vegyei).

Tanodai Lapok 1868. 41. sz. — *Felsmann* Névkönyve. Pest, 1869. 114. l. — *Rajner F.* Névkönyve. Bpest, 1892. 73. l. — *A körmöczbányai* állami főreáliskola Értesítője 1896. 208. lap.

Salamin *Leó*, állami főreáliskola igazgató, előbbinek testvérbátyja, szül. 1832. jún. 17. Chippisben (Svájcz), 1861-ben tett tanári vizsgát és Lőcsén lett gymnasiumi helyettes, 1863. rendes tanár és a budai reáliskolához helyeztetett át. 1868-ban a soproni állami főreáliskola tanárának, 1872. szept. 30. igazgatónak neveztetett ki, hol a franczia nyelvet, mennyiségtant és természettant tanította. Nyugalomba vonulása után 1908. auguszt. Budapesten meghalt. — Munkái: 1. *Ollendorf H. G.* Uj rendszere, mely szerint mindenki egy nyelvet hat hónap alatt írni és beszélni megtanulhat. A franczia nyelvtanuláshoz alkalmazva, magán- és nyilvános tanításra átdolgozták Salamin testvérek. Pest, 1862. (3. kiadás. Bpest, 1879.) — 2. *Kulcs* . . . Uj rendszerhez... Salamin testvérektől. U. ott, 1863. (8. kiadás. Bpest, 1885.) — 3. *A fajsúly* meghatározása. Lőcse, 1867. (Különny. a lőcsei állami főgymnasium Értesítőjéből.) — 4. *A mennyiség- és természettani földrajz* vezérfonala. Középtanodák használatára. Pest, 1870—71. Két rész. (Linkess Miksával együtt. Öt táblarajzzal és szövegbe nyomott ábrákkal.) — 5. *Természettan* algymnasiumok számára. Irta Pisko F. J. A 4. jav. és bőv. kiadás után magyarítá. 313 fametszettel. Bpest, 1873. — 6. *Franczia olvasókönyv* reáltanodák és gymnasiumok használatára. Bpest, 1875. Két rész. — 7. *Franczia olvasmányok* a reáliskolák II., III. és IV. oszt. számára, értelmező magyarázatokkal és szótárral ellátva. Sopron, 1877. (Leupin Jánossal együtt. 2. bőv. kiadás a reáliskolák II—V. oszt., úgy gymnasiumok és kereskedelmi iskolák számára. U. ott, 1882.) — 8. *Elemi franczia nyelvtan* reál-, kereskedelmi, valamint felső leányiskolák számára. Ploetz Károly után magyarosította. Bpest, 1889. (2. bőv. és jav. kiadás. Ism. Egyetemes Philologiai Közlöny 1888—1889.) — 9. *Franczia nyelvtan* gymnasiumok, kereskedelmi-, felsőbb leányiskolák számára és magánhasználatra. Ploetz Károly után átdolgozta. Bpest, 1893.

Barti-Felsmann Névkönyve. Pest, 1870. 30. lap. — *Soproni városi* főreáliskola Értesítője. 1870. 34. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Petrik* Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete. *M. Könyvészet* 1886. — *Rajner Ferencz*, Névkönyve. Bpest, 1893. 113. l.

Salamon *Béla*, kath. kántortanító, született 1852. január 19. Kalocsán, hol négy oszt. gymnasiumot és tanítóképzőt végzett; 1869-ben nyert tanítói oklevelet és azóta tanító Miskén, Pestm. — Munkája: *Van-e része* a kath. iskolának is a családi nevelés elvallástalanodásának bűnében? Kalocsa (1899. Nagy Piroskával együtt).

Schematismus cleriarchi-dioec. Colocensis. 1885. 55. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Salamon *Elek*, könyvtárnok a polgári körben Kecskeméten. — Munkája: *A kecskeméti* polgári kör könyvjegyzéke. Kecskemét, 1899.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Salamon *Ferencz*, egyetemi tanár, a m. tudom. Akadémia és a Kisfaludy-társaság rendes tagja, S. István ref. esp.-lelkész és Sala Klára fia, született 1825. aug. 29. Déván (ott keresztelték meg szept. 4., mely nap legtöbb életrajzában születésideje gyanánt szerepel); gyermekéveit a szülői háznál töltötte. 1836-ban atyja a nagy-enyedi kollegiumba vitte barátjához Szász Károly tanárhoz, a

ki nagy befolyással volt az ifjú S.-ra. Itt ismerkedett meg az öreg Zeyk Miklóssal s bejutott laboratoriumába. Ekkor mondta S., hogy tanár fog lenni, mint Szász, tudós mint Zeyk és író, erre a pályára kezdett már a kollegiumban készülni. Az iskolai fegyelem terhére volt, azért az eminensek közé sohasem emelkedett. Egyenesen és biztosan haladt a siker felé. Atyja kora halála (1848. decz. 27.) megfosztotta attól a csekély segélytől, mit hazulról kapott. Egészen magára maradt és naponkénti két czipójából, melyet mint pap-fiú kapott, és száz bankó forintnyi ösztöndíjából kellett fentartania magát; nem óraadásra fordította a drága időt, hanem a kitűzött pályájához előkészületre: nyelveket tanult. Óhajtott világot látni, s midőn a «tengerre magyar» jelszó felhangzott, elindult egy barátjával Fiume felé, gyalog, hogy a tengerészeti akadémiába beiratkozzanak. De Zombornál nem jutottak tovább, barátja megbetegedett és vissza kellett térniök Enyedre. Aztán másodéves deák korában báró Kemény Simonné meghívta udvarába nevelőnek. 1847 nyarán megvált a kollegiumtól, mint végzett jurista. Zeyk Miklóstól tanulta meg a gyorsírásnak általa készített rendszerét, mely nem hasonlított a Hajnikéhoz. S. is törte fejét problémák megoldásán: készített táblázatokat a 7-es és 12-ős rendszer logarithmusairól. 1848. januárban Tordán volt és innét később Kolozsvárra tette át lakását; azon év szept. 20. beállott honvédnek. Részt vett a csatákban a csucsai visszavonulásig, hol egy ágyúkerék átment lába fején. Ekkor már hadnagy volt. Gyógyulni Élesdre szállították. Midőn már javulni kezdett sebe, szállásadó gazdájának süketnéma fiát saját módszere szerint beszélni és olvasni tanította; rövid idő alatt már 7—8 gyermek járt iskolájába. Kolozsvár visszavétele után itt gyógyították a kórházban. A muszkák beütése ismét a harcztérre szólította, Borgó-Prundra. A fegyverletétel s néhány havi bujdosás után Nagyváradra menekült s itt ismét süket-néma gyermekek tanításával kezdett foglalkozni. De hát ez nem volt nekivaló pálya, azért elhatározta, hogy orvos lesz és feljött Pestre, hol óraadással tartotta fenn magát. 1854-ben gymnasiumi tanár lett Nagy-Kőrösön; de a Bonitz-Chrysar-féle Entwurf nem illett be az ő rendszerébe. Egy év mulva visszatért Pestre, látszólag szakítva a paedagogiai pályával. Azonban a kiegyezés létrejötte után tanügyi kérdésekről czikkeket írt a Reformba; sőt 1873-ban munkája is jelent meg Közoktatásunk reformjáról, melyet a szakemberek nem tartottak praktikusnak. Munkája megjelenésekor már egyetemi tanár volt 1870-től; kidolgozta előadásait s úgy olvasta fel. Egy cyklus (tíz előadás) kéziratban maradt. Kőrösről azzal a szándékkal tért vissza Pestre, hogy az irodalomból fog megélni. Szilágyi Ferencz a Magyar Hirlap szerkesztője a lap tárczáját bízta reá, mely munkát két évig teljesen függetlenül folytatott. Azon kis írói körnek, melyet ő Pákh körének nevez, tagja volt. Ez időben a Vasárnapi Ujság által kitűzött pályadíjat elbeszélésével (Csak lassan a testtel) nyerte el. S. birálatai s tanulmányai azon kor irodalmának hű tükrét tárják fel. A rettegett és sokszor megtámadott műkritikus dolgozatainak tekintélyét emelte az, hogy a Pesti Naplóban jelentek meg, hol S. a belmunkatársak közé tartozott: az irodalmi s ujdonsági rovatokat vezette. A szerkesztővel b. Keménynyel s azzal az irodalmi táborkarral, mely Deákkal élén a «passiv ellenállást» szervezte, állandó érintkezésben kellett lennie. Ennek a táborkarnak, mint mondja: «meggyőződésből, gondolkodásánál fogva hálából is híve és militans közkatonája» volt ő, s haláláig híven kitartott mellette. Az októberi diploma kiadása után az actuális kérdések kiszorították a Pesti Naplóból a tüzetesebb

irodalmi tárgyakat; ekkor S. átvette a Lajtán túli rovat vezetését: vezérczikkeket, politikai fejtegetéseket írt. Ezen idővel esnek össze S. első történetírói sikerei. 1859. decz. 16. a m. tudom. Akadémia levelező tagjának választotta (1863. jan. 13. áttétette magát a II. bölcseleti és történelmi osztályba, 1871. máj. 17. rendes taggá lett); a Kisfaludy-társaság 1860. júl. 15. választotta rendes tagjának. 1867. márcz. 7. a minisztertanács a hivatalos lap szerkesztőjévé nevezte ki. Egymásután dolgozott a Reformban, Pesti Naplóban (1857—67-ig rendes munkatársa), Nemzeti Hirlapban, Honban, Budapesti Hirlapban, Nemzetben; nem ritkán éles szatirával ostorozta a chauvinismust, a nyegleséget. Ebből az időből kiadatlanul, kéziratban, egy jókora kötetre menő polemikus czikksorozat maradt utána. Történetírói elveit akadémiai székfoglalója bevezetésében körvonalozta, politikai programmjáról egy valóban remek nyilt levélben számolt be, melyet a tordai Deák-párthoz intézett, mely a képviselői mandátumot felajánlotta neki (1872. máj. 21.), s hogy mit tart a journalistikai pályáról, egy a Reform számára készült hirlapi czikkben mondja el, mely azonban csak hátrahagyott iratai közt maradt fenn s a Skriblerek czímet viseli, azzal a tendentiával írva, hogy a hirlapíróknak az igazság keresését kösse szívükre. Pest város közönsége 1876-ban Csengery Antal indítványára megbízta Pest városa történetének megírásával és nem sokkal utóbb b. Eötvös József az egyetemen a magyar nyelv tanárává nevezte ki, később pedig a középkor történetének előadásával bizatott meg. A millennium megünneplésének kérdése napirendre tűzetvén (1882. őszén); S. álláspontja védelmére Pauler Gyula és Szabó Károly ellenében egy tanulmányt adott ki a Nemzetben s utóbb önálló röpiratban. Megállapíttatván az időpont, az előkészítés és a munka megkezdése, az Akadémia elhatározta, hogy az ünnepélyben a honfoglalás összes forrásainak kritikai kiadásával fog résztvenni s a millenniumi bizottság, melynek ő is tagja volt, elhatározta Leo és Constantinus kiadását s ezek commentálására őt kérte fel. Budapest története befejezetlen maradt. Igaz, hogy a megjelent három kötetben a legérdekesebb kort, a főváros fénykorának történetét bírjuk tőle s hogy a következő kötetek tervével megismerkedünk abból a vázlatból, melyet az «Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben» cz. vállalat számára írt, de ez nem kárpótol azért, a mi elmaradt. Leginkább történetírói működésének köszönhette azt a legmagasabb elismerést, mely 1887. aug. 18. érte, midőn ő felsége a «Pro Literis et artibus» éremmel feldíszítettek első sorozatába őt is bevette. A m. történ. társulatnak 1868-tól igazgató választmányi tagja és az országos tanárvizsgáló-bizottságnak is tagja volt. Meghalt 1892. okt. 9. Budapesten. A m. tudom. Akadémiában 1894. nov. 26. Szilágyi Sándor tartott fölötte emlékbeszédet. Mellszobrát, melyet Jankovics Gyula készített bronzból, az Akadémia előtti kertben állították fel és 1902. nov. 9. leplezték le. Déván a szülőháza helyén épült ref. papi ház falába illesztett emléktáblát, melyet a hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat készíttetett, 1903. jún. 11. nagy ünnepélylyel leplezték le. Arczképét az egyetem számára Zilzer Antal, az Akadémia képes termében levőt pedig 1895-ben Balló Ede festette. — Munkálatai a Hölgyfutárban (1853—54. franczia népballadák ford.); a Budapesti Hirlapban (1853. 288—304. sz. Az éjszaki sark fölfedezése, 297—300. Hudson Lowe emlékirataiból 1854. 385. Fegyverek, Angol hirlapok, 418., 420., 421., 427., 437., 444. A képek, 495—514. Egy rajnai legenda, satyrikus regény Thackeraytól, novella Portmartintól, lapok birálata és szemléje, 1855. 556—605. Az élet har-

cza, kis regény Dickenstől, 858., 866. 869—872. A jelenkor irodalmai, 877., Vörösmarty Mihály 908. Karácsonyfa, 1856. 15. Könyism., 20., 28. Orosz irodalom, 33. Az időszaki sajtó Oroszországban, 151., 152. Drámánk a nemzeti színházban, 159—162. Arany János és a «népszerűség», 165. Hornyik, Kecskemét története, 176—177., 182., 183. Arany «Toldi»-járól, 227., 228. Nemzetközi jótékonysági első congressus Brüsselben szept. 15—10., 825. A megyék kérdéséhez, Bertha, regény angolból ford., színbirálatok és könyvismertetések, Jelentések az Akadémia üléseiből, 1857. 7—73. sz. A család gyémántja, regény Thackeray után angolból ford.); a Pesti Naplóban (1853. Beecher Stowetól angolból és Musset Alfredtól francziából ford., 1857. 6. sz. Csengery, Tört. tanulmányok, 12., 13., 15. sz. A Falusi Gazda gazdálkodása, 76—91. A jelen franczia szépirodalomról, 210., 211. A színházi rendezők és azok legjelesbike, 237., 238. A kritika és Szigligeti motivumai, 244. Szigligeti úrnak, 252., 253. A drámai motivumokról, 246. Mi a kérdés? Szigligeti úrnak, 1858. 12., 19. Könyvism., 37., 40. Ira Aldridge vendégszereplései, 86. Színi kritika, 95. Válasz P. Kis Sándornak, Bajza József emlékezete, Aesthetikai és vegyes czikkek, 1859. Penarvan-nemzetség Sandeau Gyulától, ford., 1860. 59. A m. Akadémia külön feladata, 233. A Kisfaludy-társaságról, 297. Szózat megyei és városi levéltáraink ügyében, 1862. 30., 31. A Kisfaludy-társaság közülése, 244., 251., 262. Révész Imre, Erdősi János és Dévai Biró Mátyás és A nemzeti színháznál eszközölhető reformok cz. czikksorozat, 281—283. könyvism., 1863. 148. könyvism., 1864. 69., 73., 75. Arany, Buda halála, 90. Magyarország a török hódoltság korában, 209., 211. Egy kirándulás Horvátországba, 1870. 249. Följegyzések Pest történetéhez, 1876. 5. Kemény Zs. báró emlékezete, 55. A főváros 1838. és 1876-ban); a Vasárnapi Ujságban (1856. Lassan a testtel, víg beszély tíz arany pályadíjjal jutalmazva, 1867. Mária Therezia megkoronáztatása 1741-ben, 1875. Budapest földje, 1879. Jánosi Ferencz); a Színházi Naptárban (1857. Rövid ismertetése a nemzeti színházban 1855. évi aug. elejétől 1856. júniusig adott eredeti daraboknak); a Pesti Napló Albumában (1858. Legújabb regényeink cz. aesthetikai analysis); a Protestáns Naptárban (1858. Incze Dániel élete); a Budapesti Szemlében (1858—59. Balsac összes munkái, Poitou után, Planche Gusztáv jellemrajza, Montegut után, Petőfi Sándor újabb költeményei, 1859—60. Török uralkodásról Magyarországon, tört. rajz, 1860. Petőfi Sándor bemutatása a francziáknál, 1862. könyvism., 1863—64. A brebiri grófok, 1878. A történelmi vizsgálatról, 1875. Budapest földje, 1876. Az 1787-iki szerb hadjáratról, 1877. A római hódítás Magyarországon, 1881. A közös ügyek és a forradalom, 1883. Kútfőkritika és a millenium írója, 1885. Mátyás király egyeteme, 1886. Halotti beszéd gróf Zrinyi Miklós fölött 1664., 1887. Pauler Gyula mint kritikus, Glossák Pauler Gyula nyilt levelére, 1888. A halhatatlan és párisi erkölcsök, Daudet könyve ism., 1890. Nemzeti őrseregről); a Szépirodalmi Figyelőben (1861—62. Az ember és író. Csokonai Dorottyája, Nyilt levél Szemere Miklóshoz); az Akadémiai Értesítőben (1861—62. Bizottmányi jelentés az 1861. évi Teleki-féle drámai pályázatról, 1869. Rendi országgyűléseink jellemzéséhez, 1873. Bölcs Leo görög császár «Taktika» czímű munkájáról); az Ország Tükrében (1862. Arany, Daliás idők, Szalay László, Budapesti redoute, 1864. Az erdélyi fejedelmek kora); a Koszorúban (1863—64. Zrinyi Miklós a költő, Shakspere); a Politikai Hetilapban (1865. 19. Az első Zrinyiek); a Magyarországban és a Nagyvilágban (1866. Gaal József); a Budapesti Köz-

lönyben (1867. 4. Szerkesztői bevezetés, 58. Megyei és városi levéltáraink, 56., 74. Az 1741. koronázó országgyűlés, 117. Szultáni látogatások Budán, 195. A régi budai könyvtár holléte, 1868. 9—17. A megyék törvénykezési tekintetben, 1869. 148., 218. Harcz és háború); a Honvédben (1869. 41., 42., 45., 47. Magyarország térképéről a törökök bennlakta idején); a Reformban (1870. 320. Magyarország őskorából); a Századokban (1875. Pest város történetéből, 1876. A magyar hadi történethez a vezérek korában, B. Kemény Zsigmond emlékezete, 1877. Könyvism., Pótlék a magyar haditörténethez a vezérek korában, különösen a kútfők bővebb ismertetéseül, 1881. Hol volt Attila főszállása, A rómaiak elenyészte Pannoniában s különösen Aquincum vidékén, 1882. Alsó-Pannonia a góth és longobárd megszállás alatt, Mosaburg és megyéje, A húnok és Pannonia 380—440-ig); a Honban (1876. 89. Nemzeti múzeum fali képei és az ősi magyar jellem, 1879. 177. sz. Városi könyvtárak); az Akadémia Évkönyvében (1880. Emlékbeszéd Horváth Mihály fölött); a Nemzetben (1882. 35. sz. Kell-e még keresni Árpád sírját? 55. sz. Szobrot állítsunk-e most Aranynak? 115. sz. A németség és magyarság küzdelme ötödfélszáz évvel ezelőtt, 1889 11. sz. A középiskolai nyelvtanításról); a Budapesti Hirlapban (1888. 355. sz. Levél a szépről). — Munkái: 1. *Pontanges marquis.* Írta Girardin Emilné, francziából ford. Kiadja Szilágyi Ferencz. Pest, 1854. (Különny. a Budapesti Hirlapból.) — 2. *Találmányok könyve*, a legújabb adatok és források után. I. füzet. Gőzhajó. Gőzkocsi. Gazdasági gépek. U. ott, 1857. (Jánosi Ferenczczel együtt.) — 3. *Egy szegény ifjú* története. A kis grófné. Írta Feuillet Octave. Francziából ford. U. ott, 1859. (Különny. a Budapesti Hirlapból. 2. kiadás Budapest, 1873. 3. kiad. U. ott, 1882. A M. Nemzet Családi Könyvtára 15—17. és IV. kötet.) — 4. *Magyarország* és szerepe Európa élelmezésében. Bontoux Jenő után francziából ford. Pest, 1861. Térképpel. — 5. *Bede Ádám.* Regény. Eliot György után angolból ford. Kiadja a Kisfaludy-társaság. U. ott, 1862. Négy kötet. — 6. *Magyarország* a török hódítás korában. U. ott, 1864. (Ism. P. Napló 89., 90., 92. sz., Koszorú, P. Lloyd 1865. 10. sz., 2. javított és bőv. kiadás. U. ott, 1886. Ism. Századok, Budapesti Szemle. Németre ford. Jurány Gusztáv. Lipcse, 1887.) — 7. *Az első Zrinyiek.* U. ott, 1865. (Ism. Hon 240. sz., Budapesti Szemle Új F. III.) — 8. *A magyar kir. szék betöltése* és a pragmatica sanctio története. U. ott, 1866. (Ism. P. Napló 149., 152., Bud. Szemle VI. 2. kiadás. Bpest, 1881.) — 9. *Két magyar diplomata* a XVII. századból. Pest, 1867. (Ism. Bud. Szemle VIII., 1868. P. Napló 199., 201. sz. 2. kiadás. Bpest, 1878. Czímkiadás. U. ott, 1884.) — 10. *Magyarország* 1849-ben és 1866. után. Pest, 1869. — 11. *Rendi országgyűléseink* jellemzéséhez. U. ott, 1869. (Értekezések a tört. tud. kör. I. 11.) — 12. *Közoktatásunk* reformja. U. ott, 1873. — 13. *Salamon Ferencz kisebb történelmi dolgozatai.* Bpest, 1875. (S. F. összegyűjtött kisebb művei I. A reformatio történetéhez Magyarországon, Az 1741-iki koronázó országgyűlés, Magyarország végpusztulása, A megyék kérdéséhez, Megyei és városi levéltárainkról, Kecskemét városa történetéből, Zrinyi Miklós a költő hat levele, Magyarország térképéről a törökök bennlakta idején, Bethlen Gábor udvara, Báthory Gábor erdélyi fejedelem története Szilágyi Sándortól, A velenczei követek Magyarországról, Zrinyi Miklós ifjúsága, korrajz, Tököly naplója, Rendi országgyűléseink jellemzéséhez. Ism. P. Napló 298. sz. esti kiadás. 2. kiadás. U. ott, 1878. Új czímkiadás. U. ott, 1889., M. Nemzet Családi Könyvtára LXVII. Ism. Századok, Bud. Szemle 1876., 1886.) — 14. *A magyar hadi történethez* a

vezérek korában. Javított kiadás a Századokból. U. ott, 1877. (Ism. Bud. Szemle XX. 1879. Egyet. Philol. Közlöny 1881.) — 15. *Budapest története.* U. ott, 1878., 1880., 1885. Három kötet. (I. Budapest az ó-korban, II. Budavár 1458—1470-iki képével, III. Kútfőbirálatok, a város 1687. tervrajzával. Ism. Fővárosi Lapok 1879. 269. sz., Pesti Napló 1879. 203. sz., Századok 1880., 1887., Budapesti Szemle 1880.) — 16. *A honfoglalás éve.* U. ott, 1883. — 17. *Irodalmi tanulmányok.* Kiadja a Kisfaludy-társaság. Kasselik Jenő alapítványából. U. ott, 1889. Két kötet. (Ism. Főv. Lapok 1888. 352. sz., Vasárnapi Ujság 49. sz., 1889: Egyet. Philol. Közlöny, Nemzeti Nőnevelés.) — 18. *Salamon Ferencz történeti munkáiból.* Szemelvények. A gymnasium és reáliskola felsőbb osztályai számára. U. ott, 1904. (Jeles írók iskolai tára 89. k. Ism. Tanáregylet Közlönye 1905.) — Kiadta: Eszterházy Miklós, Magyarország nádora II. köt. 2. felét és a III. kötetét. (Pest, 1866—70.) — Szerkesztette a Török-magyarhoni történelmi Emlékek I. és II. kötetét (1863); a Bpesti Közlöny cz. hivatalos lapot 1867. márcz. 12-től haláláig. — Arczképe: Kőnyomat, Maszák Hugó rajza: A Pesti Napló főmunkatársainak arczképcsarnoka cz. műlapon. (A Hölgyfutár 1861. 1. számához mellékelve.)

Ország Tükre 1863. 17. sz. arczk. (Marastoni.) — *Szinnyei* Könyvészete. — *P. Hirlap* 1879. 247. sz. (Magyar írók és művészek pongyolában 1.) — *Vasárnapi Ujság* 1879. 11. sz. arczk., 1892. 42. sz. arczk., 1893. 36. sz. (Emléktáblája, gyermek- és ifjúkora.) — *Magyarország és a Nagyvilág* 1880. 19. sz. arczk. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *M. Könyvészet* 1886., 1888—90., 1901. — *Kisslingstein* Könyvészete. — 1892: *Századok.* (Ballagi Aladár), *Prot. Egyházi és Isk. Lap* 46. sz. *Budapesti Hirlap* 281. sz., *M. Genius* 42. sz. arczk., *Ország-Világ* 42. sz., *P. Lloyd* 243. sz. (Heinrich G.) és minden hazai hirlap. — *Fővárosi Lapok* 1893. 159. sz. (Erdélyi Pál.) *Szádeczky L.*, Salamon F. Emlékézete Kolozsvár, 1893. — *Nemzeti Ujság* 1894. 163. sz. (S. mint hirlapiró.) — *Irodalomtörténeti Közlemények* V. 1895. 332. l. (S. családja) 1896., 1903. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 806. l. és II. Pótlékkötet 1904. — *Szilágyi Sándor*, Salamon Ferencz emlékezete. Bpest, 1903. — *Bayer József*, M. drámairodalom története. Bpest, 1897. II. k. — *Ádám Gerzson*, Nagykőrösi Athenás. Nagykőrös, 1904. 217. l. — *Athenaeum Nagy Naptára* 1904. (Szobra.)

Salamon *Ferencz*, a tordai daloskör titkára. — Munkája: *A tordai daloskör Emléklapja.* Kiadta 25 éves fennállásának emlékére a tordai daloskör. Szerk. Torda, 1897. arczképekkel. (Kovács Dániellel együtt.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Salamon *Henrik*, orvosdoktor, fogorvos, S. Lipót kereskedő és Pollák Rozália fia, szül. 1865-ben Högyészen (Tolnam.); középiskoláit Budapesten a IV. ker. főreáliskolában, egyetemi tanulmányait a budapesti egyetem orvosi karán végezte. Jelenleg stomatologus (fogorvos) és tanársegéd a budapesti egyetemi fogászati klinikán. — Czikkei a Dentistaban (1892—93. A fogászat a régi zsidóknál, Az új franczia fogászati törvény); a The British Journal of Dental Science (1893. Dentistry in Hungary); a L'Odontologieban (1896. Lettre de Hongrie); a Fogászati Szemlében (1901. Határpontok a fogászat történetében); az Oest.-Ung.-Vierteljahrschrift f. Zahnheilkundeban (1903. Plastische Protesen, Prof. Dr. Jos. Iszlay, nekr.) — Munkái: 1. *Állcsontműtétek* és állcsontpótlások. Bpest, 1905. (Különny. a Stomatologiai Közlönyből, magyar és német szöveg.) — 2. *A fogszabályozás* alapelvei és módszerei. U. ott, 1896. (Különny. a Stomatologiai Közlönyből, magyar és német szöveg.) — 3. *A stomatologia* tanításának története Magyarországon 1906-ig. Kiadatott a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter támogatásával. U. ott, 1906. — 4. *Atlas* der stomatologischen Brücken- und Regulierungsarbeiten. Leipzig. (Sajtó alatt, német és angol szöveggel és 2000 rajzzal.) — Szerkesztette és kiadta a Stomatologiai Közlönyt, a stomatologusok

(fogorvosok) országos egyesületének hivatalos közlönyét 1902. januártól 1908. deczemberig; 1902-ben németül is megjelent. (Dr. Madzsar Józseffel együtt; ebben is több czikke jelent meg.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól és önéletrajzi adatok.

Salamon *István* (alapi), m. kir. postafőtiszt, S. Miklós, földbirtokos és salonvári Vizy Ilona fia, szül. 1868-ban Csepregben (Sopronm.); középiskoláit Sopronban végezte. 1887-ben a posta- és távíró-intézet szolgálatába állott és mint gyakornok Szombathelyre ment. Pár év mulva, miután katonai kötelezettségének eleget tett és a tartalékos tiszti rangfokozatot megszerezte, a soproni posta- és táviró-igazgatósághoz rendelték be előadónak, onnét pedig hasonló minőségben Budapestre a kereskedelemügyi minisztérium postaszakosztályába került, a hol jelenleg mint főtiszt működik. — Verseket írt a 80-as években a Sopron czímű lapba; Szombathelyt a Vasmegyei Lapoknak és a rövid életet élt Torma cz. élczlapnak dolgozott. A millennium évében a Pesti Naplóban jelentek meg: A közlekedésügyi kiállításról, A magyar posta és távíró fejlődése, Posta-múzeum, A távíró és teléfon a hadsereg szolgálatában stb. — Munkája: *Telefonkönyv.* B.-pest, 1904. 1905. Két kötet. (I. A magánhasználatra szánt telefonokról és egyéb villamos berendezésekről. II. A közhasználatra szánt állami telefonokról.) —

Vasárnapi Ujság 1904. 50. sz. és önéletrajzi adatok.

Salamon *József Vazul*, bölcseleti doktor, kegyestanítórendi áldozópap és tanár, szül. 1782. júl. 3. Váczon, 1796-ban lépett a rendbe, miután tanulmányait folytatta s ideiglenesen tanított; 1802-ben a pesti egyetemen bölcseletdoktori oklevelet nyert; a theologiát Veszprémben végezte. Mint jeles hitszónok nemsokára elhíresedett. Házfőnök volt Tatán és Veszprémben. Tanár volt a szegedi lyceumban, hol a magyar- és világtörténelmet adta elő; 1811. márcz. 22-től pedig a pozsonyi akadémián ugyanazon tárgyakat tanította 1818. júl. 28. történt haláláig. — Költeményei a M. Kurirban (1799. I. 13. sz. Ode ad castissimam Virginem Tatensium patronam, II. 15. sz. Ode quam ill. com. Nicolao Esterházy connubii foedere inclyto scripsit... Anno 1799.) — Munkái: 1. *Tiszt. Salamon János* urat, a váczi megyének felszentelt papját öröme napján, az az: midőn elsőben bemutatta volna a seregek urának a dicséret áldozattyát testvér öcscse . . . igaz buzgóságából élő nyelven így tisztelte Váczon Mind-Szent havának 20. napján 1799. Vácz. — 2. *Ode* Exc. Ill. D. Francisco e Com. Eszterházy de Galantha . . . 1801. — 3. *Az Istennek* külső tisztöletéről. A keresztjáró hétnek második napján így szóllott . . . Veszprém (1804.). — 4. *A papi személynek* szoros hivatasárúl Zirczen első szent mise szolgáltatásának alkalmatosságáról így szóllott... 1805. Pünkösd napján. U. ott. — 5. *Jambus* rev. ac magn. Dno Michaeli Ant. Paintner renunciatio per districtum litterarium Jaurinensem studiorum directori scriptus a J. B. S. 1805. U. ott. — 6. *A keresztény hitvallásnak* bé-folyásáról a polgári társaság boldogságára. A keresztjaró hétnek második napján. Így szóllott... 1805. U. ott. — 7. *Az Isten akarattyán* való megnyugvásról a keresztjáró hétnek második napján így szóllott . . . 1806. U. ott. — 8. *Az új testamentomi* áldozatnak érdeméről. Első szent mise szolgáltatása alkalmával . . . Adándon. U. ott, 1806. — 9. *Az oltári szentségről.* (Úr-napján) így szóllott . . . 1806. U. ott. — 10. *Insignis adhortatio* patrio idiomate ad nobilem militiam hungaram adversus hostem proficiscentem, sereniss. archiduci et pro-regi oblata in provincia. Csongradiensi. Szegedini, 1809. — 11. *Az 1809. eszt. October 14. napján* lett békeségkötés után, a közönséges háládás

alkalmatosságával Szegeden mondatott prédikátzió. U. ott. — 12. *Steph. Vedres, Dissertatio* de fundo publico, in commodum Regni Hungariae et provinciarum eidem adnexarum erigendo, ex Hungarico latine reddita et animadversionibus illustrata. U. ott, 1809. — 13. *Az imádkozó keresztény* . . . U. ott. — 14. *Introductio* ad historiarum institutiones in usum auditorum suorum. Posonii, 1812. — 15. *Ad Excell. ac Illustr. Dnum Josephum e com. Szapáry* conjugi sui carissimi Joanne e com. Gatterburg justa persolventem 1812. U. ott.

Horányi Scriptores Piarum Scholarum II. 612. l. — *Hazai s Külföldi Tudósítások* 1811. 6. sz. — *Katona*, Historia Critica XLII. 589. l. — *Vaterländische Blätter*. Wien, 1813. II. 426. l. — *Oesterr. National-Encyclopädie*. Wien, 1836. IV. 463. l. — *Ferenczy* és *Danielik*, Magyar Írók I. 396. l. — *Ortvay Tivadar*, Száz év egy hazai főiskola életéből. Bpest, 1884. 159. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Karcsú Antal Arzén*, Vács város története. Vácz, 1888. IX. 275. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 800. l.

Salamon *József*, theologiai doktor, nyug. iskolai tanácsos, S. Antal szűcsmester és Vilhelm Borbála fia, szül. 1790. aug. 30. Zilahon (Szilágym.); tanulását a zilahi iskolában kezdte, 1806-ban Nagy-Enyeden lett tanuló; később nevelője volt felső-csernátoni Bod Péter unokájának Barthos Sándornak, majd az enyedi ref. főtanodában osztálytanító lett, mely után 1814-ben külföldre ment és a göttingai egyetemen tanult. 1815 tavaszán tért vissza Erdélybe, hol báró Dániel Istvánné gróf Mikes Anna meghívta Kolozsvárra udvari papnak; ezen hivatalát négy hónapig viselte. Ekkor megválasztották Zilahra tanárnak, hol 1815. szept. 17. tartotta beköszöntő beszédét. Gróf Teleki Sámueltől kért 1000 frt adománynyal tette le 1816-ban az új iskola alapját. Időközben Szászvárosra s Debreczenbe hívták tanárnak, de ezen meghívásokat nem fogadta el; egyszersmind 1821. «Jurassor», 1822. közép-szolnok-megyei táblabiró lett; 1826. egyházmegyei levéltárnoknak, 1827. aljegyzőnek választották meg. 1830-ban Kolozsvárt theol. tanár lett, 1836-ban ő hozta be legelőbb a protestáns egyházjog tanitását tantárgyul; 1837-ben, midőn a göttingai egyetem első százados ünnepét tartá, theologiai doktori oklevéllel tisztelték meg. 1848-ban az összes superintendentiák közös conventjére Erdélyből küldött képviselők egyike volt. 1850. júl. Nagy-Szebenben az erdélyi ref. iskolák ügyében tartott gyűlésen hathatós védelmére kelt az iskolák érdekeinek. 1856. febr. 12. az erdélyi összes protestáns iskolák felügyeletével bizatott meg, mint kinevezett iskolatanácsos, s azon év máj. átköltözött Nagy-Szebenbe, hol tiszteleti első papnak választatott meg. 1860-ban Kolozsvárra költözött, a pátens következtében hivatala megszűnvén, két évig fizetés nélkül volt, majd 1862-ben nyugdíjat nyert. Ekkor Zilahra költözött és az erdélyi egyházfőtanács által a zilahi iskola algondnokává neveztetett ki. Meghalt 1871. márcz. 19. Zilahon. — Czikke az általa szerkesztett Erdélyi Prédikátori Tárban (1833—39. A Lancaster-tanmódszerről, A prot. egyház igazgatásáról általában s különösen az erdélyi ev. ref. egyház igazgatása formájáról, Bod Péter életrajza, Benkőről, Bodoláról); írt még az Erdélyi Hiradóba s a Hon és Külföldbe (1845. A «Successio» kérdésében polemia). — Munkái: 1. *A magyar Izrael* siratja a maga Sámuelét. Egy halotti tanítás, melyet gróf Széki Teleki Sámuel úr ő excell. ütolsó tiszteletére a zilahi ref. templomban 1822. nov. 17. elmondott. Hely n. — 2. *Halotti beszéd* br. Wesselényi József felett. 1826. Hely n. — 3. *A tehetős* és hasznos hazafi és buzgó keresztény egy halotti beszédben, melyet ... id. zilahi nemes Kiss Ferencz városi esküdt ... végtisztességén mondott Zilahon nov. 1. 1827. Hely n. — 4. *Polgári koszorú* néhai mélt. Zilahi Las-

kai Sámuel cs. kir. tanácsos... Szolnok várm. v. ispany úrnak végtiszteletére szentelve egy halotti beszédben, mellyet Zálnokon júl. 15. 1827. eszt. elmondott, Kolozsvár, 1828. (Veres György gyászbeszédével együtt). — 5. *Gyászbeszéd* Tunyogi Miklósné Éltető Anna felett. 1828. Hely n. — 6. *Gyászbeszéd* br. Bánffi Pál felett 1828. — 7. *Emlékbeszéd*, melyet néhai losonczi l. báró Bánffy László úrnak, a kolozsvári ev. ref. főiskola... fő curátorának hálás tiszteletére a fő-oskola nagyobb termében 1840. jún. 27. tartott. Kolozsvár, 1840. — 8. *De statu ecclesiae* evangelico-reformatae in Transsilvania commentatio theologico-historica, quam pro summis in theologia honoribus inter sacra saecularia celeberrimae academiae Georgiae Augustae die XIX. Sept. anni M.DCCC. XXXVII. consequendis, summae venerando theologorum in eadem academia Georgia Augusta ordini obtulit. Claudiopoli, 1840. — 9. *Successio* és képviselet az erdélyi ev. ref. superintendentiában. Pest, 1861. (Névtelenül). — Főmunkása volt az erdélyi énekeskönyv 1838. kezdődő megújításának s abban a 30. dicséretet szerzette. Pótlékokkal ellátta Bod, Synopsis juris connubialis cz. munkájának Benkő László által 1836. kiadott magyar fordítását. Számos munkája maradt kéziratban, melyek közül önéletrajzát Török István tette közzé (Erdélyi Prot. Közlöny 1877). — Szerkesztette az Erdélyi Prédikátori Tárt 1833—37. Kolozsvárt, 9 füzetben (ebben vannak papi dolgozatai).

Erdélyi Híradó 1845. 76. sz. — *Jelenkor*. Encyclopaedia. Pest, 1858. 86. l. — *Szilágyi Ferencz*, Zilah történetéből. Bpest, 1869. (Értekezések a tört. tud. köréből I. 12.) 112., 113. l. — *Vasárnapi Ujság* 1870. 19. sz. arczk. — *Prot. Új Képes Naptár* 1874. 49. l. arczk. — *Balogh* Ferencz, *M. Prot. Egyháztörténet irodalma*. Debreczen, 1879. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Új M. Athenás* 848. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 809. l. — *Pallós Albert*, Marostorda vármegye és Marosvásárhely népoktatási intézeteinek története. Marosvásárhely, 1896. 35. l. Fénynyom. arczk. — *Theologiai Ismeretek Tára* III. 168. l.

Salamon *József*, orvosdoktor, gyakorlóorvos és Kolozsvár tiszteleti főorvosa, szül. 1831-ben Abafáján (Maros-Tordam.); középiskolai tanulmányait a kolozsvári piarista gymnasiumban végezte s a szabadságharcz után a pesti egyetem orvoshallgatója volt. A 60-as években hosszabb ideig a kolozsvári Karolina-kórháznál assistens volt; később a kolozsvári volt orvos-sebészi tanintézetnél, azután pedig a jogakadémiánál tartott mint helyettes tanár előadásokat a törvényszéki orvostanból és közegészségtanból; később a keleti vasut alkalmazottainak is; a sebészeti kórház és a kórbonczolatok vezetője, végül a kolozsvári országos nemzeti színház rendes orvosa, a róm. kath. egyházközség iskolaszéki tagja, az iparos ifjak önképző- és betegsegélyző-egylete és a tornaintézet orvosa és u. ott a tornatanár-vizsgálóbizottság tagja volt. Meghalt 1896. szept. 20. Kolozsvárt. — Czikke a kolozsvári Orvos-természettudományi Értesítőben (1882. I. Jegenye-fürdő ismertetése); a 70-es években a Keletbe, később az Ellenzékbe írt. — Munkái: 1. *Kolozsvár* népesedésének akadályai és javaslatok ezek elhárítására. Kolozsvár, 1880. — 2. *Milyen levegőben* alszunk és milyenben kellene aludni, hogy egészségünkre, nem pedig betegségünkre szolgáljon. A dr. Oidtmann hasontárgyú (22 kiadást ért) röpirata fölhasználásával. U. ott, 1882.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Budapesti Hírlap* 1896. 261. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1896. 39. sz. (Nekr.). — *Kolozsvár* 1896. 214. sz. és gyászjelentés.

Salamon *József*, kir. tanfelügyelő és kir. tanácsos, szül. 1840. júl. 22. Csurgón (Somogym.); középiskoláit ugyanott végezte, mely után szülővárosában két évig gyakornokoskodott. Ezután Pécsre ment a püspöki tanítóképzőbe, hol ok-

levelet nyert és 1860. okt. pécsbelvárosi tanítónak választatott. Itt töltött tíz évi működés alatt tevékeny részt vett a pécsi tanítóegylet megalakításában, melynek több évig elnöke volt; megalapította az egyleti szakközlönyt a Néptanodát. 1871. szept. Nagy László tanfelügyelő maga mellé vette segédtanfelügyelőnek. 1876. júl. 24. Baranyamegye első tanfelügyelőjévé neveztetett ki. A millennáris évben ülte meg tanfelügyelőségének negyedszázados évfordulóját. 1897-ben királyi tanácsosi czímet nyert. — Szerkesztette a Néptanodát 1868. okt. 1-től 1878-ig Pécsett.

Néptanítók Lapja 1871. 653. l. — *Várady Ferencz*, Baranya multja és jelenje. Pécs, 1896. I. 438. l. — *Vadey József*, Magyar tanférfiak és tanítónők ezredéves Albuma. B.-Csaba, 1896. fénynyom. arczk.

Salamon *Lajos* (alapi), S. Ignácz és Vörös Kata fia, országgyűlési képviselő és birtokos, született 1812-ben Székes-Fejérvárt; a gymnasiumi éveket szülővárosában, a bölcseleti és jogi tanfolyamot pedig a pesti egyetemen végezte. 1838-ban jurátusnak esküdött fel Pozsonyban és az akkori ifjúsági szabadelvű mozgalmakban élénk részt vett. A politikai élet nyilvános terére 1837-ben lépett, midőn igen erős állást foglalt el megyéjében az ó-konservativek ellenében. Ellenfelei minden erejüket kifejtették czéljainak meghiusítására, így már 1839-ben egy igen zajos jelenetet idéztek elő ellene és pártja ellen a megye bizottmányi ülésében. Megkezdődtek az üldözések, vizsgálatok, elfogatások. S. is «poena infamiae» a kir. táblán megactióztatott, azonban az 1841. országgyűlés ez actio alól felmentette, ő pedig tovább erélyes kitartással működött a megkezdett irányban. Pártja 1848-ban alispánnak léptette föl; azonban Cziráky Antal gróf jónak látta a candidatióból őt kihagyni. 1848-ban Fehérmegye vaáli választókerületében egyhangúlag országgyűlési képviselőnek választatott s 1849-ben ő volt egyike a legelső kormánybiztosoknak, kiket az akkori kormány a horvátok beütésekor a haza védelmére teljhatalommal kiküldött. A szabadságharczban törvényhozói állása mellett mint a szabadcsapatok vezére küzdött a betörő ellenség ellen és az ozorai ütközetben ő fegyverezte le Roth és Filippovics seregeit. Később megbizatásából visszatérve az országgyűléssel és a kormánynyal együtt ment Debreczenbe, Szegedre és Aradra; ezen útjain és későbbi bujdosásában is neje Horváth Flóra mindenütt híven követte, karján akkor még csecsemő fiával Zoltánnal. A fegyverletétel után bujdokolt, többnyire alapi birtokán és az 1850. amnestia kihirdetése után is 1861-ig u.-ott tartózkodott. 1861. a vaáli kerület ismét őt választotta képviselőnek, hol a határozati párt híve volt; ugyanekkor Fehérmegye első alispáni székébe is őt helyezték. 1863-ban az Almásy-féle ügyben ő is elfogatott és 101 napig volt a Károly-kaszárnyába zárva; azonban egyszer csak minden ítélet nélkül szabadon bocsáttatott. 1865., 1869. és 1872-ben ismételten a vaáli kerület választotta meg országgyűlési képviselőnek és a szabadelvű ellenzék soraiban foglalt helyet. Mint gyakorlott törvényhozó a nyilvános üléseken is gyakran felszólalt; a vallásügyi vita alkalmával az ő beszéde egyike volt azoknak, melyek a katholikus autonomiai ügyre világot vetettek. Meghalt 1888. okt. 11. Alsó-Alapon. — Czikkei az ellenzéki lapokban, országgyűlési és programmbeszédei a Naplókban és az egykorú hirlapokban jelentek meg.

Nagy Iván, Magyarország Családai X. 14. lap. — *Igazmondó* 1870. 18. sz. arczképpel és gyászjelentés.

Salamon *Norbert*, bölcseleti doktor, prémontrei áldozópap és tanár, kurovai (Sárosm.) származású; a kassai akadémiában volt rendes tanár, hol 1794,

aug. 13. meghalt 49 éves korában. — Munkája: *Dissertatio* historico-juridica de statu Monachorum et Canonicorum Regularium. Viennae, 1778. (Stanzel Ágostonnal együtt.)

Schematismus Canonicorum Regularium Ord. Praemonstratensis ..... de Castro Jászó. Cassoviae, 1891. 151., 164. l.

Salamon *Ödön*, hirlapíró, szül. 1864. febr. 17. Érsekujváron; a középiskolát Bpesten végezte s a technikusi pályára készült, vonzalma azonban csakhamar a hirlapírói pályára vitte. 1888-ban kiutazott Párisba, a hol három évet töltött, mint a Vasárnapi Ujság és az Egyetértés levelezője. A párisi magyar egyesület megbízásából megírta annak történetét. 1891. visszatérve Budapestre, itt folytatta hirlapírói munkásságát s főkép tárczaczikkei és interviewjei tették ismertté nevét. A m. kir. operaháznál két és fél évig mint intendánsi titkár működött és a sűrűn adott Korrigán cz. ballet szövegmagyarázatát ő írta meg. Meghalt 1903. nov. 6. Budapesten. — Czikkei a Budapesti Hirlapban (1901. 6. sz. Zichy Géza, 1902. 76. sz. Hugó Viktor és a magyarok); a P. Naplóban (1903. 305. sz. Braun Sándor) sat. — Munkái: 1. *Józan szerelmesek.* Bpest, 1893. (Elbeszélések. Ism. Élet 111. l., Vasárnapi Ujság 2. sz.) — 2. *A párbajhős.* U. ott, 1897. (Monologok 65.) — 3. *Kocsin és gyalog.* U. ott, 1897. (Ism. M. Hirlap 343. sz., Hét 50., Vasárnapi Lapok 37., M. Kritika 1898. 8. sz.) — 4. *Szervusz!* Magánjelenet. U. ott, 1897. (Monologok 68.) — 5. *A kossuth ruha.* U. ott, 1898. és 1901. (Monologok gyűjteménye 5. és 96.) — 6. *Vörös és fekete.* (Monte-Carlo és a Riviera.) U. ott, 1900. (Az Uránia látványos darabja 2000 péld. nyom. Ism. Vasárnapi Ujság 44. sz.). — 7. *Egyetlen* szó miatt. U. ott, 1903. (Monologok 111.). — 8. *Gondolatok* és ötletek. Az előszót írta Bródy Sándor. U. ott, 1904. — A Hipnotizmus cz. egy felvonásos színművét, melyet Bethlen Miklós gróffal írt, 1894-ben a kolozsvári nemzeti színházban adták elő.

Pallas Nagy Lexikona XIV. 808. l. II. Pótlékkötet 1904. 554. l. — *M. Könyvészet* 1897—98., 1900., 1901., 1903. 1904. — *Budapesti Hirlap* 1904. 304. sz.

Salamon *Sámuel*, izraelita tanító, szül. 1857. jan. 1. Nagypaczalon (Szilágym.); iskolai pályáját szülőföldén, Tasnádon, Szilágy-Somlyón és Budapesten végezte; elemi iskolai oklevelet Zilahon 1878-ban, polgár-iskolait Budapesten 1892-ben nyert; 1880—83-ig Beregszászon volt tanító, 1883. szept. 1. óta Nagy-Kőrösön tanít. — Czikke: A nagy-kőrösi zsidó, vagy izraelita hitközség (Nagy-Kőrös Monographiája 460—466. l.).

Ádám Gerzson, Nagykőrösi Athenás. Nagykőrös, 1904. 219. l.

Salánki *György.* — Munkája: *Historia* cladis turcicae ad Naduduar, nec non victoriae vngarorum, duce Magnifico domino Francisco Geszti A. D. 1. 5. 80. 19. Julij. Ad notam Arpád vala fő az Kapitánságban. Nyomtattot Colosvarat, Heltaj Gáspárné műhellyében, 1. 5. 81. Esztendőben, 4rét 3 ív, 12 sztlan levél. (Czímlevele felső lapján 12 sor latin distichon van Geszti Ferenczhez G. S. = Georgius Salánki aláírással. Végső verse: Ezer öt száz és az felet nyoltzuanban. Ez dolgokat kic ezen Esztendőben, Törtentenec, nagy szép rendel versekben, Be foglalac az Bársonyos mentében. Finis. (Egyetlen példánya a M. n. Múzeumban. Ism. Eötvös Lajos, Budapesti Közlöny 1870. 48. sz.).

Danielik, Magyar Irók II. 274. l. — *Toldy Ferencz*, M. Költészet története. 2. kiadás. 160. l. — *Sárospataki Füzetek* 1865. 168. l. — *Erdélyi Múzeumegylet Évkönyvei* V. 68. l. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár I. 94. l.

Salánki *György*, ref. lelkész és tanár, I. Rákóczi György pártfogásával 1624-től öt évig külföldön tanult, főleg Leidenben. 1629-től a sárospataki kollegiumnak egyik társigazgatója lett; 1633. febr. 19-től pedig

az első igazgatói állomást foglalta el. 1635-ig. — Munkája: *Rotterodami Résmánnak Az keresztyen* vitezseget tanito Kezben Viseleo Ko'nyvecskeie Mellyet mostan uyonnan Deakbul Magiarra forditot, es hazaiahoz valo szeretetibúl közönségesse töt. Lvgdvnomban, 1627. (Ajánlja Rákóczi Györgynek, Borsod vármegye ispánjának.).

Bod, M. Athenas 233. l. — *Horányi*, Memoria III. 196. l. — *Katona*, Historia Critica XXXI. 833. l. — *Toldy F.*, M. költészet története. 2. kiadás 159., 160. l. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár I. 251. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 811. l.

Salánki *József* (nagy-enyedi), aljegyző volt 1787-ben Belső-Szolnokmegyében, S. József megyei táblabiró s országgyűlési követ és Makrai Zsuzsa fia; 1786-ban még élt és leányában, S. Katában, ki czegői Balogh Ferencz neje volt és 1858-ban meghalt, a S.-család leányága is kihalt. — Munkája: *Exercitatio juridica* super Decr. Trip. Part. I. Titulus XCIII., XCV., XCVI., CIII—CVI., CIX. De dotaliciis quam . . . sub praesidio Michaelis Tsomos, in ill. collegio ref. Claudiopolitano . . . . publico examini submittit deinceps foro judiciario sese mancipaturus . . . 1764. A. D. 16. Octobris. Claudiopoli, 1764.

Nagy Iván, Magyarország családai X. 16. l. — *Petrik* Bibliogr.

Salánky *Mihály*. — Munkája: *Tavasz* és nyár, mind kettő zöldellő és virágos érdem koszorút fűz méltóságos, főtiszt. tek. nemes nemzetes férfiaknak szent hivataljukba lett béiktatásokra Szent-Iván havának 17-ik napján 1808, Pécs, 1808.

Petrik Bibliogr.

Salbeck *Ferencz* (petrisi), Jézustársasági áldozópap, S. Máté sószállító biztos fia, szül. 1703. decz. 2. Galaczon, 1721. decz. 17. lépett a rendbe s lelkészi szolgálatot teljesített; tanított a kolozsvári r. kath. gymnasiumban is. Meghalt 1770. deczember 19. Udvarhelyt. — Munkája: *Virtus* heroica Francisci Astrauti in propaganda religione catholica. Claudiopoli, 1780.

Stoeger, Scriptores 308. lap. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai X. 17. l. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque Bibliogr.

Salbeck *Károly* (petrisi), theologiai doktor, szepesi püspök, előbbinek testvéröcscse, a római Collegium Hungaricum növendéke; erdélyi egyházmegyei pap volt, 1751—76-ig kalocsai kanonok, eresi apát, nemesiai fölszentelt püspök és váczi nagy-prépost; 1776—87-ig első szepesi püspök, val. b. titkos tanácsos és a szent István-rend vitéze. Meghalt 1787. jún. 15. — Munkája: *Sermo* sacer . . . habitus Jaurini die XV. Aug. 1774. in alteris sacerdotii soleniis exc., ill. ac. rev. dni Francisci e com. Zichy de Vásonkő episcopi Jaurinensi. Vacii.

Nagy Iván, Magyarország Családai X. 17. és 18. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *M. Sion* 1888. 553. l.

Salbeck *Mihály* (petrisi), bölcseleti doktor, Jézus-társasági áldozópap és tanár, előbbinek testvérbátyja, szül. 1709. május 9. Jassyban, 1726-ban lépett a rendbe; tanította a humaniorákat, bölcseletet és a theologiát Kolozsvárt és Gyulafehérvárt, hol 1758. febr. 25. meghalt. — Munkái: 1. *Septi-collis Dacia* in octavo colle beata, gesti Haller de Hallerkő devoto. Honoribus . . . Neo-baccalaureorum . . . 1735. Claudiopoli. — 2. *Prima quinque Saecula* Regni Mariani Apostolici ethice adumbrata . . . U. ott, 1746. — 3. *Vera apostolicorum virorum idea.* Dicata honoribus spectabilium . . . dominorum dum in . . . S. J. academia Claudiopolitana suprema aa. ll. & philosophiae laurea insignirentur . . . anno 1748. U. ott.

Stoeger, Scriptores 308. lap. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai X. 17., 18. l. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. VII. 458. h.

Salfeld *A.*, bölcseleti doktor, az erdélyi szász gazdasági intézet igazgatója Med-

gyesen. — Munkája: *Leitfaden* der Volkswirthschaftslehre für landwirthschaftliche Mittelschulen. Hermannstadt, 1873.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Salgó *Ernő*, orvosdoktor, szül. 1874-ben Zalamegyében. A királyszinháznak 1903-ban titkára volt, most pedig rendes szinházi orvosa. A Független Magyarország szerkesztőségének tagja. — Czikkei az Ország-Világban (1895. Timár Szaniszló); az Egyetértésben (1895. 330. sz. A téli műtárlat, 93. Fordítás és utánzás, 113. A nagyképű irodalom, 278., 294., 343., 350. Vázlatok a modern irodalom lélektanához, 1897. 36. sz. Mikes Kelemen Törökországi levelei, 355. Symbolum és allegoria: Hannele és Szőke Katalin és könyvismertetések, 1898. 206. sz. A versek alkonya, 307. Kisfaludy-Társaság kiadványai, 178. A modern kritika fejedelme: Saint-Beuve és könyvism.; a lapnak 1895—1900-ig egyik könyvkritikusa és tárczaírója volt); a Jelenkorban (1896. A kameliás hölgy, 84. Nora és a kameliás hölgy); a Budapesti Szemlében (87. k. A két Goncourt); a Természettud. Közlönyben (1897. Természettudományi állapotok századunk elején Henry Smith W. után); a M. Kritikában (1898. 22. A művészet ellen); az Egyenlőségben (1898. Antisemitismus a modern franczia irodalomban); az Ellenzékben (1899. 289. szám. Karácsonyi szokások); az Uj M. Szemlében (1900. Irodalom és ujságírás, Papp Dániel, 1905. Szinészek, szerepek); a Jövendőben (1903. A bohózat körül, A mai színpad, Ibsen, 1904. Az ezüst papucs és az angol operette, A szinjáték); a Szerdában (1906. A lélektan válsága). — Munkái: 1. *A természettudományi megismerés* alapjai. Analizis. Mechanika. Irta C. de Freycinet, ford. Bpest, 1898. (Természettudományi Könykiadó-Vállalat LXI.) — 2. *Goethe, Egmont,* szomj. 5. felv., ford. U. ott, 1902. (M. Könytár 308., 309.) — 3. *New-York szépe.* Szövegét írta Morton Hugh, ford. (Makay E.-lel együtt.) Összes énekszámai. Arad, (1901.) — Kéziratban: A válás útjai, vígj. 3 felv. Irta Gavault Pál, ford. Először adták a Vígszinházban 1906. decz. 1. (Ism. P. Hirlap 332. sz. és a többi hirlapok.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányaiból és Szabó László szives közlése.

Salgó *Jakab*, orvosdoktor, a lipótmezei tébolyda főorvosa, egyet. magántanár, szül. 1849. aug. 16. Budapesten; orvosi tanulmányait a pesti, bécsi és göttingai egyetemen végezte; 1874. Bécsben orvosdoktorrá avatták. Ezután egy évig a bécsi közkórház elmebeteg osztályán mint másodorvos, majd négy évig Leidesdorf tanár elmekórtani klinikáján mint tanársegéd működött. 1879. a bécsi egyetemen az elmekórtanból magántanári képesítést nyert. 1880—82-ben a Swetlin-féle bécsi magán-elmegyógyintézet vezető orvosa volt. 1884-ben a lipótmezei országos tébolyda főorvosává neveztetett ki, 1890—91-ben pedig a budapesti egyetemen is megkapta a magántanári képesítést. Rendkívüli tagja az országos közegészségügyi orvosi tanácsnak, a budapesti kir. orvosegyletnek, a Société de médecine mentale de Belgique, a párisi Société médico-psychologique és más tudós társaságoknak. — Czikkei a Wiener med. Wochenschriftben (1876. Die epileptische Geistesstörung, Symptomatologie und Verlauf des Delirium alcoholicum, 1877. Zur Pathologie der Gehirntumoren, 1883. Der Selbstmord der Geisteskranken, Der Schwachsinn, Die Prodrome der paralytischen Geistesstörung, 1884. Die Nahrungsverweigerung des Geisteskranken, 1887. Die unregelmässige Reaktion der Pupillen, 1888. Hyoscin und Sulfonal); a Med. Jahrbücherben (1878. Die Wucherungen der Kammerwände des Gehirns); a Wiener med. Presseben (1880. Die Psychosen des Seniums); a Pester med.-chir. Presseben (1879. Die klinische Bedeutung der

Krampfanfälle in der Pathologie der Psychosen); a Mittheil. d. Ver. d. Aerzte in Niederösterreich (1881. Die klinischen Erscheinungen des Hirndruckes); a Wiener Klinikben (1884. Über Epilepsie und deren Behandlung); az Orvosi Hetilapban (1884. A gyermekkorban előforduló hysteria és ennek kezelése, 1886. Adatok az elmekórtani diagnostikához, 1888. A pubertás kóroki jelentősége); a Zeitschrift für Psychiatrieban (38. k. Die krankhaften Bewusstseinszustände); a Centralblatt f. d. ges. Therapie (1885. Das Cloralhydrat in der psychiatrischen Praxis); az Archiv f. Kinderheilkundeban (V. köt. Die Myelitis Paralytica, Haematomyelie, Die infantile Hysterie); a Jogtudományi Közlönyben (1889. Elmekórtani szakvélemények); a Budapesti Szemlében (1890. Politikai psychiatria és Nyilt levél); a Bulletin de la soc. de med. ment. de Belgiqueben (1891. Atrophie partielle symmetrique des hémisphéres et porencéphalie du lobe frontale droit); a Gyógyászatban (1892. A chronikus tébolyodottság, 1893. Ideg- és elmebajok balneotherapiája, 1894. Elmebetegségeink, 1895. Sikeres simulatio esete); a Természettudományi Közlönyben (1896. A hipnoszisról); a Pallas Nagy Lexikonának is munkatársa volt. — Munkái: 1. *Werth und Bedeutung* der Reformbestrebungen in der Psychiatrie. Stuttgart, 1877. — 2. *Die cerebralen* Grundzustände der Psychosen. U. ott, 1877. — 3. *Compendium* der Psychiatrie, für praktische Aerzte und Studierende. Wien, 1889. (2. verb. und sehr verm. Auflage von J. Weiss' Compendium). — 4. *Az alkoholismus* törvényszéki jelentősége. Bpest, . . . — 5. *Az elmekórtan* tankönyve; orvosok, birák és ügyvédek számára. Bpest, 1890. (2. jav. és bőv. kiadás. U. ott, 1899.) — 6. *Kétes elmeállapotok* a törvényszék előtt. U. o., 1893. (M. Jogászegyleti Értekezések. X. 1., 10. és Klinikai füzetek III. évf.) — 7. *Az anthropologiai jelek* értéke az elmekórtanban. U. ott, 1895. (M. Jogászegyleti Értekezések XI. 3.) — 8. *A gyermekkorban* levő bűnösök. U. ott, 1896. (Fekete Gyulával együtt.) — 9. *A szeszmérgezés* és nehéz kórság kórtani viszonya. U. ott, 1899. (Különny. a Gyógyászatból.) — 10. *Az elmebetegségek* prophylaxisa. U. ott, 1908. (A budapesti Orvosi Ujság tudom. Közleményei.) — 11. *Tébolydai balesetek* és szerencsétlenségek. U. ott, 1900. (Különny. a Gyógyászatból.) — 12. *Az elmebetegség* elmekórtani fogalma. U. ott, 1900. (Különny. a Gyógyászatból.) — 13. *A szellemi élet* hygieniája. A népszerű főiskolán (University Extension) tartott előadásai nyomán. U. ott, 1905. (Népszerű főiskola Könyvtára 2.)

M. Könyvészet 1890., 1896., 1899. — *Hőgyes* Emlékkönyve. 412., 810. lap. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 815. l. — *Vasárnapi Ujság* 1904. 44. sz. arczk.

Salgó *János*, róm. kath. alesperesplébános, szül. 1828. máj. 25. Udvardon (Komáromm.); a gymnasiumot Esztergomban és Komáromban, a bölcseletet 1847-től Nagyszombatban, a theologiát Pesten végezte. Fölszenteltetett 1854. márcz. 12., káplán volt Gután, 1856. márcz. Kéménden, 1857. Esztergomban; 1866. jún. 12. plébános lett Felső-Thúron, majd Karancságon, egyuttal a szécsényi kerület alesperese is volt. 1888. aug. 10-től plébános Nagy-Sallón és a lekéri kerület alesperese. Meghalt 1893. jún. 1. Nagy-Sallón (Barsmegye). — Czikkei a Pesti növendékpapság Munkálataiban (1852. Az egyház külhatása az ital és sajtóvészre); a Kath. Néplapban (1852. A szegény zenész és pajtása); a M. Államban (1870. 22., 23. sz. Kölcsönzött eszmék Horváth Mihály püspök tárczájából, Szerény kérdés a nm. belügyminiszterhez, 75. Botokkal előadott argumentum az egyetem kath. jellege mellett, 1871. 218. Egy pár szó a placetumról; 1878.

73., 197., 202., 212. sz. Hogyan oldhatjuk meg a káplánkérdést? 1883. 61. Nyilt levél a szerkesztőhöz, 180. Jakobey Károly); a Mátyás Diákban (297. A kath. sajtó emelkedésének okai); írt még a Tanodai Lapokba s a Borászati Lapoknak 1883—86-ig munkatársa volt; többnyire álnevek alatt írt. — Munkái: 1. *Tavaszvirág.* Imakönyv sz. Alajos tisztelétére. Pest, 1852. (Ford. három társával együtt). — 2. *A teremtés* hat korszaka Mózes cosmogóniájának védelme a földtanból és a héber nyelvből vett érvekkel. U. ott, 1853. (A pesti növendékpapság Munkálatai). — 3. *A papi nőtlenség* fölénye előnyösebb volta a nős állapot fölött. De Maistre után. U. ott, 1854. (A pesti növendékpapság Munkálatai). — 4. *Atala.* Vallásos regény. Chateaubriand után. Esztergom, 1854. — 5. *Árpádházi* szent Erzsébet életrajza. Montalembert után, a magyar történetből vett fölvilágosításokkal. Eger, 1859. (Nem az ő műve, de sokat igazított rajta). — 6. *Had lássuk őket!* A szabad kőművesek miféléк, mit művelnek és mire törekszenek. Segur után francziából ford. Pest, 1871. (Különny. a M. Államból). — 7. *Szentkuti emlék.* A B. Szűz mátraverebélyi kegyhelyéről. Az ájtatos hívek lelki hasznára szerkesztette. Léva, 1889.

Petrik Könyvészete és Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 455. l. — *Némethy, Ludovicus.* Series Parochorum 906. l.

Salgó *Jenő.* — Munkája: *Vallomások.* Bpest, 1899. (Költemények. Ism. Hét 45., Zólyomvármegyei Hirlap 43. sz. Vasárnapi Ujság 1900. 22. sz.).

M. Könyvészet 1899.

Salgó *F. László.* — Munkái: 1. *A bűn* és egyéb históriák. (Modern Decameron). Bpest, 1901. — 2. *Egy fogyasztási szövetkezet* története. U. ott, (1902. Magyar Zsidó-Könyvtár 2). — 3. *Zátonyon.* A «Képes Családi Lapok» eredeti regénye. U. ott, 1904. (Képes Családi Lapok Könyvtára 20.). — 4. *Asszonyszerelem.* Elbeszélések. U. ott, 1904. — Álneve: Salló.

M. Könyvészet 1901., 1903. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Salgó *Vincze.* — Munkája: *Oktató képek* a kisdedek számára. Magyarázó versekkel. Bpest, (1889. 12 képpel).

M. Könyvészet 1887.

Salgovics *Ádám*, esztergomi kanonok, szül. Modorfalván (Pozsonym.); több évi lelkészkedés után lett esztergomi kanonok 1649. november hó 7-én, 1667-ben pedig komáromi főesperessé lépett elő. Születési helyén szép templomot építtetett. Meghalt 1672-ben. — Munkája: *Annus* Morientium . . . 1650.

Zelliger Alajos, Egyházi Irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 456. l. — *Kollányi Ferencz*, Esztergomi kanonokok. Esztergom, 1900. 265. l.

Saling *Géza.* — Munkája: *Szentes* város rövid ismertetése, egybekapcsolva a határ, a járás, a megye földrajzi leírásával, népiskolai használatra. Szentes, 1885. A város és Csongrádmegye térképével.

Kiszlingstein Könyvészete.

Salkovich *Károly*, nyug. m. kir. kincstári mérnök. Az 1848—49. szabadságharczban mint honvédtüzér-főhadnagy küzdött és mint technikus több erősségnek és a komáromi ideiglenes sánczoknak kiépítésében is részt vett. Több ütközetben harczolt. A szerencsétlen móori csata után ütegétől elszakadva menekült, egy szabómesterhez futott be, hamarosan átöltözött s mire az üldöző osztrák katonaság jött, már polgári ruhában a kapuban pipázgatva nézte őket. Néhány nap mulva aztán ismét vissza jutott csapatához. Rokona volt Petőfi Sándornak, a kivel még a szabadságharcz előtt Ostfi-Asszonyfán (Vasm.) találkozott. A zalamegyei gazd. egylet titkárja is volt. Meghalt 1902. febr. 26. Budapesten 78 éves korában. — Czikkei a

Kertész Gazdában (1869. I. 1. sz. Zalamegyei gazdasági egyesület); a Néptanítók Lapjában (1870. Részes kiírás a zalamegyei gazdasági egyesület által Zala-Egerszegen tartott ülésének jegyzőkönyvéből.)

Ferenczi Zoltán, Petőfi életrajza. Bpest, 1896. I. kötet. — *Budapesti Hírlap* 1902. 58. sz.

Sallai *István*, róm. kath. plébános Püspökiben (Pozsonym.). Megh. 1684-ben. — Munkája: *Io nemes Varadnak gyenge orvoslasa.* Mellyel... gyógyitgattya, Farkasmarásból esett sebeit Bihar-Vár-megyének. És óltalmazza A' Szent Irásrúl és Ecclesiarúl írt Könyvét az Esztergami Erseknek. Nyomtatták Posomban. MDCXXX. Eszt. (Ezen munkát, mely Pécsváradi Péternek Pázmány Péter «A Szent írásról és anyaszentegyházról» cz. könyve ellen írt s Debreczenben 1629-ben megjelent feleletét czáfolja, több bel- és külföldi író a legújabb korig Pázmánynak tulajdonította, a Sallai nevet álnévnek vélvén, mely alá Pázmány rejtőzött. Danielik, M. Írók és Frankl Vilmos, Pázmány Péter és kora II. 402., 421. l. Sallai munkájának tartják, ki Pozsonyban 1630-ban három latin hittani munkát adott ki; annyit azonban Frankl is kétségtelennek tart, hogy Sallai munkáját Pázmány gondosan átjavította, talán egészen átdolgozta.)

Danielik, M. Irók II, 274 l. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár I. 264. l.

Sallay *János* költeményeiről írt: Politikai nótafák cz. Iritz Dávid a Pesti Hirlap 1880., 181. sz. tárczájában.

A m. n. múzeumi hirlapkönyvtár példányairól.

Sallay *Jenő* (*S.*), zsebelyi jegyző, Temesmegye bizottsági tagja. Meghalt 1895. decz. — Szerkesztette a Temesi Lapok cz. politikai és közgazdasági napilapot 1878. decz. 1-től 1880. okt. 16-ig.

Vasárnapi Ujság 1895. 50. sz. (Nekr.) — *Berkeszi István*, A temesvári könyvnyomdászat és hirlapirodalom története. Temesvár, 1900. 119. l.

Sallai (*H.*) *Pál*, ev. ref. lelkész, Debreczenben tanult, hol 1658 körül lépett a kollegium felső osztályába; itteni tanulmányainak végeztével külföldi akadémiákra ment, nevezetesen a leidenit látogatta. Hazájába visszatérve, lelkész volt Létán (1679.) és Szent-Imrén (1687.). A debreczeni iskolának kitűnő pártfogója s a tanulóknak valódi atyja volt, a mint ezt a debreczeni egyházi jegyzőkönyvekbe följegyezték. — Latin verseket írt a debreczeni Brabeumba és a Hedera Poeticaba (1686.) — Munkája: *Disputatio* Theologica Textualis, Ex Num. 23. & 24. De Prophetia Balaam. Quam . . . Sub Praesidio . . . Johannis Cocceji . . . . Publice ventillandam proponit . . . Lugduni Batavorum, MDCLXIX. Három rész.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész, 779. l. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1898. 461. l.

Salmen *Jenő* báró, nyug. miniszteri tanácsos, szül. 1828-ban Nagy-Szebenben; iskolai tanulmányait Kolozsvárt a ref. kollegiumban, Nagy-Szebenben az ev. gymnasiumban és a jogakadémián végezte. 1847-ben államszolgálatba lépett az erdélyi kormányszéknél, 1851-ben a pénzügyi szakosztályhoz ment át, 1858-ban a pénzügyminiszteriumhoz helyeztetett át, hol főleg a magyar államjószágok birtokviszonyainak rendezése tartozott teendőihez. 1867. a magyar pénzügyminiszteriumba lépett át, 1870. osztály-, 1881. miniszteri tanácsos lett. 1878-ban a III. oszt. vaskoronarendet, 1887. nyugalomba lépése alkalmából a Lipót-rend lovagkeresztjét kapta. 1863—1864. és 1887—96-ig országgyűlési képviselő is volt. — 1853-ban munkát írt az erdélyi katonai határőrvidék katonai vagyoni viszonyairól. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Sturm Albert, Országgyűlési Almanach. Bpest, 1892. 303. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 821. l. — *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexikon IV. 549. l.

Salten *Felix*, hirlapíró és szerkesztő, szül. 1869. szept. 6. Budapesten; 1887. óta hirlapíró Bécsben; 1890—92-ig szerkesztője volt az Allg. Kunst-Chroniknak, melybe az irodalmi rovatot is írta; azután a Wiener Allgemeine Zeitung szerkesztőségébe lépett. Ezeken kívül munkatársa a Frankfurter Zeitung, N. Illustrirte Zeitung, a Gartenlaube és a Freie Bühnenek.

Eisenberg Ludwig, Das geistige Wien, 1893. I. 471. l.

Salva *Károly*, ág. evang. tanító volt 1885-ig Liptó-Szjelniczen, 1886 óta Klenóczon (Gömörm.)—Munkái: *Madarskej reč*. Budapest, 1881. (Samarjay Károly Magyar nyelvtanának tót fordítása.) — 2. *Gustav Adolf*. Rózsahegy, 1904. (2. kiadás. U. ott, 1897.) — 3. *Obrazy z prírody*. U. ott, 1894. Két füzet. (Képek a természetből.) — 4. *Slovnik*. U. ott, 1896. (Tót-cseh és cseh-tót szótár.) — 5. *Nezabudky*. U. ott, 1897. Két füzet. (Emlék. Költemények.) — 6. *Narodni spevnik*. U. ott, 1897. (Nemzeti dalkönyv. Összegyűjtötte.) — Szerkesztette és kiadta: Lacné Knižky. U. ott, 1895. (Olcsó könyvek, füzetekben); Slovenské divadló. U. ott, 1902. (Tót színház, szintén több füzet); Slovensky Domovy Kalendar U. ott. (Házi naptár 1884—94-ig); Dom a skola (Ház és iskola, havi folyóirat) 1885—97-ig, U. ott; Priatel dietok (Gyermekek barátja, havi folyóirat) 1887—89. U. ott. — Álneve: Čebratský.

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Salvadori *Károly*, bölcseleti doktor. — Szerkesztette 1871-ben a Giornale di Fiume cz. politikai lapot Fiumében, melyet az «urak pártja» támogatott, de csak egy évig élt.

Magyarország vármegyéi és városai. Fiume. Bpest, (1897.) 134. l.

Saly *Ákos* (*Sándor*), szent Benedek-rendi áldozópap és tanár, S. László kovácsmester és Kis Julianna fia, szül. 1822. júl. 29. Asszonyfán (Vasm.); 1841. szept. 15. lépett a rendbe; a bölcseletet Győrött, a tanári képzőt Bakonybélben, theologiai tanulmányait Pannonhalmán bevégezte, 1849. szept. 16. fölszentelték; azon évtől kezdve tanár volt a komáromi gymnasiumban, hol 1862. ápr. 15. meghalt. — Czikkei a komáromi gymnasium Értesítőjében (1856. Értekezés a természettan köréből, 1860. Földrengések magyar hazánk határain, különösen városunkban, történeti adatok és kéziratok nyomán); a Képes Ujságban (1859. Xantus János); írt még a Religió és Nevelés, a Tanodai Lapok, Religio, Divatcsarnok, Hetilap, Pesti Napló, Pesti Hirnök, Idők Tanúja, Győri Közlöny, M. Sajtó cz. lapokba s a Komáromi Kalendáriumba.

Tanodai Lapok 1863. 1. sz. (Jagicza Lajos). — *Scriptores* Ord. Sti Benedicti-Vindobonae. Vindobonae, 1881. 392. l. és gyászjelentés.

Saly *Bruno (Dezső)*, szent Benedek-rendi áldozópap és tanár, szül. 1864. okt. 23. Lóóson (Sopronm.); 1882. júl. 30. a rendbe lépett és 1889. júl. 6. áldozópappá szentelték. Jelenleg a győri gymnasiumban a mathematika, természettan és franczia nyelv tanára. — Egyházi beszédei a Szent Gellértben (1901-től).

A pannonhalmi szent Benedek-rend Névtára. Győr, 1901. 23., 24. l.

Saly *Imre*, orvosdoktor, szül. Bucsú-Szent-Lászlón (Zalam.) — Munkája: *Orvostudori értekezés* az élet fentartásáról. Pest, 1840.

Rupp, Beszéd 182. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Saly *Károly*, rendőr-tanácsos Budapesten. — Munkája: *Néhány szó* a tolvajvilágból. Budapest, 1895. (Rendőri Lapok 1894—95. Húsz közlés.)

A m. n. múzeum hirlapkönyvtár példányából.

Sályi *M.* — Kézirati munkája: Könyörgések. 1750. (A debreczeni ev. ref. főiskola könyvtárában.)

Dézsi Lajos szíves közlése.

Salzbauer *János*, kánonjogi doktor, kegyes-tanítórendi áldozópap és tanár, született 1832. június 9-én Gyulafehérvárt; 1853. szeptember 18-án mint a szegedi főgymnasium VII. osztályát végzett tanuló lépett a rendbe; az újonczév után Pestre, egy év mulva a VIII-ik osztály bevégzése után pedig Tatára helyeztetett mint helyettes tanár, itt a görög nyelvet, történelmet és földrajzot tanította. 1856-ban Veszprémbe rendelték, hol a hittudományokat tanulta és 1860. aug. 1. áldozópappá szentelték; 1861-ben az egyháztörténet és kánonjog tanításával bízták meg a szentgyörgyi rendi intézetben; de már 1862-ben Kolozsvárt foglalta el főgymnasiumi rendes tanári székét, hol 33 évig szolgált. 1864—65-ben a kolozsvári szent József-fiúnevelő-intézet aligazgatója, 1882-ben igazgatója lett, 1874. elnyervén a kánonjogból a doktori fokot, a kolozsvári egyetemen magántanárrá habilitálták, majd rendkívüli tanár és az államvizsgáló-bizottságnak tagja lett. O felsége a Ferencz József-rend lovagkeresztjével tüntette ki; Erdély püspöke a szentszék tiszteletbeli ülnökévé nevezte ki, az erdélyi róm. kath. státusgyűlés pedig tagjává választotta. 1894-ben tiszteleti kormánytanácsos lett és betegeskedése miatt a tanítástól fölmentetett. Meghalt 1898. május 16. Kolozsvárt. — Czikkei a kolozsvári róm. kath. főgymnasium Értesítőjében (1875. Magyarország primásának közjogi állása egyház- és alkotmányjogi szempontból, különös tekintettel a közjogi fejlődésre, 1877. A kolozsvári kegyes-tanítórendi társház és r. kath. főiskola évszázados történeti vázlata. Ism. M. Polgár 160—162. sz.)

Szilágyi Károly, Szerzetes rendek. Arad, 1878. II. 31. l. — *Nagyar Gábor*, Az Úrban elhunyt rendtagok kegyeletes emlékezete. Bpest, 1899. 11. l.

Salzer *Frigyes*, orvosdoktor és egyetemi tanár, szül. 1827. szept. 30. Berethalmon (Nagy-Küküllőm.); a gymnasiumot 1847-ben Segesvárt végezte; azután az orvosi tudományok tanulására Bécsbe ment, hol 1852. és 53-ban orvos-sebészdoktori és szülészmesteri oklevelet nyert. 1854. Schuh tanár műtőnövendéke s deczembertől 1859-ig segéde lett. 1857-ben magántanárrá habilitálták a bécsi egyetemen. 1859—65-ig főorvos volt a szent Anna gyermek-kórházban, 1865—68-ig hasonló minőségben a Rudolf-kórházban. 1868. júl. 25. a közkórház II. sebész-szülési osztályába igazgatónak és 1875. a bécsi egyetem rendkívüli tanárának nevezték ki. 1887-ben tanítványai megfestették arczképét. Meghalt 1890. nov. 30. Bécsben. — Czikkei az Allg. Wiener mediz. Zeitungban és a Zeitschrift der Gesellschaft der Aerzte-ben (1856. Statistik der chirurgischen Klinik des Professors Schuh, 1857. Medullarcarcinom am Vorderarme: Echinococeus der Parotis; Hydrophobie nach Schuh's Vorträgen, Carcinoma recti und dessen Exstirpation; Kothfistel in der Leistengegend; Epitheliat carcinom der Wange und des Unterkiefers; 12 kasuistische Mittheilungen über schwere Verletzungen; 1858. Einige Fälle von Harnblasensteinen, Amputation eines Carcinoma mammae mit Galvanocaustik); a Mediz. Jahrbücherben (18—21. Bd. Fachberichte über die Fortschritte der Chirurgie; 1866. Über eine eigenthümliche Verkrümmung des Fusses und deren operativorthopädische Behandlung); a Jahresberichte der Rudolfsstiftungban (1867. Über die Uranoplastik nach Langenbeck) stb.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 369. l.

Salzer *János Mihály*, ág. ev. lelkész, szül. 1823. okt. 23. Berethalmon; tanult Segesvárt és 1845-től a lipcsei egyetemen; 1847. nov. 1-től tanított a berethalmi iskolában, 1852. u. ott lelkész volt és a superintendens titkára. 1853-ban elfoglalta a medgyesi gymnasium tanszékét,

mely állásában 1865. febr. 5-ig maradt, midőn a medgyesi egyház lelkésze lett. 1867. aug. 17. a berethalmi egyház választotta lelkészének, midőn 2000 frt alapítványt tett iskolaépítésre és a tanítók fizetésére. 1882. és 1885. dékánná választották. 1901-ben nyugalomba vonult. — Czikkei a Verhandlungen und Mittheilungen des siebenb. Naturvereines (1854—1865. Übersicht der zu Mediasch gemachten meteorologischen und phänologischen Beobachtungen in den Jahren von 1854 an bis 1865., VII. 1856. Borszék. In Bezug auf Geognosie, Botanik, Zoologie, Meteorologie und Mineralquellen, XV. 1864. Die Thorenburger Kluft, Einige meteorologische Beobachtungen von I. Baassen im J. 1861., II. Borszék im J. 1862. III. Baassen im J. 1863); a Transilvaniaban (N. F. II. 1862. Die neue wider Kleider- und Wählerexzesse gerichtete Synodalverordnung vom Jahre 1752., Einige Nachrichten und Anmerkungen zur Geschichte der Sachsen-Unterthanen in Fundo Nobilitari vom Jahre 1805.); a Schul- und Kirchenboteban (Kronstadt, I. 1866. Zur Seminarfrage, 1879. Die sogenannte Intervallfrage); a Jahrbuch des siebenb. Karpatenvereinsben (XII. 1892. Kovászna. Seine Bäder und Umgebung.) — Munkái: 1. *Reisebilder* aus Siebenbürgen. Hermannstadt, 1860. — 2. *Zur Geschichte* der sächsischen Volksschule in Siebenbürgen. Mediasch, 1861—62. (Programmértekezés.) — 3. *Antrittsrede*, gehalten am Sonntage Septuagesimae 1865. Kronstadt. (Különny. a Schul- u. Kirchenboteből.) — 4. *Fünfter Jahresbericht* des ev. Vereins der Gustav Adolf-Stiftung für Siebenbürgen über das Verwaltungsjahr 1865—66. Hermanstadt, 1866. — 5. *Über Entstehung* und Weiterbildung der Erde und deren Bewohner, oder was Mutter-Erde von sich selbst zu erzählen weiss. Vortrag. Hermannstadt, 1874. (Különny. a Hermannstädter Zeitungból.) — 6. *Wann*, wie und wo betrat der Mensch die Erde? U. ott, 1876. — 7. *Darwinismus* und Christenthum. Vortrag, gehalten in der Pastoralkonferenz des Mediascher Kapitels am 8. Januar 1876. Kronstadt. (Különny. a Schul- und Kirchenboteből.) — 8. *Nach und von Petrozsény* und Hátszeg. Hermannstadt, 1879. (Különny. a Siebenb. D. Tagblattból.) — 9. *Die Intervallfrage*. Denkschrift an die evang. Landeskirchenversammlung A. B. vom Mediascher evang. Kapitel A. B. U. ott, 1880. — 10. *Der kön. freie Markt Birthälm*. Ein Beitrag zur Geschichte der Siebenbürger Sachsen. Wien, 1881. (Ism. Korrespondenz für Landeskunde IV. 119., Schul- und Kirchenbote 11. sz.) — 11. *Zur ältesten Geschichte* des Mediascher Kapitels. Eine Festgabe des Mediascher evang. Kapitels A. B. zur vierhundertjährigen Gedächtnissfeier der Geburt Dr. Martin Luthers. Hermannstadt, 1883.

Szinnyei Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr. — *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexikon III. 155., IV. 371. l.

Salzer *József*, orvosdoktor, pieslingi (Morvaország) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de nutrice. Pestini, 1840.

Rupp, Beszéd 162. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Samarjay *S. György*, heidelbergi tanuló. — Alkalmi verseket írt: Seraphin Pál, Disputatio Theologica . . . és Velichinus, István. Positiones Theologicae... Heidelbergae, 1615. cz. munkákba. — Munkája: *De communicatione* idiomatum in Persona Christi Resp. 5. Aug. 1615. (Paraeus Dávid, Colleg. Theolog. Heidelbergae, 1620. II. 233—236. l.)

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. I. rész. 340., 341. l. és m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Samarjai *M. János*, ev. ref. püspök, S. Máté, polgárdi (Fehérm.) ref. prédikátor fia, szül. 1585. febr. 21., tanulmányainak

befejeztével 1607. szenczi (Pozsonym.) iskolamester volt, míg 1608. már Nagyszombatban működött hasonló állásban. 1609. Asztalos András gazdag polgár segítségével, bővebb kiképzése végett Heidelbergába ment, hol máj. 30. iratkozott be az egyetemre. Ismét 1611. előbbi állásába tért vissza Nagyszombatba, honnét nemsokára nagy-magyari papságra távozott. 1615. őszén halászii lelkész, 1623. pedig egyúttal a samarjai egyházkerület superintendense lett, a mely minőségben bizonyosan ő vezette az ezen hivatata kezdő évében tartott nevezetes komjáti zsinat tanácskozásait. Sok keserűséget szenvedett irenikus törekvései miatt. 1647-ben még élt s nem sokkal ez év után halhatott meg Halásziban. (Danielik szerint 1640-ben halt meg Nagyszombatban). — Munkái: 1. *De vanitatibus* Bellarmini circa traditiones Ecclesiasticas Libro IV. de Verbo Dei scripto assertis. Resp. 21. Octob. 1609. Heidelbergae. (Paraeus, David, Colleg. Theol. Heidelbergae, 1620. II. 413—421 l.) — 2. *De vanitatibus* Bellarmini circa controversiam de sacramenti Eucharistiae substantia & veneratione Libro IV. de Eucharistia. U. ott, 1609. (Paraeus, David, Colleg. Theolog. U. ott, 1620. II. 520—525. l.) — 3. *De beatudine.* U. ott, 1609. — 4. *Theses* de S. Scriptura. U. ott, 1610. — 5. *Magyar Harmonia*, Az Az, Augustana es az Helvetica Confessio Articulussinac eggyező értelme. Mellyet Samaraeus Janos Superintendens illyen ockal rendölt össze: hogy az Articulusokban Fundamentomos ellenközés nem lévén: az két Confessiot követő atyafiak is az szeretet által eggyesec legyenek. Ez mellé Paraeus David D. Irenicumjából XVIII. rágalmas Articulusokra valo feleletec és az eggyességre kétféle indito okoc adattanac. Pápán, 1628. — 6. *Az Helvetiai vallason* levő Ecclesiaknak egyházi ceremoniajokrol, es rend tartasokrol valo könyvetske. Az egyugyüveknek rövid tanetásokra köz akaratbol irattatott. Samorjai János Halászi Predicátor altal. Lőcsén, 1636. (Az olvasóhoz intézett előbeszéd kelte «Írtam Halászin Anno Dn. 1632. Die 27. Maji. Johannes Samaraeus Episcopus.»)

Lampe, Hist. eccl. ref. in Hungaria 710 l. — *Bod*, M. Athenas 233. l. — *Horányi*, Memoria III. 194. l. — *Katona* XXX. 334. l. — *Ferenczy* és *Danielik*, M. Irók I. 398. l. — *Sárospataki Füzetek* 1862. 562. sz. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai X. 23, 24. l. — *Szabó Károly* Régi M. Könyvtár I. 256., 389. l. — *Figyelő* XI. 241. l. — *Kiss Károly*, Monographiai Vázlatok. Pápa, 1879. 7. l. — *Farkas Sándor*, Csepreg története. Budapest, 1887. 370. l. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára III. 170. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Samarjay *Károly*, jogi doktor, ügyvéd, kir. tanácsos, S. János és Beliczay Erzsébet fia, szül. 1821. ápr. 6. Rév-Komáromban; tanult szülőhelyén, Modorban, Pozsonyban és Vágujhelyen s a jogot Pozsonyban elvégezvén, ugyanott patvarista lett, 1840-ben a Graefenbergből Pozsonyba érkezett Wesselényi Miklós bárót ő üdvözölte, a miért sokáig üldözték. 1842. jurátusnak esküdött fel, 1848. pedig ügyvédi oklevelet szerzett. Költői működése révén barátságra lépett Petőfivel, Lisznyaival, Pákh Alberttel, Jókaihoz mindvégig szoros baráti kötelék fűzte. 1844—54-ig Torontálmegyében Beódrán a Karácsonyi-családnál nevelő, majd uradalmi ügyész és főispáni titkár volt. 1848-ban a kikindai ráczok mészárlásáról, Karácsonyi László főispán kiküldetésében, ő vitt hírt István főh. nádornak Budára. Ezen időben a Kossuth Hirlapjának is rendes levelezője volt. 1852-ben beutazta Németországot és Skandináviát. 1854-ben családjával együtt Pozsonyban telepedett le, hol mint ügyvéd és földbirtokos élt. Időnként a jogakadémián is tartott előadásokat; így 1855—57. a magyar magánjog helyettes tanára volt és az 1860—61. II. félévben ugyanazon minőségben a polgári törvénykezést adta

élő. Több évig mint jog- és államtudományi vizsgálati tag s illetőleg elnök is működött a nevezett akadémiánál. 1876-ig Pozsony város törvényhatóságának virilis bizottsági tagja volt. 1875-től az ügyvédi kamara elnöke, 1880. kir. tanácsos és 1886-ban a Toldy-kör elnöke, majd tiszteleti elnöke lett. A pozsonyvárosi ág. hitv. evang. esperesség és a pozsonyi evang. egyházközség ügyésze, 1885-től világi elnöke s felügyelője; az 1890. evangelikus zsinatban mint a pozsonyi evangelikusok követe vett részt. Nagy része volt azokban a küzdelmekben, melyeket a dunáninneni s a dunántúli evang. egyházkerület hazafias kisebbsége a pánszláv többséggel folytatott. 1876-tól Pozsony vármegye törvényhatósági, majd közigazgatási bizottságának tagja, a gróf Pálffy-család koridősbségi hitbizományi uradalma igazgatója, a pozsonyi I. takarékpénztár igazgatósági tagja volt. 1893-ban az egyházpolitikai tárgyalások alkalmával a megye gyűlésén lelkes beszédet mondott. Meghalt 1894. ápr. 27. Pozsonyban. Gyászbeszédet mondtak koporsójánál Trsztyénszky ev. esperes és Schmidt lelkész. — Költeményeket, czikkeket és elbeszélést írt az Athenaeumba (1843. költ.); a Regélő Pesti Divatlapba (1843. II. költ.); a Szivárványba (1844. költ.); a Pesti Divatlapba (1844. költ. és levelek Pozsonyból, Lelkes szavak a magyar nyelv ügyében, 1845—47. költ. és Néhány nap a másvilágon cz. beszély, 1848. költ.) és a Budapesti Divatlapba (1848. 3. sz. A verseczi ütközetről); az Életképekbe (1845—48. költ.); az Országgyűlési emlékkönyvbe (1848. Nők országgyűlése); a Divatcsarnokba (1853. Aesthetikai levelek: A természet szépségéről, A művészetről, A lángész); a Délibábba (1853. Az újabb hangászat története); a Honvédek Könyvébe (1861. Hogyan haljunk cz. költ. 1848-ból); a Nyugotmagyarországi Híradóba (1861-ben Gleichenbergből leveleket írt, 1891. 72. sz. elbeszélés); a Jogtudom. Közlönybe (1871. Indítvány a törvényes örökösödés törvénykezési szabályozása tárgyában); a Pozsonymegyei Közlönybe (1889. 97., 98. sz. Színpártoló egyesület). — Munkái: 1. *Praktische Anleitung* zur schnellen und leichten Erlernung den Ungarischen Sprache nach P. Ahn's bekannter Lehrmethode. I., II. Cursus. Pest, 1844. (Heckenast, a kiadó, szerzőnek ezen munkájáért 100 frtot pp. fizetett és minden későbbi kiadásért szintén 100 frtot. I. Cursus 2. bőv. és jav. kiadás 1847., 8 kiad. 1850., 6. 1854., 8., 9. 1856., 10—12. 1857., 18., 14. 1858., 17., 18. 1860., 20—26. 1861., 38. 1865., 42., 43. 1866. 50. 1868., 100. 1878., 105. 1880., 125. 1889. U. ott, eddig mintegy 130 kiadást ért. II. Cursus 1850. 2 kiad. 1853., 4. 1857., 6. 1860., 9. 1862. 11. kiad. 1867. U. ott.) — 2. *Költemények.* Buda, 1845. — 3. *Dalok* az Alföldről. Pest, 1847. — 4. *Kelet gyöngyei.* U. ott, 1847. — 5. *Magyar nyelvtan.* U. ott, 1847. (2. kiadás. U. ott, 1852.) — 6. *Szabadság-* és csatadalok, a nemzeti őrseregnek ajánlja. Temesvár, 1848. — 7. *A magyar-német gyermekbarát.* Pest, 1850. (Magyar, német és részint franczia szöveggel és aczélmetszettel. 2. kiadás. U. ott, 1857.) — 8. *Elméleti* és gyakorlati útmutatás a német nyelv könnyű és alapos megtanulására. U. ott, 1853. Két folyam. — 9. *Ungarisches Lesebuch* für Anfänger und Geübtere, insbesondere für Diejenigen, welche ihre Kenntnisse in der ungarischen Sprache durch Selbstunterricht erweitern wollen. U. ott, 1853. (Czímlap. olcsó kiadás. U. ott, 1861.) — 10. *Az aesthetika* fő tárgyai. Mind a két nembeli érettebb ifjúság számára, különösen a nők aesthetikai ízlése kiképzésére. Oeser után szabadon átdolgozta. Komárom, 1853. (Ism. Pesti Napló 1030. sz.) — 11. *Emlék* Kazinczy Ferencz születésének százados ünnepére. Magyar-Óvár, 1859. nov. 3. (Költ.) — 12. *Vázlatok* a pozsonyi társaskörök, a Toldy-

kör, Casino és magyar kör ügyében. Pozsony, 1885. — 13. *A pozsonyi régi és új színház.* Töredékek Pozsony multja és jelenéből. A városi új színház megnyitása és a színpártoló alap létesítése alkalmából. A jövedelem a városi színpártoló alap javára fordíttatik. Pozsony, 1886. (Magyar és német szöveggel és két képpel. Ism. Nemzet 253. sz. — 14. *A pozsonyi casino* félszázados ünnepe 1887. júl. 1. U. ott. (Magyar és német szöveg, németre ford. Engyeli Jenő.) — Kéziratban: Forradalom előtt, alatt és után, vígj., írta Scribe, francziából ford.... először adatott a pesti nemzeti színházban 1848. aug. 21. (Ism. Budapesti Divatlap 8. sz. Kézirata a budapesti nemzeti színház könyvtárában); Házasság XIV. Lajos idejében, franczia vígj. 3 felv. Dumas Sándor után ford., először adták Kassán 1864. márcz. 9. — Arczképe: kőnyomat: rajz. Herqui K. 1878-ban nyomt. Horn és Zobel Pesten (a Hajnal-Albumban 1878.)

Kertbeny, K. M. Album hundert ungarischer Dichter. Dresden und Pesth, 1854, 516. l. — *Ferenczy és Danielik*, Magyar Irók I. 398. l. — *Ungarns* Männer der Zeit, Biographien... Prag, 1862. 320. l. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai X. 23., 24. l. — *Hajnal*, Album 1873. 207. l. arczk. — *Kesnich-Vutkovich*, Magyar Irók Névtára. Pozsony, 1876. 532. l. — *Ortvay Tivadar*, Száz év egy hazai főiskola életéből. Pozsony, 1884. 177. l. — *Magyar Könyvszemle* 1886. — *Petrik* Bibliogr. — *Fővárosi Lapok* 1893. 73. (Visszaemlékezések. Prém Józseftől.) — *Nyugatmagyarországi Híradó* 1893. 59. sz., 1894. 98. sz. arczk. és névaláírása. — *Pesti Napló* 1894. 121. sz. — *Győri Közlöny* 1894. 39. arczk. és névaláírása. — *Pallas Nagy Lexikona* 1894. 18. sz.

Samarjay *Mihály*, nyug. főreáliskolai igazgató, előbbinek testvérbátyja, szül. 1819. szept. 10. Rév-Komáromban; atyját már hét éves korában elvesztette s három testvérével anyja nevelte s kilencz éves korában Pozsonyba az evang. lyceumba vitte, hol kilencz évig jó sikerrel tanulta a gymnasiumi és bölcseleti folyam tantárgyait. 1839—1840-ig mérnöki gyakorlaton volt. Majd Bécsbe ment, a hol 1840—44-ig mint a műegyetem polgára készült mérnöknek, de mellette a bécsi egyetemre is eljárogatott, hogy a franczia és angol nyelvészeti előadásokat hallgassa. 1844-ben Temesvárt a reáliskola tanára lett; 1845-ben Felső-Lövőre költözött és 1852-ig a reáliskola, gymnasium és tanítóképző-intézet tanára volt. 1859-ben a pozsonyi főreáliskola választotta tanárának, hol 1861. okt. 10. rendes tanár és 1871. május helyettes, 1872. jún. 2. rendes igazgató lett. 1892-ben nyugalomba vonult. Ez alkalomból nov. 5. a tanári kar emlékirattal búcsúzott el tőle, Prém József pedig verssel üdvözölte. Jelenleg Pozsonyban él. — Felolvasásokat tartott a Toldy-körben Madáchról és Petőfiről, melyek a helyi lapokban jelentek meg. Visszaemlékezései kéziratban vannak.

A pozsonyi m. kir. főreáliskola Értesítője 1893. 5. l. (Prém József.)

Samassa *János*, jogi doktor, jogakadémiai tanár, országgyűlési képviselő, szül. 1867. márcz. 20. Verebélyen (Barsm.). Egyéves önkéntesi szolgálata után, 1887-től kezdve, mint tényleges tiszt szolgált a 13., 11., 12., legutóbb pedig a 6. sz. közös huszárezredben. 1896-ban mint hadnagy lépett a tartalékba. Ugyanezen évben Hevesmegye egri járásának szolgabirája, majd tb. főszolgabirája lett, míg 1901. szept. 1. az egri érseki joglyceumban a közigazgatási jogból és statisztikából tanár lett. Az 1901. általános választások alkalmával a kápolnai kerület megválasztotta országgyűlési képviselővé szabadelvű programmal. E pártból 1904 végén kilépvén, a nemzeti párthoz, majd e párttal a függetlenségi és 48-as párthoz csatlakozott. 1905-ben kerülete újra megválasztotta. A függetlenségi párt jegyzője s a mentelmi bizottság tagja. Eger város képviselőtestületének és Heves vármegye törvényhatósági bizottságának szintén tagja. — Költeményeket és tárczákat ír az Egri Hiradóba (1898 óta

Pauvre Jean álnév alatt), úgy más lapokba is; a Magyarországba (1903—1904.) saját neve alatt és névtelenül írt czikkeket. — Munkája: *Egy eszme.* Eger, 1902. (Deputatus Anonymus névvel ír évenként füzeteket társadalmi, keresztény szocziális és közgazdasági kérdésekről.) — 1901 óta Kápolnán a névtelen hősök szobránál tartatni szokott emlékbeszédei az Egri Hiradóban és különnyomatban is megjelennek. A keresztény ifjúsági körökben tartott felolvasásait is közlik a lapok. Országgyűlési beszédei pedig, melyek katonai kérdésekkel foglalkoznak, a Naplókban vannak. Bartha Miklós összegyűjtött munkáit most rendezi sajtó alá.

Sturm-féle Országgyűlési Almanach 1905—1910. Budapest, 1905. 376. l. és Zászló János szíves közlése.

Samassa *József*, egyházjogi doktor, egri bibornok-érsek, szül. 1828. szept. 30. Aranyos-Marótón (Barsm.); gymnasiumi iskoláit Nyitrán, Léván és Esztergomban végezte, majd 1843-ban az esztergomfőmegyei papok közé felvétetvén, mint az Emericanum növendéke Pozsonyban töltött egy év után, 1844-től a bölcseletet Nagyszombatban, a theologiát 1847-től Bécsben hallgatta. 1852. júl. 28. pappá szenteltetvén, Nagyszombatban mint az ó-classikus nyelvek tanára működött a gymnasiumban, hol megvetette alapját a classikus nyelvekben való jártasságának, úgy hogy ma, mint a latin nyelv legékesebben szóló és író művelője, páratlanul áll. 1857. a pesti központi papnevelő-intézet tanulmányi felügyelőjévé neveztetett ki. 1859. Esztergomban theologiai, 1861. ápr. 14. pesti egyetemi hittanár lett. 1868-ban szülővárosa országgyűlési képviselővé választotta. Mint képviselő a Deák-párthoz csatlakozott s általános figyelmet keltett felszólalásaival. E minőségében választatott meg az akkor összeült kath. autonomiai szervező-bizottság tagjává. 1869. szept. 15. kinevezték vallás- és közokt. miniszteri osztálytanácsossá, szept. 23. földvári czímzetes apáttá s esztergomi kanonokká; e mellett újból egyhangúlag képviselővé választatott. 1871. jan. 1. szepesi püspök lett; ottani rövid működése alatt rendezte papsága anyagi helyzetét, restaurálta hazai műemlékeink egyik kincsét, a szepeshelyi Szapolyai-kápolnát és sikeresen ápolta idegen ajkú hivei között a nemzeti szellemet; 1873. jún. 18. az egri érseki székre emelték és aug. 29. valóságos b. titkos tanácsos, 1888-ban pedig pápai trónálló és praelatus lett. A politikai élettől az 1875. fuzió után elvonult. 1892. a szt. István-rend nagy keresztjével tüntettetett ki, a budapesti egyetem pedig a millenniumi ünneplés alkalmával egyházjogdoktorrá választotta. Számos főpásztori körlevélei és rendeletei által törekedett az egyházi fegyelmet megerősíteni. Körlevelei közül: De disciplina ecclesiastica, De conventibus cleri, De residentia és a házassági rendről szólók említendők. 1880-ban Trefort miniszterhez írt az egri érseki jogakadémiának beszüntetése ellen s az egri tanítóintézetet az újabb igényeknek megfelelően berendezte; leánynevelő-intézeteket, iskolákat emelt és fentartásukról gondoskodott; a miskolczi leánynevelő-intézetre 100,000 forintnál nagyobb összeget áldozott; áldozatkézségéből egyházmegyéjében több új templom létesült; az egyházmegyei papság nyudíj-intézetére 30,000 forintnyi, az egyházmegyei lelkészek, segédlelkészek és tanítók fizetésének javítására 150,000 forintot meghaladó alapítványt tett. A művészetnek is hathatós pártfogója volt. Az árvíz által sujtott Szegednek 10,000 frtot, Miskolcznak, Egernek ugyanannyit adományozott. A csángók hazatelepítését nagy összeggel támogatta. Adományai már érseksége huszadik évében a másfél millió forintot meghaladták. Eger városa díszpolgárrá választotta és lefestette arczképét a város

közterme számára. 1893. nagy fénynyel ülték meg érseksége huszadik érfordulóját. Tevékeny a vallás- és tanulmányi alapok ellenőrző s azokra felügyelő id. bizottságban, a főrendiház pénzügyi bizottságában, melynek hosszabb idő óta elnöke, a közös ügyek tárgyalására kiküldött országos bizottságban, melynek rendszerint tagja. 1898-ban betöltötte egri érseksége 25. évét, mely alkalommal kiadott főpásztori levelében vádolja a jelen társadalom hibáit, az érzületek gyökeres átalakulását sürgeti, melyet csak Krisztus tana teremthet meg. Ugyanekkor gazdasági alkalmazottai részére 50,000, Erzsébet királyasszony emlékére 50,000, az egri egyházmegyei papi nyugdíjintézet javára 20,000, az egri egyházmegyei kántortanítók részére 20,000 koronát ajándékozott. 1905. a pápa kinevezte bibornokának és 1906. decz. 6. Rómában fejére tette a bibornoki kalapot. — Levele az egri egyházmegyei irodalmi egylet elnökéhez az «Egri Népkönyvtár» ügyében (M. Állam 1877. 258. sz.); Levele gr. Esterházy egri püspök életrajzát illetve (Főv. Lapok 1888. I. 99. sz.). — Munkái: 1. *Votum* ad synodum Provincialem Strigonii celebrandam de matrimoniis mixtis, nominatim de petenda dispensatione et de assistentia parochi in iisdem contrahendis. Pestini, 1858. — 2. *De stultitia* quorundam qui se Ciceronianos vocant. Contra Grammaticos e Borussia in Austriam accersitos directum. U. ott, 1858. (Hidassy Kornél: »De stilo bene latino« cz. czikke védelmére volt írva, de lefoglalták). — 3. *Palaestina*, quam in usum auditorum suorum strictim descripsit. Strigonii, 1860. — 4. *A lelépett* nagyságos rektorhoz intézett beszéd. Buda, 1865. — 5. *Epistola* pastoralis . . . de instutione aerarii ad sublevandos corpore deficientes e voluntariis oblationibus conflando. Scepusii, 1871. — 6. *Epistola* past., in qua oblatos annue 10,000 florenos pro meliore cleri sustentatione normat. U. ott, 1871. — 7. *Epistola* past. de prolium in scholis institutione. U. ott, 1871. — 8. *Epistola*, in qua clerum ab inpigre operandum in vinea Domini cohortatur. U. ott, 1872. — 9. *Epistola*, quae instructionem pro congregationibus pastoralibus exhibet. U. ott, 1872. — 10. *Oratio*, quam... quum regimen suum ADioeceseos ritu solemni capesseret, habuit Agriae in Metropolitana Ecclesia die 26. Mensis Octobris 1873. Bpestini, 1873. Magyarul: Főpásztori beszéd a papsághoz és hívekhez egri érsekké való ünnepélyes beiktatása alkalmával. U. ott, 1873.); — 11. *Epistola* past., in qua ut A.-Eppus Agriensis de civili S. Pontificis principatu disserit, et de celebrando Pii IX. Papae episcopali Jubilaeo congrua disponit. Eger, 1877. — 12. *Zárbeszéd*, melyet az egri egyházmegyei papság nyugdíjintézete ügyében 1885. okt. 27. Egerben tartott közgyűlésén mondott. Latinból fordítva. U. ott, 1885. — 13. *Zárbeszéd*, melyet az egri egyházmegyei papság nyugdíjintézete ügyében 1888. okt. 23. Egerben tartott közgyűlésén mondott. U. ott, 1888. (Megjelent a Religio 1888. II. 34—37. sz.). — 14. *Megnyitó beszéd* a szent István-társaság XXXVIII. nagygyűlésén. Bpest, 1891. (Kath. Szemléből). — 15. *Beszéd*, melyet... az egri egyházmegye papnyugdíjintézet 1893. okt. 26. tartott közgyűlésén papságához intézett. Latin eredetiből fordítva. Eger, 1893. — 16. *A cs. és kir. 60. sz. br. Áppel gyalogezred* százéves fennállása megünneplésekor az ezred uj zászlójának felszentelésénél 1898. aug. 13. mondott beszéde. U. ott, 1898. — 17. *Sugarak*. Szemelvények... irataiból és beszédeiből 1873—1898. huszonötéves érseksége ünneplésére. U. ott, 1898. — 18. *Beszéd*, melyet... az egri egyházmegyei papnyugdíjintézet 1900. évi okt. 25. tartott közgyűlésén papságához intézett. U. ott, 1900. — Arczképe: kőnyomat a Hajnal-Albumban

(Bpest, 1878) és Vereby Soma, Honpolgárok Könyvében (IX. 1874.) rajz. Gerhart H. Bécsben.

Hajnal, Album. Bpest, 1873. 44. l. arczk. — *Vasárnapi Ujság* 1873. 30. sz. arczk, 1906. 51. sz. arczk. — *Magyarország és a Nagyvilág* 1873. 31. sz. arczk. — *Vereby Soma*, Honpolgárok Könyve. Bpest, 1874. IX sz. arczk. — *Nemzeti Nagy Képes Naptár* 1874. 99. l. arczk. — *Figyelő* IV. 1878. 18. l. — *Budapesti Hirlap* 1882. 308. sz. (Dr. Spinoza, Scitovszky, Hidasy, Samassa). — *Kollányi Ferencz*, Esztergomi kanonokok. Esztergom, 1900. 497. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Koncz Ákos*, Egri egyházmegyei papok az irodalmi téren. Eger, 1892. 214. l. — *Zelliger Alajos*, Egyházi irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 831., XVIII. 535. l. — *Szerencs János*, A főrendiház Évkönyve. Bpest, 1902. — *Sturm*-féle Országgyülési Almanach. Bpest, 1905. 25. l. — *Magyar Állam* 1893. 246. sz., 1906. 281. sz.

Sámbár *Mátyás*, theologiai doktor, Jézustársasági áldozópap és hittérítő, szül. 1617. ápr. 27. Varasdon (mások szerint Péterváradon); miután Győrött középiskoláit elvégezte, jezsuitává lett s 1637. okt. 10. fel is öltözött. Be sem végezte próbaévét, már is Pozsonyba küldték egyik elemi osztály tanítására. 1638. Gráczba ment és ott a bölcseletet 3 évig hallgatta. Elöljárói Erdélybe küldték Kolos-Monostorra, az ottani középiskola két felsőbb osztályának tanítására; hol három évi működés után mint jeles költő jó hírt és nevet szerzett magának; ugyanis nem halt meg ezen idő alatt Erdélyben főbb rangú, kit meg nem énekelt volna. Ezután a hittudományok tanulására ismét Gráczba ment, hol négy évi pályája után theologiai doktorrá avatták. 1655-ben a négyes fogadást letette s Felső-Magyarország és Erdély lett főleg tanúja apostoli buzgóságának; miután nyolcz évig működött e téren, a polemica és szent-írás magyarázatával bizatott meg Kassán; ezen tanszéktől két év mulva megvált és ismét visszatért kedves foglalkozásához. Ezen hittérítői pályán 30 évig foglalkozott (volt Moldvában és Oláhországban is) és élőszóval úgy, mint irományai által mintegy 12,000-et nyert vissza a kath. egyháznak. Ezen buzgólkodása közben sokszor bántalmak- és gyalázattal kellett küzdenie, sőt többször fenyegették életveszélylyel is. Bod után Wallaszky regéli róla, hogy ellenfeleivel csak azon föltétel alatt vitatkozott, hogy a vesztes fejét veszítse. Történt volna Felső-Bányán a hajduvárosok egyikében, hogy Vásárhelyi Matkó István által legyőzetett; ez azonban Sámbár életének nagylelkűleg megkegyelmezett és csak két fogát huzatá ki. Ezen ellenei által költött rágalmat eléggé megczáfolja: «Három idvességes hitbeli kérdések» cz. könyve 253. lapján. Végre miután a rend növendékeit és a hazai ifjúságot hat, szerzete házait pedig tíz évig kormányozta, meghalt 1685. febr. 14. Zágrábban. — Munkái: 1. *A prédikátor* Pápaszemének Próbaköve. Hely n., 1659. — 2. *Három idvösseges kerdes.* Első: A Lutteránusok és Calvinisták igaz hitben vadnak-e? Második: Csak az Egy Papista Hité igaz? Harmadik: A' Papisták ellenkeznek-é a Sz. Írással, avagy inkáb a' Lutterek és Calvinisták? 1661. Nyomt. Nagy-Szombatban. (Névtelenül. Egyetlen példánya a körmöczi francz. zárda könyvtárában. 3. kiadás. Kassa, 1672., 4. Nagy-Szombat, 1690. szintén névtelenül. Kolozsvárt 1745. és Pozsonyban 1751.). — 3. *Egy Vén Bial* orrára való Karika. Mellyet Szent Isaias c. 37. v. 29. így csinált neki: Mikor ellenem dühösködnél, kevélységed fel-jött füleimbe az okáért Karikat vetek orrodba, és zabolát ajakidra, és vissza viszlek téged az utra, a mellyen jöttél, a mikor az Nyolcz okokat dorgáltad, mellyekert egy okos ember Pápistává lött vala. 1640. Eszt. Nyomt. 1664-ben. (Névtelenül. A czímlap hátlapján: Azon vén Bialnak a' nevét ha kévánod tudni; ő maga így jegyzette fel: A. C. K. H. G. L. T. C. J., az az Czeglédi István. Egyetlen példánya Gyula-Fehérvárt a Batthyány-könyvtár-

ban.) — 5. *Orvoslo Ispitaly.* Melyben egy o-kos praedicans Az Igaz Romai Pápista Hitre, Calvinista vallásbul megtért Embernek erős Nyolcz Okai ellen ok nélkül valo haszontalan ütközetiben. Feje falban-veréstől orvosoltatik. Egy Frater Misericordiae által Rom 1. v. 18. et 21. Elmélkedésekben hivságosokká váltak, meg-setétedett az ő esztelen szívök, és bölcseknek álítván magokat, Bolondokká löttek. Isa, 19. v. 14. Az Űr közikbe elegyítette a' Széditő lelket es ugy tántorodnak s-csavarognak minden munkájokban, mint etc. (Írva van Czeglédi Istvánnak 1663-ban megjelent «Barátsagi Dorgálás»-a ellen. Névtelenül. 2. kiadás. Hely n., 1697. szintén névtelenül.) — 6. *A három kérdésre* lött summás választételre irott felelet. Hely n., 1666. (S. ezen feleletét «aranyos és veres festékkel himezé meg, pántlikákkal tzafragozá fel: tudta, hogy büdös bornak szép tzégért kell tenni».) — 7. *A' Három Idvösséges kérdésre*, a Luther es Calvinista Tanítók mint felelnek? ugy a mint Matkó István mongya, fol. 128. X, ut Tök. imé azért Matkó Hazugságinak megtorkollása, Es Posaházi Mocskainak megtapodása. Nyom. 1667. Eszt. (Kassa). — 8. *Liliom inter spinas.* Cant. 2. 2. Az az: Az halotti siránkozások között Istenes jó maga viseléséről való Boldog Emlekezeti Az Méltós. Nagyságos néhai Egri Püspöknek, Szegedi Ferencznek: Heves Vár-megye, és mind a két Szólnok, Fő-Ispánnyának: Felséges Császár és Király Urunk Tanátsának: etc. Készittetett és mondatott . . . Cassan nyom. VIgesIMa seCVnDa IanVar 11 LVgentIs (1676). — 9. *Az Eötödik Evangelistának* Sámbár Mátyás Káplánnak Zenebonája. Melly ez kis irásben meg mutatódván szélel veretik. Jacobi 3. v. 14. Ne hazudgyatok az igazság ellen. Nyomt. M.DC.LXVIII. Eszt.-ben. (Egyetlen példánya a kolosvári ref. coll. könyvtárában.)

Magyar Könyvház VII. 1796. 190. l. — *Katona*, Historia Critica XXXVI. 767. — *Fejér*, Historiai Academiae 34. l. — *Ferenczy-Danielik*, Magyar írók I. 399., II. 275. l. — *Budapesti Szemle* IV. 1858. 296. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár I., III. 1. rész. 700. l. — *Prot. Egyh. és Isk. Lap* 1868. 45. sz. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára III. 171. l. — *A kolozsvári róm. kath. főgymnasium Értesítője* 1898. 75. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 832. l. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. VII. 497. h.

Sámboki *(Sambucus) János*, bölcseleti és orvosdoktor, szül. 1581. jún. 1. Nagyszombatban, 1545. jún. 29. iratkozott be a wittenbergi egyetemre; annakutánna Strassburgban (1550), Párisban (1552. hol bölcseleti magister czímet nyert), Paduaban (1555) és egyéb főhelyeken bujdosásában kezdett könyveket kibocsátani. Tanulmányait Olaszországban végezte, megszerezte a bölcselet- és orvosdoktori oklevelet. Az, hogy 26 éves korában a bolognai egyetem tanára volt, nem mindennapi képességének tanubizonysága. II. Alfonso ferrarai herczegnek nevelője is volt. Olaszországot ott hagyván, Bécsbe költözött; nagy tudományával megnyerte I. Ferdinánd császár és király nagyrabecsülését; tanácsosává, Miksa és Rudolf császároknak pedig udvari orvosává és történetírójává lett. Tizenegy nyelvben volt tökéletesen jártas. Meghalt 1584. jún. 13. Bécsben. — Munkái: 1. *Dioscoridis* Libri Octo Graece Et Latine. Castigationes in eosdem libros. Parisiis, 1549. — 2. *Luciani dialogi* coelestes... Argentorati, 1550. (Görög és latin czímmel és szöveggel. Ujabb kiadásai: U. ott, 1554., 1572. Basel, 1576.). — 3. Δημηγορίαι Hoc Est Conciones aliqvot Ex Libris Xenophontis de Paedia Cyri, breviores & selectiores, uersae pro tironibus Graecae linguae... Additae sunt duae Orationes contrariae. Critiae & Theramenis, ex libro secundo de Rebus gestis Graecorum... Basiliae, 1552. — 4. *Epistolarum* Conscribendarum Methodus, una cum Exemplis, incerti autoris, Graece & Latine, in utriusq.

linguae studiosorum gratiam nunc multo quam antea & emendatior & locupletior edita... U. ott 1552. (2. kiadása. U. ott, 1558.). — 5. *Romanorum* Principum effigies cum historiarum annotatione, olim ab Jo. Huthichio confecta: nunc vero alicubi aucta & longe Castigatiora opera... U. ott, 1552. — 6. *In Christi* Natalem Oratio... habita Ingolstadij tertio & quinquagesimo anno ineunte. Eiusdem Sententiae aliquot hymni eodem autore. Augustae Rheticae (1553). — 7. *Nili* Patris Sancti Et Archiepiscopi Constantinopolitani Illius Misericordis, Oratio Ad Deum contra Barbarorum incursiones, bella intestina, pestem, famem ac mortis uim praesentem. Patovii, 1555. — 8. *Poemata* Qvaedam. Ugyanott, 1555. — 9. *Rerum* Ad Agriam Anno M.D.LII. gestarum, breuis Narratio. (Bécs, 1558. Nem önállóan, hanem Ranzanus, Epitome Rerum Ungaricarum munkájának függeléke gyanánt jelent meg). — 10. *Obsidio* Zigethiensis An: M.D.LVI. descripta: Viennae, 1558. — 11. *Dialogi* Duo Platonis, Alcibiades Secundus et Axiochus. Interprete. U. ott, 1558. — 12. *Oratiuncula* ... in obitum Generosi Adolescentis Iacobi a Stubenberg, Baronis & Pincernae haereditarij Stiriae etc. Qui annos natus 17. Patauij 27. Februarij Anni MDLIX. graui omnium luctu, vita excessit. Patavii, 1559. — 13. *Oratio*, In Obitum Generosi Ac Magnifici Adolescentis Georgii Bona Transylvani... Qui mortuus est VI. Septemb. anni 1559. Addita sunt in fine doctissimorum aliquot virorum Epitaphia Graeca & Latina. U. ott, 1560. — 14. *De Imitatione* Ciceroniana Dialogi Tres Aútore... Eusdem duae Orationes Funebres, cum doctissimorum aetatis nostrae virorum Epistolis aliquot eiusdem argumenti, & Epigrammatis graecis & Latinis. Parisiis, 1561. (Újabb kiadásai: Antwerpen, 1563 és 1568.). — 15. *Orationes* Duae Funebres..., Cum doctissimorum aetatis nostrae virorum Epistolis eiusdem argumenti, atque Epigrammatis Graecis & latinis. Parisiis, 1561. — 16. *Luciani Samosatensis Opera*... Basiliae, 1563. Négy kötet. (Újabb kiadások. U. ott, 1602. és 1619.). — 17. *Ars Poetica* Horatii, Et In Eam Paraphrasis. Antwerpiae, 1564. — 18. *Emblemata*, Cum Aliquot Nummis Antiqui Operis. U. ott, 1564. (U. ott, 1566., 1569., 1576., 1584. 1599., franciául. U. ott, 1567.). — 19. *Petronii Arbitri* Massiliensis Satyrici Fragmenta... Antverpiae, 1565. — 20. *Oratio* Cum Epigrammatis Aliquot Epithaphiis in Obitum Imp. Ferdinandi Primi... tertio nonas Sextil. MDLXIIII. Viennae, 1565. — 21. Αρισταινετου επιστολαι ερωτικαι. Antverpiae, 1566. — 22. *Laertii Diogenis De Vita Philosophorum* Libri X... U. ott, 1566. — 23. *M. Accii Plauti Comoediae* Viginti... U. ott, 1566. (Basiliae, 1564.). — 24. *Epistola* et Epitaphia De Obitu Magnific. Herois ac Baronis Sigismundi ab Herberstein & C... Augustae Vindelicorum, 1566. (és Bécs, 1566.) — 25. *Reges Vngariae*, Ab An: Christi CDI. usqu. ad M.D.XLVII. Item Iani Pannonii..... Eranemus nunc repertus. Viennae, 1567. — 26. Ευναπιου βίοι Φιλοσοφων. Antverpiae, 1568. — 27. *Sententiae* Et Regulae Vitae Ex Gregorii Nazanzeni Scriptis Collectae, Eiusdem Iambi aliquot... Antverpiae, 1568. (Ujabb kiad. Krakkó, 1578.) — 28. *Antonii Bonfinii Rerum Vngaricarum Decades* Quatuor.... Basiliae, 1568. (Ujabb kiad. Frankfurt, 1581., Hanau, 1606., Köln, 1690.) — 29. *Nonni Panopolitae Dionysiaca*,.... Antverpiae, 1569. — 30. *Elegia* de Angelis, Cum precatiuncula quadam, & Epistola de obitu Mag. D. Marci Singhmoseri... Viennae, 1570. — 31. *Epistolae* Duae Duum VV. D. Johannis Sambuci Et D. Johannis Cratonis... De Lugubri Et. Reip. Damnosa Ex Hac Vita Migratione Magn. Viri D. Johannis Vdalrici Zasii Proconcell. Imperii Augusti. vna cum Epitaphiis.

Lipsiae, 1570. — 32. *Hesychii* Milesii, Illustrii Cognomento, de his qui eruditionis fama claruere, Liber, Hadriano Iunio Medico interprete. Antverpiae, 1572. — 33. *Arcus* aliquod Triumphal. Et Monimenta Victor. Classicae, In Honor. Incivtissimi ac Illustriss. Iani Austriae Victoris Non Quieturi. U. ott, 1572. — 34. *Symposion* Trimeron: Sive, Antonii Bonfinii De Pudicitia coniugali & virginitate Dialogi III. Basiliae, 1572. (Ujabb kiad. Francofurti a. M., 1621.) — 35. *De Corona* Seren. Rodolphi Regis Vngariae, &c. Archiducis Austriae, &c. 25. Septemb. 1572. ad Status Regni, & alios Joan. Samb. oratiuncula. Viennae, 1572. — 36. *Alpes Juliae*, Japides et Carni. Antverpiae, 1573. — 37. *Icones* Veterum Aliqvot Ac Recentivm Medicorvm Elegiolis Svis Editae. Opera I. U. ott, 1574. (Ujabb k. U. ott, 1589., 1603., Amsterdam, 1612., 1615.). — 38. *Pvb. Vegetii Viri Illvstris Mulomedicina* ... Basiliae, 1574. — 39. *Ioannis Stobaei Eclogarum* Libri Dvo... Antverpiae, 1575. — 40. *Apotelesma*. Francofurti, 1577. — 41. *Elegiae* ... Norimbergae, 1579. — 42. *De Rebvs Gestis* A Francisco Ximenio Cisnerio,... Libri Octo ... Francofvrti, 1581. — 43. *Hungariae Loca* Precipva Recens Emendata, atqve Edita ... Hely n., 1592. — 44. *Ad Invictissimvm Caesarem* Rvdolphvm II. Romanorvm Imperatorem ... Sive De Tribvs Summis Imperatoris virtutibvs Gnomae generales. Jenae, 1598. — Kovachich M. G. három kisebb czikkét közli (Scriptores Rerum Hungaricarum Minores Budae, 1798. I. 27. l. Praelio ad Mohach, 29. l. Francisci Zay de Scepusiensis belli initio & praeludio Sambuci, 44. De origine odii Joannis Vaydae.). — Nevét Zsámbokynak és Szamboczkynak is írják.

M. Kurir 1790. 972. l. (S. mint éremész.) — *Kölcsey* és *Helmer*, Nemzeti Plutarkus I. 150. l. — *Bartholomaeides*, Memoriae Ungarorum 20. l. — *Fessler*, Geschichte der Ungern V. 643. l. — *Gemeinnützige Blätter* 1826. 60. sz. — *Új M. Múzeum* 1854. I. 261., 262. l. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai X. 30. l. — *Századok* 1878., 854., 1890. 534. l. (Illésy János.) — *Egyetemes Philolog. Közlöny* 1893. 763. l. — *Allg. Deutsche Biographie* XXX. — *Petrik* Bibliogr. — *Irodalomtörténeti Közlemények* II. 450., 1902. 371. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész.

Samer *János Vladimir*, cs. és kir. erdész, a magyar erdészeti és más társulatok tagja. — Külföldi szakfolyóiratok munkatársa volt. — Munkái: 1. *Das Universal-Messinstrument* und dessen Distanzlattenscala. Hermannstadt, 1864. — 2. *Die rationellen Forsttaxations-Methoden*. U. ott, 1864. — 3. *Die Alpen* des Altlandes in Siebenbürgen. U. ott, 1865. Térképpel és nagyságmérési táblázattal.

A m. n. múzeumi könyvtár példányaiból.

Sámi *Lajos*, miniszteri fogalmazó, szül. 1848. febr. Zilahon s első tanulmányait is itt végezte. Majd a VI. osztálylyal (az akkori protestáns rendszer szerint) a gymnasiumot bevégezve, 1861-ben Kolozsvárra ment tanulmányait folytatni a jóval idősebb testvérbátyja, Sámi László mellé, ki már akkor ott a ref. főiskola tanára volt s kinek neje is írt «Amica» név alatt. Ily környezet nagy hatással volt az ifjúra; azonban már korán uralkodott rajta a tudásvágy, mely megbénította természetes életkedvét és társadalmi ügyességét. S. már ifjú korában tudós volt. Könyvekből tanult, gyakran csak a kályha világánál, nyelveket s a legújabban felfedezett országokat jobban ismerte, mint tanulótársai saját hazájukat. Társai elismervén nagy képzettségét, az ifjúsági önképzőkör elnökévé, majd az Aurora cz. lapjuk szerkesztőjévé választották. Középiskolai tanulmányai befejeztével 1867-ben Budapestre jött, hol jogi tanulását befejezte és 1868. végén a pénzügyminiszteriumba lépett be, honnét a közmunka- és közlekedési miniszteriumba tették át fogalmazói ranggal. 1871-ben nősült; neje Kele Janka Kolozsvárról, kivel boldog napokat élt, melyeket

két kis gyermekének egymásután roncsoló toroklobban elhunyta zavart meg. Ezen rettenetes betegség őt is megtámadta s az abból fejlődő tüdőlob 1878. febr. 25. az ő életét is kioltotta Budapesten. — Irodalmi működésének főiránya a nép- és földisme volt; a földrajzi irodalmat alaposan ismerte s járatos volt a franczia, német és olasz nyelvekben; azért különösen a külföldi utazók műveinek ő volt korában a legszakavatottabb magyar ismertetője. 1865-től haláláig a Vasárnapi Ujság belmunkatársa volt és a lapnak minden száma hozott tőle egy ismeretterjesztő közlést. Azonban ezenkívül a földrajzi társulatban és az iparos körben (mindkettőnek választmányi tagja volt) nagy működést fejtett ki s felolvasásokat is tartott. Czikkei a Vasárnapi Ujságban (1865 - 68. Képek a Volga vidékéről, Vázlatok Babiloniából, Szerbia állami és társadalmi életéből, 1869. Pénz a föld különböző népeinél, A zene hatása az emberekre és állatokra, Kőrösi Csoma Sándor, 1870. Egy franczia utazó Magyarországról, 1871. Nevezetes régi ostromok, 1872. Robinzon szigete, San Lazaró-temető Havannában, Kalandok az északi sarkvidékeken, Stanley könyve Livingstoneról, Utczai világítás hajdan és most, A régiek bohóczünnepei, Livingstone Dávid, Weyprecht Károly, A földrajzi kutatók áldozatai, A Kárpátok a «Times» után, A fővárosi Duna szabályozása, A fővárosi képviselőválasztások, A Vezuv és a népbabona, 1873. Egy orosz utazó Közép-Ázsiában, Baker és magyar neje, Földünk ismeretlen részei, Izland hő forrásai, Alpvidéki tájkép, Közép-Ázsia népei, 1874. A Fidsiszigetcsoport, Karácsony a jég között, A sarkvidéki utazások haszna, Május első napjának ünnepe, A legrégibb gőzhajó, 1875. Baker expeditiója Közép-Afrikában, Matuzsalem utódai, Fölfedező utazások 1875-ben, A Brocken-hegyi kisértet. 1876. A legszigorúbb és leghosszabb telek földrészünkön, A tatárjárás Magyarországon, egykorú arab, mongol és chinai források szerint, Egy diplomata utazása Keleten háromszáz év előtt, Április, 1877. Oroszország belső bajai, Schweinfurt János, Újabbkori utazók Afrikában, Oroszországnak mahomedán lakói, A trinidadi aszfalt-tó, 1878. Bányaélet Kaliforniában, A philadelphiai köztárlat helyiségei) sat.; a Budapesti Szemlében (III. 1873. Marco Polo és könyve, XI. 1876. Viharok és zivatarok, Helmholz A. után és könyvism.); a Földrajzi Közleményekben (1873. Stanley utazása Livingstone fölkeresésére, 1874. Tinne Alexandrina, 1876. Cameron utazása Közép-Afrikában); a Honban (1874. 22. Livingstone Dávid 1817—1874., 74., 76. sz. Ashanti és Acsin, 105—107., A fehér elefánt hazája, 1875. 141., 143., Polgárosultságunk gyermekkora, 1876. 216., 217. sz. Atlantis, népmondák és regék egy elenyészett világrészről, A régészeti és embertani kongresszus alkalmára); az Athenaeumban (1874. Bölöni Farkas Sándor, Jerney János, Magyar László, Reguly Antal, Vámbéry Ármin, Hires magyar utazók); az István bácsi Naptárában (1875. A méterrendszer, ábrákkal); írt még a budapesti Ellenőrbe is. — Munkái: 1. *Délafrikai utazások* és fölfedezések. Különös tekintettel Magyar László, Livingstone, Chaillu, Stanley, Grant, Speke és Cameron utazásaira. Délafrika térképével. Pest, 1872. (A m. nemzet családi könytára 20. Bpest, 1885. Ism. Budapesti Szemle X. 1876.). — 2. *Weyprecht Károly és Payer Gyula jelentései* az osztrák-magyar északsarki expediczió bizottsághoz. Ford. Kiadja a Földrajzi társaság. Bpest, 1874.— Jegyei S. L. és S—s.

1878: *Földrajzi Közlemények* 146. l., *Szilágy* 10. sz., *Posonyvidéki Lapok*, 43. sz., *Hon* 51. sz., *Vásárnapi Ujság* 9. sz. arczk., 1879. 11. sz. arczk. — *Szinnyei* Repertóriuma II. 1. rész. III. — *Petrik* Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyv. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 333.

Sámi *László*, ev. ref. főiskolai tanár, előbbinek testvérbátyja, szül. 1817. nov. 16. Zilahon, jómódu iparos szülőktől; tanulmányait u. ott kezdte s Kolozsvárt végezte; a jogot Pozsonyban hallgatta, s a 30-as és 40-es évek küzdelmei formálták ki benne a hazafit. A 40-es években politikai szerepet folytatott, az 1844. pozsonyi országgyűlésen absentium delegatus és magántitkára volt gróf Teleki Lászlónak és Kossuth Lajosnak, ki mellett a szabadságharczban is élénk részt vett. 1846-ban báró Wesselényi Miklós meghívására a történelem tanára lett Zilahon. A szabadságharcz alatt Kossuth Lajos meghitt embere volt, a ki nem egy kényes természetű munkával bízta meg. Az 50-es évek elején mint nevelő rejtőzködött a Wesselényi háznál. 1852-ben választatott meg segéd-tanárnak Kolozsvárra; 1855-ben lett a történelem rendes tanára, hol mint az ifjúság kedveltje, nyugodt életet élt. Európai műveltségű, nemesen érző, igazi bölcs volt. Városi és közigazgatósági bizottsági tag, a városi iskolaszék elnöke is volt. Meghalt 1881. okt. 23. Kolozsvárt. — Czikkei az Erdélyi Hiradóban (1846. 187., 188. sz. Iskolák hivatása), az Igazmondóban (1871. 48. sz. Milyen reformegylet kell nekünk?), a Keresztény Magvetőben (1875. Levele Dávid Ferencz ügyében), a M. Polgárban (1879. 190. sz. Dávid Ferencz emlékezete, 1884. 286. Levele, Philadelphia, Somály, 65 év télhó 28.), a Vasárnapi Ujságban (1881. Teleki Sándor élet- és jellemrajza). — Munkái: 1. *Deák Ferencz emlékezete.* Két beszéd és egy költemény, melyek Kolozsvárott az egyetem és az ev. ref. főtanoda által tartott emlékünnepélyeken elmondattak. Kolozsvár, 1880. (Szász Bélával és Hegedűs Istvánnal együtt.) — 2. *Sámi László válogatott művei.* Kolozsvár, 1888. (Hegedűs István Előszava, I. Szónoki művek, II. Tudományos értekezések, III. Társadalmi elmélkedések. IV. Tárczalevelek. Ism. Délmagyarországi Lapok 173. sz., Vasárnapi Ujság 29. sz.) — Álneve: Amicus.

Magyar Világ 1866. 55. szám. — 1881: *M. Tisztviselő* 47. szám, *Országos Tanáregylet Közlönye* XV. 174. l., *Arad és Vidéke* 248., *Kelet* 253. (Demjén László), *Pesti Napló* 294. sz. (Jakab Elek), *Fővárosi Lapok* 247., *Hon* 292., *Ellenőr* 573, *P. Hirlap* 296., *Budapesti Hirlap* 131. (Zilahi Béla), *Vasárnapi Ujság* 44., 45. sz. arczk., *Család és Iskola* 17. — *M. Polgár* 1881. 243., 245, 248., 255., 1882. 244. sz. (Tussai Gábor). — *Nemzet* 1884. 296. sz. — *Ellenzék* 1887. 278., 1888. 3. sz. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Végh Arthur*, Tanulmányok. Bpest, 1886. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 833. l. és gyászjelentés.

Sámi *Lászlóné* (Király Janka), előbbinek neje, szül. 1830-ban Debreczenben; mostoha-atyja K. Tóth Mihály híres debreczeni pap a leggondosabban nevelte. Már 16 éves korában folyékonyan olvasta Schillert, Goethét, Wielandot. Emődy Dániel ekkor ismertette meg Petőfi Sándorral, ki házuknál gyakran megfordult, két hetet együtt töltöttek a szentimrei szüreten, hol Petőfi mindennap fölment a hegy tetején levő ősi berkenye fához, hogy itt ábrándozzék. Emlékszik arra a jelenetre, mikor atyjától Petőfi követelte, hogy azonnal összeeskesse Prielle Korneliával; arra, mikor 3 hét mulva atyja nyakába borult, hogy ezt nem tette; a mikor 1849-ben ismét összeszidta, mert családjának nem adhatott szállást. Akkor ő engedte át szobáját állandó lakásul Pálfinak és Csernátonynak; de b. Kemény Zsigmond, Irinyi József, Petőfi sat. is gyakran megfordultak náluk. A szabadságharcz és édes anyja halála után elküldték levegő-változásra és a gazdasszonykodásban való további gyakorlatra dr. Kátai Gábor karczagi orvos- és íróhoz, a kinek házában kezdett angolul tanulni és jegyzeteket, fordításokat készíteni olvasmányaiból. Josephstadtba zárt nevelő-atyjával már angolul levelezett. 1858. febr. férjhez ment Sámi Lászlóhoz és már márcziusban kezdett francziául is tanulni. — Első fordításáért egy aranyat

kapván a Vasárnapi Ujságtól, látta, hogy még kereshet is valamit; később különösen az Ellenőr, Ellenzék és más lapok számára annyi angol és franczia regényt fordított le, hogy táblabiró fiának szép nagy házat vehetett rajta. Különösen férje halála (1881) után minden szórakozását a fordításban kereste. — Czikkei, fordításai a Vasárnapi Ujságban (1871., A ház asszonya, A családi élet, Janet Pál után, A mormonokról, Dixon után, Európa asszonyság növeldéje, angolból, A szabadság leánya, Swift allegoriája, 1872. 3000 esztendős indus mese, Az anyák nevelése, Martin Aimé után, Gall ifjusága, Müller után, Hypatia, Az önképzésről, Labaulaye után, 1873. A leánygyermek nevelése, Janet Pál után, A fényüzésről, restségről és munkásságról, Franlin után, Életigazságok, Seneca után); a M. Polgár Naptárában (1878. Egy nagy emberről: Franklin) sat. — Munkái: 1. *Szemelvények* a társadalmi és családi élet köréből. Girardin asszony, Laboulay, Pelletan, Karr, Franklin, Janet, Canning, Swift, Dixon angol és franczia remekírók műveiből. Közrebocsátja Sámi Lászlóné. Kolozsvár, 1872. — 2. *Ginx baba* születése és egyéb szerencsétlensége. Irta Jenkins Eduard. Ford. Amica. Pest, 1873. — 3. *A sors játékai*. Angol regény, ford. Amica, Bpest, 1898. — Álnevei: Amica (kizárólag minden irodalmi dolgozata alatt ezt használja).

Petrik Könyvészete. — *Ferenczi Zoltán*, Petőfi életrajza, Bpest., 1896. 751. l. — *Petőfi* összes munkái IV. 208., 209. l. és Márki Sándor szives közlése.

Samko *János*, bölcseleti mester, a theologia és kánonjog II. éves hallgatója a nagyszombati egyetemen, mint a szent István papnevelő-intézet alumnusa. — Munkája: *Concordia Canonica*, Juris Ecclesiastici Civilis et Hungarici De Testamentis & Immunitate Ecclesiastica desumpta Ex libr. III. Decretalium Tit. 25. 26. 49. Quam in . . . Universitate Tyrnaviensi publice propugnandam suscepit... Praeside R. P. Carolo Schretter Die XXVIII. Mensis Julii M.DC.XCVIII. Tyrnaviae.

Szabó Károly, Régi M. könyvtár. II. 529. l.

Samosi. L. *Szamosi.*

Samosközi. L. *Szamosközi.*

Samselius *Márton*, königsbergi tanuló, szebeni származású. — Latin verse van a Προσφωνήματα Königsberg, 1640. cz. munkában.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész. 471. l.

Sámsondi *P. Márton*, theologiai tanuló Heidelbergben, később miskolczi pap. — Munkája: *De perseverantia* sanctorum... Resp. 11. Oct. 1615. (Pareus, David, Colleg. Theolog. Heidelbergae, 1620. 248—251. l.)

Szabó-Hellebrandt, Régi M. Könyvtár III. I. rész 371., 386. és a m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Samsur *Mátyás*. L. *Sámbár Mátyás*.

Samu *Ferencz (István)*, szent Benedek-rendi áldozópap és tanár, szül. 1859. decz. 11. Nagy-Kanizsán (Zalam.), beöltözött 1878. október 27., fölszenteltetett 1883. júl. 8.; főgymnasiumi tanár volt Esztergomban, azután a győri állami főreáliskolában mint bejáró tanár a magyar, latin és görög nyelvet és hittant tanította. — Czikke az Egyetemes Philol. Közlönyben (1883. Sophokles élete); az esztergomi főgymnasium Értesítőjében (1885. Q. Horatius Flaccusnak a Pisókhoz írt levele, ism. Egyetemes Philologiai Közlöny X. 1885. 123., 366. l.)

Zelliger Alajos, Esztergom-vármegyei irók. Bpest. 1888. 192 l. — *Szent Benedek-rend Névtára*. Győr, 1888. 29., 79. l. — *A győri főreáliskola Értesítője*. 1895. 59., 164. l.

Samu *János*, ev. ref. főgymnasiumi tanár, S. Ferencz és Török Zsuzsánna, kisbirtokos szülők fia, szül. 1877. ápril 18-án Hódmező-Vásárhelyen, hol középiskolai tanulmányait, az egyetemieket

pedig a budapesti egyetem bölcseleti karán végezte. 1902. aug. 27. nyert tanári oklevelet és ezután a budapesti ev. ref. főgymnasiumhoz került helyettes tanárnak, hol 1902. szept. 1. óta rendes tanár. — Czikkei a budapesti ev. ref. főgymnasium Értesítőjében (1903. Czeglédi István, 1904. Roboz Károly emlékezete); az Ethnographiában (1904. A hódmezővásárhelyi néprajzi kiállítás); a M. Nyelvőrben (Feleletek a M. Nyelvőr kérdéseire); kisebb czikkek és alkalmi beszédek a hódmezővásárhelyi lapokban. — Munkája: *Hitviták* a XVIII. század második felében. Irodalmi tanulmány. Bpest, 1901. — Kéziratban: A hódmezővásárhelyi nyelvjárás.

A budapesti ev. ref. főgymnasium Értesítője 1902. 38., 1904. 34. l. és önéletrajzi adatok.

Samu *József*, állami képzőintézeti igazgató, szül. 1829. okt. 8. Apáczán (Csanádm.); a gymnasiumot Temesvárt elvégezvén, a bölcseletet hallgatta. A szabadságharcz allatt mint nemzetőr-hadnagy szolgálta a hazát. Azután gazdatiszti, majd segédjegyzői állást foglalt el. 1853-ban tanító lett Kunágotán; időközben a tanítói oklevelet is megszerezte. 1854-ben Battonyán főtanítónak választották meg és az iskola alatta minta-iskolává fejlődött. 1861-ben a zentai főelemi iskolához lépett át; 1870-ben a városi képviselőtestület fizetését 1200 frtra emelte, a polgári iskola megnyiltával pedig ennek igazgató-tanítójává nevezte ki. 1872-ben Eötvös-alapot létesített. 1874-ben a szabadkai tanítónő-képzőnél rendes tanár, 1876-ban Baján igazgató lett; majd ugyanazon minőségben Félegyházára helyezték át; 1891-ben pedig saját kérelmére Csáktornyára, honnét nyolcz évi működés után nyugalomba vonult Zentára, hol 1894. aug. 17. meghalt. — Czikkei a Néptanítók Lapjában (1868. Vasárnapi vagy ismétlő-iskola, pályadíjat nyert, 1869. Mikép és hogyan taníttassék a hazai történet, pályadíjat nyert); a Tanodai Lapokban (1863. Eszmetöredék a nevelés köréből, 1864. Gazdászatunk népnevelési szempontból, A jelképekről, Történeti talányok, A vasárnapi iskolák hanyag látogatásának okairól); a Politikai Hetilapban (1866. Elemi tanítók állapota); a Szegedi Hiradóban (1867. Gondolatok alkotmányos életünk hajnalán); a Néptanítók Lapjában (1868. A fejszámolás közgazdászati és népnevelési szempontból, A vasárnapi vagy ismétlő iskola, 1869. Mikép és hogyan taníttassék a hazai történet az elemi tanodákban? 1870. A gyermek erkölcsi hibáinak orvoslásáról általában, 1884. Fegyelem és játék, 1885. A közmondások értéke a nevelésben, Az elhanyagolt gyermek, 1886. Az uj tanító falun, A szemléleti oktatás); a Paedagogiai Plutarchban (I. 1886. Salzmann G. Keresztély élete és működése). — Munkái: 1. *Az ének* mint nevelési eszköz. A csanádegyházmegyei hatóság nyomatta ki . . . (Pályadíjat nyert mű.) — 2. *Élet- és nevelési rajzok.* (Emlékeimből.) Bpest, 1884. (Különny. a Néptanítók Lapjából. 2. kiadás. U. ott, 1902. Sajtó alá rendezte nevelt fia Grézló János tanár. 3. kiadás. 1906. Sajtó alatt.) — 3. *Győrffy Iván* életrajza. Budapest, 1887. (Különny. a Paedagogiai Plutarchból.) — 4. *A csáktornyai állami tanítóképezde Emlékkönyve.* Csáktornya, 1890.

Néptanítók Lapja 1879. 426., 1884. 397. l. — *Paedagogiai Plutarch* I. 1886. arck. (Kökösi M.). —*Paedagogiai Zsebnaptár* 1886—87. 172. l. (Orbók Mór). — *Zentai Közlöny* 1894. 35 és 36. sz. (Móra István). — *Hazánk* 1894. 246. sz. — *M. Könyvszemle* 1902. — *Budapesti Hirlap* 1905 17. sz. és önéletrajzi adatok.

Sámuel *Aladár*. — Czikkei a Fővárosi Lapokban (1891. 16. sz. Egy irodalmi harag története, régi iratokból, 256. A nagyenyedi «Magyar Társaság», 1892. 21., 22. sz. Egy nagy ember házasélete, saját levelei alapján); a Természettudományi Közlönyben (1890. Régi magyar megfigyelések). — Munkái: 1. *Felsőcsernátoni Bod Péter élete és művei.* Bpest,

1900. (Ism. Erdélyi Prot. Lap 19., 20. sz.; Egyház és Iskola 8. sz.) — 2. *Egy kép* a multból. U. ott, 1904. (Koszorú 91.) — 3. *Nógrád vármegye* földrajza a népiskolák III., IV. osztálya számára. Balassa-Gyarmat, 1905. (Singer A.-val együtt).

M. Könyvészet 1900., 1904.

Sámuel *Alajos*, róm. kath. prépost-plébános, szül. 1804. máj. 1. Gödöllőn (Pestm.); gymnasiumi iskoláit Pesten végezte; 1829. decz. 19. fölszenteltetett; káplán volt Komáromban, Pest-belvárosban, 1835. márcz. 7. Pest szent-rókusi, 1840. szept. 14. józsefkülvárosi plébános, 1843. aug. budapesti ker. helyettes alesperes, 1846. jan. pest-belvárosi plébános, 1846. jan. 12. Bold. Sz. Máriáról nev. majki prépost és jan. 20. a bpesti ker. rendes alesperese lett. Az 1848-iki szabadságharcz hullámai őt is érték, a miért is 1849. decz. alesperesi, 1850. jan. plébániai hivataláról leköszönt s magányba vonult. Esztergom- és Pest-Pilis-Soltmegyék táblabirája is volt. Meghalt 1856. febr. 15. Pesten. — Számos czikket írt, melyek a hirlapokban jelentek meg. — Munkái: 1. *I-ső Ferencz* 40 évi dicsőséges országlásának örömünnepén tartatott beszéd, melyet szabad kir. Pest belsővárosi plébánia-templomában élő nyelven mondott . . . böjt-más hava 4. 1832. eszt. Pest. — 2. *Az irgalmas nők.* Ismertetésül. Buda, (1842.). — 3. *Josephinum* szabad kir. Pest városi Árva-Intézet ünnepélyes megnyitásakor 1843-iki márcz. 19-én tartott beszéd. Pest. — 4. *Egyházi szózat* a pesti magyar polgári őrhadhoz, midőn kisasszony-hava 15. 1844. zászlószentelési és fölesküvési ünnepét Rákosmezején ülné, tartatott... a pesti magyar polgári őrhad lelkésze által. U. ott, 1844. — 5. *Szent István* Első és Apostoli magyar király, mint népe szenthite s nemzetségének megalapítója. Hirdette Bécsben, a T. T. Kapuczinus Atyák sz. egyházában aug. 24. 1845-ben. Bécs. (2. kiadás. Pest, 1845.) — 6. *Egyházi szózat*, melyet a múzeum lépcsőzetén tartott nemzeti hálaünnep alkalmával 1848-iki márcz. 26-ikán mondott és közkivánatra kiadott. Pest.

Ferenczy és Danielik, M. Irók I. 400. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Egyházi Irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 458. l. — *Némethy, Ludovicus*, Series Parochorum 906. l.

Sámuelfy *Lóránt*, hallei egyetemi tanuló. — Munkája: *Dudith, Andreas, Orationes quinque* in concilio Tridentino habitae quorum posteriores duae nunc primum e msc. prodeunt. Cum appendice orationum duarum quas Georgius Draskowith ep. tunc Quinqueeccles. in eodem concilio habuit. Praefatus est ac dissertationem de vita et scriptis ill. auctoris historico-criticam adiecit . . . Halae Magdeburgicae, 1743.

Petrik Bibliogr. I. 569. l.

Sandics *Sándor*, szerb gymnasiumi tanár Ujvidéken. — Munkája: *Na vis* na lovcen na grob vladici Radu. Ujvidék, 1901. (Radu montenegrói vladika halála alkalmára kiadott munka). — Kiadta Milos Obelics cz. szerb hősköltemény latin és szerb betűkkel nyomtatva a nép számára képekkel, mely Ujvidéken több kiadást ért, és Kraljevics Marko cz. szerb hőskölteményt, ugyanazon módon, mely szintén több kiadást ért.

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Sándor *Adalbert*, remete szent Pálrendi szerzetes tanár. — Munkája: *Conclusiones* ex universa philosophia. Dum 1753. publice propugnaret. (Barclai, Joannes, Paraenesis ad sectarios. Tyrnaviae, 1748. cz. munkához csatolva).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Sándor *Aladár*, jogi doktor, kir. albiró, Salzer Ignácz kereskedő és Grósz Mária (Grósz Henrik 48-as honvéd-őrnagy leánya, G. Károly magyar író, jelenleg a Wiener Zeitung egyik szerkesztőjének és G. Béla festőművésznek huga) fia, szül. 1872. jún. 30. Pápán (Veszprémm.), hol

középiskolai tanulmányait a szent Benedek-rendieknél és a ref. kollegiumban, az egyetemieket pedig Budapesten végezte, hol jogi doktori oklevelet nyert. 1893-ban a pápai szinházban Enyelgés cz. egy felvonásos vígjátékát adták elő. 1894-ben a pestvidéki kir. törvényszékhez joggyakornokká s 1896-ban a pestvidéki kir. büntető törvényszékhez aljegyzővé, majd jegyzővé, 1902-ben pedig a budapesti VI. ker. bírósághoz albiróvá neveztetett ki. Salzer családi nevét 1898-ban változtatta Sándorra. — Középiskolai tanuló korában több czikket írt a Fenyvessy Ferencz által szerkesztett Pápai Lapokba és Pápai Közlönybe; 1892—94 közt Gold Lajossal a pápai Független Ujságot szerkesztette. Már előbb és azután is munkatársa volt a Győri Közlönynek, a Szávay Gyula által szerkesztett Győri Hirlapnak, a pápai rövid életű Gyöngyfűzér szépirodalmi hetilapnak és a kőnyomatú Helység Kalapácsa cz. humorisztikus lapnak. Czikkei, beszélyei jelentek meg 1894. és következő években az Ország-Világban, M. Geniuszban, a M. Ujságban és a P. Naplóban. A birói pályán működése óta inkább a jogi szakirodalmi téren működik; 1896—1902-ig sok czikke jelent meg az Ügyvédek Lapjában (Socialismus és büntetőjog sat.), a Büntető Jog Tárban, a Jogtudományi Közlönyben a büntetőjog, büntető perrendtartás köréből; a Jogállamnak is munkatársa volt; 1902 óta a nevezett lapokban a magánjog köréből több elméleti és gyakorlati czikke és könyvismertetése jelent meg. — Munkái: 1. *Küzdelem* mind halálig. Bpest, 1896. (Regény. Ism. Nemzet 220. sz. Kath. Szemle 1897). — 2. *A kiskorú* jogai és kötelezettségei. U. ott, 1907.

A m. n. múzeumi könyvtár példányaiból és önéletrajzi adatok.

Sándor *Alajos* (máskép Tóháty), megyei levéltárnok Temesvárt. — Munkái: 1. *Ode* Exc. ac Ill. Dno comiti Almásy de Zsadány et Török-Szent-Miklós, comiti Temesiensi, ac incl. comitatus ejusdem nominis supremo comiti, onomasticum suum diem 31. 1828. Julii recolenti oblata. Temesvarini. — 2. *Elegia* Ill. Dno lib. baroni de Gerliczy, incl. comitatus Temesiensis officii supremi comitis administratori onomasticum suum diem 29. Sept. 1829 recolenti. U. ott. — 3. *Ode* Ill. Dno lib. baroni Michaeli de Gerliczy, dum incl. comitatus Temesiensis supr. comitis officii administratoris munus anno 1829, die 29. Octobris capesseret. U. ott. — 4. *Ode* Exc. ac Ill. Dno comiti Ignatio Almásy de Zsadány et Török-Szent-Miklós, comiti Temesiensi, ac incl. comitatus ejusdem nominis supremo comiti, onomasticum suum diem 31. Julii 1829 recolenti. U. ott. — 5. *Ode* festis honoribus Ill. ac Rev. Dni Josephi Putnik or. ecclesiae g. n. u. ritus episcopi Temesiensis, occasione solenni suae die 18. Oct. celebratae installationis. U. ott.

Petrik Bibliogr.

Sándor *Antal*. Pécskán. — Munkája: *Aradmegye Tükre*. Szarvas, 1908.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Sándor *Atanás*, orvosdoktor, szül. 1808. máj. 14. Nagylakon (Csanádm.), 1836-ban lett orvosdoktorrá Pesten; 1848-tól az aradi gör. kel. tanítóképző igazgató-tanára volt. Új etymologikus rumén írási módszert állapított meg, melyet nevéről neveztek el. A rumén kulturmozgalmakban is élénk részt vett. Meghalt . . . — Irt 1879-ig a nagyváradi Familiaba (a rumén orthographiáról és a hangzókról) és a nagy-szebeni Transilvaniaba. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica. De scrophulosi. Pestini, 1836. — Kéziratban: Virgilius Aeneise ruménre fordítva hexameterekben és Rumén nyelvtan.

Szinnyei Könyvészete. — *Szőllőssy Károly*, Aradmegye népoktatási intézeteinek Névtára. Arad, 1879. 51. l. — *Familia* 1879. 203., 227. l.

Sándor *Balázs* (lokodi), orvosdoktor. — Munkája: *Pellagra* esetek Kis-Küküllő-

megyében. Bpest, 1898. (Különnyomat az Orvosi Hetilapból).

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Sándor *Domokos* (farczádi), áll. tanítóképző-intézeti tanár, S. Gergely ev. ref. lelkész és albisi Bod Krisztina fia, szül. 1839. szept. 2. Sándorfalván (Udvarhelym.), 1850. szept.-től a marosvásárhelyi ev. ref. gymnasium négy osztályát elvégezvén, 1855. a nagyenyedi Bethlen-főiskola V. osztályába lépett; ugyanott két évig a bölcseleti propaedeutikát és Kolozsvárott két évig theologiát hallgatott. Mint papjelölt két évig (1862—64) a nagyenyedi ref. gymnasium IV. osztályának tanítója volt. 1864 őszén külföldre ment és félévet a göttingai, felet a hessen-marburgi és négyet az utrechti egyetemen töltött bölcseleti, neveléstani, antik és modern nyelvészeti tanulmányokkal. Ezen három év alatt beutazta Németországot, Hollandiát, Belgiumot; volt Angolországban és az 1867. világkiállításon Francziaországban. Külföldről 1867. jún. 8. érkezett Budapestre. Az 1867—68. iskolai év második felét és az egész 1868—69. évet a sepsi-szentgyörgyi Mikó-főtanodánál töltötte mint segédtanár, honnét hasonló minőségben a székelyudvarhelyi ev. ref. főiskolához kapott meghivást a német és franczia nyelv tanítására, itt töltötte az 1869—70. évet. 1870. aug. 1. br. Eötvös miniszter a székely-keresztúri áll. tanítóképzőhöz kinevezte rendes tanárnak. 1876—81-ig a dévai állami tanítóképzőnél mint igazgató működött. Családi körülmények miatt visszatért Székely-Kereszturra rendes tanárnak, hol jelenleg is működik. — Tanuló korában Kolozsvárt írta I. Béla czímű énekes költői elbeszélését, mely jutalmat nyert. Czikke a Néptanítók Lapjában (1878. Tájékozásul a népiskolai vak- és siketnéma oktatás kérdéséhez). — Munkái: 1. *Német paedagogiai olvasmányok* fi- és nőtanítóképezdék III. és IV. osztályai számára. Jegyzetekkel és szótárral. Bpest, 1884. — 2. *Gyakorló-könyv* a népiskolai énektanításhoz. Weber J. R. nyomán. U. ott, 1884—1905. Három füzet. (Horváth Gyulával és Bátorfi Lajossal együtt. I. 2. kiadás 1884. 3. k. 1891., 4. k. 1900., II. 2. k. 1887., 3. k. 1898., III. 2. k. 1890., 3. k. 1905. U. ott. Ism. Néptanítók Lapja 1875. 168. l.). — 3. *Magyar fogalmazó.* Vezérkönyv, példa- és feladattár az oktatás középső fokán előforduló iskolai és házi prózai fogalmazványok készítéséhez. Főtekintettel a mindkét nemű és fokú tanítóképzők szükségeire. Székely-Udvarhely, 1896. (2. kiadás. Magyar fogalmazó. Gyakorlati útmutatás tanítónövendékek és néptanítók számára. Bpest, 1898.) — 4. *Ismétlő* füzet az írásművek elméletéhez. (Kézirat helyett.) Székely-Keresztúr, 1901.

Serbály Samu, Székelykeresztúri áll. tanítóképző-intézet 25 éves története. Székely-Udvarhely, 1896. 48. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Sándor *Ferencz*, bölcselethallgató a pesti egyetemen. — Költeménye a Sasban (IX. 1832. A nyelvváltozás, erkölcsi költemény). — 1. *Emlék osslop*, mellyet a magyar királyi fő oskola örök emlékezetű Mária Terézia által lett budai beiktatása Pesten való virágzásának ötvenedik évi öröm ünnepére emelt az ugyanazon fő oskolában bölcselkedést első oszt. hallgató magyar ifjúság. Buda, 1830. (Költ.) — 2. *Fels.* csász. s kir. örökös főherczeg József úr Magyar ország nádor-ispánnya stb. fels. hitvese Mária Dorothea dicső neve ünnepének legméltóbb ídvezletére áldozza Februárius 6-ikán 1831. Pest. (Költ.) — 3. *Uj esztendei ajándék*, melyet tisztelete, szeretete zálogáúl a nemzeti kir. egyetemben 2. évi bölcselkedő tanuló társainak ajánlott. U. ott, 1831.

Petrik Bibliog.

Sándor *Gáspár* (szlavniczai báró), kurucz tábornok, Tököly Imre sógora s legmegbizottabb embere, jobb keze, nyitramegyei birtokos, S. Gáspár séllyei vár-

kapitány és iklódi Szluha Kata fia, Tökölynek tábornoka s híve, bujdosásában is 1693—1694-ben hű követője volt. Azonban utóbb haza jött és az udvar kegyébe jutott, mert 1706. júl. 25. báróságra emeltetett. 1715-ben az országgyűlés által a vallási ügyben, úgy a rendszeres munkálatok, valamint Trencsénben a Vág szabályozása ügyében küldöttségi tagul választatott; az 1723. országgyűlés pedig rendelé, hogy a fölség Morvaországban lévő adósságait az adósokkal kifizettesse. Neje késmárki Tököly Erzsébet volt. Csendben halt meg nyitrai jószágán. Ága fiában, S. László báróban, ki 1741-ben még élt, kihalt. — Munkája: *Sándor Gáspár Uram Diariuma.* 1693. A die 20. Januarij usque ad diem 23. Februarij. (A vörösvári Rákóczy-féle levéltár másolatából közli Thaly Kálmán: Monumenta Hungariae Historica. Magyar Történelmi Emlékek. Második osztály. Irók. Pest, 1868. XXIII. kötet, 2. rész, 651—708. l.)

Monumenta Hung. Hist. XXXIII. 1., rész, XXV. lap. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai X. 24., 28. l. — *Illésy-Pettkó*, Királyok Könyve. Bpest. 1895. 184. l.

Sándor *György*, ág. ev. lelkész és tanár; a Radvánszky-féle alapítvány következtében 1810. nov. 28-tól a sárospataki ev. ref. gymnasium felső osztályaiban mint hitoktató volt alkalmazva, egyszersmind a német, franczia és latin irodalmat is tanította; öt év mulva (1815.) a lőcsei gymnasiumhoz ment át, hol a költészet tanára és a tót tanulók hitoktatója volt. 1832-ben már Lajosfalván (Sárosm.) hirdette az Isten igéjét. Meghalt 1866-ban Eperjesen 90 éves korában. — Munkái: 1. *Carmen* onomasticum, quod Dno Alexandro Kövy obtulit. S.-Patakini, 1815. — 2. *Poesis* metrica et poematica . . . conscripta ab anno 1815. usque 1824. Loco manuscripti edita. Leutschoviae.

Petrik Bibliogr. — *Sárospataki Lapok* 1890. 50. sz.

Sándor *György* (jánosházi), egy vigyázatlan puskalövés következtében halt meg 16 éves korában, 1865-ben. — Két költeménye van a Vasárnapi Ujságban (1862., 1863.) és hét a Részvét Lapjaiban (1865.).

A m. n. múzeumi könyvtár példányaiból.

Sándor *Imre* (csík-szentmihályi). — A Genealogiai Füzetek cz. családtörténeti havi folyóiratot adta ki és szerkesztette (Török Pállal és Sebestyén Józseffel együtt) Kolozsvárt 1903. januártól 1904. deczemberig és több genealogiai czikket írt ezen folyóiratba.

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Sándor *István* (szlavniczai és lukai), birtokos, S. Ferencz és Motesiczky Borbála fia, szül. 1750. aug. 11. (keresztelés) Lukán (Nyitram.); hol gyermekkorát élte s az ottan szokásos tót nyelvet beszélte, a magyar nyelvet csak később iskoláiban sajátította el azt teljesen. 1761. őszén került a nyitrai piarista gymnasiumba; 1763—64-ben még ott tanult a grammatikai osztályban; de betegeskedése miatt hazavitték. Miután atyja 1767. decz. 28. meghalt, idősb testvéreinek gyámsága alá került és Nagyszombatban a jezsuitáknál folytatta tanulmányait; ugyanott volt egyetemi hallgató is. Testvérbátyjának, Károlynak, halála után Selmetzi Ferencz volt a gondnoka. Bátyja nem jól gazdálkodott, ezért a családi pörnek se vége, se hossza nem volt. A gyámság alatt levő évek nagy részét hihetőleg Nagyszombatban és Pesten töltötte. Nagykorúságának elérkeztével, 1774-ben átvette örökségét és Lukán gazdálkodott. A mezei gazdasághoz azonban sohasem volt kedve. Rokonaival meghasonolva, a gazdaságtól való idegenkedése s embergyűlölő hajlama igen korán az irodalomhoz vonzotta. Megismerkedett a magyar irodalommal, majd a német remekírókat tanulmányozta, de hazafias érzése mindenkor nemzeti irodalmunk szeretetére

buzdította. Miután ismerte irodalmunk akkori szegénységét, kivánta azt gyarapítani. Ezért szakított a falusi élettel és 1784 körül Bécsbe költözött, hol akkor a magyar gárda írói tűntek fel és a magyar journalistika maga köré gyűjté munkásait. Egyik fő élvezete volt az utazás, melyről naplót írt; ilyen nagyobb utazást tett 1786-ban Felső-Olaszországba, 1787. Németországon át Londonba s onnét Párisba, 1788. Prágát, Drezdát, Berlint látogatta meg s 1791. Svájczban utazott. Irodalmunkra s közművelődésünkre tett nagyobb hatását a Révai Miklóssal kötött szorosabb barátság szülte. 1786-tól kezdve indult meg köztük a barátságos levelezés, mely két évtizedig tartott szakadatlanul. (Azon 37 levélből, melyeket Révai 1786-tól 1802-ig írt S.-nak, rövid kivonatok maradtak fenn Horvát István kéziratában a m. n. múzeumban.) S. Révainak megírta irodalmi terveit, kikérte tanácsát, különösen a magyar nyelv sajátságait illetőleg, Révai pedig elpanaszolta sanyarú helyzetét, mire S. pénzzel segítette őt. S. 1791-ben indította meg Sokféle cz. nagy vállalatát, mely folyóirat alakjában jelent ugyan meg, de egészen S. munkája, melyet Bécsben és Győrött nyomatott Révai felügyelete alatt. Tartalmát encyclopaedikus, azonban túlnyomólag a hazai irodalomra és történelemre vonatkozó czikkek teszik. A magyar irodalom iránti kiváló szeretete vezette a könyvgyűjtésre s irodalmunk tüzetes ismerete a bibliographiára; meg akarta ismerni és ismertetni a magyar irodalom összes termékeit, miután ily ismeretterjesztő munka eddig nálunk teljesen hiányzott. Levelezésbe, összeköttetésbe lépett az ország legtöbb íróival, irodalompártolóival és könyvtárnokaival. Így jelent meg az első magyar bibliographia «Magyar Könyves-ház» czímmel Győrött 1803-ban. S. 1711-ig már 1054 magyar munkát sorol fel, míg Szabó Károly ugyanezen időből 2452 magyar könyv czímét adja, mely szám azóta körülbelől 500-zal szaporodott. S. óhajtotta megismerni az Alföldet és a Felföld egy részét is; azért 1800. aug. és szept. barátjával, Sándorfi József nagyváradi orvossal, meglátogatta Jászberényt, Kecskemétet, Szegedet, Temesvárt, Aradot, Váradot, Debreczent, Tokajt, Kassát, Miskolczot és Egert; mindenütt leginkább a könyvtárak érdekelték. Kiadta 1808-ban Toldalékát a magyar-deák Szókönyvhez, mely Páriz-Pápai szótárának kiegészítéseül szolgált és melyen harmincz esztendeig dolgozott. Kazinczyval ugyan nem levelezett, de ismerték egymást, miután Kazinczy 1808-ban Bécsben meglátogatta; így Ferenczy János és Vitkovich is gyakran érintkeztek vele. Miután a Révaival való levelezés ennek még halála előtt félbeszakadt, Horvát Istvánnal kötött rövid barátságot és vele levelezett 1812-től 1814-ig. A nemzeti irodalom és tudományosság iránti szeretetét bizonyítja az 1798. augusztus hó 12-én Bécsben kelt végrendeletének következő pontja: «Az egész ország és minden jó Hazafiak Kivánsága szerént a Hazánk Nyelvének kimívelésére erigálanó Akadémiának vagy is Társaságnak, melynek Pesten a széke lenne, mentől elébb való fel állítására s fel segéllésére legálok tiz ezer forintot az az 10,000 frtot . . . Bibliothekámat s Nummothekámat vagyis a könyveimet és ritka Pénzeimet nem különben minden képeimet és Mappáimat az említett felállítandó Magyar Társaságnak legálom.» Hagyott lelenczházra 5000 frtot, «szülés-házra» szintén 5000 frtot és az elszegényedett családbelieknek a hátra lévő 8600 frtot hagyta. Mindezen hagyaték saját szerzeményéből, mely akkor 28,600 frt volt, került ki. Sokat betegeskedett. Utolsó nagy betegségéről Kazinczy így emlékezik meg Pantheonában (Nemzeti Könyvtár XXXVI. 395. l.): «elunta vizikórság s hypochondria alkalmatlanságait s magát fejbe lőtte

Bécsben 1815. márcz. 29.» — Költeményeket írt a bécsi M. Hirmondóba, a M. Museumba (II. 1792. Egy fösvénynek koporsókövére) sat. — Munkái: 1. *G.*** *nevezetű svédi* Grófnénak rendes történeti egy juhászi játékkal egyetemben. Kiadta német nyelven Gellert K. F. Fordította Szláv. S. I. Pozsonyban és Kassán, 1778. — 2. *Jelki Andrásnak* egy született magyarnak történetei. A ki minek utánna sok szerencsétlen eseteken, raboskodáson és a vad emberek között életének külömbféle veszedelmein által ment volna, végtére Bataviában nevezetes tisztségekre hágott. Magyarba foglalta... Győr, 1791. — 3. *Sokféle.* Írá s egybe szedé... Győr és Bécs, 1791—1808. Tizenkét kötet, rézmetszetekkel. (I—VIII. Győr, 1791—1801., IX—XII. Bécs, 1808. A X. kötet végén néhány újabb költeményét közli. Ism. a jenai Allg. Literatur Zeitung 1808. 115. sz.) — 4. *Az orras Ovidnak* deákból fordított változásai. Győr, 1792. (Névtelenül. Ovidius életrajzával.) — 5. *Egy külföldön utazó* magyarnak jó barátjához küldetett levelei. U. ott, 1793. — 6. *Magyar Könyvesház*, avagy a magyar könyveknek kinyomtatások ideje szerént való rövid említésők. U. ott, 1803. (Ism. Zeitschrift von und für Ungern 1803. III., Annalen der Literatur u. Kunst 1804. 74. sz., Allg. Literatur-Zeitung IV. 160.) — 7. *Toldalék* a «magyar-deák Szókönyvhez» a mint végsőször jött ki 1767-ben és 1801-ben... Bécs, 1808. (Ism. Allg. Literatur-Zeitung. Jena, 1808. 369. l. Annalen der Literatur. Wien 1810. IV. 229. l.) — A Sándor-codex, a XVI. század első negyedéből, kis 4rét papiroscodex. Leírója egy ismeretlen nevű nyulakszigeti (Margit-sziget) dómés apácza. Tartalma erkölcstani példák. Toldytól kapta nevét Sándor István bibliographus emlékezetére. Az egyetemi könyvtár tulajdona. Toldy Ferencz az 50-es években egy nagyobb codex szétszedett, öt kötetbe osztott és ötfélekép elkeresztelt; ennek egyik darabja a S.-codex. (Kiadta és röviden ismertette Volf György, Nyelvemléktár II. k.)

Hazai s Külföldi Tudósítások 1815. I. 30. sz. *Katona*, Historia Critica XLI. 630. l. — *Allg. Literatur-Zeitung*. Halle, 1815. II. 512. l. — *Danielik*, Magyar Írók II. 275. l. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai X. 38. l. — *Figyelő* V. 297., VI. 77., XV. 289., XVI. 304., XXII. 66. sat. l. — *M. Nyelvőr* 1896. (Sándor I. életben maradt szavai, 1892. 8. új szavai.) — *Petrik* Bibliogr. — *Zolnai Gyula*, Nyelvemlékeink. Bpest, 1894. 30. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 850. l. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése. VII—IX. — *Id. Szinnyei József*, Az első magyar bibliographus. Bpest, 1901. (Akadémiai székfoglaló. Értekezések XVII. 10.)

Sándor *István* (lokódi). — Munkái: 1. *Nefelejts* virágocska, melyet Ábrahámfalvi Ugron Pál urfinak sírhalmára könnyeivel öntözve ültetett Kisasszony hava 2-dik napján 1829-ben. Marosvásárhely, 1829. Költ. — 2. *Oratio.* U. ott, 1831. — 3. *Newton*, vagy nagy ember képe, egy értekezésben... a kolozsvári unitárius nemes kollégyom nagy auditoriumában, az 1826-dik év Bőjtmáshavának 17. el is mondott: L*** S** I* U. ott, 1831.

Koncz József, A marosvásárhelyi ev. ref. kollegium könyvnyomdájának száz éves története. Marosvásárhely, 1887. 39, 41. l. — *Petrik* Bibliogr.

Sándor *István* (jánosfalvi), nyugalm. unitárius lelkész, szül. 1804-ben Lókodon (Udvarhelym.), hol atyja S. Lőrincz lévita volt; előbb toroczkói, 1816-tól szentkereszturi tanuló volt; innét a kolozsvári unitárius főgymnasiumba ment, hol tanulását bevégezte. Papi pályára lépett 1827-ben. Ez év tavaszán köszöntött be a szentábrahámi ekklézsiába. Innét 1829-ben visszatért Kolozsvárra, hol ideiglenes minőségben a papi szolgálatra felvétetett. Egyházi tanácsos lett 1833-ban. Kolozsvárról 1836. máj. a szováthi ekklézsiába rendeltetett. Nyugtalan természete tovább ragadta, már 1837. júl. 23. elrendeltetés következtében az árkosi ekklésiába is beköszöntött. És ezen elsőrendű ekklézsiában meg is nyughatott volna, de nem be-

csülte meg szerencsés helyzetét. Nőtlen életének daemona feldúlta itt is nyugalmát, megingatta papi állását, fél évig a szószéktől is eltiltatott. 1841. máj. 2. püspöki rendeletre a h.-karácsonfalvi ekklézsiába ment. Mint pap elismerésben részesült, tisztelték itt is. De tartós békére, állandó nyugalomra itt se talált. A szabadságharczot követő hallgatást parancsoló időben «elszólta magát», Heidte térparancsnokról kedvezőtlenül nyilatkozott, ezért bevádolták, 1849. szept. 17. Sz.-Udvarhelyt elzáratott, honnét vizsgálati fogságának végén 1850. szept. 20. szabadult ki. Fogsága ideje alatt a h.-karácsonfalvi papi állomás betöltetvén, oda nem mehetett vissza, hanem a gyepesire neveztetett ki. Nem volt zajosabb élete a gyepesinél. Végre menni kényszerült innét is. Cserélt a datki pap Hegyi Pállal, így jutott papságának ez utolsó állomására 1858-ban. De végre belefáradva folytonos küzdéssel, zivatarral teljes papi hivataloskodásába, 1867-ben jánosfalvi birtokára költözött; itt élte le életének haláláig terjedő korszakát. Mint egyházi szónok korának jobbjai közé tartozott. Jegyzője volt a Sepsi-Miklósvár és Udvarhely egyházkörnyékeknek árkosi és karácsonfalvai papsága alatt. Papsága minden állomásán nevezetes építkezéseket, javításokat hajtatott végre. Legnagyobb, legszebb érdeme pedig: a könyvszerzés, gyűjtés és egy szép könyvtár, mely egyetlen a maga nemében a Székelyföldön; könyvtáránál fogva (mely unikumokban gazdag volt) levelezési viszonyban állott hazánk tudósaival: gróf Kemény József, Kovács István, Jakab Elek és több hírneves íróval, kiknek könyvtára példányaival szolgálni tudott s ebből nem csekély jövedelmet húzott. Folytonosan olvasott, jegyezgetett; olvasmányait, tapasztalatait leírta. Meghalt 1879. decz. 29. Jánosfalván. — Hirlapi czikkeket írt a Tudományos Gyűjteménybe, a Brassói Ujságba, a Vasárnapi Ujságba (1862. A templomok története, Azoknak a kik a könyvet megbecsülik, 1863. A seprűs-, kalános czigányok és tolvaj-czigányok, Oltárok története), és a Politikai Közlönybe. — Kéziratban maradtak: Székelyhoni utazás, Szentírásmagyarázó apostol, Elegyes szószármaztatás, Olympiai szent berek, Fejtegető Oedipus, Tudományos napló, Unitárius egyháztörténelem, Bibliai és közéleti tárgyak cz. munkák és naplójegyzetei.

Keresztény Magvető 1880. 148. lap. (Darkó Sándor.)

Sándor *János*, unitárius gymnasiumi igazgató-tanár, S. Ferencz és Sándor Anna fia, szül. 1841. decz. 26. Homoród-Almáson (Udvarhelymegye); tanulását a h.-almási népiskolában 1848-ban kezdette s 1856-ban végezte. Egy évig nem járt ekkor iskolába, hanem szüleinek a székely gazdaságnál segédkezett. Egyetlen gyermeke lévén szüleinek, abban az időben nem akarták a gazdaság mellől elbocsátani. Azonban saját elhatározásából 1857 tavaszán a sz.-keresztúri gymnasiumba lépett s azt 1862-ben végezve, ez évi szept. 1. a kolozsvári unitárius főgymnasiumba ment át. 1865. jún. 28. érettségit tett s az 1865—68. iskolai években theologiai tanulmányokkal foglalkozott. Ez utolsó iskolai évben éneket tanított a kolozsvári gymnasiumban és segéd-kántori teendőket végzett az ekklézsiában. Mielőtt azonban a theologiát bevégezte volna, 1867. szept. 3. az E. K. Tanács kinevezte a sz.-kereszturi gymnasiumhoz köztanítónak s e minőségben volt 1870 szept. 1-ig. Ekkor a köztanitóságról lemondott s beállott Haller Józsefhez Sz.-Keresztúron házi tanítónak Béla fiához. A tanári pályára készülve, 1871 őszén Svájczba a zürichi egyetemre ment, a II. félévre pedig a münchenire, hol főkép a természettudományokat, a mennyiség- és neveléstant tanulmányozta. 1872. szeptember 1-én az erdélyi unitárius főtanács a székely-kereszturi gymnasiumhoz

választotta meg rendes tanárnak, 1877. pedig igazgatónak, és e minőségben van ma is, egyszersmind tanítja a mennyiség- és természettant. 1875-ben a sz.-keresztúri m. kir. állami tanítóképzőnél igazgató-tanácsos és 1876-tól a tanácsnak alelnöke. 1881 óta a székely-egyleti első takarékpénztárfiók aligazgatója. A székelykeresztúrköri önsegélyző népbanknál igazgató volt 1887–95-ig. Ekkor soknemű elfoglaltsága miatt lemondott. — Czikkei a Keresztény Magvetőben (VI. 1871. Zürichi levél, VII. 1872. Népoktatási mozgalmak Svájczban, VIII. 1873. Udvarhelyszéki tanító-egylet közgyűléséről, A székelykereszturi unitarium gymnasium építtetésének történelmi rajza, IX. 1874. Szabó Sámuel életrajza, Beszéd Marosi Gergely sírjánál, X. 1875. A társadalmi és családi élet, XI. 1876. Miként kellene a középtanodai magántanítást szabályozni, hogy az eddiginél kedvezőbb eredményt mutathassunk fel?, XII. 1877. A székelykereszturi unitárius középtanoda könyvtára, XIII. 1878. A téli vizsga középtanodáinknál, XV. 1880. A székelykeresztúri tanoda további fejlesztésének kérdése, Észrevételek E. F. úr czikkére, XVI. 1881. Beszéd Szabó Samu sírköve felállítása alkalmával Gagyban 1881. jún. 19., XVIII. 1883. Muzsnai ifjabb Demeter János élete és alapítványa, XXI. 1886. A homoród-almási unitárius templom száz éves jubileuma, XXII. 1888. Emlékünnepélyi megnyitó-beszéd, Bezáróbeszéd, Péterfi Sándor pap és egyházíró élete, XXIV. 1889. Tanári beiktató beszéd, XXVI. 1891. Kiss Mihály egyházi író és két hasonnevű elődе, 1900. Homoródalmási Mihály János életirata); a M. Nyelvőrben (1873–78. Tájbeszéd és tájszók); az Üstökösben (1873–74. Költemények); mint igazgató írta az iskolai tudósításokat, melyek 1877–79-ig a Keresztény Magvetőben, 1879–93. évekről a kolozsvári unitárius főgymnasiumról kiadott Értesítőkkel egy füzetben, az 1894. évtől külön, önállólag jelentek meg. — Munkái: 1. *A székelykeresztúri középtanoda* felekezeti és nemzeti fontossága. Kolozsvár, 1888. (Különny. a Keresztény Magvetőből.) — 2. *Visszatekintés* a gymnasium történetére s egyszersmind száz éves fordulói záróbeszéd. U. ott, 1894. (Különny. a Keresztény Magvetőből.) — 3. *A székelykeresztúri unitárius gymnasium történelme.* Székely-Keresztúr, 1906.

Sándor János, A székely-keresztúri gymnasium történelme, 184. l.

Sándor *János* (csikszentmihályi), volt főispán és országgyűlési képviselő, id. S. János nagybirtokos, kir. ítélőtáblai biró és nagyajtai Lázár Emilia fia, szül. 1860. nov. 14. Marosvásárhelyt. A gymnasiumi tanulmányoknak szülővárosában való elvégzése és az érettséginek az ottani főgymnasiumban való letétele után előbb katonai pályára készült a bécsi katonai műszaki akadémián, majd szülei kívánságára jogot végzett s államvizsgát tett a budapesti egyetemen; később külföldi tanulmányútra kelt, különösen a gyakorlati közigazgatás megismerése czéljából. Az önkéntesi évet a bpesti 2. sz. huszárezrednél leszolgálván, tartalékos hadnagy lett. A közigazgatás szolgálatába 1882-ben lépett, mint közigazgatási gyakornok Maros-Tordamegyében; majd 1883-ban Torda-Aranyos vármegyében szolgabiró, később ugyanitt főispáni titkár lett. 1889-ben ugyancsak Torda-Aranyosmegyében alispánnak választották meg. 1891-ben Kis-Küküllő vármegye főispánjává neveztetett ki, mely minőségben 1902. tavaszáig szolgált. Időközben előbb ideiglenes minőségben Maros-Tordamegye és Marosvásárhely város főispáni teendőit is teljesítette, majd 1901-ben véglegesen e törvényhatóságok főispánjává is kineveztetett. 12 éves főispáni működése idején törvényhatóságainak társadalmi, közgazdasági és kulturális életében mint vezető tényező nagy tevékenységet fejtett

ki. Széll Kálmán miniszterelnök mint belügyminiszter a belügyminiszteriumban szervezett kodifikáló-osztály kültagjává nevezte ki, mely minőségben az összes közigazgatási reformok előkészítésében állandóan részt vett. Ugyancsak a Széll-kormány idején a földmívelési miniszterium által fölállított székelyföldi kirendeltség vezetésével is megbizatott. Az erdélyi róm. kath. status igazgatótanácsának tagja. 1903. nov. 14. a belügyminiszterium politikai államtitkárává neveztetett ki. Ő felsége tíz éves főispáni működésének betöltése alkalmával (1902.) a Lipót-rend lovagkeresztjével tüntette ki. Neje Tisza Anna, gróf Tisza István testvére. Az 1901—1905. országgyűlésen a nagyszöllősi kerületet képviselte. Az 1905. általános választások alkalmával úgy a nagyszöllősi, mint a marosvásárhelyi I. kerület képviselőjévé választotta. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Sturm-féle Országgyűlési Almanach. Bpest, 1906. 377. l.

Sándor *József* (szlavniczai báró), birtokos, S. Mihály fia, a pesti kegyesrendiek gymnasiumában tanult. — Munkája: *Selectae positiones* universae philosophiae . . . publice disputandas proponit. Budae, 1746. (Hozzá: Ransanus: Epitome rerum Hungaricarum. U. ott, 1746.)

Nagy Iván, Magyarország Családai X. 35. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Sándor *József*, Heves vármegye mérnöke. — Munkája: *Zolikoffer*, Az erkölcsi nevelésről. Által tette . . . Kassa, 1798.

M. Kurir 1792. 44. sz. — *Petrik* Bibliogr.

Sándor *József* (szentléleki), színházi titkár Kolozsvárt; 1865. máj. 3. színházi jegyzőnek, titkárnak és gazdának választatott meg. A kolozsvári színház pénzügyi zavarai miatt emlékirat szerkesztésével bízta meg a választmány, melyet Groisz Gusztáv és Szász Béla társaságában szerkesztett a belügyminiszterhez, hogy a kormány vegye át a színházat. A kolozsvári színház nyugdíjintézetének elnöke is volt. Meghalt 1889. márcz. 12. Kolozsvárt 65 éves korában. — Czikkei a P. Hirlapban (1884. 224. sz. Hogy loptak a granicsárok cholerát, 239. Szabó káplár obsitjáról, töredék a szabadságharczból.) — Az 50-es években mint hirlapszerkesztő működött.

Ellenzék 1889. 62. sz. — *P. Napló* 1889. 72. sz. — *Nemzet* 1889. 72. sz. — *Ferenczi Zoltán*, A kolozsvári szinészet és szinház története. Kolozsvár, 1897. és gyászjelentés.

Sándor *József* (kénosi), kir. közjegyző Déván, törvényhatósági bizottsági tag, szül. 1843.; a hunyadmegyei unitárius egyházközség első gondnoka és egyháztanácsos volt. Meghalt 1898. aug. 15. Déván, 55. évében. — Munkái: 1. *Erdély* Magyarország kiegészítő része. Pest, 1865. (Különny. a Budapesti Szemléből.) — 2. *Okmánytár* Erdély legújabb jogtörténetéhez. 1848—1865. Kolozsvár, 1865. (Függelékül az előbbi munkához.)

Budapesti Hirlap 1898. 229. sz. — *Keresztény Magvető* 1898. 233., 235. l. — A m. n. múzeumi könyvtár példányairól és gyászjelentés.

Sándor *József*, országgyűlési képviselő, szül. 1853. nov. 27. Bukarestben, hova szülei a szabadságharcz után menekültek; atyja S. Dénes háromszékmegyei székely, Bem alatt harczolt, anyja Keresztes Erzsébet alföldi jászkún származású volt. Elemi oktatását a bukaresti magyar telep ref. iskolájában nyerte, a gymnasiumi osztályokat a nagyenyedi Bethlen-főiskolában 1874-ben befejezvén, a budapesti és kolozsvári egyetemeken teljes orvosi tanfolyamot végzett. Jellemző, hogy a kolozsvári egyetem bölcseleti kara Descartes Discours de la methode...munkájának ismertetését tűzvén ki pályakérdésül, a díjat ő, az orvosnövendék nyerte el. Hirlapírói pályája Kolozsvárt kezdődött, hol mint egyetemi hallgató segédszerkesztője lett a Kolozsvári Közlönynek. E minőségben kezdte meg a magyar sajtóban legelőször az oláh kérdés taglalását. Szerkesztője volt a kolozsvári

Protestáns Közlönynek 1884. szept. 28-tól decz. 28-ig. Mint hirlapíró működött azután is, kiválólag a nemzeti kérdésekkel foglalkozott, e nemben úgy a fővárosi, mint az erdélyi lapokba sok czikket írt. A 80-as években az erdélyrészi magyar közművelődési egyesület érdekében fejtett ki széles arányú hirlapi munkásságot s alapította az Ifjú Erdély cz. szaklapot. Tulajdonképpeni életczélja azonban akkor kezd valósulni, midőn 1884. decz. 27. sok előleges czikkezés eredményeképpen az erdélyi E. M. K. E. (Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület) alapítására czélzó első értekezlet a kolozsvári városházán összejött. Ettől kezdve az élete az E. M. K. E.-nek van szentelve mind e mai napig, mely egyesületnek örökös főtitkára és tiszteletbeli alelnöke; az egyesület rövid idón hazánk leghatalmasabb és leggazdagabb egyesületévé fejlődött. 1890-ben az E. M. K. E. Sándor Józsefet küldötte ki egy felvidéki tanulmányútra, melynek eredményeit, valamint az alapszabályokat is egy nagyobb munkában kidolgozta, azután 1891. máj. 12. létrejött a már virágzó E. K. E. (Erdélyrészi Kárpát-Egyesület), mely hálából dísztagjává és első alelnökévé választotta. Ezzel kapcsolatos az erdélyi részek első Baedecker-szerű leírásának, az E. M. K. E. Uti kalauz-ának létrejövetele is; a munkát ő osztotta föl és a szerkesztőség munkáit is ő vezette. Az orosz és török háború alatt tanulmányokat tett a Balkánon és etnographiai tanulmányok czéljából beutazta Romániát és Bukovinát. Rendezett több iparkiállítást. A romániai ref. missiói egyházmegye főgondnoka és mint ilyen az erdélyi ref. egyházkerületi közgyűlésnek rendes tagja. Mint Kolozsvár sz. kir. város törvényhatósági bizottságának tagja megalapította az ú. n. városi pártot, mely nagy sikert ért el a város ügyei rendezése körül. Az ezredéves kiállítás alatt egy közös közművelődési kiállításra és közművelődési congressusra szervezte az ország összes magyar közművelődési egyesületeit. Az erdélyrészi háziipar- és iparfejlesztő egyesületnek volt titkára, jelenleg az erdélyi iparpártoló szövetség elnöke. 1896-ban első ízben választatott meg országgyűlési képviselőnek Kovásznán (Háromszékm.), a mely kerületet 1906-ig képviselte. — Czikkeinek száma a hirlapokban és folyóiratokba pár ezerre megy; többek közt az Etnographiában (1902. A mult századbeli boszorkánypörökhöz); a Vasárnapi Ujságban (1904. Körösi Csoma Sándor emlékezete); a Fáklyában (1905. Gróf Kuun Géza és az Emke). — Munkái: 1. *Kossuth Lajos* történelmi küldetése. Kolozsvár, 1892. — 2. *Visszapillantás* az E. M. K. E. alakulása és fejlődése történetére. U. ott, 1895. — 3. *A magyar* közművelődési egyesületek . . . congressusának Naplója. Kapcsolatban az «Ezredéves közművelődési kiállítás» történetének föltüntetésével. U. ott, 1897. — 4. *Horváth Gyula* E. M. K. E. működése. Az E. M. K. E. igazgató-választmánya megbízásából az egyesület 1898. nov. 20. kolozsvári közgyűlésére. U. ott, 1898. — 5. *Emlékezés* Kovács Ferencz apátra. U. ott, 1899. — 6. *Valótlanságok.* Hamis politikai és társadalmi jelszavak idézete és birálata. Irta és felolvasta Vajda-Hunyadon 1899. nov. 18. az ottani óvóegyesület javára. U. ott, 1899. — Szerkeszti az E. M. K. E. hivatalos havi Értesítőjét 1894. jan. 20. óta és kiadja az E. M. K. E. Jelentéseit. — Álneve és jegye: Hirám és (S.) (a Kolozsvári Közlönyben, melynek állandó belmunkatársa volt a 80-as években).

Erdély 1894. 9., 10. sz. arczk. — *Budapesti Hirlap* 1894. 327. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1895. 24. sz. arczk. — *M. Könyvészet* 1892., 1895. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 850. l. — *Sturm Albert*, Országgyülési Almanach. Bpest, 1901. 358. l.

Sándor *Kálmán* (csikszentmihályi), birtokos, szül. 1854. febr. 8. Marosvásárhelyt székely szülőktől. 1876-ban

Marosvásárhelyt a magyar nemzeti állandó színház emelését indítványozta és több tánczvigalmat rendezett e színház alapjára; ezért és a m. színészet emelése körül kifejtett buzgóságáért Sztupa Andor színtársulata 1882. szept. 28. dísztagjának választotta. Deák Ferencz temetésén 1876. febr. mint az egyetemi kör küldötte koszorút tett a «haza bölcse» ravatalára. A marosvásárhelyi jótékony nő-egylet és székely árvaleányház estélyein felolvasásokat tartott s e felolvasásokat külön füzetekben jótékony czélokra kiadta, melyek 3—4 kiadást is értek. 1877—79-ben Marosvásárhelyt kir. táblai tiszteletbeli fogalmazó volt. 1882-ben Csikmegyében a könyvnyomdát és a Székelyföld cz. hirlapot kezdeményezte s a csikszentmihályi község iskolájának kiosztás végett több ízben történelmi magyar munkákat ajándékozott. 1883. máj. 15. a gróf Zichy Jenő tiszteletére és a bukovinai székelyek fogadtatásánál rendezett fáklyásmenetnél beszédet tartott. A marosvásárhelyi báró Kemény Zsigmond-társaságnak volt tagja s az erdélyi róm. kath. irodalmi egylet működő tagja. A marosvásárhelyi casinónak, székely-egyletnek, korcsolya-egyletnek titkára s több társadalmi és jótékonyczélú egyletnek választmányi tagja. — Czikkei a Hazánk és Külföldben (1870. 39. sz. Egy újévi reggel); az Ország-Világban (1871. 15. sz. A husvéti Neptunus); a Magyarország és a Nagyvilágban (1872. A mezőségi oláhok élete); a Fővárosi Lapokban (1872. 195. sz. A mehádiai fürdőből, 1880. 166. Radegundból, 1881. 177. A torturák fürdőjéből); a Hermanstädter Zeitungban (1873. 257. sz. A székely nép élete; ném. ford.); a Vasárnapi Ujságban (1874. 22., 23. sz. Az erdélyi román népmondák); a Pesti Naplóban (1875. 116. sz. A hazafias szellemben való nevelés érdekében, 1883. 212. sz. A fenyvesek hazájából: Borszék); a Keletben (1876. 32. sz. beszéde); a Hölgyek Lapjában (1880. 26. sz. A radegundi fürdői csendélet); a M. Polgárban (1880. 227. és 1881. 161. sz. A radegundi fürdőből); a Honban (1881. 214. sz. A radegundi fürdőből) stb. — Munkái: 1. *A nőkről a nőknek.* Marosvásárhely, 1877. (2. kiadás 1878., 3. kiadás 1879., 4. kiadás 1880., 5. kiadás Előszóval és függelékkel 1903. U. ott.) — 2. *A tiszteletbeli államhivatalnok.* U. ott, 1879. (Ism. Maros-Vidék 1879. 6., 7. sz. mind a két munkáról.) — 3. *Hulló levelek.* Bpest, 1905. (Ism. Vasárnapi Ujság 27. sz.) — Álnevei és jegyei: Argus, Székelyfy, Szentmihályi, Székely góbé, *, és =. (Nemzet, P. Napló, Budapesti Hirlap, Pesti Hirlap, Kelet, mint belmunkatárs, M. Polgár, Erdélyi Hiradó, Erdélyi Értesítő, Maros-Vidék, mint helyettes-szerkesztő, Székely Nemzet, Székelyföld, Hölgyek Lapja és Családi Kör cz. lapokban). — Arczképe: kőnyomat a Hölgyek Lapja munkatársai 1880. cz. műlapon.

S. Könyvészet 1903. és önéletrajzi adatok.

Sándor *Károly* (szlavniczai és lukai), bölcseleti és theologiai doktor, a nagyszombati egyetem hallgatója. — Munkája: *Divus Ignatius de Loyola* Ungariae litteratae praestes, dictione oratoria celebratus . . . in universitate Tyrnaviensi . . . deferente Ladislao Répszeli, e S. J. oratore. Tyrnaviae, 1747.

Petrik Bibliogr.

Sándor *Lajos*, kir. mérnök a m. kir. kereskedelemügyi ministerium hajózási csatornák tervezési kirendeltsége ügyosztályában. — Munkája: *Az «Elba-Trave»* hajózható csatorna és a «Hotop» rendszerű kamara-zsilip. Bpest, 1900. (Különny. a Hajózásból.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Sándor *László*, alispán Marostorda vármegyében. — Munkája: *Jelentése* Marostorda vármegye 1882., 1891., 1892. és 1893. évi állapotáról. Marosvásárhely, 1892—94. Négy füzet.

Kisslingstein Könyvészete és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Sándor *Miklós*, megyei tiszti főügyész, szül. 1840-ben Aranyoson (Komáromm.), hol atyja S. József földbirtokos volt; középiskoláit Komáromban és Pápán (1858—62.) végezte, majd a pesti egyetem joghallgatója volt; letevén Budapesten az ügyvédi vizsgát, mint esküdt szolgált Komárom vármegyénél, majd Szabó Gábor ügyvédnél volt joggyakorlaton; 1870-ben aljegyzőnek választották, mely hivataláról néhány év mulva lemondott és ügyvédi gyakorlatot folytatott. 1884-ben vármegyei ügyészszé lett megválasztva s e minőségben szolgált haláláig. A komáromi torna- és tűzoltó-egylet megalapításában nagy része volt; utóbbi egylet megválasztotta főparancsnokának. A dalárdának is sok évig elnöke volt és a 80-as években műkedvelő előadásokat rendezett. 1901. nov. 22. öngyilkos lett Komáromban. — Munkája: *Az élet* versekben. Költemények. Komárom, 1901. Szerző fényny. arczk. — Kéziratban: A hegedű története cz. nagyobb munkát hagyott hátra, rajzokkal.

Komáromi Lapok 1901. 47. sz. — A m. n. múzeumi könyvtár példányából és gyászjelentés.

Sándor *Móricz* (szlavniczai gróf) cs. kir. kamarás, Bajna, Bia és Both uradalmak örökös ura, gróf S. Vincze és gróf Szapáry Mária Anna fia, szül. 1805. máj. 23. Magyarországon; mint vakmerő lovas, uszó és vadász tette nevét híressé. 1835. febr. 5. nőül vette Metternich Kelemen herczeg államkanczellár leányát, Leontinát; azután fölváltva Bécsben, Badenben és bajnai birtokán lakott. Nemcsak lovaglásaiért volt híres, hanem jobbágyai iránt való jószívűségeért is; jószágain templomokat és iskolákat építtetett. A lótenyésztést is előmozdította s ménese mintaszerű volt. A Szász-Weimar herczegi fehér sólyom-rend középkeresztes vitéze. Több évig mint őrült élt Bécsben. Meghalt 1878. febr. 23. Bécsben és vele a Sándor grófi család férfiágban kihalt. — Munkái: 1. *Hazai vadászatok* és sport Magyarországon. Irták Andrássy Manó gróf, Orczy Béla báró, Podmaniczky Frigyes báró, Sándor Mór gróf, Szalbek György, Wenckheim Béla báró és Festetits Béla gróf. 25 színezett képpel. Pest, 1857. — 2. *Les chasses* et le sport en Hongrie, Ouvrage redigé par les Mrs. les comtes Emm. Andrássy, Mor. Sándor, Béla Festetits, Edm. Zichy et les barons Béla Orczy, Fred. Podmaniczky, Béla Wenckheim et Georg. Szalbek. Album de luxe in folio enrichi de 25 magnifiques tableaus coloriés. Pest, 1858. — Prestel állatfestő S. lovaglásairól 300-nál több képet rajzolt és ezekből albumot is szerkesztett és adott ki: Sándor Album, Reit-, Fahr- und Jagdereignisse. Gemalt und photographirt. Mainz, 1838. cz., három kötetben, mindegyik 50 photographiával.

Gemeinnützige Blätter 1837. 42. sz. — *Freyschütz*, Hamburg, 1837. 343. l. (Merkwürdige Wetten). — *Neu-Wien* 1866. 36. sz. arczk. — *Illustrirte Zeitung*. Leipzig, 1858. 784. sz. (Jagd und Sport in Ungarn.) — *Vasárnapi Ujság* 1853. 13. sz., 1865. 7. sz., 1866. 5. sz., 1876. 28. sz. — *Fremden-Blatt*, Wien, 1864. 145. sz. — *Ungarische Nachrichten* 1864. 99. sz. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai X. 35., 39. l. — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XXVII. 185. l. — *Magyarország és a Nagyvilág* 1868. 35. sz., 1878. 10. sz. arczk. — *Reform* 1872. 316. — *Fővárosi Lapok* 1877. 269. sz. — *Képes Hetilap* 1878. 11. sz. Két képpel. — *Petrik* Bibliogr. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 849. l. és gyászjelentés.

Sándor *Mózes*, tanfelügyelő és kir. tanácsos, szül. 1839. jún. 27. Nagy-Kedében (Udvarhelym.); 1874-ben a székelykeresztúri unitárius gymnasiumba lépett s 1856-ban a kolozsvári főgymnasiumba ment át, hol 1859-ben érettségi vizsgát tett. 1859—61-ig theologiát hallgatott. 1891. őszén Göttingába ment és az első félévet ott töltötte az egyetemen, philosophiai és theologiai tudományokat hallgatva. 1862 tavaszán két hónapot

Londonban töltött, honnét a második félévre Heidelbergbe ment, hol számtani és theologiai tanulmányokkal foglalkozott. 1862. őszén az E. Főtanács a keresztúri gymnasiumhoz nevezte ki a német nyelv és mennyiségtan tanárának ideiglenes minőségben. 1863 őszén véglegesíttetvén, ott szolgált 1869. június végéig, honnét az akkori «Csik-, Udvarhely-, Háromszék tankerület» másodtanfelügyelőjévé neveztetett ki s ezen minőségben szolgált 1876. júl. 26-ig. Ekkor Udvarhelymegye tanfelügyelője lett. A keresztúri gymnasium építésénél 1867—69-ig az egyik főmozgató, fáradozó volt, valamint a Jakab Elek-féle könyvtár megvásárlásánál is 1876-ban. 1882-ben kir. tanácsosi czímet nyert. — A Channing művei fordításában ő is részt vett és angolból ford. A halhatatlanság (Channing Ellery Vilmos válogatott művei, Kolozsvár, 1870—74. 152—167. l) és A vasárnapi iskola (u. ott, 168—187. l.) cz. részeket.

A székelykeresztúri unitárius gymnasium története. Székely-Keresztúr, 1896. 183. l.

Sándor *Pál*, tőzsdetanácsos és országgyűlési képviselő, szül. 1860-ban Hódmezővásárhelyen. Tanulmányait Drezdában a szabadkőmívesek intézetében, később Budapesten a Röser-féle intézetben végezte, érettségi vizsgálatot a kereskedelmi akadémián tett. Huszárhadnagy sz. k. v. a 4. sz. honvédhuszárezredben. Tőzsdetanácsos, a székesfőváros törvényhatósági bizottságnak, a budapesti kereskedelmi és iparkamarának, az országos tarifa-bizottságnak, a statisztikai értékmegállapító bizottságnak tagja. Az egyesült lipótvárosi polgári kör elnöke. 1904-ben ő alapította meg az országos magyar kereskedelmi egyesülést, melynek elnöke. Már az 1896. választások alkalmával is föllépett a főváros V. kerületében, de akkor kisebbségben maradt Mezei Mórral szemben, míg 1901-ben és 1905-ben megválasztották. 1906-ban küzdelmes választás után nyerte el a kerület mandátumát pártonkívüli programmal. Időközben Schlesinger családi nevét Sándorra változtatta. — Munkái: 1. *A gabona-elővételek.* Egy kereskedő véleménye. Bpest, 1899. — 2. *Programmbeszéde.* Elmondotta 1901. szept. 24. U. ott. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Sturm-féle Országgyűlési Almanach. Bpest, 1906. 312. l. és a m. nemz. múzeumi könyvtár példányairól.

Sándor *Viktor*. — Munkája: *Védbeszéd.* Tartotta a lugosi esküdtbiróság előtt 1908. szándékos emberöléssel vádolt Janku Juon bűnügyében. Lugos. 1908.

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Sándor *Zsigmond*, kolozsvári jogászkorában 1796-ban írta *A csíki székely Krónikát* (nyomtatásban 1818-ban jelent meg, mint Székely Mihály: A nemes székely nemzet konstituciói cz. munkájának függeléke), hogy bizonyíthasson egy pörben, a melyet a Sándor-család az Apor-család ellen folytatott. Nem a tudomány megtévesztése, hanem a haszonlesés adott okot a hamisításra. Aranka versekbe osztva magyarra fordította s jegyzetekkel látta el a krónikát, de kiadni nem merte. Batthyány Ignácz gróf, Katona István és Benkő József ellenezték annak kiadását. A mint a krónika igen hibás kiadásban megjelent, Sombori József tanulmányt írt a székely nemzet áldozó poharáról. Kállay Ferencz és nagyajtai Kovács István elfogadták hiteles kútfőnek. Kemény József gróf, a kinek lelkiismeretét szintén terhelte néhány oklevél-hamisítás, silány koholmánynak tartotta. Szabó Károly, bár több tévedést és hibát vett észre a krónikában, egészben véve hiteles kútfőnek tartotta. Balássy Ferencz pedig egészen annak az alapján írta meg: A rabonbánok áldozatai és a székelyek nemzeti gyűlései cz. tanulmányát. Dózsa Dániel a Csiki Krónika alapján írta Zandirhám cz. eposzát. Kerékgyártó Árpád

és Horváth Mihály is használták forrásul. Ellenben silány koholmánynak vallotta Bartal György és Szalay László. Nincs miért feszegetnünk a Csiki székely krónika tartalmát. Nagy jogi furfangossággal, de igen kevés históriai tudással készített falzum. Szádeczky kimutatta, hogy ki, mikor, mi okból gyártotta. A históriának nincs többé köze a Csiki székely krónikához. Szerzője S. Zs. további életfolyamából csak annyit tudunk a hagyomány nyomán, hogy összeférhetetlenül rossz természete miatt megszökött falujából, hogy nem házasodott meg soha s hogy szökése után nyoma veszett.

Szádeczky Lajos, A csiki székely krónika. 1908. — *Budapesti Hírlap* 1908. 54. sz.

Sándorfi *Ede,* róm. kath. lelkész, szül. 1869. ápr. 5. Bossáczon (Trencsénm.); tanulmányait Nagyszombatban végezte; 1892. jún. 27. miséspappá szentelték. Segédlelkész volt Pobedimben (Nyitram.); jelenleg Budapesten hittanár és a munkások körének elnöke. — Elbeszélése a Szépirodalmi Kertben (1889. 11., 12. sz. Két év előtti szünidőm emléke). – Munkái: 1. *Vybrane spisy* humoristické Zaoska. Bpest, 1902. (Válogatott humoreszkek. Ism. Slov. Pohlady 827. l.) — 2. *Slovo* ku kresťanským robotnikom. U. ott, 1904. (Szózat a keresztény munkásokhoz.) — Szerkeszti és kiadja a Posol svätého Antona (Szent Antal követe) cz. havi folyóiratot 1908. jan. 1. óta (Cservienka Andrással együtt).

Schematismus Cleri dioec. Strigoniensis 1893. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Sándorffi *József* orvosdoktor, megyei főorvos, szül. 1767. ápr. 20. Hegyköz-Ujlakon (Biharm.), hol atyja S. Péter ref. lelkész volt, ki fiát előbb Váradra, majd Debreczenbe vitte taníttatni. Midőn a gymnasiumot és bölcseletet bevégezte, orvosi pályára határozta el magát. Az orvosi tudományok elsajátítása végett Bécsbe ment, hol tanulmányai mellett minden alkalmat fölhasznált, hogy a magyar nyelvnek ezen ujraébredése korszakában megismerkedjék azokkal a Bécsben élő magyar írókkal, kik a XVIII. század utolsó tizedében legtöbbet tettek a magyar irodalom felvirágzására; ő maga is verseket írt az ottani magyar hírlapokba, a magyar nemzeti nyelvet, öltözetet, hazafiságot magasztalva s minden sorában a hazafiságot dicsőítve. Orvosi oklevele elnyerése után Bécsben volt gyakorló orvos. 1798-ban a jenai mineralogiai társaság tagjának választotta. 1802-ben az Orvosi és Gazdasági Tudósítások czímű folyóiratra hirdetett előfizetést, melyből 1803 elején már néhány ív meg is jelent. Azonban 1804. jún. Biharmegyében rendes megyei orvosnak kinevezték 600 frt évi fizetéssel és ekkor Nagyváradra költözött. 1805-ben Biharmegye rendei táblabíróvá választották. Ekkor írta S. gróf Rhédey installácziójára A bakter cz. költeményét, mely arról nevezetes, hogy mindazon versek között, melyeket valaha poéták írtak, ez volt a legfényesebben, ugyanis 10,000 frttal jutalmazva. (Kivonatát K. Nagy Sándor közli.) S. igen népszerű ember volt, nemcsak gyógyítani hordták szerteszét a megyében, hanem boldog volt az a szülle, a ki megnyerhette gyermekének keresztapjául és S. ritkán utasította vissza az ilyen «megtiszteltetést». Nemes jellemét bizonyítja azon tette, hogy midőn őt a sors magasra emelte, gondoskodott arról, hogy a papok árvái és özvegyei némi segélyhez juthassanak szomorú sorsukban; e czélból fölállította a «Pap-özvegy és gyámintézetet», alapul adván erre a bihari ref. egyházmegyének 260 rhénes forintot. A ki ily sokat tett a társadalomért, a ki így rajongott a nemzetiségért, az nem maradhatott közönyös a magyar szinészet iránt, mely akkor leghatalmasabb eszköz volt a művelődés és magyar nyelv terjesztésére. Mindjárt pályája kezdetén kimutatta rokonszenvét a szinészet iránt, az 1818. évtől kezdve egész halá-

láig hivatalán és orvosi gyakorlatain kívül egészen annak szentelte életét. Gulácsi Antaltól, ki ekkor a szinész társaságot vezette, átvette a szintársaságot összes felszereléseivel; az 1814. febr. 1. kötött szerződés szerint S. 1280 rh. frtot fizetett a jogért és felszereléséért; az egész könyvtárban 80 kötetet, vagyis 300 színdarabot talált; megszerezte gróf Waldstein Emanueltől, a gróf Károlyi árvák teljhatalmazottjától, azon theátromi készületeket is, melyeket a gróf már előbb Debreczennek átengedett volt. 1818. okt. 23. megvette S. gróf Rhédey Lajostól a nagypiaczi házát és ettől kezdve ott tartattak a színi előadások. S. a szinésztársaságot fölváltva Debreczenben is játszatta, mégis sokat kellett küzdenie a mostoha viszonyokkal, úgy hogy midőn 1821-ig a színtársaság javára már 32,659 frt 53 krt adogatott ki és több mint 88,000 frt értékű vagyonát a közjóra áldozta, zilált anyagi viszonyok közé jutott, de máskülönben el is betegesedett. 1824. júl. a színügy vezetését a híres Beőthy Ödönnek kínálta 2600 frtért az összes fölszereléssel együtt; de Beőthy Ödön nem fogadta el. S. még azon év nov. 30. meghalt Nagyváradon. (Sírkő-feliratát K. Nagy Sándor közli.) — Költeményei a M. Kurirban (1798. 29. sz. A magyar Minerva kesergése gróf Teleki Domokos halálára, czikke 1801. II. 30., 34. sz. A himlő veszedelméről) jelentek meg; írt még verseket a M. Hirmondóba (melynek szerkesztésében is résztvett) és az Uj Bécsi M. Muzsába is; ilyenek: Gróf Teleki Sámuelné, szül. iktóri Bethlen Susánna halálára, Héczei Gáborhoz és az Ujj esztendei ajándék; egy verse a Hebeben is megjelent (1826). — Munkái: 1. *Eleven lefestése* a magyar nemzetnek. Bécs, 1794. (Költemény. Ujesztendei ajándék cz. újra lenyomatott Marosvásárhelyt 1794.) — 2. *Poétai botanika.* Nevezetessen a poéták elmés költeményjeikbe bécsúszott neveik, melyeket, két nemes Linné szerént különböző házakban lakni szokott pálma-fáknak, e folyó esztendőbenn, September 14dik napjánn lett szerentsés egybe-kelésekenn vett örömébenn szedett ezen versekbe. Bécs, 1795. — Levelei Nagy István ref. paphoz. Nagyvárad, 1807. okt. 29. (K. Nagy Sándor, A váradi színészet 27. l.) — Arczképe: olajfestés 1824. nov. 21. a mint halála előtt 9 nappal receptet ír más beteg számára (Grósz Albert orvos birtokában). — Nevét Sándorffynak is írják.

M. Hirmondó 1798. II. 12. sz. — *M. Kurir* II. 1802. I. 32. sz., 1803. I. 13. sz., 1824. II. 51. sz. — *Annalen* der Literatur. Wien, 1804. Intelligenzblatt 21. sz. — *Allgemeine Literatur-Zeitung* 1804. 155. sz. (Intelligenzblatt). — *Katona*, Historia Critica XL. 586. l. — *Hazai és Külf. Tudósítások* 1824. II. 49. sz. — *Danielik*, M. Írók II. 276. l. — *Delejtű* 1859. 94. sz. (Csokonai levele S.-hoz 1804. január 3.) — *Szinnyei* Könyvészete. — *Vasárnapi Ujság* 1884. 2. sz. arczk. — *Szabadság* 1884. 34. sz. (Szobrot S.-nak). — *K. Nagy Sándor*, A váradi szinészet története 1799—1884. Nagyvárad, 1884. — *Néményi Lajos*, A váradi szinészet története. Nagyvárad, 1896. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése III., V. k.

Sándorfi *Lajos*, színész és színlaposztó. — Munkája: *Szinházi búcsúemlék.* Emléksorokkal Prielle Corneliához. Miskolcz, 1880. febr. sz.

Borsodmegyei Lapok 1884. 87. sz.

Sándorffy *Nándor*, bölcseleti és theologiai doktor, főgymn. hittanár, erdélyegyházmegyei áldozópap, szül. 1859. máj. 6. Debreczenben (Biharm.), 1893-ban nyert tanari oklevelet. A bölcselet és dogmatika tanára volt a gyulafehérvári püspöki lyceumban. Jelenleg főgymnasiumi vallástanár Fiuméban. — Czikkei a Közművelődésben (1890. 31., 32., 34. sz. A szépművészetek); a Magyarország vármegyéi és városai: Fiume cz. monographiában (1897. A kath. egyház Fiuméban); írt a Gyulafehérvári Hetilapba, a M. Sionba és Bölcseleti folyóiratba. — Munkái: 1. *Gondolkodástan.* Gyulafehérvár, 1887. — 2. *Istentan.* U. ott,

1889. — 3. *Az állatvilág* csodái, az ész és ösztön a hit világításában. Bpest, 1903. (Különnyomat a Hitvédelmi Folyóiratból.) — 4. *Lénytan.* (Ontologia.) . . . — 5. *Szellemtan.* (Pneumatologia.) Mind a kettő hectographia.

M. Könyvszemle 1887., 1903. — *M. Sion* 1890. 631. l. — *Vajda Emil* Névkönyve 94. l.

Sándorfi *Nándor*, róm. kath. plébános, S. Ede írónak testvérbátyja, szül. 1868. márcz. 9. Bossáczon (Trencsénm.), hol atyja S. János kántortanító volt; a gymnasium négy alsó osztályát Trencsénben végezte, s midőn atyja Lopassóra (Nyitram.) költözött, Nagyszombatban folytatta tanulmányait s mint V. osztálybeli gymnasista Simor János hg. primás által az esztergomi főmegye levitái közé vétetett fel. A hittudományi tanfolyamot Esztergomban végezte s ezt megelőzőleg az érettségi vizsgálatot is u. ott letette. A magyar egyház-irodalmi iskola 1885-ben mint III. éves theologust megválasztotta elnökének. 1886. máj. 30. pappá szentelték; előbb Stomfára, utóbb Szomolányba küldetett ki segédlelkésznek. 1890. okt. 1-től helyettes, 1891. jún. óta [illegible]es plébános Lopassón. — Czikkei az [illegible]ázművészeti Lapokban (1884. A hallu-[illegible] román templom, 3 rajzzal, Pőstyén [illegible]lékeihez, Adalékok a halluziczi ro[illegible]n templom történetéhez, 1885. A ma[illegible]arbródi domonkos-kolostor, Trencsé[illegible] város műemlékei, 1886. A ragyóczi XV[illegible] századbeli templom); a Vágvölgyi La[illegible]an (1885. A trencséni nyomdák tör[illegible]e 1636—1668, több közlés); a Tájékoz[illegible]ban (1886. A növendékpapok önképzés[illegible]ek szükségessége); a Kath. Hetilapban (1886. Egy irtózatos jövendölés, szab[illegible]d ford.); a M. Államban (1886. aug. 25. [illegible] mászti templom- és iskolaszentelés, szep[illegible]. 18. Budavár visszavételének emlékeze[illegible]te, 1888. júl. 28. könyvism., decz. 17. A f[illegible]lusi ifjuság és a dinom-dánom, 1889. febr[illegible] 11. Egy derék főszolgabiró, máj. 20. A [illegible]zomolányi templom, júl. 7. Bikszádi tűz, nov. 26. Misszió, decz. 29. könyvism., 1890. márcz. 16. Régi anyakönyvi feljegyzések); a Pozsonyvidéki Lapokban (1886. szept. 5. Nemzeti 200-dos ünnep, szept. 19. Stomfai tűzvész, 1890. 25. sz. Nagymányai Koller család 200éves multja Szomolányban); a Regéczy Kalauzában (1888. A szomolányi kántortanítók javadalmazása a XVII. és XVIII. században); a Nagyszombati Hetilapban (1888. A régiséggyűjteményekről, czikksorozat. Szomolányi óvoda, 1889. Szomolányi óvodaünnepély, A régiséggyűjteményekről, Toloncztigyünk, Egy beteljesült jövendőlés, Közművelődési egyletünk, A kutya hűségéről, Nagyszombat befolyása Szomolányra a XVI. században, Nádasi rózsaünnepély, Tűzvészek a vidéken, A föld beszél, 1890. Szomolányi társaskör, Adatok a dejtei halászok történetéhez, 1891. Egy hóhér fizetése a mult században, Lopassói krónika: Klimo György életrajza); a M. Sionban (1889. könyvism.); az Arch. Értesítőben (X. 1889—90. A szomolányi őstelepről, Stomfavidéki régiségek, Egy trencséni czímerről, 1890. A csejtei őstelepről, 1895. Középkori sírleletről Ocskán Nyitram., Pusztaveszi őstelep Nyitram., 1896. Szomolányi ásatások sat.). — Munkái: 1. *Salvatori, Gyakorlati oktatások.* Esztergom, 1886. (Ford. többekkel együtt.) — 2. *Bücher-Katalog* über eine das Eigenthum Sr. Hochw. Herrn Johann Spáda, röm. kath. Pfarrer i. P. bildende Bibliothek. (Als Manuscript gedruckt). Tyrnau, 1891.

Zelliger Alajos, Egyházi Irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 459. l. és önéletrajzi adatok.

Sandrovics *János*, remete szent Pálrendi szerzetes Pesten, hol a rendházban bölcseletballgató volt. — Munkája: *Ex universa philosophia* selectae propositiones ac theoremata... in monasterio Pestiensi... 1776. Mense Aug. die 24. publico tentamini exposuit ...ex praelectionibus R. P. Joachimi Egyed. Pestini.

Petrik Bibliogr.

Sandschuester *Ádám*, Jézus-társasági áldozópap és hitszónok, szül. 1679. jan. 19. Steyrben és 1695. okt. 9. lépett a rendbe; a gymnasium alsó osztályaiban tanított, azután pedig több évig Magyarországon hittérítő volt és egyházi szolgálatokat teljesített; végre négy évig a holsteini herczeg gyóntatója volt és három fiát tanította Bécsben. Meghalt 1738. ápr. 8. Traunkirchenben. — Munkája: *Erster Grund-Stein* für das Gottes-Haus der Gesellschaft Jesu zu Hermann-Stadt in der Sachsischen Haupt-Stadt des Fürstenthums Siebenbürgen. Bey hoher Anwesenheit Ihro Excellentze des Commandirenden Herrn Generalen Freyherrn Caroli de Tyge, von unzehligen zusehern nach gehaltener Ehren Predig mit gröster Hochfeyerlichkeit angeleget den 4. Heumonate im Jahr Chr. 1726. (Hermannstadt). — Stoeger még három munkáját sorolja fel, melyek mind Bécsben jelentek meg.

Stoeger, Scriptores 309. l. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. VII. 505. h.

Sándy *Gyula*, a m. kir. állami felső (építő) ipariskola tanára Budapesten. — Czikkei a M. Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítőjében (1895. A m. mérnök- és építész-egylet őszi kirándulása, 8 ábr., 1896. A budai kir. palota környéke.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Sankovics *Bertalan*, róm. kath. plébános, szül. 1863. ápr. 18. Gyöngyösön; az algymnasiumot szülőhelyén, a felső négy osztályt mint az Emericanum növendéke Pozsonyban, a theologiát a budapesti egyetemen végezte. 1885. szept. 30. fölszenteltetett. Két évig mint hitoktató működött Budapesten. 1887-ben káplán lett Esztergom-Bajnán, 1891-ben Szent-Péteren (Komáromm.), 1892. szept. a révfalu-pataházi (Győrm.) plébániát nyerte el. — Czikkei a Népnevelőben (1886. Az első tanórák és a fegyelem, 1887. Fecsegések az iskolából, Hogyan bánjunk a nehéz fejű tanulókkal, Erkölcstanítás az iskolában, Csak aztán meg ne mondd a papnak!); írt a vidéki lapokba és a Korunkba is. — Munkái: 1. *A nevelőnő.* (Das Marienkind.) Írta Seeburg Ferencz. A negyedik német kiadás után ford. Bpest, 1886. — 2. *Kalauz* a Mennyországba. Imádságos és énekes könyv a szigetközi kath. hívek számára. Esztergom, 1902.

Zelliger Alajos, Egyházi Irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 460. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Sankovics *Ignácz*, theologiai doktor, szül. 1871-ben, fölszenteltetett 1893-ban; az egri püspöki lyceumban az egyháztörténelem és canonjog tanára volt. Meghalt 1904. okt. 15. Győrben. — Munkái: 1. *Az apostoli atyák* erkölcstana. Bpest, 1898. (Különnyomat a Hittud. Folyóiratból.) — 2. *A papság* és a mai társadalom. Az egri egyházmegyei irodalmi egylet által jutalmazva. Eger, 1899.

M. Könyvészet 1898. — *Vasárnapi Ujság* 1904. 44. sz. (Nekr.) — *Schematismus* cleri archidioec. Agriensis, 1904. — *Egri Hiradó* 1904. 84. sz. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Sánocki *Gergely*, nagyváradi kanonok, lembergi érsek, szül. Lengyelországban, valószinűleg Galicziának Sanok városában, honnét előnevét is vette. I. Ulászló lengyel és magyar királynak nevelője is volt. 1440-ben, midőn Ulászló a magyar trónra meghivatott, S. már nem volt mellette, hanem wieliczkai plébános volt. De a király még ekkor is gyakran élt tanácsával és főtényező volt S. abban is, mikor Ulászló a magyar trónt elfogadta. Magával is hozta hozzánk s mint gyóntatója és hű tanácsadója állandóan mellette volt, egészen szerencsétlen elestéig Várnánál. S. Caesarini Julián ellenében is határozottan ellenezte, hogy a király a törökkel kötött békére, a sz. ostya érintésével, esküt tegyen s kijelentette, hogy elhagyja a profanált tábort, ha a király mégis esküdni fog. De azután, ismét a pápai követ ellenére, erélyesen sürgette a béke megtartását.

Ilyképen kitüntetett szilárd jelleme fölötte megnyerte Hunyadi János becsülését, ki a várnai szerencsétlen ütközet után fiai mellé nevelőül fogadta s tőle csak akkor vált meg, miután Vitéz János nagyváradi püspök kifejtette előtte, hogy fiait magyar nevelő által illik neveltetnie. Erre Vitéz Sanockit váradi kanonokká tette, mi csak 1445 után történhetett, mert Vitéz csak ez évben lett váradi püspök. A kitűnő humanista tudós ezentúl állandó társalkodója volt Vitéznek, ki vele nemcsak asztalát, de hálószobáját is megosztá. Azonban hírét vette S., hogy Kázmér lengyel király őt hosszú távolléte miatt holtnak vélvén, wieliczkai plébániáját másnak adományozta. Minthogy e plébániáját igen szerette, 1450 körül visszatért Lengyelországba és 1451-ben lembergi érsekké lett. Meghalt 1479-ben. — Callimachus szerint sokat irt, de keveset tett közzé. Emlékbeszédeket mondott elhunyt kanonoktársai fölött és sírjaikat epitaphimokkal ékesíté. Továbbá megírta Ulászlónak a magyar trónra való meghivatásának történetét s végül némely epigrammákat tulajdonít neki Callimachus, kivált bizonyos Fannia ellen. Callimachus Ulászló történetei közé Sánockinak nem egy beszédét szövi be; ezek azonban hitelességre számot nem tarthatnak.

[illegible] Historiy litteratury polskiey IV. k. (S. életrajza. Kivonatok belőle Új M. Múzeum 1860. 183. l.) — *Ábel*, Adalékok a humanisták történetéhez 162. l. — *Katholikus Szemle* XIII. Bpest, 1899. 813. l. (Békesi Emil.)

Sántha *Angelus (Dominicus Lőrincz)*, szent Ferencz-rendi zárdafőnök Marosvásárhelyt. — Munkája: *Szent beszéd*, melyet nagys. és főt. Simon Jenő . . . fogarasi lelkészségének 25 éves jubileuma alkalmából 1901. nov. 18. mondott. Marosvásárhely.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Sántha *Antal*, színész, a budapesti nemzeti színház tagja, szül. 1846-ban; 1855. máj. jött a fővárosba kereskedelmi tanfolyamra; azonban csakhamar a Szuper és Szöllősi színtársulatába állott és 1856. máj. már Sümegen szerepelt, azután Tapolczán, Nagy-Kanizsán fordult meg a társulattal, télire pedig Székesfehérvárra ment. 1857 tavaszán Molnár György új társulatához szerződött Debreczenbe, őszszel pedig Reszlerhez Bajára; Zágrábban is megfordult a vándortársasággal, télire pedig Debreczenbe mentek. 1863. márcz. meghívták a pesti nemzeti színházhoz, melynek ápr. rendes tagja lett; azóta itt szerepel. — Czikke a Nemzetben (1895. 299. sz. Életemből).

1898: Jubileuma *Budapesti Hírlap* 308. sz., *P. Napló* 308., 309. sz., *Fővárosi Lapok* 308., 309. sz. *Ország-Világ* 45. sz. arczk., *Vasárnapi Ujság* 46. sz. arczk., *M. Szalon* X. kötet, *Nemzet* 308. sz.

Sánta *Béla*, ev. ref. főgymnasiumi tanár, szül. 1846. nov. 1. Nagy-Kőrösön, hol atyja S. Lajos a költészet és szónoklat tanára, utóbb városi tisztviselő volt. Középiskolai tanulmányait szülővárosában 1868-ban végezte; előbb Eperjesen joghallgató, de kevéssel azután Pesten hittanhallgató lett; később Debreczenbe ment theologiai tanulmányait folytatni; hittani pályájának bevégzése után 1868-ban Nagy-Szalontára választatott gymnasiumi tanárrá; itteni tanársága alatt a nagy szünidőket Magyarország és Erdély beutazására használta fel. 1870-ben nagykőrösi főgymnasiumi tanár lett, hol a történelem-földrajzot tanította. Az 1872—1873. tanévben egyházi hatóság engedélyével és támogatása mellett ismereteinek gyarapítása végett a külföldi egyetemeket látogatta meg; félévet töltött Heidelbergben, beutazván Német-, Franczia-, Olaszország és Svájcz jelentékeny részét. 1869-ben káplání, 1884-ben papi vizsgát tett Debreczenben. Tanársága mellett, mint községi virilis képviselő és presbyter, tevékenyen működött az egyházi és városi közügyek vezetésében. Politikai téren is szerepelt, a midőn egy választás alkalmával képviselőjelöltül lépett fel Nagy-

Kőrösön. 1902. jan. 1. harmincz éves tanársága után nyugalomba lépett; de azért az egyház, iskola és község ügyeivel most is foglalkozik. — Első irodalmi fellépése theologus korában történt Debreczenben, midőn: A debreczeni honvédsírok fölött cz. költeményét a márcziusi hazafias ünnepen maga szavalta. Egyéb költeményei közül néhány a Nagy-Kőrösben jelent meg névtelenül, úgyszintén a Bolond Istókban (1878., 1881—82. Államférfiainkhoz, A magyar nemzethez, Köszöntő cz. szintén névtelenül, 1890. Az új esztendőhöz); a Függetlenségben (1882. Kossuth Lajoshoz cz. költ.; ugyanezen lapban czikke: A középiskolák rendezése kérdésében); a Prot. Egyh. és Isk. Lapban (Egyházi életünk fejlődésének akadályai); az Egyetértésben (Október 6. 1890. költ.); a Vasárnapi Ujságban (1895. költ.). — Munkái: 1. *Az 1848—49-ki szabadságharcz* rövid története. N.-Kőrös, 1878. — 2. *Pihenőre.* Költemények. U. ott, 1897. (Ism. Vasárn. Ujság 44. sz.)

Uj M. Athenás 349. l. — *Ádám Gerzson*, Nagykőrösi Athenás. Nagy-Kőrös, 1904. 219. l. és Dombi Lajos szíves közlése (önéletrajzi adatokból.)

Sánta *Benedek.* Lásd *Károli (Sánta) Benedek.*

Sánta *Elemér,* jogi doktor, törvényszéki biró, S. Gábor curiai biró fia, szül. 1864-ben. A budapesti egyetemen nyerte el a doktori oklevelet és 1898-ban a budapesti kir. büntető törvényszékhez került birónak; 1901-ben az igazságügyi miniszteriumhoz osztották be. Meghalt 1905. jan. 18. — Czikkei a Jogtudományi Közlönyben (1888. Árverés a végrehajtási törvény 104. §-a joghasonlatosságának alapján, 1889. Az 1881: LIX. t.-czikk 5. §-ához, Zsinagóga és temetőhely elárverezése, Tizenkét órai fogház, A Btk. 54. §-ában megjelölt büntetések kiszabása összbüntetés esetében, 1890. Jogtalan elsajátítással kapcsolatos orgazdaság vétsége melyik elsőfokú biróság hatásköréhez tartozik? Adalék a sértett fél felebbezési jogához). — Munkája: *A m. kir. ministeriumnak* hatásköri összeütközések tárgyában hozott határozatai 1878—1893. Bpest, 1903. (Térfi Gyulával együtt.)

Pesti Hirlap 1905. 20. sz. — *Budapesti Hirlap* 1905. 20. sz. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Sántha *Ferencz,* orvosdoktor, gyöngyösi (Hevesm.) származású, orvosi oklevelét 1839-ben megszerezvén a pesti egyetemen, 1840-ben Dunaföldváron telepedett le, hol később Tolnamegye tiszti főorvosa lett. Meghalt 1895. jan. 83 éves korában. — Munkája: *Diagnosis* nervosium acutarum. Dissertatio inaug. medica. Budae, 1839.

Kupp, Beszéd. 161. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Magyarország* orvosainak Évkönyve. Bpest, 1895. 267. l. — *Vasárnapi Ujság* 1895. 3. sz. (Nekr.)

Sántha *József.* — Munkája: *Az ifjúságnak* javára készült rövid erkölcsi oktatás. Nagyvárad, 1822.

Petrik Bibliogr.

Sánta *József,* 1848—49. honvédtüzér főhadnagy, S. András és Figuli Anatolia fia, szül. 1825. január 20. Fernezelyen (Szatmárm.); a nagybányai gymnasiumban tanult; 1845-ben atyja elhalván, a VI. osztályt a nagykárolyi gymnasiumban, a bölcseletet a szatmári püspöki lyceumban végezte; jogra Kassára, majd Pécsre ment. Segítséget hazulról nem kapott, így nem végezhette be tanulmányait. Haza ment és irnokoskodott, majd erdőőr lett Láposbányán; igyekezett németül megtanulni, hogy államsegítéssel a selmeczbányai akadémiára küldhessék. Azonban 1848-ban ő is beállott honvédnek; előbb gyalogos volt, azután a szatmármegyei tüzérséghez tették át; a deési csata után Bem vezérlete alá került; alatta küzdötte végig a szabadságharczot és főhadnagyságig emelkedett. 1849. júl.

19-én Déva mellől Bemmel együtt menekült Oláhországba; a törökök a magyar csapatot lefegyverezték és Kalafátba, majd Viddinbe kisérték. Itt három hónapig táboroztak szabad ég alatt. Innét Sumlába vitték őket, hol mint hadifoglyok 10 hónapig tartózkodtak. 1850. október elején szabadon bocsátották és Várnában vargainasnak állott be; majd Konstantinápolyban folytatta ezen mesterséget, melyben kevés ügyességet fejtett ki, azért elbocsájtották; ekkor asztalosmunkával tett kisérletet, de ez sem ment jobban, azért innét is elküldték. Átment Brusszába (Kis-Ázsia), hol az oda internált bojárok támogatták, de keresetet nem talált és visszatért Konstantinápolyba, hol a legnagyobb nélkülözéssel küzdött. Végre elhatározta, hogy Jeruzsálembe zarándokol szent földért, melyet szokás volt apró mennyiségekben eladogatni a híveknek talizmánul. El is indult egy társával, de Kis-Ázsiában arról értesült, hogy a török kormány a politikai menekülteket elszállítja oda, a hova menni akarnak; a magyarok és köztük S. is az Egyesült-Államokat választották. Az angol gőzhajó Southamptonig vitte őket, hol egy hónapig várakoztak, szives ellátást élvezve. 1851. aug. 2. érkeztek New-Yorkba s itt mindenki egy font sterlinget kapott az első szükségleteire. Egy zenetanítótársával dalkört alakítottak és magyar dalaikkal hangversenyeket rendeztek, de a költség fölemésztette a jövedelmet. Sántát fölfogadta egy arany-ezüst lemezgyáros; de három hét mulva, midőn Corcoran new-yorki bankár Jowa államban magyar gyarmatot akart alapítani, a vállalkozókhoz csatlakozott és okt. 2. érkeztek Chicagóba, hol a tél közelsége miatt megállapodtak, tavaszra pedig a vállalat szétoszlott, S. Chicagóban maradt. Mivel az angol és német nyelv tudása nélkül, a magyar, latin, oláh, török és olasz nyelveket nem értékesíthette, napszámos keresetre, majd falun szolgai munkára volt utalva. 1852. márcz. 1. egy szeszfőzőben kapott alkalmazást, hol 18 hónap mulva munkavezető lett és megnősült, egy skót nőt, Urquhardt Janet vevén feleségül. 1856-ban megtakarított pénzéből vegyeskereskedést nyitott, de félév mulva megbukott és visszatért a szeszfőzőbe, mely azonban nemsokára leégett és S. kénytelen volt kádár- és ácsmesterségre adni magát. 1865-ben újra vegyeskereskedést nyitott, mely szépen jövedelmezett, azonban az 1871. általános nagy tűzvész ezt is elhamvasztotta. S. ismét a kádármesterséghez fordult, neje pedig a ruhagyárosoktól kivett munkákat varrt. 1872-ben a rabszolgák felszabadítása érdekében kifejtett politikai tevékenységéért «superior court deputy sheriff» (esküdtszéki felügyelői) állást kapott egy kerületi törvényszéknél. Itt szolgál ma is; e mellett 25 évig választási bizottsági tag is volt. Foglalatoskodott mint egy építő- és hitelszövetkezet pénztárnoka is. Több német ipari s társadalmi egyesületnek munkás tagja s elnöke volt. Anyanyelvét most se felejtette el, rokonaival magyarul levelez. — Irodalmi munkái közül: A piskii csata után írt terjedelmes levelét közli Kalmár Elek középiskolai magyar Olvasókönyve III. kötetében (Bpest, 1896.); a deési csata lefolyásáról helyreigazító észrevételeit a Századok (1896. 759. l.) közölte. 1878—1888-ig az Ordensblatt der Herrmanns Söhne és 1888 – 88-ig az Ordensblatt der Harugari szerkesztőségének tagja volt és hetenként legalább egy czikket írt ezen egyleti folyóiratokba. Több száz czikke, szónoklata s egyéb közlése jelent meg a következő hirlapokban és folyóiratokban: Illinois Staats-Zeitung, Chicago, Der Westen, Die Deutsche Eiche, Herrmanns Sohn im Westen. — Munkája: *Die Entstehungsgeschichte* des Deutschen Ordens der Harugari im Staate Illinois. Chicago, 1886. — Arczképe a Der Westen cz. lapban (1897. márcz. 14., ezenkívül vala-

hányszor egy nevezetesebb pört tárgyaltak azon esküdtszéknél, a melynél alkalmazva van, így a halálra ítélt anarchisták, dr. Cronin, br. Biederfeld és más pörök alkalmával, közölte arczképét a Daily News, Daily Tribune, Inter Ocean, Record Herald és több angol lap.)

Unokaöcscse, Kalmár Elek löcsei főgymnasiumi igazgató szíves közlése.

Sánta *Károly Benedek*, theologiai tanuló a heidelbergi egyetemen. — Munkája: *Disputatio* De Perspicuitate et Perfectione S. Scripturae, Resp. & Author... 13. Nov. 1613. (Pareus David, Colleg. Theolog. Heidelbergae, 1620. II. 142. l.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Sántha *Károly*, ág. ev. lelkész, S. Sándor szűcs-iparos és Devossa Klára fia, szül. 1840. okt. 22. Kecskeméten, a hol gymnasiumi tanulmányait is végezte, az V. osztály kivételével, melyben Sopronban tanult. Kecskeméti tanárai közül Bulcsú és Obernyik Károly buzdították a költészetre. A theologiai tanfolyamot Pesten, az akkor még egyesült protestáns theologiai intézetben végezte. 1866-ban sár-szent-lőrinczi káplán, 1867 tavaszán tolna-némedii, 1868 őszén sándi, 1870. várpalotai, 1876. jún. 23. sár-szent-lőrinczi rendes lelkész lett, a hol jelenleg is működik; egy ideig az egyházmegyei főjegyzői tisztet is viselte. 1895-ben a dunántúli ev. kerületben püspökjelölt volt. — Székács és Karsay ösztönzésére egyházi énekeket írt, javított és fordított, versben és prózában imákat is. Szorgalmas munkatársa minden protestáns lapnak vagy folyóiratnak. Költeményei a Hölgyfutárban (1861., 1863.); a Vasárnapi Ujságban (1862., 1863., 1895., 1899., czikkek 1887. 35. sz. Karsay Sándor ev. püspök jubileuma, 1895. 32. sz. A bonyhádi ev. algymnasium negyedszázados ünnepe); a Váradban (1864. Költ.); czikkek az Egyh. Reformban (1871. Menjünk be az iskolába, Pünkösd táján, A veszprém-palotai fiókegyletről, 1873. Énekügyünk, A veszprém-palotai fiókegylet köréből, Karácson ünnepére, egyházi beszéd, Templomszenteléskor, 1874. Énekek); a Kalászok az életnek kenyeréhez (papi dolgozatok); Prot. Egyh. és Isk. Lapban (Költ. 1882—83., 1885—88., 1890—92., czikkek: 1876. Újra a Vasárnap megszenteléséről, 1879. A protestáns papság, 1880. A törvény, 1881. A gyermekhalandóság, 1883. Könyvism. sat.); a Képes Családi Lapokban (1891—93., 1895. Költ.); a Protestáns Papban (1899. 8. sz. Petőfi emlékezete); írt még költeményeket az Arany Koszorújába, a Magyarország és a Nagyvilágba, a M. Szemlébe. Katona József születésének százados évfordulója alkalmából az ő ódája nyerte meg a kitűzött 20 darab arany pályadíjat. — Munkái: 1. *Egyházi költemények.* Kecskemét, 1869. — 2. *Buzgóság könyve.* Bpest, 1888. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap.) — 3. *Jó gyermekek* verses könyve. Karácsonyi és újévi ajándékul. U. ott, 1888. — 4. *Egyházi beszéd.* Elmondta a dunántúli ág. hitv. egyházkerület közgyűlésén 1890. aug. 18. Bonyhádon. Sopron, 1890. — 5. *Őrangyal.* Imakönyv prot. ifjak és leányok, különösen konfirmáltak számára. Bpest, 1896. — 6. *Költemények.* U. ott, 1897. (Ism. 1898. M. Szemle 8. sz., Vasárnapi Ujság 1. sz.). — 7. *Adventi* böjti imák. (Feyér György «tanításaival» együtt kiadva.) Brassó, 1898. — 8. *Konfirmácziói áldások.* Alkalmi versek és bibliai idézetek. Bpest, 1899. (Különny. az Evangelikus Családi Lapból). — 9. *Zsivora György*, a nagy emberbarát. U. ott, 1899. (Luther-Társaság kiadványa 37.) — 10. *Szent hangok.* U. ott, 1899. — 11. *Romlásfalva.* U. ott, 1899. (Koszorú 51.) — 12. *Szent hangzatok.* U. ott, 1859. (Koszorú 57.) — 13. *Olajfalevelek.* Bpest, 1901. (Versek. Luther-Társaság kiadványa 36.) — 14. *Hárfahangok.* U. ott, 1905. (Koszorú 117.)

Új M. Athenás 300. l. — *M. Könyvészet* 1888., 1896., 1897., 1899., 1905. — *Kecskeméti Nagy Képes Naptár* 1893. 173. l. arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 865. l. XVIII. 588., II. Pótlékkötet 1904. 559. l. — *Zoványi Jenő*, Theol. Ismeretek Tára III. 174. l.

Sántha *Lajos*, igazgató-tanító, S. János gazda és falusi biró (S. Mihály plébános-írónak testvérbátyja) és Holczmann Terézia fia, szül. 1849. nov. 8. Bussán (Nógrádm.); a gymnasium I. osztályát Selmeczen, a II—IV. osztályt Váczon a kegyesrendieknél, a tanítóképzőt (1867—69.) Esztergomban végezte. Mint segédtanító először Kisterennére került, de hat hónap mulva Rimaszombatba választották meg; innét azonban fél év mulva 1870. okt. 1. Pestre került Röser Miklós tanintézetébe, hol a kereskedelmi iskolával kapcsolatos hat osztályú elemi iskola vezetését vette át. Csak három hónapig maradt itt, mivel Pest város tanácsa 1871. jan. községi tanítónak választotta meg, mely minőségben öt évig Kőbányán, egyig az érsek-utczai iskolában, nyolcz évig a Wesselényi-utczaiban működött. 1885. decz. 1. a székesfőváros tanácsa a Kazinczy-utczai iskola vezetésével bizta meg, míg 1896-ban a Nyár-utczában épült elemi és ipartanoncz-iskolába került igazgatónak, hol jelenleg is működik. 1876-ban a budapesti VI. ker. polg. iskolában a Pestalozzi-ünnepélyen humorisztikus felolvasást tartott; ugyanekkor a népnevelők budapesti egyletének jegyzője, majd titkára, később pedig elnöke lett. Ettől fogva számos czikket, tárczát írt az egyesület Népnevelők Lapjába. 1884-ben megválasztották a budapesti tanítók segélyegyesülete titkárának, később az egyesület alelnökének, Verédy Károly halála után pedig (1906. szept.) id. elnök lett. Tanulmányi czélból 1900-ban meglátogatta a párisi világkiállítást. 1904-ben a székesfővárosi tanítóság a törvényhatóság közoktatási bizottságába képviselőül választotta. 1905 óta a budapesti V. és VI. kerületi népoktatási intézetek felügyeletével bizatott meg. — Irodalmi működését még kőbányai tanító korában kezdte meg a Népnevelők Lapjában és az élczlapokban, leginkább Claudus álnév alatt; írt a Rill József M. Paedagogiai Szemléjébe, a Pesti Naplóba is. — Czikke a M. Paedagogiai Szemlében (1882. Tanítók és drámaírók.) — Munkái: 1. *Mécsvilágok.* A tanítói életből merített rajzok és elbeszélések. Bpest, 1890. (Ism. Néptanítók Lapja.) — 2. *Jelentés* a budapesti tanítók segélyegyesülete 1890—1892., 1903—1905. évi működéséről. U. ott, hat füzet. — 3. *Számolókönyv* a népiskolák II—VI. osztályai számára. Írta több fő- és székvárosi tanító. Öt részben. (1906-ban a II. 7-dik, III. 6., IV. 5., V. 4., VI. 3. kiadásban.) U. ott, 1894. — 4. *Budapest* székesfővárosi VII. ker. nyárutczai iskola könyvtára. U. ott, 1898. — Szerkesztette a budapesti tanítók segélyegyesületének Évkönyveit és az Emléksorok a koronázás évfordulójára 1894. cz. albumot.

M. Könyvészet 1892. — *Petrik M. Könyvészet* 1886—1900. Bpest, 1906. I. 736. l. és önéletrajzi adatok.

Sánta *Márton*. L. *Kálmáncsehi*.

Sántha *Mihály*, róm. kath. plébános, S. Antal és Kiss Teréz, szegény földmíves szülők fia, szül. 1824. október 24. Bussán (Nógrádmegye); a gymnasiumot Gyöngyösön és Váczon, a theologiát 1845-től Nagyszombatban végezte. 1849. aug. 12. fölszenteltetett; káplán volt Ipolyságon és Varbón; plébános Óvárott (Nógrádm.) 1852. október 10-től; innét 1868. aug. 16. Megyerre (Nógrádmegye) helyeztetett át, hol 1887. november hó 24-én meghalt. — Czikkeinek száma a lapokban és folyóiratokban 1847-től 800-nál is többre tehető; 1869-ig írt dolgozatainak kézirata az esztergomi főegyházmegyei könyvtárban őriztetik. Czikkei közül nevezetesebbek: a Honderűben (1848. várleírások prózában és versben); a Családi Lapokban (1856. Életképek,

1857. Egy franczia hölgy, jellemrajz, Egy nap életemből, 1858. A kath. nőélet fönségéről, korjelek); a Kath. Néplapban (1857. Ipolyparti buborékok, 1859. Nincs nagyobb átok a rossz nevelésnél, 1868. Jeszeniczei b. Jankovics Vincze); a Tanodai Lapokban (1857. Vidéki tört hangok, Néhány szó Kellner műveiről, Néhány szó a tanítók és jegyzők közti viszonyról, Népiskolai tanórák, A magyar nyelvtanításról, 1858. A nyári iskolák akadályai, Mérgek mérge, Az énektanításról); a Religióban (1858. A népmesék ügyében, 1859. Az ünnepek és a szentelt víz a kath. egyházban, 1861. Hitfogalmaink összeütközése, 1864. Az óvári templom, 1865. A kath. öntudat, 1882. Munkácsi Mihály és a vallási eszme); a Lonkay, Tanférfiak Évkönyvében (1860. Egy-két röpeszme a népmesék és népiratok ügyében); az Idők Tanujában (1861. 1., 11., 30., 36., 53. sz., Teendőink erkölcsi alapjához); az István bácsi Naptárában (1862. A becsületszó szentségéről); a Munkay, Az oltári áldozat cz. munkában (Bpest, 1880. Szabó József püspök élet- és jellemrajza); a Szépirodalmi Kertben (1886. 38. sz. Reminiscentiák 1848—1849-ből); a Pázmány-Füzetekben egyházi beszédei vannak; költeményei közül fölemlítendők: a Kath. Néplapban (1855. Mária fohászok, 1864. Jesu dulcis memoria, 1865. Két kép az életből); a M. Államban (1877. 132. Mindszenthy Gedeon halálára, 1879. 10. Stabat mater preciosa); a M. Koronában (1880. 244. Őszi népdalok); a Havi Közlönyben (1880. Uti emlékek, Mária Magdolna, 1881. Aphorismák); a Kath. Néplapban (1882. Az orleánsi szűz); a Religióban (1886. Ipolyi Arnold, 1887. Hattyudal). — Munkái: 1. *Honfidal*, a nagyszombati növendékpapság 1848-ki tavaszhó 18-án szabad ég alatt tartott közgyűlésének emlékeül. Nagyszombat. — 2. *Gyémánt-e* vagy üveg? Stolz Albán után ford. Káldóczy. B.-Gyarmat, 1860. — 3. *Deák Ferencz* emlékezete. 1876. Gyászköltemény. U. ott, 1878. — 4. *Harmincz év után.* Egyházi és hazafiui költemények. (A tiszai árvíz által tetemesen megrongált szegedi sz. Ferencz r. fejedelmi templom és kolostor javára.) Kiadja Karcsú Arzén. Vácz, 1878. — 5. *Ujabb egyházi és hazafiui költemények.* Balassa-Gyarmath, 1882. — 6. *Loreton*, vagyis szűz Mária názáreti háza Loretoban. Hely és év n.

Danielik, M. Irók II. 275. l. — *Petrik* Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Zelliger Alajos*, Egyházi irók Csarnoka 460. l. — *Némethy Ludovicus*, Series Parochorum 207. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV.

Sántha *Sándor*, népiskolai tanító, S. Lajos igazgató-tanító és író testvéröcscse, szül. 1859. márcz. 5. Bussán (Nógrádm.); tanult a losonczi áll. gymnasium I. osztályában, a II—IV. osztályt Váczon végezte. 1877-ben a losonczi áll. tanítóképző növendéke lett. 1880-ban tanítói képesítést nyert. Előbb házi tanító, 1888. szept. 30-tól nevelő volt Parádon Gulyás János tiszttartó házánál. 1887. jan. 1. gróf Wenckheim Rudolf csorvási uradalmába rendes tanítónak nevezte ki, 1895. szept. 1. óta pedig gróf Wenckheim Dénes vésztői uradalmában népiskolai tanító. — A 80-as években az Eger és Vidékébe írt «Mátrai levelek»-et és «Fürdői levelek»-et, írt a nevezett lap «Husvéti Albumá»-ba is; 1887 óta a Békésmegyei Közlöny állandó munkatársa, írt a lapba paedagogiai czikkeket, tárczákat «Két-ess» álnév alatt és «Rimes mókák»-at. Irt ezeken kivül több templomi éneket, melyeket Takácsy Lajos gyulai róm. kath. kántor megzenésített. — Munkái: 1. *Pálmaág.* Póta Gyula dévaványai róm. kath. néptanító 40 éves működésének emlékére. Rokoni szeretettel nyújtotta. Gyula, 1893. — 2. *Fohász* az árvák édes anyjához. (A gyulai árvaház 25 éves jubileumára.) U. ott, 1900. okt. 20. — 3. *Örömhangok*, mélt. Wenckheim Dénes gróf és neje,

szül. Wenckheim Friderika grófnő által, az Isten dicsőségére és a hivek lelki üdvére Dobozon emelt róm. kath. templom megáldásának ünnepére 1902. jún. 7. U. ott, 1902. (Költ.) — 4. *Erzsébet* királyné szobra előtt. Leleplezés alkalmából. U. ott, . . . Mise ének gyanánt. — 5. *Szent István* királyhoz U. ott, . . . (Óda). — 6. *Avató.* U. ott, . . . (Óda egy róm. kath. iskola megáldására). — 7. *Cziprus lombok.* (G. A. barátom leánykájának sírhalmára). U. ott, . . . — 8. *Aggodalmas napok.* (Neje betegségében). U. ott...

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól és önéletrajzi adatok.

Santho *Camill*, a nyitramegyei gazdasági kiállítási bizottmány jegyzője. — Munkája: *A nyitramegyei gazdasági egyesület* által 1864. évi oct. 16-ig napjain rendezett termény- és azzal kapcsolatba hozott kiállítás tárgyainak jegyzéke. A beérkezett nyilatkozatok nyomán összeállította . . . és kiadta Mazóly István egyleti jegyző. Pest, 1864.

Szinnyei Könyvészete.

Santho *Károly*, pozsonyi kanonok, ős magyar nemes család ivadéka, szül. 1818. júl. 28. Zelizen (Barsm.); elemi és gymnasiumi iskoláit Esztergomban, a bölcseletet és theologiát 1835-től Nagyszombatban, az encycl. cursust az esztergomi presbiteriumban végezte. Fölszenteltetett 1842. júl. 23. Káplán volt Lekéren négy évig. 1846-ban a Religio és Nevelés szerkesztőségébe hivatott és itt leginkább a Literaturai Lapok (Religio melléklapja) szerkesztésével és a magyar, latin, német, olasz és franczia munkák ismertetésével foglalkozott. Az 1848 elején keletkezett «Jó és olcsó könyvkiadó» (Szent-István)-társulat titkárává választott. 1849. jan. hó elején Lonovics József egri érseket, mint az országgyűlés által kiküldött békekövetség egyik tagját a német táborba elkisérvén, Bicskén a főhadi szálláson, az összes békekövetségi tagokkal szintén fogságra jutott, honnét azonban, valamint később a pesti új épületből is mint tökéletesen ártatlan csakhamar kiszabadult. Megrongált egészségi állapotára való tekintettel titkári állásáról lemondott s 1850-ben káplán lett Tardoskedden és 1851. Pest-belvárosban, hol 13 évig működött. 1864-ben a pozsonyi Emericanum vice-rectora és lelkiigazgatója, egyszersmind a kir. jogakadémia hitszónoka, majd nagyszombati szentszéki ülnök, esztergomi tiszt. kanonok, 1888. febr. 12. pozsonyi valóságos kanonok lett, hol 1906 okt. 21. meghalt. — Czikkei a Religio és Nevelésben (1847. Néhány szó a fejedelmi placetumokról, XVI. Gergely pápa); a M. Encyclopaediának is munkatársa volt. — Munkája: *Mi üdvösb*: Hinni? vagy nem hinni? Franczia után németből szabadon fordítva. Pest, 1848.

Petrik Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Egyházi Irók Csarnoka 461. l.

Santner *Ferencz*, orvosdoktor, szentléleki (Esztergomm.) származású. — Munkája: *Semiologia* oculi humani. Specimen inaugurale medicum. Pestini, 1834.

Rupp, Beszéd, 158. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Sanzian *Miklós*, görög-keleti vallású rumén tanító, erdélyi származású; tanítói oklevelet 1876-ban a nagyszebeni érseki tanítóképzőben nyert; azóta több helyt tanítóskodott 1879-ig, a mikor Hátszegre választották meg a volt őrvidéki iskolához tanítónak. A dévai kerületi tanítóegyesület elnöke. — Az egyesületről szóló jelentései megjelentek a Tribunában és más hazai rumén lapokban. — Munkája: *Intimpinare* şi rĕspuns lui..., la celea publicatĕ in Nrii 179., 180., şi 181. 1900 ai Tribunei Poporului din Arad, de čatră Joan Muntean a Nesici din Haţeg. Temesvár (1901).

Zászló János jegyzeteiből és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Sapcsanin *P. Milorad.* — Munkái: 1. *Pripovedke.* Pancsova, 1887., Belgrád,

1879., Újvidék, 1888. (Elbeszélések. Hat füzet.) — 2. *Zabušbina.* Újvidék, 1893. (Emlék. Költemények.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Saphir *Adolf*, angol protestáns lelkész, szül. 1831. szept. 26. Pesten zsidó szülőktől; szülőhelyén kezdett tanulni s az ó-szövetségi szent könyvek ismeretébe is bevezették. Midőn 1843-ban a skót térítői misszió Pesten kezdte működését, családjával együtt kikeresztelkedett és 1844-ben a berlini Graue Klosterben folytatta tanulását 1848-ig, midőn a glasgowi egyetemre iratkozott be; 1851-től pedig az edinburgi szabad egyház theologiai intézetébe vették föl. Lelkészi pályára lépett a presbyterianus egyházban. 1854-ben hittérítő lett a hamburgi zsidók közt, míg 1855-től Glasgowban, 1856-tól South-Shieldsben, 1861-től Londonban lelkészkedett, hol 1891. ápr. 3. meghalt. A zsidó misszió ügyének fáradhatatlan munkása volt. — Munkái közül nevezetesebbek: 1. *Diaries* of Philipp Saphir by his brother. Edinburg, 1852. — 2. *Christ* and the Scriptures. London, 1864. (28 ezer példánya került ki a sajtó alól. Magyarul: Krisztus és az írás. Ford. Győry Vilmos. Bpest, 1879. 2. kiadás. U. ott, 1884. S. előszót írt hozzá, melyben hazájáról hálásan emlékezik. Tótul Kröméry Ágost ford. Bpest, 1879.)

Kesslingstein Könyvészete. — *Prot. Egyházi és Iskolai Lap* 1891. 23. sz. (Dézsi Lajos.). — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 871. l. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára III. 174. l.

Saphir *Ede*, hirlapíró, szül. 1835. aug. 24. Pesten, Saphir Móricz humorisztikus írónak unokaöcscse. Szerkesztője és tulajdonos kiadója volt Budapesten a 70-es években keletkezett Saphir's Styx cz. humorisztikus képes lapnak, melynek későbbi czíme Saphir's Witzblatt lett. Meghalt 1897. deczember 6. Budapesten.

Eisenberg, Ludwig, Das Geistige Wien. Wien, 1893. I. 471. l. — *Magyar Ujság* 1897. 338. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1897. 50. sz. Nekr.

Saphir *Károly*, törvényszéki tolmács a zsidó nyelvre Bécsben. — Munkája: *Eine hebräische Fibel* zum Gebrauche israelitischer Schüler und Schülerinnen an Volks- und Bürgerschulen. Wien, 1885. (Nyomatott Pozsonyban.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Saphir *Móricz Gottlieb*, humorisztikus író és szerkesztő, szül. 1795. febr. 8. Lovasberényben (Fehérm.) zsidó szülőktől; atyja, Israel, kereskedő, II. József császár idejében, az ujján viselt saphirköves gyűrűről, a kormánybiztos tanácsára a Saphir családi nevet vette fel; fiát a kereskedői pályára szánta, ki azonban nagyobb hajlamot mutatott a tanulásra, azért 1806-ban Prágába a rabbi-iskolába küldte, hol a talmud mellett megtanulta a német, franczia, angol és olasz nyelvet. 1814-ben visszatért szüleihez és az atyja üzletébe lépett; a kereskedés helyett azonban inkább verseket írt és mulatott; míg végre vándorlásaiból visszatérve, Pestre jött, hol nyelvismereteihez még a latint és görögöt is megtanulta; itt is csaknem kizárólag az irodalommal foglalkozott. 1822-ben Bäuerle meghívására Bécsbe utazott és lapjának, a Theater-Zeitungnak, főmunkatársa lett; e mellett közreműködött más lapoknál is; egyszersmind a németországi nevezetesebb szépirodalmi lapoknak bécsi tudósítója volt. 1825-ben Bécsből felsőbb rendelettel kiutasították. Ekkor Berlinben kezdett irodalmi kíméletlensége által közfigyelmet ébreszteni, mit különösen lapjai által terjesztett (Berliner Schnellpost 1826—27. és Berliner Courier 1827—29). Akkoriban nem volt ember, a ki többet nevettetett és többet bosszantott volna, mint S. Szúró szatirája miatt sok ellensége támadt Berlinben is; ezért 1829 végén Münchenbe költözött, hol egyszerre két lapot indított meg, a Bazart és a Der Deutsche Horizontot; azonban 1833-ban mind a két lap megszűnt; miután a királyt is sértegette, 1834-ben

fogságba jutott, majd kiutasították. (De később a király kinevezte intendánsi tanácsosnak és több évig vígan élhetett Münchenben.) Münchenből Párisba ment, hol Heinet is meglátogatta. Innét visszatért Bécsbe és 1837. jan. 1. megindította «Der Humorist» cz. lapját, melyet haláláig szerkesztett. Más művészek példájára fölvette azt a szokást, hogy nemcsak Bécsben tartott humorisztikus felolvasásokat, hanem utazásai közben különböző városokban, így több ízben látogatta meg Pestet is. 1848-ban kénytelen volt Bécset elhagyni és Badenbe költözött, honnét Jellacsics seregével tért vissza Bécsbe, hol folytatta journalisztikai pályáját; azonban visszatértekor szélütés érte és elkedvetlenedve töltötte éveit, nyaranként Badenben (Bécs mellett) tartózkodott és ott halt meg 1858. szept. 5. Megható módon szerette leányát, a kit élete végén Ferencz József király kegyeibe ajánlott. Az uralkodó meg is igérte neki, hogy gondoskodni fog gyermekéről. — Elbeszélései, czikkei a Rajzolatokban (1835. A halottfestő, novella; 1837. Manteli, vagy második Diogenes életéből legújabb, a Humorist után, 1838. 46. sz. Pesten 1838. jún. 8. az árvízkárosultak javára tartott felolvasása, magyarra ford. «Sympathia, antipathia, allopathia, homeopathia, hydropathia, vagy: hányfélekép mondhatni emberhez «adsza pénzt!» A magyar nők, Dr. Riloge, 1839. Levegő, tűz, víz, föld, Borjúhús gombával); a brassói Blätter für Geist, Gemüth und Vaterlandsliebeban (1838. Karl Filtsch, das Fantasiekind); az Ungarban (1845—46. Bilder aus meiner Selbst-Biographie); a Játékszini Emlékkönyvben (Győr, 1847. Milyen legyen a női szív?); a Kecskeméti Lapokban (1878. 43. sz. Saphir memoirjaiból, német után); a Képes Családi Lapokban (1884. 41. sz. Önéletrajzomból, lovasberényi élete); a Czeglédben (1891. 40. sz. «Magyar vagyok», magyar czímmel, Episod az utóbbi magyar szabadságharczból, ford. Camedrio, a Kecskemét után). Költeményeiből fordítások: a Veszprémben (1856. 52. sz.), a Kecskeméti Lapokban (1887. 39. sz.), a Székesfehérvár és Vidékében (1887. 90., 98., 1888. 82., 88., 1889. 76., 81.), a Délmagyarországi Közlönyben (1888. 121.). Levele Kisfaludy Károlyhoz: Moor, 1822. ápr. 27. (Irod. Közlem. 1901.) — Munkái: 1. *Freuden-Gesang* zur Feier der Anwesenheit unseres Landesvaters Franz des Ersten, und unserer Landesmutter Caroline Auguste. Pesth u. Ofen, 1820. (Német és zsidó nyelven.) — 2. *Poetische Erstlinge.* Pesth, 1821. — 3. *Neueste Schriften.* München, 1822. Három kötet. — 4. *Gesammelte Schriften.* Stuttgart, 1832. Négy kötet, szerző arczk. — 5. *Bernsteiniana,* oder Mosaik von Bernstein, gefasst und geputzt von S. Pest, 1838. — 6. *Humoristische Damen-Bibliothek.* Wien, 1838—1841. Hat kötet. — 7. *Wilde Rosen.* U. ott, 1847. szerző arczk. — 8. *Humoristischer Volkskalender* 1850—57. U. o. — 9. *Conversations-Lexikon* für Geist, Witz und Humor. Dresden, 1858—60. Öt kötet. (Glasbrenner Adolffal együtt.) — 10. *Der Genius* als Pilger. Ein Festspiel zum Empfang des allerhöchsten Kaiserpaares im Pester deutschen Theater, mit Musik von F. A. Doppler. Pest, 1875. — 11. *Fliegendes Album* für ernste und heitere Deklamation. Leipzig, 1875. (5. kiadás.) — 12. *Ausgewählte Schriften.* Brünn, 1884. 12 kötet. — 13. *Saphir's Gesammelte Schriften.* U. ott, 1886—89. 26 kötet. — 14. *Teljes végeladás.* Monolog. Szabadon átírta Hangay Octáv. B.-pest, 1891. (Monologok 29.) — 15. *Töredékek* Saphir műveiből. Ford. Dabóczy György. Marosvásárhely, 1908. — Még több munkája jelent meg külföldön, melyek minket közelebbről nem érdekelnek.

Gelehrtes München 1834. 91. l. — *Oesterr. National Encyclopädie* IV. 485. l. — *Rajzolatok* 1838. 18. sz. — *Ujabbkori Ismeretek Tára*

VI. 165. l. — *Hölgyfutár* 1858. 204. sz. — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XXVII. 212. l. (bő életrajzzal és repertóriummal). — *Petrik* Bibliogr. — *M. Zsidó Szemle* 1894. 583. l. — *Pesti Hírlap* 1895. 248. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 871. l.

Saphir *Sándor*.— Munkája: *Ansprache* an die Anwesenden bei Gelegenheit seiner Taufe. Pesth, 1848.

Petrik Bibliogr.

Saphir *Sándor*, hirlapszerkesztő, pesti származású, unokaöcscse volt S. Móricznak, a német humoristának, és testvérbátyja S. Edének a budapesti hirlapirónak. Meghalt 1891. ápr. 2. — Szerkesztette a nevéről elnevezett élczlapot Bécsben.

Pesti Hírlap 1891. 92. sz.

Saphir *Zsigmond*, orvosdoktor, a humorisztikus író Saphir Móricznak unokaöcscse, szül. 1801-ben Lovasberényben (Fehérm.); a pesti egyetemen tanulta az orvostudományokat. Orvosi gyakorlatot nem folytatott, hanem a hirlapirodalmat művelte és mint szerkesztő folytonosan Pesten tartózkodott, hol 1866. okt. 16. meghalt 65. évében. — Munkái: 1. *De auro* ejusque praeparatis. Specimen inaugurale pharmacologico-medicum ... Pestini, 1826. — 2. *Hempel Adolf Fridrik, Elementa anatomiae* corporis humani sani. Juxta editionem quintam in latinam transtulit. U. ott, 1831. Két kötet. — 3. *Hugo, Viktor, Angelo*. Tyrann von Padua. Drama in 4 Aufzügen. Aus dem Französischen frei bearbeitet. U. ott, 1838. — Szerkesztette Pesten a Pester Tageblattot 1839—45-ig, az Iris cz. német zsebkönyvet 1840—42. gróf Majláth Jánossal együtt (1841—42-re névtelenül); a Der wahre Ungart 1848. okt.—decz. és a Sonntagszeitungot 1855—60-ig.

Rupp, Beszéd 154. l. (Neve: Zaphir Sim. Zsigmondnak írva.) — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XXVII. 232. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr. és gyászjelentés.

Sappuhn *György Henrik*, az eperjesi ág. ev. egyház lelkésze és a szónoklat tanára, később a vallásüldözés következtében száműzött és Wittenbergában tartózkodott. — Munkái: 1. *Problema* Oratorium In Publico & Generali Examine Rhet: Collegii Epperiensis Colophonis loco Propositum Chorago ... & Oratoriae P. P. Anno M.D.CLXXXIII. Argumentum ... Conciliabit utramq. Sententiam Johannes Tersztenszky Arvensis. Leutschoviae. (Egyleveles ívrét nyomtatvány a b. Radvánszky-levéltárban Radványban.) — 2. *Oratio* Eucharistica. D. O. M. Sacra: Post solutam Inclitae Vrbis Eperjessiensis Obsidionem, Lectionibus Rhetoricis Auspicato Praemissa... Cassoviae (1684). — 3. *Oratio* funebris super obitum ... Domini, Danielis Gutth, ... Domino Emerico Thököly, a Consiliis Intimis . . . Collegii Status Evangelici Eperiensis Inspectoris meritissimi; Liberae, Regiaeq. Civitatis Bartphensis Judicis Primarii: in frequenti auditorum panegyri dicta ... Anno M.DC.LXXXIV. Die 5. Mensis Martii. U. ott. — Üdvözlő verset írt Karancsi, Nicolaus, Disputatio Theologica De Mysterio . . . . Wittenbergae, 1686. cz. munkájába.

Szabó Károly, Régi M. Könyvtár II. 419. l. — *M. Könyv-Szemle* 1906. 127. l.

Sápy *József*, állami főgymnasiumi tanár, szül. 1848-ban Jászberényben, 1881-ben nyert tanári oklevelet a történelemből és földrajzból és azon évtől fogva tanított a jászberényi állami főgymnasiumban a történelem és földrajzon kívül gyorsírást és ugyanott a városi képviselőtestület tagja volt. Meghalt 1904. június 29. Budapesten. — Programm-értekezése a jászberényi áll. főgymnasium Értesítőjében (1881. A mohácsi veszedelem. Összehasonlító bírálat Brodarics, Szerémi, Brutus és Istvánfi XVI. századbeli kútfők előadásai alapján).

Vajda Névkönyve 107. l. — *A jászberényi áll. főgymnasium Értesítője* 1905. 87. l.

Sárai *András*, ág. ev. lelkész, szül. 1793-ban Türkösön (Brassóm.), tanult 1807-től a brassói evang. gymnasiumban

és Pozsonyban. 1815—17-ig ev. lelkész volt Brünnben; honnét 1818. ápr. Bukarestbe hívták meg második lelkésznek; hol miután Klockner János első lelkész 1827. ápr. 19. meghalt, ennek utóda S. lett. Egyháza történetének megírásához adatokat gyűjtendő 1833—36-ig három évig és négy hónapig utazott Konstantinápolyba és Odessán át Szent-Pétervárra, hol másfélévig tartózkodott, azután Stockholmba s Koppenhágába utazott és onnét ismét visszatért Szent-Pétervárra, majd Moszkvába s Lieflandba ment és Poroszországon, Szászországon keresztül Bécset és Pestet látogatta meg, s 1836. márcz. 19-én Brassóba érkezve visszatért Bukarestbe. Kevés idő multával S. lemondott lelkészi állásáról és egy általa alapított nevelőintézet vezetésével foglalkozott. Meghalt 1850. ápr. 10. Bukarestben. — Munkája: *Nachricht* über die Entstehung, Fortdauer und den gegenwärtigen Zustand der evangelisch-lutherischen Gemeinde zu Bukarest im Fürstenthume der Walachei. Zum Besten der evang.-lutherischen Kirche in Bukarest. St.-Petersburg, 1834.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon. Kronstadt, 1871. III. 156. l. — *Petrik* Bibliogr.

Sarbó *Artur*, orvosdoktor, egyetemi magántanár, szül. 1867-ben Pesten, hol 1891-ben nyert orvosdoktori oklevelet. 1892-ben a budapesti egyetem orvosi fakultásának Schordán-féle ösztöndíjával külföldi tanulmányútra kelt. 1895-ben Budapesten mint idegorvos telepedett le. 1897-ben egyetemi magántanárrá habilitálták az idegkórtani diagnostika és vizsgálati módszerek cz. tanágból. A minisztérium megbízásából az iskolaorvosi cursuson előadója a beszédhibák kór- és gyógytanának. 1902. kinevezték a gyógypaedagógiai szakvizsgák vizsgálótanárává. 1894 óta tagja a jogászegyesület büntetőjogi osztályának. A beszédhibában szenvedők áll. tanítóképző és gyógytanfolyamának vezetője és a gyógypaedagógiai intézetek országos szaktanácsának rendkívüli tagja. — Czikkei az Orvosi Hetilapban (1891. A hysteriás lázról, a Pasquich-díjjal jutalmazva, bővebb közlése az Archiv f. Psychiatrieban, Kimutatás Laufenauer tanár egyetemi elme- és idegkórtani ambulantiájáról, Hysteriás hűdésekről, 1892. Az akromegaliáról, Casuistikus közlemények Laufenauer tanár ideg- és elmekórtani 1892. évi ambulantiájáról, 1893. Néhány vonás Charcot tudományos jellemzésére, 1895. A tetaniáról, kóroktani és kórtani tanulmány, 1896. Az ulnaris és peronaeus tünetről); a M. Orvosi Archivumban (1892. A házinyúl gerinczveleje ép idegsejtjeinek szerkezete és azok elváltozásai phosphor- és morphium-mérgezéseknél, 1898. Adatok a hólyag, végbél és erectio központjainak localisálásához az emberi gerinczvelőben, 1897. Újabb adatok az ulnaris és peronaeus analgesiájáról); a Gyógyászatban (1894. A lues szerepe a tabesnél és paralysis progressivánál); a Természettud. Közlönyben (1894. Edinger új rajzoló készüléke, 1895. A gerinczvelő elváltozásai Steron-féle kisérletben); a Wiener Klinische Rundschauban (1895. Ueber einen Fall von Meningitis basilaris syphilitica gummosa); a Pester mediz.-chirurgische Presseben (1896. Neurologische Beobachtungen); a Nyelvtudom. Közleményekben (1902. Népszerű útmutatás a beszédhibák felismerésére). — Munkái: 1. *Ideggyógyászati megfigyelések.* Bpest, 1897. (Klinikai Füzetek VII. 7.) — 2. *A tabes* therapiája aetiologiai szempontból. U. ott, 1898. (Különny. az Orvosi Hetilapból.) — 3. *A szervi hűdések* klinikai jellegéről. U. ott, 1899. (Különny. a Gyógyászatból.) — 4. *A compensáló* gyakorlati gyógymódról. U. ott, 1899. (Különny. a Gyógyászatból.) — 5. *Ólommérgezés* okozta általános izomsorvadás. (Adat az ólommérgezések kórtanához.) U. ott, 1900. (Különnyom. a Gyógyászatból.) — 6. *Népszerű útmuta-*

tás a beszédhibák felismerésére és elhárítására. Szülők és tanítók részére. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministerium megbízásából. U. ott, 1901. — 7. *Az epilepsia* kór-, és gyógytanának jelen állása. U. ott, 1904. — 8. *A beszéd* összes vonatkozásaiban, különös tekintettel a gyermekkorra. U. ott, 1906.

Laufenauer Károly, Jelentés dr. Sarbó Artur. irodalmi munkásságáról. Bpest, 1897 (Czikkeinek kritikája.) — *M. Könyvészet* 1901., 1904. — *Pallas Nagy Lexikona* II. Pótkötet 1904. 563. l. — *Petrik, M.* Könyvészet 1886—1900. 736. l.

Sárcsevics *Ambrus*, Szabadkán (Bács-Bodrogm.). — Munkái: 1. *A nemzetiségi kérdés* Magyarországban szerb szempontból. Írta Popovics Milos (a «Vidov Dan» szerkesztője Belgrádban), ford. és kiadta. Szabadka, 1865. — 2. *Magyar délszláv* közigazgatási és törvénykezési műszótár. Magyar-délszláv rész. U. ott, 1870.

Petrik Könyvészete és a m., n. múzeumi könyvtár példányairól.

Sárdi *Imre*, szent Domonkos-rendi szerzetes. — Munkája: *Einfältige,* das ist aufrichtige und wohlgegründete Kanzelrede, wodurch der gegen Gott, König und Vaterland gut gesinnte Seelsorger... die seinentheils zum himmlischen Abendmahl, theils in das grosse Schauspiel des fränkischen Kriegs eifrig einladet am anderten Sonntage nach Pfingsten. Steinamanger, 1799.

Petrik Bibliogr.

Sárdi *István*, unitárius lelkész. — Czikke a Család és Iskolában (1889. Dr. Bartók István életrajza és könyvism.); a Keresztény Magvetőnek is munkatársa volt.

A m. n. múzeumi könyvtár példányaiból.

Sárdi *József*, unitárius kántor-tanító, S. Sámuel lelkész és Bagoly Juliánna fia, szül. 1822. márcz. 18.; a kolozsvári unitárius gymnasiumban tanult Brassai Sámuel igazgató alatt; foglalkozott az irodalommal és a modern nyelvek tanulásával; írt a Lant cz. ifjusági lapba, melynek szerkesztője volt. 1848-ban iskolamester és énekvezér lett Felső-Rákoson. 1861-ben a kolozsvári ekklézsia hívta meg énekvezéri és tanítói állásra. Tagja volt a kolozsmegyei tanítóegyesületnek és választmányának; az unitáriusok főtanácsa pedig még 1861-ben megtisztelte az egyháztanácsossággal. Meghalt 1887. decz. 18. Kolozsvárt. 300 forintot hagyott az ekklézsiára.

Keresztény Magvető 1889. 372. l. (Péterfi Dénes).

Sárdi *Sámuel*, unitárius lelkész, S. István lelkész és Bencze Judit fia, szül. 1783. febr. 23. Toroczkó-Szent-Györgyön; hivataloskodott mint iskolamester Abrudbányán (1807—1810), Vargyason (1811—1812), mint pap H.-Szent-Mártonban (1818—14), Laborfalván (1815—27), Árkoson (1827—36) és Toroczkón (1837-től). Meghalt 1854. jún. 18. — A reformátusok énekeskönyvében: «Szűkölködünk nagy mértékben...» és az unitáriusok énekeskönyvében «Legyen kedves az áldozat...» kezdetű énekeket ő írta.

Keresztény Magvető 1889. 372. l.

Sárffy *Aladár*, bölcseleti doktor, gymnasiumi igazgató, szül. 1858. aug. 18. Takácsiban (Veszprémm.); a középiskolai osztályokat Veszprémben, Nagy-Károlyban és Kolozsvárt végezte; négy évig a kolozsvári egyetemnek volt hallgatója. Időközben, mint katona, a boszniai okkupáczióban is részt vett. 1884-ben tanári oklevelet nyert a bölcseletből, latin és magyar nyelvből és a kegyesrendiek podolini algymnasiumánál kapott alkalmazást mint helyettes tanár. 1887-ben a lőcsei állami főreáliskolához nevezték ki helyettes és 1888-ban ugyanoda rendes tanárnak. 1900 őszén az újonnan szervezett balassagyarmati gymnasiumnál bizatott meg az igazgatói teendőkkel, hol azonban ugyanazon év decz. 28. meghalt. — Írt ismeretterjesztő, tanügyi, bölcseleti, szépirodalmi czikkeket a vidéki és fővárosi lapokba és folyóiratokba közel

kétszáz czikket, nevezetesen a M. Fényképészek Lapjába (1885—88., 1898—1900. A fényképészet aesthetikája I—VIII.); a Közoktatásba (1886. Az ifjusági könyvtárakról); a lőcsei m. kir. áll. főreáliskola Értesítőjébe (1888. Bacon Ferencz inductiója, 1889. Bacon praerogativ instantiái, természeti analogiája és módszerének hiánya, 1897. Jókai írói jellemzéséhez, Jókai és az iskola, Jókai mint regényíró, ism. Egyet. Philol. Közlöny 1898.); a Fővárosi Lapokba (90-es évek elején, elbeszélések); a Budapesti Hirlapba (1893. elb., 1894. A színes fényképek); az Országos Tanáregyesület Közlönyébe (1892—1893. A tanári értekezletek jegyzője, 1898—99. A Németh-féle betűrendes tájékoztató ismertetése, Kérdések az administratio köréből); a Ludovika Akadémia Közlönyébe (1899. Adatok a háború lélektanához, 1900. Egy actuális hadtörténelmi analogia); az Athenaeumba (1900. Jellem és tudomány); a balassagyarmati gymnasium Értesítőjébe (1901. A művészet és a fényképészet); írt még a Tanulók Lapjába (1894—96., 1898—99.), szépirodalmiakat a M. Tengerpartba (1894—95). — Munkái: 1. *A tulajdonról.* Philosophico-ethikai értekezés. Kolozsvár, 1884. — 2. *A classikusok* rhetorikája. Egyetemi segédkönyv tanárjelöltek számára. Bpest, 1890. (Ism. Egyet. Philol. Közlöny 1891.) — 3. *Kalauz* a magyar irodalomtörténet tanulásához. Középiskolai használatra. U. ott, 1891. — 4. *Lélektan* és logika középiskolák használatára. U. ott, 1892. (2. jav. kiadás. U. ott, 1899.). — 5. *Egy középkori doctori disputatio.* Drámai parodia. U. ott, 1900. (Különny. a Tanulók Lapjából. Előadták Modorban, Nagyszombatban, Rózsahegyen és Lőcsén). — A vándorgyűlés cz. bohózata a budapesti vígszínház pályázatán 1896-ban dicséretet nyert; Az ezredleánya cz. társadalmi színművét előadták Lőcsén 1895-ben a városi színházban.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Vajda Emil* Névkönyve 184. l. — *Petrik*, Magyar Könyvészet 1886—1900. Bpest, 1906. 737. l. és Pekár Károly szíves közlése.

Sárffy *Ignácz*, kegyes tanítórendi áldozópap és igazgató-tanár, szül. 1858. nov. 30. Nagy-Vázsonyban (Veszprémm.), 1872. szept. 8. lépett a rendbe s 1879. jún. 27. miséspappá szentelték; 1891 óta Rózsahegyen (Liptóm.) tanár, hol jelenleg házfőnök, tanulmányi ügyvezető, a rendi studium és a főgymnasium igazgatója, a magyar nyelvnek az V. osztályban rendes tanára. — Czikkei a Máramaros és Szatmármegyei Közlönyben (1876—77.), a Zalai Közlönyben, Veszprémi és Nógrádi Lapokban (1877—78. költemények, vezérczikkek, beszélyek és széptészeti értekezések); a nagykárolyi kegyesrendiek főgymnasiuma Értesítőjében (1877. Egy pár paedagógiai tollvonás a gyermeknevelés körül); a Délibábban (1878. A népdal mint a nép jellemének hű kifejezője); a veszprémi róm. kath. főgymnasium Értesítőjében (1879. Az ember álomélete, lélektani eszmecserék); a Természettudományi Közlönyben (XIV. 1882. Szelidült vízi békák); a váczi kegyes tanítórendiek főgymnasiumának Értesítőjében (1891. Népmeséink néhány jellemző vonása és morális igazságszolgáltatása, ism. Irodalomtört. Közlemények I., Egyet. Philolog. Közlöny és Századok 1892). — Munkája: *A nő.* Regény. Bpest, 1884.

Szöllősy Károly, Szerzetes rendek. II. 32. l. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Vajda* Névkönyve 181. l. — *A rózsahegyi kath. főgymnasium Értesítői* 1893—1904. — *A m. kegyes-tanítórend Névtára.* Bpest, 1906.

Sárfői *Mihály*, ev. ref. lelkész és tanár; mint Nagybánya városának alumnusa 1665—66-ban Utrechtben tanult; 1666. jún. 28. igtatták be a nagybányai iskola rectorságába. 1678-ban felső-bányai lelkész volt, majd a nagybányai ev. ref. főiskola rectora. — Munkája: *Disputatio* Theologica De Veteri & Novo Testa-

mento. Quam Deo Favente Opt. Max. Sub Praesidio D. Gisberti Voetii ... Publice defendere conabitur... Ad diem 8. Martii ... Ultrajecti, M.DC.LXVI.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész, 735. l. — *Thurzó Ferencz*, A nagybányai ev. ref. főiskola története. Nagybánya, 1905. 81., 134., 148. l.

Sárfőy *Miklós*, ág. ev. iskola-igazgató Korponán, soproni származású; 1664-ben a wittenbergi egyetemen tanult, de meglátogatta a lipcsei, greifswaldi és frankfurti főiskolákat is. — Munkái: 1. *Disputatio* Metaphysica, De Necessario Et Contingente, Entis absolute Necessarii auspiciis suscepta,... Sub Praesidio... Heinrici Baumann ... placidae ventillationi subjicit ... Wittebergae, 1664. — 2. *Disputatio* VI. De libero arbitrio. Membrum Primum De Statu Controversiae, quoad Thesin resp. U. ott, 1667. (Methodica Formulae 81—91 l.)

Bartholomaeides, Memoriae Ungarorum 162. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész. 700. l. és Horvát István Lexicon Eruditorum cz. kézirata a m. n. múzeumban.

Sárhegyi *(Strecskó) Lajos*, róm. kath. hittanár, szül. 1858. aug. 18. Gyöngyösön (Hevesm.); a gymnasium hat osztályát szülővárosában végezte; ekkor az egri seminariumban jelentkezett, de szűk mellű lévén, elutasították. Az 1870—71. tanévben Gyöngyösön a VI. osztályt megismételte; ezután Egerben és Esztergomban ismét jelentkezett felvételre, de ekkor is elutasították; végre 1871. szept. 8. Váczon a kegyesrendbe vétetett fel; a próbaév elteltével a VII. és VIII. osztályra Kecskemétre küldetett. 1874-től a nagykárolyi gymnasiumban tanított, e mellett magánúton a theologiai tudományokat is bevégezte s 1878. aug. 4. Váczon misés-pappá szentelték föl. Mint gymnasiumi tanár 13 évig működött: Nagy-Károlyban, Máramaros-Szigeten, Váczon, S.-A.-Ujhelyben, Léván, Nagy-Kanizsán és Selmeczen. 1887. júl. 11. az esztergomi főegyházmegye papjai közé vétetett fel. Káplán volt Balassa-Gyarmaton és 1888-ban Udvardon. 1892. jan. 30. a szakolczai kir. kath. gymnasiumban a történelem, földrajz, majd a hittan tanárává neveztetett ki. — Írt 1876—89-ig többnyire költeményeket a következő hirlapokba: Nagy-Károly, Máramaros, Máramarosi Tárogató, Havasi Kürt, Váczi Közlöny, Zemplén, Gyöngyös, Pápai Lapok, Tátravidéki Hiradó, Egri Népujság, Magyar Állam, Vágvölgyi Lapok, Bars, Esztergomi Közlöny, Rózsafüzér; ezek közül egy pár mutatványul Váry Gellért «Árvalányhaj» cz. versgyűjteményében is található. Népdalai közül ezeket: Szép az égbolt..., Hamis szemű ..., Beteg vagyok ..., Most pelyhedzik ..., Mikófalván ..., Megyek, megyek ..., Jaj be rózsás ... a nép is énekli. — Munkái: 1. *Egyházi beszéd*, Szent-István Magyarország első apostoli királya dicsőséges jobbja feltalálásának nyolczszázados ünnepén, 1883. aug. 20. Trencsénben tartá a kegyes-tanítórendi magyar hitszónok. Trencsén. — 2. *Rövid gyászbeszéd*, melyet Trencsénben, Istenben boldogult Marsovszky Elemérnek, a trencséni kir. kath. főgymnasium első osztálybeli jeles és legvallásosabb tanulójának 1883. júl. 7. történt beszentelése alkalmával mondott a kegyes tanítórendi magyar hitszónok. U. ott, 1883. — Kéziratban vannak hitszónoklati művei. — Álnevei és jegyei: Blauti-Oire, S...-s, B. O. és S. L. (Költeményei és a Jó Pásztorban közölt szent beszédei alatt.)

Kisslingstein Könyvészete. — *Zelliger Alajos*, Egyházi Irók Csarnoka 462. l. — *Vajda E.* Névkönyve 196. l. és önéletrajzi adatok.

Sáry *Gábor*. — Alexina cz. fordított érzékeny játékát 5 felv. először adták Pesten 1811. ápr. 17., azután még háromszor és 1813-ban egyszer.

Bayer József, A nemzeti játékszin története. Bpest, 1887. II. 369. l.

Sáry *Mihály*, róm. kath. plébános, szül. 1818-ban, áldozópappá szenteltetett 1844. ápr. 2.; 1846-tól a csanádegyházmegyei seminariumban Temesvárt hittanár és a növendékpapok lelkiatyja volt, 1849-től a szabadságharcz után kilencz évig segédlelkész, 1858-tól plébános Német-Ságon, 1860. a kikindai elemi iskolák igazgatója, 1861. helyettes lelkész Kis-Szent-Péteren, 1862-től administrator Kis-Teremián (Torontálm.), 1866-tól Fakerten, 1873-tól Kübekházán. 1877-ben nyugalomba vonult Szegedre, hol 1897 körül meghalt. — Két czikke van a pesti növendékpapság egyházirodalmi Munkálataiban (1842. Az isteni szolgálatbeli nyelv, 1843. A zsolozsma).

Imrik József, Egyetemes egyházi Névtár. Bpest, 1864. 379. l. — *M. Sion* 1889. 704. l. — *Schematismus* Cleri Csanadiensis 1869., 1896.

Sáringer *János (Kandid)*, bölcseleti doktor, szent Benedek-rendi áldozópap és főgymnasiumi tanár, szül. 1871. márcz. 2. Homok-Bödögén (Veszprémm.), 1888. aug. 1. lépett a rendbe, 1895. júl. 7. áldozópappá szenteltetett és Pannonhalmán a főapátsági főiskolában a növénytan és földrajz tanára volt. Miután a rendből kilépett és az ev. reform. vallásra áttért, 1901 óta a kis-új-szállási ev. ref. főgymnasium tanára. — Czikke a Földrajzi Közleményekben (1902—3. Egy kis földrajz). — Munkái: 1. *Pannonhalma* éghajlata. 18 táblával. Győr, 1896. — 2. *A Balaton* környékének éghajlati viszonyai. Bpest, 1898. 8 szövegközti czinkografált ábrával, 51 táblázattal és 10 cinkogr. térképmelléklettel. (A Balaton tudományos tanulmányozásának eredményei, I. köt. 4. rész, 1. szakasz.) — 3. *A Balaton* vizének fizikai tulajdonságai. U. ott, 1900. 27 táblázattal és 15 ábrával. (Ugyanannak I. köt. 5. rész 1. szakasza). Mind a két munka németül is megjelent. — 4. *Fizikai földrajz* a felsőbb leányiskolák számára. U. ott, 1903. (Szuppán Vilmossal együtt.)

A pannonhalmi szent Benedek-rend Névtára 1898. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900. Bpest, 1908. 37., 737. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Sarkady *Elemér*, hírlapiró, S. László volt 48-as honvédhadnagy, később Kristyóron körjegyzőnek fia, szül. 1864-ben. 1881 körül Budapesten joghallgatóból lett ujságíróvá s előbb a Magyarország, majd a Pesti Napló szerkesztőségének volt tagja. Innét Szombathelyre került, hol a függetlenségi párt hetilapját, a Dunántúlt szerkesztette s élénk részt vett a vasmegyei heves pártmozgalmakban. E lappal egyidőben (1882) keletkezett a szintén függetlenségi párti Volksfreund cz. német hetilap, S. szerkesztése alatt. Visszatérve a fővárosba, a Pesti Hirlapnak, majd az Egyetértésnek lett a dolgozótársa; innét azonban, megrongált egészsége miatt ismét vidékre költözött Biharba a szüleihez. Felgyógyulva a Budapesti Hirlapnál talált foglalkozást. Legutolsó, nagyobb feltűnést keltő hírlapírói működése az oláh püspökök meginterwiewolása volt. Az oláh kérdéseken kívül főleg közgazdasági s katonai dolgokról írt. A Ludovika akadémiát kitűnően elvégezte s azt mint honvédhadnagy hagyta el; a vasmegyei éles pártoskodások közepette azonban tiszti rangjáról leköszönt. Mellbetegségéből felgyógyulást keresendő 1893. márcz. elején Meranba ment, de állapota ott még súlyosbodott és márcz. 21. meghalt, 32 éves korában. — Czikkei közül a Fővárosi Lapokban (1878. 250. sz. A geinai leányvásár). — Munkája: *Az Asbóth-Zichy-ügy*. Bpest, 1879.

Kiszlingstein Könyvészete. — 1893: *Budapesti Hirlap* 81., 86. sz., *Fővárosi Lapok* 81., *Nemzet* 81. sz., *Vasárnapi Ujság* 13. sz. — *Magyarország* Vármegyéi és Városai. Vasvármegye. Bpest, 1898. 353. l.

Sarkady *Ferencz*. — Munkája: *A bába* és családja és a megbabonázott kézfogó. Debreczen, 1862.

Petrik Könyvészete.

Sarkadi *Ignácz*, a budapesti betegsegélyző-pénztár igazgatója; 1891-ig a jegyzői tisztet viselte s titkári czímmel szolgált. Kohn családi nevét 1891-ben változtatta Sarkadira. — Munkái: 1. *A nagyváradi pincze-egylet története.* Nagyvárad, 1899. Szerző arczk. — 2. *A betegsegélyezés* reformja. Bpest, 1901.

Századunk névváltoztatásai 196. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányaiból.

Sarkady *István*, hírlapíró és szerkesztő, szül. 1834. decz. 24. Gyöngyösön (Heves-m.), hol a gymnasiumot végezte; a bölcseletet 1852—53-ban az egri lyceumban tanulta. Azután felvették a veszprémi papnövendékek sorába s a pesti központi papnevelőbe küldték; itt végezte a négy évi theologiai tanfolyamot. Azonban fölszenteltetése előtt búcsút vett a papi pályától és teljesen az irodalmi pályán működött. Meghalt 1892. decz. 7. Budapesten. — Mint növendékpap a Kath. Hetilapba és a Religióba írt; 1855-ben pedig a Török János bécsi Magyar Sajtójában lépett fel a világi irodalom terén. 1857-ben az akkori összes szépirodalmi lapok közöltek tőle eredeti történeti beszélyeket. 1858-ban segédszerkesztője volt a Boros Mihály által szerkesztett Társalgó cz. népies irányú lapnak. 1860. aug. átvette a Népujság szerkesztését, mely később Sárosy Gyula számüzetéséből való visszatérésekor Trombita czímet vevén fel, azt 1861. márcz. 2-től május 31-ig szerkesztette, mikor a szerkesztéstől rendőrileg eltiltatott. 1862-ben a Sárosy-Albumot szerkesztette; ebben a Sárossy Gyuláról írt czikke a cs. kir. rendőrség által megsemmisíttetett, S. pedig haditörvényszék elé állíttatott és hat hónapra elítélték, melyből egy hónapot a Károly-kaszárnyában ki is töltött 1863-ban, de azon év nov. 19. Erzsébet királyné nevenapja alkalmából többi politikai fogolytársaival együtt kegyelmet nyert. 1864-re Hajnal cz. naptárt szerkesztett; majd később bécsi leveleket írt a Pesti Naplónak nyílt jegy alatt. 1879-ben és 1880. május 20-áig az Uj Esztergom cz. lapot szerkesztette; ugyanő alapította 1879-ben az Esztergom és Vidéke cz. lapot, de attól három havi munkásság után megvált. 1880-ban visszatért Budapestre és fölelevenítette a Trombita cz. lapját, de az csak pár hónápig élhetett. 1885-ben a Nemzeti Politika főmunkatársa lett. Meghalt 1892. deczember 8. Budapesten. — Czikkei a Pesti Divatlapban (1846. A veres haraszt, népmonda); a M. Sajtóban (1856. 236. Gyöngyös, okt. 1., 275. sz. Gyöngyös nov. 22., 1857. 119. Gyöngyös, máj. 18.); a Családi Lapokban (1857. II. Két tört. beszély); a Divatcsarnokban (1858. Pécs, május végén és tört. beszély, 1860. tört. beszély); a Hölgyfutárban (1858. tört. beszély); a Nővilágban (1858. tört. beszély); az Aradi Hiradóban (1859. beszély); az Új M. Múzeumban (1859. I. Pécsi püspöki könyvtár); a Hazánkban (II. 1860. Rozgonyi Simon); a Nép Ujságában (1860. II. A kuruczok szelleme, tört. beszély); a Vasárnapi Ujságban (1861. 47. sz. Sárosy Gyula életrajza, névtelenül); a Delejtűben (1861. Hadnagioknak tanosagh, versezet Sebastianus literatustól: Tinódi); az Emich Gusztáv Nagy Naptárában (1861. tört. beszély); az Esztergom és Vidékében (1879. 1. sz. Palkovics Károly, Esztergom polgármestere, 3. sz. Forgách Ágoston gróf püspök, 17. sz. Frey Vilmos, az esztergomi takarékpénztár vezérigazgatója). — Munkái: 1. *Történeti beszélyek.* Pest, 1858. Két kötet. — 2. *Arany hullámok* a történelem tengeréből. U. ott, 1859. (Beszélyek.) — 3. *Hajnal.* Arczképekkel és életrajzokkal diszített album, szépirodalmi függelékkel. 1863. (ism. M. Sajtó 265. sz.) 1868. Bécs, 160 arczképpel és 1873. Bpest, Három 4rét kötet körülbelül 500 kőnyomatú arczképpel. — Jegyei a Pesti Naplóban báró Kemény Zsigmond szerkesztése alatt a kiegyezés előtt: nyíl.

jegy a vezérczikkeinél; a Nemzeti Politikában pedig (X) jegy alatt politikai szemléket írt.

Petrik Könyvészete és Bibliogr. — *Fővárosi Lapok* 1892. 340. sz. — A m. n. múzeumi könyvtár példányairól, önéletrajzi adatok és gyászjelentés.

Sarkadi *József*, a nagyváradi szállodások és vendéglősök ipartársulatának és a pinczér-egyletnek titkára, a «Mi Érdekeink» cz. szaklap szerkesztője volt 1903. júl. 31-től 1904-ig az 5. számig Nagyváradon. Kohn családi nevét 1881-ben Sarkadira változtatta. — Munkája: *A nagyváradi pinczér-egylet* harmincz-éves története. Nagyvárad (1904). Fénynyom. képekkel.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Sarkadi *Lajos*, jogi doktor, kereskedelmi és iparkamarai titkár, Kohn Hermann mészáros és Czigler Rozália fia, szül. 1861. aug. 17. Ant-on (Biharm.); a nagyszalontai ev. ref. gymnasiumba iratkozott be, a II. osztályt Békésen járta, a többi osztályt Nagyváradon 1882-ben befejezte és a budapesti egyetem jogi fakultására iratkozott be, hol négy félévet elvégezvén, közben az önkéntesi év befejezte és a tiszti vizsga letétele után visszatért Nagyváradra. Itt 1884-ben honvédhadnagygyá kineveztetett és 1887-ben a nagyváradi akadémián absolutoriumot kapott. Időközben Kohn családi nevét Sarkadira változtatta. 1890-ben a kolozsvári egyetemen jogi doktorrá avattatott. Miután előbb a nagyváradi jogakadémián a jog- és államtudományi vizsgákat is letette, eleintén mint kir. közjegyzőjelölt, majd mint ügyvédjelölt működött s időközben tartalékos honvéd főhadnagygyá előlépett. 1890 óta kereskedelmi és iparkamarai titkár Nagyváradon, hol a kereskedelmi iskolában 1895-től mint bejáró tanár a közgazdasági ismereteket tanította. 1891—94-ben kereskedelmi miniszteri biztos volt ez intézetnél. Szerkeszti a kamara évi jelentéseit. — Politikai, társadalmi és közgazdasági czikkeket és költeményeket írt a nagyváradi hirlapokba s a Nagyvárad belmunkatársa volt a 80-as években; a 90-es években a nagyváradi Szabadságba is írt költeményeket és színházi tudósításokat. Czikkei a M. Kereskedelmi Múzeumban (VI. 24. A hiteltörvénykezés reformja); a Magyarország Vármegyéi és Városai, Biharvármegye cz. monographiában (A bányászat, ipar és kereskedelem). — Munkái: 1. *Első hajtás*. Költemények. Nagyvárad, 1886. (Ism. a nagyváradi Szabadság 184. sz.). — 2. *Bihar vármegye* és Nagyvárad város közgazdasági viszonyait feltüntető Jelentés 1891—1905. évekről. U. ott, 15 füzet. — 3. *Nagyvárad* város állatvásárainak az árú és terményvásárral kapcsolatban a «Kommendáns» réten való elhelyezése. U. ott ... — 4. *Biharvármegye* agyag, cement, aszfalt és kőiparának 1890. állapotáról. U. ott,... — Ezeken kívül a kereskedelmi és vámszövetségre vonatkozó Emlékiratok. — Szerkesztette és kiadta a Nagyváradi Hirlapot 1893. decz. 24-től, mely 1894-ben megszűnt a 73. számmal. Pénzes hajdu czímű 3 felv. népszínművét 1890. jún. 25. adták elő Nagyváradon (ism. a Nagyváradi Hirlap 1890. 122. sz.).

Schack Béla, Kereskedelmi iskoláink és tanáraik. Budapest, 1896. 61. l. — *Századunk* névváltoztatásai 196. l. — A m. n. múzeumi könyvtár példányáról és önéletrajzi adatok.

Sarkady *László*, 1848—49. honvédtiszt. — Czikke a Honvédek Könyvében (1861. III. A verestoronyi események).

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Sarkady *Sándor*. — Munkája: *Betű- és hangrögzítő* képletes magyar abc és olvasókönyv. Bpest, 1905.

M. Könyvészet 1905.

Sárkány *Ármin*, jogi doktor, Pécs sz. kir. város rendőrkapitánya. — Munkája: *A közigazgatási* hatóságok elé utalt kihágások. A fennálló törvények és rendeletekből összeállította. Bpest, 1902.

M. Könyvészet 1902.

Sárkány *Dávid*, ev. ref. lelkész és főiskolai tanár, szül. 1700 körül; tanulmányait Sárospatakon, hol 1719. szept. 13. lépett a felső osztályba, s 1722-től Marosvásárhelyt végezte, honnét 1729-ben külföldre ment s ez évben az utrechti, 1730. a franekeri egyetemre iratkozott be. Hazájába visszatérvén, 1731. radistyáni, 1733. végén mezőcsáti lelkész, 1734-ben pedig sárospataki bölcselettanár lett; ez állását «De profanae eruditionis eximia utilitate in sacris» cz. értekezésével foglalta el. 1758-ban nyugalomba vonult és Miskolczra költözött, a hol 1762. szeptember 18. meghalt. — Munkái: 1. *Halotti magyar oratio* Rádai Pál felett Losonczon 1733. Szent Mihály hava 20. napján. Hely n. — 2. *Analytica* Exegesis primae epistolae Joannis inter catholicas Epistolas Apostolorum, ab Ecclesia Christiana, semper habitae. Tiguri, 1757. — 3. *Commentarius* in tertiam S. Joannis epistolam. (Szintén Svájczban nyomatott.) — Munkáinak nagy része kéziratban maradt.

Weszprémi, Succincta Medicorum Biogr. Cent. Alt. Pars Post. 288. lap. — *Danielik*, Magyar Irók II. 276. l. — *Petrik* Bibliogr.— *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára. III. 174. l.

Sárkány *Farkas*. — Levelei: Chicagóból (amerikai Egyesült-Államok) 1882. decz. 29., 1883. febr. 19., márcz. 27., ápr. 9 (Pesti Hirlap 1883. 18., 76., 109., 117. sz.).

A m. n. múzeumi hirlap-könyvtár példányaiból.

Sárkány *Ferencz* (ilenczfalvi), ev. ref. kollegiumi nyug. tanár, S. Farkas ref. lelkész és Diószeghy Sára fia, szül. 1822. márcz. 19. Szilágy-Csehben; a korán árvaságra jutott fiú anyjával és fitestvéreivel Zilahon töltötte gyermekéveit és az ottani kollegiumban végezte a gymnasiumot. Jogi és theologiai tanfolyamra Kolozsvárra ment, hol a tanítói vizsgálat letétele után 1845-ben a mennyiségtan tanítójául alkalmazták. 1848. okt. nemzetőrnek állott, hol az év végeig szolgált. 1849. jan. elején beállott honvédnek a 95. zászlóaljhoz; mint hadnagy résztvett aug. 13-án a temesvári csatában. Azután bujdosott az alföldre, később a Szilágyságba rokonaihoz. Rövid idő mulva alkalmazást nyert a kolozsvári ref. kollegiumnál. Letette a papi szigorlatot, s mint tanító és nevelő pénzt gyűjtött, hogy külföldi akadémiákra mehessen. Végre 1853-ban Bécsbe mehetett és egy évet mathematikai s physikai tanulmányokra fordított. 1854-ben ismét visszatért a kolozsvári kollegiumhoz, hol előbb segéd, később tanári állást nyert és 1885-ig a mathematika tanára volt. A ref. kollegium élén hosszú ideig állott mint tanvezető vagy igazgató-tanár. 1885-től mint nyug. tanár leginkább egyházi érdekeknek szentelte idejét. A kolozsvári ev. ref. egyház gondnoka, az erdélyi ev. ref. egyházkerület közfőtörvényszékének birája volt. Meghalt 1896. márcz. 19. élete 75. évének első napján Kolozsvárt. — Czikkei a kolozsvári ev. ref. gymnasium Értesítőjében (1881. Igazgatói zárbeszéd); az 1848—49. Történelmi Lapokban (1895. 134. l. Személyi kérdés Szász Gerőt illetőleg és a nagyváradi menekülés).

1848—49. Történelmi Lapok 1896. 7. száma, arczk. — *Magyarország* 1896. 81. sz. és gyászjelentés.

Sárkány *György*. — Munkája: *Az idvösseges* kimuláshoz való készületnek tudománya. Németből fordítatot Sárkány György által: Es meg jobitatot Vidos Lénárd galgóczi Praedicator által. Gyula-Fejérvár, 1632. (Sibolti Demeter, Lelki Hartz, ... cz. munkájában a 11. levelen kezdve.)

Szabó Károly, Régi M. Könyvtár. I. 272. l.

Sárkány *Imre*, ág. ev. főgymnasiumi tanár, S. János közbirtokos és Hajnóczy Janka (a Martinovics-féle összeesküvésben részes Hajnóczy József rokonságából származott) fia, szül. 1854. nov. 24.

Kaskantyú pusztán (Pestm.); középiskoláit az aszódi al- s a szarvasi és iglói főgymnasiumban végezte. 1872—75-ig a budapesti egyetemen a történelem-földrajzi szaktárgyakat hallgatta; majd egy évig a gyakorló gymnasiumban mint tanárjelölt foglalkozott. Ezután nevelő volt b. Nyáry Jánosnál Gömör-Jánosiban. 1879-ben nyert tanári oklevelet. 1880 óta mint gymnasiumi tanár működött, előbb Aszódon, majd a rimaszombati egyesült prot. főgymnasiumban. A kishonti esperességi gyámintézet és a rimaszombati ág. ev. egyház jegyzője, a budapesti gyorsírászati egylet levelező tagja és az ifjúsági gyámintézet elnöke volt. 1897-ben Szarvasra hívták meg szintén főgymnasiumi tanárnak; azóta ott működik. — Czikkei a rimaszombati egyesült prot. főgymnasium Értesítőjében (1887. Alkotmányunk 1848-iki reformjáról, 1889. Párhuzamos vonások a magyar és a nagy franczia forradalomban, 1896. Egy pillantás ezeréves küzdelmünkre); a Gömör-Kishontban (1887—1889. Tárczaczikkek és történelmi könyvismertetések). Költeményeket írt még az Ország-Világba (1901—1906). — Munkái: 1. *Magyarország* történetének főeseményei. Segédfüzet a magyar történelem tanításához. Rimaszombat, 1889. — 2. *Az osgyáni ág. h. ev. egyházmegyei nemzeti gymnasium története.* U. ott, 1897. (Különny. a rimaszombati főgymnasium Értesítőjéből és Bodor István, A rimaszombati egy. prot. főgymnasium története. U. ott, 1899. cz. munkának II. része.)

Rajner Ferencz Névkönyve 105. lap. — *A rimaszombati egy. prot. főgymnasium Értesítője* 1898. 65. l. — *A szarvasi ág. ev. főgymnasium Értesítője* 1906. 56. l. és önéletrajzi adatok.

Sárkány *János*, ág. ev. lelkész, S. Sámuel lelkész és Klementisz Apollonia fia, szül. 1820. nov. 12. Duna-Egyházán; iskoláit Sár-Szent-Lőrinczen, Aszódon, Selmeczen és Pozsonyban végezte; ez utóbbi helyen theologiát hallgatott, azután a gróf Zay-családnál nevelősködött. 1842. okt. 15. a jenai egyetemre iratkozott be, hol egy évet töltött. Hazatérve édesatyja, akkor pilisi lelkész mellett segédkezett. 1845. máj. 7. Selmeczen segédlelkésznek felszentelték; egy-két havi segédlelkészkedése után Kiskőrösön lelkész lett, mely állását 1861-ben az aszódival, 1868-ban pedig a szarvasival cserélte fel. A pesti egyházmegye körlelkésze, majd főesperese lett; ez állásától 1878-ban vált meg. Egyházmegyei számvevőszéki elnöki hivatalát haláláig viselte. Meghalt 1895. jún. 18. Szarvason. — Czikkei a Vasárnapi Ujságban (1857. Felvilágosítás Petőfi Sándor születéshelyéről s napjáról, ezzel Petőfi születési helyét és napját végleg meghatározta, 1862. A Petőfi-emlék felállítása Kis-Kőrösön); a Családi Lapokban (1857. Az egély, példázat, Rembrandt, a száz aranyforintos kép, Berta hárfája, legenda francziából); a Kétgarasos Ujságban (1859. Példák, melyek bebizonyítják, hogy a magyar földesúr jobbágyának édes apja volt, A félkegyelmű fiú); a Nővilágban (1859. Don Bernardo de Zuniga); a Képes Ujságban (1859. Mit beszélt az én Pál bátyám egykor, Régi nóták, képes kiadásban, Fischer uram háza népének története, Megjártuk, szomorú történet, énekli egy szerencsétlen hegedűs a XIX. századból, 1860. Podmanini várrom, egy rege az előidőből, Csudálatosak Alahnak utai); a Prot. Egyh. és Isk. Lapban (1882. Az anyakönyvvezetési vitás kérdéshez).

Ábel-Hekes, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen. Bpest, 1890. 107. l. — *Evang. Egyházi Szemle* 1895. 106. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1895. 26. (Nekr.).

Sárkány *János Ferencz*, a magyar lovaregylet nyug. titkára, szül. 1838-ban Pesten, iskoláit is itt járta. Részt vett az 1859. olasz hadjáratban. 1860—61-ben az altiszteket képző iskolában az erődítéstan és számtan tanára volt. Majd kilépett a katonaságtól és a sport-irodalom

művelésével foglalkozott. 1872—95-ig a m. lovaregylet titkára volt. Jelenleg nyugalombon él Budapesten. — Czikkei a Hölgyfutárban (1863. 74—77. sz. Ratcliff, szomj. Heine után szabadon ford.); a Hazánk és a Külföldben (1865. Flórencz, 1866. Velencze); Vadász- és Versenylapban (1868. Newmarket és ismertetése, Hypp. Bl. után) sat., az Emich G. Nagy Képes Naptárában (1869. A tengerek és levegőür physikai geographiája, 1867. Kirándulás Angliába, 1870. Hol keletkeztek az első szerves lények?); a Reformban (1873. 288., 285., 286. sz. A hazai falka-vadászatok története); a Pallas Nagy Lexikonában a lósport-czikkeket írta. — Munkái: 1. *Swanton Belloc Luiza, Pierre* és Pierrette a kis kéményseprők, vagy a csavargó élet veszélyei. Ford. németből. Pest, 1868. — 2. *Gyepkönyv.* Bpest, 1873—76. és 1880. — 3. *Verseny-Naptár* jövő versenyekre. Bpest, 1874., 1875. és 1876-ra. — 4. *A magyar és osztrák birodalomban tartandó lóversenyek* hiteles programmja 1876-ra és néhány ivadékversenyek a jövő évekre. U. ott, 1876. (Jövő lóversenyek Naptára 1876-ra I. rész.). — 5. *Lóversenyek könyve.* U. ott, 1895. — Szerkesztette a Vadász- és Versenylapot 1869-től 1902-ig, mint tulajdonos kiadója maradt azután is; az Emich G. Nagy Képes Naptárát 1869-re, az Athenaeum Kis Képes Naptárát 1871—73. és Nagy Képes Naptárát 1870-től 1874-ig; a Verseny-Naptárt 1874-re és 1875-re; a Vadászok Zsebnaptárát 1887—99-re (Egerváry Gyulával együtt); a Sport-Könyvtárt 1881-ben, hat füzetet; a Sport-olvasmányokat 1881-ben; az 1881-iki lóversenyek hiteles eredményeit (Bpest, 1882); a Vadász- és Versenylap Sport-Albumát, arczképekkel és képekkel 1896-ban.

Szinnyei Könyvészete. — *Petrik* Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 882. l. — *Petrik* Könyvészete 1886—1900. 787. l.

Sárkány *József*, alcsuti prédikátor, (1820); 1780. júliustól 1782. júniusig a svájczi akadémiákon tanulással töltötte idejét. — Munkái: 1. Zürichben 1781 körül adott ki névtelenül egy német munkát a protestánsokat sértő történetekről, néhány latin versét is hozzá csatolva (ezen munkájából azonban, saját állítása szerint, egy példány se jött Magyarországba.) — 2. *Mária Antoniának*, Franczia-országkirálynéjának, Mária Therézia kedves leányának, s a XVI. Lajos franczia király hites párjának Páris várossában lett kegyetlen megöléttetése, mind-szent-havának 16-dik napján 1793. Vácz. (Költemény.) — Kéziratban; A Turicumi Respublicától való el bucsuzásom 1782-ben Sappho-i versekben 1782.; Csabdiban laktában: A Lipsiai Reformata Ekklesia számára Zollikofer Prédikátor által öszve szedett német énekes könyvből mintegy 150 dalt fordított magyar versekben, az énekek nótáira, melyel Magyarországon énekeltetnek; Acsán írt két dissertatiót.

Petrik Bibliogr. — *Horvát István*, Lexicon eruditorum. (Kézirat a m. n. múzeumban: Levele, Al-Csút, 1820. ápr. 11. Pakróczy János lelkészhez Vaalba.)

Sárkány *József* (ilenczfalvi), a budapesti kir. itélőtábla alelnöke, szül. 1828. febr. 27. Duna-Egyházán (Pestm.); iskoláit az aszódi gymnasiumban végezte, hol Petőfi Sándornak volt iskola- és lakótársa. Az ügyvédi oklevél elnyerése (1847) után a közszolgálatot Pest vármegyénél kezdte meg. 1848-ban a pestvármegyei követek kiséretében a pozsonyi országgyűlésre küldetett, hol Kossuth Lajos követi irodájának volt a főnöke. Mikor Kossuth pénzügyminiszter lett, Sárkányt elnöki fogalmazójának nevezte ki, de ez állásában csak rövid ideig maradhatott, mert, mint hadkötelezett, honvéddé lett és a hadügyminiszterium felhívására a hadbirói vizsgát kitűnő sikerrel letevén, a 39. sz. magyar gyalogezrednek hadbirájává nevezték ki s innét az Aulich

tábornok parancsnoksága alatt állott második hadtest táborkarához törzshadbirói minőségben igazságügyi főnökké léptették elő. Ezután, saját kivánságára, századosi rangban a Don-Miguel sorezred 1. zászlóaljához helyezték át, majd az 1849. aug. 3. komáromi kirohanáskor a csatatéren, hol három sebet kapott, őrnagygyá lépett elő. A komáromi kapituláczió után Angol-, Franczia-, Németországban és Hollandiában tartózkodott és a jogi tanulmányoknak élt; visszatérte után pedig 1850-től mint ügyvéd működött. Mint kitűnő jogász csakhamar több uradalomnak lett jogügyi igazgatója, pénzintézeteknek és társulatoknak jogtanácsosa és több hazai vállalat igazgatóválasztmányának tagja. Pest városa képviselőtestülete tagjává s az ő kezdeményezésére alakult első ügyvéd-egyesület egyhangúlag alelnökévé választotta. 1869. máj. 10. az igazságügyminiszter a m. kir. itélőtáblához biróvá nevezte ki s e hivatalán kívül mint a pestkerületi esküdtszéki sajtóbiróság teendőivel megbízott táblai küldöttség elnöke működött. 1869. nyarán hosszabb utazást tett, különösen a börtönügyet tanulmányozva, több időt töltött Münchenben és Párist is meglátogatta. 1871. a pesti kir. törvényszék elnökévé nevezték ki. Mint miniszteri biztos ő szervezte a budapesti kir. törvényszéket, melynek 1872. jan. 1-től 1875 okt. 20-ig elnöke volt. E minőségében különös érdemeket szerzett a budapesti ügyvédi kamara, a közjegyzői kamara szervezése és a főváros pesti részének telekkönyvi átalakítása körül. 1875. a budapesti kir. itélőtábla egyik tanácselnökévé nevezték ki. Munkásságának jutalmául kapta 1876. febr. 2. a Lipót-rend lovagkeresztjét. 1886 végén a bpesti kir. tábla alelnökévé nevezték ki és 1887. jan. 3-tól a büntető szakosztályt vezette. Jelentékeny részt vett a magyar büntető törvénykönyv javaslata feletti bizottsági tárgyalásokon. A sajtótörvény reviziója iránt javaslatot dolgozott ki. 1884-ben elnöke volt a szerzői jogról szóló törvényjavaslat feletti tanácskozásnak és ezt 27 ülésben vezette. A budapesti ág. ev. magyar egyháznak több mint másfél évtizeden keresztül világi felügyelője volt. Választmányi tagja volt a magyar jogász-egyesületnek, alelnöke az országos jogászgyűlés állandó bizottságának, bizottsági tagja a székesfőváros és Pestvármegye törvényhatósági képviselőtestületének. 1901. márcz. 21. nyugalomba vonult. Meghalt 1903. deczember 6. Budapesten. — Irodalmi munkásságáról a szaklapok és a magyar jogászgyűlés Évkönyvei tesznek tanuságot. — Czikkei a Jogtudományi Hetilapban (1866. Adalék a vámok történetéhez, A jelzálogra vezetett kielégítési végrehajtás eseteiről); a Jogtudományi Közlönyben (1876. Büntetőtörvénykezésünk multja); a Nemzetben (1888. 97. szám. Levele Trefort miniszterhez: Esterházy gróf emlékezete).

Budapesti Közlöny 1869. 107. sz. — *Fremdenblatt.* Wien, 1869. 312. sz. — *Magyarország és a Nagyvilág* 1872. 1. sz. arczk. — *Vasárnapi Ujság* 1887. 1. sz. arczk. — *Ország-Világ* 1889. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 540. l. — *Budapesti Hirlap* 1903. 337., 338. sz. és gyászjelentés.

Sárkány *Lajos* (ilenczfalvi), bölcseleti doktor, ev. ref. kollegiumi tanár, szül. 1860. ápr. 30. Kolozsvárt; egyetemi tanulmányait 1879—1884-ben Kolozsvárt, 1884—85. Berlinben végezte. 1883-ban tett tanári vizsgát és 1885. szept. elején a kolozsvári ev. ref. főgymnasiumban a mennyiségtan és természettan tanára lett (azon a tanszéken, melyet az 1885-ben nyugalomba vonult édes atyja, S. Ferencz, a XVIII. század végén anyjának nagyatyja, Méhes György és utána a fia, Méhes Sámuel töltöttek be). Az erdélyi ev. ref. tanárok általános özvegy-árva-segélyalapjának pénztárnoka. 1896—1902-ig a kolozsvári ref. kollegium igazgatója volt; 1902 óta az erdélyi ref. egyházkerület tanügyi előadója és több évig volt igaz-

gató-tanácsának számvevője. — Czikkei a kolozsvári ref. kollegium Értesítőjében (1887. A mathematika tanultatása, 1896—1902. Az iskolai évet megnyitó és bezáró beszédek, 1897. A felekezeti középiskolák feladata); a Pénzügyi Útmutatóban (1888. 5. sz. Kis sorsjegyeink valódi értékéről, decz. sz. Kis sorsjegyeink belértékéről, 1889. 10. sz. A magyar állami conversiók, 19. A conversio és a közönség érdeke, ugyanez az Erdélyi Hiradóban); a Prot. Egyházi és Iskolai Lapban (1890. 19. sz. A közalapi tőkesegélyezés kérdéséhez); a Protestáns Közlönyben (1898. Az egyházkerületi takarékpénztár); az Erdélyi Prot. Lapban (1897. Az iskola és családi kör viszonya, 1898. A záró vizsgálatokról, 1899. Az államsegély és a gymnasiumok felekezeti jellege, Báró Baldácsi Antal, 1903. Emlékbeszéd Bólyai János születésének 100-dik évfordulóján, 1904. Az egyházi tűzkártérítés); az Országos Középiskolai Tanáregylet Közlönyében (1900. A középiskolai testi nevelés); a Természettud. Közlönyben (1900. A levegőbeli hangtünemények); az Erdély nevesebb fürdői 1902-ben, szerk. Rigler Gusztáv cz. munkában (A fürdők anyagi viszonyai). — Munkái: 1. *Az arcus* tangens ismételt külzelése. Kolozsvár, 1888. — 2. *Kimutatás* az erdélyi ev. ref. egyházkerület pénztárában kezelt alapok állásáról 1891. jan. 1-én. U. ott, 1891. — 3. *Mértan.* Kézikönyv és példatár gymnasiumok felsőbb osztályai számára. U. ott, 1897. (2. kiadás. Bpest, 1901. Ruménul. Balázsfalva, 1899.) — 4. *Pótfüzet* az előbbihez. Kolozsvár, 1899. — 5. *Négyszámjegyű logaritmus* táblák. U. ott, 1900. — 6. *Algebra.* U. ott, 1905. — Szerkesztette a kolozsvári ev. ref. kollegium Értesítőjét 1896—1902-ben.

M. Könyvészet 1901. — *Paráli Kálmán*, Erdélyi ev. ref. egyházkerület fő-, közép- és elemi oskoláinak állapotrajza. Kolozsvár, 1896. 40. l. — *Petrik* Könyvészete 1886—1900. 737. l. és önéletrajzi adatok.

Sárkány *Loránd*, bölcseleti doktor, állami főgymnasiumi tanár, szül. 1879. ápr. 18. Aszódon (Pestmegye), hol atyja Sramkó Mihály ág. ev. másodlelkész és algymnasiumi tanár volt; S. szülőhelyén végezte az algymnasium négy alsó osztályát, a felsőbbeket a rimaszombati egy. prot. főgymnasiumban; egyetemi tanulmányait pedig a kolozsvári egyetem math.-természettudományi karán folytatta; itt szerezte meg 1900. jún. a bölcseletdoktori oklevelet a physika, mint fő-, mennyiségtan és chemia, mint melléktárgyból és 1901-ben a középiskolai tanári oklevelet a mennyiségtan és természettanból. 1900. szept. 1-től 1903. szept. 1-ig a kolozsvári egyetem physikai tanszéke mellett működött mint tanársegéd; azóta pedig a deési állami főgymnasium tanára. Időközben Sramkó családi nevét Sárkányra változtatta. — Munkái: 1. *A levegőben* végbemenő tüneményeк elméletéhez. Doctori értekezés. Kolozsvár, 1900. — 2. *További adatok* a levegőben végbemenő hangtünemények elméletéhez. Felolvasás. U. ott, 1902. — 3. *A föld* a világűrben. Népszerű felolvasás. U. ott, 1902.

Önéletrajzi adatok.

Sárkány *Miklós (József)*, theologiai doktor, szent Benedek-rendi bakonybéli apát, szül. 1802. jan. 25. Rév-Komáromban; régi nemes családból származott és a gymnasium négy alsó osztályát szülővárosában, a szónoklati és költészeti osztályt Győrött végezte. 1816. október 28. lépett a rendbe; 1824-ben a pesti egyetemen végezte a theologiát, 1825. ápr. 8. miséspappá szenteltetett. 1824—26-ig az esztergomi gymnasiumban tanár volt, 1826—27-ig Győrött tartózkodott, 1827—1831-ig Pannonhalmán a keleti nyelveket tanította, 1831—32. pedig a hittant Komáromban; 1832. nov. 1-től mint hitoktató a pozsonyi akadémián működött; 1834—1835. könyvtárnok volt Bakonybélben, 1835—42. a rhetorika tanára Komárom-

ban, 1842—45. főapáti titoknok volt és Rimely Mihály főapáttal jelen volt az 1843—44. pozsonyi országgyűlésen. 1845-ben bakonybéli apáttá nevezték ki. A Ferencz József-rend lovagkeresztjét kapta; a veszprémi consistoriumi szentszéknek és a főapátságinak ülnöke s a bécsi cs. geologiai intézet levelező tagja. Meghalt 1891. júl. 20. Kajáron (Győrm.) — Sok czikket írt az egyházi és politikai lapokba; így a Hirnökbe és Nemzeti Ujságba (1847—48. politikai beszédei és czikkei), a Közhasznu Esmeretek Tárába (1831) a szentek életét stb. írta. Czikkei a Religio és Nevelésben (1841. II. A műveltebbek tartoznak példát adni a fejedelem iránti hűségben s tükörül szolgálni a törvények iránti engedelmességben, 1848. II. Boldog a nemzet, melynek gyermekei jól használják az iskolai intézeteket); az Arch. Értesítőben (1871. Régiségekről). — Kéziratban: A világ általános történetének középkora.

Ferenczy és *Danielik*, Magyar Irók I. 401. l. — *Szilágyi Károly*, Szerzetes rendek. Arad, 1878. I. 74., 100. l. — *Scriptores* Ord. S. Benedicti. Vindobonae, 1881. 393. l. — *Ortvay Tivadar*, Száz év egy hazai főiskola életéből. Bpest, 1884. 188. l.

Sárkány *Pál*, franekerai ev. ref. theologiai tanuló volt, hova 1775. július 11. iratkozott be. – Munkája: *Dissertatio* theologico-philologica, de firmo Dei fundamento ejusque sigillo. Quam... publicae disquisitioni subjicit. Franequerae, 1777.

Petrik Bibliogr.

Sárkány *Sámuel*, ág. ev. lelkész és jó hírben álló szónok volt Duna-Egyházán, majd Pilisen, hol 1848. márcz. 27. meghalt. Kollár J. és Elefant M. mondottak fölötte gyászbeszédet. — Munkája: *Székács József* beigtatása alkalmával mondott beszéd. Pest, 1837. (Predigten... cz. munkában Seberini és Stromszky beszédeivel együtt).

Prot. Egyh. és Isk. Lap 1848. 15. sz. — *Petrik* Bibliogr. III. 139. l.

Sárkány *Sámuel* (ilenczfalvi), ág. ev. püspök, S. Sámuel ev. lelkész és Clementis Apollonia fia, szül. 1823. január 19. Dunaegyházán (Pestmegye); gymnasiumi tanulmányait a tolna-szent-lőrinczi és aszódi gymnasiumban, majd a selmeczi lyceumban végezte; meghitt barátja, tanuló- és lakótársa volt Petőfinek. Theologiai tanulmányait Pozsonyban és a jénai egyetemen (1843) hallgatta. Ezután mint felolvasó Feldinger Frigyes mellett tartózkodott Temesvárt és vele beutazta Német-, Franczia- és Angolországot és megtanulta a franczia nyelvet. 1848-ban a pilisi egyház márcz. 27. elhunyt atyja helyébe lelkészszé választotta. Mint kiváló hitszónok Nyáry Pálnak a figyelmét is felkeltette és mint egyházkormányzó is számos érdemeket szerzett. 1872-ben mint a bányai egyházkerületnek püspökjelöltje egy szavazattal kisebbségben maradt; de ugyanekkor a kerületi gyámintézet elnökévé választatott meg. 1890-ben az egyházkerület püspökévé választatott. 1895. novemb. 2-tól a főrendiház tagja volt. 1897. febr. 9., midőn lelkészkedésének ötven éves jubileumát ünnepelte, ő felsége kegyelméből «ilenczfalvi» előnévvel régi nemességének megujítását nyerte. 1905-ben lemondott püspöki tisztéről. — Czikke és beszéde (a Hon 1879. 34. sz. Petőfi egy régi pajtásának levele Ompolyihoz; a többi lapok is utánnyomták); a Prot. Egyh. es Isk. Lapban (1890. 51. sz. Püspöki székfoglalója). — Munkái: 1. *Gyász-beszéd*, mellyet néhai Nyáregyházi báró Nyáry Antalné, szül. Felső-Kubinyi és Nagy-Olaszi Kubinyi Jozefa asszonyság gyászistentisztelete alkalmával mondott 1856. jul. 7. Pest, 1857. — 2. *Oltári imádság* és egyházi beszéd. A bányai ág. hitv. evang. egyházkerület aszódi leánynevelő-intézetének megnyitó-ünnepén 1891. szeptember 8. tartottak. Bpest, 1891. (Horváth Sándorral együtt.)

Fővárosi Lapok 1879. 31. sz. — *Prot. Képes Naptár* 1889. arczk. — *Petrik* Bibliogr. és Könyvészete 1886—1900. — 1890: *Vasárnapi Ujság* 49. sz. arczk., *Szarvas és Vidéke* 22. sz., *Evang. Glocken* 214. l. — *Téli Ujság* 1892. 10. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 852. l. — *Budapesti Hirlap* 1897. 42. sz. — *Sturm*-féle Országgyűlési Almanach. Bpest, 1905. 50. l.

Sárközi *Aladár* (nagy-bócsai), m. kir. gazdasági intéző, a magy. kir. földmívelésügyi miniszterium állami uradalmak és fürdők ügyosztályába beosztva, S. Kálmán birtokos, törvényszéki biró és csallóköz-megyercsi Szabadhegy Johanna fia, szül. 1872-ben Székesfejérvárt; a főgymnasiumot szülővárosában végezte 1890-ben s egy évi gyakorlati gazdálkodás után Keszthelyre ment, hol 1893-ban a gazdasági intézet III. éves hallgatója és a Georgicon gazdasági kör bizottsági tagja volt és ez évben nyert oklevelet. Ugyanez év őszén államszolgálatba lépett és 1897 májusig a bábolnai magy. kir. ménesbirtokon, azután 1900 májusig a fogarasin teljesített szolgálatot; a mikor a földmívelési miniszteriumba rendelték be. — Czikkeket irt a Köztelekbe (1897—1899.) — Munkája: *A mélymívelés* jelentősége és alkalmazása a növénytermelés körében. Elsődíjjal (100 kor. aranynyal) jutalmazott pályamű. Keszthely, 1898. (Georgicon gazd. kör kiadványa 4.)

Petrik Könyvészete. 1886—1900. 737. l. és önéletrajzi adatok.

Sárközy *Albert* (nadasdi), főispán, S István consiliarius és chernelházi Chernel Eszter fia, szül. 1790. jan. 1. Kaposvárt; tanulmányait Csurgón, mint Csokonai tanítványa kezdte, Debreczenben folytatta (1801—5) és Pesten fejezte be. Apja nyomdokain indulva 1813. január 25. Somogyvármegye aljegyzője, 1830. aug. 8. főjegyzője lett és ez állását oly sikerrel töltötte be, hogy ékes tolla és jeles szónoklatai elismeréseül a vármegye arany tollal és ezüst tintatartóval tüntette ki. 1836. nov. 24. apja helyett közfelkiáltással másodalispánná választották, majd 1840. jan. 20. első alispán lett. Közben 1832—36. a vármegye követe volt a hires pozsonyi dietán, 1848. jún. 4. pedig Szemere Bertalan belügyminiszter arról értesítette Somogy vármegyét, hogy az 1848. XIX. t.-cz. erejénél fogva István kir. herczeg nádor őt a vármegye főispánjává nevezte ki. Mint főispán a főrendiháznak is tagja volt, hol az alakuló gyűlésen (jún. 5.) jegyzővé választották. A horvátok mozgolódására 1848. szept. 11. kormánybiztossá nevezték ki és megbízták a Dráva mentének megvédésére felállítandó nemzetőrség toborzásának szervezésével. Ez azonban már akkor késón volt, mert Jellasich Berzencze táján járt és csakhamar keresztül vonult az egész vármegyén. Rövid idő mulva decz. elején Stiria felől közeledett egy osztrák sereg és 1849. jan. 15. Burits János báró császári tábornok Nagy-Kanizsáról arról értesítette a jan. 19. együtt ülő vármegyeülést, hogy a vármegye «békés» megszállására indítja seregét, egyben kijelentette, hogy a vármegye kormánya az ő hatalma alatt áll. Természetesen ezzel a vármegye további működése megszűnt és a nyomasztó helyzetben kénytelen volt a hatalom előtt meghajolni. Február 1. már Cziudery László volt Somogy vármegye kormánybiztosa, majd ismét hazafias elemek kerültek felül és a máj. 7. közgyűlésen Noszlopy Gáspár kormánybiztos vezette a vármegyét. S. ekkor már az április 14. függetlenségi nyilatkozattól lehangoltan félre állott az ár sodra elől. Ez volt szerencséje, mert különben Noszlopy sorsára jutott volna; így is Kisasszondra internáltatott és csak az 50-es években kapott amnestiát. A belső-somogyi ev. ref. egyházmegyének 1830-tól haláláig gondnoka volt. Meghalt 1860. febr. 20. Kisasszondon. — Munkái: 1. *Beszéde*... Pest, 1830. (Bucsuvételek Ngys. Sárdi Somssich Pongrácz úrtól, szeretett első alispánjoktól Somogy vármegyei karoknak és rendeknek cz. munkában, többek-

kel együtt). — 2. *Beszéde* . . . U. ott, 1832. (Mérey Sándor somogyi főispáni beiktatásának emlékére, többekkel együtt). — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Lelki Kincstár 1860. 110. l. — *Országos Nagy Képes Naptár* 1861. 357. l. — *Figyelő* XX. 166., 167. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 836. l. — *Sárközy Imre* A nadasdi Sárközy-család. Bpest, 1906. (Különnyomat a Turulból) és gyászjelentés.

Sárközy *Aurél* (nadasdi), főispán, S. Kázmér (előbbinek testvéröcscse) alnádornak és telegdi Csanády Johánna fia, szül. 1845. jún. 12. Pettenden (Fehérm.). 1869. Fehérvármegye tiszteletbeli aljegyzőjévé, 1872. ápr. 8. pedig tiszt. főjegyzőjévé nevezték ki. Ugyanez évben szolgabiróvá választották és mint ilyen hat évig szolgált. 1875—85-ig mint a csákvári, majd mint a karczagi kerület képviselője volt a törvényhozás tagja. 1885. máj. egyhangúlag választották meg Fehér vármegye alispánjává, mely hivatalt 1894. 10-ig viselte, a mikor Komárom vármegye és Komárom sz. kir. város főispánjává neveztetett ki. 1892. júl. 26. oszt. vaskoronarendet, 1893. ápr. kir. kamarásságot, 1897. szept. tatai hadgyakorlatok alkalmával Vilmos német császártól a II. oszt. koronarendet, ugyanakkor a Ferencz József-rend középkeresztjét, 1905. nov. szent István-rend kiskeresztjét 1902. jún. 27. óta a drégelypalánkai ev. ref. egyházmegye gondnoka. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Pallas Nagy Lexikona XIV. 836., XVIII. l. — *Sárközy Imre*, A nadasdi Sárközy-család. Bpest, 1906. 82. l.

Sárközi *D. Bálint*, iskola-rector Miskolczon. Rákóczi Zsigmond egri kapitány, Borsod- és Hevesmegye főispánja, később erdélyi fejedelem saját költségén taníttatta külföldön, így 1587. okt. iratkozott be a wittenbergi egyetemen, 1588. nov. 1. pedig a lipcseein. — Munkája: *Oratio* De Modo Considerationis Primi Principii Natura & dispositione universi. Quaten videlicet congruere & cum ipsa reve tione possit; Witebergae in inclyto natio Vngaricae coetu. Scripta & habita . Vitebergae, M.D.LXXXVIII. — Verset a Propemptica... Witebergae, 1588. munkába.

Bod, M. Athenas 137. l. — *Bartholomaeid* Memoriae Ungarorum 36. l. — *Irodalomtö neti Közlemények* 1891. 252., 256. l. — *Sza Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. r 291. l.

Sárközy *Béla* (nadasdi), országgyűl képviselő, S. Albert főispán és chern házi Chernel Juliánna fia, szül. 18 júl. 19. Nagy-Bajomban; a gymnasium Csurgón, Pesten és Pápán, a jogot pesti egyetemen végezte. 1856-ban álla vizsgálatot tett; azután atyja mell gazdálkodott, 1861-ben babócsai (Somo megye) szolgabíró lett, 1869—1871. szilli választókerület balközépi orsz gyűlési képviselője, 1867-től a kül somogyi ev. ref. egyházmegye tanácsbir 1895-től haláláig gondnoka. Meghalt 19 jan. 12. Kaposvárott. — Országgyűl beszédei a Naplókban vannak.

Igazmondó 1871. 24. sz. arczk. — *Népiskolai Naptára* 1872. 20. l. — *Sárközy Imre*, A nada Sárközy-család. Bpest, 1906. 78. l.

Sárközy *Dénes* (nadasdi), megyei hi talnok és földbirtokos, S. Albert, főisp és chernelházi Chernel Julianna fia, sz 1831. jún. 23. Nagy-Bajomban; 1848 49-ben honvédfőhadnagy volt (a 28. 118. zászlóaljnál); részt vett az isaszeg váczi, nagysarlói, komáromi és tö kisebb csatákban, jelen volt Buda ost mánál, az oroszok ellen a bányavá sokban és végre világosnál; ezután m félévig besorozott császári katona (az 59. sz. gyalogezredben), mígnem at 500 forintért kiváltotta. 1861-ben az u alakult Somogymegye I. aljegyzője l ugyanakkor a belső-somogyi evang. egyházmegye tanácsbirája, majd 18 márcz. 18-tól haláláig gondnoka v

Meghalt 1891. jún. 4. Nagy-Bajomban. — 1848—49-ből terjedelmes emlékiratot hagyott hátra kéziratban, melyet fia, S. Imre, sajtó alá rendez.

Sárközy Imre, A nadasdi Sárközy-család. Bpest, 1906. 76. l.

Sárközy *Farkas*. L. *Sárközy Pál.*

Sárközy *Ignácz*, ev. ref. lelkész Puszta-Daróczon (Szatmárm.). — Munkája: *Az egyetemes és részszerű romlottság* kútfejéről; tekintettel a magyarhoni népeink jelenlegi viszonyaira. Szatmár, 1893.

Petrik Könyvészete 1886—1900. 737. l.

Sárközy *Imre* (nadasdi), Pestmegye főjegyzője. — Munkája: *Az országos rendszeres munkáknak* megfontolására tek. Pest vármegye rendei által kiküldetett deputátiónak véleménye: I. A kereskedésbeli (Commerciale), II. Az urbarialis (Urbariale), III. Az adó és biztossági (Contributionale-Commissariaticum) tárgyában, a tek. ns. vármegyének erre tett észrevételeivel és határozásaival. Pest, 1832. Három füzet.

Petrik Bibliogr.

Sárközy *Imre* (nadasdi), okleveles mérnök, S. Dénes 1848—49. honvéd főhadnagy, megyei aljegyző és györgyfalvi Csépán Apollonia fia, szül. 1869. ápr. 15. Nagy-Bajomban; középiskoláit 1878—79. Pápán, 1879—86. Sopronban végezte, majd a budapesti kir. József-műegyetemen 1891-ben mérnöki oklevelet szerzett, 1891—1902-ig kir. kultur-mérnök volt a földm. miniszterium alatt 1891—99. Budapesten és 1899—1902. Székesfejérvárt; jelenleg nagy-bajomi apai birtokán gazdálkodik. 1904. nov. 24. a Heraldikai és Genealogiai Társaság levelező tagjának választotta. Több vízszabályozó társulatnak igazgatója és mérnöke. — Czikkei a Turulban (1895. A Hetény-nemzetségről); az Építő Iparban (1896. Vásárhelyi Pál élete és művei); a M. Mérnök- és Építész-egylet Heti Értesítőjében (1900. Kiss József és Kiss Gábor 3 képpel); a Kaposvárban (1903. aug. 30. A Györgyfalvi Csépán-család, 1904. febr. 1. A Nadasdi Sárközy-család); írt a Nagy Iván cz. folyóiratba több czikket; a Nemzetségi Zsebkönyv II. kötetébe is sokat dolgozott és a somogymegyei helyi lapoknak is munkatársa. — Munkái: 1. *Régibb vizi mérnökeink* életéből vázlatok. Bpest, 1897. 15 arczk. (Különnyomat a M. Mérnök- és Építész-egylet Heti Értesítőjéből). — 2. *A Kapos* szabályozási tervének műszaki leírása. Székesfejérvár, 1900. — 3. *Műszaki leírás* a Sió és Sárvíz alsó szakaszának szabályozási tervéhez. U. ott, 1901. — 4. *A Nadasdi Sárközy-család.* U. ott, 1906. (Különnyomat a Turulból. Az 1510. okt. 10. kelt czimeres levéllel, arczkép-melléklettel és leszármazási táblával).

Petrik Könyvészete 1886—1900. 737. l. — *Sárközy Imre*, A nadasdi Sárközy család 77. l.

Sárközy *István* (nadasdi), megyei alispán, utóbb consiliarius, S. Antal birtokos és Szánthó Ágnes fia, szül. 1759. ápr. 22. Kisasszondon (Somogymegye); iskoláit Abán (1765), Pozsonyban (1769), Sopronban (1771) és Debreczenben (1775) végezte, majd patvarista lett, mígnem 1781. febr. 15. a 33. gyalogezredbe lépett hadapródnak. Csakhamar elérte a hadapród-őrmesterséget. A katonaságtól hamarosan megvált és Széchenyi Ferencz gróf pécsi kerületi biztos 1785. nov. 23. Somogyban aljegyzővé tette; volt megyei ellenőr (1786. decz. 2.), élelmezési biztos (1788. Nagy-Kanizsán, a török háború alatt), főadószedő (1788. okt. 2-tól hat évig, majd 1807. nov. 1-től 1815-ig újból), közben táblabiró (1790. febr. 25. ugyanebben az évben a szent koronát kisérő vármegyei banderiumnak is tagja volt), majd főszolgabiró (1794. aug. 15-től 1801. jan. 17-ig). Többször jelölték az alispánságra is, de azt csak 1824-ben nyerhette el és 1836. nov. 24-ig volt Somogy vármegye másodalispánja. Érdemei elismeréseül 1837. ápr. 6. a «con-

siliarius» czímet kapta (saját följegyzése szerint: «ingyen!»). 1793-tól haláláig a belső-somogyi ev. ref. egyházmegye gondnoka volt. Már az 1791. budai zsinaton felvetette egy Somogyban felállítandó ref. gymnasium eszméjét és erre a czélra Nagy-Bajomban ingyen telket ajánlott fel, de ezen szándékát Festetich György gróf ajánlata felülmulta, a ki kijelentette, hogy hajlandó a reformátusoknak Csurgón saját költségén egy gymnasiumot felállítani. Korának minden nevesebb férfiával összeköttetésben állott; barátságban élt rokonával Palóczi Horváth Ádámmal, a költővel, ki 1797—1812-ig szintén Nagy-Bajomban lakott; a Niklán lakó Berzsenyi Dániellel szintén jó viszonyban volt. Magához vette Csokonai Vitéz Mihályt és nemcsak a legszivesebben látta családja körében (1798. június végétől 1799. május végeig volt Nagy-Bajomban), hanem még a csurgói gymnasiumban preceptori álláshoz is juttatta, sőt Somogyból távoztával is fentartotta vele a jó viszonyt. Azonban leginkább Kazinczy Ferencz tüntette ki barátságával, kinek a Dunántul legbuzgóbb híve volt. Meghalt 1845. augusztus 29. Nagy-Bajomban. — Blumauerből és Schubertből fordítgatott. (Kazinczy F. Levelezése II. 415., IV. 111., 112., VIII. 489. l.). — Munkája: *T. N. Somogy vármegyében* levő minden helységeknek magok körül mintegy egy vagy két mértföldre fekvő szomszéd helységektől való távolságát előadó könyvecske, mellyet... néhai Nagy József úrnak.... mappájából, az útaknak tekervényeihez képezve, czirkalomra vévén a t. nemes vármegye tetszésére közhaszonra készített. Buda, 1811. — Kéziratban a m. n. múzeumban: Doctor Gall József koponya tudományából kiszedegetett nevezetességek, melyeket maga kedvéért, de mások mulatságára is össze írt és némely jegyzésekkel s észrevételekkel megbővítve kiadott. (Censurai példány, 8rét 40 levél, melyet 80 éves korában írt); a debreczeni ref. főiskola könyvtárában: Az angliai hitvallás. — Leveleit, melyeket Kazinczy Ferenczhez írt, kiadta a m. tudom. Akadémia: Kazinczy Levelezése III., IV., VI., IX., XI.—XIV. összesen 20 levél. Latin beszédjét közölte Héjas Pál (Csurgói ref. főgymnasium 1895. Értesítőjében).

Somogy 1875—76. (Kazinczy levelei S.-hez 1816—1830. összesen 38). — *Figyelő* XX. 166. — *Csurgói ref. főgymn. Értesítőjében* 1863. és 1896. — *Katholikus Szemle* 1890. 540., 692., 712., 713., 715., 716. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Irodalomtörténeti Közlemények* III. 1893. 361. l. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése II—IV., VI—XIV. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 886. l. — *Vasárnapi Ujság* 1899. 38. sz. arczk. — *Sárközy Imre*, A nadasdi Sárközy család. Bpest, 1906. 68. l. arczk.

Sárközy *István.* — Munkája: *A mi hitünk.* Elbeszélés. Bpest, 1896. (Koszorú XXX. Versben.)

Petrik Könyvészete. 1886—1900. 737. l.

Sárközy *József* (bócsai), volt országgy. képviselő, a dunántúli ev. ref. egyházkerület főgondnoka, szül. 1802. május hó 11. Komáromban. Miután középiskolai és jogi tanulmányait befejezte, 1824. Rév-Komárom vármegye főispánja vármegyei esküdtnek nevezte ki. 1829-ben a dunántúli ev. ref. egyházkerület világi tanácsbirája és Komárom vármegye szolgabirája lett. 1840. május 1. a vármegye alispánjává választotta. E tisztséget 1844-ig viselte, a mikor Pázmándy Dénest választották meg utódjának. 1848-ban Komárom vármegye országgyűlési követe volt. Ez alkalommal Eötvös József báró vallás- és közoktatásügyi miniszter egész Magyarország ref. és ág. hitvallású, valamint unitárius egyházkerületeinek képviselőit Pestre hívta, a hol Teleki József gróf elnöklésével arról tanácskoztak, hogyan lehetne a protestáns és unitárius egyházak függetlenségének megóvása mellett a magyar kormány anyagi segítségét igénybe venni. S. mint a dunántúli ref. egyház képviselője részt vett a tanácskozásokban

és az egyházi önkormányzat függetlensége mellett szállott síkra. 1861. a pápai főiskola gondnoka, 1863. pedig a dunántúli egyházkerület főgondnoka lett. Az 1861. és 1867-ki országgyűlésen Komárom vármegye (gesztesi járás) egyik képviselője volt. Sokat foglalkozott a természetrajzzal és régészettel. Fiatal korában Ó-Szőnyben régi érmeket és egyéb régiségeket gyűjtött, melyeket természetrajzi gyűjteményeivel együtt 1861. a pápai főiskolának adományozott. Meghalt 1867. január 23. Kömlődön (Komárommegye). Leánya, Julia, Perczel Mór tábornok felesége. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

A Hon 1867. 20. sz. — *Országgyűlési Emlékkönyv.* Pest, 1867. 531. l. arczk. — *Magyarország és a Nagyvilág* 1867. 4. sz. arczk. — *Vasárnapi Ujság* 1867. 4., 6. sz. — *Prot. Képes Naptár* 1867. 61. l. arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 541. l., II. Pótkötet 1904. 562. l. és gyászjelentés.

Sárközy *Kálmán* (nemes-ócsai), ev. ref. kántor-tanító, S. József ev. ref. tanító, volt 48-as honvéd fia; szül. 1857. okt. 5. Ekelben (Komáromm.); hat gymnasiumi osztályt és az állami képezdét Léván végezte; mint tanító működött 1878-ban Nagyharsányban, 1879-ben Terehegyen (Baranyam.), 1881-től Tasson (Pestm.); 1906. szept. 1. óta áll. igazgató-tanító. Elnöke a kunszentmiklós-dunavecsei tanítói egyletnek, a tassi tejszövetkezetnek, a pestmegyei általános tanítói egyletnek és a dunavecsei járás faiskolájának felügyelője. — Munkái: 1. *Szülőföldismeret.* Pest-Pilis-Solt-Kis-Kunmegye földrajza a népiskolák III. osztálya számára. Kecskemét, 1883. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap, 2. jav. kiadás, U. ott, 1885.) — 2. *A socialismus.* Felolvasás a tassi vallásos felolvasások 1898. febr. 3. tartott estélyén. U. ott, 1898.

Kisslingstein Könyvészete. — *Petrik* Könyvészete 1886—1890. 737. l. és önéletrajzi adatok.

Sárközy *Kázmér* (nadasdi), alnádor, S. István consiliarius és chernelházi Chernel Eszter fia, szül. 1799. márcz. 10. Nagy-Bajomban; 1820 körül költözött át Fehérmegyébe atyja nyéki birtokára, megalapítva ezáltal a család fehérmegyei ágát. A vármegyei szolgálatot megkezdve 1822. aljegyző, 1828. szolgabíró, 1832. főszolgabíró, 1836. Fehérmegye másodalispánja, 1844-ben első alispánja lett. E mellett 1836. és 1839—40-ben országgyűlési követ is volt és a Dessewffy Aurél gróf konzervativ pártjához csatlakozott. 1845-ben nevezték ki a kir. táblához az úrbéri osztály elnökévé, 1847-ben pedig István kir. herczeg nádor alnádorrá nevezte ki. A szabadságharcz után pettendi birtokán tartózkodott és gazdálkodott, közben küzdött a protestánsok jogainak megnyirbálására kiadott pátens (1859. szept. 1.) ellen és tevékeny részt vett az egyházi ügyekben is mint a vértesaljai ev. ref. egyházmegye gondnoka. Ott volt a Scitovszky primás által (1860. decz. 18.) Esztergomban összehívott értekezleten is, a melynek czélja az országgyűlés összehívása volt. Az alkotmányos élet beköszöntével 1861. a csákvári kerület országgyűlési képviselővé választotta. Vay Miklós báró kanczellársága idejében 1861. a hétszemélyes tábla bírája lett és nyugalomba vonulásakor 1869. a szent István-rend kiskeresztjét kapta. Meghalt 1876. február 16. Nyék-Pettenden (Fehérm.) — Czikke a Prot. Egyh. és Isk. Lapban (1859. A pátens). — Ország-gyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Ország Tükre 1862. 16. arczk. (Marastoni.) — *Ballagi Géza,* Protestáns pátens és a sajtó. Bpest, 1892. 12., 13. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 886. l. — *Sárközy Imre,* A nadasdi Sárközy család. 80 l. és gyászjelentés.

Sárközy *Pál* (nadasdi), birtokos, S. József és Gombay Borbála fia, született 1781. okt. 28.; meghalt 1829. jún. 28. — Költeményeket írt a M. Hirmondóba (1793. I. 395. l. Jubileumi versek, me-

lyekkel az ő megöregedett s mái napon házassági életben 50 egész esztendőket bé-töltő nagy-atlyokat s nagy annyokat tisztelik nevendék poéta unokái. S. Farkas testvérével együtt); a Szépliteraturai Ajándékba (1825. Tekintetes nemes nemzetes és vitézlő sárdi Somssich Pongrácz első-alispány úrhoz, mint diaetai követhez, Somogyból. Sept. 6. 1825.).

Sárközy Imre, A nádasdi Sárközy család. Származási táblázat.

Sárközy *Viktor* (nagy-bócsai), megyei hivatalnok, S. Aladár, m. kir. gazdasági intéző testvéröcscse, született 1873-ban Székesfejérvárott, hol a főgymnasiumot végezte, 1891-ben. Két évi gyakorlati gazdálkodás után Keszthelyre ment; 1895-ben nyert gazdasági oklevelet mint gazdasági intézeti III. éves hallgató a keszthelyi Georgikonban. Ezután magánuradalmakban működött. 1906 óta a Zala vármegyei gazdasági egyesület titkára, vármegyei közgazdasági előadó Zalaegerszegen. — Szakczikkeket írt a helyi és gazdasági lapokba. — Munkája: *Egy 300 kataszt. hold* kiterjedéssel bíró gazdaság üzemterve. Első díjjal 75 korona aranynyal jutalmazott pályamű. Keszthely, 1895. (A keszthelyi m. kir. Georgicon gazdasági kör kiadványa 6. sz.).

Petrik Könyvészete 1886—1900. 737; l. és testvérbátyjának Sárközy Aladárnak szives közlése.

Sarlay *Ferencz*. — Szinműve kéziratban: Lázár a pásztor, dráma 4 felv. Bouchardy M. J. után francziából ford. a m. tud. társaság költségén. (Először adták a pesti nemzeti színházban 1841. júl. 31., azután aug. 4., 1847. aug. 9. ism. P. Divatlap 34. sz., 1850. okt. 25. ism. P. Napló 192. sz.; Kassán 1862. febr. 24. sat.).

A m. n. muzeumi hirlapkönyvtár példányaiból.

Sarlay *János*, állami főreáliskolai tanár, szül. 1822. febr. 23. Szepes-Remetén; Rozsnyón végezte a gymnasiumot, Eperjesen a bölcseletet és jogi szakot, Pozsonyban pedig a theologiát. Egy évig járt külföldön és visszatérve, mint honvédtüzér végig harczolta a szabadságharczot, Nagy-Sarlónál megsebesült és főhadnagy lett. Petőfinek jó barátja volt. Mint bujdosó Fegyverneken tartózkodott, tanítva Petrovay Gábort. 1851-ben a szarvasi ág. ev. főgymnasiumban vállalt tanári állást. 1854-ben a szabadságharczban való részvétele miatt elfogták és a budapesti Ujépületben tíz hónapig fogva tartották, azután két hónapig Budapestre internálták. Midőn elbocsátották, újra elfoglalta Szarvason tanári állását. Szarvasi tanárkodása mellett nevelője volt Bolza Anna grófnőnek (gróf Csáky Albinnénak), később gyermekeit is tanította. A vegytannal és talajismével foglalkozott. A Tiszántúl lakóit ő ismertette meg a trágyázással. Reáterelte a lakosság figyelmét a Kőröspartra, hogy az alkalmas cementgyártásra s ő volt hazánkban az első, a ki a festő csülleng nagy fontosságát felismerve, elsőül gyártotta magyar földön az indigót, melyet az orvosok és természettudósok 1867. vándorgyűlésén is bemutatott. 1874-ben a földmívelésügyi miniszteriumba hívták, hogy az indigógyártásról értekezzék, és 1876-ban nagyobb szabású kisérletezéssel tanári fizetés mellett bízták meg, mely fényesen sikerült. A szegedi, bécsi és az 1878. párisi közkiállításokon oklevelekkel és érmekkel tüntették ki S. kezdeményezése és vállalata még sem volt életrevaló. 1888—89-ig a homonnai polgári iskolának volt tanára és 1889-től a győri m. kir. főreálnak, hol a mathesist s természetrajzot tanította. 1898-ban nyugalomba vonult Sárbogárdra (Fehérm.), hol 1898 febr. 24. meghalt. — Sokat írt ez a physikus, chemikus, zoologus és botanikus, kertész és gazda. Kéziratai, tanítási módszerének tárgyalása és a különböző alkalommal mondott beszédei (így a Trefort fölött mondott

emlékbeszéd is) köteteket tesznek. Czikke az Orvosok és Természetvizsgálók Munkálataiban (XII. 1868. A csillengről). Greguss Gyula népszerű physikájának (1867) és természettani olvasmányainak is munkatársa volt (1869).

Lass Sámu, Győri áll. főreáliskola Monografiája. Győr, 1895. 205. l. *Tanulók Lapja* 1895. 48. sz. arczk. — *Emléklap* szeretett kartársának: Sarlay János bátyjának a győri m. kir. áll. főreáliskolai tanárkar. Győr, 1895. (I. évfolyam, márcz. 2. I. szám). — *Budapesti Hirlap* 1898. 57. sz. — *A győri főreáliskola Értesítője* 1898. fényny. arczk. (Lass S.). — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 542. l.

Sarlay *Károly* (kis-sarlói és hatnéi), fatenyésztési vándortanár és megbízott Komárommegyére; a megyei gazdasági egyesület titkára, S. József kis birtokos, körjegyző, megyei gyám és ribári Ribáry Borbála fia, szül. 1858. jún. 28. Koltán (Komáromm.); középiskoláit Érsekujvárt, Esztergomban és Pesten 1871. végezte. A magyaróvári gazdasági tanintézetet elvégezvén, gróf Károlyi tót-megyeri, majd stomfai uradalmában 1875-ig praktizált. Aztán az orsz. magy. gazdasági egyesületnél talált alkalmazást. E közben az állatorvosi intézetet is végezte állami ösztöndíjjal. Az egyetem bölcseleti karán tanárnak készült és a természettudományokat tanulta szintén állami ösztöndíjjal és a gyakorló gymnasiumban tanított. Hajlama azonban a gazdasági pályára vonzotta és így 1883. febr. 28. Komárommegye közgyűlésén gróf Nádasdy Lipót főispán alapítványára a megyei gazdasági vándortanári állásra választotta, a hol ma is működik. A komárommegyei gazdasági egyesületnek 15 évig titkára is volt. Hogy gyakorlati pályáján eredménynyel taníthasson, szülőinek gazdaságát kisérleti teleppé rendezte be, a hol tanulmányai, utazása és tapasztalatai számára mintaterületet talált. — Irodalmi működését már a fővárosban kezdte; az Egyetértés, Magyar Föld, Nemzetgazdasági Szemle és a Földmívelési Érdekeink munkatársa és a napi lapok gazdasági tudósítója volt. Czikke a Nemzetgazdasági Szemlében (1883. A mezőgazdasági hitelszövetkezetekről). — Munkái: 1. *Okszerű trágyázás*. A gyakorlati mezőgazdák számára. Bpest, 1898. — 2. *A takarmányozás* ismerete. U. ott, 1898. — 3. *Alakítsunk* községi hitelszövetkezeteket. A gazdasági egyesület vándorelőadásaira szerkesztette. Kiadja a komáromvármegyei gazdasági egyesület. Komárom, 1899. — Szerkeszti a Gazdasági Közlönyt, a komárommegyei gazdasági egyesület havi értesítőjét 1883. július óta Komáromban.

Petrik Könyvészete 1886—1900, 737. l. — A m. n. múzeumi hirlap-könyvtár példányairól és önéletrajzi adatok.

Sarlay *Pál*, mérnök és birtokos; középiskoláit Losonczon végezte. A szabadságharcz után (1851) Bécsbe ment, hol a műegyetem hallgatója volt és a gazdasági ismereteket is megszerezte; megtanult francziául és spanyolul; mérnöki oklevéllel indult pályájának s először az erdélyi vasutak építésénél dolgozott. Anyanyelvén kívül még nyolcz nyelven írt és beszélt. A mikor befejezte Erdélyben a vasutépítést, Amerikába ment. Résztvett 1863-ban Puebla ostromában s jelen volt 1864-ben Mexikó fővárosában Miksa herczegnek mexikói császárrá proklamálásánál. Miksa császár udvarában mint mérnök és tolmács szolgált; a császári park alapításában is részt vett. A császár gyászos halála után előbb Oaxaca, Tehuantepec és Akapulkóban tartózkodott, majd az Egyesült-Államokba ment, hol San-Francisco táján a Pacific-vasutat építette. 1871-ben tért vissza Magyarországba. San-Franciscóban ült a Golden City nevű hajóra, mely Kalifornia déli csúcsán zátonyra került és léket kapván, sülyedni kezdett. Az utasok csakis életüket mentették meg s nagy nehezen eljutottak a kopár partra, hol kilencz napig voltak kénytelenek időzni s miután kevés élelmet mentettek meg,

gyökerekkel táplálkoztak. Végre egy angol hajó fölvette őket s visszavitte San-Franciscóba, a honnét New-Yorkon át Hamburgba jutottak. Itthon a keleti vasutnál nyert alkalmazást, mint főmérnök; utóbb a Teleki Domokos és György grófok uradalmának jószágigazgatója lett 1878-ig, mikor détéri birtokára vonult vissza. Meghalt 1903. febr. 4. — Levelei a Vasárnapi Ujságban (1867. Mexikóból 1867. okt. 2., 1868. Eredeti levél Mexikóból nov. 26., 1870. Kaliforniai képek, Eredeti Közlemények Kaliforniából, tíz közlés, Kaliforniai képek, három közlés, 1871. Esti üzlet San-Franciscóban).

Budapesti Hírlap 1903. 43. sz. — *Gömör-Kishont* 1903. 7. sz. és a m. n. múzeumi hírlapkönyvtár példányaiból.

Sármai *József*, jogi doktor, ügyvéd, Sármai (Steiner) Márton birtokos fia, szül. 1862. febr. 27. Kecskeméten; a gymnasium alsó osztályait szülővárosában, a felsőket Budapesten végezte. 1880-ban a budapesti egyetem jogi karára iratkozott be, egyidejűleg irodalmi és nyelvészeti előadásokat is hallgatott. 1886-ban jogi doktor, 1888. ügyvéd lett. Nagyobb utazásokat tett a Keleten, Egyiptomban, Palaesztinában, Török- és Görögországban. Több ízben utazott Angolországban, egy évig Franczia- és Németországban, 1896-ban pedig nagyobb tanulmányutat tett Oroszországban. 1895 óta a lovastiszti tanfolyamban mint tartalékos huszárfőhadnagy az orosz nyelv tanára. Időközben Steiner családi nevét Sármaira változtatta. — Szépirodalmi czikkei és útleírásai jelentek meg az Életben és csaknem valamennyi budapesti napilapban; dolgozott e mellett szaklapokba is; ismertetései a külföldi jogéletről az Ügyvédek Lapjában és a Jogtudományi Közlönyben, a külföldi gazdasági politikáról pedig a Köztelekben jelentek meg. Belső dolgozótársa volt a Pesti Naplónak és munkatársa angol és franczia folyóiratoknak is. Czikkei az Életben (1891. Danilevszky Petrovics Gergely, Goncsarov sat.), a Journal of the gypsy lore soc.-ben (1891. Nro. 1. July. Remarks on the «csárdás» dance.) — Szerkesztette és kiadta az Élet cz. folyóiratot 1891—94-ig Budapesten.

Századunk Névváltoztatásai Bpest, 1895. 197. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 869. l. és a m. n. múzeumi hírlap-könyvtár példányaiból.

Sarmaságh *Géza*, főgymnasiumi tanár, kath. áldozópap, S. Mihály, városi alkapitány és Pohl Anna fia, szül. 1852. november hó 5-én Nagy-Bányán (Szatmármegye.); a gymnasium négy alsó osztályát szülővárosában, a négy felsőt a szatmári kir. kath. főgymnasiumban, a theologiát ugyanott végezte. 1875-ben kath. áldozópappá szentelve, július 11-től aug. 25-ig Beregszászon, aug. 25-től okt. 5-ig Máramaros Szigeten segédlelkész volt. Időközben 1875. október 5. a szatmári kir. kath. főgymnasiumhoz hívta meg püspöke Schlauch helyettes tanárnak; 1878. máj. 11-én tanári vizsgálatot tett Budapesten. 1881. nov. 15. rendes tanárrá neveztetett ki szintén Szatmárt, hol a classica philologiát s bölcseletet és rendkivüli tárgyként a rumén nyelvet tanította megszakítás nélkül 1900-ig. A szatmári kereskedőtanoncz-iskolában az olvasást, fogalmazást és szépírást is tanította. A szatmárvármegyei Széchenyi-társulatnak és a szatmáregyházmegyei irodalmi körnek megalapításában élénk részt vett, mind a két egyesületnek kezdettől fogva titkára volt. 1896 a vallás- és közoktatásügyi miniszterium támogatásával részt vett a középiskolai tanárok egyiptomi tanulmányútjában. — Czikkei a Magyar Államban (Hivő és kétkedő czímű első czikke, később könyvismertetések és alkalmi czikkek); a Szatmárban (1878. Tervszerű családi nevelés); 1879-től társadalmi és neveléstani czikkeket írt a szatmári lapokba, így a Szamosba (1879. A torna, mint az élettevékenység előmozdító eszköze stb.); a M. Koronába

(1878. 2. sz. Egy kath. hang a jelen tanügyi reformmozgalomban, 1879. márcz. 21—23. Néhány szó tanügyünk érdekében, ápr. 8—10. A modern egyházellenes korszellem genesise, 255—257. A vallásellenes irány forrásai, 287—289. sz. A műveltség fogalma és meghatározása, nov. 21 A vallás uralma); a szatmári kir. kath. főgymnasium Értesítőjében (1879. Tacitustól van-e a neve alatt ismeretes «Dialogus de oratoribus?», 1890. A végczél a tanításban és nevelésben, 1894. A középiskolai tanítás egysége); a Bölcseleti Folyóiratban (több czikk); a Kőrössy László által kiadott Egyptom cz. munkában (Egyptom és a biblia); közel 600 vezérczikket írt az általa szerkesztett és más lapokba; a Budapesti Hirlapnak 1884-ben levelezője volt. — Munkái: 1. *Lacordaire* H. Domokos egyházi beszédei. Ford. (Jézus Istensége.) Szatmár, 1880—81. Két kötet. — 2. *Szatmár* vármegye népességi, nemzetiségi, vallásfelekezeti és culturális statisztikája. A szatmár-vármegyei «Széchenyi-társulat» megbízásából az 1880. évi népszámlálás adatai alapján összeállítva. U. ott, 1881. — 3. *Szás tanács* ezer bajra. A szülőknek és nevelőknek. U. ott, 1885. (Különnyomat a szatmári főgymnasium Értesítőjéből, bővítve). — 4. *A végczél* a tanítás-nevelésben. Szatmár. 1891. — 5. *A jellemképzés* a családban és iskolában. U. ott, 1893. — 6. *Lehen*, *Útmutatás* a lelki béke megszerzéséről és megőrzéséről. Ford. U ott, 1894. — 7. *A szatmári kir. kath. főgymnasium története.* U. ott, 1896. — 8. *A család*, egyház, állam jogai és kötelességei a tanítás és nevelés terén. A budapesti kir. tud. egyetem hittani karától a Horváth-alapból 2000 korona díjjal jutalmazott pályamű. Nyitra, 1906. Két kötet. (Ism. M. Állam 82. sz.) — Kéziratban: A vallásos és független moral. (A budapesti egyetem hittani karától a Horváth-féle 450 frt pályadíjjal jutalmazva. — Szerkesztette a Szatmár cz. társadalmi, ismeretterjesztő és szépirodalmi hetilapot 1882. febr. 1-től 1883. máj. 1-ig (a melynek vezérczikkeit és egyéb komoly irányú czikkeit írta); a Szatmár és Vidéke cz. ugyanazon irányú hetilapot 1884. jún. 23-tól, alapításától fogva 1889 végeig; a szatmáregyházmegyei irodalmi kör Értesítőjének I—VII. számát (1889., 1891., 1894—1898); megalapította és szerkesztette Buza S.-ral a Heti Szemle cz. politikai és társadalmi lap I. és Báthory E.-vel az I. (1892) és V. (1896) évfolyamait, mind Szatmárt. — Jegyei: S. G., —gh, ◻, ***, ?, —a. (a M. Koronában 1878—79., a Szatmárban 1882—83. és a Szatmár és Vidékében 1884. stb. évf.-ban).

Kiszlingstein Könyvészete. — *M. Sion* 1893. 454. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 889. l. — *Sarmaságh Géza*, A szatmári kir. kath. főgymnasium története. Szatmár, 1896. 211., 223. l. — *Schack Béla*, Kereskedelmi iskoláink és tanáraik. Bpest, 1896. 166. lap. — *Petrik Géza*, Magyar Könyvészet 1886—1900. 787. l. — *Corvina* 1906. 11. sz. és önéletrajzi adatok.

Sármezey *Endre*, vasuti mérnök, a csanádvármegyei alföldi első gazdasági vasut igazgatója. — Munkái: 1. *Egynéhány szó* a nagy-szent-miklós—makó—h.-m.-vásárhelyi h. é. vasut szervezetéhez. Makó, 1901. — 2. *Mótoros kocsik* vasuti üzemben. Bpest, 1904. (Különnyomat a M. Mérnök- és Építészegylet Közlönyéből.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Sárneczky *Gellért (Ferencz)*, premontrei kanonok-rendi áldozópap és főgymnasiumi tanár, S. Ferencz, kataszteri tisztviselő és Margitai Róza fia, született 1874-ben Kassán (Abauj-Tornam.); 1898-ban nyert tanári oklevelet; 15 éve a jászó-prémontrei rendnek tagja; mint tanár működött Rozsnyón, Jászón, Nagyváradon és jelenleg a rozsnyói főgymnasiumban a magyar és latin nyelv tanára, algymnasiumi hitszónok és a zeneegyesület tanár-elnöke. — Czikkei a Felső Vidékben (1901. jún. 9. Szemel-

vények Kassa város 1820-ig terjedő irodalmi multjából); a Rozsnyói Hiradóban (1902. márcz.-ápr. Magyar hazánk kilencz százados alkotmányának szent István által lerakott alapjai, 34. sz. Vörösmarty epikája főbb vonásokban); a nagyváradi premontrei főgymnasium Értesítőjében (1905. A régi és mai magyar nyelv szóragozása).

Vajda Emil Névkönyve 183. l. — *A rozsnyói kath. főgymnasium Értesítője* 1893. 52. l.

Sárosi *András*, tanuló a tübingai egyetemen. — Munkája: *Labyrinthus* Romanus paucis delineatus, Hoc est Meritum & Dubitatio. Quibus Totius Papisticae Religionis structura absolvitur, ac Praeside . . . Antonio Wintero . . . In Inclyta Musarum Charitinarum, quae Tubingae est, Universitate Publico placide Judicantium Examini subjicitur ab ...Auth. & Resp...Tubingae, M.DC.LXIX.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 782 l.

Sárosi *Árpád*, rendőrségi fogalmazó, szül. 1864. jún. 16. Kassán, iskoláit ugyanott és Iglón végezte. 1888-ban Kassán a városi rendőrségnél nyert alkalmazást; jelenleg ugyanott rendőrfogalmazó. Saritsák családi nevét 1885-ben változtatta Sárosira. A kassai írók és hirlapírók otthonának és a kassai irodalmi társaságnak választmányi tagja. — Az Abauj-Kassai Közlönynek belmunkatársa; a Pesti Naplónak 1892-től 1896-ig kassai levelezője volt. Tárczái, elbeszélései és költeményei a vidéki lapokban, úgyszintén a Budapestben, Képes Családi Lapokban (1886—87., 1890—91. költ.), Budapesti Hirlapban, Vasárnapi Ujságban, M. Szemlében, Divat-Szalonban, Magyar Nők Lapjában, Fővárosi Lapokban, Irodalmi Kertben, Függetlenségben, Ország-Világban (1897. Maupassant, A nagyapa, ford.); a Magyarország vármegyéi és városai. Abauj-Torna vármegye és Kassa cz. monographiában (Bpest, 1896. Kassa közigazgatása, Kassai népszokások és babonák) sat. Az Üstökösnek és Bolond Istóknak több évig munkatársa volt. — Munkái: 1. *Költemények.* Kassa, 1887. (Ism. Kassai Szemle 14. sz.) — 2. *Ifjú évek.* Költemények. U. ott, 1891. (Ism. Budapesti Hirlap 852. sz., 1892. Vasárnapi Ujság 5. sz., Élet 388. l.) — 3. *A sapka*, víg monológ. U. ott, 1893. — 4. *Hernád mellől.* Elbeszélések. U. ott, 1894. (Többek társaságában.) — 5. *Terés.* Költemények. U. ott, 1901. — 6. *Oktató könyv* a vidéki rendőrlegénység részére. Eperjes, 1908. (Stephány Nándor városi rendőrkapitánynyal együtt.) — Szerkesztette a Vidéki Költők Albumát Kassán 1896-ban, többek társaságában. — Álnevei: Bibulusz, Sári (humorisztikus czikkei és költeményei alatt).

Századunk Névváltoztatásai. Bpest, 1895. 197. l. — *Vidéki Költők Albuma* 265. l. — *Magyarország* Vármegyéi és városai. Kassa. Bpest, 1895. 4., 101., 192., 211., 212., 551. l. — *M. Könyvészet* 1901. — *Petrik* M. Könyvészete 1886—1900. 787. l. és önéletrajzi adatok.

Sárossy *Béla.* — Munkája: *Cougourdan Marius* A «Boldogasszony» hajó kapitányának utazásai és kalandjai. Irta Mouton Jenő (Merinos). Francziából ford. Negyven képpel. Bpest, 1901.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Sárosi *(Schleiming) Bella*, Budapesten. — A Vasárnapi Ujságnak évek óta divattudósítója. Czikke a M. Szalonban (1900. Egy magyar troubadour 1551—1591); a Vasárnapi Ujságban (1904. 16. sz. Művészünnep a Vigadóban). — Munkái: 1. *Heimburg W., Tollen Lóri.* Regény. Ford. Schleiming Bella. Bpest, 1898. Két kötet. (Athenaeum Olvasó-Tára VI. 16., 17.) — 2. *Heimburg W., Egy jelentéktelen asszony.* Regény. Ford. Sárosi (Schleiming) Bella. U. ott, 1899. Két kötet. (Athenaeum Olvasó-Tára VII. 15., 16.) — 3. *Cosmar A., A csodaszép baba* kalandjai. Németből ford. U. ott, 1899. — 4. *Vadrózsa.* Elbeszélés jó kis lánykák részére. Írta Giese Mártha. Ford. U. ott, 1900. — 5. *Balassa Bálint.* A Kisfaludy-Társaság

által pályadíjjal koszorúzva. Bpest, 1900. — 6. *Cosmar A.*, *A csodaszép baba* és az ő barátnői. Ford. Színes képekkel. U. ott, 1903. — 7. *Heimburg V.*, Daczos szivek. U. ott, 1904. (Athenaeum Olvasótára XII. 2.)

Budapesti Hírlap 1900. 53. sz. — *Petrik* Könyvészete 1886—1900. Bpest, 1903. 29. l.

Sárosi *Ferencz*, a budapesti nemzeti színház karnagya vagy húsz év óta; időközben Schauer családi nevét Sárosira változtatta. — Czikke a Magyar Szellemi Életben (Bpest, 1892. Első szerzeményem). — Munkája: *Az Abenszeradsz*, eredeti nagy opera 4 felv., szövegét Chateaubriand után írta Bartók Lajos, zenéjét szerzette ... Bpest, év n. (M. kir. Operaház Könyvtára 11. Ism. Fővárosi Lapok 1886. 361. sz.)

M. Szellemi Élet. Bpest, 1892. arczk. és névaláírása és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Sárosy *Gyula (Lajos)* (pókai), a Kisfaludy-Társaság tagja, S. Lajos gazdatiszt és dabasi Halász Katalin fia, szül. 1816. febr. 12-én Boros-Sebesen; a keresztségben Lajos nevet kapott, azonban később, mint költő, a Gyula nevet vette fel és használta. Atyja 1818 elején meghalt; édes anyja még azon évben újra férjhez ment Szánthó Pál füzesgyarmati (Békésmegye) jegyzőhöz. S. itt élte gyermek- és ifjúkorát. Innét került 1827. évi augusztus hó 22-én a mezőberényi gymnasiumba, mely 1834-ben áttétetett Szarvasra; itt tanára, Molitorisz Adolf, tanította a szónoklatra, verselésre s különösen nagy gondot fordított a stilisztikára. S. mindig első tanulója volt az intézetnek. Ekkor már verselgetni kezdett és a M. Kurirban meg is jelent néhány költeménye; de minthogy mostoha atyja nem szerette a költőket, ekkor vette fel a Gyula nevet. 1832-ben mint másodéves «poéta» Eperjesre került. Tulajdonképeni költői működése itt kezdődött, innét bocsátotta nyilvánosságra költeményeit. S. fáradozása hozta létre 1833. nov. 2. az eperjesi magyar társaságot, melynek három évig volt munkás tagja, vezető lelke. Színi előadásokat rendeztek; egy Duda cz. humorisztikus lapot is szerkesztett, 1836-ban Jáczint cz. zsebkönyvet is adott ki a társaság, melyben S.-nak 13 költeménye van. A gymnasiumot elvégezvén, jogi tanulmányait szintén az eperjesi collegiumban végezte. Mint jogászt az a megtiszteltetés érte, hogy a gymnasiumban rábízták a magyar nyelv és irodalom tanítását a grammaticusoktól a philosophusokig. Jogi tanulmányainak befejeztével Kapy István sárosi alispán mellé került mint jurátus, kinek köszönhette, hogy mint joggyakornok megyei tiszteletbeli aljegyző lett és egy évre rá (1838) megválasztották megyei másodjegyzőnek. Mostoha atyjával nem jó viszonyban volt; azért a szünnapokat se töltötte szülei körében Füzes-Gyarmaton; nem is segélyezték őt, azért kénytelen volt magát saját erejéből fentartani; azért, hogy szűk anyagi helyzetén segítsen, privát-órákat adott. Német és tót ügyvédeket, leánykákat tanította magyar nyelvre; egyik tanítványát, Hilvéty Arnoldinát 1839. jan. 1. nőül is vette. Ugyanezen évben lett Sárosmegye első aljegyzője. 1840. decz. 23. váltótörvényszéki jegyzővé nevezték ki Aradra. 1842. márcz. 2. neje meghalt. Mély fájdalmát híven ecsetelik a Regélőbe (21. sz.) küldött gyászjelentése s az akkor írt költeményei. S. egyéniségének jellemző tulajdonságai voltak: a jószivűség és ragaszkodása református vallásához. Az aradi ref. templom felépítésére Aradon és a vidéken felolvasásokat tartott; ezek 18.000 frtot jövedelmeztek az aradi egyháznak és így csakhamar föl is épült a templom. 1842. szept. nőül vette Vass Paulinát; ez időtől fogva nem írt többet szerelmes verseket. 1842-ben váltótörvényszéki főjegyző, 1848. előadó biró lett. Ez időben színműveket írt. 1846. febr. 4.

a Kisfaludy-Társaság tagjának választotta. 1848-ban a pesti felsőbb váltótörvényszék előadó birája, 1849. pedig elnöke lett. Ő testestől, lelkestől demokrata volt, rajongott a szabadságért. Természetes tehát, hogy az új mozgalom lelkesedéssel töltötte el szivét; megkezdte harczi dalainak sorát, hogy lelkesítse a népet. Mint Kossuth bizalmas barátja teljesen a forradalmi kormány szolgálatába szegődött, nemsokára kormánybiztos lett; állítólag az Arany Trombitát is Kossuth szorgalmazta. A kormánynyal S. is Debreczenbe menekült. Neje nem követte, hanem S.-A.-Ujhelybe ment szüleihez. Ez elválás után S. neje soha sem látogatta meg férjét, csak egyszer: az újépületi fogságában. S. nem akart Zemplénmegyében letelepedni, minthogy ott távol lett volna az irodalom központjától; még levelezésben sem állott nejével. Debreczenben 1849. jún. 1. plakáton hirdette az Arany Trombita megjelenését. A világosi fegyverletétel után természetesen elkobozták feltalálható példányait s megtiltották nyomatását, hanem a számüzöttek újra kinyomatták Lipcsében és számos példányt csempésztek be Magyarországba; ugyancsak Lipcsében jelent meg német fordí[illegible] Ludasi (Gans) Mórtól. A ki nem [illegible]tta meg itthon nyomtatásban, az [illegible]a Pesten, hol 5 forintért leírták. [illegible]öje azonban kegyetlenül megszen[illegible]ett érte. A szabadságharcz után üldözték és ő bujdosásában rendkívül sokat szenvedett, nélkülözött. Eleinte Aradmegyében rejtőzött, innét Komádiba (Biharm.) menekült, majd Madarasra, Bajra, Nagyváradra, Félegyházára, Érsemlyénbe, Lugosra, Szabolcsba, Nyírbe, Debreczenbe, Szalontára bujdosott, hogy üldözőit, kik nyomában voltak, kikerülje. Lantja ez alatt az egy év alatt természetesen hallgatott. Ez időből csak két költeménye maradt fenn, a Bujdosó és a Farsangi dal (Tánczoljatok lányok . . .), melyet 1850-ben írt Komádiban Bittó Sándor lelkész házánál, mint ennek öcscse. E költemény nagy hatást tett abban az időben, még pedig mint Petőfi költeménye. Egy évi kínos bujdosás után Tiszafüredre került, hol az ottani lelkész Pájer Antal, nagyon szivesen látta házánál. Ennek barátságát, jóságát később is élvezte költőnk. Pájer tanácsára Gyöngyösre ment és itt kiadta magát német nyelvmesternek Sorsich Albert név alatt. Tanítványa alig akadt, úgy, hogy barátja Pájer adományaiból tengette életét. Később sorsa jobbra fordult, midőn Taposi magán-intézetében mint magyar nyelvmester alkalmazták; a mi elég különös, hogy ő az üldözött magánórákat adott a katonatiszteknek az olasz nyelvből, a csendőröknek pedig a magyar nyelvből. Menekülését leginkább annak köszönhette, hogy arczát egészen elváltoztatta, anynyira, hogy régi jó barátjai Zalár és Vachott Sándor sem ismertek reá. Haja tövig lenyírva, szakálla leborotválva, bajusza megnyirbálva, szemén pápaszem s az egykori nyulánk férfiú elvesztette karcsuságát, ruganyosságát ez idő alatt. Több mint két esztendeig volt S. Gyöngyösön. Mint szellemes társalgó, ügyes szavaló, vidám kedélyű ember szivesen látott vendége volt az előkelőbb urak házainak is. Azonban nem sokáig élvezhette a nyugalmas életet; Majori és Sallay voltak árulói. Ez 1852 őszén történt; Vachott Sándorné szerint nov. 7-én, Káplány szerint karácsony hetében fogták el; Pestre vitték és az Ujépületbe zárták el. Leövey Klára, ki ekkor ott szintén fogoly volt, segítette, titokban levelezett is vele és hozzá verseket írt (Klarikádok, Börtöndalok). Előbb kötél általi halálra itélték a «felségsértő rebellist», később azonban életfogytiglan tartó várfogságra változtatták az itéletet. Ekkor látogatta meg neje s leánya Gizella (ki 1850. jan. 28. született). Ez volt utolsó találkozása a férjnek a nővel, az apának leányával. Megható költeményben (Láto-

Az 7. ív sajtó alá adatott 1907. febr. 19.

gatás cz.) írta meg ezen találkozást. Königgrätz volt fogságának helye, hol költészettel és angol nyelvtanulással töltötte idejét; később igen sokat fordított angol költőkből, így Pope, Moore műveiből. Ő felsége első gyermekének, Zsófia főherczegnőnek születésekor (1855. márczius 5.), több politikai fogoly nyert kegyelmet; ekkor nyerte vissza S. is szabadságát. Örömmel jött Pestre, jó barátai, ismerősei segítették élelemmel, pénzzel. A régi Luby-házban lakott (a nemzeti múzeum mellett). E lakás gyakran volt vidám mulatságok, jókedvű estélyek szinhelye; az irodalom, művészet barátai, a fiatal írók gyakran keresték fel a «veterán trombitást». Rendkívül nagy barátja volt a zenének és szinészetnek. Különösen határtalan rajongással viseltetett Lonovicsné-Hollósy Kornélia iránt; az ő eszméje volt az is, hogy a művésznőt egy szép albummal lepték meg, melybe ő is írt költeményt. 1857-ben, hogy költői hírnevét emelje s anyagi helyzetén javítson, Albumot adott ki (Az én Albumom cz.), melyre Magyarországon 2000 előfizető jelentkezett, Amerikában 50, Angolországban 20, Németországban 32 és Jersey-szigeten 15; az Album ára 5 frt pp. lévén, szépen jövedelmezett. 1857. júl. 31. indította meg a Magyar Évlapok cz. öthetes folyóiratot Mészáros Károly barátjával együtt, azonban vállalatuk a közöny miatt már az első számmal megszűnt. Költőnk ez időben anyagilag is elég jól állott, versei, kiadott költeményei elég szépen jövedelmeztek. Állandó humora sohasem hagyta el. 1859-ben ismét körutat tett az országban. Útjában nevezetesebb városokban felolvasásokat tartott saját költeményeiből. Útba ejtette ekkor Aradot is. Itt olvasta fel a Krinolin-verset, melyért azután el is fogták s az aradi törvényszék államügyésze felelősségre vonta őt verséért, melyben ő felségsértést látott, s a törvényszék elitélte két évi börtönre; a bécsi semmitőszék felmentette ugyan a két évi börtön alól, hanem a fekete-sárga szín kigunyolása miatt néhány hónapra Budweisba internálta; élelmezésére a magyar kormánytól havi 25 forintot kapott. 1860. márcz. elején el is vitték a költőt Budweisba. Fogságában elsajátította a cseh nyelvet, lefordított néhány cseh költeményt, sőt Vörösmarty Szózatát is lefordította cseh nyelvre, a mivel annyira megnyerte egy cseh szobrász tetszését, hogy mellszobrát készítette el neki ajándékul. 1860. nov. hazabocsátották; megtörve betegeskedésétől és a sok szenvedéstől jött vissza hazájába s itt eleinte Miskolczon tartózkodott Csepcsányiné szül. Szemere úrnő házánál. 1861 elején Pestre jött, írt verseket, de már szép dalt nem tudott írni. Ujból vágyott a szereplésre, Sarkady Istvánnal együtt megindították a Trombita czímű lapot, melynek csaknem minden számában jelent meg egy verse. S. költészetének sülyedését az ivás szenvedélyének lehet tulajdonítani, mely elméjét és lelki világát mind jobban elhomályosította. Teljesen elhagyatva, senkitől nem ápolva halt meg 1861. nov. 16. Pesten. A ravatalnál és a sírnál Török Pál helv. hitv. superintendens tartott beszédet fölötte, a nemzeti színház előtt pedig Székács József ág. ev. superintendens mondott megható beszédet a Kisfaludy-Társaság nevében. Halála több költő lantját ihlette dalra, legsikerültebb ezek között az, mely a Hölgyfutárban (1861. 44. sz.) jelent meg B. aláírással. A kerepesi-úti temetőben nyugszanak a költő hamvai, melyek fölé 1876-ban özvegye csinos emlékkövet állíttatott. Az aradi Kölcsey-egyesület pedig a 90-es években márvány táblával látta el S. szülőházát Boros-Sebesen. Emlékének felújítására czélzott az az album is, mely Náményi Lajos szerkesztésében 1889-ben jelent meg. (Neje, Vass Paulina, 1881. aug. 8. halt meg Málczán, Zemplénmegyében; leánya, Gizella, 1868-ban

ment férjhez Viczmándy Mór zemplénmegyei földbirtokoshoz, írónő. Házasságukból két gyermek született: Mária, férjezett Kantha Józsefné, és Gyula.) — Költeményei és czikkei a következő lapokban, folyóiratokban és évkönyvekben jelentek meg. Költeményei: Jáczint (Kassa, 1836. 13 költeménye), Rajzolatok (1837.), Athenaeum (1838—42.), Aglája (1838.), Emlény (1838. és 39.), Budapesti Árvízkönyv (1839.), Regélő Pesti Divatlap (1842—45.), Pesti Divatlap (1844., mutatvány az Arany Trombitából), Honderű (1844.), Aradi Vészlapok (1844.), Életképek (1844—45.), Budapesti Divatlap (1848.), Nemzetőr (1848.), Losonczi Phönix (1852. III. Árnyék Pál névvel), M. Néplap (1856.), Hölgyfutár (1856—58., 1860—61.), Pesti Napló (1856. 476. sz.), Vasárnapi Ujság (1856—57., 1859.), Nemzeti Játékszini Emlény (Szeged, 1856.), Az én Albumom (1857.), M. Évlapok (Pest, 1857. Januarius és május, költői beszély, Pope után), Erdélyi Múzeum (1857.), Szépirodalmi Közlöny (1858.), Kalauz (1858.), Nővilág (1858.), Divatcsarnok (1859.), Prot. Naptár (1858.), Trombita (1861.), Honvédek Könyve (1861.), Tavasz (1861.), Lisznyai-Album (1863.), Részvét Könyve (1863.); és Alföldi Segélyalbum (1864); ismeretlen, kiadatlan költemenyei, Igazmondó (1871. 5. szám. A Neu-Gebäudeban 10. szám. Gr. Teleki Blankához 1853. máj.), Képes Világ (1873. 40. l. Beszélj velem . . .), Hölgyfutár (1877. 16. sz. A honvéd álma), M. Polgár (1880. 3. sz. Mennydörög a bűn . . . Függetlenség után), 1848—49. Történelmi Lapok (1892. Lengyel legio dala), Magyar Hirlap (1892. márcz. 15., Pest, decz. 8. 1858.), Aradi Közlöny (1893. 34. sz. A krinolin), Alföld (1893. 133. Polgári hölgytisztelet), Vasárnapi Ujság (1897. 29. sz.). Német fordításban az Ung. Revueben (Handmann Adolf ford.) Czikkei a Szemlélőben (1836. Emlékbeszéd Berzsenyi Dániel fölött); a Pesti Hirlapban (1841. 37. sz. A váltótörvényszéki jegyzők és váltójegyzők, 1844. 383. sz. Chorin Áron, nekr.); a Hölgyfutárban (1858. 93., 94. sz. Malczewki Antal); a Vasárnapi Ujságban (1859. 7. sz. Gyürky Antal életrajza; 1905. Naplótöredéke a 40-es évekből); Tavasz (Pest, 1861. . . . Gróf Forrayné életrajza.) — Munkái: 1. *Nyelvészke*, vagy a magyar nyelv főnehézségei szabályokban, párbeszédben és példalapokban, ajánltatva az eperjesi magyar társaságnak használatul, annak tiszteletbeli tagja, Sárosy által. Kassa, 1837. — 2. *Öt érzék*. Kedélyes felolvasás, melyben gyakorlatilag megmutattatik, hogy lehet félóra alatt minden mákony segítsége nélkül elalunni. T. Petrisi Szalbek Jakab . . . úrnak . . . S. Gy.-tól. Pest, 1846. — 3. *Ponyvára került Arany Trombita*. Az örök igazság parancsolatjára mondva csinálta. Nyomatott Debreczen város könyvnyomdájában. Ára egy frt jó pénzben. Ivrét 24 lap. (Ism. Széchy Károly, Ország-Világ 1889. 20. sz.) — 4. *Mirra* (Myrha), Alfieri öt felv. szomorú játékának a Ristory Adél fényszerepének kivonata. Pest, 1856. — 5. *Költemények*. U. ott, 1858. — 6. *Sárosy Gyula összes művei*. Kiadja Abafi Lajos. Bpest, 1883. Három kötet. (I. Arany trombita s egyéb hazafias költemények, II. Vegyes költemények, III. Színművei: Aristodem, szomj. 5 felv. Monti Vincze után olaszból ford. 1856., Manfredi, Faenza herczege, szomj. 5 felv. Monti Vincze után olaszból ford. Először adták a pesti nemzeti színházban 1857. szept. 16. Ism. Greguss Ágost, Tanulmányok II. 202. l.; Az idegenek Aradon, vígj. 3 felv. magyar és lengyel dalokkal. Kisebb prózái, a szerző életrajzával Abafitól. Nemzeti Könyvtár XVII., XX. és XXXV. kötet.) — 7. *Átok* a honárulóra! Irta a verses részt Sárosy Gyula; a többit Bessenyey József. Debreczen, 1902. — Levelei Vass Paulinához: 1842. ápr. 20., Arad, máj. 12.,

Vass Antalhoz: Arad 1842. jún. 18. (Wallentinyi Samu, Sárosy Gyula élete. Bpest, 1898. 34., 35. l. S. leánya, özvegy Viczmándy Mórné közlése és Náményi Lajos, Sárosy-Album. Arad, 1889. 153—157. l.); Erdélyi Jánoshoz: Arad, 1843. okt. 11., 1844. márcz. 24., 1846. decz. 7., Pest 1857. jan. 24., 1859. jan. 23. (Náményi Lajos, Sárosy-Album 147—152. l. Közli Erdélyi Pál); Szemere Miklóshoz: Eperjes 1840. okt. 6., Arad 1844. okt. 28., Pest 1856. okt. 29. (Irodalomtörténeti Közlemények 1905. 356—359. l.); a Vasárnapi Ujságban (1905. 11. sz. Gyöngyös, 1852. nov. 7., Königgrätz, 1854. decz. 27. és naplótöredék a 40-es évekből); Budweis, 1860. okt. 13. (Idők Tanuja 1860. 247. sz.). — Álnevei: Rozsásy, Ludvigh (ifjúkorában), Ősy, S. (Eperjesen), Sorsich Albert (bujdosása alatt), Balassa Bálint, Árnyék Pál (fogsága idejében.) —. Kéziratainak egy része a Darnay-múzeumba került Sümegen. — Arczképe, festette Szamossy Elek, Munkácsy tanára, az 50-es években. (Eredetileg Bettelheim Vilmos tulajdona volt Aradon, jelenleg Ágoston József, az I. magyar biztositó-társaság tisztviselőjének birtokában van. Másolata fénynyomatban Náményi Lajos Sárosy-Albumában. Arad, 1889.); kőnyomat Barabástól 1857-ből.

Irodalmi Őr 1845. I. 23. sz. — *Magyarkák.* Lipcse, 1845. — *Életképek* 1845. 311. lap. — *Honderű* 1847. II. 6. sz. Severus. — *Kisfaludy-Társaság Évlapjai* VII. k. XL. l., XXIII. 1890. *Magyar Hirlap* 1851. 568. (Haditörvényszéki itélet.) — *Kertbeny*, Album hundert ungarischer Dichter. Dresden, 1854. 516. l. és Ungarns Männer der Zeit. Prag, 1862. — *Napkelet* 1857. arczk. (Vahot I.) — *Danielik*, M. Irók II. 276. l. — *Vahot Imre*, Irodalmi s művészeti Daguerreotypek. Bécs, 1858. 77. lap. — *Magyar Sajtó* 1860. 247. lap. — *Házi Kincstár* 1861. II. 379. l. — *Pesti Napló* 1861. 270. sz. — *Hölgyfutár* 1861. 141. l. — *Presse* 1861. 317. sz. — *Fremdenblatt* 1861. 319. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1861. 47. szám. — *Hortobágy* 1861—62. 6. sz. (Illésy György.) — *Szépirodalmi Figyelő* 1861—62. I. 6. sz. — *M. Tudom. Értekező* 1862. I. 83. lap. — *Toldy Ferencz*, A magyar nemzeti irodalom története. Pest, 1864—65. 377. l. — *Gombostű* 1867. (S. utolsó tiz hónapja, halála, temetése. Sarkady István.) — *Hon* 1867. 20. szám. (A királyné titka cz. drámájának felfedezése.) — *Honvédvilág* (1868. I. 84. l. — *Vutkovich Sándor*, Magyar Irók Albuma. Pozsony, 1873. 196. l. — *Zalai Közlöny* 1877. 48—50. (S. magánéletéből, 57. Három huszár S.-nál, 50. sz. Utolsó kirándulása). — *Lauka Gusztáv* Multról a jelennek. Bpest, 1879. 65. l. — *Lakatos Ottó*, Arad története. Arad, 1881. III. 31. l. — *Figyelő* IX—XII. XVI., XIX., XXV., XXVI. — *Koszorú* V. 1881. 21—23. sz. (S. Gyöngyösön.) — *Hölgyek Lapja* 1884. 50. sz. (Irodalmi élet az ötvenes években.) — *Fővárosi Lapok* 1887. 295. szám, 1889. 43. (elfogatása), 175., 176. sz. (Vadnai), 129. szám. — *Alföldi Ujság* 1888. 104. sz. — *Téli Ujság* XI. 1890. 3. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1890. 23. sz., arczk., 25. sz. (S. verses krónikája nem veszett el.) — *Délmagyarországi Közlöny* 1890. 3., 127. sz. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr. — *Egyet. Philol. Közlöny* 1891. (S. és Mathisson.) — *Esztergom és Vidéke* 1894. 24. szám (Lövey Klára). — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 899. lap. — *Wallentinyi Samu*, Sárosy Gyula élete. Bpest, 1898. (Ism. Egyet. Philol. Közlöny 1899.) — *Petőfi Sándor* Összes munkái V. 507., 515. l. és gyászjelentés.

Sárosy *Imre.* — Munkája: *Sobri Jóska, a bakonyi rablóvezér.* Budapest, 1908.

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Sárosi *István,* titkára volt Szirmay István bárónak, miután a külföldi egyetemekről hazajött; urával és II. Rákóczi Ferenczczel a bécs-ujhelyi börtönbe jutott; honnét, miután Rákóczi megmenekült, őt is szabadon bocsátották; aztán nőül vette Szirmay István leányát, Annát. Meghalt 1706. júl. Érsekujvárt (Nyitram.) gyermek nélkül. — Egy hosszabb latin versét közli Klein (Nachrichten, Leipzig und Ofen 1789. II. 444. l. életrajzi adatokkal).

Szabó Károly, Régi M. Könyvtár. II. 610. l. (Rezik János gyászjelentése Sáarosi I.-ról.)

Sárossy *János,* ág. evang. superintendens, S. János és Iklódi Anna nemes szülők fia, szül. Nagy-Sároson, Eperjes mellett 1646-ban; a szülővárosában akkor

virágzó gymnasiumban kezdte tanulását; szülei innét tanulmányainak folytatására Berzeviczére (hol akkor szintén gymnasium volt), majd Eperjesre küldötték. Itt a görög és latin remekírókon és a «7 artes liberales»-en kívül, a keleti nyelveket és theologiát is tanulmányozta. 1671. jan. 16. a wittenbergi egyetemre iratkozott be (Saarossy), hol Bakay István abaujvári táblabiró költségén két évet töltött és megszerezte a magisteri rangfokozatot. Hazatérvén, Topporczon (Szepesm.) nemesi iskolát nyitott, melyben Felső-Magyarország előkelő nemeseinek gyermekeit nevelte. 1682-ben kassai magyar pappá választatott. 1708. júl. végén Lőcsén a Tisza-kerület superintendensének beiktatták és Rozsynóra választatott meg lelkésznek, hova szept. költözött. Alig hogy Rozsnyón elhelyezkedett, a rozsnyói lelkészek bizonyos viszálykodás miatt, felsőbb parancsra, mind eltávolíttattak és csak neki, a magyar papnak engedtetett meg tovább működnie. A zavarokat lecsendesítette, az egyházban békét, rendet teremtett; azonban már 1709. febr. 10. meghalt. — Munkái: 1. *Analysis* & Exegesis Articuli I. Invariatae Augustanae Confessionis, In Examine Anniversario Publico Auditorum Theologiae in Illustri Statuum Collegio Eperiessensi. A. D. III. Oktob. A. C.M.DC.LXX. Disputationi Solenni commisa: Praeside Samuele Pomario . . . Respondentibus Joanne Saarosy . . . & Georgio Michaelide . . . Bartphae. — 2. *De Typo Legis Moralis* ex Dicto Jacobi IV. U. ott, 1672. — 3. *Exegesis* Capitis IX. Aureae Epistolae Ad Romanos . . . De Justificatione Per Fidem In Christum Ex Ipsa Judeorum Rejectione Gentiumque Salvatione Adsertit Promissionum Gratiae Veritatem, Et In Iisdem Divinae Tum Justitiae, Tum Misericordiae Aequitatem Vindicans . . . Praeside . . . Abrahamo Calovio . . . Respondente Johanne Sarossy . . . In Electorali Qvae Witebergae Est Publicae Disputationi Exhibita . . . habendae. Witebergae, 1672.

Klein, Nachrichten I. 70., II. 138., 441. l. — *Bartholomaeides*, Memoriae Ungarorum 173. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár II. 632. l. III. 1. rész 336., 2. rész 30. l. — *Hörk József*, Az ev. Tisza-kerület püspökei. Kassa, 1885. 38. l.

Sárosy *József*, orvosdoktor, szülészmester, t. megyei fő- és kórházi rendes orvos Eperjesen. — Munkája: *Das Mineralwasser* Czigelka in naturwissenschaftlicher und medizinischer Beziehung. Eperies, 1846.

Bugát-Flór, Magyarországi orvosrend Névsora. Pest. 1846. 30. l. — *Petrik* Bibliogr.

Sárosi *Kornél*. — Munkája: *Bechstein meséi.* Az ifjúság számára átdolgozta. Hat színes nyomású képpel. Budapest, (1902).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Sárpataki *N.(agy) Mihály*, ev. ref. lelkész, szül. 1638-ban; hazai tanulmányainak befejezte után külföldre ment, s 1665. nov. 19. a leideni egyetem hallgatói közé lépett. Innét 1667 táján hazatérvén, Nagyari Benedek után kolozsvári lelkész, 1693 tavaszán pedig esperes lett. Meghalt 1694 tavaszán. — Munkái: 1. *Noe Barkaja*, Az az: Az Atya, Fiu és Szent Lélek egy örökké való Istennek üdvösséges isméreti. Melly A Sinai és amaz dicsősséges Sionnak hegyein nevekedett Élő-fákból éppíttetett; az az, mind az Ó s mind az Uj-Testamentumnak egyben-vettetett tudománya az egy Istenségben imádandó Szent Háromságnak. Melyben az Igasságnak Praedikátora Noenak Lelkével hívja s kénszeríti bészállani az Háládatlan Világot minden szelidséggel. Melynek éppítője... Kolozsvár, 1681. — 2. *Halotti beszéd*, Kendeffi János felett. U. ott, 1697. (Utolsó tisztesség . . . cz. munkában.) — Üdvözlő verset írt Váradi Mátyás, Disputatio Theologica . . . Utrecht, 1666. cz. munkába és gyászverset Kovásznai Péter halálára (1673.).

Budapesti Szemle IV. 1858. 216. l. — *Danielik*, M. Irók II. 278. lap. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai X. 75. lap. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár I. 519. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 900. l. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára. III. 177. l.

Sartori *Bernát*, bölcseleti és theol. doktor, Serafikus szent Ferencz-rendi minorita szerzetes, rendfőnök és kir. tanácsos, szül. 1735. szept. 4. Nagy-Váradon; hitszónok és bölcselettanár volt Aradon, majd rendfőnöki titkár, egyházi jogtanár, rendfőnök és házfőnök Miskolczon, hol 1801. ápr. 21. meghalt. — Munkája: *Magyar nyelven filosofia.* Az az: A bölcsesség szeretésének tudományáról némely jelesebb kérdések, mellyeket sok hiteles bölcseség szeretése tudományát tanítóknak írásiból s könyveiből egybe szedegetett és tanított, mostanába pedig a magyar nemzetnek kedvéert az elöljárók engedelméből nyomtatásban kibocsátott. Eger, 1772. Rajzzal. (Apáczai Cseri után az első, ki magyarul philosophiát írt. Ism. Márki Sándor, Arad és Vidéke 1881. évf.)

Philosophiai Pályamunkák I. Pest, 1835. 206. l. — *Ferencsi* és *Danielik*, Magyar Irók I. 402. l. — *A magyarországi Minorita-rend Névtára.* Arad, 1883. 147., 199. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 902. l. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése V., VII.

Sartori *János*, ág. ev. lelkész, előbb kántor volt Nagy-Szebenben, majd Holczmányban lelkész. — Munkája: *I. N. J. Sonn- und Fest-Tägliche Andachten* Ueber die gewöhnliche Evangelische Texte, Bestehend aus uebereinstimmenden Sprüchen Heiliger Schrifft, und meist üblichen Evangelischen Kirchen - Liedern; Zum nützlichen Gebrauch des öffentlichen Gottes-Dienstes und Aufmunterung gottseliger Andacht. In die Music übersetzet von Johanne Sartorio. Hermannstadt, 1723.

A m. n. múzeum könyvtár példányáról.

Sartori (*Sartorius, Szabó*) *János*, ág. ev. lelkész, szül. 1695-ben Rozsnyón; tanult Beszterczebányán és Rozsnyón; 1719. okt. 5. iratkozott be a wittenbergi egyetemre; előbb a Berlinben tartózkodó magyar katonák tábori lelkésze volt; innét visszatért Magyarországba; miután a rozsnyói lelkészi állást nem nyerhette el, az irodalommal foglalkozott és 1723. szept. győri conrector és diakonus, 1729 elején nemescsói lelkész lett. Két ízben is volt püspökjelölt. Mások szerint nevelő vagy magántanár volt Assakürthön 1724-ig; ekkor Nagy-Palugyára hívták rectornak; később Dobsinán magánéletet élt és 1756. nov 26. Csetneken (Gömörm.) meghalt. — Munkái: 1. *Sententiam Henrici Mori de enthusiasta* prae atheo incurabili dissertatione theologica . . . excutiet . . . praes. Mart. Chladenio. Wittenbergae, 1721. — 2. *De suffragio* pulchritudinis in electione principum suffragante amplissima philosophica in acad. Vitenberg. U. ott, 1722. — 3. *Dissertatio* philologica de tiaris minorum sacerdotum ex lege Exod. XXVIII. 40. et XXIX. 9. U. ott, 1722. — 4. *Dissertatio* theologica de defectibus Afflictionum Christi a Paulo supplendis ex Coloss. I. 24. Praesidente . . . Io. Casp. Haferung... Anno... 1730. V. Kal. Nov. publice proponit. U. ott. — 5. *Ara* observantiae quam Dno Jo. Godofredo Krausio, cum Kalendas Januarias anni 1730. in orbem redeuntis feliciter auspicaretur debitam religionis observantiam atque pietatem tanquam maecenati suo testaturus summa cum animi pietate sacram esse voluit. U. ott. — 6. *Az egy idvezitő* áldott Ur Jesus nevében. Az igaz idvösség uttyara mutato és szent penitentia tartasra serkengető: magyar lelki ora. Avagy olly egész enekes koenyv a mellyben, nem tsak a graduálisbul, aranylántzbul, halotti könyvecskébül és psalmusokbúl, sok fogyatkozásoktúl meg-tisztitatott s jó rendbe szedetett enekek, mint egy summában bé-foglaltatnak; de sok német, tseh és deák nyelvekbül is, ennek előtte nyomtatásban nem láttatott, buzgósággal tellyes uj isteni ditséretek is fel-találtat-

nak: Mostanában leg először, illyen formában magyar hazájának lelki épülésére világosságra ki bocsátott. Vitembergában 1730. — 7. *Szent penitentiara* serkentgető és az igaz üdvösség utyara mutató magyar lelki oranak harmadik fertállya és része, avagy olly drágalátos imadsagos könyvetske, mellyben az aranylantz egészben ben van. Az engesztelő aldozattul penig sátros és egyéb üdnepekre való szép könyörgések foglaltatnak, azokhoz igen gyönyörűséges németből magyarra fordittatott imádságok is, három deák ékes énekekkel, együt, hozzá adattak: kiket a kegyes híveknek lelki hasznokra, most leg először illyen rendben öszve szedvén világosságra botsátot. U. ott, 1732. — 8. *Negyedik Része* avagy ollyan: A szent Bibliábol kiszedett, igazán idvezitő keresztyéni hitnek fundamentoma . . . Kérdésekben s feleletekben. Imádságokkal és enekekkel együtt. Hely n., 1733. — 9. *Atyafiságos serkentések.* Jena, 1736. (Ford. Wolf és Rogallen után Bárány Györgygyel együtt.) — 10. *Gyermekeknek kézi könyvecskéjek.* U. ott, 1740. (Rambach után ford. 2. kiadás. 1760.) — 11. *Arnd Jánosnak az igaz keresztyénségről* irott negy könyvei. U. ott, 1741. (Bárány Györgygyel és Vásonyi Mártonnal ford.) — 12. *Luther M. kis katechismusa.* Nürnberg, 1747. — 13. *A mi Urunk J. Krisztus uj testamentuma.* Lauban, 1754. (Az eredetiből ford. Bárány György és Bárány János tásaságában.) — Nevét Sartorisnak is írták.

Catalogus Bibliothecae Fr. Com. Széchenyi, Suppl. II. 435. — *Bartholomaeides*, Memoriae Ungarorum 214. l. — *Danielik* M. Irók II. 273. l. — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XXVIII. 257. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Evang. Egyház és Iskola* 1897. 44. sz. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára III. 178. l.

Sartoris *Pál*, czeglédi származású, theologiai tanuló a heidelbergi egyetemen. — Munkája: *Disputatio* De Justificationis certitudine operum necessitate et meritis. Resp. & author . . . 22. Jan. 1614. (Pareus, David, Colleg. Theologicum. Heidelbergae, 1620. II. 156. l.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Sartoris *Imre*, cziszterczi-rendű szerzetes, szül. 1790. máj. 16. Kapronczán (Sárosm.); a rendbe lépett 1810. nov. 2.; pappá szentelték 1815. márcz. 25.; 1815—19. gymnasiumi tanár volt Egerben, 1819—22. Pécsett, 1822—28. ismét Egerben, 1828—29. ugyanott alperjel és házgondnok, 1829—36. gymnasiumi tanár Pécsett, 1836—40. Székesfejérvárt, 1840—41. ujonczmester Zirczen, 1841—1843. növendékek felügyelője és házgondnok Székesfejérvárt, 1843—52. alperjel és könyvtárőr Zirczen, 1852-től könyvtárőr ugyanott. Meghalt 1854. máj. 31. — Munkái: *EpItaphIUM* qVoD Antonlo abbatI CIsterCIensI Vt patrI sVo abbatIae VnItae: ZIrtz, PILIs atqVe PasthV, In eXeqVIIs AgrIae habItIs posVere. Agriae, 1824. (Költemény.) — 2. *Ode* honoribus reverendissimi, ac amplissimi domini Ferdinandi Villax, Sacri et exempti ordinis Cisterciensis abbatiarum unitarum beatae Mariae virginis de Zircz, Pilis et Pásztó abbatis infulati. Occasione solennis benedictionis nomine totius ordinis 12-o Calendas Junii dicata a venerabili conventu Agriensi anno 1826. U. ott. — 3. *GratIfICatIo* IoannI BaptIstae LaDIsLao Pyrker, e patrIarCha VenetIano arChI-epIsCopo AgrIensI tertIo: a saCro orDIne CIsterCIensI AgrIae praestIta. U. ott, 1827. (Költemény.) — 4. *Ode* illustr. ac rev. dno Ladislao e liberis baronibus Barkóczy de Szala, miseratione divina episcopo Alba-Regalensi, dum ad sedem episcopalem, die assumtioni beatae Mariae Virginis sacra, canonice introduceretur, a gimnasio Cisterciensium Alba-Regalensi venerationis ergo dicata 1837. Albae-Regiae.

A hazai cziszterczi-rend Emlékkönyve. Bpest 1896. 370. l.

Sartoris *Sámuel.* L. *Vásárhelyi.*

Sartorius *András,* ág. ev. lelkész, iskolaigazgató volt Illaván, majd Kassán lelkész 17 évig, azután Trencsén- és Turóczmegyében lelkészkedett; kétszer volt számkivetésben; 1672-ben Erdélybe menekült. Meghalt 1680. június 12. Kis-Karkowban.—Munkái: 1. *D. A. Responsio* Ad-Postulata Duodecim. Quae In Lucem Emisit Iodocus Kedd Jesuita Adornata Studio . . . Anno 1652. Die 2. Julij. Trenchinii. — 2. *Theodorus Nupturiens*, seu, Actvs Scenicvs Honori Nuptiarum Magnificarum Spectabilis ac Magnifici Domini, dni Matthiae Ostrosith de Ghyletincz Equitis Aurati . . . Sponsi, Quas cum Spect. & Magn. Virgine Catharina Sydonia Revay De Reva . . . celebravit: Habitus a Studiosa Juventute Scholae Illavianae factus ab . . . Anno 1654. Die 29. Novembris. (U. ott.) — Kéziratban a m. n. múzeumban: Lusus scholasticus seu actus oratorius exhibens creationem lapsum et per Nativitatem Christi Salvatoris Reparationem.

Threni Dispersae Sionis, Hungaricae . . . Wittebergae, 1680. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár II. 216., 224. l., III. 2. r. 192. l. (Életrajzával együtt.) — *Új M. Athenas* 584. l. — *Egyetemes Philologiai Közlöny* XI. 594. l.

Sartorius *Dániel*, ág. ev. lelkész, S. Illés és Fabriczius Mária fia, született 1704. Csetneken (Gömörm.); tanult Köviben, Osgyánban és Késmárkon; 1727. szept. 20-án iratkozott be a wittenbergi egyetemre; visszatérte után 1730-ban Csetneken lett iskola-rector, 1732-ben iskolaigazgató Eperjesen, azután tót lelkész ugyanott és késmárki diakonus; végre Beszterczebányára ment tót hitszónoknak. — Munkái: 1. *Florilegium Biblicum*, aneb kwetna zahradka biblicka, wkerezto hlawnj clankowe učenja náboženstwi krestanskeho . . . Hely n., 1742. rajzzal. (Magyarra ford. Csepregi György: Virágok a szentírás kertjéből cz. Bpest, 1894. Luther-társaság kiadv. XX.) — 2. *Diarium Biblicum* aneb Hystorye biblické Starého y Nowého Zákona . . . 1744. Hely n., rajzzal. — 3. *Summownj Postilka.* Hely n. 1746. (Tót egyházi beszédek.) — Nevét Sartorinak is írták.

Bartholomaeides, Memorabilia provinciae Csetnek. Neosolii, 1799. 131. l., Comitatus Gömör 429. l. Memoriae Ungarorum 226. l. — *Katona*. Historia Critica. XXXVIII. 885. l. — *Annalen* der Literatur 1810. III. 209. l. — *Slovenské Pohlady* 1887. 231. l. — *Petrik* Bibliogr. III. 284., IV. 33. l. és *Könyvészete* 1886—1900. 737. l.

Sartorius *Frigyes*, német színész és súgó. — Munkái: 1. *Warasdiner Theater-Almanach* für das Jahr 1844. Warasdin. — 2. *Almanach* der vereinigten deutschen Theater Pesth-Ofen. Als Neujahrsgeschenk den Freunden der Bühne hochachtungsvoll gewidmet. Pesth, 1853. (Freiwahl F.-czel együtt.) — 3. *Almanach* der vereinigten deutschen Theater Pest-Ofen. Ofen, 1854.

Petrik Bibliogr.

Sartorius *Illés*, a wittenbergi egyetemre 1651. okt 11. iratkozott be, beszterczebányai szarmazású volt. — Alkalmi költeményt írt a Freudenkranzlein . . . Wittenberg, 1652. cz. munkába.

Bartholomaeides, Memoriae Ungarorum. 144. l.

Sartorius *Illés*, a lipcsei egyetemen tanult 1678-ban, midőn üdvözlő verset írt a Catastrophe Fausta Et Salutaris... Lipsiae, 1678. cz. munkába.

Szabó-Hellebrant, Régi M Könyvtár. III. 2. rész. 137. l.

Sartorius *(Szabó) János*, ág. ev. lelkész, eperjesi származású; számüzetése után Wittenbergben, majd Danzig mellett Trautenauban volt pap. — Munkái: 1. *Letzter Ehren-dienst*, Dem Weyland . . . Seelen-Hirten der... Frey-Stadt Eperies . . . Den 18. Aug. 1653.... Leutschau. — 2. *Die wohl verschlossene Ruhe-Kammer* der Gläubigen Kinder Gottes... U. ott, 1670. — 3. *Praxis* Symboli Apostolici Paracletica, Das ist Tröstliche übung Der Dreyen Haupt Artickel unsers Christlichen Glaubens: Welche bey dem letzten

Ehrengedächtnis Der Viel Ehr- und Tugend-begabten Frauen Christina Hansin gebohrnen Scheuermannin Des Ehrn-Vesten... Herrn Martini Haa s Vornehmen Bürgers und Apothekers... als dieselbige Im Jahr Christi 1671. den 17. April ehrlich und herrlich bestattet wurde einfäll-tig ist vorgetragen worden. (Lőcse.) — 4. *Quod Pena.* Vetere Jubeat! Quod de Montium Incendiis statuendum. Dissertatione Physica exponet Praeses . . . Respondente Ephraim Fromm Gedanensi. Ad diem 15. Januar A. O. R. Witebergae, M. DC. LXXX.

M. Könyv-Szemle 1908. 135. lap. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár. II. 218. 249., 340. l.

Sartorius *(Szabó) János Frigyes*, gymnasiumi igazgató-tanár külföldön, előbbeninek fia, szül. 1656. január 21. Eperjesen. 1677. aug. 19. iratkozott be a wittenbergi egyetemre; azután Tübingában és Lipcsében folytatta tanulmányait; 1682-ben a thorni gymnasium tanárává választották és ott 17 évig hivataloskodott. 1699-ben az elbingeni gymnasiumba igazgatónak meghivatva, ott öt évet töltött, 1704-ben a gedani gymnasiumban az ékesszólás és költészet tanára lőn és ott meg is halt 1729. márcz. 27. — Munkái Praetorius Ephraim «Athenae gedanenses»-eiben sorolvák elő, azok pedig, melyeket 1713 után adott ki, életrajzával együtt az 1729. Leipziger gelehrt. Zeitung 46. sz. olvashatók.

Bartholomaeides, Memoriae Ungarorum 184. lap. — *Uj M. Athenas* 584. l.

Sartorius *János György*, erdélyi származású szász. — Munkája: *Hungarorum* Magyar betegség, hoc est: de morbo militari Hungarico dicto. Bamberg, 1684.

Szinnyei Könyvészete. — *Trausch*, Schriftsteller-Lexikon III. 159. l.

Sartorius *János*, ág. ev. lelkész, S. János Holczmányban meghalt lelkész fia; szül. 1710-ben; tanult Nagy-Szebenben, 1732-ben Jenában és más külföldi egyetemeken. Egy ideig házi tanító volt Ottó holsteini grófnál. Hazájába visszatérve, mint jeles zenész előbb városi kántor, majd conrector és végre lelkész volt a zárdatemplomban Nagyszebenben. 1750. jan. 13. Dolmányba (Nagyszebenmegye) választották meg lelkésznek; 1759-ben Német-Keresztúrra (Villa Crucis) Nagy-Küküllőmegyébe hívták meg, hol mint a kisdi káptalan dékánja 1787. aug. meghalt. — Kéziratban hátrahagyta zeneművein kívül, melyeket nyilvános isteni tiszteletek alkalmával használtak, a következő munkákat: Manuale rerum ecclesiasticarum et politicarum, Personarum ecclesiasticarum cum statum tum officia concernentium, ex Actis Synodicis potissimum, nec non monimentis publicis, auctoribus quibusdam probatis et jure municipali patrio, excerptarum, ad promovendam sacri muneris εοταξιαν in usum proprium adornatum 1763.; Synopsis rerum ecclesiasticarum et politicarum ad personas ecclesiasticas A. C. in Trania. qua statum, immunitates et officia pertinentium. Ex actis synodicis, autoribus probatis, aliisque monimentis publicis excerptarum, seu Manualis in hac materia scripti Illustratio et augmentum ad promovendam sacri muneris εοταξιαν . . . tradita 1768. Ivrét két kötet, melyből a Manuale cz. kézi használatra készített kivonatot. (Zsinati artikulusok, határozatok magyarázata és egyes esetek. Häner báránykuti lelkész birtokában volt.)

Trausch, Schriftsteller-Lexikon. III. 158. l.

Sartorius *(Szabó) János*. L. *Sartori*.

Sarudy *György*, ev. ref. főgymnasiumi tanár, S. János és Szenczy Ida földbirtokos szülők fia, szül. 1866. nov. 29-én Cselejben (Zemplénm.), 1876-ban atyja elhalván, nagybátyja Szenczy Ödön vette magához; Székesfehérvárt a cisterciták gymnasiumát járta végig 1876—84-ig. 1885. szept. beiratkozott a budapesti egyetemre, azonban anyagi viszonyai

miatt közben nevelősködött és ezzel tartotta fenn magát. 1888-ban Sopronba került tanárnak a Csöndes-féle intézetbe. 1890-ben mint rendkívüli hallgató ismét a budapesti egyetemet látogatta; 1891—1893-ig helyettes tanár volt Debreczenben, 1893—94. Rimaszombatban. 1892-ben tett szakvizsgát a classica-philologiából, 1894-ben paedagogiait. 1895-ben rendes tanárnak választották meg Nagy-Szalontára, 1895-ban pedig Pápára, hol szeptember 12-én tartotta székfoglalóját. Élénk munkásságot fejtett ki a Jókai-körben. — Czikkei a budapesti Egyetemi Lapokban (1890—91. A nevelősködésről); a Szalontai Lapokban (1894—95. fordítások Khristopulosból stb.); a pápai Jókai-kör Évkönyvében (1898. Kőmíves Kelemenné); az Irodalomtörténeti Közleményekben (1899. Kőmives Kelemenné mondája, 1905. Újabb adatok Kőmíves Kelemenné mondájához); a Pápai Lapokban (1901. Egy úttörő magyar zenetudós: Bartalus István). — Munkái: 1. *Horatius* methodikájának tervezete. Pápa, 1897. (Székfoglaló. Különnyom. a pápai főgymnasium Értesítőjéből.) — 2. *Görög lyrai Anthologia* középiskolák számára. Budapest, 1902. (Jeles Irók Iskolai Tára LXXIV.) — 3. *Alkman női kardala.* U. ott, 1902.

M. Könyvészet 1902. 41. l. — *Petrik* Könyvészete 1886—1900. Budapest, 1906. 737. l. és önéletrajzi adatok.

Sarudy *Ottó*, állami tanítóképzőintézeti tanár, előbbinek testvéröcscse, született 1872. febr. 7. Cselejben (Zemplénm.); tanulását részben magánúton végezte; gymnasiumba Sátoralja-Ujhelyben járt a piaristáknál; a IV. osztály befejezése után Sárospatakra ment, a hol az állami tanítóképző-intézetet végezte el. Ezután egy évig tanító volt Edelényben (Borsodmegye). Majd Budapesten az áll. polgári-iskolai tanítóképző-intézet nyelvtörténettudományi és zenei szakcsoportjának befejezése után polgári iskolai tanítói, két év mulva pedig tanítóképző-intézeti tanári oklevelet szerzett. Két és fél évig az érsekújvári polgári leányiskolában, egyig az alsó-lendvai áll. polgári iskolában tanított; azóta az áll. tanítóképző-intézetben működik, előbb Zniówáralján, jelenleg Pápán. — Czikkei a Pápai Lapokban (1901. 31—33. szám. Balassi és Petőfi), a M. Tanítóképzőben és a Hivatalos Közlönyben (birálatok). — Munkái: 1. *Zsoltárok* és dicséretek. Ev. ref. egyházi énekkarok, tanítóképző-intézetek és a középiskolák felső osztályai számára. 1. füzet. Budapest, 1902. — 2. *Magyar énekiskola.* Tanító- és tanítónőképző-intézetek számára. U. ott, 1903—1904. Három rész. (Hodossy Bélával együtt.) — 3. *Magyar stilisztika* és a közéleti fogalmazványok. Tanító- és tanítónőképző-intézetek számára. Szerkesztették és olvasókönyvvel ellátták. U. ott, 1903. (Köveskuti Jenővel együtt). — 4. *Magyar énekiskola* a tanítóképzők számára. U. ott, 1904. (Hodossy Bélával együtt.) 3 füzet. — 5. *100 magyar férfikar* népénekkarok, tanítók és tanítójelöltek számára. U. ott, 1904. — 6. *Poetika*, retorika és olvasókönyv a tanító- és tanítónőképző-intézetek II. osztálya számára. U. ott, 1904. (Ism. Hivatalos Közlöny 1905.)

M. Könyvészet 1902—1904. és önéletrajzi adatok.

Sárvári *Eőry Andor*, birtokos Nagy-Oroszban (Nógrádm.). — Czikkei a Magyar Gazdában (1. 1859. Indítvány hazai magyar gazdasági könyvtárak ügyében); a Magyar Ember Könyvtárában (1863. Az ember- és állattanból, Az ozmánok, Mérgek és mérgezések, Az angol, ír és skót); írt a Vasárnapi Ujságba (1862) is és rendes levelezője volt a Politikai Ujdonságoknak 1864 körül. — Munkái: 1. *Az állatország* képekben. A mulatni szerető ifjúság használatára. 122 fametszvénynyel. Pest, 1863. — 2. *A madárvilág*, vagyis mulatva oktató olvasmányok a

madarakról. Fiatalok számára. 80 fam. ábrával. U. ott, 1863.

Szinnyei Könyvészete.

Sárváry *Antal*, hites ügyvéd, S. Pál debreczeni tanár fia; az I. cs. kir. szab. dunagőzhajó-társaság nyug. jogtanácsosa. Meghalt 1896. decz. 21. Budapesten 83. évében. — Munkája: *A politikai gazdálkodás* nemzeti rendszere. Irta dr. List Fridrik. Ford. Kőszeg, 1843. Három köt. (Előszó kelt Bécsben 1842. aug. 1.)

Nagy Iván, Magyarország Családai X. 77., 78. l. — Petrik Bibliogr. és gyászjelentés.

Sárváry *(Béla) András*, kegyestanítórendi tanár, majd nagy-légi (Pozsonym.) plébános, szül. 1816. márcz. 21. Győrött; a gymnasiumot szülővárosában végezte, azután a kegyestanító-rendbe lépett és a bölcseletet Váczon, a theologiát Nyitrán végezte. 1843. júl. 26. pappá szentelték. Gymnasiumi tanár volt Szegeden, Kanizsán, Léván, Pesten, S.-A.-Ujhelyben, 1853–54. Veszprémben, 1856-ban ismét Pesten, végre Kolozsvárt. 1865. az esztergomi főegyházmegyébe vették föl és Esztergomban káplán volt, decz. 28-tól fogva pedig nagy-légi plébános, hol 1894. nov. 25. meghalt. — Már mint papnövendék az írói pályára készülvén a Hasznos Mulatságokba (1842. Chlodovig), Rajzolatokba, a Hirnökbe (1843. 35. sz. Szentgyörgyi Sára, 1844. 81. Szeged városa) és a Századunkba írt czikkeket; a veszprémi gymnasium Értesítőjében (1853. A mult és jelen tanmód); a Divatcsarnokban (1855. Mátyás király nászünnepélye, Beátrix megkoronázása, s mindkettőnek Budára vonulása, Mária II. Lajos király kitvese, Sforzia Izabella királyné, Frangepán-család, 1856. Szigetvár gyásztörténete 1566., Telekesi Imre); az Uj M. Múzeumban (1855. Titus Livius Patavinus II. könyve); a Vasárnapi Ujságban (1855. Istvánffy Miklós, Zay Ferencz, Dugonics Endre síremléke, Szapáry Péter); a Család Könyvében (1855. A Bátoriak); a Családi Lapokban (1856. Kanisaiak, Kalazanti szent József, Szigetvár gyásztörténete, Telekessy Imre püspök élete, 1857. Benyovszky gróf, élet és jellemrajzok, Gizella Magyarország első királynéja); a M. Sajtóban (1856. 86. sz. könyvism.); a Győri Közlönyben (1858. 5–8. sz. A két Kemény: Simon és János, a fejedelem, 66–69. Hédervára és hőse, 1859. 12., 14–18. Majláth György királyi személynök, 27., 28. A népdalról, 48–51. Szilágyi Erzsébet); a Tanodai Lapokban (1857. Bajzáth veszprémi püspök élete, 1858. Endrődy János tanár emléke, 1870. Ki vezesse a nevelést, Mily jogot és befolyást gyakorolhat az állam a nevelésben); a Religióban (1858. Pészaki Bajzáth József emléke); a M. Sionban (1868. A nagy-léghi plébánia története); az István bácsi Naptárában (1870. Elpattant a pohár, 1871. A napsugár); a M. Államban (1875. 140., 141. sz. Intések a hatalom kezelőihez); a Néptanítóben (1882. Javítsunk a nyelvhibákon, 1885. Sokszor bántam szavamat, ritkán hallgatásomat); írt még prédikácziókat az Isten Igéjébe, Kath. Hitszónokba és más folyóiratokba, úgy szintén a hírlapokba több könyvismertetést, czikket és költeményt. — Munkái: 1. *Erkölcsi beszélgetések.* A magán vagy nyilványos tanárok és tanulók közhasználatára. Szeged, 1844. — 2. *Dicséretesék* a Mindenható és az ő szentei. Imák és énekek a tanuló ifjúság használatára. U. ott, 1845. — 3. *Tanrend* a silesiai cs. k. gymnasiumok számára. Németből ford. Pest, 1853. — 4. *Imák* és énekek keresztény katholikusok használatára. Veszprém, 1854. — 5. *Gyakorlati irályisme*, gymnasiumok és reáltanodák, magán és nyilvános használatra. Pest, 1855. (Ism. Pesti Napló 1855. I. 44. sz. Greguss Á., 2. kiadás. U. ott, 1857.) — 6. *C. Julius Caesar*, Emlékiratok a galliai hadjáratról. Ford. s jegyzetekkel és Caesar életrajzával ellátta. U. ott, 1856. (Római remekírók 1., 3., 4. Ism. M. Nyelvészet

1857. 2. kiadás. Budapest, 1873. Római remekírók 5., 3. lenyomat. U. ott, 1876.) — 7. *M. T. Cicero* kiszemelt szónoklatai. Ford. s jegyzetekkel és Cicero életrajzával ellátta. Pest, 1856. (Római remekírók 2., 5—7.; 2. kiadás. U. ott, 1873.; 3. kiadás. Bpest, 1887.) — 8. *Történelmi visszhangok*. Élet, jellem és korrajzokban. U. ott, 1857. (Minő a magyar?, Koháry István, Az Eszterházyak, A Széchenyiek, Bajtay Antal, Szilágyi Erzsébet). — 9. *C. Julius Caesar*, Emlékiratok a polgári háboruról. Ford. és jegyzetekkel ellátta. Pest, 1856. (Római remekírók 8., 9.). — 10. *Magyar ősök* képcsarnoka. U. ott, 1858. — 11. *Mult és jelen*. October XV. Midőn Főm. és Főt. Nagykéri Scitovszky Ker. János... Magyarország herczegprimása..., a papnövelde épületét az általa alapított irgalmas nénéknek átadná... 1865. Esztergom. — 12. *Ode* honoribus... Josephi Durguth Episcopi... U. ott, év n. — 13. *A csillagos ég*. U. ott, 1869. (Népiratok 11.) — 14. *Néhány levél* a természet könyvéből. U. ott, 1869. — Arczképe kőnyomat: rajzolta Barabás 1856-ban; nyomt. Reiffenstein és Rösch Bécsben.

Ferenczy és Danielik, Magyar Irók I. 402., II. 414. l. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Zelliger Alajos*, Egyházi Irók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 463. lap. — *Takáts Sándor*, A budapesti piarista kollegium története. Bpest, 1893. 356. 357., 374. l. arczkép. — *Némethy, Ludovicus*, Series Parochiarum et Parochorum. Strigonii, 1894. 908. l. — *Pesti Napló* 1894. 344. sz.

Sárváry *Elek*, hirlapíró, debreczeni származású. Meghalt 1896. decz. 21-én Debreczenben 62 éves korában. — Eredeti és franczia, angol és orosz nyelvből fordított beszélyeket közölt a lapokban. Cikkei, ford. beszélyei és költeményei a következő hirlapokban és albumokban jelentek meg: Divatcsarnok (1854. beszélyek ford. Sue után, 1859. eredeti és ford. beszélyek); Pesti Napló (1854. 143. sz. könyvism.); Hölgyfutár (1858. franczia beszély Enoult után ford.); Nővilág (1858. beszély Pichot után francziából ford., 1859. Mekka eredete); Szépirodalmi Közlöny (1858. Otway, Angol írók irodalmi életéből és tört. beszély, Marino Vreta beszélye, ford.); Debreczeni Emlény (1860. költ. Byron után és beszély); Debreczeni Közlöny (1860. 2., 3—10. sz. Frangepán Erzsébet, tört. beszély); Csokonai Album (1861. Enyingi Török Bálint); Falusi Gazda (1863. I. 26. sz. Nyári és téli póttakarmány előállítása); Igazmondó (1869. 31., 32. népies elbeszélés); főleg mint sportíró a Vadász- és Versenylapnak főmunkatársa volt. — Munkái: 1. *Akáczvirágok*. Beszélyfüzér. Pest, 1860. — 2. *Magyar hölgyek életrajzai*. Debreczen, 1860. (Kulini Nagy Benővel együtt. Ism. Szépirodalmi Figyelő I. 2. sz.) — 3. *Delnő*. Regény. Irta Vonliarliarsky. Magyarítá. U. ott, 1860. — 4. *Történelmi képek*. U. ott, 1861. Két kötet. — 5. *Theuriet*, A Buzavirágék háza. Ford. Ujkéri. Bpest, 1879. (Olcsó Könyvtár 69.) — 6. *Theuriet*, Veronika asszony. Ford. Ujkéri. U. ott, 1881. (Olcsó Könyvtár 119.) — 7. *A vak zenész*. Orosz regény. Irta Korolenko W., ford. Ujkéri. U. ott, 1893. (Athenaeum Olvasó Tára. I. 19.). — 8. *Elena férje*. Regény. Irta Giovanni Verga. Olaszból ford. Ujkéri. U. o., 1893. (Athenaeum Olvasó Tára II. 15.) — Szerkesztette a Hortobágy cz. vegyes tartalmu hetilapot 1861. okt. 10-től 1867. jún. 28-ig Debreczenben. — Ujkéri néven írt.

Csokonai Album. Debreczen, 231. l. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Fővárosi Lapok* 1889. 146. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1894. 52. sz. (Nekr.)

Sárváry *Ferencz*, ügyvéd, kir. tanácsos, S. Pál tanár fia, szül. 1806. okt. 17. Debreczenben; iskoláinak elvégzése után 1831-ben tett ügyvédi vizsgálatot és három évig a debreczeni kerületi táblánál ügyvédkedett; 1834. szept. 8. Losonczon lett jogtanár; erről 1838. júl. 28. lemondott és Pesten ügyvédkedett. 1839 követ volt a

pozsonyi országgyűlésen, melynek működéséről Antal öcscsével több kötetre menő naplót írt s ennek kéziratát a debreczeni főiskolának ajándékozta. 1847-ben a debreczeni váltótörvényszék jegyzőjének, 1850. a törvényszék elnökének, 1856. a nagyváradi főtörvényszék ülnökének neveztetett ki. 1860. május 22-én a debreczeni kir. törvényszék elnöke lett és e működésében kapta a királyi tanácsosi czímet. Nógrád vármegye táblabirája is volt. Meghalt 1879. január hó 6-án Debreczenben. — Czikkei az Athenaeumban (1839. Az urbéri törvényekről, 1842. A magyar jobbágyság). — Munkái: 1. *Világosító és rendszeres előadása* az 1836-iki úrbéri törvényeknek. Pest, 1837. (Ism. Figyelmező 1838. 46. sz.) — 2. *A magyar váltótörvény alapelvei.* Sardagna után. Debreczen, 1841. — 3. *Földesúr* és jobbágy kézikönyve törvényi tekintetben. U. ott, 1842.

M. Kurir 1834. II. 28. sz. — *Danielik*, M. Irók II. 278. l. — *Csokonai Album* 1861. 275., 244. l. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai X. 77., 78. l. — *Budapesti Közlöny* 1869. 119. szám. — *Figyelő* VIII—XII. — *Ambrus Nór*, Vázlatok a losonczi gymnasiumról. Losoncz. 1885. 19., 20. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 904. l. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése. IX. 540. l. — *Akadémiai Értesítő* 1906. 608. l. és gyászjelentés.

Sárváry *István.* L. *Szárváry.*

Sárváry *Jakab*, ügyvéd, S. Pál debreczeni tanár fia, hg. Eszterházy Pál derecskei uradalmának főügyésze, Bihar- és több megye táblabirája. Meghalt 1873. jan. 13. Debreczenben 78. évében. — Czikkei a Hortobágyban (1864. 11. sz. Melius Péter haláláról, A debreczeni Dobozy-temetőkert) és a M. Sajtóban 64. sz.); magyar verse van a Carmina in... natales... Francisci I... die 12. Febr. 1815. Debrecini cz. munkában és a Pallas Debrecinaban (1828). — Munkái: 1. *Ode* ill. Dno Georgio Majláth de Székhely, incl. comitatus Honthensis supremo comiti, humillime oblata. Pestini, 1828. — 2. *A büntetésről* és különösen a halálbüntetésről. U. ott, 1844. (Törvénytudományi Pályamunkák II.). — 3. *Phaedrus* Augusztus szabadosa aesopi meseinek öt könyve, ford. Bpest, 1876. (M. Könyvesház 27. Ism. Figyelő 1876. 10. sz.).

Csokonai Album 1861. 296. l. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai X. 77. l. — *Vasárnapi Ujság* 1873 3. sz. (Nekr.) — *Figyelő* II. 1877. 166., 173., — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr. és gyászjelentés.

Sárváry *János*, evang. ref. lelkész; miután külföldi akadémiákról hazajött, 1752. márczius hó 21-én Balkányban, 1755. márczius 11-én Fehértón, 1764-ben pedig Piskolton lett lelkész. — Kéziratі munkái a debreczeni ev. ref. főiskola könyvtárában: A bárány lakadalma vendégeinek szent menyegzői ruhája és néhány magyar prédikáczió, 1756. Ujfehértó, 4rét kötet; Prédikátori munkái, 12 kötet 4rét (a 8-dik kötet hiányzik).

A debreczeni ev. ref. egyház jegyzőkönyvéből és Dézsi Lajos szíves közlése.

Sárváry *József*, ügyvéd és cs. kir. udvari ágens Bécsben, Nesztorovics Antal sollicitátora. — Munkái: 1. *Die Morgenröthe*, oder gute Gedanken in der Früh. Wien, 1801. — 2. *Philosophia* vera est philosophia Christiana. U. ott, 1804.

M. Kurir 1803. II. 47. l. — *Petrik* Bibliogr.

Sárváry *Pál*, bölcselceti doktor, debreczeni tanár, a m. tudom. akadémia levelező tagja, szül. 1765. okt. 8. Piskolton (Biharm.), hol akkor atyja S. János ref. lelkész-író volt; 1782. ápr. 25. a debreczeni iskola felső osztályába lépett (subscribált); 1786. nov. 23. Késmárkról, hol a német nyelv elsajátítása végett volt, visszajött és újra a debreczeni főiskolába iratkozott be. 1789-ben a német s franczia nyelv és szónoklat, 1790. a költészet tanítója, két évig a Sinai tanszékén helyettes tanár és 1792. márcz. 18-tól szept. 15-ig főiskolai senior volt. Ekkor a göttingai egyetemre ment, honnét 1795. nov. 17. visszaérkezett és nov. 23. elfoglalta tanszékét; tanított a mértanon kívül

természettant és bölcseletet is. 1809. ápr. 24. a papi teendők végzésére is felhatalmazást nyert, de azért mindvégig megmaradt a tanári pályán. 1814. jan. 17. a debreczeni egyházmegyében tanácsbiró lett. 1832. márcz. 9. a m. tud. Akadémia levelező tagjának választotta. 1839-ben nyugalomba lépett. Érdekes, a mit Arany írt róla, hogyan buzdította a szinészi pályára: «az agg Sárvári magához hivatott, szavaltatott (akkor szép csengő hangom volt) és énekeltetett s elégülten ajánlá: «Csak Sekszpirt! Sekszpirt, domine!» (Arany János hátrahagyott iratai és levelezése. Bpest, 1887. I. k. XLI. l.). Ezt a jelenetet Arany «Bolond Istók»-jába is beleszőtte. (Arany János összes munkái. Bpest, 1883. III. 444. l.) Bihar és több megye táblabirája volt. Meghalt 1846. decz. 19. Debreczenben. A m. tud. Akadémiában 1847. jan 4. Toldy Ferencz tartott fölötte gyászbeszédet. — Czikkei a Tudományos Gyűjteményben (1817. VI. Csernák László Számvevő rostájáról s életéről rövid tudósítás, 1825. II. A leeső csillagformákról); a Társalkodóban (1834. 104. sz., 1835. 7. sz. Az álomjáró Debreczenben); a Hasznos Mulatságokban (1835. I. 7. sz. Az álomjáró); a Kisfaludy-Társaság Évlapjaiban (VI. 1846. Csokonai Vitéz Mihály életrajzának töredékvonalai). — Munkái: 1. *Commentatio* de summis cognitionis humanae principiis. Quam . . . in academia Georgia Augusta pro summis in philosophia honoribus obtinendis die IX. Maii A. 1795. publico examini submittit. Göttingae. — 2. *Moralis philosophia*, melyekben az erkölcsi cselekedeteknek a józan okosság szerént való főregulája vagy principiuma kikeresődik és annak az Isten lételével, a lélek halhatatlanságával, és a vallással való szoros egybeköttetése előadódik. Pest, 1802. — 3. *Filozofusi ethika*, az az: erkölcsi tiszteinkről, vagy kötelességeinkről és gyakorlások módjáról a józan okosság szerént való tudomány, mely az erkölcsökről való filozófia II-ik része. N.-Várad, 1804. — 4. *A rajzolás* mesterségének kezdete. A rajzolásban gyönyörködő tanulóifjak és gyermekek kedveért írta . . . Rajzolta Lumnitzer György János, metszette Beregszászi Péter. I. drb. 10 rézre metszett táblákkal. Debreczen, 1807. II. darab. 10 rézre metszett táblákkal. Az árnyékozás módjairól, a szépség izléséről, az emberi szépség legfelsőbb grádusinak példáiról, azoknak vizsgálásáról és követéséről. Rajzolta és metszette Beregszászi Pál. U. ott, 1807. (Ism. N. Annalen der Literatur 1808. II. 131. l.) — 5. *Halotti beszéd* a jó példa becses voltáról a virtusra, melyet néhai Gyürky István . . . koporsója felett . . . mondott szent Mihály havának 27. napján 1807. Vácz, 1808. (Bátori Gábor és Lukáts Mihály beszédeivel együtt.) — 6. *Tudósítás* Uri Jánosról. Debreczen, 1818. — 7. *Oratio* brevis, qua examinibus publicis in oratorio novo collegii helv. conf. addictorum Debrecinensis die 22. Martii 1825. omnium primum institutis prolusit. Debrecini, 1825. — 8. *Halotti beszéd*, melyet néh. Vonza-Böszörményi Böszörményi Pál urnak utolsó tiszteletére febr. 5. 1825. mondott. U. ott, 1825. (Az igazságot szerető és követő elöljáró czímű munkában.)

Philosophiai Pályamunkák. Pest, 1835. I. 128. l. — *Pesti Hirlap* 1846. 802. sz. — *Budapesti Hirlap* 1846. 514. sz. — *Prot. Egyh. és Isk. Lap* 1847. 2. sz. — *Akadémiai Értesítő* 1847. (Toldy F. gyászbeszéde.) 1906. 616. l. — *M. tud. Társaság Évkönyvei* VIII. 1. 1845—1847. 97. l. — *M. t. Társaság Névkönyve* 1847. 118. l. — *M. Szépirodalmi Szemle* 1848. 1., 2. sz. (Toldy.) — *Pesti Napló* 1851. 446. szám. (Könyvtára), 456. sz. — *Décsi Imre.* A debreczeni ev. ref. főgymnasium története, Debreczen, 1896. 179. l. fénynyom. arczk. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése. V—VII. XIV. — *Ujabbkori Ismeretek Tára* VI. 169. l. — *Prot. Jahrbücher* 1854. 158. l. — *Ferenczy és Danielik*, M. Irók I. 403. és p. — *Csokonai Album* 1861. 222. l. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai X. 77., 78. lap. — *Természettud. Közlöny* 1871. 498. l. — *Toldy Ferencz* Összes munkái. V. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 904. l. — *Petrik*

Bibliogr. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára III. 178. l. és a debreczeni ev. ref. főiskola jegyzőkönyvéből. — *Akadémiai Értesítő* 1906. 616. l.

Sáry *József*, tanuló a pesti kegyesrendiek gymnasiumának költészeti osztályában. — Munkája: *Ode* festiva, honoribus adm. Rev. patris Constantini Eschner, dum festum nominis sui recoleret, ab auditoribus suis ferventi animo sacrata die 27-a Julii 1827. Pestini.

Petrik Bibliogr.

Sass *Ármin*, mészáros iparos, szül. 1861. ápr. 28. Esztergomban, hol atyja szappanos volt; a magán kereskedelmi iskolának befejezte után szülei kereskedőnek adták; azonban 15 éves korában Kleiner József mészáros-iparoshoz ment tanulni. 1881-ben a 11. huszárezredbe vonult, hol három évet töltött. Katonáskodása után Szegedre került, hol a hentességet tanulta; háromnegyedév mulva Pestre jött és itt az 1893. évig mint segéd működött. 1888-ban a budapesti mészárossegédek elnöke lett. Nagyobb utazást tett 1896—98-ban Németországban, Belgiumban, Svájczban, Dániában, Franczia- és Angolországban, hogy tapasztalatait gyarapítsa. 1899-ben a magdeburgi nemzetközi kiállításon a koronás arany éremmel tüntették ki. Meghalt 1903. máj. 6. Budapesten. — Munkája: *Jelentés* a budapesti mészáros-ipartestület küldötteinek németországi tanulmányútjáról. Bpest, 1898. (Fritz Jánossal együtt). — Alapította és szerkesztette a Mészárosok és Hentesek Lapját 1898-tól haláláig. (Mészáros Sándorral együtt).

Budapesti Hirlap 1903. 125. sz. — *Mészárosok és Hentesek Lapja* 1903. 19. sz. arcszk.

Sass *Béla*, ev. ref. akadémiai theologiai tanár, szül. 1865. jan. 20. Albison (Biharm.); a gymnasiumot és theologiai akadémiát Debreczenben végezte. 1885—87-ig ugyanott gymnasiumi segédtanár s az utóbbi évben főiskolai senior is volt, 1887—89-ig Berlinben theol. és bölcseleti előadásokat hallgatott. Az 1889. nyári félév alatt a budapesti egyetem philosophiai szakának volt rendes hallgatója. 1889—90. Debreczenben gymnasiumi helyettes tanár, 1890. szept. 1. óta pedig ugyanott a theologiai akadémián az ószövetségi szentírás-magyarázat tanára, 1895—98-ig a főiskola akadémiai igazgatója volt, 1896 óta elnöke a főiskola tanári nyugdíj- és gyámintézetnek; 1897 óta tagja s 1898 óta jegyzője az ev. ref. egyetemes konventnek, 1898. okt. óta jegyzője a debreczeni főiskola újonnan szervezett egységes igazgató-tanácsának. — A tanévet megnyitó beszédei (Debreczeni ev. ref. főiskola akadémiai Évkönyvében 1896. Néhány szó a zsoltárok keletkezésének korához, 1897.); czikke a M. Szóban (1902. 249. sz. Magyar rovásírás). — Munkái: 1. *Halotti imádság.* (Sóvári Soós Gábor felett). Debreczen, 1891. — 2. *Jób könyve.* Fordítási kisérlet prózában. U. ott, 1894. — 3. *Szeretettan.* Bpest. 1897. — 4. *Alapítványok* és ösztöndíjak a debreczeni ev. ref. főiskolában. Debreczen, 1898. (Különnyomat az akadémiai Évkönyvből.) — 5. *A magyarországi ev. ref. egyház* egyetemes konventje Budapesten 1898. márcz. 24—26. és 28. napjain. U. ott, 1898. — 6. *Felügyeleti* és kormányzati rendszabályok a debreczeni ev. ref. főiskolában. U. ott, 1899. — 7. *Az átdolgozott Károli biblia* külalakjára és beltartalmára vonatkozó észrevételeim. Bpest, 1899. — 8. *A magyarországi ev. ref. egyház* egyetemes konventje Budapesten, 1899. ápr. 10—18. és június 14. napjain tartott üléseinek jegyzőkönyve. U. ott, 1899. Két füzet. — 9. *Az elméleti* jog- és államtudományi államvizsgálat. U. ott, 1899. (Lenyomat az egyetemes konvent Jegyzőkönyvéből.) — 10. *Közvetett* mondatos mondatok a bibliában. Írásmagyarázati tanulmány. Bpest, 1900. (Nyom. Orosházán.) — 11. *A magyarországi* ev. ref. és ágostai. hitv. ev. egyházakat közösen érdeklő ügyekre

kiküldött együttes bizottságnak 1900. márczius 6. Budapesten fölvett jegyzőkönyve s az ekkor létrejött egyezség szövege. Debreczen, 1900. — 11. *A magyarországi ev. ref. egyház* egyetemes konventje. Budapesten, 1900. ápr. 24—27. tartott ülésének jegyzőkönyve. U. ott, 1900. — 12. *A magyar országos református közalap* 1892—1902. évi története. U. ott, 1903. — Szerkesztette a Debreczeni Protestáns Lapot 1898. jan. 1-től 1900-ig.

Pallas Nagy Lexikona XVIII. 544. l. – *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900. Bpest, 1906. 737. l.

Sas *Ede*, hirlapíró és szerkesztő; Hille Ede, csehországi német katonatiszt és Szurmák Jozéfa fia, szül. 1869. decz. 23-án Budapesten; betegeskedése miatt gymnasiumi tanulmányait mint magántanuló fejezte be. 1886-ban kezdett írni, (Hille családi nevét Sas-ra változtatva), a Szegedi Hiradóba és Szegedi Naplóba verseket, tárczákat és egyéb czikkeket, úgyszintén sokat fordított németből és francziából elbeszéléseket, regényeket. 1889-ben a Szegedi Naplónak és azon évben az aradi Alföldnek belső munkatársa lett. 1891. a Nagyvárad napilap segédszerkesztője lett. 1893 októbertől 1895 május 23-ig a lap felelős szerkesztője volt; ezen év őszén Budapestre jött és a Fővárosi Lapok belmunkatársa lett. Később a Pesti Napló munkatársa és segédszerkesztője volt. 1898-ban visszatért Nagyváradra és azóta ismét a Nagyvárad politikai napilap felelős szerkesztője. A szegedi Dugonics-társaságnak rendes tagja; a nagyváradi Szigligeti-társaság választmányi tagja; a vidéki hirlapírók országos szövetségének igazgatósági tagja. — Vidéki hirlapírói működése közben munkatársa volt a Pesti Hirlapnak is; czikkei, költeményei a Képes Családi Lapokban (1889. rajzok: Greville H., Coppée, Catulles Mendès után ford. és költ.); az Alföldben (1889. 296. Coppée Fer.. Az apa, ford., 297. sz., Houssaye Arsène, Éva, ford., Deschamps Emile, Egy gondolat, ford. Hugo Viktor, Dal, ifj. Dumas Sándor, Albumlevél, ford.) sat.; a Színművészeti Lapokban (1894. A vidéki szinészet és a vidéki sajtó); a M. Geniuszban (1894. Silvestre Armand, Viszontlátás, ford., 1896. Herczeg Ferencz); az Ország-Világban (1895. rajz); a Fővárosi Lapokban (1895. 167. sz. költ. 1896. 147. A lengyel festők képe); a «Nagyvárad» Albumában (1895. Ének a publicumról); a Nagyváradban (1900. 211. sz. Hero és Leander); a Pesti Hírlapban (1900. 282. sz. A nagyváradi színház); az Új Időkben (1902. 27. sz. Arany János születéshelye); az Aranyos-Vidékben (1904. 30. sz. Jókai Mór); a Vasárnapi Ujságban (1907. költemények); írt még az Én Ujságomba, a Magyar Lányok Lapjába, Kakas Mártonba, Mátyás Diákba. — Munkái: 1. *Miért nem lettek egymásé?* Regény. Irta Chabot Adrián, ford. Bpest, 1890. (A Képes Családi Lapok Könyvtára). — 2. *Álarcz nélkül.* Nagyvárad, 1892. (Elbeszélések, rajzok. Ism. Vasárnapi Ujság 27. sz.). — 3. *Házasságok.* Bpest, 1895. (Beszélyek. Ism. Nemzet 30. Aradi Közlöny 46. sz., Főv. Lapok 3., Élet 23., M. Geniusz 7. sz.). — 4. *Klára szerdái.* U. ott, 1896. (Elbeszélések. Ism. Pol. Heti Szemle 33., Ország-Világ 17., Jelenkor 3., M. Geniusz 14., M. Hirlap 74., Nemzet 120. sz.). — 5. *Cirmos cica* királysága. U. ott, 1898. képekkel. (Filléres Könyvtár 40.). — 6. *Mesék* a valóságról. U. ott, 1900. (Költemények. Ism. M. Kritika, M. Hírlap 70., Vasárnapi Ujság 11., Budapesti Hirlap 89., M. Nemzet 292., Szegedi Napló 68. sz. Bud. Szemle 1903. 114. k.). — 7. *Munkácsy Mihály.* U. ott, 1900. (Filléres Könyvtár 93.). — 8. *Vörösmarty Mihály.* U. ott, 1900. (Filléres Könyvtár 94. és U. ott, 1902. Piros Könyvek 33.). — 9. *Aratás* U. ott, 1902. (Költemények. Ism. Hazánk 88., Vas. Ujság 17., Ország-Világ 27., P. Napló 166., Bud. Szemle 114.). — 10. *Mai hősök.* U.

ott, 1902. (Elbeszélések. Ism. P. Napló 166., Ország-Világ 27., M. Nemzet 287.). — 11. *Biharország.* Utazás a régi várak és barlangok világában. U. ott, 1902. (Filléres Könyvtár 137. és Piros Könyvek 15.). — 12. *Toldi költője.* (Arany János élete). U. ott, 1902. (Filléres Könyvtár 123. és Piros Könyvek 36.). — 13. *Csipkerózsa.* U. ott, 1903. (Monologok 118.). — 14. *A hol a gólya fészkel.* Elbeszélés az ifjúság és nép számára, Mühlbeck K. rajzaival. U. ott, 1903. (Filléres Könyvtár 168—170.). — 15. *Én vagyok az élet.* Regény. U. ott, 1903. (Ism. Uj Idők 33., P. Napló 195., M. Nemzet 197., Ország-Világ 27., M. Közélet III. k. 594.). — 16. *A fölkelő nap hősei.* Kalandok a japán-orosz háborúban Négy képpel. U. ott, 1904. — 17. *Diadal.* Egy kis tanítónő regénye. U. ott, 1904. (Ifjúsági Regénytár). — 18. *Kurucok csillaga.* U. ott. 1904. Képekkel. (Piros Könyvek 38., 39. és Filléres Könyvtár 177., 178.). — 19. *Legendás idők* legendás hőse. Kossuth Lajos élete. Nyolcz képpel. U. ott, 1905. — 20. *Mai tündérek.* U. ott, 1905. (és Vidám Könyvek. Ism. Uj Idők 1905. 23. szám., Vasárnapi Ujság 1906. 5. sz.). — 21. *A virágok költője.* Elbeszélés. Képekkel. U. ott, 1905. (Filléres Könyvtár 212., 213.). — 22. *Szürke vértanúk.* Gyoma, 1905. (Ism. Vasárnapi Ujság 1906. 13. sz.). — 23. *Desdemona leánya.* Regény. Bpest, 1906. (Vasárnapi Ujság Regénytára). — Szerkesztette a «Nagyvárad» Karácsonya 1893. decz. 24. cz. Albumot; és a «Nagyvárad» képes Naptárát. — A nagyváradi Szigligeti-szinházat 1900-ban az ő prologjával nyitották meg, melyért a város ezüst koszorúval tisztelte meg. Légyott előtt czímű szinművével megnyerte a szegedi Dugonics-társaság pályadíját és ezt a színművét több vidéki színpadon adták elő; A rabszolgalázadás czímű színműve a munkásünnepeknek műsordarabja.

Nagyvárad 1895. 256. sz. — *A „Nagyvárad“ jubiláris Albuma.* Nagyvárad, 1895. (Szerk. Fehér Dezső.) Arczk. — *Pesti Napló* 1896. 167. sz. — *M. Könyvészet* 1902—1905. — *Újságkiadók Lapja* 1906. 72. sz. arczk. — *Fővárosi Lapok* 1896. 3. sz. — *Petrik* M. Könyvészete 1886—1900. 738. l.

Sas *Emil.* — Elbeszélést és rajzokat írt a Képes Családi Lapokba (1882—88.). — Munkája: *A titokzatos vendég.* Byr (Bayer) Róbert után ford. Bpest, 1883. (A Képes Családi Lapok melléklete).

A m. n. múzeumi hirlapkönyvtár példányaiból.

Sas *Ignácz.* — Munkái: 1. *A kék szakáll.* Regény. irta Marlitt Emilia, ford. Bpest, 1903. — 2. *Szibériai rabszolgák.* Irta Melschin L., ford. U. ott, 1905. (Modern Írók Könyvtára 19.). — 3. *Zsidó mészárlás.* Gorkij Maxim után ford. U. ott, 1905. (Modern Írók Könyvtára 20.).

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Sass *István,* orvosdoktor, megyei főorvos, szül. 1822. febr. 23. Uzd-Borjádon, hol atyja szintén orvos volt. Gymnasiumi tanulmányait Sár-Szent-Lőrinczen kezdte és Sopronban (hol Petőfivel a «magyar társaság»-ban kötött barátságot, mely a nagy költő haláláig tartott) folytatta; az orvosiakat pedig Pesten és Bécsben végezte. 1847—48. Sauer tanár belkórházában tanársegéd, valamint Balassának is tanítványa volt. Az 1848—49. szabadságharcz alatt az esztergomi országos kórház igazgatója volt, majd Görgey táborában lett főorvos. Ott volt a világosi katasztrófánál is, mely után Lumniczer tanárral együtt Aradra volt internálva. 1850-ben Ozorán, fél évvel utána Tamásiban mint Eszterházi herczeg uradalmi orvosa telepedett meg és itt lakott 1865-ig, a mikor Tolna vármegye főorvosának választották meg, a mely minőségében Szegszárdra tette át lakását. Az orsz. közegészségi tanácsnak megalakulásakor rendk. tagja lett. Ő felsége pedig 1872. a Ferencz József-rend lovagkeresztjével tüntette ki. Meghalt 1891. decz. 3.

Szegszárdon. Fia: Sass István, szintén orvos, 1889. kapta orvosi diplomáját, Budapesten a Rudas-fürdő igazgatója. — Czikkei az Orvosi Tárban (1848. A cholera elleni szerekről); az Orvosi Hetilapban (1858. Az ebdühről, 1862. A váltólázas senyv, A marhavész ellen használt beoltás sikere, A vérnyomás következményeiről szívbajoknál, A szoptatásról, 1863. A beszédszervek hűdése ép emlékezés mellett és így valószínűleg nem egy székhely az agyban, A rásztkór fogalma és oktanáról, 1865. Visszatérő láz, Agyvérbőség különösen vérfogyottaknál, 1885. Egészségügyi közeg-szükséglet a törvényhatóságokban és közegészségügyi közigazgatásban); az Egészségi Tanácsadóban (1866. A kanyaró vagy vereshimlő óvszabályai); a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (XVII. Bpest, 1875. A közegészségügy a társadalomban); a Pesti Hirlapban (1879. 246. sz. és P. Naplóban 215. Petőfi katonás életéről); a Honban (1879. 211. sz. e. k. Petőfi arczképének kérdéséhez); a Vasárnapi Ujságban (1883. 50. sz. Petőfi beáll katonának, 50. sz. Petőfi gyermekkorából, 1884. Petőfi katonáskodása Sopronban, 34. sz. Ünnepi beszéde a sár-szent-lőrinczi Petőfi-ünnepen, Petőfi mint obsitos, 52. sz. Látogatás öreg Petőfiéknél, 1887. 1. sz. Petőfi mint Pönögei Kis Pál megérkezik Pestre, 1888. 45. sz. Petőfi megkéri Kappel Emiliát); a Koszorúban (1883. Petőfi viszonyáról Szendrey Juliához). — Munkái: 1. *Orvostudori értekezés. A szélütés.* Pest, 1847. — 2. *Az orvosi illedelemről.* Szegszárd, 1881.

Petrik Bibliogr. — 1891: *Orvosi Hetilap* 50. sz., *Budapesti Hirlap* 334. sz., *Vasárnapi Ujság* 49. sz. (Nekr.) — *Petőfi* Összes munkái. I. 408., VI. 456. l.

Sass *István*, ág. ev. tanító, S. János tanító és nemes Zelles Zsuzsánna fia, szül. 1840. febr. 9. Csöngén (Vasm.); atyja a német nyelv elsajátítása végétt a felső-lövői tanintézetbe adta; iskoláit a soproni evang. lyceumban végezte, hol a kemenesaljai stipendiumot pályájának bevégzéseig kapta. A gymnasiumban hat osztályt elvégezvén, a képzőbe lépett. 1858-ban a kecskeméti kisded egyházban aug. 15. foglalta el tanítói állását. 1864-ben az egyház Ybl Miklós templom-tervét elfogadván, hogy azt felépíthesse, gyűjtést és sorsjátékot rendezett. S. Erdélybe köldetett sorsjegyekkel, honnét két hónapig tartó utazás után 1200 frtnál többet hozott haza a templom építésére. 1867-ben a hódmező-vásárhelyi ev. egyház hívta meg tanítónak. Az egyházi közgyűlés két ízben küldte ki a fővárosban tartott egyetemes gyűlésekre. 1876-ban a legnagyobb evang. magyar egyház, Orosháza hívta meg a tanítói állásra. A békésmegyei tanítóegyesület két ízben küldte ki az országos tanítói közgyűlésre 1883. és 1885-ben. Ugyanez évben kapta a 100 forintnyi Zsedényi-féle tanítói jutalmat. A békésmegyei tanító-egyletnek 1878—86-ig titkára, 1886-tól alelnöke, az ág. ev. orosházi egyháznak több évig jegyzője volt. Meghalt 1895. nov. 20. Orosházán. — Czikkei a Néptanítók Lapjában (1868. A szabad iskoláztatás, Tornázás szükségе hazai népiskoláknál, A népiskolai rendről, Tudósítás H.-M.-Vásárhelyről, 1869. Leczkerend vegyes osztályú népiskolákban, 1871. A népirodalom terjesztése érdekében, A gyermekek iskoláztatásáról, 1878. Az orosházi evang. iskolajárás tanügyi viszonyairól); helyi érdekű czikkeket írt a Hódmezővásárhelybe, tanügyieket pedig a Honba. — Szerkesztette az Orosházi Közlönyt 1880. okt. 3-tól 1881. május 22-ig, mikor ez a 12. számmal megszűnt, majd az 1881. jan. 1. keletkezett Orosházi Ujságnak lett társszerkesztője 1883. decz. 31-ig, ugyanannak felelős szerkesztője volt 1884. jan. 6-tól 1887. decz. 31-ig.

Veres József, Orosháza 150. l. — 1906: *Pesti Hirlap* 322. sz., *Orosházi Ujság* 48. sz. (Nekr.)

— *Vadas József*, Magyar tanférfiak és tanítónők ezredéves Albuma. Békés-Csaba, 1896. fénynyom. arczk.

Sass *Jakab*, 1848—49. tüzérfőhadnagy. — Czikkei a Honvédek Könyvében (1861. II. Adatok: 1. A moori csatához, 2. Pesten újra felszereltetik a Perczel-sereg. Elindulás. Törökszentmiklósi csatározások. Szolnoki összeütközés. Czeglédi csata. 3. Jelachich-csal való csata, III. Apró kalandok és gróf Zichy).

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Sass *János*, ág. ev. tanítóképző-intézeti tanár Eperjesen. — Czikkei a Figyelőben (1874. Myron), a Néptanítók Lapjában (1874-ben Az első tanítási óra egy drezdai népiskolában, 1875. Szászország népiskolai ügyeiről), az Orsz. középtanodai tanáregylet Közlönyében (1874. Fürstenschule Szászországban), a Prot. Egyh. és Isk. Lapban (1877—79. Vallásos eszmék Arany János költészetéből, 1880. Az idő int, A szegedi testvérekhez). — Munkái: 1. *Búcsú* a tanári pályától. Bpest, 1879. (Ism. a Prot. Egyh. és Isk. Lap). — 2. *Gabonaszemek* az életnek kenyeréhez. U. ott, 1902. (Luther-társaság népies iratai 28). — 3. *Gabonaszemek* az életnek kenyeréhez. U. ott, 1902. (Különny. az Evang. Családi Lapból. (Luther-társaság népies iratai 30.)

Kisslingstein Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1902.

Sass *Károly*, ev. ref. lelkész, szül. 1819. ápr. 12. Nyir-Medgyesen (Szatmármegye), hol atyja S. Mihály ref. pap volt; tanulmányait Sárospatakon, Losonczon és Debreczenben végezte. 1839-ben nagysarlói fitanító lett. 1845-ben Kis-Kerekiben volt tanító, hol a tornászatot és a katonai gyakorlatokat is tanította. 1848-ban Tiszafüredre ment segédpapnak. Az 1848—49. szabadságharczot mint nemzetőr, majd mint tábori lelkész küzdötte végig. Ott volt Buda bevételénél. A világosi fegyverletétel után az oroszoktól nyert útlevéllel bocsátották szabadon. Sok hányattatás után 1849. nov. Margitán segédlelkész, 1854. Albisen (Biharm.) ev. ref. lelkész lett. 1875-ben föllépett képviselőjelöltnek, de kisebbségben maradt. Meghalt 1895. júl. 1. Albison. — Czikkei a Honvédben (1867. 7. sz. Küldetésem Nagy-Sándor tábornok részéről Kossuthhoz az aradi várba 1849. aug. havában); az Országos Honvéd Naptárban (1868. Görgei bosszúja Nagy-Sándor iránt a muszka invasio ideje alatt); a Vasárnapi Ujságban (1884. 6. sz. Bátori-Schulcz életéhez); a Függetlenségben (1886. 355., 1887. 157. sz. Hogyan halt meg Hentzi?); az Egyetértésben (1886. 180. sz. Budavár bevétele 1849-ben).

Országos Honvéd Naptár 1869. 130. l. arczk. *Margita és Vidéke* 1894. 16. sz. — *1848—49. Történeti Lapok* 1895. 116. — *Vasárnapi Ujság* 1895. 27. (Nekr.) — *Ébresztő*. Nagyvárad, 1895. 8. szám. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 545. l.

Sas *Mihály*. — Munkája: *Eti és Filis*, költött nevek alatt dallok három könyvben. Kassa, 1809. (Előszó kelt: B. Keresztúrban 1807. Sz.-Mihály hava 9. napján).

Petrik Bibliogr.

Sashegyi *Damascen János* (*István*), szent Benedek-rendi perjel, szül. 1827. decz. 23. Magyar-Becsén (Bácsm.), 1845. szept. 15. lépett a rendbe s theologiai tanulmányainak végeztével, 1852. aug. 7. misés pappá szentelték fel. 1852—55. hitszónok volt Pannonhalmán, 1855—66. a győri gymnasiumban tanár, 1866—72. ugyanaz Komáromban. 1872—73-ig a szentmártoni plébánia administratora s attól fogva Kajáron lelkész volt; jelenleg tihanyi perjel. Időközben Schmidthauer családi nevét Sashegyire változtatta. — Czikkei a győri gymnasium Értesítőjében (1858. A lélek és tana); a Szent István-Társulat Naptárában (1868. A jezsuita-rend eltörlésé, a nép fölvilágosítására írt történelmi tanulmány); a Győri Közlönyben (1878. Levelezés házassági ügyben); ezenkívül több czáfolat és elmefuttatás az időszaki lapokban.

Szöllősy Károly, Szerzetes rendek. Arad, 1878. I. 100. l. — *Scriptores* Ord. Sti Benedicti. Vindobonae, 1881. 394. l.

Sasinek *Ferencz Viktor*, róm. kath. lelkész, S. Ferencz varga iparos és Tichá Anna fia, szül. 1830. decz. 11. Szakolczán (Nyitram.); miután a gymnasium alsó négy osztályát szülővárosában elvégezte, atyja saját mesterségére fogta fiát; azonban csekély ösztöndíjjal folytatta tanulását. Később a magyar nyelv elsajátítása végett Szolnokra ment. 1846-ban Bécsujhelyben a kapuczinusok rendébe lépett, hol a Viktor-szerzetes nevet vette fel. Azután bölcseleti tanulmányait Tatán és Pozsonyban, a theologiát ugyanott és Scheibsban (Alsó-Ausztria) végezte. 1853. okt. 9. misés pappá szentelték és a szláv népek közt hitszónok volt. 1853—60-ig a rend növendékeinek a bölcseletet és világtörténelmet tanította. 1861—63. hitoktató volt Mooron és az utóbbi évben Pozsonyba helyezték át a theologia tanítására. 1863-ban kilépett a szerzetes rendből és 1864. jún. 14. Moyses püspök alkalmazta beszterczebányai kerületében világi lelkésznek, aug. 13. pedig a dogmatika tanárának a beszterczebányai seminariumban, szept. 5. gymnasiumi hitoktatónak és nov. 7. a székesegyház hitszónokának. 1858-tól 1861. márcz. 11-ig a pesti dologházban is lelkészkedett és ezen idő alatt részt vett a főváros tót irányú mozgalmaiban a Pest-Budinszky Vedomosti és a Slovanska Matica alapításában. 1862-ben közreműködött a Cyrill, a Method és a Priatel Skoly egyházi és iskolai tót lapoknál. Szenvedélyes nemzetiségi működéséért azonban Ipolyi püspök 1872-ben állásától fölmentette. Ekkor a turócz-szent-mártoni Maticához pénztárnoknak és a gyűjtemények őrének választották és e minőségben maradt meg 1875. apr. 6-ig a Matica feloszlatásáig. Azóta felváltva Szakolczán és Prágában tartózkodik. Az ó- és középkornak minden kevésbbé ismert nemzetéről azt bizonyítgatta, hogy az szláv törzs volt, a hazánk multjában minden testvérharczot vagy egyenetlenkedést tót nemzeti mozgalomnak akart feltüntetni. — Czikke a Történelmi Tárban (1893. Zólyomváros számadáskönyve 1400-ból); a Századokba is írt több polemikus czikket. — Munkái: 1. *Posledné* doby zo života Sw. Adriana Mučedlnika Kristového. Pozsony, 1854. (Szent Adorján élete.) — 2. *Noworočný* darek pre dobré dietky. Buda, 1856. (Újévi ajándék). — 3. *ELeCtVs* aC Deo saCer Mons SIon cili Vyvolený . . . U. ott, 1856. — 4. *Fabiola*. U. ott, 1857. — 5. *Plnomocné* odpusky od chramu «Porciunçuly». Pozsony, 1858. (Teljes búcsú.) — 6. *Compendium* arithmeticae vulgaris et literalis. U. ott, 1858. — 7. *Compendium* grammaticae latinae. U. ott, 1858. — 8. *Exercitia* pietatis. Budae, 1858. — 9. *Krestansko-katolicky Spěwnik*. U. ott, 1858. (Énekkönyv.) — 10. *Praelectiones* philosophicae. U. ott, 1859. Két kötet. — 11. *Die Bruderschaft* des heiligsten Blutes unseres Herrn Jesu Christi. Ofen, 1859. — 12. *Jésus drága szent vére* társulatának szabályai és imái. U. ott, 1860. — 13. *Ministrancia*. U. ott, 1860. (Ministrálás.) — 14. *Dejiny* drievnych narodov na území terajšieho Ukorska. Szakolcza, 1867. Térképpel. (A hazánk területén lakott előbbi nemzetek története. 2. kiadás. Turócz-Szent-Márton, 1878). — 15. *Dejiny* počiatkov terajšieho Uhorska. Szakolcza, 1868. Térképpel. 3 kötet. (A mai Magyarország kezdetének története. Ism. Hon. 1875. 181. sz.) — 16. *Trúchloreč* . . . Beszterczebánya, 1869. (Gyászbeszéd Moyses István püspök fölött). — 17. *Dejiny* královstva Uhérského. Beszterczebánya, 1870. II. kötet. Turócz-Szent-Márton, 1871. (A magyar királyság története). — 18. *Wzdychy* malýčkých . . . Turócz-Szent-Márton, 1870. (2. kiadás. U. ott, 1873. Kis gyermekek fohásza.) — 19. *Wzdychy* krestana . . . U. ott, 1870.

(2. kiadás. 1874., 3. k. 1889. U. ott, Keresztény fohászai). — 20. *Wzdychy srdca* . . . U. ott, 1870. (A szív fohásza.) — 21. *Wzdychy* wernej dčéry Cirkwe . . . U. ott, 1870. (2. k. 1874., 3. k. 1889. U. ott. Női imádságos könyv.) — 22. *Dejepis* öšeobécný a zvláštny Uhorska, svestky a náboženský. Bécs, 1861. (Magyarország általános története). — 23. *Shoreny* oltár! Turócz-Szent-Márton, 1871. (A leégett oltár.) — 24. *Wzdychy* pocestného k Bohu a Swätým i Swäticiam Joho. U. ott, 1878. (Az utas imádságai.) — 25. *Swätý Póst*. U. ott, 1878. (Szent-böjt.) — 26. *Káseň* . . . U. ott, 1874. (Egyházi beszéd.) — 27. *Dobrodenie* krestanstva. U. ott, 1874. (A kereszténység jótéteménye.) — 28. *Die Slovaken*. U. ott, 1875. (Röpirat. Két kiadás. Ism. Hon 1876, 234., 235. sz.) — 29. *Zidia* dla talmudu. Szakolcza, 1876. (A zsidók.) — 30. *Friderico* cardinali e principibus Schvarzenberg archiepiscopo Pragensi Sacro presbyteratus jubilaeo laetanti. Pragae, 1883. — 31. *Sv. Method* a Uhorsko. Turócz-Szent-Márton, 1884. (Szent Method és Magyarország.) — 32. *Árpád* a Uhorsko. U. ott, 1884. (Árpád és Magyarország.) — 33. *Litanie* loretanské. U. ott, 1885. (Lorettói litánia.) — 34. *Zivot* SS. Cyrilla a Methoda, apostolov slovanských. Nagyszombat, 1885. (Szent Cyrill és Method élete.) — 35. *Čechy* v X. stoleti. Prága, 1886. (Csehek a X. században.) — 36. *Ulfilas* a glagolské písmo. U. ott, 1886. (Ulfilás és a glagolita írás.) — 37. *Založeni* biscuptvi latinského v Praze. U. ott, 1886. (A prágai latin püspökség alapítása.) — 38. *O krstu Jagella-Vladislava*, krále polskeho . . . U. ott, 1886. (Jagello Ulászló keresztségéről.) — 39. *Umučenie* Pána našeho Ježíša Krista. Szakolcza, 1886—88. Három köt. (Jézus Krisztus kínszenvedése.) — 40. *Kázne* a reči pohrabné II. U. ott, 1886. (Egyházi és gyászbeszédek). — 41. *Úvody* ku kázňam nedelným a sviatočným. U. ott, 1887—89. Három kötet. (Bevezetés a vasárnapi és ünnepi beszédekhez). — 42. *O cirkevním* dějepise Slovanů. Prága, 1887. (A szláv egyháztörténetről). — 43. *Homilie* na evanjelia roku cirkevného. Szakolcza, 1887. — 44. *Rozpravy* o náboženstve vôbec. Nagyszombat, 1887., 1889. Két kötet. (A vallásról általában.) — 45. *Výklad* čitáni (epištól) a evanjelií naušetky dni štyridsatdenného pôstu. Szakolcza, 1889. (Epistolák és evangéliumok magyarázata.) — 46. *Poklad* kazatelský. Rózsahegy, 1891—92. Négy kötet. (Egyházi szónoklatok tára.) — 47. *Jako povstala* slovanská bohoslužba? Pittsburg, 1892. (Hogy keletkezett a szláv isteni tisztelet.) — 48. *Vánočni* stromeček. Prága, 1892. (Karácsonyfa.) — 49. *Stastné* Vzorkovce. Nagyszombat, 1892. (A szerencsés Vzorkoveczék. — 50. *Dejepis* Slovákov. Rózsahegy, 1895. (A tótok története.) — 51. *Michal Brázda*. Freedland, Pa . . . — 52. *Historický katechismus* pre slovákov. Rózsahegy, 1896. (2 kiadás.) — 53. *Drzava* Velkomoravska. U. ott, 1896. (Nagy Morva birodalom.) — 54. *O sviatošti* stavu manželského. Nagyszombat, 1896. (A házasság szentségéről). — 55. *Hrsti* príkladov. Rózsahegy, 1897. (Közmondások.) — 56. *Kasielia* ludu. Nagyszombat, 1897. (A nép szónokai.) — 57. *Mariale*, čili kázne sviatočné a príležitostné o bl. Panne Marii. Rózsahegy, 1898. (Mária egyházi beszédek.) — 58. *Panorama*. Nagyszombat, 1898. — 59. *Kto je Ježiš Kristus?* Rózsahegy, 1899. (Ki az a Jézus Krisztus.) — 60. *Mariacella* v Stirsku. Nagyszombat, 1900. — 61. *Dejepisné* záhady . . . . 1903. (Történelmi problemák.) — 62. *Slováci* v Uhorsku. Turócz-Szent-Márton, 1905. (A tótok Magyarországon.) — Szerkesztette a Cyrill a Method cz. egyházi lapot 1860—61. Budán, 1863—65. Szakolczán; a Priatel Skoly a Literatury cz. iskolai és irodalmi

lapot 1860—61. Budán; a Vojtech kath. lapot 1864—65-ben Szakolczán; a Slovesnost tót irodalmi lapot 1863—65-ben Budán; az Archiv starých cseh-tót folyóiratot 1872—73. Turócz-Szent-Mártonban és a Slovenský Letopis cz. tót történeti, topogr., archaeol. és ethnogr. folyóiratot 1876-tól 1882-ig Szakolczán. (Ism. Századok 1878. 294. l. Zsilinszky Mihály.).

Slovenské Pohlady, 1887. 6. sz. — *M. Slov*, 1889. 74. l. — *Vlček, Jaroslav*, Dejiny Literatury Slovenskej. Turócz-Szent-Márton 1890. — *Petrik* Bibliogr. — *Katolické Noviny*, 1892. 17. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 906. l. — *Národních Novin* 1901. 151. sz. arczk. (Életrajza, munkáinak bibliogr. jegyzéke és életére vonatkozó bő repertórium.) — *Ottův Slovník Naučný*. Prága, 1904. 653. l.

Saskeői *Béla*. — Munkája: *Az áruló*. Regényes elbeszélés a török hódoltság korából. Bpest, 1899. (Magyar nép- és ifjúsági könyvtár 51.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Saskeőy *József*, állami iskolai tanító, szül. 1874-ben Hatvanban (Hevesm.); középiskoláit és a tanítóképzőt Budapesten végezte; ekkor Somogymegyébe került tanítónak. Négy évi ott működése alatt a somogymegyei tanító-egyesület buzgó munkása volt felolvasásaival, czikkeivel és önálló művével. 1896-ban a fővárosba jutott, hol ipariskolai tanár volt. 1906. decz. a nagy-ági (Baranyam.) állami iskolához nevezték ki tanítónak. — Tárczái, elbeszélései és versei a szépirodalmi lapokban jelentek meg, egyéb czikkei pedig a szaklapokban. — Munkái: 1. *Tanítóink* társadalmi helyzete . . . . Két kötet. — 2. *Ifjúságom*. Elbeszélések és költemények. Bpest, 1898. (Ism. Család és Isk. 1901. 8 sz.) — 3. *Reformeszmék* a székesfőváros oktatásügye ujjá szervezéséhez. U. ott, 1903. — Szerkesztette a Kőbánya és Vidékét és a Lakatosok Lapját.

Pesti Hirlap 1906. 338. szám. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900. és önéletrajzi adatok.

Saskó *Sámuel*, ág. ev. főgymnasiumi tanár, szül. 1871-ben Brezován (Nyitram.); a gymnasium alsó négy osztályát Békés-Csabán, a felsőbbeket Szarvasan végezte 1890-ben. A következő évet Selmeczbányán töltötte, mint erdészeti akadémiai hallgató. 1891. őszén beiratkozott a budapesti egyetem bölcseleti karára. 1895—96-ban mint egyéves önkéntes tett eleget katonai kötelezettségének. 1897. mint nevelő működött egy szabolcsmegyei pusztán. 1894-ben a magyar és latin nyelvből tett alapvizsgát és Szarvason 1897-ben lett helyettes, 1900-ban ugyanott rendes tanár. — Czikke a szarvasi ág. főgymnasium Értesítőjében (1905. Haller János, Példabeszédek, Gesta Romanorum cz. művének nyelve. Ism. Egyetemes Philol. Közlöny 1905. és Századok 1906. 774. l.).

Vajda Emil Névkönyve. 199. l. — *A szarvasi evang. főgymnasium Értesítője* 1896. 40., 1901. 33. l. és önéletrajzi adatok.

Sasku *Károly*, okleveles ügyvéd és mérnök, a m. tudom. Akadémia tisztviselője (főjavító), szül. 1806. Felső-Bányán (Szatmárm.); tanulását szülővárosában kezdte és folytatta a debreczeni ev. ref. főiskolában, utóbb a selmeczi bányászakadémiában, 1835—36. pedig Pesten a mérnöki tanfolyamot hallgatta és be is végezte. Hivataloskodott Budán az országos építészeti főigazgatóságnál; 1842-től a máramaros-szigeti ev. ref. lyceumban mint tanár a bölcseletet, mennyiségtant, természeti jogot, országlástant és neveléstant adta elő. 1844-ben a Tisza-szabályozásnál mint központi segéd-mérnök foglalkozott; Paleocapát kisérte a Tiszavölgy beutazásánál. 1848—49-ben honvéd százados volt; egy guerilla csapat szervezésével bízták meg; végre orosz fogságba került és miután szabadon bocsátották, Pestre jött hivatalt keresni. Itt a rendőröktől sokat szenvedett; ezért rögeszméje volt később is a rendőr-kémek üldözése; ezek ellen úton útfélen beszédet tartott, fokosával fenyegetődzött. Mindig magyar ruhában, kucsmában járt. Bankót nem fogadott el; ezüsttel fizették,

ő is ezüst pénzzel fizetett. 1860. jan. 1. a m. tudom. Akadémiához kineveztetett a nyomtatványok javítójának, 1865. jan. 26. főjavítónak. Anyanyelvén kívül jártas volt a német, zsidó, latin, görög, franczia, olasz, angol, spanyol és portugal nyelvekben. Meghalt 1869. júl. 22. Pesten. — Czikkei a Tudományos Gyűjteményben (1834. IX. A magyar nyelvből vett római gyökérszók, 1835. VII. a nyelvnek tulajdonságairól, 1838. II., IV. A való, jó és szép alaptudománya, X. Magyar eredetű angol szók, XI. Értekezés egy közönséges nyelvről, 1839. I. Magyar eredetű franczia szók, V. Értekezés a nyelvek és nemzetek életéről és haláláról, 1840. II., III. Közönséges nyelvtudomány, vagyis nyelvek alaptudománya); a Pesti Naplóban (1856. 240. sz. A kerties földmívelésről, 292. Gyűjteménytárak, 477. Nyelvünk ügyében); a M. Sajtóban (1856. 27. sz. könyvism., 73. sz. A gyümölcsfatenyésztésről); a Vasárnapi Ujságban (1856. 41. sz. Helységi és tanyai gazdálkodás); az Ország Tükrében (1863. 18. sz. Utasítás a történeteket olvasni kivánóknak). — Munkái: 1. *A latin nyelvtan* iskolai 3-dik vagy 4-dik darabjának fordítása. Pest, 1834. — 2. *Az éjszak-amerikai szövetséges statusok* történetei. Angolból Hermann Ágoston után ford. U. ott, 1836. Három kötet. — 3. *A tanítás* alaptudománya. U. ott, 1837—1838. Három rész. — 4. *Törvények* alaptudománya. U. ott, 1841. — 5. *Boldogságtudomány*, vagyis mimódon teheti magát az emberi nemzet lehető legboldogabbá? Buda, 1842. — 6. *A kelet és nyugat népe* és a közintézetekről. Pest, 1842. — 7. *Vélemény* a Tiszavölgy rendezéséről. Paleocapa Péter után olaszból ford. U. ott, 1846. Három térképpel. — 8. *Körszeletek*, vagyis a kör-terület némelly görbe oldalú darabjainak négyszegítése, és a körnek más egyenlő nagyságú görbe s vegyes oldalú területekre átváltoztatása. U. ott, 1847. I. füzet, két tábla rajzzal. — 9. *Neveléstan*, vagy utmutatás a helyes gyermeknevelésre testi, értelmi és erkölcsi tekintetben. Különösen uj házasok számára. Kecskemét, 1854. (2. kiadás 1862., 8. k. egy tantervvel 1867. U. ott.). — 10. *Illendőségtan*, vagyis a művelt és jó erkölcsű magaviselet szabályai. Pest, 1854. (2. kiadás ezen cz. alatt: A mívelt társalkodó, vagyis illendőség és jó erkölcsű magaviselet, szabályai. Hív utmutatás, miképp kelljen magát a társas élet különféle viszonyaiban viselni. 1856., 3. kiadás 1861. U. ott.). — 11. *Életre hasznos* tanuságok gyűjteménye. U. ott, 1854. — 12. *Általános ország állapot-tan*. U. ott, 1857. — 13. *A körnek* uj általános törvényei és egyenletei. U. ott, 1860. Egy tábla rajzzal. (Különnyomat az Uj M. Muzeumból). — 14. *Mértani fejtegetések*. U. ott, 1862. Egy tábla rajzzal. — 15. *A hajtalék* (hajtiv, parabola) területének tisztán mértani négyszögítése. U. ott, 1862. (Különny. az Akadémiai Értesítőből). — 16. *Élet-bölcsészet*. U. ott, 1865. — 17. *Tanterv*. U. ott, 1866. — 18. *Chordae*, quae latus est quadrati circulo quoad aream aequalis, quae quartae parti peripheriae quoad longitudinem aequalis est, determinationes generales pure geometricae. U. ott, 1868. — 19. *A többsörözés* és többosztás (hatványozás és gyökvonás) és sorszámok (logarithmusok) alapjai táblája, mind egész, mind tört, mind határozott, mind általános (betű) számokkal, a viszás jegyü (hiány) számokra is kiterjesztve. Hely és év n. — 20. *Pythagoras* szörözés és osztás táblája. Hely és év n. (Kőnyomat). — A m. n. múzeumban sok kézirati munkája van.

Hazai és Külf. Tudósítások 1835. II. 19. sz. — *Ferenczy* és *Danielik*, Magyar írók. Pest, 1856. 404. l. — *Vasárnapi Ujság* 1869. 35. sz. arczk. — *Pesti Napló* 1869. 168. sz. — *Budapesti Közlöny* 1869. 167. sz. — *Hon* 1869. 165. sz. esti k. — *Esztergom és Vidéke* 1879. 34. sz. (S. és Dumas Sándor.) — *Szinnyei* Könyvészete. — *Kiss Áron*, A nevelés- és oktatás-

történet kézikönyve. Bpest, 1880. 251. l. és A magyar népiskolai tanítás története. Budapest, 1881. 203. l. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr.

Sassy *János*, orvosdoktor, közkórházi orvos, szül. 1856. márcz. 18. Balassa-Gyarmaton (Nógrádm.); gymnasiumi tanulmányait Losonczon kezdte és Miskolczon végezte; innét a pesti egyetemre menve az orvosi tudományokat hallgatta s 1878-ban nyert orvosdoktori oklevelet. Miskólczon 1882 óta működik mint közkórházi orvos. — Szakczikkeket írt orvostanhallgató korában a Gyógyászatba (1873. A hószám s annak befolyása a nőnemre, A hószámot kisérő tünetek és változásokról); szépirodalmiakat a «Fővárosi tárczák» cz. a Miskolczba (1876—1883-ig); egyidejűleg munkatársa volt 1880-tól a Borsodmegyei Lapoknak. Czikkei a Természettudományi Közlönyben (1890. A kórházak vasárnapja, 1897. A csiki jódos sósforrások); a Képes Családi Lapokban (1893. Képzelődés és idegesség). — Munkái: 1. *Közkórházaink* működése. Évi jelentések alapján. Bpest, 1894. (Különny. a Gyógyászatból.) — 2. *Csiz* jod- és bromfürdő. U. ott, 1898. — 3. *A görvélykór* és annak balneotherapiája. U. ott, 1900. (Különny. a Gyógyászatból.) — 4. *Perlekedési téboly*. Törvényszéki elmekórtani tanulmány. U. ott, 1900. (Különny. a Gyógyászatból.) — Álnevei: Alfréd (szépirodalmi czikkeinél) és Titus Andronicus.

Miskolcz 1882. 67. sz. — *Borsodmegyei Lapok* 1884. 70. sz. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900. és önéletrajzi adatok.

Sasvári *Ármin*, hirlapíró, szül. 1858. decz. 14. Tormáson (Baranyam.); tanulmányait Váczon, Győrben, Kecskeméten és a budapesti egyetem bölcseleti karán végezte. 1872-től 1880-ig a Pesti Napló belmunkatársa volt, hol többek közt számos regényt fordított francziából, angolból és harcztéri leveleket írt Boszniából (1878). Majd három évig Párisban franczia lapok munkatársa volt és egyúttal irodalmi és pénzügyi czikkeket írt a Pesti Naplónak, Budapesti Hirlapnak, Egyetértésnek. 1883-tól 1886-ig a Nemzet belmunkatársa volt. 1886-tól a Revue d'Orient et de Hongrie cz. hirlapot szerkesztette. Az 1885. és 1896. kiállítások alkalmával francziául több munkálatot írt a hazai viszonyokról, szerkesztette az 1896. kiállítás katalogusát sat. 1890-ben a magyar kereskedelmi múzeum titkárává neveztetett ki; azóta vezeti ezen intézet tudakozódó irodáját, szerkeszti külkereskedelmi szaklapját (Kereskedelmi Múzeum); bel- és külföldi lapokba ír a külkereskedelemmel kapcsolatos közgazdasági kérdésekről. 1896-ban megkapta a török császári Medsidje-rend IV. osztályú jelvényét és bírja a szerb Takova-rendet. — Czikkei a Pesti Naplóban (1878. Fra Grgo Martics a bosnyák költő és pártvezér, 1879. 71., 72. Szegedi katasztrófa, 235. Bosznia: Szveta Troicza, Leányrablás, 267. A szerbek közt, 1880. 318. Ulbach felolvasása Jókairól); a Budapesti Hirlapban (1882. 282. sz. szinikritika, 284. Georges Sand a magyar szabadságharczról, 358. Nemzetközi Arany-ünnep Párisban); a Szabadelvűpárti Naptárban (1885. Két háború 1884-ben); a Grafikai Szemlében (1898. Az első szerb nyomda négyszázados jubileuma); a Nemzetgazdasági Szemlében (1887. Az ipar Szerbiában, 1892. Vázlatok a Balkán-államokról: Bulgária, Románia: nemzetgazdasági viszonyok, a román statisztika jelen állása); a Magyar Nemzetgazdában (II. Az orosz mezőgazdák, VIII. Kiskereskedőink hitele); a Kereskedelmi Múzeumban (V. Kiviteli czimtárunk terjesztése, VI. A bécsi kereskedelmi múzeum kiállítása, A bécsi kereskedelmi múzeum kiviteli akcziója, A kiállítás tanulságai és kivitelünk, A kereskedelmi szakoktatás és kiviteli törekvések, Ezredéves kereskedelmi kiállítás) sat. — Munkái: 1. *Raymonde*. Regény.

Irta Theuriet André, ford. Bpest, 1876. — 2. *Barbassu* nagybátyám. Irta Uchard Mario, ford. U. ott, 1876. — 3. *A rémes titok.* Belot Adolf és Dautin Gyula után ford. U. ott, 1876. — 4. *Mit tegyünk?* Regény. Irta Csernysewsky, oroszból ford. U. ott, 1877. — 5. *Külföldi novellák.* Ford. U. ott, 1877. (Hawthorne, Theuriet, Ada Christen.) — 6. *A világ szállodája.* Irta Malot Hector, ford. U. ott, 1877—78. Négy kötet. (I. Chamberlain ezredes, II. Lucilliére marquise, III. Ida és Carmelita, IV. Teréz.) — 7. *I. Napoleon kiáltványa* a magyarokhoz. A bölcsészeti tudorság elnyerése végett a budapesti m. kir. tud. egyetem bölcsészeti karához benyújtotta. U. ott, 1878. — 8. *Bakalevelek* a bosznai hadjáratból. U. ott, 1879. — 9. *A tudakozó irodákról.* Tanulmányúti jelentés. U. ott, 1891. — 10. *Über kaufmännische* Auskünfte. U. ott, 1893. — 11. *Hirszolgálat* a világpiaczról. U. ott, 1899.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 908. l. — *Századunk Névváltoztatásai.* Bpest, 1895. 197. l. — *Budapesti Hirlap* 1906. 303. sz. — *Petrik* M. Könyvészete 1886—1900.

Sasvári *Béla*, zsidó elemi iskolai tanító előbb Tétényben, jelenleg Pécsett. Engel családi nevét 1882-ben változtatta Sasvárira. — Munkája: *Héber hangoztató és olvasókönyv.* Pécs, 1899. (2. kiadás . . . U. ott, 1900. és 7. jav. és bőv. kiadás. U. ott, év n.)

Petrik M. Könyvészete 1886—1900. — *Századunk Névváltoztatásai* 197. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Sásvári *Gergely*, ev. ref. lelkész, nemes származású, 1562. nov. 9. iratkozott be a wittenbergi egyetemre, honnét hazatérve, 1563. tanár, 1569. pedig lelkész lett Nagyváradon. Jelen volt a szikszói zsinaton (1568) s részt vett a váradi hitvitában (1569). Később Mezőtelegden is működött, hol még 1585 végén is élt. Végrendeletét (kelt Telegd, 1585. 21. decz. a Radnótfai Toldalagi család levéltárából) közli Koncz József a Figyelő XXIV. 1888. kötetében. — Munkája: *Az Szent Vallásnak* igaz Titka, Magyarázata és Ellenségei ellen valo igaz védelmezése. Mellyet minden Keresztyén hivnek megnyugtatására irt. Várad, 1570. (Ma már egyetlen példánya sem ismeretes; utolsó ismert példánya 1849-ben a nagyenyedi ref. coll. könyvtárával elpusztult.)

Bod, M. Athenas 257. l. — *Weszprémi*, Succincta Mediorum Biogr. II. 56. l. — *Bartholomaeides*, Memoriae Ungarorum 48. l. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár I. 48. l. — *Figyelő* XXIV. 1888. (Koncz József.) — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára III. 179. l.

Sasvári *László*, franczia nyelvtanár volt a m. n. színházi képzőben és a pesti polgári fiú- és leányiskolában. — Czikkei a Temesvári Lapokban (1876. 6. sz. Voltaire és a XVIII. század irodalma, 18. Rousseau, 82. Mérsékelt reformátorok a XVIII. században: Montesquieu és Buffon, 57. A franczia didactikai próza, A franczia regény a XVII. században); az Egyetértésben (1877. 280. sz. Montesquieu. Saissy felolv. után). — Munkái: 1. *Franczia nyelvtan.* Elméleti és gyakorlati tankönyv iskolai és magánhasználatra. Pest, 1871. Két folyam. (2. bőv. kiadás. Bpest, 1881. 3. jav. kiadás. U. ott, 1896.) — 2. *Franczia olvasókönyv.* Iskolai és magánhasználatra. 1. rész. Pest, 1871. (Több nem jelent meg.) — 3. *Franczia szófüzéstan.* Elméleti és gyakorlati tankönyv iskolai és magánhasználatra. U. ott, 1872. — 4. *Petit livre français.* Franczia tankönyv 4—8 éves gyermekek számára. Bpest, 1878. — 5. *Az opera* és a magyar nyelv. Memorandum. U. ott, 1890.

Petrik Könyvészete 1860—1875. és 1886—1900. — *Kiszlingstein* Könyvészete.

Sátor *János.* — Czikke a Hasznos Mulatságokban (1828. II. 19. sz. Értekezés a köszvényről.)

A m. n. múzeumi hirlap-könyvtár példányából.

Sátori *(Stern) Miksa*, magántitkár Budapesten. — Munkája: *A szárított moslék* mint tápszer. Bpest . . . (Sátori Mórral együtt.)

Kósza Gyula, Magyar állatorvosi Könyvészet. Bpest, 1904. 200. l.

Sátori *Mór*, gyáros, az országos ipartanács tagja az országos kereskedelmi és iparcsarnok részéről. Steiner családi nevét 1889-ben változtatta Sátorira. — Munkái: 1. *A kis gipszkönyv*. Rövid vázlata a gipsz előállítási és használati módozatainak. A német gipsz-egyesület megbízásából írták dr. H. Steger és E. Cramer, magyarra ford. 12 szövegbe nyomott ábrával és két külön rajzzal. Bpest, 1902. — 2. *A szárított moslék* mint tápszer. U. ott, . . . (Sátori Miksával együtt.)

Századunk Névváltoztatásai 197. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Sattler *György*, a jenai egyetemen tanult, beszterczei (Erdély) származású. — Munkája: *Disputatio* Politica De Republica in genere, Quam In Illustri propter Salam Academia Auxilio Dei Individue Triunius Consensu Amplissimae Facultatis Philosophicae, Sub Praesidio... Johannis Christophori Hundeshagen,... Placidae ac publicae ventilationi exponit Respondens . . . Jenae, M.DC.LXVI. — Üdvözlő verset írt Henning András, Disputatio Academica De Jure Naturali... Jenae, 1666. cz. munkájába.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész, 721. l.

Sauer *Ignácz*, orvosdoktor, egyetemi tanár, a m. tud. Akadémia levelező tagja, S. Pál tehetősb kereskedő s a Zichy grófok üveggyárának felügyelője és Bisitye Klára fia, szül. 1801. okt. 1. Veszprémben; a gymnasium négy alsó osztályát szülővárosában a kegyesrendieknél járta, a szónoklati és költészeti osztályokat Pesten végezte. 1818-tól 1820-ig az akkori tanrend szerint három évig tanulta a bölcseleti tudományokat, egyúttal a franczia és olasz nyelvekben is gyakorolta magát. Orvosi tanulmányai három első évét 1821—23-ig az egyetemen kitűnő szorgalommal végezte, a gyakorlatinak nevezett IV. és V. orvosi tanéveket a bécsi egyetemen (1824—25.) töltötte. 1826-ban a gyógyászat és szülészet doktorává avatták Bécsben, melynek több kórházában mint másodorvos működött, míg 1830-ban a bécsi lelenczház s az ezzel összekötött gyermekkórház főorvosává neveztetett ki. 1831-ben az udvari haditanács rendeletéből Galicziába küldetett, hova akkor Oroszországból betört a cholera s honnét öt hónapi működés után visszahivatott Bécsbe, mivel itt is jelentkezett a ragály. Mint főorvos a Józsefvárosi cholerakórházban működött; míg 1832-ben Csehországba küldetett, hol ekkor nagy mérvben dühöngött a kór. 1833-ban a bécsi lipótvárosi fegyenczház első orvosává neveztetett ki, majd városi physikussá lőn Gross-Enzensdorfban, honnét 1837. visszahivatott Bécsbe a fenyítő törvényszéki kórház első orvosául. 1842-ben egyik főmunkájának (Doctrina de percussione et auscultatione), mely Skodának ekkor még kevesektől ismert elveire volt alapítva, köszönheté részben, hogy a pesti egyetemhez a gyakorlati orvostan helyettes, 1848-ban rendes tanárának kinevezték. Ő volt az első, ki beiktatási beszédét magyar nyelven tartá. 1848-ban országos főorvos volt. 1849 végén egy évre elvesztė tanszékét. 1861-ben ismét az ország főorvosi székére emelkedett, honnét azonban már 1862-ben lelépett. 1862—63-ban az egyetem rektora volt, s mint ilyen nemcsak arra törekedett, hogy a létező tanári erők magántanárok által szaporíttassanak, hanem oda is, hogy az egyetem befolyását birtokainak kormányzására megóvja. Az Akadémia 1859. decz. 15. választotta levelező tagnak; székét «A népesedés akadályairól Magyarországban» czímű értekezésével foglalta el. Ekkor már szenvedő állapotban

volt, de ez őt nem akadályozá munkásságában mind haláláig, mely 1863. nov. 17-én történt Pesten. A m. tudom. Akadémiában 1871. márcz. 27. Poór Imre tartott fölötte emlékbeszédet. — Czikkei az Orvosi Tárban (1843. Székfoglaló beszéde 1843. márcz. 11., 1844. A szívbántalmakról, 1843. Nyilatkozat Polya József úrhoz); a M. Orvos-Sebészi Évkönyvben (1844. Huzamos bőrkütegekről); a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálatairól (IV. 1844. Szívbántalmakról, VI. 1846. A gerinczagy bántalmairól); a M. Akadémiai Értesítő. Math. és Term. Közleményekben (III. 1862—63. A népesedés akadályai Magyarhonban); a Zeitschrift für Natur- und Heilkundeban (1859. Ueber das als specifisches Heilmittel der Pneumonie empfohlene schwefelsaure Kupferoxyd, 1860. Behandlung des Abdominal-Typhus mit Jodkali); az Orvosi Hetilapban (1860. Hamiblag hasi hagymázban); a Gyógyászatban (1861. Lehet-e szív szervi bajainak elejét venni, Szívbellob és szívburoklob lábtőízlobbal, Kórodai közlés, Észrevételek a váltóláz okisméje és gyógykezelése körül, Az álczás váltóláznak két ritkább esete, 1862. A csúz ok-, kór- és gyógytana, A pozsga jeltana és gyógykezelése, a fehérvér kór- és gyógytana, A mellhártyalobról, A tüdőlobról, A mellhártyalob kórtana és gyógytana, A tüdőlob kórtana és gyógytana, Rectori beszéde október 1., 1863., Torokgyik, vagyis hártyás toroklob kór- és gyógytana, Genyvér, evvér és posvér, A szívbetegségek fő jelei és következményei, Szívburoklob, Szívburokvíz és szívburoklég, Hugyvér, légkörvér, légkönenyvér, Szívbellob, Beszéd az egyetem újjáalakításának 83-ik évnapján, Rectori lemondó beszéde okt. 1., 1864. Szívsorvadás, szívvízlob, szívtúltengés, A légzésszervek betegségei. Nátha, sziket, orrvérzés; Orrpofeteg, tulszaglásbiány, tévszaglás, [illegible]szögés, gégehurut, A népesség akadályai Magyarhonban, 1865. Idült gégehurut, Szívtágulat, Ideges szívdobogás, A szívbillentyűk és nyílások bántalmai, 1866. Függérlob, Ütérlob, Visszérlob, Nyirkedénylob, A keleti hányszékelés kórrajza egyedi eseteiben, Kénsavas rézéleg tüdőlob ellen, Terve egy «magyar orvosi akadémia» fölállítása iránt 1848., Tanácsa tanítványaihoz, Nyirkmirigylob, Függérdag, A szívbajok kórtana és gyógytana, 1872. Szívtúltengés.). — Munkái: 1. *Dissertatio* inaug. medica de amaurosi. Vindobonae, 1826. — 2. *Der Typhus* in vier Cardinalformen. U. ott, 1841. — 3. *Doctrina* de percussione et auscultatione, quam juxta principia cel. D. Skoda concinnavit. U. ott, 1842. — 4. *Praelectiones* e pathologia et therapia speciali medica. Editae ab eiusdem auditoribus. Pestini, 1854—55. Hat kötet. (Ism. Pesti Napló 1854. 278. sz.) — 5. *Kórodai* előadásai a keletindiai hányszékelésről. (Cholera ostindica.) Közli dr. Poór Imre. Kiadják a gyógyászat hallgatói. U. ott, 1855. (Ism. Pesti Napló 76. sz.) — 6. *Beszéd* a m. kir. egyetem eddigi szellemi fejlődéséről és a fejlődést gátló okokról és azok elhárítási módjáról. Buda, 1863.

1863: *Ország Tükre* 5. sz. arczk. (Marastoni), *Sürgöny* 266. sz., *Hölgyfutár* II. 61. sz., *Hon* 1863. 265. sz., *Gyógyszerészi Hetilap* 47. sz. — *M. Akadémiai Almanach* 1864. 237. l. — *Fővárosi Lapok* 1870. 265. sz. — *M. Orvosok és természetvizsgálók Munkálatai* X. 1872. 172. l. (Szabó József). — *Poór Imre*, Sauer Ignácz emléke. Bpest, 1872. (Értekezések a term. tud. köréből XIV. 71. l.) — *Szinnyei* Könyvészete. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 545. II. Pótlék 1901. 566. l. — *Hőgyes* Emlékkönyve 166. l. fénynyom. arczk. és gyászjelentés.

Sauer *Kajetán* gróf, arbei püspök, nagyváradi nagyprépost, kir. tanácsos, a szent István-rend lovagja, a hétszemélyes tábla ülnöke (atyja, szintén S. Kajetán, 1765-ben magyar honosítást nyert). S. Gráczban és Bécsben neveltetett, felsőbb kiképeztetését Salzburgban és Rómában nyerte; a kalocsai, majd a váczi egyházmegyében szolgált, utóbbiban kanonok

és orodi prépost lett, mint ilyen a királyi tábla praelátusa volt. II. József császár alatt a m. udvari cancellaria tanácsosa volt és nagyváradi nagyprépostтá neveztetett ki. Mint a nagyváradi káptalan követe részt vett az 1790. budai országgyűlésen, midőn követtársával Kende László préposttal szept. 27. emlékiratot adott ki. Meghalt 1811. aug. 29. Nagyváradon. Végrendeletében 100,000 forintnál többet hagyott jótékony czélokra. — Munkája: *Capituli Cathedralis ecclesiae Varadinensis r. l. demissum Memoriale* ad excelsos proceres, &... per antelati capituli ablegatos ... sub comitiis anni 1790. Pestini, Budae ac Cassoviae. (Kende Lászlóval együtt.)

Vereinigte Ofner- Pester Zeitung 1811. 66. sz. — *Unterhaltungs-Blätter* 1811. 29. sz. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai X. 80. l. — *Ballagi Géza*, A politikai irodalom Magyarországon. Bpest, 1888. 274. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Kazinczy Ferencz*, Levelezése IV. 528., 530., IX. 94. l.

Sauerwein *Géza*, nyomdász és szerkesztő, 1834 körül született Győrben, hol atyja nyomda-tulajdonos volt. S. előbb több helyt működött mint nyomdász; ismételt külföldi utazásai után állandóan megtelepedett Pesten és utóbb a pesti Neuer-féle nyomda ügyvezetője és hosszabb ideig a nyomdászok önképző-egyletének elnöke volt. Háromszor mint küldött az általános nyomdászgyűléseken vett részt. Meghalt 1871. júl. 16. Pesten 37 éves korában. — A Typographia czímű szaklapot 1870—71. ápr. 1-ig szerkesztette.

Vasárnapi Ujság 1871. 30. sz. (Nekr.) — *Typographia* 1871. 21. sz.

Saulus notarius. L. *Pál* notárius.

Saup *Vincze*, róm. kath. kántortanító Papi-Márokon (Beregm.). — Munkája: *Zsoltárok* és Hymnusok a vasárnapi és ünnepi vecsernyéhez. Ungvár, 1895.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Saur *Joséfa*. — Munkája: *A becsületes embereknek kézi könyve*, avagy mindenütt és mindenkoron szükséges reguláк. Ford. Kolozsvár, 1776.

Sándor István, Magyar Könyvesház. Győr, 1803. 146. l. — *Hazánk* 1822. 37. szám. — *Renáy* 1851. II. 190. l. — *Danielik*, M. Irók II. 279. l. —*Magyarország és a Nagyvilág* 1875. 40. sz. — *Petrik* Bibliogr.

Sausek *Elek*. — Munkája: *Idegen virágok*. Heine szebb dalaiból fordítva. Kalocsa, 1861. és Pest, 1862. (Heine dalaiból közölt fordításban mutatványokat a Szépirodalmi Közlönyben 1858. és a Hölgyfutárban 1860—61.)

Petrik Könyvészete.

Sauska *József* (sombereki), Trinitárus-szerzetes Pozsonyban. — Munkája: *Misericordia* prodigiosa, oder wunderthätige Barmherzigkeit in dem Geheimniss göttlicher drey-einigen Gottheit des allergrössten Monarchen Himmels und der Erden, Gott dem Vater, Gott dem Sohn, Gott dem Heiligen Geist, durch schuldigst-gewidmete Ehren-Rede entworffen, und am hohen Titular-Fest des Barfüsser-Ordens der allerheiligsten Dreyfalltigkeit, in eigener Closter-Kirchen zu Pressburg... abgeredet. Pressburg, 1729.

Petrik Bibliogr.

Sautel *Peter Justus*. — Munkája: *Lusus* poetici allegorici. Sive elegiae, oblectandis animis, et moribus informandis accomodatae. In tres libros ac decurias distributae. Tyrnaviae, 1729.

Petrik Bibliogr.

Sauter *Gáspár*, magyar honvédezredes, szül. 1855. nov. 14. Kalocsán (Pestmegye), 1865—71-ig Pesten a reáliskolát, 1871—75-ig Pesten, Zürichben, Münchenben és utóbb Budapesten a műegyetemi tanfolyamot végezte. 1875—1876. mint egyévi önkéntes az 5. sz. tábori tüzérezredben szolgált. 1876. nov. 1. tartalékos hadnagy lett. 1877. jún. 1. tényleges szolgálatra bevonult s 1878. május 1. a tényleges állományba áthelyeztetett. 1883-ig századszolgálatot teljesített, 1883—1885-ig egyévi önkéntes osztagparancs-

nok volt s mint ilyen 1883. november 1. főhadnagygyá lépett elő. 1886. január 1. a honvéd lovassághoz helyeztetett át és a honvéd Ludovika Akadémián a fegyvertan tanára lett. 1886—88. a cs. és kir. hadiskolát végezte. 1888-tól 1891-ig mint lovas századparancsnok működött. 1895-ben őrnagygyá neveztetett ki s ez évben osztályparancsnok, 1896—97. és 1897—98. a 2. honvéd lovasdandár tiszti iskolájának parancsnoka volt. 1898. május 1. alezredessé neveztetett ki s ugyanez év jún. 15. a honvéd gyalogság állományába helyeztetett át és a szegedi 5. honvéd gyalogezred 2. zászlóaljának parancsnoka lett. 1902. április 28. ezredes lett és a kolozsvári 21. honvéd gyalogezred parancsnoka. — A Ludovika Akadémia Közlönyében mint levelező tag működik közre, melyben czikkei (1886. A tüzérségi párharczról, 1889. A szolgálati idő tartama, A mai mitrailleuseök, forgólövegek, a működő hadsereg keretében). — Munkája: *A lovasság* felderítő szolgálata. Útmutatás honvédlovasságunknak a harcztéri szolgálat ezen ágában való kiképzésére, illetőleg gyakorlására. Egy térképpel. Bpest, 1892. (Melléklet a Ludovika Akadémia Közlönyéhez.)

Ludovika Akadémia Közlönye. 1899. 687. l. — *Petrik M.* Könyvészete 1886—1900. Budapest, 1906. 732. l. — *A Honvédség Névkönyve* 1904. 72., 212. l.

Sautern vagy *Sauterheim* báró, magyar kalandor, budai származású, kinek életéből Rousseau vallomásai rendkívül érdekes részleteket közölnek. Rousseau úgy beszéli, hogy vele akkor ismerkedett meg, mikor Neuchatelből Motiersbe ment lakni. Ez 1673. évre esik; ekkor Emil cz. könyvének megjelenése után a francia parlament a munka elégetését és Rousseau pörbe fogatását határozta el. Rousseau akkor berni területre menekült, de Genf tanácsa szintén üldözőbe vette s elégette könyvét, tehát innét is menekülnie kellett. A neuchateli kantonban keresett menedéket, majd Motiersben vonult meg. Itt ismerkedett meg a rokonszenves magyarral, ki Neuchatelbe, később Motiersbe ment lakni, csupán azért, hogy Rousseau közelében lehessen és a vele való társalgás közben megismerkedhessék az «erényes életmód» elveivel. Ismeretségük könnyen ment és Rousseau részéről a határtalan bizalomig fokozódott. Amaz ömlengéseken kívül, melyekkel emlékirataiban Sauternt illeti, levelezésében is nyoma van iránta való nagy rajongásának. Egyik levelében például így emlékezik meg róla: «Csak jó emberek ismerhették meg értékét; az a nemzedék, melyben élt, nem volt képes őt kellően méltányolni». A túláradó nagy barátságnak mégis szakítás lett a vége. Rousseau ugyanis névtelen levelet kapott Genfből, melyben tudtára adták, hogy kiváló barátja a franczia kormány által fölfogadott kém. Ez nem volt elég ok arra, hogy végleges szakítást idézzen elő közöttük. Más jelentéktelenebbnek látszó, de az akkori «erényes» fölfogás szerint borzasztó bűn mégis szakadást okozott közöttük, habár a Rousseau rokonszenve a kellemes magyar iránt soha sem szűnt meg. S. borzasztó bűne ugyanis abban állott, hogy Magyarországra való utazás czímén Strassburgba ment és ott egy férjes nővel viszonyt folytatott. Nemsokára ezután a motiersi korcsmáros szolgálójával való barátsága is kiderült, mi miatt most már nemcsak az erényes férfiak, hanem a még erényesebb nők is elejtették. S. majdnem két évi együtt tartózkodás után búcsút vett Rousseautól és Strassburgba, onnét Párisba tért, hol pár év mulva elhagyatva és nagy nyomorban meghalt. Rousseau fájdalma határtalan volt. Egyik levelében következőkép emlékezik meg szerencsétlen életű barátjáról: «Szegény fiú! Szegény Sautern! Nem láttam ugyan többé, de korántsem tünt el szivemből. Sőt titkos vágyam volt közeledni hozzá. Ő volt az

az ember, kire szükségem volt, hogy egykor bezárja szememet. Jelleme szelid, társalgása kedves volt; inkább eszes vala, mint szellemes és józan; szívjóság által fejlesztett ízléssel bírt; tehetségei a magány diszítésére szolgálhattak, természete szeretetre méltó volt. Ő olyan ember volt, a milyen nekem kellett, de az ég elvette tőlem. Érzem, hogy ez ember elvesztése sokkal bántóbban hat rám, mint akármelyik más szerencsétlenség.» Egy másik levelében barátja haláláról megemlékezve ismét fölkiált: «Az ég kiragadta az emberek közösségéből, kik között idegen maradt; mért hagyott engem vissza e közösségben?» Jóllehet Rousseau az egymással töltött idők élményeit elég részletesen elmondja, azonban S. származásáról semmit sem jegyzett fel. F. Brockerhoff, Rousseau életrajzában azt írja, hogy S. egy budai polgármester fia volt, ki több évig a bécsi udvari kanczelláriánál viselt tisztséget, azután tovább képeztetése czéljából utazni ment. Hogy ez nagyon valószínű, igazolják a Budán akkor élő Sauternek és Sautermeisterek. Sauterheimi Sauter Frigyest 1705. ápr. 22. választották meg budai polgármesternek. — Iratairól, munkáiról, levelezéséről csak úgy, mint élete körülményeiről bizonyosat nem tudunk; azonban mint Rousseau barátjának szerepe van a világirodalomban.

Budapesti Hirlap 1906. 334. sz.

Savics *Milán*, bölcseleti doktor, tanár Ujvidéken. — Munkái: 1. *U Fruskoj gori*. Ujvidék, 1890. (Fruskagorában). — 2. *Na lep način*. U. ott, 1891. (Jó móddal). — 3. *Po rasnim krajevima*. U. ott, 1900. (Különböző vidékeken keresztül). — 4. *Blau-roth-gold*. Erinnerungen eines Wiener Corpsphilisters. U. ott, 1902. — 5. *Iz prošlich dana*. U. ott, 1902. (A mult időkről. Elbeszélések).

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Sávoly *Lajos* (nagyidai), Heves és K.-Szolnok vármegyék árva-törvényszéki jegyzője. Meghalt 1869. aug. 2. Egerben 47. évében. — Czikkei a Regélő Pesti Divatlapban (1844. 45., 46. sz. Rima völgye, táj- és népismertetés); a Magyarföld és Népeiben (1846. Egri népviselet képpel, Eger története és jelen állapotának leírása).

A m. n. múzeumi könyvtár példányaiból és gyászjelentés.

Sávoly *Sámuel* (írói nevén Vitályos), kertész, született 1853-ban Marczaliban (Somogym.); felső kereskedelmi iskolai tanulmányait Budapesten végezte; ekkor atyjához ment, hol gazdaságot és kertészetet tanult; majd a megye székvárosában több évig kertészkedett. 1876-ban a magkereskedés terére lépett. Mauthner Ödön magkereskedőnél működik évtizedek óta Budapesten és szerkeszti a czég nagy árjegyzékét. A Mauthner kiadásában és szerkesztésében 1895-ben megindult «A Kert» cz. folyóiratnak belmunkatársa volt, 1899. decz. óta pedig szerkesztője. — Czikkei a Pesti Hirlapban (1890. január 31. A növényország csodái); a Journal des Rosesben (1890. L'exposition horticole à Budapest); a M. Kertészben (1890. Gyümölcskereskedelmünk hátrányai, Egy meghalt ember eszméje); a Kertészeti Lapokban (1891. Termeljünk főzeléket, Gyümölcstermésünk); a Nemzetben (1893. okt. 8. A Polygonum sachalinense); a Magyar Nemzetgazdában (1894. Gyümölcsexportunk rendszeresítése, 1895. A reklám mint közgazdasági tényező, A lakások parasitái, Rémember, Socialismus a kereskedők közt, 1896. Az agrárkérdés megoldása, 1897. Az eredet bizonylata, A kiállítások jelentősége, 1899. Fekete gyémántok a budapesti piaczon, Külföldi iparok elsajátítása, 1900. A magyar luczerna és lóheremag, 1904. A nő keresete, A nő munkája); a Természettud. Közlönyben (1892. A növények keresztezéséről); a Gazdasági Lapokban (1893. A vetőbúza javítása); a Köztelekben (1898. jún. 15. Kartell és állami kedvez-

mény, decz. 10. A gazda felesége, 1899. máj. 6. A Panax Ginseng, máj. 24. A Ginseng-gyökér termelése, 1900. jún. 2. A viharágyúk kérdéséhez, 1901. júl. 17. A viharágyúk és az eső, 1904. máj. 18. Arankairtás); a Gyümölcskertészben (1900. Gyümölcsészetünk fellendítése); a Lyon-Horticoleban (1902. La Courage-Miracle); ezeken kivül a Kertbe pár száz czikket írt. — Kéziratban: A gazdasági-, konyhakerti- és virágmagvak csiraképessége (sajtó alá rendezve).

Önéletrajzi adatok.

Sávoly *Viktor*, orvosdoktor, szemészmester, nehéczi (Zemplénm.) származású. — Munkája: *Orvostudori értekezés.* Nézetek a gyermekkórtan köréből. Pest, 1846. (Latin czímmel is).

Szinnyei Könyvészete.

Sávor *Kálmán.* — Munkája: *Megtört sugarak.* Elbeszélések. Szatmár, 1903.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Savoy *Pál*, Jézus-társasági áldozópap, szül. 1691. jan. 26. Etzthalban (Tyrol), 1714. okt. 9. lépett Bécsben a rendbe s 17 évig lelkészi teendőket végzett, 13 évig hitszónok volt, így 1727 körül Pozsonyban vasárnaponként a szent Márton-templomban prédikált. Meghalt 1735. szept. 10. Belgrádban. — Munkája: *Leich-Predig* Ihrer Gnaden Francisco Sigray, Erb-Herrn von Ober-Surán . . . von hinterlassener Gemahlin Theresia Angrano, und gesambter adelichen Bluts-Verwantnusz angeordnet, da ihre Gnaden Leich-Besingnuss in dem Löbl. Gottes-hauss PP. Paulinern zu Maria Thall . . . den 5. Martii . . ., 1727. Jahrs gehalten wurde. Pressburg.

Petrik Bibliogr. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. VII. 673.

Sax *Ágoston*, orvosdoktor, 1885-ben nyert orvosdoktori oklevelet; jelenleg gyakorlóorvos Szepes-Szombatban és a szabadságharcz-emlék-bizottság elnöke.— Munkája: *Az 1848—49-iki magyar szabadságharcz* emlékére felállított szepes-szombati szabadság-emlék leleplezési ünnepélyén tartott ünnepi beszédek. Késmárk, 1900. (Melyben beszéde van, többek beszédeivel együtt.)

Pesti Alfréd, Orvosi Évkönyve. Bpest, 1899. 250. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Sax *Mihály János Nep.*, bölcseleti és jogi doktor, egyetemi tanár, kir. tanácsos, szül. 1750. decz. 5. Lőcsén; akadémiai jogtanár volt Pécsett, azután Győrött, honnét 1806. máj. 28. a pesti egyetemre nevezték ki a politika-kamarai tudományok tanárává; tanszékét júl. 16. foglalta el. 1814-ben magyar nemességet és kir. tanácsosi czímet kapott. Somogy- és Fehérmegye táblabirája volt. Sonnenfelsnek a politika-kamarai tudományokat tárgyazó híres munkájából a kivonatot készítette (1808), melyet az ország minden tanintézetében tanítási vezérfonalul kellett használni. 1819-ben nyugalomba vonult. Meghalt 1824. augusztus 6. Pesten. — Munkái: 1. *Positiones* ex jure universo, quas in universitate Pestiensi publicae eruditorum disquisitioni subjicit. Pestini, 1784. — 2. *Positiones* ex scientiis politicis quas in regia universitate scient. Pestiensi publice propugnandas suscepit Emer. Majthényi de Keseleőkeő a. 1808. U. ott. — 3. *Summaria* institutionum politicarum adumbratio. Budae, 1808. — Kéziratban a m. n. múzeumban: Elementa juris cambialis proposita in sc. univ. Pestiensi. Pestini, 1818. 4rét 23 l. Commentationes in summariam jur. Pol. adumbratio. U. ott, 1818. 4rét 50 lap; mind a kettő Frank Ignácz másolata.

Hazai és Külföldi Tudósítások 1824. II. 12. sz. — *Fejér, Georgius*, Historia Academiae 169. lap. — *Tudományos Gyűjtemény* 1824. IX. 123. l. — *Pauler Tivadar*, A budapesti m. kir. tudományegyetem története I. 386., 406. l. — *Petrik* Bibliogr.

Saxlehner *András*, a Hunyadi-keserűvíz-forrás tulajdonosa; atyja, szintén S. András, a budai keserűvíz-forrást 1863-ban történt felfedezése után vette birto-

kába s azt 1869-ben kezdte bel- és külföldön hirdetni; ezen forrásról 1871-ben jelent meg az első ismertető füzet Martin Alajos müncheni tanártól. Az idősb S. András szül. 1815. febr. 19. Kőszegen (Vasm.) és 1889. május 24-én halt meg Budapesten. Jelenleg fia S. András a Hunyadi-keserűvíz-forrás tulajdonosa. — Munkái: 1. *Hunyadi János keserűvíz forrása.* Bpest, 1885. — 2. *Saxlehner's Hunyadi János* Bittersalzquelle. U. ott, 1894. (Id. S. András arczk.) — 3. *Az ásványvízforgalom* és a tisztességtelen verseny. U. ott, 1901.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Magyarország* vármegyéi és városai. Vasvármegye. Bpest, 1898. 593., 594. l. arczk. és a m. n. múzeumi könyvtár példányaiból.

Sáy *István*, királyi ösztöndíjas joghallgató a pesti egyetemen, harmadik évében. — Munkája: *Propositiones* ex historia ac institutionibus iuris privati ungarici. (Pestini), 1800.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Say *József*, orvosdoktor, szülészmester és műtő, szül. 1816-ban Székesfejérvárt; 1839-ben nyert orvosdoktori oklevelet a pesti egyetemen; azután mint gyakorló-orvos szülővárosában telepedett le. Székesfejérvár törvényhalósága bizottságának tagja, a székesfejérvári takarékpénztár igazgatója s a belvárosi ovodának tagja volt. Meghalt 1885. júl. 26. Székesfejérvárt 70. évében. — Munkája: *Dissertatio* inauguralis medica de coniino Budae, 1839.

Rupp, Beszéd 161. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Oláh Gyula*, Az egészségügyi személyzet Magyarországon. Bpest, 1876. 118. l. és gyászjelentés.

Say *Móricz*, vegyi doktor, kir. tanácsos, a budapest-vidéki tankerület kir. főigazgatója, a magy. tudom. Akadémia levelező tagja, szül. 1830. október 4-én Székesfejérvárt, hol atyja gyógyszerész volt; a gymnasiumot szülőhelyén, a bölcseleti tanulmányokat Egerben és Pesten végezte; anyai nagybátyjának Petzelt Józsefnek ösztönzésére mérnöknek készült és az 1847-ben tervezett buda—székesfejérvári vasutnál mint mérnök vett részt. Mindazonáltal 1848-ban a szabadságharcz kitörésekor fivéreivel együtt beállott honvédnek és mint köztüzér, utóbb mint tűzmester Dembinszky hadseregében a harcz végeig részt vett. A szabadságharcz után hazatért szüleihez és atyja mellett gyógyszerészszé, majd vegyészszé akarta magát kiképezni. Rudolf fivérével együtt 1853—54-ben a bécsi egyetemet látogatta, ott szerezte gyógyszerészi oklevelét és ott lett 1855-ben a vegytan doktora; ott nyerte meg tanárának Redtenbachnak barátságát, kinek buzdítására tudományos dolgozatait közölte a bécsi tudom. akadémia kiadványaiban. 1855-ben Wertheimnak, a pesti egyetem chemia tanárának segédje lőn és 1858-ig működött ott, magyarázva a tanár német előadásait. 1858. okt. 11. az akkori cs. kir. helytartótanács által a budai főreáliskolához a vegytan tanszékére mint póttanár neveztetett ki, miután a reáliskolai tanári vizsgálatot 1857. ápr. 11. Bécsben letette. 1860. márcz. 18. rendes tanárrá nevezték ki. 1861-ben neki és tanártársának Hofer Károlynak sikerült azon engedély kieszközlése, hogy néhány tárgy magyarul taníttassék. 1862—63-ban honosította meg az intézetnél a vegytani gyakorlatokat, melyeket távozásáig 1884-ig mindig maga vezetett. 1868. aug. 4. a m. kir. vallás- és közoktatási miniszterium elrendelte, hogy a tantárgyak magyarul adassanak elő s aug. 24. Sayt ez intézet fegyelmi és tanítási ügyeinek kezelésére aligazgatónak nevezte ki, 1870. aug. 29. pedig igazgatónak. 1863-ban a leköszönt Szabó József dr. helyébe a kereskedelmi akadémiába a chemia és physika tanítására hívták meg, mely intézetnél az 1867—68. iskolai év végeig működött. A m. tudom. Akadémia 1869. ápr. 14. választotta levelező tagjai sorába. 1870-

ben élére állott a budai ipariskolának és a pesti hadosztályi iskola hadapródjai számára kisérletes előadásokat tartott a természettan és vegytanból 1878-ig; ennek elismeréseül 1872. szept. 7. a Ferencz József-rend lovagkeresztjével tüntették ki. 1870—76-ig tevékeny részt vett a Pesten rendezett esti előadásokban. 1872-ben az országos középiskolai tanáregyesület elnökének választotta meg. A főváros egyesítésekor polgártársai a városi képviselőtestület tagjává választották meg és így tagja lett a főváros tanügyi és egyéb közmívelődési egyesületeinek. 1875-ben az országos tanárvizsgáló bizottságba vizsgáló taggá, 1877. pedig a budapesti vízivárosi állami nőtanítóképző igazgató-tanácsába rendes taggá neveztetett ki. Öt nagyobb utazást tett Német-, Franczia-, Angol-, Olasz- és Görögországba. Megrongált egészségének helyreállítása czéljából 1880. decz. 1. keletre utazott, honnét 1881. febr. 28. tért vissza. 1882-ben részt vett az országgyűlési enqueteben, mely a középiskolákról szóló törvényjavaslat megvitatására egybehivatott. Ő felsége 1884. április 26. az újonnan szervezett budapestvidéki tankerület kir. főigazgatójává nevezte ki; nem sokkal később kir. tanácsos lett. Beszélt anyanyelvén kívül németül és francziául. Meghalt 1885. márcz. 11. Budapesten. — Czikkei a M. Term. Társulat Évkönyvében (III. 1851—56. Hausner budai keserű vize, Unger budai keserű vize, Neuwerth budai keserű vize); a M. Term. Társ. Közlönyében (I. 1860. Arsen, antimon és ón felismerése, VI. 1866. A nyiregyházi sóstó vizének elemzése, Tizenöt jelesebb magyar búzafaj vegyelemzése, a kir. m. természettud. társulat által a Schuster-féle alapítványból 180 frttal jutalmazott pályamunka); a Természettudományi Közlönyben (1870. Állati munka és forrása, 1878. A törhetetlen üvegről, 1881. A borkőről és előállításáról, Egy barlang talaját képező guanóról, 1882, A gyufa története); a budai reáliskola Értesítőjében (1881. és 1882. Töredékek egy keleti utas naplójából); közreműködött a tanáregylet Közlönyénél is. — Munkái: 1. *Analyse* des Mineralwassers zu Lippa in Ungarn. Wien, 1854. (Különnyomat a Sitzungsberichteből.) — 2. *Analyse* des Hildegarde-Brunnens zu Ofen. U. ott, 1854. (Különny. a Sitzungsberichteből.) — 3. *Analyse* der Bitterwasserquelle des Herrn Franz Neuwerth in Ofen. Ofen, 1855. — 4. *A vegytan* alapvonalai. Középtanodák számára. Pest, 1862. (2. kiadás, 31 fametszettel. 1868., 3. kiadás 1872. U. ott, 4. kiadás. Bpest, 1874. 5. jav. és bőv. kiadás: A kisérleti vegytan alapvonalai. A reáliskolák felsőbb osztályai számára és magánhasználatra cz. átdolgozta dr. Hankó Vilmos. U. ott, 1886.) — 5. *Fresenius R. C.*, *Bevezetés* a minőleges vegyelemzésbe, vagyis a műveletek, a kémszerek és az ismertebb testeknek a kémszerek iránt való viseletének tana stb. Ford. 44 fametszettel. Buda, 1868. (M. orvosi könyvkiadó-társaság Könyvtára IV.) — 6. *Az állati munka* és annak forrása. Pest, 1870. (Liebig munkájának ismertetése. Értekezések a természettudományok köréből. II. 1.) — 7. *A gyufa története*. 11 ábrával. Bpest, 1883. (Népszerű természettudományi Előadások. 35.) — Arczképe: kőnyomat, rajzolta Th. Mayerhofer (Tiber Ágost, Emlékezés Say Móriczról cz. füzetében, S. névaláírásával.)

Szinnyei Könyvészete. — *Vasárnapi Ujság* 1884. 37. sz. arczk., 1885. 11. sz. (Nekr.) — *Petrik* Könyvészete 1860—75., 1886—1900. — — 1885. *Egyetértés* 71., *Pesti Napló* 70. sz., *Tiber Ágost*, Emlékezés dr. Say Móriczról, Bpest, arczk., *A jászberényi* kerületi kath. főgymnasium Értesítője 1885., *Pesti Hirlap* 71. sz., *Országos Tanáregylet Közlönye* 1885. 453., 1886. 395. l. — *M. Akadémiai Almanach* 1886. 343. l. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 918. l. — *Brichs Lipót*, A budapesti kereskedelmi akadémia története. Bpest, 1896. 124. l.

Say *Sándor*, orvosdoktor, székesfejér-

vári származású. — Munkája: *Arsenicum* respectu medico-forensi. Dissertatio inaug. medica. Budae, 1838.

Szinnyei Könyvészete.

Sayous *Eduárd*, a m. tudom. Akadémia kültagja, a Kisfaludy-Társaság levelező tagja, szül. 1842. jan. 10. Genfben egy régi franczia családból, mely 1750-ben vándorolt ki Dél-Francziaországból. A nantesi edictum visszavonása után 1846-ban szüleivel Párisban telepedett le; a lycée Bonaparte tanulója volt és már 16 éves korában a concours géneralon el nyerte a történelmi díjat. A lyceumi tanfolyam bevégzése után 1860-ban a jogi karra iratkozott be. 1863-ban a történelem és földrajz vizsgálatát fényesen állotta ki. 1865-ben a párisi lycée Charlemagne tanára lett, hol 12 évig tanított. 1868-ban Magyarországba jött és itt a kiválóbb történetírókkal összeköttetésbe lépett. 1870-ben Gramont, III. Napoleon külügyi minisztere, diplomatiai misszióval küldötte Budapestre, hogy a kormányt a magyaroknak Francziaország iránt való érzelmeiről értesítse. A Commune borzalmait nem látta, mert a fővárost mint «genfi óraműves» idejekorán elhagyhatta és csak a fölkelés leveretése után tért vissza lyceumába. Ezen idő alatt Svájczban tartott hazánkról felolvasást és hoszszabb időt töltött Magyarországban, a könyvtárakban és levéltárakban Magyarország történelméhez gyűjtvén az adatokat; megtanulta nyelvünket, úgy hogy beszélt, sőt írt is magyarul, így a többek közt Lechner Gyula budapesti rajztanárral levelezett és a Vasárnapi Ujságba a franczia-német háború után czikkeket írt, főleg a communeről. S ekkor hozzáfogott több évig gyűjtött anyagának és utazási tapasztalatainak feldolgozásához. 1875-ben kezdte meg előadásait az Academie des sciences morales et politiques osztályában, a hol Szilágyi Sándor munkái alapján a mongol betörést Magyarországba és a Corvin Mátyásról szóló fejezeteket mutatta be. Ezen év máj. 26. választotta meg a m. tudom. Akadémia kültagjának. 1877. jelent meg a két kötetes Histoire générale des Hongrois cz. alapvető munkája, melyet a franczia Akadémia jelentékenyebb díjával, a Prix-Thierssel (3000 frank) jutalmazott. Ekkor tanári pályáját a lelkészi állással cserélte fel és irodalmilag is más téren kezdett működni. A theologiát és dogmatikát kezdte tanulmányozni és miután előbb a bölcseleti kar három grádusát már elnyerte volt, most a theologiai kar ugyanezen három fokozatát vívta ki magának három dolgozatával. Miután a párisi theologiai karon üresedésben levő állásra mást neveztek ki a kormány, S. végleg mégis a felsőbb oktatás terére lépett és a montaubani karon az egyik rendkívüli tanszéken a történelem és irodalom tanára lett és ott 1879—84-ig a görög, római és mohammedán vallástörténelem egyes szakaszait tanította. 1884-ben a theologiát elhagyva, a toulousei Faculté des Lettres egyik rendkívüli történelmi tanszékét foglalta el, míg végre 1886-ban a kis besançoni egyetemre a középkori történet rendes tanárának nevezték ki. A besançoni Academie des sciences et belles-lettres valamint a Société d'émulation du Doubs tagjává választották és néha ott felolvasásokat is tartott. Itt maradt élte végeig; 1886-ban és utóljára 1896-ban még ellátogatott Magyarországba, ámbár nagyobb érdekű magyar munkába már nem fogott. Azonban nem mondott le azon szándékáról, hogy történeti munkáját 1825-től 1867-ig folytatni fogja. De élte végén, ámbár teljes erejét Angolország XVII. és XVIII. sz. történetének szentelte, nekünk még nagy szolgálatot tett azzal, hogy két fontos encyclopaedikus munkában (Lavisse és Rambaud szerk. Histoire géneral 12 kötetben és a Grande Encyclopedie) ő írta meg a magyarokról szóló részeket; az utóbbiban az L. betűig a 118 czikket ő szerkesztette. 1895-ben

a becsület-rend lovagjává nevezték ki. 1897-ben gyomorbaja miatt szabadságoltatta magát; ezután Nizzába ment üdülést keresni, de bajának orvoslását ott sem találhatta. Meghalt 1898. jan. 19. Nizzában. — Hazánkat érdeklő munkálatai, czikkei: a Revue des deux Mondes-ban (1872. La Poesie populaire en Hongrie pendant la guerre en 1848. Ism. Hazánk és a Külföld 1872. 35.; 1876. L'état présent et l'avenir de la Hongrie; ezen folyóiratba már 1872-ben írt Magyarországról), Hongrie (Lichtenberg-féle Encyclopedie des sciences religieusesben), L'établissement de la reforme en Hongrie (a franczia protestáns társulat közlönyében 1873.), Les pasteurs hongrois et les galères de Naples 1674—1676. (Bulletin de la Société de l'histoire du protestantisme français 1875), Memoire sur une Mission en Hongrie (Archives des Missions Scientifiques et litteraires 1877.), Un voyage à Buda-Pesth (Bibliothèque Universelle 1889.), Madách, poète hongrois et la tragédie humaine (Revue Chretienne 1895.), Un poète hongrois. Petőfi (Bibliothèque Universelle 1895); Les Magyars à la veille de leur Exposition Millénaire (Annales de Géographie 1896); L'Exposition Millenaire hongrois (Revue de Paris 1896). — Munkái: 1. *Histoire* des Hongrois et de leur litterature politique de 1790 et 1815. Paris, 1872. (Ism. Hazánk és a Külföld 1. sz., Vasárnapi Ujság 3. sz., Pesti Napló 119. sz., Budapesti Közlöny 155. sz., Századok 1872., Budapesti Szemle II. 1873. és Athenaeum 1873. 48. sz.). — 2. *Les origines* et l'époque paienne de l'histoire des hongrois. Paris, 1874. (Ism. Századok 1875.). — 3. *L'Invasion* des Mongols en Hongrie dans les années 1241 et 1242. Paris, 1875. (Ism. Századok 1876. Magyarul: ford. Takács István. Bpest, 1877. Olcsó-Könyvtár 35. Uj sorozat 73.). — 4. *Histoire génerale des Hongrois*. Paris, 1876. Két kötet. (Ism. Hon 1876. 310. sz., Bud. Szemle XIII. 1877. 2. átnézett kiadás. S. fia Sayous András és Dolenetz J. által, 50 oldalon 1867-ig levezetve, több képpel. Páris. 1900. Előszavát magyarra fordította ifj. Szinnyei József «Magyar történelem kútforrásai» cz. Bpest, 1877. Olcsó Könyvtár 88. Ism. Bud. Szemle XIV. 1877. Mutatványt közölt II. kötetéből a Magyarország és a Nagyvilág. Ezen munkát magyarra fordította Molnár Antal. Bpest, 1880., újabb kiadás. U. ott, 1884.). — 5. *Arany*, poète national hongrois. Paris, 1898. (Különny. a Revue Chretienneből).

Hazánk és a Külföld 1872. 14. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1873. 26. sz. arczk., 1898. 8. sz. (Nekr.) arczk. — *Magyarország és a Nagyvilág* 1875. 21. sz. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 920., XVIII. 546. l., II. Pótkötet 1904. 567. l. — *Petrik M.* Könyvészete 1886—1900. — *Akadémiai Értesítő* 1900. 131. l. (Kont Ignácz).

Sbüll *Ferencz*, róm. kath plébános, szül. 1825. júl. 26. Turnischa (Zalam.) vendszláv mezővárosban, földmívelő szülőktől, kik korán elhalván, a kőszegi árvaházban nevelkodett; itt végezte a középiskolai osztályokat is. Azután Szombathelyt tanulta a VII. és VIII. osztályt és 1844-ben mint kispap Bécsbe küldetett a Pázmáneumba; itt töltött négy év alatt az egyházirodalmi iskola munkálkodásában is részt vett és különösen a Goffine magyarításában (1847—1848); ezen tanévben az egyházirodalmi egyletnek jegyzője is volt. 1848-ban kilépvén az intézetből, Mura-Szombatban (Vasm.), majd Víz-Lendván káplánkodott. 1858-ban Nagy-Dolinczra nevezték ki plébánosnak. Mindenekelőtt az éneklő-mester énekgyűjteményét nézte át és az elavult vend énekeket jobbakkal cserélte fel saját szerzeményeivel vagy fordításokkal. Meghalt 1864. ápr. 12. Nagy-Dolinczon. — Czikkei a Religióban (1855. A vendszlávok rövid egyházi története, hitélete és népszerű vallási irodalma, A vízlendvai fára ájtatos egyletei, A megrögzött bűnösökkeli bánásmódról a gyón-

tatószékben, a—b. aláírással). — Falusi magányában írta a pesti hittani kar által jutalmazott pályamunkát, melyben a patronatusi viszonyokról történeti és jogi szempontból értekezik; de megjelenéséről nincsen tudomásom. A Deharbe-féle német katekizmust is lefordította vendszláv nyelvre.

Religio 1866. I. 32. sz.

Scachetti *Frigyes*. — Munkája: *Fra tre litiganti*. alcun non gode. Dramma giocoso per musica. Da rappresentarsi nel nobile e publico teatro della città e porto franco di Fiume. Nel carnavale dell' anno 1786 Fiume.

Petrik Bibliogr.

Scaevola *(Schlemm) Pál*, a wittenbergi egyetemen tanult 1616-ban, nagy-szebeni származású. — Munkája: *De categoriis* generatim ac speciatim consideratis. Sub Praesidio M. Zachariae Florvelli, die 29. Maji. Wittebergae, 1616.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 159. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 349. l.

Scalichius (von der Leiter) *Pál* (likai gróf), bölcseleti és theologiai doktor, I. Ferdinand magyar és cseh király udvari káplánja (mint magát nevezni szokta), szül. 1534-ben Zágrábban, hol atyja Jelenchych Mihály paraszt származású iskolamester volt, ki korán elhalt és fia anyjához Skalichka Katalinhoz (ki ismét férjhez ment és mint varrónő még 1564-ben is élt) került Laibachba. Textor Orbán laibachi püspök támogatásával a fiatal «zágrábi Skalitz Pál» 1547-ben mint ösztöndíjas került a bécsi egyetemre, hol 1551-ben magisteri fokot nyert, valamint 1552-ben a bolognai egyetemen theologiai doktor lett. Rómából III. Gyula pápa ajánlataival visszatért Bécsbe, hol I. Ferdinand császár kinevezte udvari káplánjának és a laibachi püspök coadjutorának. Azonban több eset miatt a császár a legnagyravágyóbbnak és hazugnak nyilvánítván őt, 1557-ben Bécsből kiutasította. Miksa király ajánlataival Stuttgartba és Tübingába ment, hol Truber tanár, Vergerius P. P. és Ungnad H. báró társaságában 1558—61. tartózkodott és slovén-horvát irodalmi vállalataiknál közreműködött. Itt ág. evangelikusnak és az anyja után fölvett nevével a veronai Scaligerektől származottnak vallotta magát. Ezentúl a következő nevet és czímeket használta: Scalich Pál vagy Scaliger, Scala herczege, von der Leiter, római birodalmi úr, magyar birodalmi gróf, Hun gróf, veronai márkgróf, a szentírás doktora, Krisztus árvája és számüzöttje; jogot formált a magyar- és horvátországi, valamint ausztriai birtokaira, sőt Verona, Vicenza és Benevent városokra is. Az öreg Ungnád bárót annyira behálózta szélhámosságaival, hogy az segítségét igérte birtokainak visszaszerzéséhez, ha felét neki átengedi, a mit több német herczeg és gróf tanuskodása mellett szerződésileg is megerősítettek. S. 1561 végén, ezen előkelő urak ajánlatával Albrecht porosz herczeghez utazott Königsbergbe, hol a legjobb fogadtatásra talált és teljes hitelt élvezett; úgy hogy a herczeg udvarában tartotta, tanácsosának kinevezte sőt kivánságaival, terveivel együtt Zsigmond Ágost lengyel királynak is ajánlotta; ekkor Kreuzburg városát (Poroszországban) az uradalommal együtt neki ajándékozta. Daczára annak, hogy egy porosz nemes által mint kalandor és szélhámos lelepleztetett, Albrecht herczeg mégis pártfogásába vette. Ekkor 1565-ben a porosz nemessek a lengyel királyhoz, mint hűbérurokhoz fordultak panaszukkal; S. pedig be sem várva a kiküldött vizsgáló-bizottságot, Danzigba menekült, honnét, állítólag mint a herczeg küldöttje, Berlinen, Wittenbergen és Majna melletti Frankfurton keresztül Párisba utazott. A lengyel kiküldöttség pedig 1566. aug. számüzöttnek nyilvánította; bűntársai közül hármat Königsbergben kivégeztek, a negyediket számüzték. 1574

ben sikerült a valoisi Heinrich lengyel király kegyét megnyernie és visszatérhetett Danzigba, hol mialatt birtokainak visszaszerzéseért pörösködött, 1575. máj. vagy jún. meghalt. — Munkái: 1. *Occulta* Occultorum Occulta ... Esdrae. Perfectis quaedam palam facies, quaedam sapientibus absconse trades. Excudebat Michael Zimmermannus. Anno M. D. LVI. (Béca.) — 2. *Glossa...* in triginta duos Articulos Canonis Missae ex Apostolo. Romae, M. D. LVIII. — 3. *Dialogus* ... de Missa G. Ostermarius Lectori ... Tvbingae, M. D. LVIII. — 4. *Encyclopaediae*, seu Orbis disciplinarum, tam sacrarum, quam prophanarum, Epistemon: ... Theses Mysticae Philosophiae. Eulogus ... De iusticia aeterna ... Exilium ... De Labyrintho Romani Antichristi. De Illustrium origine. Revolutio alphabetaria ... Dialectica contemplativa ... Conclusiones... Glossa ... Epistola ad Romanum Antichristum. Encomium Scientiarum. Basiliae, M. D. LIX. — 5. *Ad Invectissimum* et Augustissinum Principem ... Ferdinandum ... Genealogia, seu de antiquissima Scalichiorum, Siue a Scala olim complurium Regnorum, & multarum nationum foelicissimorum Principum, Origine ab Anno Salutis LXXX. usq. ad Annum M. D. LXI. Sermo ... Argentorati, 1561. (és Regiomonti, 1563. Németül. U. ott, 1561. Szerző arczk.) — 6. *Ad Inclytum* Regiomontanum Gymnasium, Stoianum in Vaporem Scholia. Regiomonti Borussiae, 1562. — 7. *Satirae Philosophicae* Sive Miscellaneorum. Tomus Primus. Accessit Genealogia Praecipuorum Europae Regum & Principum, &c. a Gothis deducta per utrumq. sexum Authore Heilriho Zeellio Agrippinate, Ill. Principis Bibliothecario Geographo & Historico. U. ott, 1563. (S. ajánlásának kelte Vilnae ... Martii 1562.) — 8. *Genealogia* ...ium Europae Imperatorum ... stb. U. ott, 1563. (Előbbinek függeléke, külön ...appal és lapszámozással.) — 9. *Ein klarer und wohlgegründeter gegenbericht...* Auff die vermeinten Fürbringen, Schein und Schriften, so Albreucht Truchses von Wetzhausen, wider Herrn Scalichium &c. an Fürstlichem Hofe, &c zu Preussen eingelegt... U. ott, 1565. — 10. *Andere Apologia* oder Schutzrede. Auff das unbekandte, blinde und heimliche geschrey, so hin und herwider von seinen Herkommen geredt und gesagt wirdt. U. ott, (1566). — 11. *Gegründete Ableinung* wider die aufgebrachten Zeugnisschriften Albr. Truchsess, Skalich's Gebürt, Abkunft und Stamm betreffend. Hely n., 1566. — 12. *Urtheile* der vortrefflichsten Städte, Rechtsgelehrten und Gerichten, so in der ganzen Europa vorhanden, von dem Ursprung, Geschlecht und Namen Pauli Fürsten von der Leiter Hörgrafen und Fürsten des Königreichs Ungarn, Grossfürsten der Hunnen, Markgrafen von Verona ... wider Albr. Truchsesz von Wezhunsen und andre lästerer. Manifestweise verfasst. Kölle, 1567. — 13. *Querela* ad Serenissimum ... Regem Polonorum ... super calumnia, cum incredibili tyrannide, sibi adsenti, & in principali Legatione occupato, per quosdam sceleratissimos Sycophantas, apud suam Regiam Maiestatem, nefarie ac proditorie intentata ... in Pathmo. Hely n., 1567. — 14. *Censura* breuissima de potissimis huius seculi sectis, de moribus Antichristi, de extremo iudicio: & certissima via ac methodus de dignoscendis Spiritibus an ex Deo sint: hac tempestate maxime omnibus Christianis perquam utilis & necessaria, ad Zoilum. Milano, 1568. — 15. *Epitoma.* De Origine Scaligerorum, Eiusque Brevi Deductione ... U. ott, 1568. — 16. *Censura.* Oder ein kurtze beschetzung der furnembsten Secten ... Cölln, M. D. LXIX. és 1570. — 17. *Miscellaneorum* De Rerum Caussis, Et Successibus & de secretiori quadam Methodo qua euersiones omnium regnorum, vniversi orbis & futurorum series

erui possint, Libri septem . . . . U. ott, 1570.

Acta Borussica. Königsberg és Leipzig 1730. III. (Scalichiana.) — *Voigt J.*, Paul Scalich, der falsche Markgraf von Verona. (Berliner Kalender für 1848.) — *Kukuljevics Iván*, Pavao Skalics. Zágráb, 1875. arczk. — *Allg. Deutsche Biographie.* Leipzig, 1892. XXXIV. 442. l. (Neve Skalichnak írva.) — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész. 130., 136—38., 146., 148., 151., 152., 159., 162—164., 166., 168., 169., 172., 176. l.

Scalinioli *András*, szent Ferencz-rendi minorita szerzetes; hittérítő volt Magyarországon. A szerzet évkönyvei nem említik halálozása helyét és idejét; hihetőleg ő is hazájába ment meghalni. — Munkája: *Missionarius Apostolicus.* Leutschoviae, 1641.

A magyarországi Minorita-rend Névtára Arad, 1888. 148. l.

Scarron. L. *Mikszáth Kálmán.*

Sceopul *János József*, görög-kath. rúmén hirlapiró, erdélyi származású; középiskoláit Brassóban, a jogot Budapesten végezte. 1898-ban a Vueturul élczlapnak főmunkatársa, 1900-ban felelős szerkesztője volt; 1902-től az aradi Tribuna politikai napilapnak, majd a budapesti Luceafărul irodalmi hetilapnak munkatársa, melybe politikai tárczaczikkeket ír, úgyszintén más rumén lapokba is dolgozik. — Munkája: *Pribeag.* Nori de fum. Hasis. Murmur de isvoare. Nagyvárad, (1898. A vándor sat. elbeszélések).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról és Zászló János jegyzetei.

Schaarschmidt *Gyula.* L. *Istvánfi.*

Schacherl *Hermann.* — Munkái: 1. *Geld* und Liebe. Erzählende Dichtung in Räumen. Presburg (1895). — 2. *Die Civilehe.* Hermann und Minka. Gelegenheitsgedicht. U. ott, (1896).

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schächter *Miksa*, orvosdoktor, műtő, egyetemi magántanár, szül. 1859. aug. 20. Váczon; orvosi tanulmányait a budapesti egyetemen végezte, a hol 1881-ben egyetemes orvosdoktorrá avatták fel. 1882—1885-ig az I. sebklinikán ösztöndíjas műtőnövendék volt. 1889—90-ben a helkologia és a sebkezelés magántanárává képesíttetett. Központi titkára a magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlésének és tagja, valamint jegyzője az egészségügyi orvosi tanácsnak. — Czikkei a Centralblatt für Chirurgieban (1884. Eine Modification des Brisement forcé bei der Streckung contrahirter Kniegelenke); az Orvosi Hetilapban (1884. A térdzsugor kezelése erőszakos nyujtással); a Gyógyászatban (1885. A fertőtlenítő szerek értéke a sebkezelésben, 1886. Sebkezelés a budapesti egyetem I. sebészeti kóródáján, Az antisepsis irodalma, Az antiseptikus sebkezelés kérdésének jelen állásáról, és további évfolyamaiban: Az orvosi bizonyítványokról. A sebkezelés jelen állása; a Kovács József-féle jubiláris dolgozatokban (1894. A végbélcsomók kezelése carbolbefecskendezésekkel); a Pester Lloydban (1899. 303. sz. Aerztetypen in Zola's neuestem Roman). — Munkái: 1. *A sebek gyógyulása* s a sebkezelés, különös tekintettel a fertőtlenítő szerek értékére a sebkezelésben. Bpest, 1886. — 2. *Anleitung* zur Wundbehandlung. Wiesbaden, 1887. — 3. *Az emberi akarat* szabadságáról. U. ott, 1889. — 4. *Orvosi műhibák.* Előadta a budapesti orvosi kör tudományos estélyén. U. ott, 1892. (Különnyomat a Gyógyászatból). — 5. *Kétes elmeállapotok* a törvényszék előtt. U. ott, 1894. (M. Jogászegyleti Értekezések 99.). — 6. *Az igazságügyi* orvosi tanácsról. U. ott, 1897. (M. Jogászegyleti Értekezések 132). — 7. *Egyetemeink* és az autonomia. U. ott, 1898. — 8. *Az orvosszakértőkhöz* intézendő kérdésekről. U. ott, 1899. (Többekkel együtt. M. Jogászegyleti Értekezések 143.). — 9. *Sebészeti gyógyítás.* Vérzéscsillapítás. Értéktelenítés. Sebkezelés. U. ott, 1904. (Therapia IV.). — Szerkeszti és kiadja a Gyógyászatot 1886 óta és a Gyakorlati orvostan haladása

cz. folyóirat hat évfolyamát 1890—94-ig szerkesztette.

Hőgyes Emlékkönyve. Bpest, 1896. 412., 800. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 568. l. — *M. Könyvészet* 1904. — *Petrik* M. Könyvészet 1886—1900.

Schack *Béla*, bölcseleti doktor, felső kereskedelmi kir. főigazgató szül. 1859. júl. 11. Miskolczon (Borsodm.); középiskoláit a IV. gymnasiumi osztályig Miskolczon végezte, innét Kassára ment a reáliskolába és Bécsben járta a reáliskola három utolsó évfolyamát, majd négy évi műegyetemi tanfolyamot. Időközben szerzett gymnasiumi érettségi bizonyítványnyal a budapesti egyetemen három évig bölcselethallgató volt, a hol előbb doktorátust (német, franczia, aesthetika), majd középiskolai tanári vizsgálatot is tett (német, franczia, latin). Tanári működését Miskolczon 1886-ban az ott akkor megnyilt középkereskedelmi iskolában kezdte, de az 1886—87. iskolai év második felében a kassai állami főreáliskolában működött mint a német és franczia nyelv helyettes tanára. Innét választották meg a pozsonyi kereskedelmi akadémia modern idegen nyelvi tanszékére, mely állását 1887. szept. elején foglalta el. Hét évig működött ez intézetben, tanítván a német, franczia és angol nyelvet és a két utóbbiban a kereskedelmi levelezést is. 1894-ben a budapesti kereskedelmi akadémiában újonnan szervezett német-franczia nyelvi tanszékre megválasztatván, ez állását szept. elfoglalta. Az intézetben ezeken kívül a magyar és német kereskedelmi levelezést tanítja. Az akadémián kívül tanít még az ez intézettel kapcsolatos alsófokú kereskedelmi szakiskolában magyar nyelvet és levelezést és a Rákosi Szidi szinésziskolájában poétikát és irodalmat. Ismereteit és tapasztalatait Franczia-, Német- és Olaszországban tett tanulmányútjain bővítette. 1899. aug. 10. a hazai felső kereskedelmi iskolák főigazgatójává nevezték ki. 1898. és 1899. a magyar kormányt képviselte az antwerpeni és velenczei nemzetközi kereskedelmi oktatási kongresszusokon. Tagja a párisi kereskedelmi oktatási központi bizottságnak, levelező tagja a Deutscher Verband f. d. kaufmännische Unterrichtswesennek és alapító tagja a Kereskedelmi Szakiskolai Tanárok Országos Egyesületének. — Irodalmi működését 1881-ben kezdte; eleinte tárczákat, rajzokat, elbeszéléseket írt a Fővárosi Lapokba, a Magyarország és Nagyvilágba, az Ország-Világba, a Pesti Naplóba, a Képes Családi Lapokba, a Neue Illustrirte Zeitungba és más magyar és német lapba (Miskolcz, Borsodmegyei Lapok, Nyugatmagyarországi Hiradó, Bécsi Magyar Ujság, Wiener Leben, Pressburger Zeitung sat.). Később művészeti, társadalmi és tanügyi kérdésekkel foglalkozott a Pesti Naplóban, Pester Lloydban, az Országos Középiskolai Tanáregyesület Közlönyében, az Egyetemes Tanügyi Közlönyben, a Zeitschrift für den deutschen Unterrichtben (Dresda), a Süddeutsche Blätter für höhere Unterrichtsanstaltenben (Stuttgart), az Egyetemes Philologiai Közlönyben és a Handels-Akademieben (Lipcse); számos czikket írt a szerkesztésében megjelenő Kereskedelmi szakoktatásba (1893.); a Nyugatmagyarországi Hiradóba (1895. 18. sz.) a M. Paedagogiába (1904. Névy László 1841—1902.); a Pallas Nagy Lexikona VIII. kötetétől kezdve a német irodalmi életrajzokat írta. Sok czikket fordított németre; hazai lapok számára pedig németből, francziából és angolból fordított. — Munkái: 1. *Meisterwerke* der bildenden Kunst. Szendrei János után magyarból ford. Eperjes, 1884—85. Két kötet, 120 képpel. — 2. *Albrechts Dürers Leben* und Werke. Szendréi János után magyarból ford. Budapest, 1885—86. Fényképnyomatokkal. — 3. *A Sturm- és Drang-korszak* drámaköltészete. Német irodalomtörténeti tanulmány. U. ott, 1886. (Előbb az Egyet. Philol. Közlönyben jelent meg.)

— 4. *Vezérfonal* a franczia nyelv beszélésére. Segédkönyv iskolai és magánhasználatra. Otto E. művének 22. kiadása nyomán. Pozsony, 1887. (2. kiadás. U. ott, 1896.) — 5. *Az élet meséiből*. Rajzok és elbeszélések. Bpest, 1888. (Ism. Fővárosi Lapok 260. szám.) — 6. *Német olvasókönyv* alsófokú kereskedelmi iskolák I. és II. osztálya számára. Pozsony, 1890. (Ism. Egyet. Philol. Közlöny 1891.) — 7. *Német olvasókönyv* kereskedelmi középiskolák és akadémiák használatára. I. rész. Az alsó(I.)osztály számára. Függelék: Anyag az olvasmányok módszeres feldolgozásához. U. ott, 1891. (3. kiadás 1898., 3. k. 1903. II. rész. A középző (II.) osztály számára. 1892., 2. átdolg. kiadás 1897. III. rész. A felső (III.) osztály számára. 1894. Ism. Orsz. Tanáregylet Közlönye. 2. átdolg. kiadás 1900. U. ott. Német olvasókönyv és nyelvgyakorló. Felső kereskedelmi iskolák használatára. Teljesen átdolgozta S. és Hauser Rezső. Anyaggyűjteménynyel. U. o., 1905.) — 8. *Magyar szöveg* német fordítása. A középiskolák s az ezekkel egy fokon álló intézetek felsőbb osztályai számára, szógyűjteménynyel és phraseologiával ellátva. Bpest, 1891. (Ism. Egyet. Philol. Közlöny 1893. 2. kiadás 1894., Ism. Orsz. Tanáregylet Közl. 1896. 3. k. 1898. U. o.) — 9. *Segédkönyv* a Magyar Szöveg cz. műhöz. U. ott, 1891. — 10. *A német irodalomtörténet* rövid vázlata. Kézirat gyanánt nyomatott. Pozsony, 1893. — 11. *A német poetika* és verstan rövid vázlata. Kézirat gyanánt. U. ott, 1893. — 12. *Kereskedelmi iskoláink* és tanáraik a millennium esztendejében. A keresk. szakiskolai tanárok megbizatásából. Budapest, 1896. — 13. *Pótló adatok* a «Kereskedelmi iskoláink és tanáraik a millennium esztendejében» cz. műhöz. I. rész. Felső kereskedelmi iskolák, kiegészítve 1897. ápr. elejéig. U. ott, 1897. — 14. *A kereskedelmi* iskolai tanárok késmárki szünidei tanfolyamának Emlékkönyve. Bpest, 1898. Fénynyomatú arczképcsoportképpel. — 15. *A kereskedelmi* iskolai tanárok kassai szünidei tanfolyamának Emlékkönyve. Kassa, 1902. — 16. *Kereskedelmi iskoláink* multja és jelene. Bpest, 1903. (Magyar Kereskedők Könyvtára. I. 8—9.) — 17. *Magyar és német iskolai kereskedelmi levelező*. Felső kereskedelmi iskoláknak. I. rész. Az alsó osztály számára. II. rész. A középső osztály számára. Bpest, 1904., III. rész. A felső osztály számára. U. ott, 1906. (Jónás Jánossal együtt.) — 18. *Német nyelvtan* felső kereskedelmi iskolák mindhárom osztályai számára. Pozsony, 1905. (Hauser R. Sándorral együtt.) — Szerkeszti a Kereskedelmi Szakoktatás cz. havi folyóiratot 1892. szept. óta és a Magyar Kereskedők Könyvtárát 1903 óta Budapesten. — Álneve: Dontövy.

A miskolczi kereskedelmi iskola Értesítője 1885. 67. l. — *Schack Béla*, Kereskedelmi iskoláink és tanáraik. Bpest, 1896. 17., 150. l. — *Bricht Lipót*, A budapesti kereskedelmi Akadémia története. Bpest, 1896. 134. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 923. l., II. Pótlékkötet 1904. 563. l. — *M. Könyvészet* 1903—1905. — *Petrik M.* Könyvészete. 1886–1900. — *Budapesti Hirlap* 1905. 176. sz.

Schadl *János*, m. kir. gazdasági akadémiai tanár, szül. 1845. jún. 16. Győrött; Bécsben a főreáliskolát elvégezvén, négy évig építésznél és építőmesternél volt alkalmazva, mielőtt a bécsi műegyetembe lépett, hol 1865—68. tanulmányait végezte s az 1868—70. tanévekben a magyaróvári gazdasági felső tanintézet két évi tanfolyamát is elvégezte, hol 1870. okt. 1-től segédtanárnak alkalmazták. Itt mennyiségtant, erőműtant, gazdasági gépészet- és gazdasági építészettant, nemkülönben az akkor fennállott előkészítő tanfolyamban számtant és természettant adott elő. Három évi működés után állami segélylyel az 1873—74. tanévet a stuttgarti, az 1874—75. tanév téli félévét az aacheni műegyetemen töltötte. Utóbb az 1878—79. tanév téli felében a

bonni egyetemmel kapcsolatos poppelsdorfi gazdasági akadémián cultur-technikai oklevelet szerzett. 1875. aug. 1. az akkor felállított kassai gazdasági tanintézethez rendes tanárnak neveztetett ki. 1883-ban a keszthelyi gazd. tanintézethez helyeztetett át hol az erőműtant, gazd. gép- és építészettant, valamint a rajzgyakorlatokat, később az erdészetet is tanította. A miniszterium részéről kiküldetést nyert a gyöngyösi aratógépversenyhez, a sátoralja-ujhelyi gazd. kiállításhoz két ízben, a lundenburgi és agárdi gőzés fogatos ekeversenyhez, utóbbi helyen mint referens a gőzekékről szóló jelentést szerkesztette; szintugy kiküldetést nyert az 1884. tavaszán rendezett trieur és őszén Bián rendezett szecskavágógépek versenyéhez. Ez évben még megbizatott, Galba Károly tanárral együtt, az építendő keszthelyi új épület terveinek elkészítésével. — Czikkei több szaklapban jelentek meg.

Deininger Imre, A keszthelyi m. kir. gazdasági tanintézet Évkönyve. Keszthely, 1885. 158. l. — *Balás Árpád*, Magyarország mezőgazdasági szakoktatási intézményei. Magyar-Óvár, 1897. 77., 234. l.

Schaeck *Károly*, mérnök. — Munkája: *A természetes földszurok* és annak használata. Natur-Asphalt und seine Verwendung. Pest, 1870.

Szinnyei Könyvészete.

Schaeseus. L. *Schesäus.*

Scháff *Miksa*, orvosdoktor, szülészmester, vágújhelyi (Nyitram.) származású. — Munkája: *Dissertatio* inauguralis medica de febri puerperali. Pestini, 1834.

Rupp, Beszéd 157. l. (Neve Schäfnek írva). — *Szinnyei* Könyvészete.

Schaefer *Jakab*, Jézus-társasági áldozópap, főgymnasiumi tanár, született 1855. márcz. 23. Vaskuton (Bácsm.); gymnasiumi tanulmányait Kalocsán végezte és 1871. szept. 28. lépett a Jézus-társaságba. Felsőbb tanulmányait Pozsonyban és az innsbrucki egyetemen végezte. Tanár a kalocsai főgymnasiumban. — Czikkeket írt a kalocsai Jézus szent szivének Hírnöke cz. folyóiratba. — Munkái: 1. *A harcz.* A Mária-kongregáczió háromszázados évfordulója emlékére. Kalocsa, 1884. — 2. *A bold. szűz Mária kegyhelyei* Magyarországban. Képekkel. Budapest, 1897.

Catalogus Prov. Austriaco-Hungaricae Societatis Jesu. Viennae, 1886. 15., 86. lap. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900. és Tóth Mike szives közlése.

Schafarik. L. *Safarik.*

Schafarzik *X. Ferencz*, bölcseleti doktor, kir. bányatanácsos, főgeologus, a m. tudom. Akadémia levelező tagja, műegyetemi rendes tanár, szül. 1854. márcz. 20. Debreczenben; tanulmányait a nagyszebeni állami főgymnasiumban és a budapesti egyetem bölcseleti karán végezte. 1877. a középiskolai tanári, 1881. a bölcseletdoktori oklevelet szerezte meg. 1876-tól 1882-ig Szabó Józsefnek volt assistense. Ekkor a m. kir. földtani intézet tagjául meghivatván, abban jelenleg mint osztálygeologus működik. 1878-ban Bosznia occupatiójában részt vett; a Dolni-Tuzla és Doboj körüli ütközetekben tanusított kiváló magatartásáért megkapta a hadidiszítvényű katonai tiszti érdemkeresztet és a cs. és kir. hadiérmet. 1891-ben a királyi József-műegyetemen a technikai geologia magántanára lett, 1905. jan. pedig kinevezték ugyanoda az ásvány- és földtan rendes tanárának. 1886-ban a földmívelésügyi miniszter támogatásával Déchy Mórral bejárta a Kaukazus középső hegyláncait, Daghesztánt, a bakui petroleumterületet, orosz Örményország némely részét, Konstantinápoly és Brussza környékét és Görögországban Lauriumot. 1889-ben Olaszországban járt és különösen Nápoly környékét tanulmányozta. 1891-ben a földmívelésügyi miniszter Semsey Andor úti stipendiumával Svédországba és Norvégiába, 1892. Felső-Olaszországba és

Isztriába, s 1893. Görögországba küldte ki ezen országok kőbányáinak és kőbányaiparának tanulmányozása czéljából. 1895 és 1896 őszén Budapest északi környékének geologiai reambulálását végezte. 1897-ben a Retyezát hegycsomónak geologiai térképezésén dolgozott. A földtani intézet keretén belül az 1885. iparkiállításban és az 1896. millenniumi kiállításban tevékeny részt vett. 1902. május 9. a magyar tudományos Akadémia levelező tagjának választotta. A m. kir. földtani, a m. földrajzi és a m. turista-egyesület budapesti osztályának választmányi tagja. — Czikkei a Földtani Közlönyben magyarul és németül (1875. A sár-szentmiklósi kvarcz-trachitok, 1879. Diabáz-Dobojról Boszniában, 1880. A Cserhát dny-i végének eruptiv kőzetei, A földrengések Dél-Magyarországban 1879-ben, 1882. A Pojana-Ruszka néhány eruptiv kőzetének tanulmányozása, 1883. A magyarhoni földrengési bizottság működéséről 1882-ben, 1884. A magyar földrengésekről 1883-ban, A Pilishegység geologiai felvételéről, 1885. A magyar földrengésekről 1884-ben, Mehádia és Herkules-fürdő környéke, 1887. A magyar földrengésekről 1885—86-ban, 1889. Kősókristályok Vízaknáról, Trachitjaink néhány ritkább zárványáról, A magyar földrengésekről 1887—88-ban, 1890. Adatok a Bakony geologiájához, 1891. Szabó József és a magyar geologia, Kőiparunk az 1891-ik évi agyag-, czement- és kőipar-kiállításon, 1893. Magyar építőkövek kiállításáról és megvizsgálásáról Bécsben, 1895. Geologiai adatok a dunai trachitcsoport balparti részére vonatkozólag, Szabó József hátrahagyott jegyzetei, sajtó alá rendezte, 1897. Az 1896. szept. 25—26-ig Budapesten tartott ezredévi bányászati, kohászati és geologiai congressus, Kőiparunk a millenáris kiállításon, 1898. A kis Vaskapu kőzetei, Calcit a Minusvölgyből, Calcit Békásmegyerről, A vingai földrengésről, 1901. Jelentés a Strassburgban tartott I. nemzetközi földrengéstani értekezletről, A szapáry-falvai diluvialiskorú babérczes agyagról, Az 1901. márcz. 11. porhullásról, 1902. A m. k. Földtani Társulat kirándulása a szepesi szirtekhez, valamint a Magas Tátrába 1902. szept. 6—13-ig, Előzetes jelentés a Gömör- és Szepesmegyei quarczporphyrokról és quarczporphyroidokról, 1903. Emlékbeszéd Pethő Gyula dr. vál. tag felett, arczk., Budapest harmadik főgyűjtő csatornájának földtani szelvénye, egy táblával, Az aldunai Vaskapuhegység geologiai viszonyainak és történetének rövid vázlata, két tábl., 1904. Mastodon-lelet Temerest határában, Krassó-Szörénymegyében); a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (1880. Lángkisérletek mint petrografiai módszer); Die Mühle cz. folyóiratban (Lipcse, 1882. Die Mühlensteinbrüche Ungarns); a Természettudományi Közlönyben (1893. Az április 8. földrengésekről, 1895. A korinthusi csatornáról); a M. kir. földtani intézet évi Jelentéseiben magyarul és németül (1885. A Szverdinpatak környékének geologiai viszonyai Mehadia mellett, 1886. Utazási jegyzetek a Kaukazusból, 1887. A Jardasticza és Szekasticza patakok környékének geologiai viszonyai Toplecz mellett, 1888. Geologiai jegyzetek a krassószörényi hegység mehádiai vonulatából, 1889. Adatok a Csernavölgy geologiájához, 1890. Orsova, Jesselnicza és Ogradina környékének geol. viszonyairól, 1891. Az Alduna Kazán-szorosának g. v., 1892. Eibenthal-Ujbánya, Tiszovicza és Szvinyicza környékének g. v., Svédország és Norvégia kőbánya-iparáról, 1893. Bogoltin környékének, valamint a Felső-Cserna jobbpartjának g. visz., Isztria és Felső-Olaszország nevezetesebb kőbányáiról, 1894. Geologiai jegyzetek Görögországból, Kornyaréva környékének g. v., 1895. Teregova É-i és K-i környékének g. v., 1896. Örményes-Vercserova környékének g. v., 1898.

Klopotiva és Malomvíz DNy-i környékének g. v., Nyitramegye ipari-szempontból nevezetesebb kőzeteiről, 1899. Bukova és Várhely D-i környékének g. v., 1900. A Pojána-Ruszka Ny-i végének g. v., A kőipar a párisi kiállításon, 1903. Furdia és Német-Gladna környékének, valamint Nadrág Ny-i vidékének g. v., 1904. Román-Gladna környékének g. v.); a Gonda Béla, Az aldunai Vaskapu cz. munkájában (1892. Az Alduna geologiai viszonyainak vázlatos ismertetése, magyarul és francziául); az Anyagvizsgálatok nemzetközi budapesti congressusa Munkálataiban (1901. Magyarország építőkövei és kőbányái, magyarul és németül); e Strassburgi Congressus kiadványában (1902. Ueber die Thätigkeit der ungarischen Erdbeben-Commission. Előadás, mondotta az I. nemzetközi földrengéstani értekezleten Strassburgban 1901. ápr. 11.); a M. Mérnök- és Építész-Egylet heti Értesítőjében. (1902. Magyarország kőiparáról, különös tekintettel a dísz- és építőkövekre); a Földrajzi Közleményekben (1903. A földrengéstan mai állásáról). — Munkái: 1. *Mű- és építőipari* tekintetben fontosabb magyarországi kőzetek részletes katalogusa. Budapest, 1885. (Gesell Sándorral együtt.) — 2. *Kirándulók Zsebkönyve.* I. rész. Útmutató ásvány- és földtani gyűjtésekre. Kiadja a kir. m. természettudományi társulat. U. ott, 1888. — 3. *A Cserhát* piroxén andezitjei. Petrografiai és geologiai tanulmány. A kir. m. természettud. társulat megbizásából. 3 táblával. U. ott, 1892. (Különnyomat a m. kir. Földtani Intézet Évkönyvéből.) — 4. *Die Beschreibung* der geologischen Beobachtungen und deren Resultate des Grafen Széchenyi in Ost-Asien 1877—80. Wien, 1893. (Lóczy Lajos munkájának fordítása.) — 5. *A magyar kir. földtani intézet* minta kőzetgyűjteménye középiskolák számára. U. ott, 1885., 1896. Két sorozat. (M. kir. földtani intézet Kiadványa 5., 11.) — 6. *Beolova és* Pojána-Mörul környékének geologiai viszonyai. U. ott, 1898. (Különny. a m. kir. Földtani Intézet 1897. évi Jelentéséből.) — 7. *Szakértői javaslat* a Ráczfürdői gyógyforrások védőterületének megállapítása ügyében. U. ott, 1898. — 8. *Adatok* az ajnácskői csontos árkok geologiai ismeretéhez. U. ott, 1899. (Különny. a Földtani Közlönyből.) — 9. *A magyarhoni földtani társulat* 1899. évi társaskirándulása az erdélyi Érczhegységbe júl. 2-tól júl. 7-ig. U. ott, 1900. (Különny. a Földtani Közlönyből.) — 10. *Az 1901. febr. 16. észak-bakonyi földrengésről.* U. ott, 1901. (Különny. a Földtani Közlönyből.) — 11. *Reambulálta* az 1895—98. években Budapest É—i környékét képező 1:75000 térképlapot s megírta a hozzávaló magyarázó szöveget. Kiadta a M. kir. földtani intézet. U. ott, 1902. — 12. *Szakértői javaslatok* a Saxlehner András-czég tulajdonát képező keserűvízes-források védőterületei ügyében. Egy térképvázlattal. U. ott, 1903. — 13. *A magyar korona országai* területén létező kőbányák részletes ismertetése. Kiadja a m. kir. földtani intézet. Egy térképmelléklettel. U. ott, 1904. (Magyarul és németül.) — 14. *A budapesti földrengést* megfigyelő állomás első berendezéséről. U. ott, év n. — Jelentéseivel kapcsolatban elkészítette az illető Esztergom-, Krassó-Szörény- és Hunyadmegyékbe eső területekről a részletes geologiai térképeket 1 : 25000, illetve 1 : 75000 mértékben. Résztvett Magyarország geologiai térképének megszerkesztésében (1 : 1000000), valamint a Magyarország földtani viszonyainak rövid vázlata cz. magyarázó szöveg megírásában. Kiadja a M. kir. földtani társulat. Budapest, 1897. magyarul és németül. Geologiailag felvette az 1900—1904. években a Pojana Ruszka-hegység Ny-i (az az Facset, Lugos és István-hegy közé eső) részét 1 : 25000, illetve 1 : 75000 mértékben. — Szerkesztette a Földtani Közlöny

cz. havi folyóiratot 1884-től 1888-ig Pethő Gyulával együtt.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 925., II. Pótlék 1904. 568. l. — *Akadémiai Almanach* 1903. 191., 1905., 212. l. — *M. Könyvészet* 1904. — *Vasárnapi Ujság* 1906. 3. sz. — *Petrik* M. Könyvészete 1886—1900.

Schäfer *Lipót*, izraelita néptanító, szül. 1843. márcz. 5. Szikszón (Abauj-Tornamegye); atyja vezetése mellett, ki 35 évig volt tanító, nyerte elemi oktatását; azután a Talmudot, héber nyelvet és liturgiát tanulta. 1860-ban tanító lett Szeghalomban; de a magyar nyelvben nem lévén gyakorlott, azt magánszorgalommal igyekezett elsajátítani. 1868-ban tanítóképesítő vizsgát tett a nagy-kőrösi ev. ref. tanítóképzőben és tanítói oklevelet nyert. Még azon évben tanítónak hívták meg Gyulafehérvárra, hol mint tanító két évig működött. Itt Echo aus Siebenbürgen czímű czikksorozatot írt, mely a tanítói testület tömörülését, egyesülését czélozta. 1870-ben Hevesre, ott 1872-ben igazgató-tanítónak választották meg, hol jelenleg is működik. Tizenkét évig volt a megyei állandó népnevelő-bizottságnak rendes tagja. — A Békési Hirlapba ír tárczaczikkeket.

Önéletrajzi adatok.

Schaffarik *Pál József*. L. *Saffarik*.

Schaffáry *Pál József*. — Munkája: *Ode* festiva, qua Exc. ac Ill. Dnum lib. baronem Andream Marjassy de Markus et Batisfalva; et bello Gallico pace victricibus armis restituta Scepusium feliciter reducem, venerabundi salutarunt lycei Kesmarkiensis evang. aug. confess. artium & scient. cultores, mentis eorum interprete P. J. S, anno quo NapoLeon strICtVs IaCVLIS fLet paLLaDIa ICtVs; VIx qVIs InIqVa rapit, VICtVs hIC InDe sapIt! Leutschoviae, (1814).

Petrik Bibliogr.

Schaffer *Antal*, kir. főmérnök, műszaki tanácsos, a dunabogdányi és visegrádi m. kir. kincstári kőbánya kezelőségének főnöke Visegrádon. — Czikke a M. Mérnök- és Építészegylet Közlönyében (1886. Ujpest csatornázása, 2 táblával). — Munkái: 1. *A városi csatornarendszerek* fejlődésének leírása. Bpest, 1896. (Különnyomat a M. Mérnök- és Építészegylet Közlönyéből). — 2. *Pozsony* szab. kir. város nyilvános vízműve. U. ott, 1887. Két ábrával. (Különny. a M. Mérnök- és Építészegylet Közlönyéből). — 3. *A gyakorlati robbantó technika kézikönyve*. A szöveg közé nyomott 224 ábrával és 5 rajzmelléklettel. U. o., 1903. — 4. *A Duna* és nagyobb mellékfolyói mentén feltárt kőfejtő telepek és mívelésök leírása. A bányák vizsgálatára vonatkozó jegyzőkönyvek alapján. U. ott, 1905.

M. Könyvészet 1903., 1905. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schäffer *József*, róm. kath. lelkész, szentszéki tanácsos, a pozsonyi reáliskola hitoktatója, a bécsi csász. akadémia, a paduai, velenczei és bergámói tudós társaságok tagja. — Munkái: 1. *Die Pressburgerinnen*. Kanzelrede auf das Fest der heil. Elisabeth. Pressburg, 1853. — 2. *Himmelwärts* das Herz. Gebet- und Erbauungsbuch für die kath. Jugend. U. ott, 1854. — 3. *Das katholische Kirchenjahr*, seine Feste, Geheimnisse und Bräuche. U. ott, 1854. — 4. *Die Lauretanische Litanei*, Festcantate (nach einer alten Melodie) zu der am 17. Juli 1854. stattfindenden Säkular-Feier des Notre-Damen-Stiftes in Pressburg. U. ott, 1854. — 5. *Ein Lilienblatt* in den Kranz der sündenlosen Gottgebärerin. U. ott, 1855. — 6. *Kometen* und Kometenfurcht! Exhorte. Ein Sepr.-Abdruck aus dem erscheinenden grösseren Werke: »Ein Saatkorn für junges Erdreich. U. ott, 1857. (A Saatkorn cz. munka azonban nem jelent meg.) — 7. *Ueber die Erfordernisse* einer guten Beichte und einer würdigen Communion. Exhorten in der

Capelle des k. k. Militär-Ober-Erziehungshauses zu Kamenitz in Sirmien. U.o., 1858. — 8. *Treue Gott* und dem Kaiser. Predigt am Feste des heiligen Namens Mariä. U. ott, 1859. — 9. *Des Edlen* Loos auf Erden. Novellenknospe der gebildeten Jugend zum heil. Christ gepflückt. U. ott, 1860.

Petrik Bibliog.

Schäffer *Károly*, népiskolai igazgató, szül. 1841. május 11-én Új-Besseny5n (Temesm.); a reáliskolában 1856—58-ig Szegeden tanult, 1858—60. a pesti tanítóképző növendéke volt, hol siketnéma- és főelemi tanítói képesítést nyert. 1860—61-ben Mercyfalván (Temesm.) tanító volt, 1860—61. siketnéma tanító Bécsben a cs. kir. siketnémák intézetében és rendkívüli hallgató a bécsi műegyetemen, 1863—76-ig községi tanító Temesvárott; 1876-tól fogva pedig a temesvár-józsefvárosi és majoroki községi népiskolák igazgatója. Temesvárott működése alatt létesítette 1863-ban a tornaiskolát, 1877. a Fröbel-féle gyermekkertet (a Józsefvárosban és 1884. a majorokban), a polgári olvasóegyletet, 1881. a takarék- és előleg-egyletet, 1883. az iparegyletet, 1884. a zeneiskolát Temesvár-Józsefvárosban. A délmagyarországi tanítóegylet elnöke és a temesvár-józsefvárosi Fröbel-féle gyermekkert alelnöke. — Czikkei az Ungarischer Schulboteban (Nagy-Becskerek, 1868—76. a tornászatról, siketnémataanításról és egyéb tanügyi czikkek); az Ungarische Schulzeitungban (1873—77); a Neue Temesvarer Zeitungban (mint tanügyi rovatvezető); a Temesvarer Zeitungban, a Népnevelők Lapjában (1883—84) és más politikai és tanügyi lapokban. — Munkái: 1. *Systematisch* geordneter Turnunterricht. Temesvár, 1869. — 2. *Temesvár* sz. kir. város rövid helyrajza. U. ott, 1882. (Magyar és német czím és szöveg.) — Szerkesztette Temesvárt a Jugendblättert 1872—75., a Délvidéki Tanügyi Lapokat 1884., a Südungarische Schulzeitungot 1884. és a Délmagyarországi Tanítóegylet Hivatalos Közleményeit 1883—84-ben. — Jegyei: —ff—, r., S. (1868 óta politikai és tanügyi lapokban.)

Kiszlingstein Könyvészete. — *Berkeszi István*, A temesvári könyvnyomdászat és hírlapirodalom története. Temesvár, 1900. 87. l. és önéletrajzi adatok.

Schäffer *Károly*, egyetemes orvosdoktor, egyetemi rendkívüli tanár, szül. 1864. szept. 7. Bécsben; orvosi tanulmányait a budapesti egyetemen végezte, a hol 1888-ban egyetemes orvosdoktorrá avatták. 1887-ben ötödéves orvostanhallgató korában, gyakornok lett az elmekórtani tanszék mellett, 1890-ben pedig tanársegéd és mint ilyen működött 1895-ig. 1893—94-ben a colloquium elengedésével az idegkór- és gyógytanból magántanárrá képesíttetett. Rendelő-orvosa a székesfővárosi «Erzsébet» szegényháznak és a budapesti általános poliklinikának. A budapesti kir. orvosegyesület ideg- és elmekórtani szakosztályának jegyzője. 1899. szept. 15. egyetemi rendkívüli tanári czímmel tüntették ki. 1903. szept. 19. megbizatott a budapesti kir. büntető törvényszék területén előforduló elmeorvosi teendők rendes ellátásával. — Czikkei az Orvosi Hetilapban (1887. Adatok a lyssa köszvénytánczhoz, 1888. Az alcoholos hüdés központi eredetének kérdéséről, 1889. Ujabb adatok a veszettség korodai és kórszövettani képéhez, A chloralamid álomhozó hatásáról, 1890. Az emberi veszettség egy atypikus esetéről, Casuistikus közlemények, 1891. A hysteriások villamos viszonyairól, 1893. a Szemészet cz. melléklapban: Látóhártyareflexek a hypnosis alatt); az Akadémiai Értesítőben (IX. k. Adatok a másodl. és foltos elfajulás tanához, X. Adatok az Ammonszarv szövettanához, XI. A suggestio behatása a hypnosis alatti reflexjelenségekre); a M. Orvosi Archivumban (1891. Adatok a gerinczvelő összehasonlító rostozatához,

II. Az idegsejtek elváltozásairól ólom-, arsen és antimonmérgezésnél, 1895. A másodlagos elfajulás időbeli sorrendje a gerinczvelő egyes pályáiban); a Klinikai diagnostika kézikönyvében (1898. Általános idegkórtani diagnostika, Általános elmekórtani diagnostika); a Közlemények az összehasonlító élet- és kórtan köréből cz. munkában (I. kötet. Az idegsejtek tengelyfonalának és protoplasmás nyulványainak szerkezetéről a Nissl-féle festés alapján); mindezen czikkek a külföldi német folyóiratokban is megjelentek, részben eredetiek is, egy a franczia folyóiratban is (ezeket Hőgyes Emlékkönyve felsorolja). A Pallas Nagy Lexikonának is munkatársa volt. — Munkái: 1. *Az idegrendszer* szöveti elváltozásai a veszettségnél. Bpest, 1890. Rajzzal egy táblán. (Értekezések a természettudom. köréből XIX. 8.) — 2. *Az intrahypnotikus reflex* contracturák morphologiája és a suggestiónak behatása ezekre. U. ott, 1894. (Értekezések a term.-tud. köréből. XXIII. 11.) — 3. *A hypnotismus* élettani, gyógytani és törvényszéki szempontból. U. ott, 1895. — 4. *Eine kritisch-experimentelle Studie* über die Reflexphaenomene des Hypnotismus. Jena, 1895. — 5. *Az agykimerülésről* (cerebrasthenia) és ennek a terjedő hüdéses elmezavarhoz való viszonyáról. U. ott, 1896. (Klinikai Füzetek VI. 9.) — 6. *A tabeses elfajulás* localisatiójáról és lényegéről. U. ott, 1898. Négy ábrával. (Különny. az Orvosi Hetilapból.) — 7. *A tabes* dorsalis folyamán mutatkozó vizellési rendellenességről. U. ott, 1903. (A budapesti Orvosi Ujság tudom. közleményei.) — 8. *A paralysis* progressiva kórtana. U. ott, 1903. (Az Orvosi Hetilap Közleménye.) — 9. *Az epilepsia* és a beszámíthatóság. U. ott, 1904. (A budapesti Orvosi Ujság tudom. Közleményei.)

Hőgyes Endre Emlékkönyve. Bpest, 1896. 811. l. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schäfer *Károly*, tanító, szül. 1867. jan. 1. Apatinban, hol atyja a dunagőzhajótársaság hivatalnoka volt. Már tanuló korában sokat utazott s majdnem az egész monarchiát bejárta. Atyja korán elhalt és anyja a papi pályára szánta fiát, ő azonban az V. gymnasiumi osztály elvégzése után a bajai tanítóképzőbe lépett, hol 1888-ban oklevelet szerezve, Gajdobrára (Bács-Bodrogm.) ment tanítónak, s itt a magyarosítás terén érdemeket szerzett. Innét a dunagőzhajótársaság meghívására Pécsbányatelepre, majd 1890-ben Szabolcsbányatelepre került, hol ma is mint tanító működik. — Irt számos tárczát, költeményt és tanügyi czikket a vidéki lapokba és a Népnevelő, Néptanoda sat. részére. Hirlapilag lépett föl a katona-tanítók érdekében is, még pedig eredménynyel.

Vadaş József, A magyar tanférfiak és tanítónők ezredéves Albuma. Békés-Csaba, 1896. (Baranyamegye 28. l. fenynyom. arczk.).

Schäffer *Sándor*. L. *Sajó*.

Schaffrath *Lipót* báró, bölcseleti doktor, kegyesrendi tanár, a pesti gymnasium igazgatója, Sch. Amadeus báró fia, szül. 1734-ben Pozsonyban; 1751-ben lépett a kegyestanító-rendbe; tanulmányait a házában és Pisaban végezte, hol bölcseletdoktori oklevelet nyert. A tanítói pályára lépve, 1763-tól a bölcseletet, 1773-tól a természettant is tanította a pesti piarista gymnasiumban, melynek később igazgatója lett. Az egyetemnek Pestre áthelyezése után, 1785-ben mint az egyetem társas tagja, dékánná választatott. Végül ildai czimzetes apát és váczi prépost-kanonok lett; censor is volt. Meghalt 1808. júl. 21. Pesten. — Munkái: 1. *De electricitate* coelesti, atque ratione aedificia ab ictu fulminis praeservandi dissertatio occasione fulminis, quod secundum in ecclesiam et coenobium religiosorum a monte Carmelo nuncupatorum 29. Julii ad 30-am 1778. decidit. Pestini, 1778. Két rajzzal. — 2. *Oratio* ad III. Id. Maii

1779. Augustae Theresiae solennem. U. ott, 1779. — 3. *Trauerrede* auf den Hinschied... des... Reichs-Grafen Georg Fekete von Galantha... gewesenen Oberstlandrichters. U. ott, (1788). — 4. *Justa solennia* comiti Georgio Fekete de Galentha, comitatus Aradiensis supremo comiti, et per regnum Hungariae quondam curiae regiae judici, celebrantibus Hungariae ordinibus parentavit L. l. b. Cuius orationem germanice habitam latinam reddidit Carolus Koppi. U. ott, 1788. — 5. *Mausoleum* Piis MM. antistitis sui Francisci Xaverii (Splényi) episcopi Vaciensis in perpetuum praelati optimi monumentum. canonicus Vaciensis posuit. Hely n., 1796. — 6. *Parthenii Philandri* apud societatem Jesu quondam discipuli Ibis in Celtas veteres et Gallos modernos. Cairi in Aegypto, 1799. — 7. *Votum* Pannonis, quod Seren. archiduci Austriae, regni Hung. palatino Josepho et lectissimae ejus sponsae Alexandrae augusti caesaris russorum filiae principi in parenne pietatis obsequium clientum. unus d.d.d. 1799. Pesthini. — 8. *Threnodia* sacerdotis catholici ad Pium VI. pontificem. apud gallos quartam jam exulem 1799. U. ott. — 9. *Epitaphium* quo Eminent. principi cardinali archiepiscopo Strigoniensi et regni primati Josepho e comitibus Batthyanyis patriae nomine parentavit 1799. U. ott. — 10. *S.S. M.M. Pii VI* pontificis o. m. m. d. q. hoc epitaphio parentavit L. B. S. C. V. 1799. U. ott. — 11. *Oratio* funebris Dni Georgii Pray, habita, dum reg. scient. Universitas Pestiensis justa funebria, solenni ritu persolveret anno 1801. U. ott. (Ism. Zeitschrift von und fur Ungern 1802. I. 97. l.). — 12. *Sereniss.* reg. haereditario principi archi-duci Austriae Carolo heroi Austriaco cum urbem utramque Budam Pestum praesentia sua illustraret. U. ott, (1803). — 13. *Justa solennia* Paulo e dynastis Kray. Italico, de Krajova et Topola ordinis Theresiani, commendatori, magno Austrio-Hunnico duci, L. B. S. amicus ad mortem et ultra, MM. SS. cordi, cineribus urnae, MD, Q. XIV. kal. Febr. 1804. persolvit. Hely n. — 14. *Maecenati* suo Excell. Dno Francisco e comitibus Széchényi de Sárvári Felső Vidék &c. natalem celebranti Pesthini 1806. (Költemény).

Allg. Literatur Zeitung, Jena, 1808. 355. l. — *Horányi*, Scriptores Piarum. Scholarum. Budae, 1809. II. 630. l. — *Neue Annalen* der Literatur 1809. Intelligenzblatt I. 16. l. — *Fejér*, Historia Academiae 109., 160. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Pauler Tivadar*, A budapesti m. kir. tudomány-egyetem története. Bpest, 1880. I 150., 220. l. — *Petrik* Bibliogr.

Scháger *Ferencz*, állami iskolai igazgató Szapári-Ligeten (Aradm.). — Munkája: *Elméleti és gyakorlati Gregorianus karének-iskola*. Lelkészek, papnövendékek, kántorok sat. részére. A Kath. Egyházi Zeneközlöny kiadása. Bpest, 1901. (Ism. Kath. Hitvédelmi Folyóirat.).

M. Könyvészet 1902.

Schaguna. L. *Saguna*.

Schalkház *Lipót*, vendéglős és a vendéglősök egyletének díszelnöke Kassán. Meghalt 1901. decz. 9. Genuában 45 éves korában. — Munkái: *A magyar konyha*. Kassa, 1894. (A magyar konyha történetét írja le régi szakácskönyvek és történelmi munkák nyomán). — 2. *Schalkház Lipót könyve* a pinczérekről és pinczéreknek. U. ott, 1897.

Magyarország Vármegyéi és Városai. Abauj-Torna vármegye és Kassa. Bpest, 1896. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schall *Ferencz*, cs. kir. főposta-hivatalnok Pesten. — Munkája: *Nothwendige Notizen* von dem kais. königl. Postamte zu Pest für das korrespondirende Publikum. Pest, 1808.

Petrik Bibliogr.

Schallackius *János*, ág. ev. lelkész, iglói (Szepesm.) származású; 1667. jún. 2. iratkozott be a wittenbergi egyetemre; mint iglói lelkész a vallásüldözés alatt külföldre menekült és Boroszlóban halt

meg. — Munkája: *Exercitatio* Theologica De Remissione Peccatorum Vel Gratuita Nostri Coram Deo Justificatione, Qvam Auspiciis Divinis In Florentissima ad Albim Leucorea Tutela Et Praesidio ... Johannis Deutschmann... Publico Eruditorum Examini subjicit Respondens... Ad Diem 25. April. Anno 1668. Wittenberg. — Üdvözlő verseket írt: Gros, Paulus Disputatio Theologica . . . Wittebergae, 1667., Gallik, Andreas, Disputatio Theologica... U. ott, 1668. és Kleschius, M. Daniel, tiszteletére írt munkába (Jena, 1676.). — Nevét Schalakiusnak és Schalaknak is írták.

Klein, Nachrichten II. 499. l. — *Bartholomaeidess*, Memoriae Ungarorum 169. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 770. l.

Schaller *András*, ág. ev. gymnasiumi tanár, Sch. János zsolnai (Beszterczc-Naszódm.) lelkész fia; 1734. február 2. lépett a beszterczei gymnasiumba, 1735. aug. Nagy-Szebenbe ment és 1738-ban tért ismét vissza Beszterczére. Még két évi beszterczei gymnasiumi tanulás után, 1740. aug. a hallei egyetemre iratkozott be, honnét 1744. tért vissza hazájába. 1745—48-ban a beszterczei gymnasiumnál előbb III., aztán I. segédtanár, majd lektor s végre 1748. aug. 17-től az intézet igazgatója volt és ezen állásában maradt 1761. febr. 28-ig; mely idő alatt a beszterczei gymnasiumot a hallei árvaház mintájára átalakította. — Czikkei a beszterczei ág. evang. gymnasium Programmjában (1896. Projekt des Rectors Andreas Schaller von der Regulierung der Schulsachen aus dem Jahre 1754.; Memoriale... zu seinem Projekt).

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon. IV. 374. l.

Schaller *János Nep.*, orvosdoktor, szülészmester, született 1814-ben Székesfejérvárt; 1840-ben nyert a pesti egyetemen orvosdoktori és szülészmesteri oklevelet; azután mint gyakorlóorvos szülővárosában telepedett le. — Czikkei a Gyógyászatban (1862. A himlő-ojtás ügyében); a Kórházi Szemlében (1865. 8. tr.-nak 1000 aranyos pályakérdése az oltás ügyében). — Munkája: *Orvostudori értekezés.* Vitázás az újszülött növeléséről. Buda, 1840. (Latin czímmel is.)

Rupp, Beszéd 162. lap. — *Oláh Gyula*, Az egészségügyi személyzet Magyarországban. Bpest, 1876. 118. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schaller *Siegfried Traugott*, orvosdoktor, szül. 1802. júl. 29. Beszterczén; mint szabólegény ment idegenbe, tanult és mint orvosdoktor tért vissza hazájába. Meghalt 1850. jan. 11. Beszterczén typhusban. — Munkája: *Dissertatio* inauguralis medico-ophthalmologica in Tabulis sistens; Prospectum synopticum omnium oculi morborum. Praes. D. Franc. Flarea Therapiae et Clinices oculariae P. P. et O. pro Doctoris Medicinae lourea consequenda in Universitate Ticinensi m. Septembri a. 1837. cum thesibus adnexis Eruditorum disquisitioni submissa. Ticini, négy ívrét-táblázattal. (Regius János Emanuel, beszterczei kerületi bírónak ajánlva a szerzőtől hálából, mert ő segítette pénzzel egyetemi tanulása alatt.)

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 159. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schallius *György*, leányiskola-tanító Brassóban. — Munkája: *Güldenes Kleinod* der wiedergebohrnen Christen d. i. Kurtze Erklärung des kleinen Catechismi D. M. Luthers. Darinnen auffs neue in Frag und Antworten, ein Christlicher Heil-Brunnen gezeiget wird, daraus die Christliche Lehre, als das Wasser des Lebens, je länger je lieber zu trinken ist, wider den Gifft der Ketzereien, einem jeden Hauss-Vater und Lehr-Meister seine Kinder und Gesinde, daraus den rechten Weg zur Klugheit zu lehren und zu unterweisen nützlich und erbaulich. Mit etlichen Fragen vermehrt, und der Christlichen Schul-Jugend zum besten in Druck befordert. Cronstadt, 1701. (Ujabb kiadása. U. ott. 1715.)

Gross Julius, Kronstädter Drucke 1535—1886. Kronstadt, 1886. 41., 45. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schambach *Gyula*, főgymnasiumi tanár, szül. 1860-ban Kassán, 1882-ben nyert tanári képesítést a görögből és latinból és a kaposvári állami főgymnasiumban volt tanár; jelenleg a budapesti II. ker. egyetemes kath. főgymnasium tanára. 1904-ben nevét Zsámboki-ra változtatta. — Czikkei a kaposvári főgymnasium Értesítőjében (1886. A latin nyelvi kezdő tanítás praxisából, ism. Közoktatás 40. sz., 1888. A latin nyelvi kezdő tanítás, ism. Egyet. Philol. Közlöny); az Orsz. Tanáregylet Közlönyében (1888 Cornelii Nepotis Vitae. Herausg. v. K. Erbe 1887. ism.). — Munkái: 1. *Képes könyv* képek nélkül. Irta Andersen János Keresztély. Dánból ford. Bpest, 1881. (Olcsó Könyvtár 183.) — 2. *Szemléltetés* az ókori irodalmak tanításánál és a kaposvári állami főgymnasium philologiai múzeuma. Bpest, 1887. (Különnyomat az Orsz. Középiskolai Tanáregylet 1886—87. Közlönyéből.) — 3. *Antik művészeti kirándulás*. Függelékül: Szemléltetés az ókori irodalmak tanításánál és a kaposvári állami főgymnasium philologiai múzeumának leírása. 5 fénynyomatú képpel. Kaposvár, 1887. (Ism. Egyet. Philologiai Közlöny 1888.) — 4. *Classica philologiai* szemléltető eszközök. U. ott, 1889. (Különnyomat a kaposvári főgymnasium Értesítőjéből, ism. Egyet. Philol. Közlöny 1890.) — 5. *A legfrissebb genius* és egy maradi professor. A művészet oktatás kérdéséhez. Bpest, 1899. (Különnyomat a Magyar Szemléből.)

Vajda Emil Névkönyve. Győr, 1900. 53. l. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schamorszil *János*, mérnök. — Munkája: *Bericht* über die . . . Projekte zur Errichtung einer Wasserleitung für die k. Hauptstadt Pest. Pest, 1864. (Mikoletzky József tanárral együtt.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányair

Schams *Ferencz*, gyógyszerész, az országos szőlőiskola első szervezője és megalapítója, szül. 1780. deczember 2-án Leitmericzben (Csehország); a gyógyszerészetet tanulta, ebből 1798-ban a prágai egyetemnél tette le az első vizsgát és 1803-ban pedig a fővizsgát Bécsben. Ezután nemsokára Magyarországra jött és Péterváradon telepedett le, ott gyógyszertárt vett és gyógyszerészettel foglalkozott. Ezzel 1817-ben felhagyott s egészen a szőlőszeti irodalomra adta magát, gazdasági és szőlőszeti gyakorlattal is kapcsolván azt. Kevés idő mulva épen ezen foglalkozás érdekében Budapestre tette át lakását, s itt szerzette érdemeit a szőlőszetre nézve, mind az irodalom, mind a gyakorlat terén. Legelső volt a ki Magyarország nevezetesebb bortermelő vidékeit beutazta s a szőlőszet tekintetéből tudományosan megvizsgálta. Azután a nevezetesebb bortermelő vidékekről megyéről megyére összegyűjtvén a jelesebb szőlőfajokat, azokat szintén megyénként s fajok szerint rendezve állította össze; a budai Sashegy alján Mayerfy Ferencz által e czélra engedett öt holdnyi téren alakított országos szőlőiskolában. Ennek területét Schams 1834-ben 1844-ig terjedő oly szerződéssel szerezte meg Mayerfytól, hogy az Schams halálával Mayerfy birtokába szálljon vissza. Időközben azonban az 1835-ben megalakult magyar gazdasági egyesülettel lépett kapcsolatba. Ugyanennek ő rendes és az 1839. márcz. 17. választási gyülésen választmányi tagjává is lett. Ezen év márcz. 20. a Mayerfyval kötött szerződés 8. pontja szerint a birtokában levő országos szőlőiskolát a magy. gazdasági egyesület körébe kebelezte; ennek felügyeletét és intézkedését az egyesület továbbra is Schamsra bízta. Több kitüntetésben részesült, így a cs. orosz-lengyel szent Szaniszló-rend lovagja, a bécsi cs. kir. gazdasági egyesület valóságos, a prágai hazafiúi gazdasági, a gráczi gazda-

10. ív sajtó alá adatott 1907. február 20.

sági, a földmívelési, természet- és földrajzi tudományok előmozdítására Brünnben alakult morva-sziléziai, a szentpétervári orosz császári szabad gazdasági, a londoni kertmívelő társaság levelező és a szentpétervári gyógyszerészeti egylet tiszteleti tagja volt. Meghalt 1839. május 11. Lakipusztán (Főherczeglak, Baranyamegye). — Czikkei a Vaterländische Blätterben (Wien, 1814. I. Neueröffneter Stückkohlen-Bergbau bei Peterwardein, Die Kalugier Klöster in Syrmien, 1815. Etwas über die Errichtung der systematischen Obstbaumschule des deutschbanatischen Grenzregiments in Jakubka, 1816. Der Weinbau in Syrmien); a Gemeinnützige Blätterben (1827. 70. 71. sz. Aufruf an sämtliche Weinbergs-Besitzer in Ungarn, 1833. 46., 47. Ungarns Weinbau, 1834. 75. sz. Die Weinlese 1834 betreffend); a Gazdasági Tudósításokban (1837. II. 5. Mennyiben hatnak gazdasági egyesületek az egész művelődésére és mit várhatni hazánkban a gazdasági egyesületektől? 1839. III. 80. Javaslata, hazánk részenkénti beutazásáról gazdasági tekintetben s egyesületi költségeken); az Ismertető a gazdaság és kereskedésben (1838. II. 33—41. szám. Valami a pezsgőbor készítéséről, 37—42. A pinczebeli gazdaságról, 44. sz. A bornak vörös és fekete törődése); a M. Gazdában (1841. 35. A tokaji borrali kereskedésről s annak tisztításáról). — Munkái: 1. *Topographische Beschreibung von Peterwardein* und seinen Umgebungen. Ein Beytrag zur Landeskunde Syrmiens. Pesth, 1820. Egy rézm. — 2. *Vollständige Beschreibung* der königl. Freystadt Pest in Ungarn. U. ott, 1821. Egy rézm. (Ism. Tudom. Gyűjtemény 1822. IV. 64. lap). — 3. *Vollständige Beschreibung* der königl. freyen Hauptstadt Ofen in Ungarn. Mit 3 Ansichten. Ofen, 1822. — 4. *Képzetek* a jószágoknak arendálásáról Magyarországban. Pest, 1824. (Magyar és német czímmel és szöveggel. Ism. Hazai és Külf. Tudósítások 1824. I. 17. sz.) — 5. *Betrachtungen* über Ungarns Weinbau, oder: auf Erfahrungen gegründete Belehrungen zur möglichen Verbesserung dieses wichtigen Landwirthschafts-Zweiges. Als theilweise Beantwortung einer Preisfrage. U. ott, 1830. (Magyarul magyarázta Lencsés J. Antal. U. ott, 1831.) — 6. *Ungarns* Weinbau in seinem Umfange, oder vollständige Beschreibung sämmtlicher berühmten Weingebirge des ungarischen Reichs, in statistisch-topographisch-naturhistorischer Hinsicht. U. ott, 1832. — 7. *Kritikai vizsgálódások* a magyarországi szőlőtermesztés gáncsai és fogyatkozásai körül; nemkülönben gondolatok, mikép emeltethetnék ezen Magyarországra nézve oly fontos földművelési ág a tökéletesség magasabb fokára, s mikép állíttathatnék vissza a magyar bor süllyedező hitele a külföldön. U. ott, 1834. (Magyar és német czímmel és szöveggel.) — 8. *Der Weinbau* des österreichischen Kaiserstaates in seinem ganzen Umfange, oder vollständige Beschreibung sämmtlicher berühmten Weingebirge der österreichischen Monarchie. Pest, 1832—1833. és 1835. Három kötet, 20 táblával és 31 rajzzal. (I., II. k. Ungarns Weinbau... Uj kiadás. U. ott, 1835. III. Weingebirge in Oesterreich, Mähren und Böhmen...) — 9. *Darstellung* der Weinlese in Ungarn und reflektirende Rückblicke auf das Ganze dieser Beschäftigung. U. ott, 1839. — Szerkesztette a Magyarország bortermesztését és készítését tárgyazó folyóiratnak Budán 1836. és 38-ban 3 füzetét (ism. Gazd. Tudósítások 38. I. 77. l.) és a Zeitschrift für Weinbau und Weinbereitung für Ungarn und Siebenbürgen czímű folyóirat 3 füzetét szintén Budán 1836—38-ban.

Oesterr. National Encyclopädie, Wien, 1836. IV. 507. l. — *Figyelmező* 1839. 365. l. (Nekr.) — *Gazdasági Tudósítások* 1839. II. 115. lap. — *Hirnök* 1839. 40. sz. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Galgóczy Károly*, M. gazdasági egyesület

Emlékkönyve. Budapest, 1879. I. 188. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 927. l.

Schandl *Sándor*, mérnök Budapesten. — Munkája: *Általános áruisme.* Kereskedelmi és reáltanodák, valamint kereskedők és iparosok számára. Pest, 1868. (Röser Miklóssal együtt).

Petrik Könyvészete.

Schankebánk *János*, orvosdoktor, szül. 1706. szept. 15. Beszterczén (Erdély); 1729. júl. a hallei egyetemre iratkozott be, hol 1733. április 27. nyert orvosdoktori oklevelet; azután Beszterczе város tisztiorvosa lett, 1745-ben egyszersmind tanácsos. Meghalt 1783. nov. 27-én. — Munkája: *Dissertatio* inauguralis medica Generalia Monita circa Prognosim rite instituendam tradens. Praeside Joanne Junkero. Halae Salicae, 1733.

Weszprémi, Succincta Medicorum Biogr. IV. 163. l. — *Trausch*, Schriftsteller-Lexikon III. 160. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schankebank *(Vledényi) Károly* lovag, hirlapíró; 1894 derekán az aradi Alföld szerkesztését vette át; később az Alkotmány segédszerkesztője lett Budapesten, hol 1906. febr. 18. meghalt 48 éves korában.

Alföld monographiája. Arad, 1896. 5. l. — *Alkotmány* 1906. 50. sz.

Schannen *Ernő*, műépítész, Sch. János épületfa-gyáros és kereskedő (ki a szabadságharczot Bem táborában végig harczolta) és Klug Borbála fia, született 1853. okt. 27. Perjámoson (Torontálm.); az alreáliskolát Szegeden, a főreált Budán, a műegyetemet 1873-ban Zürichben végezte és műépítészeti oklevelet nyert. A bécsi világkiállítás tanulmányozása után Ybl Miklós budapesti műépítész irodájába lépett, a ki őt a lipótvárosi Szent István-templom új terveinek, később pedig a várkert alatti bazár-építkezések első tervezésének kidolgozásával bizta meg. Ybl irodájában négy évig maradt. Önkéntesi évét Budán a II. genie-ezrednél szolgálta le. A bosznia-herczegovinai hadjáratban mint tartalékos genie-hadnagy szolgált és még befejezése előtt főhadnagy lett. Visszatérve, előbb Kallina Mór budapesti építész, később Hauszmann Alajos műegyetemi tanár, műépítész irodájába lépett, hol nyolcz évig önállóan dolgozott. Végre saját irodát nyitott a fővárosban és Budapest ujjáalkotásán első sorban vett részt és e téren jelenleg is közreműködik (fiával Sch. Artúrral együtt, a ki műépítészi oklevelét a budapesti műegyetemen nyerte el). 1879 óta különböző földmérő, gyorsmérő, tárlati és rajzoló-eszközöket, gőz-, víz-, benzin- és egyéb gépeket és tárgyakat talált fel, szerkesztett és több szabadalomnak a tulajdonosa. — A költészettel még főreáliskolai tanuló korában kezdett foglalkozni, hol mint önképzőegyleti elnök szerepelt Hofer Károly tanár elnöklete alatt; ekkor Schiller Wallenstein cz. drámája 5. felvonásának jambusban történt fordításáért az első díjjal tüntették ki. Később is, sőt jelenleg is szabad idejében foglalkozik a magyar és német költészettel. Czikke a M. Mérnök- és Építész-egylet Közlönyében (1877. Az ábrázoló mértan alkalmazásának egy esetéről az építészetben). — Munkái (költemények): 1. *Weisheit*, Stärke, Schönheit. (Zur Gelegenheit einer Fahnenweihe.) Bpest, (1900). — 2. *Fest-Hymnus.* U. ott, (1901). — 3. *Trauer-Klänge.* U. ott, (1902). — 4. *Kaiser-Leu.* Eine Fabel. U. ott, (1903). — 5. *Mult*, jelen és jövő. U. ott, (1907). — Az 1—3. sz. költemények egyleveles nyomtatványok. — Több magyar és német költeménye kéziratban van.

Önéletrajzi adatok és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Scharbert *Herman*, ág. ev. lelkész Limbachban (Pozsonym.). — Munkája: *Predigt* über Jesaias 49, v. 13—17. gehalten bei dem Gottesdienste der Hülfsanstalt des evang. Pressburger Komitats-

Seniorates A. C. am 2. Sept. 1896. in Mischdorf. Pressburg.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schárbert *Vilmos*, bölcseleti doktor, a bécsi Theresianumban magyar korrepetitor, előbbeninek fia, szül. 1882-ben Limbachban (Pozsonym.); a gymnasium I—IV. osztályát atyja vezetése alatt, az V—VIII. a pozsonyi ág. ev. főgymnasiumban, egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, mialatt a báró Eötvös József-kollégium tagja volt. — Munkája: Az 'Αθηναίων πολιτεία hitelessége. Bölcsészetdoktori értekezés. Bpest, 1904.

A budapesti egyetem bölcseleti karának jegyzőkönyvéből és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Scharf *András*. L. *Scharsius*.

Schariffius *János*. — Munkája: *Disputatio* Apologetica, opposita Disputationi de Persona, Adami Goslavi A Bebelno, nobilis Poloni Photiniani. Wittebergae, 1662.

Szabó-Hellebrandt, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 673. l. (Cornides, Catalogus 240. l. után.)

Scharnbek *Nep. János*, róm. kath. lelkész és főgymnasiumi tanár, született 1828. márcz. 10. Növendékpapnak fölvétetvén, az 1844—45. évet a pozsonyi Emericanumban töltötte, 1845-től a theologiát Pesten végezte. Fölszenteltetett 1852. júl. 23. Főgymnasiumi tanár volt Nagyszombatban, 1869. októbertől központi papnevelőintézeti aligazgató Pesten, hol 1870. ápr. 10. meghalt. — Kisebb dolgozatai közül említendők: a Kath. Néplapban (1851. költ.), a pesti növendékpapság Munkálataiban (1852. Levél egy protestáns ministerhez, A világ csalódásai, A papság feladata a XIX. században, Biró Márton veszprémi püspök életrajza). — Munkái: 1. *Alagya* Kopácsy hgprimás halálára. (1847. szept. 17.) — 2. *Bogoris* bolgár király, vagy a kereszténység diadala a pogányság fölött. Tört. dráma 3 felv. (Rohrbacher és Jann F. nyomán.) A középtanodai ifjúság üdvös élvezetéül szini előadásra alkalmazta. Nagyszombat, 1862. — 3. *A nólaiak* Karthagóban. Tört. dráma 3 felv. (A Brev. Rom. és Jann F. nyomán.) A középtanodai ifjak számára szini előadásra alkalmazta. U. ott, 1863. — 4. *A jó gyermek*, vígj. egy felv. serdültebb tanulók számára. Kiadta Szauter Antal. Bécs, 1863. — 5. *Az elégedetlen favágó*. Víg életkép két szakaszban. U. ott, 1864. — 6. *A nagy vértanu*. Tört. dráma 3 szakaszban. A Bollandisták és Jann F. nyomán, a középtanodai ifjúság számára. Nagyszombat, 1864. — 7. *Jákob fiai*. Dalmű 2 szakaszban. Zenéjét írta Kapp Sándor. U. ott, 1867. — 8. *Egyházi beszéd*, melyet Végh Sándor veszprémegyházmegyei áldozár első szent miséje alkalmával Pünköscl utáni 12-ik vasárnap, 1869. Kisasszony-hava 8. a veszprémi székesegyházban mondott. Pest, 1869. — Kéziratban: Venczelin vagy a hit győzelme, szomj. 5 felv. szent István magyar király korából. Előadták a convict-szinházban 1879. febr. 23.

Petrik Könyvészete. — *Zelliger Alajos*, Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 464. l. és gyászjelentés.

Scharscher *Dániel*. — Munkája: *Kerékpáron* keletre. Torda, 1895. (Torda... Bukarest, Konstantinápoly... Skutari... Braila, Torda. Borbély Györgygyel együtt. Különnyomat az Aranyosvidékből.)

A m n. múzeum könyvtár példányáról.

Scharsius *András*, ág. evang. superintendens, szül. Alsó-Bajomban és Medgyesen (Nagy-Küküllőm.) nevelkedett; felsőbb kiképeztetését 1683 körül a wittenbergi egyetemen nyerte, hol 1685-ben vitatkozott. Hazájába visszatérve, a medgyesi iskola igazgatásával bízták meg és hét évi rektorsága alatt oly fényre emelte az intézetet, a milyen még később sem volt. 1694. júl. 26. a muzsnai (Nagy-Küküllőm.) egyház választotta lelkészének; itt 1708-ig élt és egyszersmind az

egyetemes lelkészi gyülekezet syndikusa is volt. Ugyanazon év febr. 2. berethalmi lelkésznek és az ág. ev. egyház superintendensének választatott. 1710-ben a templomi szószéken szélütés érte s azon év febr. 2-án meghalt. — Munkái: 1. Τριαδογνωσιαν Primorum N. T. Fidelium. Ante Publicum Christi praeconium. Ex Cantici Mariae Consideratione Luc. I. v. 47—55. Praeside... Johanne Deutschmann... M.DC.LXXXV. Wittebergae. — 2. *Neuer und alter Almanach* auf das Jahr 1689, auf Siebenbürgen gestellet von Andreas Scharsius, Mediens. Philo-Mathemat. et p. t. Scholae patriae Rector. (Brassó.) — 3. *Disputationis* Theologico-Logicae Solennioris Musis Mediensibus In Exordio anni paulo post nobis inuturi, qui Epochae Bedianae M. DC. XC. numerabitur. Praeside . . . Respondente vero Thoma Scharsio, dicto loco Logicae & Oratoriae Studioso. Strenae nomine dicandae. Theses de Mysterio S. S. Trinitatis, termino item homonymo, & per se apto incomplexo consentaneo, tam synonymico quam paronymico. Stephanopoli. (Brassó.) — 4. *Positiones* Theologico-dialecticae, de essentia Dei absolute considerata, et hanc consequentibus attributis; classibus item praedicamentalibus, disputatione solenniori in Gymnasio Mediensi, Praeside... Respondente Valentino Filkenio . . . 1690. Coronae. — 5. *Disputationis* Theologico-Dialecticae, A Gymnasio Mediensi, Honori Novi sui Inspectoris, primum se invisuri, Stephani Gundhardi Ecclesiae hactenus Zabesiensis Antistitis vigilantissimi, Capituliq. Antesylvani Decani de Republ. Ecclesiastica jam olim preclare meriti . . . dicatae Theses De Attributis Dei Operativis, Termino item Incomplexo Dissentaneo, atq. Complexo. Qua Praeside... *curr. XCI. ventilabantur. Respondente vero Daniele Schullero. U. ott. — 6. *Disputatione* Theologico-Dialectica Solenniori Circa Opera Divina in genere & creationem ac Providentiam in specie, Itemque: Enuntiationem ut sic, ejus partes, & harum proprietates. In Gymnasio Mediense Praeside... Respondente Simon Drauth... Ad diem 12. Octobr. labentis M.DC.XCIII. anni, in Auditorio sequentes defendet Theses. U. ott. — Üdvözlő- és gyászverseket írt: Syncharmata... Wittenbergae, 1683., Fabricius, Johannes, Die glücklich vollbrachte Reise... U. ott, 1686. Karancsi, Nicolaus, Disputatio Theologica . . . U. ott, 1686. és Vietoris, Michael, Mysterium Mysteriorum... U. ott, 1686. cz. munkákba. — Kézirati munkái: Privilegium et Acta Publica Ecclesiastica, két kötet; Ordinata Digestio Status Saxo-Ecclesiastici in Transsylvania, inde a tempore reformationis usque ad hodiernum diem continuata, cum appendice Censuum cathedraticorum, testamentorum, inventariorum, aliorumque ejusmodi Capitularum Fratribus incumbantium, vel percipiendorum . . . Adornata A. 1706. (Kivonata: Benkő, Milkovia I. 274. és következő lapokon), Compendium Actorum synodalium inde a reformationis tempore a Pastoribus Saxonicis Augustanae Confessionis invariatae in Transsylvania addictis consignatorum adornatum; Relatio de quorundam Pastorum Saxon. Cripto-Calvinismo; Privilegiorum Congeries in gratiam et benevolam animi contestationem erga Perill. ... D. Johannem Hosmanum a Rothenfels Sacr. C. R. M. Consiliar... adornata... (80 darab szabadalmi levél, többnyire az erdélyi szász clerus részére); Compendium Privilegiorum ecclesiasticorum (kivonat Filstich, Historia Ecclesiastica Transsilv.-ből, átvéve Benkő, Milkovia II. 844—349. l.).

Benkő, Transsilvania II. 521, 634. l. — *Siebenb. Quartalschrift*, II. 1791. 27. lap. — *Trausch*, Schriftsteller-Lexikon III. 160. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár II. 451., 456., 470., III. 2. rész 294. l.

Scharsius *Tamás*, ág. ev. gymnasiumi igazgató, előbbinek testvéröcscse; Alsó-Bajomban (Kis-Küküllőm.) született, de Medgyesen nevelkedett. Sch. 1690-ben hagyta el a medgyesi gymnasiumot és négy évig a wittenbergi egyetemen theologiát és bölcseletet tanult; ezen két tudományszakból egy ideig több iskolanövendéknek Nürnbergben magánleczkéket adott; e mellett Nürnberg közelében részt vett a zsidók szabadvallás gyakorlásában, hogy a zsidó nyelvet elsajátítsa. 1695-ben visszatért hazájába, hol július 29-én a medgyesi gymnasium igazgatói hivatalát elfoglalta; 1708-ban bátyját követte a lelkészi hivatalban Muzsnán, hol meghalt. — Munkái: 1. *Memorabilia* aliquot Transsilvaniae. Praes. M. Joh. Francisci d. 16. Apr. 1690. Wittebergae. — 2. *Ex philosophia* Divina. De Adessentia Dei Extramundana. Praes. Hermanno Petraeo d. 23. Apr. 1692. U. ott. — 3. *De proprietatibus* festi victoriaeque paschalis paradisiacis. Praes. Joh. Deutschmann d. 27. April 1693. U. ott. — 4. *Quod diligentibus Deum* et sapientiae studiosis faustum ac salutare esse cupit! Σκιαγραφιαν totius Philosophiae praeliminarem, in gratiam et usum discentium suorum breviter conscriptam, occasione examinis publici, in celebri Gymnasio Regiae Civitatis Mediensium, disputandam sistit . . . respondente Sam. Conradi, Metaph. et Theol. Cultore. A. 1696. dieb. Dec. Coronae.

Benkő, Transsilvania II. 523. l. — *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexikon III. 163., IV 374. l. — *Budapesti Szemle* VI. 1859. 29. l. — *Szabó-Hellebrant*, II. 496., III. 2. rész 385., 423., 449. l.

Schaser *János György*, ág. ev. lelkész, szül. 1792. aug. 21. Nagyszebenben polgári szülőktől; a gymnasiumot szülővárosában látogatta; 1814. elejétől 1815 végeig pedig a tübingai egyetemen tanult. Hazájába visszatérve, gymnasiumi tanár volt Nagyszebenben, hol az idősb Bruckenthal József báró házánál magántanítói állást foglalt el és felhasználta a báró gazdag könyvtárát és levéltárát; ez által nagyban gyarapodott a szász nemzeti s egyháztörténelmi ismerete. Ezen búvárkodását nagyszebeni lelkész korában is folytatta s nagymennyiségű jegyzeteket és másolatokat készített. Miután egyházi szónoklataival jó hírnévre tett szert, 1835. febr. 6. Dolmány hitközsége választotta lelkészének, a hol 1859-ig szolgált, egyszersmind a nagyszebeni káptalan dékáni hivatalát is viselte 1856. jún. 25-től 1858 végéig; mely tisztségéről mellbaja miatt leköszönt és 1859. decz. lelkészi állásától is megvált; véglegesen Nagyszebenbe vonult vissza, hol 1860. márcz. 13 meghalt. — Munkái: 1. *De jure Flandrensi* Saxonum Transsylvanorum Dissertatio. Cibinii, 1822. — 2. *Denkwürdigkeiten* aus dem Leben des Albert Huet, Hermannstädter Königsrichters. Ein Beitrag zur Geschichte seiner Zeit. U. ott. (Transsilvania II. 97—165. l.) — 3. *Das Wiederaufleben* der evang.-lutherischen Kirche zu Klausenburg. Ein Beitrag zur siebenbürg.-sächsischen Kirchengeschichte. U. ott. (Archiv des Vereins für siebenb. Landeskunde. II. 53—77. l.) — 4. *Geschichte* des Hermannstädter Capitels. U. ott, 1848. — 5. *Denkwürdigkeiten* aus dem Leben des Freyherrn Samuel v. Bruckenthal, Gubernators von Siebenbürgen. Aus archivarischen Quellen gesammelt. U. ott, 1848. — Kéziratai: Versuch zu einem kirchlichen Staatsrecht der Siebenbürger evang. Sachsen A. B. (Ivrét 39 oldal, 1852. febr. 1. a fő-consistoriumhoz benyújtva); oklevél-másolatai 1189—1830-ig 1100 drb, melyeket a nagyszebeni Bruckenthal-Museumnak ajándékozott.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 164., IV. 374. l. — *Zimmermann*, Franz, Handschriftliche Urkunden-Sammlungen. Hermannstadt, 1884. 26. l.

Schäsler *Keresztély*, brassói származású, a wittenbergi egyetem hallgatója

volt 1688-ban. — Üdvözlő verse van a Teutsch, Paulus, Dissertationem Theologicam... Wittebergae, 1688. cz. munkában.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 344. l.

Schatter *Gyula*, magán-tanító Felsőmagyarországon. — Munkája: *Encyclopädie* unentbehrlicher Kenntnisse für Töchter aller Stände. Kurzgefasste Weltgeschichte, Geographie, Mythologie, Naturgeschichte, Naturlehre, Rechnenkunst und deutsche Grammatik, nebst einer gründlichen Anleitung Briefe zu schreiben und andere vorkommende schriftliche Aufsätze abzufassen, sammt Mustern von Briefen und andern Aufsätzen. Kaschau, 1837. Két kötet. (2. tetemesen bőv. és jav. kiadás 28 fametszettel és 27 szines képpel. Pest, 1844., 3. kiadás. U. ott, 1854., 4. kiadás. U. ott, 1860. Három térképpel. Magyarul. Kassa, 1837. és Nélkülözhetetlen ismeretek könyve, leányok számára cz. átdolgozta Toldy László. Pest, 1872—74. Négy füzet.)

Petrik Könyvészete és Bibliogr.

Schatzberg *János*, nemes, az erdélyi kormányszéknél tartományi könyvvezető volt Nagyszebenben, hol harminczév mulva 1792 körül bekövetkezett haláláig szolgált. Atyja Tallafusz János György csásź. kir. kapitány volt a dragonyosezredben és 1759-ben Mária Terézia királynőtől Schatzberg előnévvel nemességet nyert. — Munkája: *Neues methodisches Rechenbuch*, oder gründliche Anleitung zur Rechenkunst. In welcher alle allgemeine Rechnungsarten, nach einer meist neuen, und sehr leichten Art mit Beyspielen, und vielen noch nicht vorgekommenen Behelfen zu finden sind. Mit beygefügten Tabellen über das grosse 1 mal 1, der Wurftabellen über die erbländischen Münzen, und einer Tabelle über die Kapitalien und lauffenden Interessen nach dem Jahr, Monaten und Tagen. Hermannstadt, 1785—90. Két kötet, 2 táblázattal. (Ebből kivonat készült, melyet az erdélyi elemi iskolákban használtak.) — Kéziratban: Tabulae Logarithmorum 4rét három kötet 181, 158 és 157 levél; Selbstlehrende Algebra 1784. 4rét 248 lap.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 165. l. — *Beke Antal*, Az Erdély egyházmegyei Batthyáni könyvtár kéziratai névsora. K.-Fehérvár, 1871. 482., 526. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schätzel *Lajos*, ág. ev. lelkész. — Munkái: 1. *Zur frohen Hochzeitsfeier* des Herrn Samuel Schätzel... gewidmet von dem Bruder 14. Apr. 1839. Oedenburg. — 2. *Gedächtniss-Mahl* bei dem frühzeitigen Hintritt des Herrn Leopold Pecz, Predigers und Professors zu Oedenburg, gestiftet für die Mitglieder dieser Kirchengemeinde und der sämmtlichen Verehrer am 19. April 1840. U. ott.

Petrik Bibliogr. és Hellebrant A. jegyzeteiből.

Schätzel *Mihály*, jogi doktor és ügyvéd Sopronban. — Munkája: *Kann das sogenannte Weinprivilegium* der Stadt Oedenburg am Landtage gesetzmässig aufgehoben werden? und ist es nach statistisch-politischen Grundsätzen rathsam solches aufzuheben? Oedenburg, 1807.

Annalen der Literatur 1808. II. Intelligenzblatt 39. sz. — *Petrik* Bibliogr.

Schaubach *Károly*, német szinész. — Munkája: *Theater-Journal;* oder vollständige Uibersicht aller vom Anfange des dieszjährigen Winterkurses bisher hier aufgeführten Stücke. Den Theatergönnern in der kön. Freystadt Temeswar zum Antritte des J. 1810. Hely n.

Petrik Bibliogr.

Schaubauer *Máté*, orvosdoktor, varasdi (Horvátország) származású. — Munkája: *Dissertatio* inauguralis physiologico-pathologica de pubertate. Viennae, 1827.

Szinnyei Könyvészete.

Schauer *Ágoston*, bankhivatalnok, szül. 1868. jún. 8. Káposztás-Megyeren (Pestmegye); középiskolai tanulmányait és az államszámviteltani tanfolyamot Budapesten végezte s ekkor a magyar ipar- és kereskedelmi banknál nyert alkalmazást. Ennek 1903-ban történt felszámolása után a Wiener Bank-Verein magyarországi fióktelepéhez jutott és jelenleg is ott működik mint salda-kontista. — Munkái: 1. *Gyakorlati folyószámlák tana.* Útmutató a folyószámlák vezetése, számítása és lezárására. Felső kereskedelmi iskolák és akadémiák részére, valamint magánhasználatra. Bpest, 1905. — 2. *Bankkönyvvitel* U. ott, 1907. — 3. *Kamat-, diszkont- és határszámolás.* U. ott, 1907. — 4. *Arany-*, ezüst- és érem-számítás. U. ott, 1907. (Utóbbi három munka sajtó alatt van.)

M. Könyvszemle 1904. és önéletrajzi adatok.

Schauer *Lipót*, cs. és kir. százados (1902. nov. 1. óta) a 44. gyalog-ezredben Kaposvárt. — Munkája: *Leitfaden* zum Schiesswesen der Infanterie- und Cavallerie-Truppen. Arad, 1900.

Schematismus für das k. u. k. Heer. Wien, 1899., 1902., 1904. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schauff *János*, elemi iskolai rajztanító, nyomda- és műkereskedő-tulajdonos Pozsonyban. — Költeményei, czikkei a Pressburger Musen-Almanachban (1801. költ.); a Zeitschrift von und für Ungernben (VI. 1804. Beyträge zur Kunstgeschichte Ungerns, An die edle ungrische Nation, Etwas über die ungrische Schrift). — Munkái: 1. *Theorie* der Säulenordnungen, sammt einer ungarischen Nationalsäulenordnung. Dem Könige und der Nation gewidmet, am Tage der Krönung in Pressburg 1790. Pressburg. Öt rézmetszettel. — 2. *Die Feyerlichkeiten bey* der Krönung Sr. Majestät Leopold des Zweyten als König von Ungarn zu Pressburg den 15-ten November 1790. U. ott, 10 szines és 2 fekete rézmetszettel. — 3. *Allgemeine Begriffe* von Künsten und Künstlern angewendet auf die bildenden Künste zur Beförderung nützlicher Thätigkeit und Bildung des Nationalgeschmacks. U. ott, 1794. — 4. *Andachtsübungen* zum Gebrauche der katholischen Christen beym täglichen und besondern Gottesdienst. Nach dem bekannten Gebetbuch Kern aller Gebether, neu verbessert und gedruckt in Pressburg. 1794. Egy rézm. — 5. *Ein biederes Opfer*, der fröhlichen Feyer des glücklichen Tages, den 6-ten des Brachmonats, in Ehrfurcht geweihet, im Jahre 1802 zu Pressburg in Ungarn. U. ott, 1802. — 6. *Grundbegriffe* zur schönen Baukunst. Pesth, 1806.

Oesterr. National-Encyclopädie IV. 511. l. — *Ballagi Géza*, A politikai irodalom Magyarországon 1825-ig. Bpest, 1888. 535. lap. — *Petrik* Bibliogr.

Schebl *Ferencz Ernő.* — Munkája: *Divi Ladislai*, Ungariae regis, relata de se, hostibusque victoria magni, utraque fortissimi panegyricus coram antiquiss. ac celeberr. universitate Viennensi dictus. Dum in metropolitana D. Stephani protomartyris basilica inclyta natio Hungarica ejusdem Divi tutelaris sui ritu solenni annuam recoleret memoriam deferente D. Carolo Emmanuele Scheltenberger. Viennae, 1743. Rézmetszettel.

Petrik Bibliogr.

Schech *Márton* (sternheimi), a szászsebesi szék kormányzója, született 1724. márcz. 25. Segesvárt; a gymnasium bevégzése után 1742. jan. 9. a báró Inczédy József protonotarius irodájában írnoknak esküdött fel; de már szept. a boroszlói akadémiai gymnasiumba ment további kiképzése végett, azután pedig Odera-Frankfurtban tanult két évig az egyetemen, egy félévig Lipcsében. Visszatérve, Wayda Mihály kir. udvari tanácsos házánál Bécsben vállalt házi titkári állást, egyszersmind fiának tanítója volt. 1747. okt. Nagyszebenben szász comesi titkár lett, mely állásában 1749. deczemberig

maradt; ekkor vérhányás kényszerítette szülővárosában keresni üdülést. Visszanyerve egészségét, 1750. konzuli titkár, 1752. a külső tanács tagja, 1756. ápr. 28. jegyző s 1765-ben, megtartva Segesvárt a tanács-jegyzőséget, jegyző lett. Miután 19 évig töltötte be jegyzői hivatalát, 1775. ápr. 18. királybiró lett. E hivatalt 22 évig viselte, midőn 1796. decz. 2. a kormány rendelettel a királybiróságot eltörölte. Miután Sch. három évet nyugalomban töltött, az erdélyi kormányszék a szászsebesi szék kormányzójának nevezte ki; mely hivatalát 1799-től 1805-ig viselte. Több évi szolgálatának elismeréseül II. Ferencz király 1804. nov. 16. neki és utódainak Sternheim előnévvel nemességet adományozott. Meghalt 1807. aug. 26. Segesvárt. — Czikkei az Ungarisches Magazinban (II. 1782. Das Alterthum der sächsischen Nation in Siebenbürgen, und derselben verschiedene Schicksale); a Siebenbürger Quartalschriftben (I. 1790. Diplomatische Geschichte der Gerichtsbarkeit der sächsisch-evangelischen Geistlichkeit in Siebenbürgen, II. Nachrichten von dem siebenbürgischen Fürsten Johannes Kemény, III. Beschreibung einiger der vorzüglichsten Gebräuche der sächsischen Nation in Siebenbürgen, Die Kapelle des heiligen Jodocus); költeménye van a: Néhai grófnő Teleki Mária sírhalma. Pest, 1801. cz. gyűjteményes munkában. — Kézirati munkái: Historisches Lexikon von Ungarn und Siebenbürgen; Siebenbürgische Nachrichten von 1514 bis 1710. Két füzet; Verzeichniss einiger Oberhäupter, welche Siebenbürgen seit dem Jahre der Welt 3366 bis auf unsere Zeiten beherrscht haben, aus verschiedenen Geschichtschreibern mit möglichster Genauigkeit zusammengetragen und in chronologische Ordnung gebracht; Geschichte von Siebenbürgen, 1780—84., ívrét 36 füzet 782 félig beírt oldal, az erdélyi honismertető társulat birtokában. (A Siebenbürger Quartalschrift III. és IV. kötetében: Die Siebenbürgischen Annalen unter Kaiser Karl IV. 1712—1740. cz. czikk, nagyobbrészt ezen kéziratból vétetett); Geschichte von Schässburg (a segesvári nagy toronygömbbe helyeztetett 1776-ban); Dissertatio de usurpatione termini Peculii 1769. Jun. (mind a kettő a Heidendorf Mihály-féle kéziratgyűjteményben); Etwas weniges zur Erläuterung der Geschichte des in der sächsischen Nation ehehin üblich gewesenen sogenannten Census S. Martini (Filtsch János nagyszebeni lelkész Collectanei cz. gyűjteményében).

Siebenbürgische Provinzialblätter III. 1808. 254. l. — *Annalen* der Literatur. Wien, 1810. IV. 522. l. — *Trausch*, Schriftsteller-Lexikon III. 222. l.

Schedel *Ferencz*. L. *Toldy*.

Schedius *Kristóf*, ág. evang. lelkész, modori (Pozsonym.) származású; lelkész volt szülővárosában és 1660-ban Leopold császártól nemességet nyert. Midőn 1674-ben, mint megidézett, a pozsonyi vértörvényszék elé állt: aláírta azon térítvényt, mely a kiköltözésre kötelezte s ennek folytán az országból nejével és fiával kivándorolt Szászországba, Boroszlóba, majd Lengyelországban Bojanovban telepedett le, hol borral kereskedett. 1676-ban a téli félévre a jenai egyetemre is beiratkozott. Midőn hazájába visszatért, lelkészi hivatalát nem foglalhatta el; azért nyugalomba vonultan élt Modorban. — Munkája: *Ad Dnn. Patronos*, Parentem, Praeceptores, Commilitones, Valedictoria: Ann. M. DC. LXIX. die, Scholae patriae, tenore legum, sacro; in Consessu Procerum perorata. Posonii. — Klein és utána Haan még egy munkáját említik: Geistliche Himmelsleiter cz., ezt azonban nem ismerem.

Klein Nachrichten I. 231., 234. l. — *Haan*, Jena Hungarica. Gyulae, 1858. 25. lap. — *Szabó Károly*, Régi m. Könyvtár II, 232. l.

Schedius *Lajos (János)*, bölcseleti és jogi doktor, kir. tanácsos, a m. t. Akadémia

tiszteleti és igazgatósági tagja, a Kisfaludy-Társaság alelnöke, egyetemi tanár, előbbinek utóda, szül. 1768. decz. 20. Győrött; szülei jó házi neveléséről gondoskodtak; 13 éves korától fogva tanult, szülei 1782-ben a pozsonyi, 1787—88-ban a soproni lyceumba adták és bővebben kiművelte magát Göttingában (1788—91). Visszatérvén 1791. nov. hazájába, 1792. ápr. 20-án a philologia és aesthetika tanárává neveztetett ki a pesti egyetemen (a mi akkor protestáns emberre nagy kitüntetés volt), hol bölcseleti doktor lett és május 19. foglalta el tanszékét. 1793-ban a görög nyelvet is kezdte önként taní-tani, miután pedig 1806-ban e nyelvnek rendes tanszéke alapíttatott, azt folyton helyettesítette. A gróf Ráday Gedeon igazgatása alatt 1790-ben megalakult magyar szinésztársaságnak dramaturgja volt. 1796-ban az akkori erdélyi magyar társaság tagjává választotta, ugyanez évben és ismételve 1809-ben a pesti egyetem bölcseleti karának dékánja, 1835. rector volt; 1802. a göttingai, 1805. a jenai tudós társaságok tagja lett. 1806-ban I. Ferencz király által arany szelenczével ajándékoztatott meg tudományos érdemei elismeréseül. 1810-ben Bécsbe hivatott a hazai selyemtenyésztés ügyében tanácskozásra s a charchovi orosz akadémia tagja, 1816. a jótékony nőegylet titkára, 1826. a vakok intézetének igazgató tagja és 1830-ban királyi tanácsos lett. A m. tud. Akadémia mindjárt első nagygyülésén (1831. február 15.) megválasztotta tiszteleti és két évvel halála előtt (1845.) igazgató tagjává, hol mint szakértőbiráló fejtett ki nagy munkásságot. A Kisfaludy-Társaság 1841. márcz. 16. tagjává és 1842. január 22. alelnökévé választotta, a társaság 1841. és 1843. közülését ő nyitotta meg elnöki beszéddel. A pesti evangelikus népiskola és gymnasiumnak (melyet az ő buzgólkodása mellett állítottak fel) huszonnégy évig (1811—1834) volt felügyelője s részletes tantervet dolgozott ki az országnak összes evangelikus középiskolái számára. A magyar irodalom iránt lelkesedett. Alig hogy Göttingából hazatért, szövetkezdett barátjával Kármán Józseffel, hogy az Urania megalapitásával (1794) előkészítse egy irodalmi központ megteremtését. Kazinczy Ferenczczel évtizedekig összeköttetésben és levelezésben maradt. És mikor Kisfaludy Károly megalapította az Auróra-kört, ennek is tisztelt, tekintélyes tagja volt és több megye táblabirája. 1841-ben részt vett a bonni tudósok gyülésében. 1842. május 21. ülték az egyetemen az összes tanári kar és sok tanítványa részvételével 50 éves jubileumát. Meghalt 1847. nov. 12-én Pesten. Toldy Ferencz tartott fölötte emlékbeszédet 1848. febr. 28. az Akadémiában; 1902. febr. 9. Heinrich Gusztáv tartott emlékére beszédet a Gyulai-serleggel az ünnepi lakomán. — Czikkei az Urániában (I. 1794. A vallás szeretetreméltó volta); a pozsonyi Musen-Almanachban (1801. költ.); a Zeitschrift von und für Ungernben (I. 1802' Ueber den ungar. Historiographen Georg Pray, Ueber die älteste Druckschrift in ungarischer Sprache, II. Ankündigung eines Plans von den beyden königl. Freystädten Ofen und Pest, III. 1803. Etwas über den Zustand der ungarischen Finanzen im Anfange des XVI. Jahrhunderts, Allgemeine Ansichten der Oberfläche des Landes von Ungern, Das älteste Document in ungarischer Sprache, IV. Nähere Nachrichten über den Geschichtschreiber Ludwig Tubero, V. 1804. Die Unrichtigkeit der Benennung Ober- und Nieder-Ungern, VI. 1804. Berichtigung der Beschreibung der Cisterzienser Abtei Zirz, Etwas zur Geschichte der Tronbesteigung Wladislaus II.); az Onomasticon . . . palatini Josephi Pestini anno 1805. Budae czímű munkában (német költemény); a Crusius Lexiconában (Bécs, 1804. IV. r. 1. kötet. A magyarországi posta törté-

nete); a Vaterländische Blätterben (Wien, 1811. I. Weitere Aufklärungen über die Versuche mit der Anpflanzung der Baumwollenstaude in Ungarn, II. Ueber die richtige Angabe des Flächeninhalts von Ungarn); a Tudományos Gyűjteményben (1817. I. A nemzetiségről, II. A Pestalozzismus ellen való észrevételekről); a Vaterländischer Almanachban (1821. Albrecht Dürer, der Alte, ein Beitrag zu seiner Lebensgeschichte); az Österreichisches Archivban (II. 1832. Albrecht Dürer. Ein Beitrag zu seiner Lebensgeschichte); az Aurorában (1822. A szépség tudománya); a Kisfaludy-Társaság Évlapjaiban (III. 1841—42. Beszéd, melylyel az V. köz ülést megnyitotta, VI. 1842—43. Beszéd, mellyel a VI. közülést megnyitotta); a Jahrbuch des deutschen Elements in Ungarnban (1846. Albrecht Dürer. Ein Beitrag zu seiner Lebensgeschichte). — Munkái: 1. *Der dankbare Jüngling*. Pressburg, 1782. — 2. *Ode* an Stefan Sabel, verdienstvollen Conrector der evang. Schulen zu Pressburg an seinem glücklich erlebten Namensfeste im Namen seiner Mitschüler gesungen 1783. Pressburg. — 3. *Dem Herrn Jonathan Wietoris*, Rector und Prof. am evang. Gymnasium zu Oedenburg. Oedenburg, 1787. — 4. *Commentatio* de sacris opertis veterum christianorum, sive de disciplina, quam vocant, arcani. A venerab. ordine theologorum in certamine literario civium academiae Georgiae Augustae a. 1790. praemio ornata. Göttingae, 1790. — 5. *Allgemeines Verzeichniss* der inländischen Bücher, welche auf dem Pester Josephi-Markt des 1798. Jahres entweder ganz neu gedruckt, oder verbessert, oder sonst wieder aufgelegt, erschienen sind, auch künftig noch herauskommen sollen. Pest. — 6. *Ugyanaz*. U. ott, 1799. — 7. *Ugyanaz*. U. ott, 1800. — 8. *Literarischer Anzeiger* für Ungarn. U. ott, 1798. és 1799. — 9. *Szabad királyi Pest* városának nemes gondolkozású lakosihoz egy némely emberszerető polgár. A jég meg-indulásával támadott víz-áradásnak alkalmatosságával. 1799. U. ott. (Névtelenül.) — 10. *Domin. Franc. Jos., Beschreibung* der besten Art electrischer Lampen und ihres Gebrauchs. Aus dem Lateinischen übersetzt und mit eigenen Anmerkungen vermehrt. U. ott, 1800. Egy táblá rajzzal. — 11. *Freudenchor* zur Feyer der höchst glücklichen Vermählung Sr. k. Hoheit Joseph Anton Erzherzogs v. Oesterreich-Ungarn mit Ihrer k. Hoheit Alexandra Pawlowna Grossfürstin von Russland bey Höchstdero erwünschter Ankunft in dem k. städt. Ofner Theater feyerlich abgesungen. In Musik gesetzt von Raymann. Ofen, 1800. — 12. *Kantate* zur Feyer der höchst erfreulichen Entbindung Ihrer kais. Hoheit Pawlowna Grossfürstin von Russland... In Musik gesetzt von Johann Spech. Pest, 1801. — 13. *Danzer, I. C., Systema* generale stenographiae Samuelis Taylor... ad linguam latinam accomodavit... U. ott, 1802. (Latin nyelvre fordították Schedius és Halitzky András.) — 14. *Allgemeines Verzeichniss* der inländischen Bücher, welche seit dem Jahre 1800 bis auf den Pesther Josephi Markt des 1802. Jahres entweder ganz neu gedruckt, oder verbessert, oder sonst wieder aufgelegt erschienen sind. Ugyanott, 1802. — 15. *Vollständiger Unterricht* über die vortheilhafteste und leichteste Art des Seidenbaues für das Königreich Ungarn. 1. Abth. Von der Maulbeerbaumzucht. U. ott, 1802. — 16. *Plan* zu einer ungrischen Gesellschaft für Naturkunde, Oekonomie und Medicin. U. ott, (1802. Névtelenül). — 17. *Zur Säcularfeyer* der vor einem Jahrhundert von Leopold I. allergnädigst ertheilten Bestätigung und Erneuerung aller Freyheiten und Rechte der k. Freystadt Pesth, am 28. Oktober 1803. U. ott. (Költemény). — 18. *A szánta ördög*. Elmefuttató könyv, az olvasást kedvellőknek

franczia nyelvből magyarra fordíttatott. U. ott, 1808. (Le Sage munkája Sch. által fordítva). — 19. *Cantate* zur frohen Feyer des hohen Namensfestes Sr. königl. Hoheit Josephs Erzherzogs von Oesterreich, Palatinus des Königreichs Ungarn den 19. März 1804. Nach der Musik von Franz Xav. Süssmeyer. U. ott. — 20. *Patriotische Worte* an Ungarns Adel. Aus dem Ungarischen übersetzt von L. von Sch. U. ott, 1809. (Kisfaludy Sándor Hazafiui Szózatának ford.). — 21. *Die Schule* der evang. Gemeinde A. C. in Pest. U. ott, 1816. (Névtelenül). — 22. *Ueber die von dem wohlthätigen Frauen-Verein* in Pest gegründete Erwerbs Anstalt oder das Versorgungshaus für arbeitswillige Arme. U. ott, 1816. — 23. *Compendiaria* graecae grammatices institutio, in usum seminarii Patavini olim edita, nunc novis curis emendata atque aucta. Budae, 1818. — 24. *Oratio*, qua viro excell. ac illustr. Josepho de Ürmény, VI. id. Jun. 1825. vita pie functo justis exequiarum solennibus a regia literarum universitate Vngarica rite persolutis, parentavit. U. ott, 1825. — 25. *Pricipia* philocaliae, seu doctrinae pulchri, ad scientiae formam exigere conatus est. Pestini, 1828. (Ism. Hazai és Külföldi Tudósítások 1828. II. 6. sz.). — 26. *De notione* atque indole organismi, tamquam principii monarchici per universam naturam vivam vigentis, commentatio. Budae, 1830. — 27. *Charte* des Königreichs Ungarn, seiner Nebenländer und Siebenbürgens. Pest, 1838. — 28. *Uebersicht* der Gebirge, Flüsse, Strassen und vorzüglichsten Ortszeichen zur Charte des Königreichs Ungarns und Siebenbürgens gehörig. U. ott, 1838. — 29. *Karte* des Königreichs Ungarn, der Königreiche Croatien, Slavonien, Dalmatien, des Grossfürstenthums Siebenbürgen, des Küstenlandes und der Militärgränze. 9 Blätter. U. ott, 1833—36. (Blaschnek Sámuellel együtt. 2. durchgehends umgearbeitete, auf astronomische Bestimmungen gegründete und dem gegenwärtigen Zustande des Landes entsprechende Ausgabe, nebst dem Königreich Galizien und dem Gebiet von Krakau, sowie den angrenzenden Theilen des österreichischen Kaiserstaates Maasstab 1: 469,472. Gezeichn. von Rauchenfels v. Steinberg. 9 Blätter. U. ott, 1847—49. (Ezen magyar czímmel is: Magyarország, Horvát, Tót, Dalmát és Erdélyországok, a tengermellék, katonai határőrvidék földképe. Ism. Hasznos Mulatságok 1833. I. 6., 7. sz., Társalkodó 1833. 117. sz.). — Levelei Kazinczy Ferenczhez 1806-tól (Kazinczy Ferencz Levelezése IV—XVI.). Révay Miklós is barátja volt és vele is levelezett, tanusítják ezt Révaynak 1796—1802-ben hozzá írt 40 levele, melyek a m. tudom. Akadémia levéltárában vannak; német levele Littrow Józsefhez. Pest, 1832. nov. 25. (Irodalomtört. Közlemények 1907. 120. l.). — Arczképe: rézmetszet A. P. Eisentől (Engel, Joh. Christ., Geschichte des ungrischen Reichs und seiner Nebenländer. Halle, 1801. III. kötetében); Ensle rajzolta, Ehrenreich metszette.

Hadi Történetek 1791. IV. 182. l. — *Magyar Hirmondó* 1792. I. 763. l., 1801. II. 678. l. — *Allg. Literatur-Zeitung* 1804. III. 153. — *Zeitschrift* von und für Ungern VI. 1804. 383. l. — *Katona*, Historia Critica XLI. 690. l. — — *Tudom. Gyűjtemény*. 1820. IV. 48. l. — *Status Praesens* 4., 29. l. — *Philosophiai pályamunkák*, I. 1835 185. l. — *Fejér* Historia Academiae 161. — *Oesterreichische National Encyclopaedie* IV. 512. l. — *Jachwitz Christoph*, Worte des Dankes . . . zur glücklichen Wiedergenesung Sr. Hochwohlgeb. Herrn L. von Schedius. Pesth, 1837. — *Kisfaludy-Társaság Évlapjai* III. 9., 25. l. *Uj Folyam* 66. l. (Heinrich G. beszéde). — *Kis János* Emlékezései I. 102. l. — *Ponori Thewrewk József*, Magyarok születésnapjai. Possony, 1846. 125. — 1847. *Pesti Hirlap* 984. sz., *Prot. Egyház és Isk. Lap* 47. sz., *Jelenkor* 92. sz., *Nemzeti Ujság* 591. sz. — *M. tud. társ. Évkönyve* VIII. 100. l. (Toldy F. — *M. tud. társ. Névkönyve* 1848. 93. l. — *M. Akadémiai Értesítő* 1848. 54. l. (Toldy F.) — *Tavassy Lajos*, Neveldei Emléklapok. Pest, 1848. 107. 150. l. — *Társalkodó* 1848. 11. sz. (Toldy F. gyászbeszéde). — *Emlékezések* néhai

idősb Schedius Lajos János halotti tiszteletére. Pest, 1848. — *Ujabb kori Ismeretek Tára* VI. 172. l. — *Pauler Tivadar*, Egyetem rectorai és cancellárjai. Pest, 1856. 20. l. és a Budapesti egyetem története. Bpest, 1880. — *Kertbeny, K. M.*, Silhuetten und Reliquien. Prag, 1863. — *Toldy Ferencz*, M. Költészet Története Pest, 1867. 416. l. és Összes munkái V. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai X. 85. l. — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XXIX. 149. l. — *Figyelő* I—III., V—VI., VIII., IX. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Ferenczy és Danielik*, Magyar Irók Névtára. Pozsony. 1876. 347., 407. l. — *Kőrösy László*, Rumy élete. Bpest, 1880. 34. l. — *Doleschall E. A.*, Das erste Jahrhundert aus dem Leben einer hauptstädtischen Gemeinde. Bpest, 1887. — *Petrik* Bibliogr. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 980. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1896—97., 1901. — *Vasárnapi Ujság* 1902. 7. sz. arczk., — *Budapesti Hirlap* 1902. 43. sz. (Heinrich G., Sch. emlékezete) és gyászjelentés.

Schedius *Lajos*, kuriai bíró, pozsonyi származású, Sch. Lajos m. kir. helytartótanácsos, bölcseleti és jogi doktornak, ki 1857. okt. 27. meghalt Pozsonyban 61. évében, és Kochmeister Paulinának fia, előbbinek unokája volt. Sch. előbb mint ügyvéd, később Erdélyben, mint a nagyszebeni törvényszék elnöke, majd mint a kir. tábla és a kir. kuria birája és 1886—88-ban az igazságügyi miniszterium kodifikáló osztályának behivott jogtudósa és több jeles törvényjavaslatot kidolgozó tagja működött; nevezetesen Szilágyi Dezső minisztersége alatt Sch. dolgozta ki a büntető eljárás törvényjavaslatának 2. fejezetét: az esküdtbiróságok előtti főtárgyalásról és a nyomtatvány útján elkövetett bűncselekmények esetében való eljárásról. Az 1893—94. bűnvádi perrendtartást szerkesztő bizottság tanácskozásait vezette; kisebb munkái: a Btk. 1892. novelláját és ennek indokolását, valamint a büntetőbírói ügyviteli szabályokat dolgozta ki. 1886—94-ig az igazságügyminiszterium igazgatási tennivalóiban is kiváló részt vett. Meghalt 1898. szept. 30. Budapesten. — Munkája: *Törvényjavaslat* a bűntettekről és vétségekről szóló büntető törvény-könyv némely határozatainak módosításáról. Előadói tervezet. A magyar királyi igazságügy-miniszter megbizásából készítette. Bpest, 1890.

Budapesti Hirlap 1898. 273. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1898. 41. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 980., II. Pótkötet 1904. 569. l. — *Petrik*, *Magyar Könyvészet* 1886—1900. 740. l. — *Jogtudományi Közlöny* 1898. 40. szám. (Balogh Jenő).

Schedt *Károly*, r. kath. plébános, szül. 1807. nov. 8. Székesfejérvárt, 1830. nov. 11. misés pappá szenteltetett fel; három hónapig volt segédlelkész; azután püspöki papnevelő-intézeti aligazgató és tanár, szentszéki ülnök Székesfejérvárt, 1844-től pedig plébános Etyeken (Fehérm.), hol 1873. nov. 16-án meghalt. — Munkája: *Keresztjáró* alkalmi egyházi beszéd az áldásról. Hirdette: a Székesfejérvári külvárosi templomban . . . . pünkőst hó 17-kén 1841. Székes-Fejérvár.

Schematismus cleri Albaregalensis 1862. 142. l., 1874. 128. l.— *Petrik* Bibliogr.

Schédy *József*, nagy-prépost és választott püspök, szül. 1750-ben Szakolczán; 1774-től theologiai tanár volt Nyitrán, majd divéki és nagy-bossányi plébános, 1802. nyitrai kanonok, 1824. nagyprépost és vál. prisztinai püspök. Meghalt 1829-ben. — Munkája: *Pohrebne Kázany*, ktere z priležitostú slawnich exequii, a nebožto pohrebneho Nástrogù Oswiceneho Pana, P. Berény Ferencza z Karancs Berényu, Slawneho Zamku Bodok a w Laszkári Pána Dedicnehneho. Dne 4-teho Mesica Rigna Roku bežiho 1785-teho w Kaplnce Laszkárszkeg pri pritomnosty mnohich wznessenich Panu, Posluchacžuw ustne predložil. Pozsony, 1786. (Perényi Ferencz gróf temetésén mondott tót beszéd).

Petrik Bibliogr. — *M. Sion*. 1889. 383. l.

Schédy *Sándor*, gyógyszerész és szerkesztő, szül. 1831. aug. 19. Borostyánkőn, (Vasm.), hol atyja Sch. István, Battyány Kázmér uradalmának tiszttartója volt; Kisbéren (Komáromm.) nevelkedett; tanult

a tatai, győri és székesfejérvári gymnasiumban. 1846. szept. 28. a gyógyszerészi pályára lépett; az alaptudományokat Kautz Gyula győri gyógyszertárában sajátította el és a gyakornoki vizsga letétele után még két évig gyakornokoskodott Kautz gyógyszertárában; azután Matta László budapesti gyógyszertárában egy évet töltött. Egyetemi két évi tanfolyam után 1855-ben nyert gyógyszerészi oklevelet; két évi segédeskedése után kibérelte a promontori gyógyszertárt. 1872-ben alakította az országos gyógyszerész-egyletet, melynek titkára és jegyzője volt. Meghalt 1902. aug. 18. Budapesten. — Czikkei a Magyar Sajtóban (1861. 273. sz. a Gyógyszerészi Hetilap előrajza); a Gyógyszerészi Hetilapban (1864—1865. A személyhez kötött gyógyszertárakról, 1866—67. A testvérhaza t. gyógyszerészközönségéhez, Ügyeink, Javaslati tanácsadásunk, Ügyeink az új aerában, 1868. Válasz egy megyei főorvos úrnak, Válasz Rupertus úrnak, 1870—71. Ügyeink és könyvism., 1872. Az országos gyógyszerészegylet alapszabály-tervezete, 1873. Visszapillantás az elmult évre, A szakmunkát illető tárgyak a világtárlaton, 1874. A gyógyszerészek megválasztása körül fölmerült újabb botrányos eset stb.) — Munkái: 1. *A magyar gyógyszerészetre* vonatkozó törvények és rendeletek gyűjteménye, tekintettel a hazai gyógyszerészek reformtörekvéseire. A «Magyarországi Gyógyszerész - Egylet» megbízásából összeállította és magyarázattal, valamint betűrendes tárgymutatóval ellátta. Bpest, 1887., 1893. (Rohrbach Antallal együtt. I. 1857—87., II. 1888—1892.) — 2. *Kommentár* a «Magyar Gyógyszerészkönyv» 2. kiadásához. Budapest, 1891. (Csulak Lajossal együtt.) — Szerkesztette a Gyógyszerészi Hetilapot 1862. január 2-tól, 1899-től Új Gyógyszerészi Rendeletek havi melléklettel, és a Gyógyszerészek Naptárát 1865-től Budapesten.

Szinnyei Könyvészete. — *Schédy Sándor*, Gyógyszerészi Hetilap Monographiája. B.-pest, 1896. — *Gyógyszerészi Hetilap* 1902. 34. sz. arczk. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1907. Bpest, 740. l.

Scheer *Bernát*, casinói titkár Baján. — Munkája: *A bajai kereskedelmi casino* monografiája az ezredéves jubileumi kiállítás alkalmára és ezen casino 40 évi fennállásának emlékére. Baja, 1896.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Scheff *Gottfried*, orvosdoktor, gyakorló-orvos, szül. 1845. jan. 8. Pesten, hol középiskoláit végezte, 1863-tól a bécsi egyetemen orvosi tanulmányokat hallgatott és 1868-ban orvosdoktorrá avatták; azonnal a bécsi általános kórházban másodorvos és assistens lett, hol 1875-ig működött, midőn a katonai tiszti orvosi szolgálatba lépett. Jelenleg szolgálaton kívüli gyakorlóorvos Bécsben. — Sok orvosi czikke jelent meg a bécsi és más külföldi szaklapokban. — Munkái: 1. *Lehrbuch* der Krankheiten des Rachens, der Nase und ihrer Nebenhöhlen, ihre Untersuchungen und Behandlungsmethoden. Berlin, 1886. — 2. *Ueber das Empyem* der Kieferhöhle und seinen dentalen Ursprung. Wien, 1891. — 3. *Der Weg* des Luftstromes durch die Nase. U. ott, 1896.

Eisenberg, Ludwig, Das geistige Wien. Wien, 1893. II. 406. l. — *Pallas Nagy Lexikon* XIV. 931. l.

Scheff *Gyula*, orvos- és sebészdoktor, előbbinek testvéröcscse, szül. 1846. nov. 16-án Verseczen. Gymnasiumi tanulmányait Temesvárt, Szegeden és Pesten végezte; az orvosi tudományokat a bécsi egyetemen hallgatta, hol 1872-ben orvos- és sebészdoktorrá avatták. 1880-ban a bécsi egyetemen a fogászat magántanára lett. Bejárta a külföldi szakiskolákat is. Igazgatója a bécsi egyetem fogászati ambulatoriumainak; levelező tagja a svéd- és norvégországi fogorvosok egyesületének és tiszteleti tagja a bécsi német fogorvosok egyletének. — Számos czikket

közölt a Pester medicin.-chirurg. Pressen kívül a bécsi és más külföldi orvosi lapokban. — Munkái: 1. *Lehrbuch* der Zahnheilkunde für praktische Aerzte und Studirende. Wien, 1884. (2. kiadás.) — 2. *Die Replantation* der Zähne. Eine historische und experimentelle Studie. U. ott, 1890. — 3. *Handbuch* der Zahnheilkunde. U. ott, 1891—93. Négy kötet.

Eisenberg, Ludwig, Das geistige Wien III. 409. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 932. l.

Scheff *László,* jogi doktor, ügyvéd és rendőrkapitány, előbbinek testvéröcscse, szül. 1848. febr. 12. Temesvárt, hol a gymnasiumban tanult, azután Szegeden folytatta középiskolai tanulását és Pesten végezte. Ugyanitt az egyetemen a jogi pályára lépett és 1874. a jogi doktori, 1875. az ügyvédi oklevelet megszerezte s Budapesten ügyvédi irodát nyitott. Azonban alig kezdte meg működését, Boszniába kellett mennie; itt részt vett Dolnje Tuzla megszállásában és több ütközetben mint tartalékos hadnagy és később mint főhadnagy. A hadjárat után a közigazgatási pályára lépett és jelenleg a bpesti államrendőrségnél mint rendőrkapitány működik. 1896-ban nőül vette Wolf Ella festőnőt, Wolf Gerzsón történetíró leányát (szül. Bécsben 1867. jún. 16-án). A rendészet terén kiváló szakíró. A Pallas Nagy Lexikonába a rendészet körébe vágó czikkeket írta.

Pallas Nagy Lexikona XIV. 932. l.

Scheffer *Sándor,* jogi doktor, ügyvéd, szül. 1858. márcz. 15. Zombán (Tolnam.), hol atyja kereskedő és földbirtokos volt. Nevelők tanították, ezek közül egyik Keszler József, az író volt, és a gymnasium négy alsó osztályát mint magántanuló végezte s ez alatt megtanulta a franczia és angol nyelvet; az V. és VI. osztályt Pécsett, a VII. és VIII.-at Budapesten az állami kath. főgymnasiumban, az I. évi jogot Bécsben, a többit Budapesten végezte. Szünidejét utazással töltötte; bejárta nyugoti Európát és Svájczot, legtöbbet Olaszországban tartózkodott, hol az olasz nyelvet is elsajátította. A joggyakorlatot a fővárosban és Szabadkán folytatta. 1882-ben ügyvédi oklevelet nyert; még azon évben Dunaföldvárt ügyvédi irodát nyitott, ezt 1904-ben Budapestre helyezte át. A zene terén is működött, a melyen mint zeneszerző és kitünő zongorázó tett bel- és külföldön nyilvános fellépéseivel hírnévre szert. Magyar népdalait Rátkay László népszinműveiben énekelte Blaháné. Zeneszerzeményei: a «Távuszás» keringő stb. megjelentek Rózsavölgyinél Budapesten. — Zenekritikáin kívül, melyek a Szabadkai Közlönyben jelentek meg, czikke az Ország-Világban (1900. Dalmáczia partjain).

Ország-Világ 1900. 12. sz. arczk. és önéletrajzi adatok.

Scheffer *Vilmos,* jogi doktor, akadémiai jogtanár, somorjai (Pozsonym.) származású, hol atyja Sch. Theophil városi főjegyző, anyja Kehrn Katalin volt. Pozsonyban tanult, hol az 1860—61. tanév második felében helyettes, 1861. decz. 7-től rendkívüli, 1870. jan. 30-tól rendes tanár volt. Jelenleg alügyész Pozsonyban. — Munkái: 1. *Bánya jog,* a pozsonyi joghallgatók számára. Pozsony, 1865. 4rét 83 lap. (Kőnyomat.) — 2. *Büntető jog* és büntető eljárás. U. ott, 1865. 4rét 153 lap. (Kőnyomat.) — 3. *Jogbölcselet.* U. ott, 1875. (Kőnyomat.)

Ortvay Tivadar, Száz év egy hazai főiskola történetéből. Bpest, 1884. 142. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Scheftsik *István,* okleveles gyógyszerész és fürdőtulajdonos Szolnokon. — Munkája: *A szolnoki Szent István fürdőház* ismertetése. Pest, 1869.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schehovics *Lajos,* orvosdoktor, kassai származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medico-practica de cancro uteri. Vindobonae, 1841.

Szinnyei Könyvészete.

Scheiber *Endre.* — Munkái: 1. *A kereskedelmi oktatás* reformja. Budapest, 1904. — 2. *Az új gabonavámok* analyzise. U. ott, 1904. — 3. *Magyar közgazdasági politika.* Közös vámterület. Önálló vámterület. Magyar vámterület. U. ott, 1905.

M. Könyvészet 1904., 1905.

Scheiber *Márton*, izraelita tanító. — Munkája: *Bibliai történet*, izraelita népiskolák számára. Losoncz, 1887.

Petrik, Magyar Könyvészet. 1886—1900. Bpest, 1907. 740. l.

Scheiber *Sámuel H.*, orvosdoktor, fővárosi idegorvos, volt bukaresti egyetemi tanár, szül. 1834-ben. Az orvosi tudományokat Bécsben tanulta, hol 1859-ben orvosdoktori oklevelet nyert és egyik nagy kórházban mint alorvos működött. Két év mulva Bécsből 1862-ben Jassyba, onnét 1864-ben Bukarestbe (Románia) hívták meg, hol később az orvosi egyetem tanára lett. A modern orvosi tudományok egyik alapvetője volt Romániában. 1873-ban komoly mocsárláz miatt kénytelen volt Romániát elhagyni és csak 1875-ben kezdte meg újra praxisát Székesfejérvárt, honnét 1882-ben Budapestre jött és itt leginkább a neuropathologia és elektrotherapia terén működött. Meghalt 1906. május 6. Budapesten 72 éves korában. — Czikkei a Gyógyászatban (1861. Az ember és a melegvérű állatok légzése); az Orvosi Hetilapban (1861. A térdkalács előtti nyákerszények boncztanáról és a térdkalács-vízdagról, 1862. A Függér Botalli-féle vezetékének megfelelő betömülési eset, 1865. Az agybujakór három esete, 1873. A pellagráról, 1874. Romániában észlelt lepraesetekről); a Pester Med.-Chirurg. Presseben (1874. Die Pellagra); a Természettudományi Közlönyben (1879. Az orvosi tudomány haladása és népszerűsítésének szüksége, 1881. Magyarország lakóinak középtermetéről, 1890. Az agoraphobiáról, 1894. Az emlékező tehetségről, 1899. Az elektromos fürdőkről, 1900. A musculus sternocleidomastoideus anatomiájához). — Munkái: 1. *A kettős torzszülés* boncztana. Pest, 1870. Négy kőnyom. ábr. (Értekezések a term.-tud. köréből. II. 7. sz. Németül és ruménül is.) — 2. *Észrevételek* Lenhossék tanár úr «A koponyaisme» cz. könyvére. Bpest, 1876. (Különnyomat az Orvosi Hetilapból.) — 3. *A villamos áram* hatásáról és az elektrotherapiával elérhető eredményekről. B.-pest, 1897. (Klinikai Füzetek VII. 3.) — 4. *A tabes—syphilis-kérdés* és Virchow állásfoglalása. U. ott, 1898. (Különny. a Gyógyászatból; németül a Pester Mediz.-chirurg. Presseben.) — 5. *A pellagra.* U. ott, 1898. — 6. *Az emlékező tehetség* rendellenességeiről. U. ott, 1898. (Különnyomat a Gyógyászatból.) — 7. *A spleniusgörcs* által okozott torticollis egy esete. U. ott, 1898. (Különny. a Gyógyászatból.) — 8. *A pellagra-betegség.* U. o., 1899. (Különny. a Természettudományi Közlönyből.) — 9. *A circularis elmezavar* esete naponta alternáló typussal. U. ott, 1900. (Különny. a Gyógyászatból.)

Szinnyei Könyvészete. — *Oláh Gyula*, Az egészségügyi személyzet Magyarországban. Bpest, 1876. 118. l. — *Budapesti Hirlap* 1906. 125. sz. — *Pesti Hirlap* 1906. 125. sz. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900. Bpest, 1907. 740. l.

Scheich *László*, m. kir. honvédszázados, szül. 1854. jan. 21. Krassó-Szörénymegyében; az algymnasium végeztével, magánuton gépszerkesztő, illetve gépépítészszé képezte ki magát. 1875. és 1878-ban a budapesti műegyetemen vizsgázott, miközben 1876-ban besoroztatott a 16. honvédzászlóaljhoz. 1878-ban a Ludovika Akadémia tisztképző-tanfolyamának végeztével mint hadapród a szabadságolt állományba lépett. 1879-ben szab. áll. hadnagygyá neveztetett ki. 1886-ban tényleges szolgálatba bevonult a fegyverzeti bizottsághoz, 1887—88. a csász. és kir. tüzér tűzszerészeti tanfolyamot hallgatta a bécsi Arsenalban s a bécs-ujhelyi

laboratoriumban. 1888-ban tart. főhadnagygyá léptetett elő. 1889—91-ig mint ideiglenes elnök a honv. főszerbizottságot vezette Pozsonyban. 1891. és 1892-ben a budapesti fegyver- és gépgyár-részvénytársaság műszaki igazgatója volt, hol a fegyver- és tölténygyártás terén kiváló érdemeket szerzett, 1892-től mint a központi fegyvertár IV. (lőszer) osztályvezetője a csepeli lőszergyárban működik, hol 1893-ban tartalékos századossá neveztetett ki, majd 1894-ben a honvéd h. alk. állományába lépett át és azon év nov. 1. óta I. oszt. százados és a honvéd központi fegyvertárnál alkalmaztatott. — Czikkei a Ludovika Akadémia Közlönyében (1888. Az 1888. évi mintájú hadipuskák és ennek előnyei, A lőpornak gyártása, egy táblával, 1890. Idegen ismétlő-puskák szemben a mienkkel.)

Ludovika Akadémia Közlönye 1899 688. l. — *M. kir. Honvéd-Évkönyv* 1904. 280. l.

Scheidenberg *Antal*, gyógyszerésznövendék, nagybányai származású. — Munkája: *Gyógyszeres értekezések* a jegesített fojtósavas ezüstagról. (Nitras argentici crystallisatus) és a hamany vasany kékletről (cyanuretum kalii ferratum.) Pest, 1834.

Szinnyei Könyvészete.

Scheidhauer *János Károly*, tanuló Sopronban. — Munkája: *Onomasticon*, quod honori Adami Farkas, dum faustum nominis ejus diem 9. calend. Jan. 1778. festa laetitia celebrarent, consecrarunt fidei eiusdem devotissimi discipuli. Soproni. (Költemény.)

Petrik Bibliogr.

Scheidner *György*, bölcseleti doktor, Jézus-társasági áldozópap és tanár, szül. 1655. aug. 4. Hartbergen (Stájerország), 1678. okt. 21. lépett a rendbe; Kassán tanította a grammatikát, a humaniorákat és a bölcseletet. Miután több hivatalt viselt, meghalt 1716. május 10. Nagyszombatban. — Munkái: 1. *Hebdomas* Regni Hungariae per septem Regni saecula distributa. Leutschoviae, 1695. — 2. *Mariophili* De Festis Marianis Selectiores Qvestiones & Observationes, Ex Sacrorum Patrum, aliorumque Scriptorum monumentis depromptae, Ac Illustr. Dno Comiti Georgio Csáki de Keresztszegh, Dum in Alma Episcopali Universitate Cassoviensi Suprema . . . Philosophiae Laurea insigneretur, Promotore. 1696. (U. ott.) — 3. *Problemata* Oratoria Laureato Honori Illustr. Rev. ac Excell. DD... Philosophiae Neo-Magistrorum Cum In Alma Episcopali Universitate Cassoviensi Soc. Jesu suprema ejusdem Philosophiae Laurea . . . solenni ritu condecorarentur... 1696. U. ott. — 4. *Libellus* ad devotionem. Tyrnaviae, 1721.

Katona, Historia Critica XXXVI. 760. l. — *Stoeger*, Scriptores 312. l. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár II. 499., 499. l. — *De Backer-Sommervogel*, Biogr.-Bibliogr. VII. 784. h.

Schein *Mór*, orvosdoktor, a bőrgyógyászat és fénykezelés (radiotherapia) orvosa Budapesten, szül. 1864. nov. 2. Trsztenán (Árvam.); a gymnasiumot Pozsonyban, egyetemi tanulmányait Bécsben végezte, ott szerezte 1889. május 18. orvosdoktori oklevelét. A bőrgyógyászatban Kaposi bécsi egyetemi tanárnál és Török Lajos budapesti egyetemi magántanárnál nyert kiképeztetést. 1906 július óta à kerületi általános munkás betegsegélyző pénztárnak rendelő orvosa Budapesten. — Czikkei a Wiener Klinische Wochenschriftben (1892. Über das Wachsthum der Haut u. der Haare des Menschen, 1895. Über das Wachsthum des Fettgewebes, 1898. Anregung der Milchsecretion durch Massage der Bauchdecken, 1903. Über die Entstehung der Glatze, Zur Frage der Entstehung der Glatze, 1904. Impfung unter rotem Licht, Knöpfelmacher V.-vel, 1905. Die Behandlung der Condyloma acuminatum mittels Erfrierung); a Wiener medicinische Wochenschriftben (1894. Über Knochenkernbildung und Ovo-

fication des Knorpels, 1895. Das Schilddrüsensekret in der Milch, 1902. Die Radiotherapie und Actinotherapie der Hautkrankheiten, Török Lajossal, 1907. Lokalisation der vom weiblichen Geschlechtsorganen ausgehenden haematogenen Hauterkrankungen, Theorie der Milchsecretion); a Gyógyászatban (1897. A szakáll képződésének okairól, A szakáll rendellenes fejlődésének esete, Polioencephalitis superior chronica, 1898. Az ember szőrzete, 1900. Összehasonlító megfigyelések az emlős állatok és az ember bőrének és szőrének növéséről, 1901. A bőrbetegségek megfigyelése és kórismézése, 1902. Scleroma, rhinoscleroma, A kopaszság keletkezéséről, Az acne vulgaris gyógykezelése Röntgensugarakkal, Török Lajossal, 1903. Új lámpa fénysugarakkal való kezeléshez, dr. Török L.-al, A hónaljszőr fejlődése és a mellizmok veleszületett hiánya, 1904-ben. A bőrrák kezelése Röntgensugarakkal, dr. Törökkel, Spina bifida occulta és hypertrichosis sacralis, Röntgensugarak a bőrgyógyászatban, Az erythema exsudativum multiforma és nodosum összefüggése episcleritissel, 1905. A condyloma acuminatum fagyasztással való gyógykezelése, A berlini Röntgencongressus, 1906. Női nemi szervekből kiinduló bőrbajokról, Az orvosi szakok mívelése hazánkban, Bőrrák Röntgenkezelése és operativ gyógykezelése); a Pester medicinisch-chirurgische Presseben (1897. Über die Ursachen der Entwicklung des Bartes, Ein Fall von abnormer Entwicklung des Bartes, Ein Fall von symmetrischen Lipomen, Lévai J.-vel, 1899. Über das Naftalan, Sculddruse und Klimaterium, Über die Furchen- und Faltenbildung im Gesicht des Mannes und des Weibes, Über eine mit Pigmentbildung und Pigmentschwund sowie mit Atrophie einhergehende Hautkrankheit, 1900. Über das Wachsthum des Fettgewebes, 1902. Scleroma nasi et digiti medii sui, 1903. Eine neue wirksame Lampe für lichttherapeutische Zwecke, dr. Törökkel, Realismus im Alterthum, 1904. Spina bifida occulta und Hypertrichosis sacralis, Der Zusammenhang des Erythema exsudatio multiforma und nodesum und Epicleritis, 1905. Roentgenstrahlen in der Dermatologie, 1907. Fälle von Stillstand und relativem Zurückbleiben des Flächenwachsthums der Haut, Ein Fall von Hidrocystom); az Orvosi Hetilapban (Szemészet 1898. Keratosis conjunctivae, dr. Mohr Mihálylyal, Válasz Fejér Gyula dr. úrnak, Mohr M.-al, Bőrbetegségek kezelése Röntgen-fénynyel és Finsen módszere szerint); a Klinikai Füzetekben (1906. A tejsecretio elmélete); az Archiv für Dermatologie und Syphilisben (1900., 1902. és 1904.); a Budapesti Orvosi Ujságban (A női nemi szervekből kiinduló, haematogen úton terjedő bőrbajokról). — Munkái: 1. *A syphilis* gyógykezelése. Budapest, 1898. (Klinikai Füzetek VIII. 8.) — 2. *A jodipin.* U. ott, 1900. (Klinikai Füzetek X. 6.) — 3. *Das Haarkleid* des Menschen. U. o., 1898. (Különny. a Pester med.-chirurg. Presseből.) — 4. *A zsírszövet* növéséről. U. ott, 1899. (Különnyomat a M. Orvosi Archivumból.) — Czikkei közül több megjelent különnyomatban.

Pesti Alfréd, Magyarország orvosainak Évkönyve. Bpest. 1899. 164. l. — *Petrik,* Magyar Könyvészet 1886—1900. Bpest, 1907. 740. l. és önéletrajzi adatok.

Scheinberger *Ignácz,* takarékpénztári igazgató Nagy-Kikindán. — A Kikindai Közlöny tulajdonjogát és szerkesztését 1892. máj. vette át Erődi Dánieltől és nov. politikai lappá alakult át. 1894. júl. 1-én a Felső Torontál és Kikindai Közlöny egyesüléséből alakult a Torontáli Közlöny cz. hetenként háromszor megjelenő politikai lap a dr. Kiss Károly és Sch. közös tulajdonaként az elsőnek fel. szerkesztősége alatt; Sch. ebben dolgozott a magyarság és a magyar állam-

eszme szolgálatában. A Torontáli Közlöny kötelékéből egy évi együttműködés után Sch. kilépett.

A „Torontáli Közlöny" története. Nagy-Kikinda, 1896.

Scheiner *András Gottlieb*, bölcseleti doktor, ág. ev. népiskolai igazgató, szül. 1864. nov. 3. Medgyesen; miután itten a gymnasiumot bevégezte, a berlini, tübingai, müncheni és budapesti egyetem hallgatója volt. 1885-ben bölcseleti doktorrá avatták. 1889—95-ig leányiskolai igazgató volt Medgyesen. 1895-ben seminariumi tanárnak ment Nagyszebenbe; azonban négy évvel utóbb már visszatért Medgyesre, hol mint népiskolai igazgató működik. — Czikkei a Paul és Braune, Beiträge der deutschen Sprache u. Literatur XII. kötetében (Die Mediascher Mundart, ism. Korrespondenzblatt IX. 1886); az Egyetemes Philol. Közlönyben (XII. 1888. könyvism.); a Korrespondenzblatt d. Vereins für sieb. Landeskundeban (1896. Zur Frage nach der Herkunft der Zipser Sachsen); a Teutsch Fr. által kiadott Bilder aus d. vaterl. Geschichteben (II. 403. Über die Sprache des sächs. Volkes, ism. Korr. f. Lkde XXII. 1899.); a Kalender des Siebenbürger Volksfreundes-ben (1899. Unsere Volkssprache, ism. Korr. f. Lkde); az Archiv für Landeskundeban (N. F. XXVIII. 1899. Wredes Berichte über G. Wenckers Sprachatlas des deutschen Reiches und unsre Dialektforschung. Mit einer Karte zur Orientirung über das sprachliche Auswanderungsgebiet der Siebenbürger Sachsen. Entworfen nach Wredes Berichten . . . Ism. Korr. f. Lkde XXII. 1899.); a medgyesi ág. ev. népiskolai Értesítőben (1903. Die deutsche Bühnenaussprache und unsere Schulsprache, ism. Korrespondenzblatt). — Munkái: 1. *Die Stellung* des sächs. Pfarrers in der Gegenwart. Hermannstadt, 1887. (Különny. Csáki Schulkalenderjéből.) — 2. *Die Mundart* der Siebenbürger Sachsen. Stuttgart, 1895. (Forschungen zur deutschen Landes- und Volkskunde IX. Bd. 2. H. különnyomat, ism. Liter. Centralblatt 52. sz., Siebenb.-Deutsches Tageblatt 6566. sz., Deutsche Literatur-Zeitung 1897. 9. sz., Korr. f. Lkde XXII. 1899. 82. l.) — 3. *Unsere nationale Kultur.* Vortrag. Bericht über die am 29. Oktober 1893. in Mediasch abgehaltene Versammlung sächs. junger Männer. Hermannstadt, 1894. — 4. *Die Vokalkürzung* im Siebenbürgischen. Philologische Studien. Festgabe für Eduard Sievers zum 1. Oktober 1896. Halle, 1896. (Ism. Korr. f. Lkde XXII. 1899. 82 l.) — 5. *Zum sächsischen Wörterbuch.* Ein Wort zunächst an die sächs. Volksschullehrer. Hermannstadt, 1896. (Különny. a Sieb. D. Tagbl. 6848. sz.-ból.) — 6. *Zur Geschichte* des siebenbürgischen Vokalismus. U. ott, 1897. (Különnyom. a theol.-paedag. Semminarium Programmjából, ism. Korr. f. Lkde XXII. 1899. folyamában) — 7. *Paulus.* U. o., 1900. (Különny. a theol.-paedagog. Seminarium Programmjából. Aus dem Schatzhause der heiligen Schrift cz.)

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 374. l.

Scheiner *Simon*, a tolnai polgári takarékpénztár főkönyvelője. — Czikkei a Magyar Pénzügyben (1884. Vidéki pénzintézeteink ügykezeléséhez, A betétkamatadó felemelve, 1886. Feltétlen takarékbetétek adómentessége, 1888. Takarékpénztári betétek biztosítása, 1891. A takarékbetétek biztosításához).

A m. n. múzeumi hírlapkönyvtár példányaiból.

Scheint *Dániel Theophil*, orvosdoktor, városi és kerületi főorvos, szül. 1772. szept. 8. Medgyesen, hol a gymnasiumot elvégezve, 1791-ben az orvosi tudomány tanulása végett a bécsi egyetemre ment és ugyanott orvosdoktorrá avatták; előbb Szolnokon volt gyakorló orvos; de már 1801-ben Medgyesen működött szintén mint gyakorló orvos, hol a himlőoltás

behozatala körül buzgólkodott; a miért I. Ferencz királytól többször elismerésben részesült. A medgyesi ág. evang. gymnasiumot sok értékes könyvvel és ásványgyűjteménynyel gazdagította, sőt pénzsegélyben is részesítette. Meghalt 1835. júl. 11. — Munkái: 1. *Die Heilquelle von Borszék*, nach eigenen Erfahrungen in Kürze beschrieben von einem praktischen Arzt. Mit dem lithographirten Situationsplan des Borszéker Sauerbrunnens. Wien, 1824. (2. kiadás, Pest, 1825.) — 2. *Anzeige*, das Kohlensauere Borszéker Gesundheitswasser betreffend in Beziehung auf die Cholera morbus (Brechruhr). (Kronstadt, 1831.) — 3. *Das Land* und Volk der Szekler in Siebenbürgen in physischer, politischer, statistischer und geschichtlicher Hinsicht. 1. und 2. Theil: Die Landes- und Volkskunde. Nebst einer (vom Verfasser gezeichneten geographisch-hydrographischen General-) Karte des Szekler Landes. Pest, 1833.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 166., IV. 376. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Scheitz *Bódog Ágost* lovag, orvosdoktor, gyakorló sebész, szülész és állatorvos. — Munkája: *Unterricht* von der Zucht und Wartung der besten Art von Schaafen zum gemeinen Nutzen ertheilt. Oedenburg, 1808.

Szinnyei Könyvészete.

Scheitz *Pál*, bölcseleti doktor, tanult a müncheni kir. műegyetem chemiai laboratoriumában és 1896-ban Kolozsvárt nyert doktori oklevelet. — Munkája: *Az Aethyliden* és Benzyliden paraanisidin néhány származékáról. Kolozsvár, 1896. (Doktori dissertatio.)

Petrik, M. Könyvészet 1886—1900. Bpest, 1907. 740. l.

Schelker *Benedek*, ág. ev. lelkész, nagyszebeni származású; a rostocki egyetemen tanult és Szász-Ujfalun (Nagy-Küküllőm.) volt lelkész, hol 1642. márcz. meghalt. — Munkája: *Demonstratio* theologica Deum essentia unum ὁμοούσιον esse trinum. Praes. Tarnovio. Rostock, év. n.

Trausch Schriftsteller-Lexikon III. 168. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár, III. köt. 2. rész. 872. l.

Schelker *István*, kántor a brassó plébániatemplomban. — Munkája: *Ein christlich Handbuch* darinnen enthalten und in gewisser Ordnung zu befinden: All, die in christlicher Versammlung zu Kron-Stadt, üblichen deutschen und lateinischen Gesänge, Wie auch: Vielerhand auserlesene Danksagungen und Gebethe. Zusammengetragen und verfertigt . . . Kronstadt, 1677.

Gross, Julius, Kronstädter Drucke után *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexikon IV. 378. l.

Schell *Antal*, róm. kath. esperes-plébános, szül. 1840. november 6-án Pécsett (Baranyamegye); theologiai tanulmányainak végeztével 1863. aug. 2. miséspappá szenteltetett. 1863-ban Egerághon (Baranyam.) kezdte papi pályáját mint segédlelkész, hol 1867-ben plébánoshelyettes, 1875. administrator, később plébános és esperes lett; ugyanott működik jelenleg is. A 80-as években megtanulta a gyorsírást és azt a Gabelsberger-Markovics rendszere szerint műveli; megszerezte a gyorsírás-tanári oklevelet. A Gyorsírászati Lapokban ő ismertette először Gáti István első magyar gyorsírónak rendszerét. Ujabb törekvése a gyorsírást az egyházszónoklatra alkalmazni. — Czikkei a Havi Szemlében (III. 1869. Az uzsora- és kamatkérdésben a régi állapot már fön nem tartható). Egyházi beszédei a hitszónoklati folyóiratokban jelentek meg; az Isten Igéjének kiváló munkatársa. — Munkái: 1. *Dupanloup Bódog*, A keresztény szeretet és művei. Ford. Pécs, 1866. — 2. *Az uzsora- és kamatkérdés*. U. ott, 1870. — 3. *Szent beszéd*, tartotta Pécsett a püspöki székesegyház fölszentelésének évfordulóján, 1880. aug. 22. U. ott, 1880. — 4. *Egyházi beszéd* szent István király

ünnepén Bécsben, melyet a szt. kapuczinus atyák templomában 1882. aug. 20. tartott. U. ott, 1882. — 5. *Hitszónoklati gyorsíró.* I. rész. Levelezési gyorsírás. Szeged, 1891. (Ism. Kath. Szemle és az egri Irod. Szemle). — 6. *Paptársaimnak* a gyorsírásról. Bpest, 1908. (Különnyomat a M. Állam 209. sz.-ból).

Brüsztle, Recensio I. 579. l. — *Petrik* Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *M. Sion* 1892. 628. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 933. l. — *M. Állam* 1908. 228. sz.

Schell *Károly*, nyug. ág. ev. néptanító, szül. 1834. aug. 2. Nagy-Idán (Kolozsm.), hol atyja lelkész volt, a medgyesi szemináriumban tanult és később beszterczei községi néptanitó volt; 1886. febr. 1. óta ugyanott nyugalomban él. — Munkája: *Hand-Fibel.* nach der reinen Schreib-Lesemethode für die evang.-luth. Volksschulen des Nösnerlandes. Leipzig, 1863. (2. kiadás: Methode für die evang.-lutherischen Volks- und Elementarschulen des Siebenbürger Sachsenlandes... mellékczímmel. Nagyszeben, 1867. Ism. Schul- und Kirchenbote 1868. 30. l., 3. jav. kiadás. U. ott, 1871.)

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 163., IV. 376. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schell *Miklós*, bölcseleti doktor, a budai gymnasium tanára volt 1860-ban, hova a krakkói gymnasiumból helyeztetett át. — Munkája: *De Troezenes* urbe particula III. sive historiae capit. II. De Thesei origine, educatione itinere Athenas suscepto. Budae, 1860.

Neunter Jahresberichts über das k. k. kath. Gymnasium in Ofen 1860. 46. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schelle *János*, orvosdoktor, szepesmegyei származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de chlorosi. Vindobonae, 1838.

Szinnyei Könyvészete.

Schellenberger *Márton*, ág. ev. iskolaigazgató, medgyesi származású, mostoha fia volt az ottani idősb tanácsosnak, Kirschner Jakabnak; mint a medgyesi ág. evang. iskola igazgatója működött 1631—1634-ig, mely utóbbi évben meghalt. — Munkája: *Disputatio* Ex Nichomachaeis Ethicis octava. De Sapientia et Prudentia ceterisq. rationis virtutibus. Quam... Sub Praesidio Cunradi Graseri Rectoris in Gymnasio Thorunensi ... XIX. Januarii ... habebit. Thorn, 1628.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon. III. 168. l. *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 436. l.

Schelling *Kornél*, bölcseleti doktor, állami főgymnasiumi tanár, szül. 1858-ban Ungvárt; 1883-ban nyert tanári oklevelet a bölcseletből és magyar nyelvből. 1881-től tanár az ungvári kir. állami főgymnasiumban; jelenleg Fehértemplomban tanár. — Munkája: *Schelling Frigyes* bölcsészeti rendszerének ismertetése és birálata. Bpest, 1880.

Wutz Névkönyve. 56. lap. — *Kiszlingstein* Könyvészete.

Schels *Keresztély János*, cs. kir. ezredes, szül. 1780. nov. 9. Brünnben; lakott Komáromban és Esztergomban. — Munkája: *Kriegsszenen* als Beispiele des Felddienstes. Pest, 1843. Négy kötet.

Oesterr. National-Encyclopaedie IV. 515. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schembera *József*, kegyes tanítórendi áldozópap és gymnasiumi igazgató, szül. 1788. jún. 17. Hermaneczen (Zólyomm.), a rendbe lépett 1811. okt. 6., felszenteltetett 1817. aug. 22.; gymnasiumi tanár volt 1821-től 1832-ig Nyitrán; 1842—44. Kecskeméten gymnasiumi igazgató és 1846—47. Nyitrán ház- és hittanulmányi igazgató; 1850. Privigyén vice-rector és a növendékek aligazgatója; azután betegeskedve Nyitrára vonult, hol 1850. április hó 23-án meghalt. — Munkája: *Ode* honoribus Adm. Rev. patris Joannis Bapt. Grosser, cc. rr. scholarum piarum per Hungariam et Transylvaniam praepositi provincialis, a collegio Levensi,

dum illud canonice visitaret, in testimonium debitae venerationis oblata mense Maio anno 1887. Strigonii.

A kegyesrendiek Névtára 1844—59. — *Csécs Imre*, A kegyestanitórendiek Nyitrán. 1879. 306., 307. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schemberger *András*, orvosdoktor, Sopron főorvosa, pozsonyi származású; Jenában nyert orvosdoktori oklevelet. — Munkái: 1. *Dissertatio* Medica De Lattice, Quam... Sub Praesidio... Augustini Henrici Faschii... publico Philiatrorum examini submittet... ad diem 15. Dec. A. M.DC.LXXVII. Jenae. — 2. *Autoritate* atq. consensu Ill. ac Grat. Senatus Asclepiadei... Sub... Dn. Georgii Wolfgangi Wedelii... Disputationem Medicam Inauguralem De Archeo, Pro Doctoris Gradu, Habitu purpureo, summisque in arte Medica Honoribus ac Privilegiis rite obtinendis ingenuo eruditorum examini publice subjicit... ad diem 3. Junii, A. M. DC. LXXIIX. — 3. *Prodromus* Juris Medici, das ist: Vorbereitung des medicinischen Rechts. Neostadii Austr. 1690.

Weszprémi, Succincta Medic. Biogr. Cent, II. p. 1. 184. l — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 102., 134., 375. l.

Scheminszky *László (János)*, róm. kath. lelkész és tanár, szül. 1826. márcz. 20-án Poprádon. Előbb a szepesi egyházmegyének volt tagja, honnét 1862-ben átlépett az egri egyházmegye kötelékébe. Tanár volt 1857—68. a jászberényi főgymnasiumnál. Hosszas betegsége miatt kénytelen volt nyugalomba vonulni. Meghalt 1874. október 9. Jászberényben. — Czikke a jászberényi róm. kath. főgymnasium Értesítőjében (1868. A magyar nyelv rövidsége összehasonlítva a német nyelvvel.)

Kones Ákos, Egri egyházmegyei papok. 217. l. — *A jászberényi négy oszt. gymnasium Tudósítványa* 1857., 1864.

Schemisz *Károly*, orvosdoktor, sassini (Nyitram.) származású; 1835-ben Bécsben nyert orvosdoktori oklevelet és mint gyakorló orvos Győrben telepedett le, hol 1865. febr. 4. meghalt 53. évében. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de angina membranacea. Vindobonae, 1835.

Bugát-Flór, Magyarországi Orvosrend Névsora 1840-re. Pest, 23. l. — *Kremsling István*, Emlékbeszéd Schemisz Károly orvostudor felett. Győr, 1865. — *Szinnyei* Könyvészete és gyászjelentés.

Schemisz *Károly*, győri főgymnasiumi tanuló, előbbinek és Kietrei Leopoldina fia. — Szerkesztette Remény cz. a győri főgymnasium önképzőkörének havi lapját 1869. okt. 30-tól 1870. jún. 30-ig.

A m. n. múzeumi hirlap-könyvtár példányáról.

Schemmecker *István*, selmeczbányai származású. — Üdvözlő verse van a Senensis, Michael, Disputatio III. De Persona Christi . . . Witebergae, 1608. cz. munkában.

Szabó-Hellebrant, R. M. Könyvtár III. 1. rész 315. l.

Schemmel *J. Frigyes*, orvosdoktor, sebész- és szülészmester Szent-Jánoson (Mosonm.); 1831-ben kezdte orvosi pályáját. — Munkája: *Die berühmtesten Aerzte* und ihre zwölf Cardinalheilmittel in der Heilkunst, wodurch der tiefsehende Arzt in die Natur und ihre Geheimnisse eindringen, jede heilbare Krankheit des Kopfes, der Brust, des Unterleibes und der Gliedmassen zur Genesung bringen oder die trägen, auch gänzlich mangelnden organischen Functionen auf eine sehr leichte und wohlfeile Art energisch ansporen kann. Gestützt auf eine 20-jährige Erfahrung auf dem Lande unter den mittellosen Kranken. Für Landwundärzte und Freunde der Einfachheit. Der Reinertrag ist zur Stiftung eines Gesellschafts-Fondes für Unterstützung armer Landwundärzte und deren Wittwen bestimmt. Ung.-Altenburg, 1850.

Petrik Bibliogr.

Schemtei *Benedek*, protestáns theologiai tanuló Rostockban, kassai szár-

mazású. — Munkája: *Disputatio* De Ministerio Ecclesiastico, Quam ... Sub Praesidio ... Johannis Quistorpii ... Publico Examini subjiciet ... Autor & Respondens ... 1638. Rostochii.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész. 464. l. — *Figyelő* XVIII. 236. l. (Neve Semseinek írva.)

Schendl *Frigyes*, Jézus-társasági áldozó pap és tanár, szül. 1690. decz. 5. Rév-Komáromban; 1711. okt. 27. lépett a rendbe; Nagyszombatban a költészeti és rhetorikai osztályban tanított, majd magyar és német hitszónok volt tíz évig Magyarországban; miután több rendház főnöke volt, Nagyszombatban mint a szent Adalbert papnevelőház igazgatója működött, hol 1738. ápr. 9. meghalt. — Munkái: 1. *Sedes Deorum*, seu Hungaria rerum omnium copia affluens. Tyrnaviae, 1720. (Elegia.) — 2. *Accusata* et defensa SS. Cyrilli et Friderici Innocentia. U. o., 1721.

Katona, Historia Critica XXXVIII. 885. l. — *Fejér*, Historia Academiae 62. — *Stoeger*, Scriptores 312. l. — *De Backer-Sommervogel*, Biogr.-Bibliogr. VII. 744. h.

Schenek *István* (tanádi), chemiai doktor, kir. bányatanácsos, nyug. akadémiai tanár és a m. tudom. Akadémia levelező tagja, szül. 1830. júl. 3. Esztergomban, hol a gymnasiumban tanult. Bécsben végezte 1851—53. a gyógyszerészeti és 1853—56. a felsőbb chemiai tanfolyamot. 1856 végén a bécsi egyetemen a Rettenbacher chemiai tanszéke mellett segéd lett; a bécsi egyetemen avattatott a chemia doktorává, ugyanott képesíttetett középiskolai tanárrá. 1859. okt. a kassai főreáliskolához rendes tanárnak neveztetett ki; 1867. febr. a keszthelyi gazdasági felsőbb tanintézetnél mint rendes tanár a vegytan s technologia tanszékét foglalta el. 1870. febr. a selmeczi bányászati és erdészeti Akadémiához rendes tanárnak kineveztetett, mely minőségben 1892-ig szolgált, a midőn nyugalomba vonult. 1889. máj. 3. a m. tudom. Akadémia levelező tagjának választotta. 1891-ben a magyar nemességet nyerte. Mindazokban a tanintézetekben, melyekben működött, működésének maradandó jelét hagyta, különösen a chemiai osztályok czélszerű és korszerű berendezésével. A selmeczi Akadémián a világító gáz hiányának pótlására egy petroleumétert fejlesztő készüléket talált fel, mely az 1873. bécsi világkiállításon kitüntetésben részesült. Ezt a gázgeneratort sok bel- és külföldi helyen használják még ma is jó eredménynyel. Több ízben járt külföldön, a kormány megbízásából tanulmányútra kelve, majd a gazdasági, majd a borászat-chemiai intézeteket, a kohászi melléktermények értékesítését stb. tanulmányozva. Legnevezetesebb vizsgálatai az akkumulátorokra vonatkoznak, melyeket Farbaky társával együtt czélszerű alakba hozott. Ezen javított akkumulátorok világításra sok helyen használatban állanak, ú. m. a budapesti opera, a bécsi opera és Burg-szinházban stb. — Czikkei a Természettudományi Közlönyben (1870. A külföldi gazdasági vegykisérleti állomások alakulásáról, czéljáról és működéséről, 1884. Siemens-féle regenerativ gázlámpa, 1890. Az akkumulátorokról, 1897. Petroleum-étherlámpák, 1900. Az akkumulátorlemezek készítése); a Bányászati és Kohászati Lapokban (1871. A szinképelemzés, 3 tábla rajzzal, 1880. Kisérletek és tanulmány a szomolnoki czementvizekben tartalmazott réznek kifejtéséhez használt vas- és koksznak elegyéről; 1885. A másodrendű galvánelemekről, ezt az értekezést a m. tud. Akadémia a Marczibányi mellékjutalommal tüntette ki); a Kerpely Magyarország vaskövei cz. munkájában (1877. Többféle vasércznek vegyelemzési eredménye); a Boleman Fürdőtanában (1884. Az esztergomi hévvíz, A velejtei sóskút, A bukovinai savanyúvíz, A vichnyei artézi forrás vegyelemzése); a Dingler Polytech-

nisches Journaljában (1885. Abhandlung über die elektrischen Akkumulatoren); a Selmecz városa Monographiájában (Selmecz városa ivó vizeinek vegyelemzése, mások közreműködésével) stb. — Munkái: 1. *A németországi chemiai állomások* szervezéséről és berendezéséről. Pest, 1869. (Kőnyomat.) — 2. *Az Urvölgyit* analysise és chemiai képletének meghatározása. Bpest, 1879. (Értekezések a term.-tud. köréből IX. 9.) — 3. *Kisérleti adatok* az akkumulátorok működéséhez. U. ott, 1890. Öt táblázattal. (Székfoglaló értekezés az Akadémiában).

Deininger, A keszthelyi m. kir. gazdasági tanintézet 1885. 159. lap. — *Zelliger Alajos*, Esztergom-Vármegyei Irók. Budapest, 1888. 195. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 934. l.— *Balás Árpád*, Magyarország mezőgazdasági szakoktatási intézményei. Magyar-Óvár, 1897. 224. lap. — *Petrik*, Magyar Könyvészet 1886—1900. Bpest, 1907. 189. l.

Schener *György*. — Munkája kéziratban: II. Gászner. A megzabolázott feleselő. Így űzik ki az asszonyból az ördögöt, vígj. 4 felv. Schink J. F. után ford. (Shakespeare Makranczos hölgyének német átdolgozása ily cz. Die bezähmte Wider-bellerin oder Gassner der Zweite. Először adták Pesten 1807. júl. 3., azután többször.)

Bayer József, A nemzeti Játékszín története. Bpest, 1887. II. 397., 398. l.

Schenk *Jakab*, népiskolai igazgató-tanító, szül. 1854. máj. 28. Kis-Teremián (Torontálm.); mint szegény szülők gyermeke eleinte csere útján, később a szegedi gymnasiumban végezte az alsó osztályokat; mint házitanító s a piarista klastromban teljesített szolgálatok után tartotta fenn magát. Hajlamait követve, 1871-ben belépett a csongrádi (most félegyházi) állami tanítóképzőbe, hol a három éves tanfolyam elvégzése után 1874-ben tanítói oklevelet nyert. 1876-ban Budapesten jeles eredménynyel végezte a polgári iskolai tanítóképzőben a nyelv- és történelmi szakcsoport kétéves tanfolyamát is; azután gyakorlati működését Torontálmegye Szerb-Csanád községében, mint az ottani népiskola igazgatótanítója, az V. és VI. osztályban kezdte meg. 1878-ban letette a polgári iskolai tanítóképesítő vizsgát, de továbbra is megmaradt csanádi állomásán. Itt az iskolát megmagyarosította és megalakította az ottani méhésztársulatot, mely országos hírnévre tett szert. E társulatnak ottléte alatt ő volt elnöke. 1888-ban ugyancsak igazgató-tanítói minőségben Fehértemplomba, a német-magyar tannyelvű községi iskolához neveztetett ki. Azóta itt teljes odaadással működik a magyar nyelv terjesztésén. Két ízben részesült jutalomdíjban. A Fehértemplom város polgársága azzal tüntette ki, hogy 1893-ban megválasztotta Temesvármegye törvényhatósági bizottsági tagjává. Az 1890-ben Budapesten tartott IV. egyetemes tanítógyűlés egyik másodelnökének választotta meg. Tagja az országos tanítói bizottságnak. — Czikkei a paedagogiai lapokban jelentek meg.

Vaday József, Magyarországi tanítók és tanítónők ezredéves Albuma. Békés-Csaba, 1896. Fénynyom. arczk.

Schenk *Jakab*, assistens a m. ornithologiai központban, szül. 1876. június 2. Ó-Verbászon (Bács-Bodroghm.), hol az algymnasium I—IV. osztályait 1888—91., az V—VIII. Békés-Szarvason az ág. ev. főgymnasiumban 1892—95. végezte; az egyetem első 3 félévét Kolozsvárt, a többit Budapesten 1896—99. hallgatta. 1898. júniustól 1900. októberig assistens volt a magyar ornithologiai központban, 1900—1901. egyéves önkéntes Tirolban, azután két évig nevelő báró Radvánszky Bélánál Sajó-Kazán; 1903. október óta ismét első assistens a MOK.-ban Budapesten. — Czikkei az Aquilában (magyar és német szöveg. 1902. A madárvonulás kérdése, 1903. Ciconia. L., Helyi hatások a vonulásra és táplálkozásra, 1904. Kakuk mimicry, A verebek korlátozása Erdély-

ben a XVII. században, Vonulás és időjárás, Ampelis garrulus, 1905. A madárvonulás Magyarországon az 1903. év tavaszán, Az 1904—5. tél és néhány téli vendégünk, Vonulás törzsenként, Phaenologiai irodalmi értesítések); Der ornithologische Beobachterben (Bern, II. 1903. Die Beobachtung des Vogelganges in der Schweiz); a Köztelekben (1904. 81. sz. A Magyar Ornithologiai Központ IV.); az Erdészeti Lapokban (1905. Az állam-erdészeti tisztikar 10 éves működése a magyar madártan szolgálatában, öt vonulási térképpel, Adalékok a vetési varjú mezőgazdasági jelentőségéhez); a Természettudom. Közlönyben (1905. A madarak téli álmáról); a Rovartani Lapokban (1905. A vetési varjú mezőgazdasági jelentősége); a Néptanítók Lapjában (XXXVIII. Magyar tanítók a tudomány szolgálatában); a Vadászlapban (1905. Az erdei szalonka tavaszi felvonulása Magyarországban); a Verbász und Umgebungban (III. 1905. Nutzen und Schaden unserer einheimischen Vogelwelt, IV. A madárvonulás); a Néplapban (1905. A «Magyar Madártani Központról», Gazdasági madártan, A vetési varjúról); a Volksblattban (1905. Die Feinde des Bodens und ihre Feinde, Erkennet euere Freunde, Wie lebt die Saatkrähe im Winter?) — Munkái: 1. *A madárvonulás* Magyarországon az 1898. év tavaszán. Budapest, 1899. (A Magyar Ornithologiai Központ V. jelentése. Különnyomat az Aquilaból. Magyar és német szöveg.) — 2. *A madárvonulás* Magyarországon az 1899. év tavaszán. U. ott, 1901. (A m. ornithologiai központ évi jelentése. Különnyomat az Aquila VIII. kötetéből. Magyar és német szöveg.)

Petrik, Magyar Könyvészet 1886—1900. Bpest, 1907. 740. l. és önéletrajzi adatok.

Schenk *Miklós*, remete szent Pál rendi szerzetes tanár. — Munkája: *De eligenda* inter dissentientes Christianos vera sententia liber adversum Joannem clericum reformatae, ut ajunt, religionis hominem, Fr. Vincent Lindov. Gotti Ord. Praed. ... Auditoribus oblatus dum ... in Thallensi Monasterio Anno 1746. mense augusto publice propugnaret... Praeside R. P. F. Carolo Ordódy. Tyrnaviae, 1746.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schenk *Sámuel Lipót*, orvosdoktor, bécsi egy. tanár, szül. 1840. aug. 23. Ürményben (Nyitram.); orvosi tanulmányait a bécsi egyetemen végezte, 1865. orvosdoktor, 1866. a bécsi egyetemen magántanár, 1873. rendes tanár lett. Embriologiával és histologiával foglalkozott; munkái nagy feltűnést keltettek; azonban a tudományos világ bizalmatlansággal fogadta elméleteit, a melyek szerint befolyásolni akarta a nemnek formálását. Minthogy azzal gyanúsították, hogy állásához nem méltó reklámozást csinált, 1900-ban kénytelen volt tanszékét elhagyni. Meghalt 1902-ben. — Munkái: 1. *Anatomisch-physiologische Untersuchungen*. Wien, 1872. — 2. *Lehrbuch* der vergleichenden Embryologie der Wirbelthiere. U. ott, 1874. — 3. *Mittheilungen* aus dem embryologischen Institute der Universität Wien. U. ott, 1877—91. 12 füzet. — 4. *Grundriss* der normalen Histologie des Menschen. 1885. (2. kiadás. U. ott, 1891. Lefordíttatott olasz és orosz nyelvre). — 5. *Grundriss* des Bakteriologie für Aerzte und Studierende. U. ott, 1893. (Lefordíttatott angol és orosz nyelvre). — 6. *Entwicklungsgeschichte*. U. ott, 1896. (2. kiadás. Lefordíttatott lengyel nyelvre is). — 7. *Einfluss* auf das Geschlechtverhältniss. U. ott, 1898. (Magyarul: A nemi viszonyokra gyakorolt befolyás. Bpest, 1898.)

Fővárosi Lapok 1891. 90. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 985. l. — *Győry Tibor*, Magyarország orvosi Bibliographiája. Bpest, 1900. 5., 13., 19., 216. l. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schenzell *Károly*, m. kir. honvédezredes, szül. 1840. márcz. 25. Deésen

(Kolozsm.); katonai működését a tulni utásziskolában kezdte meg 1854—56-ban, majd 1856—58. a weiskircheni lovasiskolát végezte, honnét mint hadapród távozott az 5. vérteseezredhez. 1859. ápr. 18. II. osztályú, ugyanezen év máj. 1. pedig I. oszt. hadnagy lett; 1860. szept. 1. csapattiszti minőségben a 12. vadászzászlóaljhoz helyeztetett át. 1864. jan. 28. főhadnagygyá lépett elő; 1865—66-ban a cs. kir. hadilevéltárban volt alkalmazva. 1866. részt vett a németországi hadjáratban és pedig: jún. 14. az aschaffenburgi, jún. 24. a tauberbischoffsteini, jún. 25. a gerchheimi és jún. 27. a würrbergi ütközetekben. 1872. márcz. 1. áthelyeztetett a honvédségi tényleges állományba, majd 1872. máj. 1. százados lett és jún. 16-ig a brucki lövész-iskola, azután a pesti lövész-tanosztály tanára volt. 1880. novemb. 1. őrnagygyá lépett elő, minekutánna 1877—78-ban elvégezte a honvéd törzstiszti tanfolyamot. Mint őrnagy 1885. okt. 1-ig zászlóalj-parancsnok, majd a felsőbb tiszti és törzstiszti tanfolyamon mint a tereptan tanára működött. 1887. máj. 1. alezredes, 1889. nov. 1. pedig ezredessé neveztetett ki és a 14. féldandár parancsnoka volt. 1890. nov. 1. nyugdíjaztatott. Meghalt 1896. szept. 17. — Czikkei a Ludovika Akadémia Közlönyében (1876. Néhány szó a rajharczok vezetéséről, 1878. Visszapillantások Napoleon hadviselésére. 1884. Néhány szó a tüzérség alkalmazásáról, 1885. Jegyzetek az 1883. és 1884. évben a cs. és kir. hadseregi lövész-iskolában tett észleleteimről és tapasztalataimról, egy rajz- és öt táblázat-melléklettel, 1886. Megjegyzések a kézi lőfegyverek űrméret kérdése tárgyában, Az ismétlő fegyverek harczászati értéke, 1887. Jegyzetek a csapatvezetők számára, 1888. Néhány szó a harczászati feladatok kidolgozásáról.)

Ludovika Akadémia Közlönye 1899. 689. l.

Schenzl *Guido* (János, Jeromos, Miksa), bölcseleti doktor, admonti szent Benedekrendi apát, a m. tudom. Akadémia rendes tagja, szül. 1823. szept. 28. Haus helységben (a felső Enns völgyében, Gröbming közelében), hol atyja Sch. Ferencz Jeromos cs. kir. uradalmi ellenőr volt. Gymnasiumi tanulmányait Judenburgban kezdte és Gráczban befejezte. 1841. szept. 4. Admontban a szent Benedek-rendbe lépett, hol szerzetesi név gyanánt a Guido nevet vette fel. 1846. aug. 4. miséspappá szentelték. Két évig működött az admonti klastromból ellátott plébániákban mint segédlelkész, mire apátja, Král Benno, Gráczba küldte, hogy ott az egyetemen a chemiai és physikai tanulmányokkal foglalkozzék. Mint a philosophia doktora 1850-ben tért vissza a rend házába, de még ugyanazon évben Marburgban a főgymnasiumban póttanári minőségben szept. 10-től 1851. decz. 17-ig alkalmaztatott. Ezen év decz. 24. már Budán volt a kir. kath. főgymnasiumban, miután 1851. decz. 11. a tanári vizsgálatot a physikából és mathematikából letette. Budán előbb mint póttanár működött 1854-ig, de már 1855. január 5. a budai királyi (mostani II. ker. állami) főreáliskola szervezésével és igazgatásával bízták meg. A főreáliskola épületének emelésekor Sch. egy meteorologiai és földmágnességi observatorium felszerelését is kieszközölte. Ezen helyiségben az intézet költségén beszerzett műszerekkel rendes meteorologiai észleléseket vitt véghez s azonkívül a mágneses declinatio változásait figyelte meg. Ezen észleléseken kívül a reáliskola kertjében elhelyezett talajhőmérőkkel rendes méréseket eszközölt. 1866-ban az Akadémia akkori elnökének, br. Eötvös Józsefnek indítványára Buda főváros közönsége a főreáliskolát Meyerstein-féle átmeneti csővel és egy csillagászati órával látta el, hogy ezen eszközök segítségével a városi órák szabályozására naponként délben időjelzés eszközöltessék. Az 1867-ben megkezdett déllövés azóta megszakítás nélkül fen-

maradt. Sch. a magyarországi földmágnességi viszonyok hiányos ismereteinek kiegészítését magára vállalta s több helyt tett geographiai és földmágnességi meghatározásokat, különösen Kruspér Istvánnal és külön is 1864. és 1867—1869. években hazánk különböző helyein. Mint idegen föld szülöttje, helyzete némileg kényes volt, azonban az ő tetőtől talpig becsületes, nyilt jellemével és nemzeti dolgokban mindig tapintatos felléptével sohasem keveredett a germanizáló apostolok hírébe. Idegen létére ő magyar tanítványainak nemzeti érzelmeit mindig helyesen fogta fel. Még az alkotmány helyreállítása előtt a magyar nyelv tanulásához hozzáfogott és annyira bírta megtanulni, hogy folyékonyan beszélni ugyan soha sem tudott, de hivatalos és tudományos irataiban helyesen kezelte. A m. tudom. Akadémia 1867. jan. 30. levelező tagjának választotta (rendes tag lett 1876. jún. 8.). 1868. aug. a kormány, hogy nehéz feladatain könnyítsen, Say Móriczot aligazgatói minőségben a főreáliskola tanulmányi és administrativ ügyeivel bízta meg. A gazdasági ügyeket Sch. tartotta fenn magának. 1870. ápr. 8. a meteorologiai és földmágnességi m. kir. központi intézet felállíttatott; igazgatójául az Akadémia ajánlatára júl. 12. Sch. neveztetett ki. Az ország különböző vidékein az állomások hálója mindinkább sűrűbbé vált. 1880-ban fejezte be a m. koronához tartozó országok földmágnességi viszonyainak felkutatását czélzó vizsgálatait, melyek összegyűjtésével és kiegészítésével a kir. m. természettud. társulat még 1872-ben megbízta. Ezen évben a budai főreáliskola részére 2000 forintos alapítványt tett és ebből 100 forintos ösztöndíj-állomás szerveztetett. Rendje káptalanja 1886. április 7-én az admonti apátság administrátorává választotta és ő kénytelen volt életének 63. évében fővárosunk enyhe éghajlatát és független hivatalát, melyet 31 évig megszokott és hol köztisztelet tárgya volt, Admont zordon éghajlatával fölcserélni s 1890. febr. 10. rendes apáttá avattatott, hol azonban még azon év nov. 28. meghalt. 1875-ben a párisi Congrès international des sciences geographiques díszokmánynyal és éremmel tüntette ki, 1876-ban Akadémiánk nagy jutalmát elnyerte; Magyarországból való távozása után sikeres tevékenysége elismeréseül ő felsége a III-ad osztályú vaskoronarend lovagkeresztjével tüntette ki; H. p. szentszéki tanácsos, a magy. orsz. statisztikai tanács, a kir. m. természettudományi, az ausztriai meteorologiai társulat s az orosz «Société Imperiale des Naturalistes de Moscou», a stiriai természettudományi társaság és a római «Academia pontificia di nuovi Lincei» rendes, az emdeni természetbuvárló társulat tiszteletbeli, a m. földrajzi társaság s a cs. és kir. ausztriai földtani intézet levelező tagja volt. A m. tudom. Akadémiában 1891. decz. 7. Heller Ágost tartott fölötte emlékbeszédet. — Czikkei a budai gymnasium Programmjában (1853. Die Chemie als Bildungsmittel überhaupt, insbesondere der Einfluss der Analysis auf geologische Ansichten, 1854. Analysen von Schlacken und Hüttenproducten in ihrer Bedeutung als künstliche Mineralien, 1856. Adatok a budapesti II. ker. reáliskola történetéhez, 1863. Magnetische Ortsbestimmungen im Königreiche Ungarn); a bécsi cs. kir. geol. Reichsanstalt Jahrbuchjában (I. Analyse der Bleispeise von Oeblarn in Obersteiermark); a Mathem. és Természettud. Közleményekben (IV. Magnetikai helymeghatározások Magyarország- és Erdélyben 1864.); a Pesti Naplóban (1866. Az elpárolgás szabad levegőben Budán, németül a bécsi Zeitschrift der österr. Gesellschaft für Meteorologieban); az Akadémiai Értesítőben (1869. A napmelegség terjedése a föld mélyébe, az akadémiai observatorium észlelései szerint, 1874. Az 1871. évi

időjárás főtüneményei); a Jahrbuch der k. k. Centralanstalt für Meteorologieban (IV. Tátrafüred, Lőcse, Tokaj); a Természettudományi Közlönyben (1871. Mágnességi meghatározások 1869-ben, Kondorral együtt, 1873. Új meteorologiai állomások a hazában, 1874. Az 1871. évi időjárás Magyarországon, 1875. Stahlberger Emil halála, Magyar meteorologiai hálózat terjeszkedése. 1876. A Duna zeruspontja, Az aneroid barometerről, A villámhárítók alkalmazásáról, 1884. A Karakatau vulkán kitörésének hatása a budapesti légnyomásra, 1886. Magyarország csapadékviszonyai). — Munkái: 1. *A magnetikai lehajlás* megméréséről. Székfoglaló értekezés. Pest, 1867. Értekezések a term.-tud. köréből I. 5.) — 2. *A napmelegség* terjedése a föld mélyébe. U. o., 1867—69. Két rész, két grafikai táblával. (Mathem. és Természettud. Közlemények V. 2., VII. 1.) — 3. *Magnetikai helymeghatározások* Magyarországban 1866. és 1867. években. U. ott, 1868. (Mathem. és Természettud. Közlemények VI. 1. Kruspér Istvánnal együtt.) — 4. *A meteorologiai* és földdelejességi magy. kir. központi intézet Évkönyvei. Bpest, 1871. II. k. 1872. A hőmérsék szabályszerű menete Budapesten. U. ott, 1874. Táblázattal. III. k. 1873. Magyar meteorologiai állomások. U. ott, 1875. Térképpel IV. k. 1874. U. ott, 1876. V. k. 1875. U. ott, 1877. (Magyar és német szöveggel), VI—IX. 1881. (Mások közreműködésével.) — 5. *Időjárási viszonyok* Magyarországban 1871. évben, különös tekintettel a hőmérsékre és csapadékra. U. ott, 1874. Hét kőnyomatú színes táblával. — 6. *Magnetikai helymeghatározások* Magyarország délnyugati részén 1869. évben. U. ott, 1870. Két táblázattal. (Kondor Gusztávval együtt. Mathem. és Természettud. Közlemények VIII. 3.) — 7. *Útmutató* a meteoritek megfigyelésére. U. ott, 1876. Két fametszetű ábrával. — 8. *Az isogonok* rendhagyó menetéről Magyarország erdélyi részeiben. U. ott, 1877. Három táblával. (Értekezések a term.-tud. köréből VIII. 1.) — 9. *Lehajlási* meghatározások Budapesten és Magyarország délkeleti részében. U. ott, 1878. Térképpel. (Értekezések a mathem. tud. köréből VI. 4.) — 10. *Adalékok* a magyar korona országaihoz tartozó országok földmágnességi viszonyainak ismeretéhez. U. ott, 1881. (Legnagyobb műve, 16 évi szorgalmas munkának eredménye). — 11. *Útmutatás* meteorologiai megfigyelésekre. U. ott, 1884. — 12. *Útmutatás* földmágnességi helymeghatározásokra. U. ott, 1884. 113 ábrával. — 13. *A magyar* korona országainak csapadék-viszonyai. U. ott, 1885.

Budapesti Hirlap 1885. 634. sz. — *Akadémiai Almanach* 1868. 244., 1870. 244., 1871. 262.; 1873. 272., 1874. 154. lap. — *Szöllősy Károly*, Szerzetes rendek. Arad, 1878. I. 52. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Scriptores* Ordinis S. Benedicti. Vindobonae, 1881. 402. lap. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Természettudományi Közlöny* 1890. 635. l. — *Vasárnapi Ujság* 1890. 48. szám. — *A budapesti* II. ker. áll. főreáliskolának 25. évi Jelentése 1891. (Heller Ágost.) — *Akadémiai Értesítő* 1892. (Heller Á. emlékbeszéde.) — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 936. l. és gyászjelentés.

Scherbaum *Arnold*, bölcseleti doktor, szent Ferencz-rendi Capistrán szerzetes, szül. 1805. decz. 19. Pisekben (Csehország); működött Magyarországban mint lector. — Kézirati munkája: Physica universalis (a budai Capistrán-rend könyvtárában).

Schematismus Almae Prov. S. Joannis a Capistrano. Temesvarini, 1887. II. 30. l.

Scherer *Benedek*, tanító, takarékpénztári és szövőgyári igazgató Békés-Gyulán, Sch. Sándor tanítóképző-intézeti igazgatóírónak unokaöcscse; szül. 1862. május 19-én Lippán (Temesm.) német szülőktől, kik korán elhaltak. A polgári iskola négy osztályát szülővárosában végezte, honnét 1877-ben az aradi állami tanítóképzőbe ment, hol megtanult magyarul

a harmadik osztályba átment Bajára, hol 1880-ban végezte tanulmányait. Ugyanazon év szept. 3. Gyulára került németvárosi tanítónak. 1884-ben átvette a Budjács-féle magániskola vezetését is, melynek 1889-ben tulajdonosa lett. 1886. április és máj. szépművészeti tanulmányok végett beutazta közép- és déli Olaszországot, jul. és aug. pedig tanulmányutat tett Ausztriában, Svájczban és északi Olaszországban. 1887-ben a népoktatásügy tanulmányozása végett beutazta Németországot, Belgiumot, Hollandiát és Angolországot. 1889-ben ismét bejárta északi Olaszországot, honnét átment Francziaországba és hosszabb ideig tartózkodott Párisban a világkiállítás tanulmányozása végett. 1894. óta tagja az «I. Gyulavárosi takarékpénztár» igazgatóságának. 1900. óta alapítója és egyik igazgatója az «Első gyulai kötött- és szövöttiparárugyár részvénytársaságnak». 1906-ban megválasztották a «Gyulai tisztviselők fogyasztási szövetkezetének» igazgatóságába. — Czikkei nagyobbrészt 20 év óta Gyulán jelentek meg a Békésben; eleinte 3—4 évig útleírásokat írt; később pomologiai, ampelografiai, gyáripari, művészeti és társadalmi czikkeket írt, az utóbbi években többnyire névtelenül.

Önéletrajzi adatok.

Scherer *Ferencz Ernő*, sebész-, szülész-mester és műtő, szül. 1805-ben; Bécsben 1827-ben nyerte oklevelét és Pőstényben (Nyitram.) telepedett le, hol 1879. márcz. 16. meghalt 76. évében. — Munkái: 1. *Die heissen Quellen* und Bäder zu Pőstény (Piestjan) in Ungarn. Leipzig u. Wien, 1837. — 2. *Sprechende Pflanzen.* Pressburg, 1857.

Oláh Gyula, Az egészségügyi személyzet Magyarországban. Budapest, 1876. 230. l. — *Szinnyei* Könyvészete és gyászjelentése.

Scherer *Gyula*, állami polgáriskolai igazgató, Sch. Sándor írónak testvéröcscse; 1882-ben mint kismartoni tanító véglegesíttetett és 1887-ben kapuvári (Sopronm.) polgáriskolai igazgató lett; jelenleg állami polg. isk. igazgató Ujpesten. — Munkája: *Növénytan.* A polgári fiú- és leányiskolák számára. A hivatalos tanterv utasítása szerint, 6 színes táblával és 170 ábrával. Bpest, 1905. — Szerkeszti az iskolai Értesítőt.

Néptanítók Lapja 1882. 741., 1887. 581. l. — *M. Könyvészet* 1905.

Scherer *István*, tanítóképző-intézeti tanár, szül. 1861. jan. 8. Kölesdén (Tolnamegye); a gymnasiumot Bonyhádon, a tanítóképzőt Sopronban végezte. 1878-ban Udvariban segédtanító lett, a honnét a váczi siketnéma-intézethez nevezték ki 1881. okt. gyakornoknak. A siketnématanítói oklevelet is megszerezvén, ugyanitt véglegesíttetett; 1891. nov. 2. a budapesti I. kerületi tanítóképzőben rendszeresített «Siketnémák oktatására képesítő tanfolyam» vezetésére rendeltetett ki. — Czikkei a Néptanítók Lapjában (1884. Mit tehet a népiskola siketnémáink érdekében? Hogyan oktassuk siketnéma növendékeinket, 1886. könyvism.); az általa szerkesztett Kalauzban (1887-től majdnem minden számban módszertani, történelmi s általános tájékoztató czikke jelent meg). — Munkái: 1. *A siketnémák* tárgyi és alaki nyelvoktatása. Első fok. Előkészítő nyelvoktatás. Első iskolaév. II. fok. Gyűjtő nyelvoktatás. Harmadik iskolaév. Kéziratnak tekintendő. Különnyomat a Kalauzból. Bpest, 1892., 1894. (Berinza Jánossal együtt). — 2. *A siketnémaságról* és a siketnémák oktatásáról. U. ott, 1894. (Szenes Zsigmonddal együtt). — 3. *A siketnéma-oktatás* és nevelés kézikönyve. Siketnéma-tanítók és tanügybarátok számára. U. ott, 1895. — Szerkesztette a Kalauz a siketnémák oktatása és nevelése terén cz. szakfolyóiratot 1887. aug. 1-től Váczon, később Budapesten; a nemzetközi gyermekvédő congressus (1899. szept. 13—17.) Naplóját Bpesten.

Vadas József, Magyarországi tanférfiak és tanítónők csredéves Albuma. Békés-Csaba, 1896. fénynyom. arczk. — *Kobos József*, Váczi siketnémák intézetének Értesítője 1896. 38. l. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900. Budapest, 1907.

Scherer *Károly*, népiskolai igazgató Csákován (Temesmegye). — Munkái: 1. *Temes vármegye* rövid földrajza. A III. osztály számára írta. Csákova, év n. — 2. *Könyvviteltani* kis-káté, ipar- és kereskedelmi tanencziskolák számára. U. ott, (1903).

Petrik, M. Könyvészet 1886—1900.

Scherer *Lajos*, állami főgymnasiumi tanár, Sch. András és Kratz Erzsébet földmívelő szülők fia, szül. 1874. szept. 16. Ó-Verbászon (Bács-Bodrogm.); kilencz éves korában Hegyesen tanult magyarul. Középiskoláit Ujverbászon és a pozsonyi ág. ev. lyceumban végezte. 1894—98-ig a kolozsvári egyetem hallgatója volt. Tanári oklevelet 1900. okt. 10. nyert a magyar és német nyelv és irodalomból. 1898. decz. 28. a losonczi állami főgymnasium helyettes, 1900. nov. 27. óta rendes tanára. — Írt számos czikket a Losonczi Ujságba, Losoncz és Vidékébe, az Ellenzék, M. Nyelvőr, Verbász és Vidéke és a Südbacskaer Zeitung cz. lapokba. — Munkái: 1. *Ifjúkorom*. Költemények. Irta Andorka Lajos. Ujverbász, 1896. — 2. *Fáy András* nevelési elmélete és annak történeti méltatása. Kolozsvár, 1896. (A kolozsvári egyetem által 160 koronával jutalmazott pályamű). — 3. *Az iskola* egészségügyi reformja. Griessbach H. után ford. Bpest, 1900. — 4. *A losonczi* ág. h. evang. egyh. nőegylet negyven éves története. Losoncz, 1902.

Önéletrajzi adatok.

Scherer *Sándor*, tanítóképző-intézeti igazgató, szül. 1858. jan. 21. Uj-Aradon (Temesm.), hol atyja Sch. András néptanító volt. Középiskolai tanulmányait Aradon és Temesvárott végezvén, a budapesti állami elemi és polgáriskolai tanítóképző-intézetben folytatta tanulását, hol a megfelelő képesítés után a bajai állami tanítóképző-intézethez neveztetett ki tanárnak és ezen állásában 1883-ban véglegesíttetett. Mennyiségtant és természetrajzt tanított. Ismételten tett tanulmányutat Németországba. 18 évi tanári működés után ugyanott az intézet igazgatójává neveztetett ki s ezen minőségben mint az elméleti és gyakorlati pedagógiának tanítója ma is működik. Kezdeményezésére tartatott meg Baján 1900-ban az első szüneti tanítói továbbképző-tanfolyam, mely intézmény azóta országos szervezetet nyert. Újabban a vallás- és közoktatási miniszter rendelkezésével megbizatott a felekezeti tanítóképzők szakfelügyeletével. — Czikkei a Néptanítók Lapjában (1885. A tanítás sajátságai a tanítóképezdékben, 1887. A titkos gyógyszerekről, 1892. A délmagyarországi tanítóképzés ügyében) stb.

Néptanítók Lapja 1883. 452. l. és önéletrajzi adatok.

Scherfel *V. Aurél*, gyógyszerész, Sch. Jonatán gyógyszerész és Maleter Amália fia, szül. 1835. ápr. 23. Felkán (Szepesm.); a négy gymnasiumi osztályt Rozsnyón végezve, 14 éves korában a bécsi egyetemre ment, hol botanikai és chemiai előadásokat hallgatott, de rendes tanulónak, fiatal kora miatt, nem vették fel. 1855-ben nyert gyógyszerész-oklevelet és atyjának, ki azon évben cholerában meghalt, gyógyszertárát Felkán átvette. Időközben azonban botanikai s chemiai tanulmányait is folytatta. A híres botanikusnak, Kalchbrenner Károlynak, gyakori kisérője volt a Magas-Tátrában. Több tudományos és társadalmi egyletnek, így a szepesi tanító-egyletnek, a Kárpát-egyletnek és turista-társaságnak, a szepesmegyei orvosok és természettudósok egyesületének, s a hygiéniai és demographiai Congressusnak munkás tagja volt. A Nagy-Tátra flórájának legalaposabb kutatója, legpontosabb ismerője, a gyógyszerészi karnak egyik legtudósabb férfia,

a felkai Tátra-Múzeum alapítója és igazgatója s a Felvidék közművelődésének éltető szelleme volt. Botanikai kertje Felkán a város dísze volt és a füvészetkedvelők és turisták előtt vonzó-erővel bírt, kiknek ő mindenkor barátságos tanácsadója volt. A közügyet is szolgálta, a mennyiben 1868—70-ben szülővárosának polgármestere, az evang. egyháznak pedig 1860—86-ig presbitere és kevés megszakítással 19 évig az iskolák felügyelője volt. Fiának, Sch. Györgynek korai halála, ki a külföldi egyetemről gyógyszerészi oklevéllel hazaérkezve, három nap mulva meghalt, mélyen elszomorította s tevékenységét megbénította; azért gyógyszertárát 1891-ben eladta és nyugalomba vonult. Azonban tudományos munkásságát folytatta; utolsó terve volt a Tátra flóráját szövegben és képben megismertetni; ezért Bécsben tartózkodott. Midőn onnét 1895-ben visszaérkezett, meghűlés következtében tüdőgyuladást kapott és ápril. 23. születésnapján Felkán meghalt. — Czikkei a Zipser Anzeigerben (Lőcse, 1864. 50. sz. Ueber einen Getreideverwüster, 28. és köv. sz. Controverse über das Vorkommen und den Standort einiger Pflanzen in der Tatra, Schelleyvel és Kalchbrennerrel együtt); a Természettudományi Közlönyben (1871. Tátrafüred vize, 1889. A Beggiatoa növénynév eredetéről és kimondásáról, 1892. A nyálkás gombákról, Adatok a Trichia-fajok pontosabb ismeretéhez, 1897. Phaeomarasmius új gombanem, Az Agaricus-félék egy új neme, 1902. Adatok Magyarország virágtalan növényeinek ismeretéhez, Phyllosiphon Arisari moszat, 1904. Újabb adatok Magyarhon alsórendű szervezeteinek ismeretéhez, Chionaster nivalis, Bohlin, Wille a Magas-Tátra havában); a Magyarországi Kárpát-egylet Évkönyvében (1874. A tátrafüredi édes víz, 1877. A Ránk-herleini szökőkút vizének vegyi elemzése, németből ford. Lorx Sándor, 1879—80. Adalékok a Szepesi-Tátra alhavasi és havasi virányának ismeretéhez); a Zeitschrift des allg. österr. Apotheker-Vereinesben (1875. Analyse der Castorquelle und der Polluxquelle in Bad Schmecks); a Zipser Boteban (1878. 17. sz. Die gegenwärtigen chemischen Verhältnisse der Bohrtherme zu Gánócz); a Turisták Lapjának is munkatársa volt. — Munkái: 1. *Analyse* des Schmeckser Mineralwassers. Wien, 1855. (Különny. a bécsi akadémiai Sitzungsberichteből.) — 2. *A tátrafüredi «Castor» és «Pollux»* ásványforrások vegytani elemzése. Bpest, 1874. (Különny. a Mathem. és Természettud. Közleményekből. Németül is. U. ott, 1875.) — 3. *Leibicz-kénfürdő* kénesvizének vegytani elemzése. U. ott, 1876. (Különny. a Mathem. és Természettud. Közleményekből.) — 4. *A felső-ruszbachi* ásványvíz vegyelemzése. U. ott, 1880. (Értekezések a term.-tud. köréből IX. 22.) — 5. *A sibrai* (sivabradai) fürdő ásványvizének vegyelemzése. U. ott, 1883. (Értek. a term.-tud. kör. XIII. 6.) — 6. *A csemetei ásványvíz* vegytani elemzése. U. ott, 1884. (Értek. a term.-tud. kör. XIII. 10.) — 7. *A tátrafüredi* Hygiea-forrás vegyelemzése. U. ott, 1885. (Értek. a term.-tud. kör. XV. 4.) — 8. *A koronahegyi fürdő* (Smerdzonka) kénes vizének vegyelemzése. U. ott, 1885. (Értek. a term.-tud. kör. XV. 5.) — 9. *Szepes* vármegyében eddig észlelt vadon termő edényes növények. Felka, 1888.

Payer, Hugo, Bibliotheca Carpatica. Igló, 1880. 180. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Turisták Lapja* 1895. 5., 6. sz. (Strauch Béla.) — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 887. l. — *Weber, Samuel*, Ehrenhalle verdienstvoller Zipser des XIX. Jahrhunderts. Igló, 1901. 327. l. arczk.

Scherffel *János*, tanító Iglón. — Munkája: *Erster Religionsunterricht* in Sätzen, Bildersprüchen und Liederversen zusammengestellt nach Chr. Fr. Simon und J. K. Jakob Roth für Elementarklassen. Pest, 1872.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Scherffel *Lajos*, ág. ev. népiskolai tanító, szül. 1867. márcz. 27. Matheóczon (Szepesm.); a gymnasium négy osztályának Rimaszombatban és Iglón elvégzése után utóbbi helyen az állami tanítóképző növendéke lett; innét kikerülve, nevelő volt. 1888-ban a rimamurány-salgó-tarjáni vasmű-részvénytársaság ózdi vasgyártelepi népiskolához nevezték ki tanítónak. Az 1891-ben Budapesten tartott ipariskolai rajz-póttanfolyamot is elvégezvén az ózdi vasgyártelepen levő iparos-tanoncziskolánál mint rajztanító is működik. — Munkája: *Tükördarabok.* Miskolcz, 1896. (Költemények).

Vaday József, Magyar tanférfiak és tanítónők ezredéves Albuma. B.-Csaba, 1896. fénynyom. arcsk.

Scherff *Hermann*, főgymnasiumi tanár, szül. 1832. decz. 16. Eisenbergben (Szászország); tanult Lipcsében és Jenában. Tanár volt a 60-as években Felső-Lövőn és Lőcsén; azután Bécsben működött. — Czikkei a felső-lövői ág. ev. gymnasium Értesítőjében (1862. Zu Caesar de bello gallico lib. VII. c. 74. Platons Ion. Inhalt und Tendenz des Dialoges).

A felső-lövői ág. gymnasium Programmja 1862.

Schermann *Adolf*, orvosdoktor, Budapest tiszti főorvosa, szül. 1842. máj. 1. Tétényben (Pestm.); középiskoláit a budapesti piarista és állami gymnasiumban, egyetemi tanulmányait pedig Budapesten és külföldön végezte. Orvosi oklevelet 1867-ben Bécsben nyert és mint gyakorló orvos Budapesten telepedett le, a hol 1872. és 1873. mint hatósági choleraorvos működött. 1878-ban tiszti főorvosi szaksegéddé, majd tiszti főorvosi helyettessé nevezték ki. 1897. decz. 29. a székesfőváros törvényhatósági bizottsága tiszti főorvossá választotta meg. Tagja volt a székesfőváros törvényhatósági bizottságának, valamint a közegészségügyi bizottmánynak. 1892-ben a fertőtlenítő intézetet alapította. Az 1893. cholerajárvány után megkapta a Ferencz József-rend lovagkeresztjét, 1899. decz. kinevezték az országos közegészségügyi tanács rendkívüli tagjává. Meghalt 1904. április 27. Budapesten. — Munkája: *Test- és egészségtan* középiskolák, tanítók, szülők és a művelt közönség használatára. Bpest, 1876. (Ism. Prot. Egyh. és Iskolai Lap, Néptanítók Lapja 1877. 143. l., 2. jav. kiadás ... 3. jav. k., számos a szövegbe nyomott ábrával, 1886. 4. jav. kiadás 1891., 5. jav. k. 1896., 6. jav. k. 1899., 7. kiadás. 1903. U. ott.)

Kiszlingstein Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 548. l. — *Vasárnapi Ujság* 1902. 29. sz. arcsk., 1904. 18. sz. (Nekr.). — *M. Könyvészet* 1903. — *Petrik* M. Könyvészete 1886—1900. 741. l.

Schermann *Egyed (József)*, theologiai doktor, szent Benedek-rendi áldozópap és tanár, szül. 1869. febr. 1.; a rendbe lépett 1888. aug. 1., áldozópappá lett 1895. jún. 29. Jelenleg Pannonhalmán a főapátsági főiskolában az erkölcstudomány és a lelkipásztorkodás rendes tanára, leányiskolai hitelemző. — Szent beszédei vannak a Szent Gellért cz. folyóiratban (1901., 1902.). Kéziratban: Történeti előzmények I. kötet. — Szerkesztette a Szent Gellért cz. hitszónoklati havi folyóiratot 1901—1903-ban Pannonhalmán.

A pannonhalmi szent Benedek-rend Névtára. Győr, 1901. 21., 85. l.

Scherschleiffer *Farkas András*, tanuló a jenai egyetemen, hova az 1658. nyári félévben iratkozott be, soproni származású. Nevét Scheerscheiferusnak is írják. — Üdvözlő verseket írt: a Carmina Gratulatoria . . . (Kleschius Dávid tiszteletére) Jena, 1659. és Adam, Matthias, Quaestionum Politicarum . . . U. ott, 1663. cz. munkákba.

Ábel-Hekes, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen. Bpest, 1890. 19. lap. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 634., 690. l.

Scherübl *Siegfried*, gépész és vegyész, Pesten. — Munkája: *Beschreibung der-*

jenigen Verhaltungsregeln, welche beym Gebrauch und Anfüllung meiner Zündmaschinen um selbe stets in gutem Stande zu erhalten zu beobachten sind. (Pest), 1803.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Scherz *Károly* (vaszójai), róm. kath. segédlelkész, szül. 1807. jan. 17. Pozsonyban; gymnasiumi tanulmányait és a bölcseletet ugyanott, a hittudományokat Győrött végezte. Pappá szenteltetett 1830. jan. 31. Tizenhárom évig volt káplán, azután administrator a pozsonyi Lazarethben négy évig. 1849. belvárosi, 1855. zuckermandli (váralja) helyi káplán lett. Meghalt 1888. szept. 19. Pozsonyban. — Munkái: 1. *Trauungsrede* bei der Vermählung meiner theueren Schwester Wilhelmine Scherz de Vaszója mit Herrn Georg von Csarada de Elefant. Gesprochen am 16. Mai 1839. in Pressburg. Pressburg, 1853. — 2. *Sind christliche Wallfahrten* vernunftgemäss? Auf welche Gründe stützen sich christliche Wallfahrten? Wie soll der Christ eine Wallfahrt unternehmen, wenn sie zu seinem Heile gereichen soll? Bei Gelegenheit der von Seite der kath. Gemeinde zu Pressburg unternommen 101-sten Wallfahrt nach Gross-Maria-Zell ... beantwortet. U. ott, 1854.

Petrik Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 465. l. — *Némethy*, *Ludovicus*, Series Parochorum. Strigonii, 1894. 910. l. és gyászjelentés.

Schesaeus *Keresztély*, ág. ev. lelkész, szül. 1536 körül Medgyesen, hol atyja Sch. István szolgabiró volt; tanulását Brassóban kezdte; innét 1563 körül a wittenbergi egyetemre ment és költészetével költői koszorút nyert. Visszatérve Tóbiáson (Medgyesszék) lelkész lett, hol a költészetnek és a tudománynak élt. 1569-ben szülővárosa választotta lelkészének, mely hivatalát a fődékánsággal együtt a legzavarosabb időben nagy bölcsen és hűséggel viselte 1585-ig, midőn június 30. meghalt. — Munkái: 1. *Elegia* de falsis Prophetis Quos Christus confert lupis, spinis et tribulis. Math. VII. cap. Additum est Epicedium de morte R. Viri Domini Laurentij Leschini... Matth. 7. A fructibus eorum cognoscetis eos. Claudiopoli, M. D. LVIII. (Az utolsó levél üres hátlapján fametszetben Kolozsvár város czímere koszorúba foglalva.) — 2. *De Resurrectione* Mortuorum, Et Judicio Extremo, Deque Vita Aeterna, Elegiae Quatuor quibus corruptissimi huius. saeculi mores ad poenitentiam inuitantur. Addita Est Oratio continens Historiam vitae clarissimi uiri D. Leonardi Stockelij. Witebergae, M. D. LXIII. — 3. *Oratio* Describens Historiam Vitae Praecipuam Clarissimi Viri Leonharti Stöckelij, Rectoris Scholae Bartphensis, fidelissimi, qui obijt Die VII. Junij. U. ott, M.D.LXIII. (Külön czímlappal, de az előbbenivel együtt jelent meg.) — 4. *Epithalamium* In Honorem Nuptialem Magn. Dni Bökes De Korniat S. R. M. supremi Cubicularij, eiusque sponsae..., Annae... Domini Wolffgangi de Harinna filiae... M.D.LXVII. pridie Cal: Decembr. Albae Juliae. — 5. *Ruinae Pannonicae* Libri Quatvor: Continentes Statum Reipub.: Et Religionis In Vngaria, Transylvania vicinisq. regionibus imperante Joanne Secundo Electo Rege Vngariae &c. Addita est historia de bello Pannonico Solymanni Imperatoris Turcorum vltimo, Julae & Zygethi expugnationem continens. Witebergae, M. D. LXXI. (Ujabb kiadása... Accesserunt nunc notitia literaria de Schesaeo, notae deinde et excursus ad historiam et ius publicum Transsilv. adtinent cum indice critico duplici. Opera Josephi Caroli Eder. Cibinii, 1797. Scriptores rerum Transsilvanicarum. Tom. I. vol. 1. Bő ismertetése a segesvári gymn. Értesítőjében 1873. és M. Könyvszemle 1906. 321. lap. Szekfű Gyulától.) — 6. *Elegiae* In obitum trium Illustrium virorum, Eruditione, Virtute & pietate prae-

stantium M. Joannis Honteri, M. Valentini Wagneri, & D. Iacobi Mellembergeri, Gubernatorum Ecclesiae & Scholae Coronensis in Transylvania. Claudiopoli. Anno 1573. — 7. *Imago*, seu Typus de Lapsu & Restitutione humani generis per Christum sine operibus Legis, & Cultibus Leviticis: ex Parabola Evangelica, de homine saucio & Samaritano: Additum est: Carmen de Sanctorum Angelorum Officio, & Custodia erga pios. Cibinii, 1575. — 8. *Enarratio* Psalmi &c. Vitae Humanae Miseriam & fragilitatem depingens: saeuissima pestilenti lue grassante per totam Transylvaniam, aliquot pijs & salutaribus concionibus explicata. Witebergae, M. D. LXXX. (A 129—139. l. Sch. vígasztaló ódája Valentianus Ferenczhez.) — 9. *Oratio* de origine reparatae coelestis doctrinae in Transsilvania et vicina Hungaria. (Recitavit in Synodo Birthalbini d. VIII. Maji Celebrata A. 1580.) Hely n., 1580. — 10. *Imago* Boni Pastoris, Ad Christum Mundi Salvatorem accommodata: Iohan. 10. Carmine descripta. (Lipsiae) M.D.LXXXIII. (Selneccer Miklós, «Confessio Ecclesiarum saxonicarum» cz. munkájának 1584. kiadásával együtt mint annak függeléke jelent meg.) — 11. *Chronologia* historica Pannoniae ad Rudolphum II. Francofurti, 1596. (Németül is megjelent. U. ott, 1607.) — Zrinyit dicsőítő verset írt: De Sigetho Hungariae propugnaculo . . . Witebergae, 1587. cz. gyűjteményes munkába. — Kézirati munkája: Epigrammata varia. — Nevét Schaesaeusnak is írták.

Bod, M. Athenas 239. lap. — *Horányi*, Memoria III. 219. lap. — *Benkő*, Transsilvania II. 352. l. — *Katona*, Historia Critica XXVIII. 851. l. — *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexikon III. 168., IV. 376. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár II., III. 1. rész. — *Petrik* Bibliogr. — *Uj M. Athenás* 585. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 924. l. — *Zoványi*, Theologiai Ismeretek Tára III. 182. lap. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1896. VI. 445. l.

Schetz *Péter*. — Munkája: *Metamorphosis* Hungariae. Seu fabulosa regionis, praesidiorum, aliarumque rerum quarundam memorabilium origo. Honori... dominorum neo-baccalaureorum, dum in alma archiepiscopali universitate s. J. Tyrnaviensi, prima aa. ll. & philosoph. laurea condecorarentur. Promotore R. P. Colomanno Riesinger. Ab humanitate Tyrnaviensi dedicata. Tyrnaviae, 1716.

Petrik Bibliogr.

Scheuba *Henrik*, gymnasiumi tanár volt 1851. okt. 17-től 1860-ig Budán, a német nyelvet, irodalmat, történelmet és természetrajzot tanította. — Munkája: *Ofen* zur Zeit der Türkenherrschaft und deren Rückeroberung unter Leopold I. im Jahre 1686. Ofen, 1855. (Különnyomat a budai II. ker. egyetemi gymnasium Berichtjéből.)

A budai II. kerületi gymnasium Berichtje 1852., 1855. — *Petrik* Bibliogr.

Scheurer *Károly*, kir. járásbirósági albiró Lengyeltótiban. — Munkája: *Az igazságügyi miniszteri rendeletek* és közlemények táblázatos kimutatása. Siófok, 1905.

Corvina 1907. 4. sz.

Scheuthauer *Gusztáv*, orvosdoktor, egyetemi tanár, szül. 1832. márczius 11. Tőke-Terebesen (Zemplénm.); gymnasiumi tanulmányainak befejezése után szent Benedek-rendi papnövendék lett, de alig egy év mulva kilépett és orvosi tanulmányokhoz fogott, melyeket a bécsi egyetemen elvégzett, mire 1861-ben orvosdoktorrá avattatott. Még szigorló korában, 1860-ban második segéd lett Rokitansky mellett, öt év mulva pedig első segéddé választatott és e minőségben mint helyettes törvényszéki bonczoló is működött. Ezen időben az élet- és kórszövettanból már nagyon látogatott magán előadásokat tartott, a 60-as években pedig magántanári képesítésért folyamodott a bécsi egyetemen, a mit a szóbeli értekezlet elengedésével meg is kapott.

1870-ben a brünni országos közkórház bonczolójává neveztetett ki; de ezen minőségben nem működött sokáig, mert előkelő magyarországi ismerőseinek biztatására még ugyanazon évben kérvényt nyujtott be Eötvös József báró akkori vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, melyben szolgálatát hazájának felajánlja és rendkívüli tanárrá kineveztetését kéri. A pesti egyetem orvosi karának ajánló felterjesztésére 1870-ben csakugyan ki is neveztetett a pesti egyetemhez a kórszövettan rendkivüli tanárává. 1871-ben a szt. Rókus-kórház bonczolója és egyúttal törvényszéki bonczoló is lett. 1873-ban Arányi nyugdíjaztatásakor a kórboncztani tanszék helyettesítésével bizták meg, alig egy év mulva pedig a kórboncztan rendes tanára lett. Emlékezetes a tisza-eszlári pörben való szereplése. Meghalt 1894. jan. 28. szívszélütés következtében Budapesten. — Czikkei az Allgem. Wiener Mediz. Zeitungban (1865. Janiceps asymmetros, Gastrodidymus exomphalus, Vaginalcysten und Tubrovarialcysten, Tumor cavernosus, Hirnhautverknöcherung; Verjauchen, den Uterus durchbrechender Polyp; 1871. Combination rudimentärer Schlüsselbeine mit Anomalien des Schädels beim erwachsenen Menschen, 1877. Echinococcus multilocularis); a Wochenblatt der k. k. Gesellsch. der Aerzteben (Wien, 1867. Zunahme der Taenia medio canellata, Abnahme der Taenia solium in Wien, Feststellung eines von einem Kinde in Salzburg abgegangenen Bandwurmes als Taenia ellyptica, Ursachen der Drehung der Ovarialcysten); az Ausweis des k. k. allg. Krankenhauses für die Jahre 1864—1867. cz. munkában (Resultate der im Leichenhofe des k. k. allgem. Krankenhauses in Wien vorgenommenen Obductionen); az Orvosi Hetilapban (1873—74. Adatok a Cyclops fejlődéséhez, Grosswald Ágostonnal együtt, Tumor fibroplasticus Leberti, Utasítás a törvényszéki boncznokok számára, Adatok a kórboncztan casuisticájához, A természettudományok viszonya a bölcsészethez, különös tekintettel az agyboncztan újabb vívmányaira, Ünnepi beszéd a budapesti kir. orvosegyletben; 1883. Aphorismák a nyíregyházai végtárgyalás orvosi része fölött); a Pester mediz.-chirurgische Presseben (1871—72. Aus den Vorträgen des Prof. Sch. über pathologische Anatomie, 1874. Eine neue Theorie der Doppelmissbildungen, 1877. Ein Fall von Hermaphroditismus spurius); az Archiv für Kinderheilkundeban (1878. Käsig zerfallende Heerde in der Leber eines 4-jährigen Knaben, bewirkt durch Spulwürmer der Lebergallengänge); a Virchow Archivjában (1881. Bd. 85. Beiträge zur Erklärung des Papyrus Ebers, des hermetischen Buches über die Arzneimittel der alten Aegypter); a M. orvosi Archivumban (1893. Lefűződött tüdődarabból fejlődött daganat). Mint az Eulenburg-féle «Real-Encyclopaedie der Heilkunde» munkatársa írta ebbe a Macrocephalia, Microcephalia, Gliom, Neurom, Neubildung, Perlgeschwülst. cz. czikkeket. Mint a Biogr. Lexikon der hervorragenden Aerzte aller Zeiten u. Völker munkatársa írta a magyar orvosokról és orvostanárokról szóló részt. — Munkái: 1. *Bericht* über die Ergebnisse der Leichenuntersuchungen, welche an der von Hofrath Prof. C. Rokitansky geleiteten pathologisch-anatomischen Anstalt im Jahre 1864 angestellt wurden. Wien, 1865. — 2. *Elméleti kórboncztan.* Előadásai után kiadja Fodor János. Bpest, 1878. (Kőnyomat). — 3. *Emlékbeszéd* Rokitansky felett a budapesti kir. orvosegyletben. U. ott, 1879. — 4. *Der Germanicus* des Lonore ein Archimedes. Wien und Leipzig, 1881. — 5. *Elméleti kórboncztan*, egyetemi előadásai nyomán jegyzette Rothmann. Bpest, 1882. Két rész. (Kőnyomat).

Szinnyei Könyvészete és Repertoriuma. III. — *Budapester Hygienische Zeitung* 1892. 23. sz.

arczk. — *Hõgyes Endre* Emlékkönyve. Bpest, 1896. 194. l. arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 938. l. — *Vasárnapi Ujság* 1904. 5., 6. sz. arczk. — *Budapesti Hirlap* 1904. 29. sz.

Scheverlay *Mátyás (Dániel)*, ág. ev. lyceumi theologiai tanár, szül. 1783. márcz. 23. Bisztricskán (Trencsénm.); a grammatikai iskolákat Turócz-Szent-Mártonban, a bölcseletet Lőcsén, a theologiát Pozsonyban végezte Sabel, Fábry, Stanislaides és Bilnicza professorok alatt. 1804. ápr. 20. a wittenbergi egyetemre iratkozott be, hol Schroeck, Nitsch, Grohmann és Bretschneider voltak tanárai. 1805. okt. visszatért hazájába és Budaméron Ujházy Sámuel családjánál nevelősködött, 1809-ben a sárospataki ev. ref. collegiumhoz hivatott meg a mezőgazdaságtan és a német irodalom előadására; nov. 15. köszöntött be, de itt csak egy évig maradt. 1810-ben a selmeczi gymnasiumhoz hivatott meg tanárnak és igazgatónak. Itt Sch. rhetorikát, poetikát, latin, görög, magyar és héber nyelvet, történelmet és földrajzot, hit- és erkölcstant, statisztikát és paedagogiát tanított. Jó hírneve tömegesen vonzotta a tanulókat a selmeczi gymnasiumba, hol a humaniorákban olykor 100-ra is ment a számuk. Tíz évig működött itt Sch., midőn 1827-ben a pozsonyi ev. lyceumhoz hívták meg egyik theologiai tanszékre, hol nagy sikerrel működött. Családi élete nem volt szerencsés; első neje és nyolcz gyermeke még ő előtte halt meg; második neje túlélte őt. Meghalt 1840. ápr. 7. Pozsonyban. — Munkái: 1. *Carmen*, quod Ill. Dno Ludovico Ambrózy de Sedény incl. comitatus Neogradiensis s. v. comiti, dum onomasticum diem suum celebraret, cecinit die 25. Augusti 1811. Schemnicii. — 2. *VersVs* qVos IoannIs RaDVanszkI a RaDVan ConsILIarII regII, aC InspeCtorIs eVangeLICI CInerIbVs trIstIs pIe apposUIt SCheVerlaI prof. U. ott, (1815). — 3. *De spe gymnasii* a. c. Schemniciensis quod ad renovationem suarum aedium ab i. ac v. conventu districtuali Pesthano die 31. Augusti 1818 paterne decretam, in amore literarum publico munificentissimo firmiter collocata, programma allegoricum epicum quo patronos scholae gratiosissimos pro examine publico ibidem diebus 30. Junii & 1. ac 2. Julii 1819 celebrandos debita cum pietate invitat. U. ott. — 4. *Rhetorica* . . . usibus juventutis scholasticae destinata. U. ott, 1818. — 5. *Carmen*, quo Ill. Dnum Joannem Nepomucenum L. B. de Réva, i. com. Thurociensis perpetuum comitem etc. muneri supremi camergraffii solemniter inauguratum salutavit gymnasium a. c. districtuale Schemniciense anno 1819. U. ott. — 6. *Compendium* grammaticae hungaricae in usum scholarum, et illorum, qui latinis litteris iam exculti etiam in usu sermonis hungarici adiuvari cupiunt. U. ott, 1823. — 7. *Compendium* theologiae christianae dogmaticae. Discipulis suis fecit... U. ott, 1824. — Írt hirlapi czikkeket is.

Bartholomaeides, Memoria Ungarorum 299. l. — *Kis Koszorú*. Selmecz, 1832. 27., 95. l. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése. VII., VIII. — *Petrik* Bibliogr. — *Markusovszky Sámuel*, A pozsonyi ág. ev. lyceum története. Pozsony, 1896. 652. l.

Schey *Lipót*, állami főreáliskolai tanár, szül. 1851-ben Boldogasszonyban (Mosonmegye); 1873-ban nyert tanári oklevelet a mathematikából és természettanból és tanári működését akkor kezdette a győri áll. főreáliskolánál és azóta ott működött. A társadalmi téren is nagy tevékenységet fejtett ki. A 70-es évek elején szorgalmasan munkálkodott a győri ismeretterjesztő egyletben; a felsőbb leányiskola felállítása alkalmával ő is ott volt a kezdeményezők között; a győri alsófokú kereskedelmi iskola szervezéséből Keller Mihálylyal együtt szintén kivette részét; Keller halála után ő vette át a kereskedelmi iskola igazgatását, mely tisztében 1894-ben a miniszterium is megerősítette. Midőn az 1893—94. évek-

ben a győri kereskedelmi akadémia érdekében mozgalom indult meg, ő készítette az 1896—97. tanévben az iskola fentartására vonatkozó tervezetet. Az egyesült győr- és győrszigeti izr. hitközség iskolaszékének már a 70-es évek óta volt tagja. A főreáliskolai ifjúság takarékpénztárának és az ifjúsági segélyegyletnek kezelője. Meghalt 1899. jún. 8. Győrött. — Czikke a győri állami főreáliskola Értesítőjében (1874. A determinansok elemei); a győri Középiskolai Mathematikai Lapoknak munkatársa volt; az Elisée Reclus, Nouvelle Geographie Universelle cz. művéből több szakaszt dolgozott át a Győri Hiradónak.

Rajner, Névkönyve. Bpest, 1898. 55. l. — *Lass Samu*, A győri m. kir. állami főreáliskola Monographiája. Győr, 1895. 209. l. — *A győri főreáliskola Értesítője* 1899. 26., 28. l. fénynyom. arczk. és gyászjelentés.

Schick *S. Lipót*, pozsonyi lakos. — Munkái: 1. *Die jüngste Judenverfolgung.* Ein Osterei als Beilage zum Humoristen. Wien, 1848. — 2. *Kurze Abfertigung.* Pressburg, 1857.

Petrik Bibliogr.

Schick *Salamon*, rabbi Karczagon (Jász-N.-Kun-Szolnokm.). — Munkája: *Der Stammbaum* der Familie Schick. Mun- kács, év n. (Zsidó szöveggel.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schick *Sándor*, jogi doktor, budapesti ügyvéd. — Czikke a M. Themisben (1878. 51. sz. A pprdts 187. és 189. §-ához). — Munkái: 1. *A büntetőjog őskora.* Adalékok a népek lélektanához. Bpest, 1878. — 2. *Eszmék a* büntetés végrehajtásának eszméjéhez. U. ott, 1878. (Különny. a M. Themisből.)

Kiszlingstein Könyvészete.

Schickerdt *Márton*, bölcseleti doktor, beszterczei (Erdély) származású; ág. ev. theologiai és bölcseleti tanuló volt a wittenbergi egyetemen, hol 1692. márczius 19-én meghalt. — Munkája: *Jus Talionis* Praeside M. Hermanno Witte... Publicae eruditorum disquisitioni subjiciet Respondens . . . Die XXII. Novembr. M. DC. XC. Wittembergae.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 387., 433. l.

Schiebinger *Emil Károly*, bölcseleti doktor, szent Benedek-rendi áldozópap és tanár, szül. 1824. ápr. 5-én Rákoson (Sopronm.); 1839. szept. 15-én lépett a rendbe; miután theologiai tanulmányait Pannonhalmán bevégezte, 1847. júl. 20. fölszenteltetett. 1847—48-ban hitszónok volt Kőszegen, 1848—49. gymnasiumi tanár Pozsonyban, 1849—50. szertartó pap és tanár Pannonhalmán, 1850—61. gymnasiumi tanár Sopronban, 1861—67. gymnasiumi igazgató, 1867—69. ugyanaz és házfőnök Győrben, 1869—70. a füssi plébánia kormányzója, 1870—77. ugyanaz Nyalkán, 1877-től perjel, jószágkormányzó és házgondnok Tihanyban, hol 1881. szept. 16. meghalt. — Czikke a soproni gymnas. Programmjában (1854. Archaeologische Forschungen über die Freistadt Oedenburg). — Munkái: 1. *Geistliches Andenken* an das hundertjährige Jubilarfest der Verbrüderung aus thätiger Nächstenliebe zu Oedenburg, 16. Oct. 1851. Wien, 1851. — 2. *Latin nyelvképző gyakorlatok* főgymnasiumok számára. 2. kiadás. Győr, 1863. (Vagács Caesarral együtt, 3. kiadás «Latin irálygyakorlatok» cz. U. ott, 1864. 5. k. a főgymnasiumok és kis seminariumok számára. U. ott, 1879. 6. k. U. ott, 1885. A 6. kiadás után átdolgozta Bárdos Remig «Latin stílusgyakorlatok középiskolák V—VIII. oszt. számára». Bpest, 1902.) — Kéziratban: Görög nyelvtan. — Álneve: Szirtey.

Szöllősy Károly, Szerzetes rendek. Arad, 1878. I. 101. l. — *Scriptores* Ord. S. Benedicti. Vindobonae, 1881. 406. — *Vasárnapi Ujság* 1881. 39. sz. (Nekr.) — *Pannonhalmi szent Benedek-rend Névtára*. Szombathely, 1881. 98. l. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1902. és gyászjelentés.

Schieferer *Mihály*, ág. ev. tanuló a jenai egyetemen, korponai származású. — Munkája: *Gymnasticum* Oratorium: Num Status Imperii nostri Romani modernus sit Monarchicus? Praecunte Jehova Sapientissimo ... publice recitatum ... Die XXV. April M. DC. XIII. Jenae.

Czvittinger, Specimen 335. l. (Schiferer.) — *Horányi*, Memoria III. 319. l. (Schiffer). — *Katona*, Historia Critica. XXIX. 962. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 338. l.

Schiefner *Ede*, nagyváradi kanonok, szül. 1821. okt. 15., áldozópappá szenteltetett 1844. június 1., plébános volt 1852-től Endrődön (Békésm.), 1869-től adonyi prépost, 1879-től az endrődi kerület alesperese; szentszéki ülnök, 1889. nagyváradi kanonok, a Ferencz József-rend lovagja, 1894. pápai praelatus. Meghalt 1904. július 7-én Nagyváradon. — Munkái: 1. *Szent beszéd*. T. Dinya János nagyváradi t. sz. áldozár Endrődön 1877. febr. 11. tartott első szent miséje alkalmával. Bpest, 1877. — 2. *Népies szent beszéd* az új orgona beáldatása alkalmával az endrődi r. kath. templomban. U. ott, 1878.

Schematismus Cleri Magno-Varadinensis 1884., 1891., 1894., 1905. 190. lap. — *Kiszling-stein* Könyvészete.

Schiefner *Gyula*, főgymnasiumi tanár. — Munkái: 1. *Cornelius Nepos* munkái, ford. Pest, 1864. Két füzet. 2. kiadás. U. ott, 1872. Római remekírók 16., 17. füzet. 3. kiadás. Ford. és magyarázó jegyzetekkel ellátta. (A fordítást átdolgozta Mikes L. Bpest, 1902.). — 2. *Titus Livius* történeti könyvei. Ford. 1. füzet. 2. kiadás. U. ott, 1879.

Petrik Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete.

Schiefner *Th. Jenő*, szövészeti mérnök, a franczia Ramie-művelés és fonoda volt igazgatója. — Munkája: *Ramie* (Urtica), annak művelése és jelentősége Ausztria-Magyarország részére. Emlékirat saját tapasztalatok nyomán. Bpest, 1888. (Németül. U. ott, 1888.)

Petrik, M. Könyvészet 1886—1900. 741. l.

Schiel *Albert*, ág. ev. főgymnasiumi tanár, szül. 1847. febr. 1. Brassóban, ugyanott végezte a gymnasiumot 1866-ban; azután 1870-ig a jenai és lipcsei egyetemen tanult theologiát és történelmet. 1873-tól szülővárosában különböző intézetekben működött, volt elemi iskolai tanító, több évig a reáliskolában tanított és jelenleg az ottani főgymnasium tanára. — Czikkei a brassói ev. főgymn. Programmjában (1884. és 1885. Demosthenes. Eine Studie, 1899. Von Kronstadt nach Athen); a nagyszebeni Siebenb.-deutsches Tageblattban (1893. 5772. sz. Konrad Ferd. Meyer, 1894. 6095. Eduard Mörike, 1895. 6529. Eine Tragödie aus der ung.-sächs. Geschichte und ihr Dichter, Franz Nissel, 1896. 6711. Ranke Leopold); a Gegenwartban (Berlin, XXXVIII. 34. sz. Die Siebenbürger Sachsen und der Sachsentag, XLIII. 1893. 21. sz. Romänische Streitschriften und Memoranden); a Grenzbotenban (1898. II. Die Magyarisierung der Ortsnamen); Aus der Zeit der Reformation. Kronstadt, 1898. cz. munkában (Die politischen Zustände Europas am Ausgange des Mittelalters). — Munkái: 1. *Fahrten* und Forschungen im nördlichen Eis-Ozean. Kronstadt, 1877. (Különny. a Kronstädter Zeitungból). — 2. *Die Siebenbürger Sachsen*. Prag, ... (Sammlung gemeinnütziger Vorträge 114.)

Trausch-Schuller, Schriftsteller Lexikon IV. 377. l.

Schiel *Frigyes*, ág. ev. főgymnasiumi igazgató, szül. 1812. okt. 10. Brassóban; tanult az ottani gymnasiumban, 1833—34-ben a bécsi protestáns theologiai tanfolyamon és 1834—35. a berlini egyetemen. Hazájába visszatérve tanár volt a brassói ág. ev. főgymnasiumban 1860. júl. 11-től 1868. decz. 12. történt haláláig, midőn az iskolai vagyon elszámolása

előtt öngyilkos lett. — Czikkei a brassói ev. gymnasium Programmjában (1863–66. Σὸν θεῷ Civium Gymnasii Coronensis Matricula, cui non solum omnes ejus Rectores, verum etiam Lectores et Collaboratores nonnulli, praecipue vero Studiosi ac Adolescentes quotquot inde a beata ipsius, per B. Honterum facta Reformatione Sua Ei nomina dederunt, inscripti sequuntur: Reparata opera studioque Martini Ziegleri Coronensis, Gymnasii ejusdem Rectore anno MDCXCIX. Wagner Bálint rektor által kezdve és rektori utódai által a mai napig folytatva. 1810-ig, Sch. jegyzeteivel kiadva). — Munkája: *Festrede* zur hundertjährigen Geburtsfeier des Friedrich v. Schiller am 10. Nov. 1859. Kronstadt. — Kéziratban a superintendensi levéltárban: Dissertatio de temporibus, quibus Horatius sermonum libros scripserit et evulgaverit auctor Fr. Schiel 1844.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III 175., IV. 377. l.

Schiel *Frigyes*, ág. ev. lelkész, szül. 1861. febr. 17. Brassóban, hol atyja Schiel Sámuel városi lelkész volt. Miután tanulmányait a brassói Honterus-gymnasiumban bevégezte, theologiát, földrajzot és történelmet a berni, berlini és budapesti egyetemen tanult. Visszatérve Brassóba, ugyanott az elemi fiúiskolában és 1889-től a középiskolában tanított. 1894. aug. a volkányi (Nagy-Küküllőm.) ág. ev. hitközség választotta lelkészének, 1901-ben pedig blumenaui és kórházi prédikátor lett Brassóban. — Munkái: 1. *Lehrbuch* der Weltgeschichte (Mittelalter und Neuzeit) für die unteren Klassen der Mittelschulen und verwandte Lehranstalten. Hermannstadt, 1894. — 2. *Lehrbuch* der Geographie für die untern Klassen der Mittelschulen und verwandte Lehranstalten. Kronstadt, 1896. (Különny: a brassói gymnasium Programmja 1893. és 1894. évf.-ból). — 3. *Sächsisches Volksliederbuch*. Herausgegeben von Fr. Herfurth und Fr. Schiel. Zweite veränderte und mit dem Melodiensatz versehene Auflage. 3—7 Tausend. Hermannstadt, 1900.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 378. l.

Schiel *Gusztáv*, ág. ev. lelkész, szül. 1850. aug. 8. Brassóban; miután 1869-ben szülővárosában gymnasiumi tanulmányait elvégezte, a heidelbergi, berlini, jenai és lipcsei egyetemre ment theologiai, mathematikai és természettani tanulmányok végett. 1874. szept. 1. a brassói gymnasiumban és reáliskolában tanárnak alkalmazták. 1884. aug. 10. Mártonhegyen (Nagy-Küküllőm.) lelkésznek választották. — Czikkei az Archiv f. Landeskundeban (N. F. XII. Ung. u. Siebenb. Studierende in Jena, Herfurt Fr.-el együtt, XV. Besuch Kaiser Josefs II. in Kronstadt); a Sächs. Burzenland cz. munkában (Die Bevölkerungsstatistik).

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 378. l.

Schiel *Henrik*, orvosdoktor. — Munkája: *Grundzüge* der Pflanzenkunde nach ihrem gegenwärtigen Zustande mit Rücksicht auf Medicin und Pharmacie. Güns, 1838.

Szinnyei Könyvészete.

Schiel *Sámuel Traugott*, ág. ev. lelkész, szül. 1812. ápr. 14. Brassóban; tanult szülővárosában, 1833-ban a bécsi protestáns intézetben és 1834—35. a berlini egyetemen. 1837-ben a brassói főgymnasiumban collega, 1843. lektor és 1856. ápr. 3-tól igazgató volt. 1860. jún. 9. a brassói ev. egyház lelkészének választotta. 1861. a consistorium tagja s 1870. annak lelkészi tanácsosa lett. Mint gymnasiumi igazgató meghonosította az évi Honterus-ünnepélyt és alapítványt, valamint a torna-iskolát. Meghalt 1881. ápr. 11. a husvét első napján tartott prédikálása után Brassóban. — Munkatársa volt a Siebenbürger Wochenblattnak, úgyszintén a Schul- und Kirchen-Zeitungnak (1851—

1852.) Brassóban; czikkei a brassói ev. gymnasium Programmjában (1855. Zur Frage des lateinischen Sprachunterrichts an unseren Gymnasien, 1858. Andeutungen über den geographischen Unterricht im Obergymnasium); a Hornyánszky-féle Prot. Jahrbücherben (1857. Die Kirchenordnung aller Deutschen in Siebenbürgen 1547., a brassói könyvtárban levő «Reformatio» német szövege); Aus Siebenbürgens Vorzeit und Gegenwartban (1860. Die Riesenschlange an der Burg. Kronstädter Volkssage). — Munkái: 1. *Wörtliche* Übersetzung des berühmten Andreanischen Privilegiums, welches die ursprüngliche Grundlage der sächsischen Verfassung enthält. Übersetzung des Leopoldinischen Diploms oder der im Jahre 1691. bei der Übergabe Siebenbürgens an das erlauchte Haus Österreich zwischen den Ständen und Leopold I. zu Stande gekommenen Bundesakte. Kronstadt, 1848. — 2. *Uebungsbuch* für den ersten Unterricht in der lateinischen Formenlehre. Von S. S. U. ott, 1843. és 1844. Két folyam. — 3. *Predigt* am Reformationsfeste 1857, gehalten in der grossen Kirche zu Kronstadt. U. ott. (2. kiadás 1858. Magyarul: Molnár ev. ref. és Koszta József ág. ev. lelkészek ford. és előszóval kiadták 1858. jan. 31. U. ott.) — 4. *Betrachtung* über das heilige Abendmahl. U. ott. (1857. Nagy-csütörtökön a gymnasium nagy termében tartott beszéd). — 5. *Drei Predigten* auf das Fest der Erscheinung Christi. (Dreikönigstag.) Der Reinertrag für die Honterusstiftung. U. ott, 1859. (1857., 1858. és 1859. tartott beszédek.) — 6. *Warum* auch wir verpflichtet sind uns an der evang. Stiftung des Gustav Adolf-Vereins zu betheiligen. Predigt. U. ott, 1861. — 7. *Wie haben wir* Evangelische zu den erneuerten Bestrebungen, die Menschheit auf kirchlichem Gebiete in das zwölfte Jahrhundert zurückzuführen, uns zu stellen? Predigt auf den Sonntag Judica 1865. U. ott, 1865. — 8. *Die Theses* Dr. Martin Luther's an das Geschlecht unserer Zeit. Reformationspredigt, gehalten in der ev. Pfarrkirche zu Kronstadt im Jahre 1868. U. ott, 1868. — 9. *Welche Aufgaben* stellt der reformatorische Geist der Gegenwart auch unseren Landeskirchen-Versammlungen. Predigt. U. ott, 1873. — 10. *Warum* so viele Menschen den Glauben an die Unsterblichkeit schwer ergreifen. Predigt am 1. Ostertag 17. April 1881. U. ott, 1881. — Szerkesztette és kiadta a brassói főgymnasium évi Programmját 1856—60. és a brassói ág. ev. hitközség Jahresberichtjét 1861—1880. (Ezekben egyházi beszédei is vannak.) Kéziratban a nagyszebeni superintendentia levéltárában: De emendanda ratione, qua pueri prima linguae latinae cognitione imbuuntur. Dissertationem paedagogicam scripsit Samuel Schiel gymn. lector II. 1844.

Archiv für Landeskunde N. F. XVI. 502. l. (G. D. Teutsch.) — *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexikon III. 177., IV. 378. l.

Schier *Lajos*, gazdaságegyesületi titkár. — Szerkeszti a Fehérvármegyei gazdasági egyesület havi Értesítőjét 1902. decz. 1, óta Székesfejérvárt.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schier *Xystus Pál*, szent Ágostonrendi szerzetes, szül. 1728. július 19-én Magyar-Brukk-Ujfaluban (Mosonmegye); 1746-ban lépett a szent Ágoston-rendbe Bécsben, de tanulmányait bevégezve, nem nagy hajlandóságot érzett a bölcselethez és theologiához, inkább a történelemmel foglalkozott; azért főnöke a rend bécsi könyvtárához helyezte. 1750-ben szentelték föl. Meghalt 1772. márczius 15-én Bécsben. — Munkái: 1. *Commentatio* de primis Vindobonae typographis. Cum variis ad rem litterariam adnotationibus. Vindobonae, 1764. — 2. *De duobus sermonibus* Augustini, primum Zagrabiensis, dein Lucerini episcopi... U. ott, 1765.

— 3. *Dissertatio* de regiae Budensis bibliothecae Mathiae Corvini ortu, lapsu, interitu, et reliquiis. Authore F. X. S. A. U. ott, (1766.) Editio altera, cui accessit mantissa miscellarum observationum ex mss. eiusdem authoris collecta. U. ott, 1799. — 4. *De venerabilis Hildeberti*, Turonensis Archiepiscopi operibus. U. o., 1767. — 5. *Georgius Lodomeri* archiepiscopi Strigoniensis sub an. 1298 defuncti legitimus successor vindicatus, et illustratus. U. ott, 1768. — 6. *Memoria* academiae Istropolitanae seu Posoniensis, eiusque nonnullorum professorum ex documentis coaevis confecta. U. o., 1774. Táblázattal. — 7. *Buda* sacra sub priscis regibus. Opus posthumum. U. o., 1774. Két rézmetszettel. (Ism. Molnár, M. Könyvház III. 1783. 472. lap.) — 8. *Reginae Hungariae* primae stirpis. Opus posthumum, ad illustrandam historiam patriam perquam accommodatum, Cum vita ejusdem cl. authoris compendio data & accurata notitia omnium operum ejus tam editorum quam manuscriptorum. U. ott, 1776. — 9. *De monasteriis* provinciae Austriae et Hungariae ordinis fratrum eremitarum sancti patris Augustini succincta notitia, in usum duntaxat juniorum ejusdem provinciae alumnorum obiter conscripta. U. ott, 1776. — 10. *Die Bischöfe* und Erzbischöfe von Wien, aus den Manuscripten des sel. verstorbenen... Zusammengesetzt und ans Licht gegeben im Jahre 1777. Gratz. — 11. *Memoria* provinciae hungaricae Augustinianae antiquae, adservata in schedis... ac dein per Martinum Rosnak . . . in lucem publicam emissa a. 1788. U. ott. — 12. *Furii Dionysii Philocali calendarium* antiquum sub annum 352 scriptum, ad primam editionem vix cuipiam notam castigatum, et notis illustratum. Opus posthumum curis Martini Rosnak editum. U. ott, 1781. — 13. *Specimen* Styriae literatae ad subsidia operi perficiendo necessaria impetranda eruditis inclitae gentis viris exhibitum. Viennae, év n. — 14. *De Maria* Porphyrogenita sponsa. Anna et Margarita conjugibus reginis Belae III. Hungariae regis. In quibus tentamen historiae reginarum Hungariae primae stirpis facere conatus est. U. ott, év n. — Kézirati munkáit Wurzbach felsorolja.

Oesterr. National-Encyclopaedie von Gräffer und Czikann. Wien, 1835. IV. 531. lap. — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XXIX. 298. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schiessel *Rikárd*, a Torda-Aranyos vármegyei takarékpénztár részvénytársaság főkönyvelője Tordán. — Munkája: *A felügyelő bizottság* szervezete. Torda, 1905.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schiferer *Mihály*. L. *Schieferer*.

Schiff *Ernő*, orvosdoktor, kórházi főorvos, Schiff Ábrahám kereskedő és Róth Fanny fia, szül. 1863. szept. 6. Gáborjánban (Biharm.); a gymnasium alsó osztályait Hajdú-Szoboszlón, a felső osztályokat a nagyváradi prémontrei főgymnasiumban végezte. 1882 őszén iratkozott be a budapesti egyetem orvosi szakára, hol 1888. febr. 4. az összes gyógytudományok doktorává avattatott fel. Miután ugyanazon évben az egészségtan-tanári képesítést is megszerezte, gyermekgyógyászati ismereteinek növelése végett külföldi tanulmányútra indult, különösen a berlini, müncheni és prágai tanszakok előadásait látogatta. 1889. okt. 1. külföldről hazaérkezve, Nagyváradon telepedett le mint a gyermekbajok szakorvosa; azóta állandóan ott működik. Sikerült létesíteni a Sztaroveszky-alapítványi gyermekkórházat, melynek 1902. nov. 16. történt megnyitása óta igazgató-főorvosa, hol évenként 400 fekvő és 2500 bejáró beteg gyermeket részesít orvosi kezelésben. 1894 óta a vallás- és közoktatásügyi miniszterium megbízásából a nagyváradi m. kir. bábaképzőn a gyermekápolás tanának előadója, ugyanazon inté-

zetnek 1897 óta vizsgáló-bizottsági tagja, 1896 óta pedig a nagyváradi prémontrei főgymnasium egészségtan-tanára és iskola-orvosa. 1901. decz. 14. a budapesti kir. orvosegyesület levelező-tagjává választotta. Rendes tagja a nagyváradi Szigligeti-Társaságnak ennek megalakulása óta. — Első irodalmi kisérlete (a Gyógyászatban: Tuberculosis és scrophulosis pathologiai és klinikai szempontból cz.; az orvostanhallgatók segítő-egyesülete által jutalmazott pályamű volt; ugyanazon időben jelentek meg tőle a nagyváradi helyi lapokban a gyermekegészségügy körébe tartozó közlések, és e lapokba letelepedése után is írt hasonló czikkeket, valamint a berlini Jahrbuch für Kinderheilkundeba és az Archiv für Kinderheilkundeba; a prágai Zeitschrift für Heilkundeba; az Orvosi Hetilapba (1889. A konyhasóoldatok bőr alatti befecskendésének befolyása a vér összetételére, 1891. A lázas hőmérsék befolyása a csecsemők vérösszetételére, 1898. Adatok az újszülöttek sárgaságának tanához, 1906. Symmetricus gangrena, Raynaud esete hereditaer lueticus alapon); a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (XXV. 1891. Adatok az újszülöttek sárgaságának haematologiájához, XXVI. 1893. Újabb adatok az újszülöttek sárgaságának tanához); a Gyógyászatban (1891. Néhány adat a lues hereditaria és rachitisben szenvedő csecsemők haematologiájához); a Budapesti Orvosi Ujságban (1904. Az infantilis hysteriának egy érdekesebb esete). — Munkái: 1. *A vér* alakelemeinek és haemoglobin tartalmának quantitativ magatartása az újszülöttek ép és kóros viszonyai mellett. Bpest, 1888. (Mathem. és Természettud. Értesítő VIII. 6., 7.). — 2. *Újabb adatok* az újszülöttek haematologiájához, különös tekintettel a köldökzsinór lekötési idejére. Az ú. n. «tartalékvér» szerepe az újszülött szervezetében. (Vizsgálatok dr. Konrád Márk, a nagyváradi m. kir. bábaképezde igazgató-tanárának szülészeti kórodájából). Bpest, 1892. (Értekezések a természettud. köréből XXII. 2.) — 3. *Adatok* az első életnapok folyamán elválasztott vizelet quantitativ-chemiai összetételéhez. (Vizsgálatok dr. Konrád M..., szülészeti kórodájából). U. ott, 1892. (Értek. a term.-tud. kör. XXII. 6.). — 4. *A csecsemők* hurutos gyomor- és bélbántalmainak mechanikai és diaetetikai kezeléséről. U. ott, 1892. (Klinikai Füzetek II. 10.). — 5. *Újabb adatok* az újszülöttek haematologiájához. II. közlemény a nagyváradi magyar királyi bábaképezde igazgató-tanárának szülészeti kórodájából. U. ott, 1900. (Különlenyomat az Orvosi Hetilapból.) — 6. *Székfoglaló beszéd* a Nagyvárad városi Sztaroveszky-alapítványi gyermekkórház ünnepélyes megnyitási nov. 16. ülés alkalmából 1902. Nagyvárad, 1902. — 7. *Jelentés* a Nagyvárad városi Sztaroveszky-alapítványi gyermekkórháznak első (1903.) évi működéséről. U. ott, 1904. — 8. *A csecsemők* ápolásának rövid kézikönyve. (Szülésznők számára.) U. ott, 1904. — 9. *Adatok* az újszülöttek vérének chemiai összetételéről. Bpest, 1906. (Klinikai Füzetek XVI. 7.)

Petrik M. Könyvészet 1886—1900. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól és önéletrajzi adatok.

Schiff *József*, gyorsíró, szül. 1848. febr. 25. Magyarországon; a gymnasiumot Pozsonyban és Bécsben látogatta, azután a gyorsírást tanulmányozta és 1874. a gyorsírás tanára lett a bécsi felső földmívelési iskolán. 1872—88. mint a Wiener Gabelsberger-stenogr. Central-Verein könyvtárnoka működött. 1880. az osztrák iparkiállításon érmet nyert. — Nevezetesebb munkái: 1. *Theoretischer u. praktischer Lehrgang* der Satzkürzung ... — 2. *Correspondenzschrift* ... — 3. *Stenogr. Übungsbuch* ... — 4. *Handbuch* der geschäftsstenographischen Praxis, Wien, ... — 5. *Stenogr. Wörterbuch.* U. ott, ... — 6. *Eine neue system-*

gerechte Combinanten - Verschmelzung. Leipzig und Wien . . .

Pallas Nagy Lexikona XIV. 940. l.

Schiff *Kálmán*, orvosdoktor, született 1865. okt. 17. Hunfalván (Szepesmegye), gymnasiumi tanulmányait Békés-Szarvason 1881-ben végezte; ezután a bécsi egyetemen mint orvosnövendék beiratkozott és orvosdoktori oklevelét is ott nyerte el. Hosszabb ideig működött Billroth, Nothnagel és Stellwag orvostanárok klinikáján. 1885—86-ban mint IV. éves orvosnövendéket a hadügyminiszterium Klosterneuburgba rendelte ki, hogy az ott állomásozó utászezrednél kiütött typhus-epidemiánál mint orvos működjék. Ezután külföldön tett hosszabb tanulmányutat s közben mint dr. Schindler-Barnay cs. tanácsos első assistense vezette annak marienbadi sanatoriumát. 1893-ban Budapesten külföldi minták szerint s a modern orvostudomány kellékeivel felszerelt «massage és testegyenészeti» intézetet nyitott, hol még ma is mint annak igazgatóorvosa működik. — Bécsi tartózkodása alatt az ottani szaklapokba írt czikkeket; írt a Pesti Naplóba és a Pester med.-chirurg. Pressebe is.

Zichy Hermann gróf és *Derestye Gy. H.*, Magyar zsidók a millenniumon. Budapest, 1896. 170. l. arczk.

Schiffer *Mihály*. L. *Schieferer*.

Schiffler *Antal*, kir. ügyész, a magy. igazságminiszteriumban alkalmazva, szül. 1873-ban Bicskén (Fehérm.); középiskolai tanulmányait a tatai és budapesti piaristák és a székesfejérvári czisztercziek főgymnasiumában végezte. Jogot a budapesti egyetemen hallgatott. 1904-ben birósági szolgálatba lépett és 1897 óta az igazságügyminiszteriumban működik. — A M. Jogi Lexikonba a «Nemzetközi jogsegély» cz. czikket írta. — Segédszerkesztője az Igazságügyi Közlönynek és az Igazságügyi Javaslatok Tárának; társszerkesztője: A magyar igazságügyi írott jog forrásainak útmutatója cz. sajtó alatt levő munkának. — Munkája: *Útmutatás* a nemzetközi jogsegély terén. Bpest, 1904.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról és önéletrajzi adatok.

Schihulszky *József*, kir. főharminczadi és adóhivatali számvevő Alsó-Vereczkén. — Munkája: *A méheknek* kettős köpükben leendő könnyű, új és hasznos tartásokról, mely szerint a méhek könnyen szaporíthatnak és kis fáradsággal felette nagy hasznot béhajthatnak. Kassa, 1817. Rézmetszettel. (Latinul is megjelent. U. ott, 1817.)

Szinnyei Könyvészete.

Schikk *Ignácz*, uradalmi felügyelő. — Czikkei a M. Gazdában (V. évf. Bükkaljai takarék-magtár); a Heves és Külső-Szolnok t. e. vármegyék leírásában (Eger, 1868. Gróf Károlyi György Debrő-parádi uradalma).

A m. n. múzeumi könyvtár példányaiból.

Schikmayr *József*, róm. kath. lelkész. — Munkája: *Lob- und Ehren-Rede*, bei den feyerlichen Eintritt deren Hoch- und Wohlehrwürdigen Frauen, regulirten Canonissinen, unter der Regul des heil. Augustini, von der Versammlung Unserer Frauen in das neu errichtete Closter-Gebäu, so in Allerhöchster Gegenwart beyder Majestäten, den 17-ten Tag des Monats Julii 1754 erfolget. Pressburg.

Petrik Bibliogr.

Schikray *Sámuel*, orvosdoktor, nevelőintézet-tulajdonos Budapesten. — Munkája: *Rathgeber* für körperliche und geistige Erziehung der Kinder. Bpest, 1877.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schilbach *János Sámuel*, cs. és kir. katona, szász-góthai származású volt s az akadémián jogot végzett; a császári hadsereggel Erdélybe jött, hol hadnagy és segédtiszt, majd titkár lett a Brassó városi és határőrvidéki parancsnokságnál. Magántanító volt Herbertsheim Sámuel tanácsos, később városbiró gyermekeinél. Miután ág. ev. vallásúnak nyilvánította

magát, engedélyt nyert 1740-ben VI. Károly gyászünnepélyén az evang. templomban emlékbeszéd tartására. Meghalt 1750. aug. 26. Brassóban. — Munkái: 1. *Den durchdringenden Donnerschlag* aus heiterer Luft bei dem frühzeitigen Ableben zweier tugend- und hoffnungsvoller Kinder des Herrn Samuel Herberts, Eines Löbl. Kronstädtischen Magistrats Assessoris und Secretarii, welche A. 1732 den 10. und 13. Julii seelig verschieden und darauf in hiesiger Gross-Pfarrkirche beerdigt, wollte zu Bezeugung schuldigster Compassion durch gegenwärtige Trauerrede vorstellen ... Kronstadt, 1832. — 2. *Ein Gedicht* auf Georgius Schramm von Otterfels bei dessen Beförderung zum Generalfeldmarschall-lieutenant im Oktober 1733. U. ott, 1733. — 3. *Ein Gedicht* über den Meuchelmord, welchen 2 Soldaten an Catharina verw. Peter Rhener verübt. 5. Februar 1733. U. ott, 1733. — 4. *Epitaphium* Sr. Excellenz des weil. Hoch- und Wohlgebornen Herrn Cäsar Josef v. Lentulus, Freyherrn von Gourselle, Ihro in Hungarn und Böheimb. königl. Majestät General-Feld-Marschall-Lieutenant, Obristen zu Pferd, zu Kronstadt, wie auch derer Wallach- u. Moldauischen Grenzen wirklichen Commendanten bey Hochgedacht dessen Beerdigung entworfen. (U. ott, 1744.) — Kéziratban: Allegoricae meditationes de expeditione sylvestri a quibusdam in campis ac montibus Bodzae sic dictae 1731 m. Aug. peracta. (Költemény).

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexicon III. 181., IV. 380. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schilberszky *Károly*, bölcseleti doktor, a m. kir. kertészeti tanintézet rendes tanára Budapesten; 1888—89. a bpesti egyetemen növénytani tanársegéd, később a bpesti gyógyszerész-gyakornok iskola tanára volt. — Több száz czikke jelent meg a következő szaklapokban, napi-, hetilapokban és folyóiratokban: Botanisches Centralblatt, Berichte der deutschen botanischen Gesellschaft, Budapesti Hirlap, Borászati Lapok, Budapesti Szemle, Erdészeti Lapok, Függetlenség, Földmívelési Érdekeink, Földrajzi Közlemények, Gazdasági Lapok, Gyógyszerészi Hetilap, Gyógyszerészi Közlöny, Gyógyszerészi Értesítő, Gyümölcskertész, Gyakorlati Mezőgazda, Hedwigis, Köztelek, A Kert, Kertészeti Lapok, Közgazdasági Értesítő, Magyar Föld, Magyar Kerékpáros, Math. és Természettud. Értesítő, Mathem. und naturwissenschaftliche Berichte aus Ungarn, Méhészeti Lapok, Mezőgazdasági Szemle, Oesterr. Botanische Zeitschrift, Pester Lloyd, Rovartani Lapok, Természettudományi Közlöny és Pótfüzetei, Természetrajzi Füzetek, Vasárnapi Ujság, Wiener Landwirthschaftliche Zeitung, Zeitschrift für wissenschaftl. Mikroskopie (ezen czikkek repertoriumát 1884—1902-ig közlik 4. és 10. sz. munkái). — Munkái: 1. *Hazslinszky Frigyes*, Magyarország mohflórája, a nemek, fajok és synonymok jegyzéke. Bpest, 1892. — 2. *Adatok* a virág szaporodó-szerveinek rendellenes szerkezetéhez. Hét táblával. U. o., 1892. (Értekezések a term.-tud. köréből XXII. 4.) — 3. *A chara-félék*, különös tekintettel a magyarországi fajokra. 20 ábrával és 5 tábla rajzzal. Irta dr. Filarszky Nándor. Ismertetés. U. ott, 1895. — 4. *Schilberszky Károly dr.* irodalmi működésének Czímjegyzéke szakcsoportok szerint 1884—1896. U. ott, 1897. — 5. *A növények* óriás és törpe növéséről. Előadás. U. ott, 1898. Öt ábrával. (Különnyomat a Természettudományi Közlöny XLV. Pótfüzetéből.) — 6. *A csiperke-gomba* mölc-betegsége. U. ott, 1899. (Különny. a Természettud. Közlöny L. Pótfüzetéből.) — 7. *Monographie* de la Horticulture en Hongrie, pour l'Exposition Universelle de 1900 à Paris. U. o., 1900. 47 fénynyom. képpel. — 8. *Gyógyszerismeret*. U. ott, 1902. (Gyógyszerészgyakorlati tankönyv I. r.) — 9. *Növénytani közlemények*. U. ott, 1902. — 10.

Schilberszky Károly dr. irodalmi működésének Czímjegyzéke szakcsoportok szerint 1897—1902. U. ott, 1903. — Czikkei és értekezései közül is több megjelent különlenyomatban.

Petrik, M. Könyvészet 1886—1900.

Schildbach *János Gottlieb*, pozsonyi polgár. — Munkái: 1. *Auf die glorreiche Ankunft* des Neuvermählten Allerdurchlauchtigsten Fürstenpaares in Ofen am 6. Oct. 1815. Pesth. (Költemény.) — 2. *Eine Blume* auf das Grab unsers Freundes und Kunstgenossen, Thomas Stelzer, gest. am 1. Dez. 1815. U. ott. (Költ.) — 3. *Den edlen Bewohnern* von Pesth. Zum neuen Jahr 1816. U. ott. (Költ.) — 4. *Das Kriegerfest* am 24. Jänner 1816. Bey der Vertheilung von 18 Tapferkeitsmünzen an Mannschaft des k. k. Infanterieregim. Fürst Esterházy. U. ott. (Költ.) — 5. *Dem Andenken* des verewigten Hrn Gabriel Gosztonyi von Gosztoni u. Krents. U. ott, 1816. (Költ.) — 6. *Herzliche Wünsche* und guter Rath nebst einigen Sinngedichten zum Jahre 1817. U. ott. — 7. *Die Königshand.* Ein Festgedicht Sr. Excellenz dem Herrn Stefan Graf v. Illésházy. Zur hohen Namensfeyer geweiht. Hely n., 1817. — 8. *Die Religion.* Eine Hymne. Am Tage der Einweihung der neuen Kirche in der Leopoldstadt zu Pest, den 15. Juni 1817. Pesth. — 9. *Das Frühlingsfest* in Keszthely. Leierakkorde Sr. Excellenz dem... Herrn Georg Graf Festetics v. Tolna... zur hohen Namensfeier angestimmt und dargebracht. Hely n., 1818. — 10. *Gesammelte Gedichte.* Pesth, 1818. — 11. *Centifolium.* Ein Gedicht auf die Restauration des Magistrats der königl. Freystadt Pesth am 3-ten, 4-ten und 5-ten Februar 1819. U. ott. — 12. *Die Feuersbrunst* zu Ofen am 3-ten Sept. 1820. Ein Gedicht mit Chören. Zum Besten der Abgebrannten zu Ofen. Wien, 1820. — 13. *Sängers* Hochzeitslied dem Brautpaare Johann Bayer und Nina Graf. Pesth, den 24. Juny 1820. — 14. *Állerley.* Ein Blatt für allerley Leser zum Nutzen und Vergnügen; der Verbreitung nützlicher Kenntnisse, sittlicher Bildung und geselliger Unterhaltung gewidmet. Pesth.

Petrik Bibliogr.

Schilde *Konstantin*, községi jegyző 1861-től Steyerlak-Aninában (Krassó-Szörénym.) — Munkája: *Historischer*, naturhistorischer und technischer Almanach der Entstehung und Entwickelung der Gemeinde Steyerdorf-Anina von 1773—1873. Temesvár, 1873.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schildenfeld *Bálint Konrád*, jogi doktor, karnioliai származású nemes, a nagyszombati egyetemen joghallgató. — Munkája: *Disquisitio* inauguralis juridica cujus sit damnum vel lucrum? an debitoris? an creditoris? si certum genus pecuniae debeatur, ejus autem valor crescat, aut decrescat interea, ac dum debitum expungendo perimatur. Quam una cum positionibus ex universo jure annuente incl. facultate juridica pro consequenda juris laurea publicae disputationi submittit 1775. Tirnaviae.

Petrik Bibliogr.

Schill *Athanáz*, cziszterczi-rendi alperjel, szül. 1821. május 5. Székesfejérvárt; a rendbe lépett 1842. szept. 22.; pappá szentelték 1846. augusztus 12-én. 1846—1848. segédlelkész volt Zirczen, 1848—69. főgymnasiumi tanár Egerben, 1869—74. lelkész Tósok-Berénden, 1874—1878. lelkész Herczegfalván, 1878—86. perjel Szt-Gotthardon s egyuttal 1878—81. lelkész, 1878—1884. jószágkormányzó ugyanott, 1886—88. alperjel Zirczen, 1888-tól nyugalomban Szent-Gotthárdon, hol 1894. febr. 5. meghalt. Érdemei elismeréseül 1885-ben a Ferencz József-rend lovagkeresztjét nyerte. — Czikke az egri kath. nagygymnasium Programmjában (1858. Állatismei tanulmányok.)

A hazai cziszterczi-rend Emlékkönyve. Bpest. 1896. 271. l.

Schill *Fülöp*, állami főreáliskolai tanár, 1893-tól helyettes tanár volt a pécsi áll. főreáliskolánál; 1904. aug. 29. hasonló minőségben Temesvárott folytatta működését és 1905. ápr. rendes tanárrá neveztetett ki; a magyar és német nyelvet és irodalmat tanítja. — Czikke a temesvári főreáliskola Értesítőjében (1905. Párhuzam Kölcseynek Csokonairól és Schillernek Bürgerről írt bírálata között).

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Schill *Salamon*, országos rabbiképző-intézeti tanár 1878—79 óta, hol a latint és görögöt tanítja. — Írt a M. Tanügybe, Országos Középtanodai Tanáregylet Közlönyébe, az Ungarische Revuebe, a Magyar-Zsidó Szemlébe és a Zeitschrift für alttestamentliche Wissenschaftba. Czikkei az Egyetemes Philol. Közlönyben (1879., 1890., 1893. könyvism.). — Munkái: 1. *Görög nyelvtan*. Hintner B. 2. kiadása nyomán ford. és átdolgozta. Bpest, 1884. — 2. *Görög gyakorlókönyv* Hintner és Curtius nyelvtanaihoz. A 4. kiadás nyomán ford. és átdolgozta. U. ott, 1884. — 3. *Görög régiségek* és a görög művészet története, a gymnasium V. és VI. osztálya számára. U. ott, 1891. (Ism. Egyet. Philol. Közlöny, Közokt. Szemle. 2. jav. kiadás. A szövegbe nyomott 120 ábrával. U. ott, 1894. 3. k. U. ott, 1902.) — 4. *Görög irodalomtörténet* a gymnasium VII. és VIII. osztálya számára. U. ott, 1892. (Ism. Egyet. Philol. Közlöny 1893. Schill válaszával. 2. kiadás. U. ott, 1897.) — 5. *A budapesti országos rabbiképző-intézet* története. U. ott, 1896. — 6. *Alexandriai Philo* jelentése a Caius Caligulánál járt küldöttségről. Legatio ad Caium. Ford. görögből. U. ott, 1896. (Ism. Egyet. Philol. Közlöny).

Az országos rabbiképző-intézet története. Budapest, 1896. 9., 34. l. és *Értesítője* 1888. 85. l. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schilla (*Károly*) *Jeromos*, bölcseleti doktor, premontrei kanonok-rendi áldozópap és tanár; tajói (Zólyomm.) származású; 1811-ben a rend növendékeinek felügyelője, 1812. gymnasiumi tanár Kassán, 1828. a humaniorák II. oszt. tanára Nagyváradon, 1829. a kassai akadémián a természettan tanára; 1839-től szembaja miatt rokonainál tartózkodott Libetbányán, hol 1863. febr. 14. meghalt 76 éves korában. — Munkái: 1. *Ode* festis honoribus Ill. ac Rev. Dni Josephi Vurum, Episcopi M.-Varadiensis ... ritu solemni munus pastorale capessentis perpetuae venerationis et observantiae causa, ab Archi-Gymnasio Reg. M.-Varad. Can. Reg. Praem. devotissime dicata. M.-Varad. 1822. — 2. *Excell. ac Illustrissimo* Dmno Comiti Francisco Zichy de Vásonykeő etc. munus supremi Comitis Inclyti Cottus Bihariensis solemniter adeunti Archi-Gymn. Reg. M.-Varad. Can. Reg. Praem. U. ott, 1825.

Schematismus Can. Reg. Ord. Praemonstratensis de Castro Jászó. Cassoviae, 1891. 151., 191. l.

Schiller *Aurél Béla* lovag, dohányjövedéki tiszt Szegeden. — A Dohány-Ujság munkatársa.

A Dohány-Ujság története. Bpest, 1896. 7. l.

Schiller *Bódog*, jogi doktor, kir. törvényszéki aljegyző, Sch. Berthold női szabó és Roth Róza fia, szül. 1877. febr. 9-én Pozsonyban; középiskolai tanulmányait a pozsonyi kir. kath. főgymnasiumban végezte; a jogot ugyanott az akadémián kezdette, az első (1895—96.) téli félév elteltével a budapesti egyetemen folytatta. 1900. deczember 4. a budapesti egyetemen sub auspiciis Regis jogi doktorrá avatták. Ügyvédjelölti gyakorlata félbeszakításával. 1901 őszén állami utazási ösztöndíjjal, jogtörténeti tanulmányainak folytatása végett külföldre ment és két félévet töltött a berlini egyetemen. Az ügyvédi vizsgálatnak letétele után 1904. júl. a pestvidéki kir. törvényszékhez aljegyzővé neveztetett ki. — Czikkei a Huszadik Században (1901. könyvism.);

a Jogtudományi Közlönyben (1902. 48–52. sz. A magyar trónörökösben megkivántató kellékekről, 1904. sz. könyvism.); a Pester Lloydban (1902. okt. 3. és 1905. márcz. 3. könyvism.); a Jogállamban (1903., 1905., 1907. könyvism.); a Zeitschrift für ungarisches öffentliches und Privatrechtben (1906., 1907. Ebenbürtigkeit und Tronfolge, válasz); munkatársa volt a Magyar Jogi Lexikonnak (1898—1906). — Munkái: 1. *Az örökös főrendiség* eredete Magyarországon. A budapesti m. kir. egyetemen pályadíjjal jutalmazott jogtörténeti tanulmány. Előszóval ellátta dr. Timon Ákos. Budapest, 1900. (Német kivonatát a Kobler József szerk. Zeitschrift für vergleichende Rechtswissenschaft 1903. hozta.) — 2. *A Hármaskönyv* jogforrástana. (A Hármaskönyv jogtanának első fejezete). U. ott, 1902. (Balogh Jenő, Jogi Értekezések VI.). — 3. *Válasz* a pragmatica sanctio és a házi törvények tárgyában. U. ott, (215., 226.). — 4. *Ungarische Verfassungs-* und Rechtsgeschichte mit Bezug auf die Rechtsentwickelung der westlichen Staaten von Ákos von Timon. Aus der 2. Auflage übersetzt. Berlin, 1904.

M. Könyvészet 1902. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900. — *M. Jogi Lexikon* VI. 260. l.

Schiller *Ferencz*, pozsonyi bérlő. — Munkája: *Georginen-Katalog* der neuesten sowohl als älteren englischen und deutschen Prachtsorten, welche zu haben sind bei . . . Pressburg, 1847.

Szinnyei Könyvészete.

Schiller *Henrik*, jogi doktor, ügyvéd Budapesten, szül. 1851. aug. 6. Ó-Gyallán (Komárommegye); középiskolai tanulmányait Nyitrán végezte, a jogot Budapesten hallgatta, a hol a doktorátust és ügyvédi vizsgát is letette. — Cikkeket írt a M. Themis, a Jogtudományi Közlöny, Deutsche Juristenzeitung, Zeitschrift für Völkerrecht und Bundesstandsrecht cz. szaklapokba. — Munkája: *Der Entwurf* des ungarischen Strafverfahrens. Bpest, 1895. — Németre fordította Barna Ignáczczal együtt a magyar általános törvénykönyv első tervezetét.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról és önéletrajzi adatok.

Schiller *Irma*. — Munkája: *Szeretem a férfiakat*. Víg monolog. Georges Lorin nyomán. Bpest, 1903. (Monologok 114.).

M. Könyvészet 1903.

Schiller *József*, jogi doktor, ügyvéd Budapesten, szül. 1876-ban Budapesten. — Munkái: *Institutio-gyakorlatok* kezdők számára. Írta Stummler Rudolf, ford. Bpest, 1898. (Római jogi gyakorlatok II. Mautner Dezsővel együtt). — 2. *Institutiók*, a római magánjog történetének és rendszerének tankönyve. Írta Sohm Rudolf, ford. U. ott, 1899. (Mautner Dezsővel együtt.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról és önéletrajzi adatok.

Schiller *Károly* (harkai), jogi doktor, ügyvéd, Sch. Sámuel (harkai ág. ev. predikátor) fia, 1829. jan. 26. nyert jogi doktori oklevelet. Meghalt 1868. február 18. Pozsonyban 67 éves korában. — Értekezése «Az elidősítésről». — Munkája: *Opfer der* Bruderliebe. Zur Vermählungsfeier des Herrn Joh. Mich. Ehnl mit Fräulen Therese Schiller. Oedenburg, 1824.

Hazai és Külföldi Tudósítások 1829. I. 51., 52. sz. — *Petrik* Bibliogr. és gyászjelentés.

Schiller *Károly* (harkai), orvosdoktor, m. államvasuti pályaorvos Budapesten. — Munkái: 1. *A szállítási szabályok* és a vasuti díjszabásokról. Egy különálló függelékkel, mint Betűsoros tárgymutató a vasuti üzletszabályzathoz. Bpest, 1888. — 2. *Adatok* a gégefekélyek diagnostikájához. U. ott, 1904. (Orvosi Hetilap Közleményei.)

Petrik M. Könyvészet 1886—1900.

Schiller *(Szinessy) Salamon Márk*, bölcseleti doktor, a cambridgei egyetem könyvtárnoka, szül. 1820-ban Ó-Budán, régi rabbicsalád ivadéka; már tíz éves korában könyv nélkül tudta az Ó-testa-

mentomot. Tanult Nyitrán, Golez-Terikanban és a pesti egyetemen. 1845—48-ig eperjesi izraelita hitszónok volt. Az 1848—49. magyar függetlenségi harczban honvédszázados volt; 1849-ben a szegedi híd lerombolásánál Haynau hatalmába került, de megmenekült és Triesztbe jutott, honnét. Cork városba (Irland) hajózott. 1850. Manchesterben a német zsinagógában szónokolt. Ekkor a cambridgei egyetem hívta meg a héber kéziratok rendezésére. 1866. ugyanott a talmud és rabbinikus irodalom első tanárának neveztetett ki, mely állását haláláig megtartotta. Jenában lett bölcseleti doktor. A leégett eperjesi kollegium felsegélésére száz font sterlingnél tetemesebb összeget gyűjtött. 1878-ban a cambridgei egyetem tiszteleti tagsággal tüntette ki. Meghalt 1890. márcz. 11. Cambridgeben. — Czikkei az Encyclopaedia Britannicaban, az Academyben, Expositorban és a Journal of Philologieban jelentek meg. — Munkája: *Catalogue* of the Hebrew Manuscript preserved in the University Library Cambridge. Cambridge, 1876.

Vasárnapi Ujság 1890. 21. sz. arczk. (Duka Tivadar.) — A m. n. múzeumi könyvtár példányáról és Joseffy doktor szíves közlése.

Schiller *Sámuel*, ág. ev. lelkész, szül. 1767. ápr. 21. Sopronban; tanult bazájában 22 évig, Jenában háromig; 1795-ben tanított Bécsben Thomannál kilencz hónapig, subvicarius volt négy hónapig. 1797. febr. 21. ordináltatott Szent-Lőrinczen Harkára (Sopronm.) lelkésznek. — Munkája: *Opfer* des Herzens, Gott dargebracht, für die Befreiung von der verheerenden Seuche der Brechruhr. Eine Dank-Predigt, gehalten am ... 4. Dec. 1831. zu Harkau. Oedenburg.

Brabovszky György, A dunántúli evang. aug. conf. superintendentia prédikátorai. Veszprém, 1803. 76. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schiller *Vilmos*, ág. ev. főgymnasiumi tanár, szül. 1864. júl. 18. Kőhalomban (Nagyküküllőm.) és a brassói főgymnasiumban tanult. Ennek végeztével 1883-tól a bécsi, jenai, tübingai és budapesti egyetemeken theologiát és bölcseletet hallgatott. Miután 1889-ben Budapesten tanári vizsgát tett, 1891-ben nyert első alkalmazást a nagyszebeni ág. ev. leányiskolánál, honnét öt év mulva a gymnasiumba lépett át philologiai tanárnak. — A hazai s külföldi hirlapokba írt czikkein kívül írt a nagyszebeni főgymnasium Programmjába (1900. Die römischen Alterthümer an unseren Gymnasien, ism. Korr. f. Lkde); a Fr. Teutsch által kiadott: Bilder aus der vaterländischen Geschichteben (I. Gabriel Báthory und Michael Weiss 1608—13., Ungarn im Jahre 1848—49., Franz Deák 1803—76. II. Damasus Dürr, ein ev. Pfarrer des 16. Jahrhunderts, Drei Königsbesuche, Eine Komesinstallation und ein Begräbniss). — Munkája: *Die Revolution* von 1848—49. Vortrag. Hundert Jahre sächs. Kämpfe. Hermannstadt, 1896.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexicon IV. 388. l.

Schiller *Zsigmond*, jogi doktor, ügyvéd, a Pester Lloyd szerkesztője, szül. 1847. szept. 17. Ó-Gyallán (Komáromm.); a gymnasiumot Nyitrán, jogi tanulmányait pedig a bécsi és később a pesti egyetemen végezte; itt nyerte el a doktori s 1872. a köz- és váltóügyvédi oklevelet; egyideig mint segédfogalmazó a m. kir. belügyminiszteriumban volt alkalmazva. 1873-tól mint ügyvéd működött 1880-ig Budapesten, 1884-ig Pozsonyban. A mellett hírlapírással és növénytani dolgozatokkal foglalkozott. 1884-től a Pester Lloyd segédszerkesztője volt; 1906 óta pedig annak felelős szerkesztője. — Költeményeket és beszélyeket írt a Grazer Gartenlaubeba (1868), az Über Land und Meerbe és más folyóiratokba. — Czikkei az Österr. bot. Zeitschriftben (1863—64. Das Ufer der Neutra, 1865. Aus Oberungarn, 1866. Correspon-

denz aus Neutra, Flora des Warmbades Teplitz); a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (1866. Nyitra város és környékének növény-földtani viszonyainak leírása, ugyanez németül a Verhandlungen für Naturkundeban 1866.); a Budapesti Szemlében (1878. III. A kisebbségek képviselete, e tárgynak Magyarországon első feldolgozása); a M. Igazságügyben (1874—1875. Az emberi haj törvényszék-orvosi jelentősége, A nemzetközi büntetőjog alapelvei). Politikai, közgazdasági, közigazgatási s tárczaczikkeket írt a Pester Lloyd, Neues Pester Journal, Westungarische Grenzbote, a Pressburger Zeitung, Augsburger Allgemeine Zeitung és más napilapokba. — Munkái: 1. *Die Organisirung* der Schwesterstädte Pest und Ofen. Pest, 1872. (Névtelenül.) — 2. *Entwicklungsgeschichte* der volkswirthschaftlichen Ideen in Ungarn. Von Julius Kautz. Übersetzt. Bpest, 1876. — 3. *A részvényes* kereseti jogáról, különös tekintettel a magyar kereskedelmi törvény 174. §-ára. Bpest, 1877. (Ullmann Sándorral együtt). — 4. *Ideale Liebe*. Novelle. Meiner Lieben Frau zu ihrem 30. Geburtstage. Pressburg, 1884. (16. év előtt írta s S. C. Hiller álnév alatt adta ki egy pozsonyi lapban).

Kisslingstein Könyvészete. — *Vasárnapi Ujság* 1902. 39. sz. arczk. és önéletr. adatok.

Schilling *András*, ev. ref. lelkész, szül. 1796-ban Nagy-Székelyben (Tolnam.), hol atyja, Sch. János Keresztély, földmívelő volt; a gymnasiumot szülőhelyén (a mostani gyönki gymnasium akkor ott volt), Nagy-Kőrösön és 1814-től Debreczenben járta. Még Nagy-Székelyben, mint poétaosztálybeli, a syntaxistáknak és grammatistáknak a német nyelvet tanította. Szülői költséggel nem segíthetvén, Magyari Kossa Péter, a somogyi tractus curátora vette pártfogása alá. Debreczenben már tanítása után fentarthatta magát, a minthogy egész tanulói pályája alatt német nyelvtanító volt. Még a debreczeni főiskolában érte a vadkerti (Pestmegye) ref. német egyház meghívása, hová 1820-ban ment és mint prédikáló-pap szolgált, mígnem 1821-ben a papi vizsgákat letevén, felszenteltetett és hivatalában megerősíttetett. Meghalt 1854. júl. Vadkerten. — Munkája: *Gesangbuch* zum Gebrauche der evangelisch reformirten deutschen Gemeinden in Ungarn. Pest, 1838.

Új Magyar Athenás 355. l.

Schilling *Lajos*, bölcseleti doktor, egyetemi rendes tanár, szül. 1854. jan. 27. Kolozsvárt; gymnasiumi s egyetemi tanulmányait ugyanott végezte. Itt nyert tanári és bölcseletdoktori oklevelet. Az 1876—77. éveket külföldön, főleg Berlinben és Párisban töltötte, szaktanulmányaival foglalkozva. 1879. a kolozsvári egyetem bölcseleti karától magántanári képesítést nyert. 1888. jan. óta ugyanott az egyetemes történelemnek előbb rendkívüli, utóbb rendes tanára. — Czikkei az Erdélyi Múzeumban (IX. 1882. Catilina, Julius Caesar); az Erdélyi Múzeumegylet Kiadványaiban (IV. 1887. Az egyiptomiak vallásáról); a Kolozsvárban (1887. 33. sz. Ladányi Gedeon). — Munkái: 1. *A morvamezei ütközet* 1278. Bölcsészettudori értekezés. Kolozsvár, 1878. — 2. *A római királyság* eltörlése és a köztársaság megalapítása. U. ott, 1879. (Különnyomat az Erdélyi Múzeumból. Ism. Századok 1880.). — 3. *Az erkölcstan* örök vonásaiból. U. ott, 1901. (Különnyomat az Erdélyi Protestáns Lapból). — 4. *Egyetem* és ifjúság. Rektori székfoglaló. U. ott, 1902. (Különny. az Acta r. sc. Universitatis Klaudiopolitanaeból).

Kisslingstein Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 963. l.

Schillinger *Ferencz*, orvosdoktor, kir. tanácsos, bányakincstári főorvos, szül. 1812. ápr. 23. Gráczban; orvos-sebészdoktori oklevelét 1838. máj. 9. Bécsben nyerte; több olasz- és németországi katonai kórházban főorvos volt. 1849-ben ezredével Magyarországba jött; azon év

nov. 4. Selmeczbányára helyezték; később katonai szolgálatáról lemondott. 1851-ben bányakerületi főorvossá nevezték ki. 1870. megalapította a gyógyszerészi és természettudományi egyletet. 1877-ben kir. tanácsos lett és 1880. megkapta a Ferencz József-rendet. Meghalt 1892. nov. Selmeczbányán. — Czikke a Zeitschrift für Natur- und Heilkundeban (1853. II. Ungewöhnlich grosser Leberabscess, 1854. II. Fall von Eclampsia gravidarum mit künstlich beschäunigter Frühgeburt); az Ung. Med.-Chirurg. Presseben (1869. Versammlung der Montan-Aerzte in Schemnitz). — Munkája: *Mentő eljárás* tetszhalálnál és az életet rögtön fenyegető betegségeknél. Hozzá: Dr. Tóth Imre, Mentő eljárás vérzések és sérüléseknél. 2. kiadás. Selmecz, 1876.

Oláh Gyula, Egészségügyi személyzet Magyarországban. Budapest, 1876. 155. lap. — *Kisslingstein* Könyvészete. — *Nemzet* 1892. 311. sz. — *Selmeczbányai Híradó* 1895. 7., 8. sz. (Dr. Tóth Imre emlékbeszéde.)

Schilson . . . báró. — Munkája: *Die Wilden*. Ein Drama mit Tänzen und Chören in fünf Aufzügen. Von Freyherrn von Chilson. Aufgeführet von der Wahrischen Gesellschaft im neuen Schauspielhause in Pressburg im December 1777. Pressburg. (Die Bearbeitung der Balleten ist von Balletmeister Schmalöger. Die Musik ist von dem Herrn Zimmermeister, Kappelmeister bey Ihro Hochfürstl. Gnaden Fürst Batthyán, Primas des Königreichs Ungarn).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schima *János*, róm. kath. főgymnasiumi tanár, szül. 1876-ban Temesvárt, 1897-ben tett alapvizsgát a németből és latinból Budapesten és a temesvári róm. kath. főgymnásiumban helyettes tanár lett. — Czikke a temesvári kath. főgymnasium Értesítőjében (1900. Peter Suchenwirth életéről és műveiről, ism. Egyet. Philol. Közlöny 1901.)

Vajda Emil, Névkönyve 231. l.

Schimanek *Emil*, gépészmérnök, műegyetemi tanár, szül. 1872-ben Budapesten, középiskoláit és a műegyetemet ugyanitt végezte. Miután három évig a műegyetemi mathem. és mechan. tanszékek mellett mint repetitor működött, a fegyver- és gépgyár r.-t. szerszámgépgyártó osztályában, majd pedig a Ganz és társa vasöntő- és gépgyár r.-t. daru- és motorépítési osztályában mint szerkesztőmérnök dolgozott. 1900. kinevezték a József-műegyetemhez rendkívüli, 1902. rendes tanárnak. — Czikkei a Polytechnikai Szemlében, melynek egyik alapító-szerkesztője volt, a M. Mérnök- és Építész-egylet Közlönyében, a Zeitschrift des Oesterr. Ing. u. Arch. Vereinsben (1903), a Zeitschrift des Vereines Deutscher Ingenieursben (1903), a Mittheilungen über Forschungsarbeiten auf dem Gebiete d. Ingenieurwesens (XIII. k.); a Magyar Gépiparnak is munkatársa. — Munkája: *A surlódásokról*. Bpest, 1898.

Pallas Nagy Lexikona II. Pótkötet 1904. 579. lap. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schimbeck *András*, gyógyszerész. — Munkája: *Gyógyszeres értekezés* a levált kénről és a higanyketted ibolatról. Pest, 1838.

Szinnyei Könyvészete.

Schimer *Ferencz*, szépművészetek mestere, ág. ev. lelkész, medgyesi (Erdély) származású. 1582-ben iratkozott be a lipcsei egyetemre «Franz Mediensis» névvel. 1592 és 1593-ban a brassói gymnasium igazgatója volt. 1605. és 1606. mint lelkész élt Kembergben (Wittenberg mellett). Azután visszatért hazájába és meghalt 1622. febr. 7. Medgyesen. — Munkái: 1. *Kol Behar*. Super morte Rev. et Clariss. Virorum Dn. Lucae Ungleri, Superintendentis olim in Saxo Transsylvania . . . affinis sui observandi: Dn. Marci Albelii, Coronensis: nec non Dn. Petri Surii, Pastoris Ecclesiae Schesburg . . . Ad reverendos . . . viros Dn. Matthiam Schiffbawm . . . Simonem Mas-

sam ... Witebergae, 1605. — 2. *Schjad Chasidoh.* Honori Reverenda dignitate, honestis, humanis, honorandis Doctrina et pietatis laude cumprimis conspicuis viris et juvenibus, civibus inclytae urbis Coronensis etc. olim Talmidim commendatissimis ... U. ott, 1606. — 3. *Paci* munerum divinorum optimae sacrum Votum, Carmen gratulatorium, pro admiranda Urbis Cibiniensis ... post triennem captivitatem, liberatione, ad Circumsp. et Ampliss. Viros: Gallum Lutsch, Cos. Colomannum Gottsmeister Regium, et Petrum Schelker Sedis Judices ... Cibinii, 1609.

Trausch, Schriftsteller-Lexicon III. 182. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár II. 110., III. 1. rész 304., 307. l.

Schimert *János Péter*, orvosdoktor, gyakorló orvos Nagyszebenben, hol 1786. jún. 20. meghalt 38. évében. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de systemate sexuali. Tyrnaviae, 1776. — Kézirati munkája: Dissertatio inaug. medica de partibus plantarum. (Cens. példány 1776. a budapesti egyetemi könyvtárban).

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 184. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schimko *Frigyes Dániel*, theologiai doktor, protestáns theologiai tanár, szül. 1796. ápr. 6. Podluzsánban (Trencsénm.); miután gymnasiumi és bölcseleti tanulmányait Beszterczebányán, Pozsonyban és Sopronban az ág. ev. gymnasiumban elvégezte, Bécsben a protestáns theologiai intézet hallgatója lett; mellékesen a természettudományokat is tanulta és a tanári pályára készült. 1825. decz. 21. kinevezték tanárnak a bécsi protestáns theologiai intézethez, előbb azonban vizsgálatot kellett tennie és csak ezután 1826. máj. 26. erősítették meg állásában. 1853-ban Jenában a theologiai doktori fokot is elnyerte. 1851—52., 1860—61. és 1861—62. dékán volt. 1864-ben nyugalomba vonult. Meghalt azon év decz. 1. Pozsonyban. Érem- és régészeti gyűjteményét 40,000 frt értékben a pozsonyi ág. ev. conventnek hagyta. (A Sch.-múzeum katalogusát Györik Márton és Harmath Károly adták ki Pozsonyban két kötetben). — Munkái: 1. *Commentatio* de nummis biblicis. Vindobonae, 1835—36. Két kötet. — 2. *Das kirchlich-religiöse Leben* im constitutionellen Staate. U. ott, 1850. — 3. *Ueber ein im k. k. Antiken-Cabinete* befindliches norisch-pannonisches Normalgewicht. U. ott, 1853. (Különnyomat a Sitzungsberichteből).

Wurzbach, Biogr. Lexikon. Wien, 1875. XXIX. 331. l. — *Györik Márton*, Hires személyek emlékérmei. A pozsonyi Schimkó Dániel éremgyűjteményéből. Pozsony, 1885. — *Petrik* Bibliogr. — *Egyetértés* 1895. 274. sz. (Prém József). — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 943. l.

Schimko *János Theophil István*, orvosdoktor, Sch. István ág. ev. lelkész és Hofmann Mária Krisztina fia, szül. 1785. okt. 22. Podluzsánban (Trencsénm.). 12 éves korában Győrbe került, hol Németh László, az akadémia igazgatója vette pártfogásába. 1800-tól fogva Pozsonyban a felsőbb tanulmányoknak szentelte idejét; itt az öt évi tanfolyam alatt a theologiai tudomány mellett a mathematikával és csillagászattal is foglalkozott. Ezután két évig egy magyar nemes családnál nevelő volt. 1808-ban Ozorra (Trencsénm.) hívták meg papnak. Végre az orvosi pályára határozta el magát és 1811-ben a bécsi egyetemre iratkozott be; Zay Imre gróf szerzett neki évi ösztöndíjat és mások segélyével is 1816-ban bevégezte orvosi tanulmányait és miután a Skaritza Gábor hagyatékából 4000 frtot kapott, 1817. aug. megszerezte az orvosdoktori oklevelet. Mint gyakorló orvos öt évig Pozsonyban működött. Pozsonyból Teschenbe költözött, honnét 1831-ben a kormány Galicziába küldte a cholera tanulmányozására. Teschenben tíz évet töltött el, hol a herczegség főorvosa volt; 1832-ben a znaimi főorvosi állást nyerte el. Miután az ott dühöngött cholera gyógyításában kitűnt, a jobban jövedel-

mező olmüczi városi főorvosi állásra hívták meg, hol 1864-ig, nyugalomba lépéseig működött. Meghalt 1868. ápr. 21. Pozsonyban. — Munkái: 1. *Systematicus* officiorum medici conspectus. Viennae, 1817. — 2. *Tabula* exigens diagnosin et therapiam praecipiorum statuum morbosorum generalium. Posonii, 1820. — 3. *Das Hahnemann'sche System* (die homöopathische Heilmethode) in mathematischer und chemisch-geologischer Hinsicht betrachtet und widerlegt. Wien, 1828. (2. kiadás. Teschen, 1829. Francziára fordítva. Petersburg, 1829.). — 4. *Die Reduction* des Goldes aus der Farbflüssigkeit der Goldarbeiter. Znaim, 1832. — 5. *Die physische Restauration* der civilisirten Völker, oder das Nothwendigste über Gesundheit, Nahrungsmittel, Getränke, physische und geistige Kraft. Olmütz, 1836. — 6. *Pathogenische* Beschreibung und zweckmässige Behandlung der Cholera. U. ott, 1837. — 7. *Beiträge* zur Numismatik, besonders zur Erkenntniss der Echtheit der alten Münzen und Gegenstände von Metall, nebst einigen numismatischen Epigrammen. U. ott, 1841. — 8. *Die für Geist* und Körper höchst verderblichen Wirkungen des Branntweins in Beziehung auf Sittlichkeit, Gesundheit und Wohlstand. U. ott, 1845. — 9. *Der Weltenbau*, seine Entstehung und wunderbaren Harmonien. Populär dargestellt. Inbegriff der vorzüglichsten astronomischen Entdeckungen. Wien, 1847. Kőnyom. táblával. — 10. *Politisches Glaubensbekenntniss.* 1848. — 11. *Die Planetenbewohner* und ihre aus mathematischen, naturwissenschaftlichen und psychologischen Gründen abgeleitete verschiedene geistige Vollkommenheit, mit besonderer Rücksicht auf des Menschen physischen und geistigen Zustand. Für gebildete Leser aus allen Ständen verfasste Fortsetzung unter dem Titel «Weltenbau» erschienenen Schrift. Im Anhang Verbesserungen und Zusätze zum Weltenbau und ein Inhaltverzeichniss. Olmütz, 1856. — 12. *Arithmetische* und geometrische Harmonien der Zahlen 1 bis 32, als Gegenstück der Harmonie des Sonnensystems. U. ott, 1864. — 13. *Die asiatische Cholera.* Pressburg, 1866. — 14. *Handbuch* der Diätetik, nebst Beiträgen zur praktischen Heilkunde. Wien, 1868. (A szerző életrajzával). — Kézirati munkái: Die Erhaltung des türkischen Reiches durch den Protestantismus (német és török szöveg); Enchiridion medicum (Palacky Ferencz mint pozsonyi tanuló másolta); Die höchsten Angelegenheiten der Menschheit (költemény és próza); Satyrische Gedichte über das Brantweintrinken; Beschreibung der Edelsteine in Gedichten.

Wurzbach, Biogr. Lexikon XXIX. 332. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr. és gyászjelentés.

Schimko *Vilmos Manó (Immanuel)*, ág. ev. lelkész és lyceumi tanár, előbbinek testvéröcscse, szül. 1791. márcz. 6. Poldluzsánban (Trencsénm.); tizenkétéves korában Győrbe vitték a magyar nyelv megtanulása végett; itt három évet töltött, mely idő alatt a magyar nyelvet tökéletesen megtanulta. Innét a soproni lyceumba ment, hol a humaniorákat és a bölcselet-theologiai cursust végezte Waltersdorfer, Seybold, Raitsch, Kralovansky és Rumy tanárok alatt. Mint a lyceum tanítványa házi tanító volt Gamauf lelkésznél és Pethe Ferencz író családjánál, mely művelt családi körök jó befolyással voltak fogékony lelkére. Később mintegy három évig nevelő volt Ürményben. 1814-ben Jenába ment, hol theologiai, bölcseleti, mathematikai és physikai előadásokat hallgatott. Jenában tartózkodása alatt a magyar prot. theologusok számára az ő közbenjárására a weimari herczeg ingyen asztalt alapított. Még Jenából hívta meg a wszetini, morvaországi ev. egyház lelkészének 1815-ben. Három évi itt tartózkodása után Zeuchtel ev. egyházának lelkésze lett. Azonban,

midőn néhány év mulva a trencséni ev. egyház hívta meg lelkészének, örömmel tért vissza hazájába. Midőn 1835-ben meghalt Bilnicza Pál, a pozsonyi magyar-tót ev. egyház lelkésze és a lyceum tanára, a pozsonyi ev. egyházgyülekezet azon év máj. őt választotta ezen kettős állásra. Itt kezdődik férfias működése, mely mind a magyar nemzeti ügy élesztésére, mind a protestáns theologiára üdvös hatású volt. Mint a lyceum tanára a gyakorlati theologiát adta elő, a humaniorákban görög és latin nyelvet tanított, később pedig a physikai osztályban Magyarország történetét magyar nyelven adta elő s már 1839-ben valamennyi tantárgyát magyarul kezdte tanítani; példáját többi kartársai is követték. 1864-ben nyugalomba vonult. Meghalt 1875. márcz. 7. Pozsonyban. — Munkái: 1. *Summa náboženstwj* evangelického. Szakolcza, 1825. (Ág. ev. ájtatosság). — 2. *Obět* srdce wraucyho aneb modlítby každodenny, swátečny, a wlasstny, k. rozlicnym. prjpad nostem... U. ott, 1826. (2. kiadás. 1854. Egy hivő szív áldozata, imakönyv versekben). — 3. *Nábožnost* domowny we zpéwych. U. ott, 1826. (Házi verses imakönyv). — 4. *Szent érzemények.* Minden keresztényeknek számára. U. ott, 1835. és 1843. — 5. *Kazanj* o potřebe noweho cancyonale. Pozsony, 1842. (Egyházi beszéd, új Cancionale szükségéről). — 6. *Egyházi unio*, azaz: értekezés a magyarországi protestánsok vallási egyesüléséről. U. ott, 1842. — 7. *Pamatka* smrti Dra Mart. Luthera. U. ott, 1846. (Luther Márton halála). — 8. *Gyakorlati hittan.* U. ott, 1848. — 9. *Dař* pro mládež ewang. při konfirmácy. U. ott, 1854. (Confirmatiói ajándék az evang. ifjúságnak.)—10. *Evangelisches Andachtsbuch* in Gesängen. U. ott, 1861. — Néhány éneke a tót énekeskönyvbe (Zpewnik) is fölvétetett.

Hazai és Külf. Tudósítások 1835. I. 43. sz. — *Haan*, Jena Hungarica 133. l. — *Prot. Jahrbücher* 1854. 199. l. — *Markusovszky Sámuel*, A pozsonyi ág. hitv. evang. lyceum története. Pozsony, 1896. 657. l. és gyászjelentés.

Schimmer *József*, néptanító, szül. 1860. máj. 28. Sárvárott (Vasm.); a gymnasium négy osztályát Kőszegen, az V. és VI. Szombathelyen végezte. Egyeken volt két évig segédtanító. 1878. szept. 1. az egri érseki tanítóképzőbe iratkozott be, hol Répássy János tanár paedagogiai működése hatott reá, úgy hogy már ekkor paedagogiai czikkeket írt a helyi lapokba. 1881—83-ig Keresztes-Püspökin segédtanító volt, 1883-tól pedig Mező-Kövesden működött az elemi és alsófokú ipariskolában mint rendes osztálytanító. 1889-ben megalakította a mező-kövesdi dalkört, melynek elnöke és karigazgatója. — A Gárdonyi (Zigler) Géza által Egerben szerkesztett Tanító Barát czímű lapnak munkatársa volt (ebben czikkei: Egyesült erővel!, Jogviszonyaink általános szabályozásáról, Haladási tért a Néptanítóknak, Nyugdíj-törvényünk revíziójáról, Népoktatásunk főbb akadályairól stb.).

Vadey József, Magyar tanférfiak és tanítónők ezredéves Albuma. B.-Csaba, 1896. arczk.

Schimkovszky *Gyula*. — Munkája: *Die neuen Ortsgerichte.* Gemeinfasslich dargestellt. Temesvár, 1860.

Petrik Bibliogr.

Schimperger *Hyppolitus*, szent Ferencz-rendi szerzetes, szül. 1650. Érsekujvárt (Nyitram.), 1674. lépett a rendbe s 1677. szenteltetett miséspappá. Asketikus, önsanyargató életet élt. Meghalt 1723. jún. 18. Szent-Katalinban (Vasm.). — Kéziratban önéletírását hagyta hátra 4rét kötetben, mely a rend-kormány könyvtárában őriztetik.

Farkas, Seraphinus, Scriptores Ord. Min. S. P. Francisci. Posonii, 1879. 35. l.

Schimrack *János*, boroszlói tanuló, váraljai származású. — Alkalmi költeményei vannak a Lauream... Wratislaviae, 1676. és Feralis . . . U. ott, 1677. cz. munkákban.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 72., 96. l.

Schimschalk *Márton*, magyar nemes. — Munkája: *Kurze Revocations Predigt* in welcher dem abgöttischen Papstumb und seinem gantzen verführischen Anhang offentlich abgesagt, hingegen der Eckstein der wahren Evangelischen Lehr und Religion, welcher ist Christus Jesus, gepriesen und erkläret wird, Von Martino Schimschalck, Vngarischen von Adel. Erstlich geschehen in desz H. Reichs Statt Regenspurg Anno 1654. Nun wieder offentlich durch gegenwertige Predigt confirmirt bei St. Nicolai in Leipzig den 18. Decembr: Anno 1656. Leipzig.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 604. l.

Schindler *Ferencz*, a soproni kereskedelmi és iparbank titkára. — Czikke a Gyakorlati Mezőgazdában (1878. A sóegyedárúság megszüntetésének kérdéséhez). — Munkája: *Erstes* allgemeines ungarisches Adressen-Buch für Handel, Gewerbe und Industrie. Oedenburg, 1878.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schindler *József*, felső kereskedelmi iskolai tanár, szül. 1848. november 17. Kecskeméten; főgymnasiumot végzett és Bécsben egyetemi előadásokat hallgatott. Középiskolai vizsgálatot tett a franczia és német nyelvből; a szegedi felső kereskedelmi s polgári iskolánál 1891 óta tanit; tanított németet, jelenleg franczia nyelvet s történelmet, a kereskedelmi tanoncziskolában pedig földrajzot tanít. A tisztviselők egyletének tagja. — A Szegedi Naplóba németből és francziából fordított és paedagogiai czikkeket írt; a szegedi felső kereskedelmi iskola Értesítőjében (1902. Viktor Hugo 1802—1885.) — Munkái: 1. *Molière* és az orvosok. Budapest, 1901. (Különnyomat az Orvosi Hetilapból.) — 2. *Franczia segédkönyvtár*. Igeragozás. Rendhagyó igék. Reáliskolák, kereskedelmi iskolák és felsőbb leányiskolák számára. Szeged, 1902.

Schack Béla, Kereskedelmi iskoláink és tanáraik. Bpest, 1896. 74. l.* — *M. Könyvészet* 1902.

Schindler *Samu*, orvosdoktor, szülészmester, a spanyol kir. Izabella-rend keresztes vitéze, kórházi és községi rendelő-orvos Budapesten, a bpesti orvosegylet levelező tagja, a bécsi orvosegylet, a párisi orvosegyesület tagja, marienbadi fürdőorvos. — Munkája: *Az elhízás*, túlságos kövérség és következményeinek gyógy- és óvkezelése Marienbad gyógyfürdőben. Pest, 1871.

Petrik Könyvészete.

Schinn *Ferdinand*, esztergomi érseki bassista és a primási polgári gránátososztály polgára. — Munkái: 1. *Zur Feyer* des hohen Namensfestes... des Reichs-Primas Joseph von Kopácsy: Traum und Erfüllung. Allegorisches Festspiel in Versen nebst einer Declamation. Gran, 1842. — 2. *Die neue Grenadier-Poesie* in Versen verfasset und Joseph von Kopácsy Fürst-Primas zum Neujahrs-Feste 1847. gewidmet. U. ott, 1847. — 3. *Ungarns* edlen Bewohnern in unbegrenzter Hochachtung gewidmet. Pest, 1848. (Költemény.) — 4. *Nimmer mehr* und immer mehr! Neujahrs Poesie, Hely és év n. — 5. *Fest-Poesie*: Sr. Eminenz dem Hochw.... Cardinal-Fürsten-Primas von Ungarn... Joh. Bapt. Scitovszky v. Nagy-Kér, zum beglückenden Priester-Jubiläum am 6. Nov. 1859. Gran, 1859.

Petrik Bibliogr.

Schinnagl *Alojzia*, német színésznő. — Munkája: *Kleines Neujahrs-Geschenk*. Den ... Theaterfreunden in Pest gewidmet 1809. Hely n.

Petrik Bibliogr.

Schinnagl *Antal*, német színész és sugó. — Munkája: *Zum neuen Jahre* allen ... Schauspiel-Gönnern geweiht. 1815. és 1816. Hely n. Két füzet.

Petrik Bibliogr.

Schirgl *Endre*, prépost-kanonok, szül. 1811. nov. 26. Szomolnokon (Szepesm.)

a bölcseletet Rozsnyón, a theologiát 1832-től Bécsben hallgatta. Fölszenteltetett 1835. júl. 12. A rozsnyói püspöknek, 1840. a pécsi püspöknek szertartója, 1847. pécsi papnevelő-intézeti tanár, 1849. jan. mohácsi plébános lett. 1849. okt. esztergomi kanonokká neveztetett ki. 1850. jan. 7. foglalta el állását. 1861. jan. 16. komáromi főesperessé, 1865. július 1-én szent-tamási, 1886. jan. 4. szent-istváni, 1869. júl. 5. szentgyörgymezei prépostta és székesegyházi főesperessé, 1869. szeptember 15. őrkanonokká, 1870. máj. 28. éneklőkanonokká és végre 1871. nov. 4. olvasókanonokká lépett elő. 1852-ben a papnevelő kormányzójává, 1853. aug. 6. révi cz. préposttá, 1855-ben nagyszombati érseki helynökké, majd pápai praelátussá lett. Meghalt 1872. deczember 25. Esztergomban. — Beszéde a Haas Mihály, Gedenkbuch der k. freien Stadt Fünfkirchen 1852. cz. munkában (Rede, gehalten am Feste des hl. Petrus Fourerius in der Klosterkapelle.) — Munkája: *Evangeliumi történet.* Pest, 1852. Két kötet.

Új M. Sion 1873. 76. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Egyházi írók csarnoka. Nagyszombat, 1893. 466. l. — *Kollányi Ferencz*, Esztergomi kanonokok. Esztergom, 1900. 469. l. és gyászjelentés.

Schirkhuber *Móricz*, bölcseleti doktor, kegyes tanítórendi főgymnasiumi igazgató, a rend vagyoni gondnoka, a m. tudom. Akadémia levelező-tagja, szül. 1807. jan. 8. Dobapinkóczon (utóbb Sólyomvár, Veszprémm.); ifjúsága éveit Tatán (Komárommegye), hova szülői vele, mint egy éves kisdeddel költöztek, élte le. Itt vette tudományos kiképeztetésének első alapját is. Középiskolai pályáját megfutván, 1823. okt. 7. a kegyes tanítórendbe lépett. A két próbaévet kiállván, M.-Óvárra küldetett, hol két évig mint a nyelvtani I. és II. osztály tanára működött. Az 1827—28. tanévben felsőbb tanulmányainak folytatására Váczra, onnét a bölcseleti osztályok bevégeztével a hittudományok hallgatására Nyitrára, majd Szent-Györgyre ment. 1830. okt. 6. a pesti egyetemen bölcseletdoktori oklevelet szerzett. 1831. szept. 21. Vurum J. nyitrai püspök pappá szentelte, a pesti gymnasiumban három évig a nyelvészeti és szónoklati osztályban tanított. 1837. a váczi lyceumba természettan előadására küldetett; itten hivatásának teendőit 1848-ig végezte. Az 1848. szabadságharcz kitörése után megszűnvén a váczi lyceum, Pestre hivatott. Itt egy évig mint a rend kormányának tagja és számvevője működött. Miután azonban a magyar szabadságharcz leküzdését követő évben a bécsi absolut hatalom a 48-ban életbe léptetett szaktanítás helyett a volt tanrendszert s az ezzel járó osztálytanítást újból visszaállította, tiszti körét a tanszékkel cserélte fel, Pesten a szónoklati osztályt tanítván. E minőségben szintén csak egy évet tölthetett. Az 1850—51. tanévben ugyanis a Thun-féle rendszer nyomán a szaktanítás országszerte behozatván, ez időtől 1858-ig a rend pesti főgymnasiumában a mennyiség- és természettan tanszékét töltötte be. A m. tudom. Akadémia 1858. decz. 15. levelező-tagjának vette föl. Ezen évben a veszprémi társház főnöki tisztével s az ottani gymnasium igazgató-tanárságával bízta meg rendkormánya. Innét 1859-ben Váczra helyeztetett, hol hármas tisztköréhez még az újoncznevelő igazgatása is, sőt a rendi növendékeknek a mennyiségtanban való oktatása is járult. Öt évi erőfeszítő fáradozásai közben súlyos betegségbe esett, mely beszélő organumát annyira elroncsolta, hogy ennek következtében a tanításra magát képtelennek érezvén, elhagyta eddigi állását és Pestre jött, hol 1867 óta mint a rend vagyoni gondnoka működött. Meghalt 1877. szept. 14. Pesten. — Czikkei: a M. Akadémiai Értesítőben (1847. 233. l. A váczi műteremről, 1859. Mathem. és term. oszt. A kisérletek hatásáról a természettudo-

mányok fejlődésére); Előszó Hanák Állattanához (Pest, 1848); a Religio, Figyelmező és Nemzeti Ujságban (1848); a pesti gymnasium Programmjában (1854. A régiek ismeretköre, összehasonlítva a mostaniakéval); a Családi Lapokban (1855. A villanyosság és vele rokon erők főbb tüneményei); a Német-Magyar Tudom. Műszótárhoz (Pest, 1858.) a geogr., hist., statisztikai, arithm., algebrai, elméleti geographiai és astronomiai műnyelv készítésével járult; a Szent István-Társulat Naptárában (1865. A levegő és a benne előforduló tünemények, 1866. Értekezés az éghajlatról). — Munkái: 1. *Magyarok története* a mohácsi veszedelemtől fogva a mostani időkig. Deákul és magyarul előadva. Pest, 1836. (2. kiadás. U. ott, 1836.). — 2. *Magyarok története* deák és honi nyelven előadva. U. ott, 1837—49. Két kötet. (Az 1843. kiadástól kezdve már csak magyarul. I. A nemzet eredetétől fogva a mohácsi veszedelemig. Újabb kiadások: 1840., 1843., 1846. U. ott, 1849. Nyom. Budán, újonnan átdolgozva. II. A mohácsi veszedelemtől fogva a mostani időkig. Újabb kiadások: 1840., 1843., 1846. U. ott, 1849. Budán. 6. kiadás. Pest, 1863.). — 3. *Az elméleti s tapasztalati természettan alaprajza*, melyet közhasználatra készített. Pest, 1844. Két kötet, 7 réztáblával. (I. A súlyos anyagokról 118 idommal. II. A súlytalanokról és a nagyban mutatkozó tüneményekről 298 idommal. 2. kiadás. U. ott, 1851. 3. kiadás. A felsőbb tanulók használatára. U. ott, 1852.). — 4. *Mezei és házi gazdaságtan*, melyet a hajdani s újabb tapasztalatok nyomán használatra készített... A szövegbe nyomott 24 fametszvénynyel. U. ott, 1847. — 5. *A pesti nagy-gymnasiumban használatra elfogadott elemi tiszta mennyiségtani műszók* sorozata. U. ott, 1850. (Sümeghi Pál, Barcs Ferencz és Schröck Ferencz tanártársaival). — 6. *Természettani földrajz*, kapcsolatban a földismével, kövülettannal s a föld terménei elterjedésével. A szövegbe nyomott 24 fametszvénynyel. U. ott, 1853. (Ism. Budapesti Hirlap 1854. 320. sz.). — 7. *Természettan*, tekintettel a vegytanra. Az alsó reál- és népiskolai, valamint öntanulási használatra. Fischer L. József után magyarítá. U. ott, 1853. (Magyar és német szöveggel és a szövegbe nyomott ábrákkal). — 8. *Földteke* nyolcz ujjnyi átmérővel. Felkl után. Prága, 1855. — 9. *Magyarország*, Galiczia, Erdély stb. iskolai falabrosza (h. 40", sz. 50"). Holle után. Wolfenbüttel, 1857. — Kézirat: Őszi esték, Téli éjek, Tavaszi reggelek, Nyári nappalok, melyekből 1864. decz. 17-ikéig mintegy százharmincz, halála napjáig közel négyszáz ívet hagyott hátra. — Arczképe: kőnyomat, rajzolta Barabás Miklós 1854. Pesten, nyomt. Reiffenstein és Rösch Bécsben.

Ferenczy és Danielik, Magyar Irók. Pest, 1856. I. 405. l. — *Akadémiai Almanach* 1861. 196. l., 1880. 277. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — 1877.: *N. Állam* 210., 214., 228. (Csaplár), *Ellenőr* 382., *P. Napló* 240., *Hon* 240. sz. (Nekr.). — *Kecskeméti Lapok* 1879. 7. sz. (Findura). — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Takáts Sándor*, Budapesti piarista kollegium története. Bpest, 1895. 373., 374., 414. l. fénynyom. arczk. — *Akadémiai Értesítő* 1906. 643. l. és gyászjelentés.

Schittar *Manó*. — Munkája: *Il Bastardo* di Hunyad. Ovvero la Vergine Liburna dramma storico in quattro atti. Fiume, 1889.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schittkó *József*, bányatanácsos és akadémiai tanár, 1809-ben hivatott meg Selmeczbányára a mennyiségtani és bölcseleti tanszékre és kineveztetett bányatanácsossá. Az egykorú hirlapok ezeket írják érdemeiről: «Gőz- és hő-feletti páratlan theoriája, hydrodynamikai új elvei, melyek korszakot szültenek a mechanika tudományban, megőrzik őt a feledéstől. A leopoldaknai roppant vízemelő s a bélabányai vízoszlop-zuzó erőművek méltán fogják csodáltatni a maradékkal termékeny lelke tehetségét». Meghalt 1838.

nov. 25. Selmeczbányán 57 éves korában. — Munkája: *Beiträge* zur Bergbau-Kunde, insbesondere zur Bergmaschinen-Lehre. Wien, 1833. Két kötet.

Hazai és Külföldi Tudósítások 1833. II. 50. sz. — *Gemeinnütziges Blätter* 1833. 97. sz. — *A selmeczi magy. kir. bányász- és erdész-akadémia Emlékkönyve.* Selmecz, 1871. 23., 39., 42., 45. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schiwig *Károly*, német színész. — Munkája: *Theater-Journal* aller, von der Roll'schen Schauspielergesellschaft hierorts aufgeführten Vorstellungen. Raab, 1840.

Petrik Bibliogr.

Schlachta *Ferencz* (zadjeli), jogi doktor és ügyvéd. Egy Sch. Ferencz kincstári ülnök volt 1823-ban Temesvárott; Liptó vármegyétől nyert nemesi bizonyítványát 1823. márcz. 10. Krassó vármegyében is kihirdetteté. 1812-ben a Ludovicára 100 frtot adott. — Kézirati munkája: De nexu inter dominos et colonos in Hungaria. Pestini, 1804. 135 lap (a m. nemzeti múzeumban).

Zeitschrift von und für Ungern. VI. 1804. 198. l. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai X. 87. l.

Schlachta *János*. — Munkája: *Positiones* ex jure publico quas ... publice propugnandas suscepit. Pestini, 1800.

Petrik, Bibliogr. III. 339. l.

Schlachter *József*, róm. kath. plébános Bánfalván (Mosonm.). — Munkája: *Lied* zur Markus-Prozession. 2. Auflage. Ung.-Altenburg, 1854.

Petrik Bibliogr.

Schlägel *Kristóf*. L. *Schlegel*.

Schlamadinger *Jenő*, megyei főügyész, Sch. Alajos gyáros és kereskedő és Heinrich Etelka fia, szül. 1871. nov. 7. Székesfejérvárott; középiskolai tanulmányait u. ott, a jogiakat Budapesten végezte. 1897. nov. 7. óta szülővárosában ügyvédkedett, egyszersmind 1906. június 30-ig az ottani felső kereskedelmi iskolában a jogi szaktárgyakat tanította; azon év május 7. vármegyei főügyészszé választatott. — Munkái: 1. *Büntető jog* és eljárás a kir. bíróságok előtt. Gyakorlati kézikönyv ügyészségi megbizottak, büntető járásbirák, jegyzők és ügyvédek részére. Székesfehérvár, 1900. (Juraszek Jánossal együtt). — 2. *Jogi ismeretek* tankönyve, a felső kereskedelmi iskolák számára. Székesfehérvár, 1900. (2. jav. kiadás. 1903. U. ott.) — 3. *Váltó* ismertető. (A váltótörvény gyakorlati alkalmazása kereskedők számára. Bpest, 1902. (M. Kereskedők Könyvtára II. 1.)

M. Könyvészet 1903. — *Petrik* M. Könyvészete 1886—1900. Bpest, 1907. és önéletrajzi adatok.

Schlandt *Henrik*, főgymnasiumi tanár, szül. 1858. okt. 15. Brassóban, hol a Honterus-gymnasium elvégezte, mire theologiát és bölcseletet tanult Münchenben, Bécsben, Berlinben, Tübingenben és Kolozsvárt. 1883-ban tanári vizsgálatot tett a magyar nyelvből és bölcseletből és azóta a Honterus-gymnasiumban tanár. — Czikkei a Kronstädter Zeitungban (1888. 45., 46. sz. Für unsere sächsische Muttersprache, 1890. 253., 254. sz. Auch zur Diesterwegfeier). — Munkái: 1. *Übungsbuch* zum Übersetzen aus dem Deutschen ins Magyarische. Zum Gebrauche an Obergymnasien u. s.-f. Kronstadt, 1892. (Korodi Lajossal együtt.) — 2. *Petőfi*. Vortrag zu Gunsten des Fahnenfondes des Honterus-gymnasiums. U. o., 1894. — 3. *Verschiedenes*. U. ott, 1896. (Különnyomat a Kronstädter Tageblatt 1895—96. évfolyamából). — 4. *Aus der Zeit des Humanismus* und der Reformation in Ungarn. U. ott, 1898. — 5. *Der Menschliche Körper*. U. ott, 1902. (A brassói ág. evang. gymnasium Programmjának melléklete. Ism. M. Nyelvőr 1903.). — 6. *Magyar-német-román zsebszótár*. U. ott, 1903. (2. kiadás.)

Trausch-Schuller, Schriftsteller Lexikon IV. 381. l. — *M. Könyvészet* 1903.

Schlangenberg *Ferencz*. — Munkája: *Positiones* ex universo jure, quas annu-

ente incl. facultate juridica universitate Pestiensi publicae eruditorum disquisitioni submittit. Pestini, 1786.

Petrik Bibliogr.

Schlatter *(Miklós) Alfréd*, szül. 1851. decz. 8. Orczyfalván (Temesm.); iskoláit Temesvárott, Nagyváradon, Kassán és Jászón végezte, hol 1871. szept. 21. lépett a premontrei kanonok-rendbe. 1876. szeptembertől 1889-ig tanított a kassai főgymnasiumban; ekkor a rendből kilépett és jelenleg a budapesti villamos világítás r.-t. hivatalnoka. — Czikkei a Figyelőben (1876. A művészet természetutánzás-e? névtelenül); a Kassa és Vidékében (1877.); a kassai főgymnasium Értesítőjében (1879. Gróf Zrinyi Miklós lyrája); a Felvidéki Tanügyben (1882. Az aesthetika és a nevelő); a Középiskolai Tanár-egylet Közlönyében (1884. Az ifjúság fogalmazásáról); az Abaujm. Közlönyben (1884. A spiritismus). — Munkái: 1. *Zrinyiász* a tanuló ifjuság részére. Kassa, 1878. (2. kiadás 1892., 3. k. 1900. U. ott.) — 2. *Az oratorium*. Haydn J. «Teremtés» cz. műve. U. ott, 1884. — 3. *Lélektan* középiskolák számára. Kézirat gyanánt. U. ott, 1886. — 4. *A szabadkőművesség* és a társadalomtudomány. Kioktató előadások gyűjteménye. Német nyelven tartotta Dr. Mandello Károly. Ford. . . . Kézirat T. T. V. számára. Bpest, 1902. — 5. *A középiskola* reformjához. U. ott, 1905. (Felolv.)

Kiszlingstein Könyvészete. — *Petrik* M. Könyvészet 1886—1900. és önéletrajzi adatok.

Schlauch *Lőrincz*, theologiai doktor, bibornok-püspök, v. b. t. tanácsos, a m. tudom. Akadémiának igazgatósági tagja, aradi polgár és építész fia, szül. 1824. márcz. 27. Új-Aradon; a gymnasium alsóbb osztályait szülővárosában, a felsőbbeket Szegeden (hol 1842. a csanádegyházmegyei papnövendékek sorába lépett), a theologiát a pesti egyetemen végezte. Itt mint a papnövendékek magyar iskolájának tagja, feltűnt irodalmi dolgozataival. 1846 őszén levéltárnok lett Lonovics József csanádi püspök udvarában. 1847. ápr. 8. pappá szentelték és azon évi júliustól szeptemberig Nagy-Szent-Miklóson káplánkodott. 1849. szept. oraviczai, 1850. pécskai és ismét nagy-szent-miklósi, 1851-ben temesvár-belvárosi káplán, egyúttal a püspöki lyceumban a dogmatika tanára és a szentszéknél a szegények ügyvédje lett. 1852. az egyházjog és egyháztörténelem tanárává és szentszéki ülnökké nevezték ki. A megfeszített szellemi munka megrendítette egészségét; e miatt 1859-ben tanári állását a mercyfalvi plébániával cserélte fel. 1868. gyarmatai plébános és kerületi esperes lett. Szabad idején jogbölcseleti egyházjogi és művelődéstörténelmi tanulmányokkal foglalkozott. Ekkor kezdett a vármegyei közéletben is szerepelni. 1867-ben szerezte meg az egyházjogi doktori czímet. Doktori értekezése: Az egyházjavak jogczíméről hazánkban cz. viseli. Mint temesgyarmatai plébános kezdett foglalkozni kulturtörténelemmel és culturbölcselettel és ekkor írt a M. Sionba egy értekezést, melyben Bucklet ismertette. Midőn a kath. autonomiai mozgalmak megindultak, egyházmegyéjének papsága 1868. és 1870. autonomiai követté választotta. Álláspontjára nézve a bizottság többségének (főpapi) munkálatai mellett 1871. márcz. 16-án tartott hatásos beszédet. 1872-ben kanonokká, 1873. márcz. 17-én pedig szatmári püspökké nevezték ki. 1877. elnöke, 1894. tiszteleti elnöke lett a Szt. László-társulatnak, melynek közgyűléseit irányt adó beszédeivel nyitotta meg. Ez időtől fogva a magyar püspöki karnak vezéralakjai közé tartozott. Különösen a főrendiházban nem volt fontosabb, kivált az egyházat érdeklő tárgy, melynek vitájában hatásos beszédeivel ki nem vette volna részét. A közoktatási törvény, a zsidók és keresztények közötti házasságra vonatkozó törvényjavaslat és az egyházpolitikai

újabb törvények tárgyalásai közben nagy érdemeket szerzett az egyháznak, hazájának és a nevének. A kötelező polgári házassági javaslatra a király felszólítására készített memoranduma a küzdelmeknek mondhatni tengelyévé vált. 1880. v. b. t. tanácsos, 1884. a vaskorona-rend I. oszt. lovagja, 1885. a budapesti egyetemen tiszteleti hittudományi doktor, 1886. római gróf és pápai trónálló főpap. 1887. ápr. 8. nagyváradi püspökké neveztetett ki és aug. 24. ünnepélyesen elfoglalta új székét. Szatmár városa, hogy hálájának kifejezést adjon, kevéssel távozása után díszpolgárrá választotta. (Díszpolgára Nagyvárad, Szilágysomlyó és Új-Arad városának is.) A szatmári egyházmegye pedig hűséggel őrzi emlékét: a Török-féle könyvtár (24,000 frt), melyből a Laurentiana-könyvtár létesült, a lourdesi kápolna (10,000 frt), a papi-máraki templom (12,000 frt), a szatmári tanítóképzők új rendezettsége, a szigeti zárda és 16 új népiskola köszönik neki létüket, valamint a felsőbányai templom százezrekre menő vagyonának visszaszerzését. Tizennégy évi szatmári püspöksége alatt félmilliót adott egyházi, tanügyi és közczélokra. A nagyváradi tanítóképzőnek saját házat szerzett, ugyanott 1901-ben kisdedóvónőképzőt alapított, 1896-ban pedig Debreczen városának 30,000 forintot adományozott apácza-zárda létesítésére a magasabb nőnevelés érdekében. Előbb a nagyváradi egyházmegye szükségleteinek fedezésére 100,000 frtos alapítványt tett, melyet 1897. ápr. 8. újabb 100,000 frttal nagyobbított. Bihar-Püspökiben román stílű plébánia-templomot emeltetett stb. Úttörő részt vett a magyar közművelődési egyesületek megalapításában. Alelnöke volt az országos vöröskereszt-egyesületnek, elnöke volt az orsz. zene-akadémiának, a poliklinikai egyesületnek. 1897. máj. 2. ülte meg áldozópapságának ötvenedik évfordulóját, ez alkalomból a király a Szent-István-rend nagykeresztjét adományozta neki. Meghalt 1902. júl. 10. Nagyváradon. — Czikkei a növendékpapság Munkálataiban (Pest, 1845—46. fordítások); a Csanádban (1869., 1861. Aphorismák, az autonomiára vonatkozók); az Új M. Sionban (1872. Eszmetöredékek, kulturtörténeti tanulmány); a Religióban (1876. A kath. egyházi javak birtokczíme Magyarországban). — Munkái: 1. *Válasz* az «Észrevételek a kath. congressus bizottságának király ő felségéhez 1871. jún. 12. benyújtott kérvényére» cz. röpiratra. Temesvár, 1871. (Névtelenül). — 2. *Társadalmi* átalakulás vallás nélkül! Egyházi beszéd, melyet szent István Magyarország első apostoli királyának ünnepén Budán mondott. U. ott, 1871. — 3. *Egyházi beszéd* megyebeli híveihez. U. ott, 1873. — 4. *Vallásosság* és tudományosság. Megnyitó beszéd a Szent-László-Társulat 1880. szept. 30. közgyűlésén. Bpest, 1880. — 5. *A magyarok* segedelmezése keleten. Megnyitó beszéd. U. ott, 1881. — 6. *A katholikus* álláspont a középtanodák kérdésében. U. ott, 1882. — 7. *A magyarországi* katholikus egyház jogairól. Megnyitó beszéd a Szent-László-Társulat 1882. okt. 5. közgyűlésén. U. ott, 1882. — 8. *Istennek* dicsőség, egyháznak segítség! Egyházi beszéd, melyet a szathmárnémeti tűzoltóegylet zászlajának megáldása alkalmával 1882. szept. 24. tartott. Szathmár, 1882. — 9. *Az iparkiállítás* megnyitásakor tartott beszéde. U. ott, 1882. — 10. *Elnöki megnyitó beszéd*, a Szent-László-Társulat közgyűlésén 1883. szept. 27. Bpest. (Ism. M. Állam 265., Kath. Hetilap 40., Nemzet 266. sz.). — 11. *A bukovinai* és csángó magyarok és a Szent-László-Társulat feladata. Elnöki megnyitó beszéd. U. ott, 1884. — 12. *Trauungs-Rede* anlässlich der Vermählung des Grafen Weyprecht Rüdt und der Baronesse Nandine Inkey gehalten am 29. Mai 1884. U. ott, 1884. — 13. *Kibékítése* az egyénnek és családnak a vallással és az államnak az egy-

házzal. Elnöki megnyitó beszéd a Szent-László-Társulat 1884. nov. 27. tartott közgyűlésén. U. ott, 1884. — 14. *Lo Presti család.* 1862-ben írta, újra kiadta Melczer István. U. ott, 1885. — 15. *Vallásosság* és sz. István koronája alatt egység. Egyházi beszéd, melyet sz. István Magyarország első apostoli királyának ünnepén ... a szatmári székesegyházban tartott. Szatmár, 1886. — 16. *Eszmék* a középkor cultur-életéből. Elnöki előadás. Bpest, 1886. (Ism. Kath. Szemle 1887). — 17. *A papság* némely teendőiről. Főpásztori levél a papsághoz. U. ott, 1887. — 18. *Ötven év* a zárdában. Egyházi beszéd, melyet a nagyváradi Orsolyaszüzek fejedelemnőjének 50 éves szerzetfogadalmi jubileuma alkalmából 1888. nov. 22. a zárdatemplomban mondott. U. ott, 1888. — 19. *A rabszolgakereskedés* Afrikában. Elnöki beszéd, melyet a Szent-László-Társulat XXIII. rendes közgyűlésén 1889. decz. 14. a budapesti új városház dísztermében tartott. U. ott, 1889. — 20. *Hinni* és tudni. Egyházi beszéd, melyet a nagyváradi kir. jogakadémia százéves jubileuma alkalmából ... tartott. U. ott, 1889. — 21. *Beszédei.* Közrebocsátja Bunyitay Vincze. U. ott, 1890., 1898. Négy kötet. (I. 1890. Egyházi beszédei. Ism. Kath. Szemle, Prot. Szemle, Nemzet 1891. 189. sz., II. Egyházpolitikai beszédei. 1890. Ism. Kath. Szemle, III. és IV. 1898. Egyházpolitikai beszédei és dolgozatai. 2. kiadás. «S. L. biboros püspök beszédei és dolgozatai» cz. 4 kötet. U. ott, 1899. Ism. Budapesti Hirlap 1899. 46. sz., Vasárnapi Ujság 50. sz.). — 22. *Evolutio* és a létért való küzdelem. Beszéd, melyet a magyar orvosok és természettudósok 25. nagygyűlésén mondott. U. ott, 1890. — 23. *Fölterjesztése* az «egységes polgári házasságról» szóló törvényjavaslatra és indokolására. U. ott, 1893. — 24. *A magyar főiskolai ifjúsághoz.* Beszéd, melyet tartott a diák-kongresszus megnyitó ülésén. Nagy-Várad, 1897. — 25. *Elnöki megnyitó beszéde* a Szent-László-Társulat 1898. márcz. 31. a budapesti központi papnövelde dísztermében tartott XLV. nagygyűlésén. Bpest, 1898. — Egyházi, országgyűlési és alkalmi beszédei a helyi, politikai napilapokban és a főrendiház Naplójában is megjelentek.

Vasárnapi Ujság 1873. 20. sz. arczk., 1897. 18. sz. arczk., 1902. 28. sz. arczk. — *Magyarország és a Nagyvilág* 1873. 18. sz. arczk. — *M. Könyv-Szemle* 1877. 77. l. (Könyvtára). — *M. Állam* 1883. 265. sz., 1884. 328. sz., 1886. 238., 1887., 117., 1893. 137., 1897. 100. sz. — *Petrik* Könyvészete és M. Könyvészet 1886—1900. — *Ország-Világ* 1887. 18. sz., 1897. 19. sz. arczk. — *Catalogus* Bibliothecae Joan. Card. Simor. Strigonii, 1887. 1209. h. — *Aradi Közlöny* 1887. 112. sz. — *Budapesti Hirlap* 1887. 119. sz. — *M. Sion* 1888. 777. l., 1893. 456. l. — *Nagyváradi Hirlap* 1890. 24. sz. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 945., XVIII. 549. l. II. Pótlékkötet 1904. 571. l. — *Tiszántúl* 1897. 100. sz. — *Hazánk* 1897. 110. sz. — *Sturm*, Országgyűlési Almanach. Bpest, 1901. 96. l.

Schlechta *János* (visegrádi és koszteleczi), kiváló humanista író, a dunai társaságnak tagja, Schlechta Miklós fia, szül. 1466. jan. 14. Jómódú cseh nemesi családból származott, tanulmányait a prágai egyetemen végezte és ugyanott 1484. baccalaureus lett. A XV. század végén II. Ulászló magyar király szolgálatába lépett és a budai kancelláriában nyerve alkalmazást, tizenhat évet töltött a királyi udvarban, élénk összeköttetésben állva korának humanistáival, első sorban Celtessel és a budai könyvtár felhasználásával élénk irodalmi tevékenységet fejtve ki. 1504. okt. 4. megnősült (neje Strašnicz Magdolna) és azontúl visszavonultan élt kosteleczi kastélyában. Meghalt 1525. aug. 29. (mások szerint 1540). — Sch. egyike volt kora legkitűnőbb humanistáinak. Saját művei közül kortársai körében legtöbb hatást ért el egy a lélekről szóló, prózában írott Microcosmus cz. munkájával, melyet, miután húsz évig forgott barátai közt kézkézen, Ursinus Velius felszólítására kiadott és

Thurzó János olmützi püspöknek ajánlott. A kiadás lappang s így a munkát nem ismerjük, de a kortársak reánk maradt birálataiból tudjuk, hogy a görög forrásokon kívül arabokat (Averroës) is használt. — Levele: 1503. jún. 20. Bohuslaushoz intézve (M. Akad. Értesítő 1855. 570. l.).

Ábel Jenő, Magyarországi humanisták. Bpest, 1880. 94. lap. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 946. l. (Latkóczy M.)

Schlegel *Kristóf* (göttlebeni), ág. ev. lelkész, szül. 1613. Gmehlenben (Drezda melletti faluban); tanult Lipcsében és ott lett 1628. baccalaureus, 1630. magister; innét Jenába ment Gerhardt János házához és 1633-ban Wittenbergbe. 1634-ben Magdolna anhalti herczegnő hívta meg udvari papjának és fia, Roszvig János nevelőjének. 1638-ban ismét Wittenbergbe ment, hol a theologia licentiatusa lett és meghívást nyert Boroszlóba déli prédikátornak az Erzsébet-templomban és gymnasiumi tanárnak. 1644-ben prépost és lelkész lett ugyanott az újvárosban. 1647-ben theologiai doktornak graduálták Wittenbergben. 1647-ben főlelkész lett Lőcsén (Szepesm.) Zabler Péter helyében. Részt vett az 1652. szept. 8. Bártfán és 1653. júl. 15. Lőcsén tartott zsinatokon. 1656-ban lemondott hivataláról és visszatért Németországba. 1660. superintendenssé választották Hertzbergen (Szászország) és 1662. Grimmaban (Meissen), hol 1678. máj. 19. (mások szerint szeptember 19.) meghalt. — Munkái: 1. *Glückseliger* Reichthum eines lobseligen Richters, bey der Leiche des Johann Lang von Krugberg, Richters zu Leutschau. Leutschau, 1647. (Ehhez járul: Laudatio funebris Generosi Domini, Joannis Lang a Krugberg Civitatis Leutschoviensis Consulis primarii, celebrata ab amicis et clientibus. U. ott, 1647.) — 2. *Geistlich Bluhm- und Baum-Werck* Bey Christ-Adelichem Leichenbegängniss Des Edlen und Vesten Herrn Friedrich Probsten von Sittaw &c. aus dem Hohenliede Salamons Cap: II. Vers 1. 2. 3. in der Deutschen Pfarr-Kirchen der Ober-Vngarischen Königlichen Freyen-Stadt Leutschaw, zu betrachten vorgestellet, den 1. Junij, im Jahre Christi 1649. U. ott.

Klein, Nachrichten II. 453. l. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár II. 188. 192., 196. l.

Schlegel *Péter*, győri kanonok, szül. 1839. márcz. 24. Győrött; középiskolai tanulmányai után a győri egyházmegyében papi pályára lépett és 1861. okt. 7. szenteltetett fel; süttői (Esztergomm.) plébános volt; jelenleg győri kanonok és komáromi főesperes. — Leveleket és czikkeket írt a Religio, Das Recht, M. Állam, Népiskolai Lapok, Jézus Szent Szívének Hírnöke cz. folyóiratokba; a Szent Család Naptárába (Hogy áll a világ?) és a Borromaeusba prédikácziókat. Czikke a M. Sionban (IV. 1866. A pitheni várkápolna felirata). — Munkái: 1. *A római kérdés.* Az az: Mit kell minden katholikusnak tudni és tenni IX. Pius pápa ügyében? (Népies tanulmány.) Bpest, 1868. (Sulyok Gábor álnévvel.) — 2. *Isten*, király, haza! Egyházi beszéd. A millenniumi hálaadó isteni tiszteleten a győri székesegyházban mondotta. Győr, 1896. — 3. *A kereszlben* az üdv. Nagybőjti konferencia-beszédek. A győri székesegyházban mondotta. U. ott, 1901.

Petrik Könyvészete 343. l. és M. Könyvészet 1886—1900. — *M. Sion* 1891. 478. lap. — *Zelka* Emlékkönyve 1892. 149. l. — *Schematismus* Cleri Jaurinensis. 1896. Jaurini. — *M. Könyvészet* 1904.

Schleger *György László*, a bécsi Pázmány-intézet alumnusa, magyarországi származású. — Munkája: *Rex Admirabilis*, Sive D. Ladislaus Inclytae Nationis Vngaricae Tvtelaris, In Antiquissima, & Celeberrima Vniversitate Viennensi, Agente Nobili, Clarissimo, Ac Consvltissimo Viro Domino Tobia Avgvstino Schmidt, I. V. Doctore, nec non in praedicta Vniversitate Imperialium Insti-

tutionum Professore Ordinario, Inclytae Nationis Vngaricae p. t. Procuratore... In Cathedrali Dni Stephani Basilica, Oratione publica dilucidatus. Anno Domini M. CD. LII. (sic) Viennae Austriae. (Ajánlja a szerző gr. Pálfy Miklós kir. ajtónálló mesternek.)

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 546. l.

Schleicher *Aladár*, orvosdoktor; Bécsben tanult 1866—68-ban. — Czikkei a Hasonszenvi Közlönyben (1865. Gyógyulások sulphuráttal, Az adagkérdés); a Hasonszenvi Lapokban (1866. Kórtörténetek, Az ártalmas és mérges légnemekről, Gasteini tanulmányozások, Lapszemle és könyvism., 1867. Az idült tüdőlob, Hasonszenvi rosszabbulás, könyvism., 1868. Edénymozgató idegek szerei). — Munkái: 1. *Homoeopathische* Behandlung verschiedener Krankheiten für angehende Aerzte und gebildete Nichtärzte, mit Lebensbeschreibung Hahnemanns. Aus d. Ungarischen... (Nebst Portrait des Verfassers.) Pest, 1860. — 2. *A gyermekkor* és annak betegségei. Jászberény, 1870.

Petrik Könyvészete. — *Győry Tibor*, Magyarország orvosi bibliographiája. Bpest, 1900. 76. l.

Schleicher *Ferencz*. — Munkája: *Chor-Gesänge* zum Gebrauche der. k. k. Ober-Realschule in Ofen. Pest, 1858.

Petrik Bibliogr.

Schleif *Károly*, budapesti polgár az «Eintracht» szabadkőmíves páholy tagja. Meghalt 1903. szept. 26. Budapesten. — Munkája: *Des deutschen* geselligen Vereins unserer lieben Frau «Eintracht» Schwabenalter, am 17. October 1903. Zur Feier des 40-jährigen Jubiläums gesammelt von Carl Schleif. In Druck gelegt von Dr. Peter Jekel. Bpest, (1904).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schleiminger *Bella*. L. *Sárosi*.

Schlemm *Pál*. L. *Scaevola*.

Schlemmer *Károly* (bányavölgyi), kataszteri biztos, a török és perzsa nyelvek hites tolmácsa Fiuméban; a Magyar Kárpát-egyesület fiumei osztályának képviselője, a franczia olvasókör alapító-elnöke. — Több elbeszélést írt magyar, olasz, franczia és német nyelven.

Magyarország vármegyéi és városai. Fiume és a Magyar-Horvát Tengerpart. Budapest, 1897., 137., 157., 168. l.

Schlesinger *Adolf*, orvosdoktor, gyakorlóorvos Budapesten, szül. 1848-ban; 1872-ben Bécsben nyert orvosdoktori, szülész- és szemészmesteri oklevelet. — Czikkei az Ungar. Med.-Chirurg. Presseben (1867. Sitzungs-Berichte. Aerztlichpharmaceutischer Verein in Raab, 1874. Ophtalmologische Literatur, Eine Innervations-Erscheinung der Iris, Ophtalmologische Literatur); a Szemészetben (1874. A szemrekesz egy körülírt részének tökéletes megbénulása).

Oláh Gyula, Az egészségügyi személyzet Magyarországban. Bpest, 1876. 91. l.

Schlesinger *Antal*, a horvát kereskedelmi bank igazgatója, magyarországi származású volt; 1874-ben telepedett le Zágrábban, hol 1896-ban kinevezték a kereskedelmi bank igazgatójává, melyet ideiglenesen már 1894. szept. óta vezetett. Meghalt 1896. febr. 9. Zágrábban.— Hírlapírói pályáját mint az Ellenőr munkatársa kezdte. Midőn 1874-ben Zágrábba költözött, munkatársa, öt év mulva pedig szerkesztője, majd kiadója és főszerkesztője lett a kormánypárti Agramer Zeitungnak.

Budapesti Hírlap 1896. 41. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1896. 7. sz. (Nekr.)

Schlesinger *Bernát*, orvosdoktor, pesti származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de remediorum domesticorum abusu. Viennae, 1832.

Szinnyei Könyvészete.

Schlesinger *Ede*, orvosdoktor, szántói (Abaujmegye) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica sistens cereb-

rum et pulmones respectu anatomico-pathologico. Budae, 1845.

Rupp, Beszéd 165. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schlesinger *Ferdinánd*, hírlapíró, született 1830. aug. 16. Budapesten. 1848-ban hadnagy volt a magyar honvédseregben; később százados a mexikói S. Anna hadtestben, majd ezredes Nicaraguában (Riras elnöklete és Jeres tábornok alatt, kinek szárnysegéde volt) és várparancsnok Cardo-szigeten. Sch. alapítótársa volt a san-franciscói első német lapnak, a San Francisco Journalnak és munkatársa a New-Yorker Staatszeitungnak. Miután Bécsben telepedett le, kiadta ott a Lästerschule és az Illustrirte Plaudereien cz. lapokat; kiadó-tulajdonosa volt a Böse Zungen cz. hirlapnak; egyszersmind szerzője a következő munkáknak: 1. *Die letzten Tage* des ungarischen Aufstandes (1850) és 2. *Sechs Monate* in Vidiso (1850). Több külföldi rend tulajdonosa is volt. Meghalt 1889. márcz. 6.

Eisenberg, *Ludwig*, Das geistige Wien. Wien, 1893. 495. l.

Schlesinger *Fülöp*. — Munkája: *Erinnerung* an Aurelius Grafen Desseőffy. (Gestorben am 9. Februar 1842.) Der edlen ungarischen Nation geweiht. (Nyom. Bécsben) 1842. (Költemény.)

Petrik Bibliogr.

Schlesinger *Hermann*, orvosdoktor, kórházi orvos, szül. 1866. jún. 2. Pozsonyban, hol a gymnasiumot végezte, azután a bécsi egyetem hallgatója lett, hol 1890-ben az összes orvosi tudományok doktorává avatták és Nothnagel klinikáján segédorvos lett. Jelenleg a cs. és kir. általános kórháznál másod-orvos. — Czikkei a bécsi Wiener medicin. Wochenschriftben, a Zeitschrift für klinische Medicinben, a Zeitschrift für Nervenheilkundeban és más folyóiratokban jelentek meg.

Eisenberg, *Ludwig*, Das geistige Wien. Wien, 1893. 416. l.

Schlesinger *Ignácz*, orvos-doktor, született 1810-ben Pozsonyban, honnan 1816-ban szüleivel Pestre költözött; középiskolai tanulmányai közben nyelvek tanulására adta magát; az orvosi tudomány három első elméleti évét a pesti egyetemen töltötte, a gyakorlati folyamot Bécsben végezte, hol Hildebrandnak, szorgalma miatt, kedveltje volt. Itt nyerte 1832-ben orvosdoktori oklevelét. Miután az orvosi tudomány minden ágában a bécsi közkórházban kiképezte magát és szülészmesteri oklevelet is nyert, a kőszegi izraelita község orvosának hívta meg. Itt kezdte meg gyakorló orvosi pályáját. 1833-ban Kőszegh városa főorvosának és kórházi orvosának választotta. 1835-ben Pestre költözött és itt folytatta orvosi és tudományos pályáját. Nagy buzgalommal dolgozott a pesti izraelita magyarító egyletnek 1843-ban megalakításán. Hasonló igyekezetet fejtett ki 1842-ben a nehéz kézműveket és földmívelést a zsidók közt terjesztő egyletben, melynek titkára volt. 1848-ban elfogadta a pesti izraelita község elnökségét és őt választották a magyarországi izraeliták azon küldöttség tagjává, mely az 1848-iki nemzetgyűlés alkalmával érdekeik képviselésére alakult. A tábori kórházakban beteg harczosoknak nyújtott segélyt. A budapesti orvosegyesületnek alapító, a párisi német orvosegyletnek levelező tagja volt. Meghalt 1849. aug. 22. Pesten tüdőgümőkór következtében. (A budapesti kir. orvosegyesületben 1861. márcz. 23. Rózsay József főorvos tartott fölötte emlékbeszédet.) — Czikkei az Orvosi Tárban (1838. A sósavas ónany, muries stanni, belső használatáról, 1840. Hószámbaj, 1842. I. Járulék az orbánczos bajok méltánylásáról, II. Átnézete az utolsó 16 év alatt Pesten a Dunába holtaknak, 1843. II. Némely önállóknak tekintett betegségek rokonságáról, 1844. I. Értekezés a bujasenyvről, II. Vázlatai az idegkórtani tanulmányok összehason-

litásának, tekintve a gyakorlati gyógyászathozi viszonyaikat, 1846. I. Vázlatai a vérvegytan jelen állásának, tekintve a gyakorlati gyógyászathozi viszonyát, 1848. Idő- és kórjárat Pesten 1847. jan.—jún. hónapokban és könyvism.); a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (II. 1842. Morbus puerperalis et paralysis uteri); a Társalkodóban (1847. 14—17., és 49. sz. könyvismertetések); az Első Magyar Zsidó Naptárban (Pest, 1848. Közlemények a nehéz kézműveket és földmívelést az izraeliták közt terjesztő pesti egylet köréből, sat. — Munkái: 1. *Dissertatio* inaug. medica de Hemicrania solari. Viennae, 1832. — 2. *Medizinische Topogographie* der Königl. Freistädte Pesth und Ofen-Pest, 1840. Négy táblával. (A pesti egyetem orvosi kara által kitűzött 100 arany jutalmat nyerte. Ism. Figyelmező 49., 51. sz.).

Rósay József, Emlékbeszéd Schlesinger Ignácz felett. Pest, 1861. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schlesinger *Jakab*, orvosdoktor, pozsonyi származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica. Prosopalgia. Pestini, 1842.

Szinnyei Könyvészete.

Schlesinger *Károly*. — Munkája: *Műkedvelő fényképész*. Rövid útmutatás a fényképészet megtanulására. 2. kiadás. Bpest, 1897. (Az I. kiadás id. Turkel társaságában u. ott 1892-ben jelent meg.)

Petrik, M. Könyvészet 1886—1900.

Schlesinger *Lajos*, kalandor és guatemalai (Amerika) birtokos, nagy-kanizsai (Zala m.) származású, előbb a császári seregben szolgált; 1848-ban magyar honvéd lett és mint hadnagy Komáromban kapitulált. Innét Hamburgba emigrált, Londonba, majd Amerikába ment, hol akkor Lopez tábornok toborzott önkénteseket, hogy San-Domingo szigetéről a spanyol kormányt elűzze. Az első siker után azonban a spanyol sereg megverte a felkelőket, Lopezt agyonlőtték, Schlesingert pedig a ceutai erődbe vitték. Neki azonban sikerült börtönéből a tengerbe ugorva megszabadulni. Egy amerikai hajó megmentette. Amerikába érve, részt vett a középamerikai háborúban. Nicaraguában Walker alatt, majd Costa-Ricában szolgált és kalandor életet folytatott. 1857. márcz. 11. San-Salvadorban kelt, bátyjához írt levelében hallatott ismét magáról; 1856-ban márcz. a nicaraguai seregben másodparancsnok volt. Azonban, midőn a costa-ricai követségéből visszatért, Walker árulással vádolta s e miatt elhagyta tábornoki állását és azon év ápr. 20. száz emberével Pronunciamentót bocsátott ki Walker ellen, ki elnökké akarta magát kikiáltatni. Ezután Schl. megerősített sereggel, változó szerencsével harczolt Walker ellen, miután azonban seregét a pestis, cholera és sárgaláz megtizedelte, azt föloszlatta s ő visszavonult Guetamalába, hol meggazdagodva, ültetvényes és nagybirtokos lett. Innét 1892-ben ethnographiai tárgyakat küldött a m. n. múzeumnak és még azon év szept. fiával együtt meglátogatta Magyarországot és a fővárost. — Levelei. tudósításai az amerikai lapokból kerültek az európaiakba, de jelentek meg tudósításai a hazai hirlapokban is.

Wiener Modespiegel 1856. 28. sz. — *Didaskalia* 1856. 132. sz. — *Wanderer* 1857. 201. sz. — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XXX. 92. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1892. 4. sz. — *Budapesti Hirlap* 1892. 21. sz.

Schlesinger *Lajos*, bölcseleti doktor, egyetemi rendes tanár, a m. tudom. akadémia levelező tagja, szül. 1864. nov. 1. Nagyszombatban. Miután a házában tanulmányait bevégezte, külföldre ment és a berlini egyetemet látogatta, hol egy mathematikai dolgozatával a nagy díjat elnyerte. 1892-től fogva pedig mint magántanár működött; honnét 1897. jún. 3. a kolozsvári egyetemhez nevezték ki a felsőbb mennyiségtan rendes tanárának. A m. tudom. Akadémia 1902. máj. 9.

választotta meg levelező tagjának. Sokoldalú buvárlataival a függvényelmélet és infinitesimalis geometrián kivül különösen a lineár-differentiál-egyenletek elméletét fejlesztette. Ez utóbbi elméletet, mely az újabb mathematikai kutatásban állandóan napirenden van, új és fontos fejezetekkel, a függvénytant pedig a Fuchs-féle ϑ-függvények teljesen új elméletével gazdagította. Nagy érdemet szerzett a lineár-differentiál-egyenletek elméletének teljes irodalmát és azonfelül számos saját, külön közzé nem tett, eredeti vizsgálatát felölelő két kötetes nagy kézikönyvének kiadásával (91 ív), a mely e téren a mathematikai irodalom legkiválóbb munkája. — Czikkei a Mathem. és Természettud. Értesítőben (1888. Fuchs-féle függvények elméletéhez, XXIII. A két méretű sokaságok intrinseca geometriájához, XXIV. A lineár-differentiál-rendszerek elméletéhez, 1906. Asymptoticus előállítások a lineár-differentiál-rendszerek elméletéhez); az Erdélyi Múzeum-egylet Orvos- és Természettudományi Értesítőjében (1891. A felületen fekvő görbék geodaetikus görbüléséről, 1894. A közönséges differentiál-egyenletek integráljainak egynéhány különös tulajdonságáról); a Mathematikai és Physikai Lapokban (X. A Hermite-féle alakokról); a Comptes Rendus de l'Academie des Sciencesben (Páris, 1892. Sur la théorie des fonctions Fuchsiennes, Sur les formes primaires équations differentielles linéaries du second ordre, 1895. Sur l'intégration des équations linéaires à l'aide des integrales définies, 1898. Sur un probléme de Riemann, 1901. Sur les équations linéaires à points d'indetermination, CXLII. Sur certaines series asymptotiques); a Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaftenben (Berlin, 1898. Über die Gauss'sche Theorie des arithmetisch-geometrischen Mittels und ihre Beziehungen zur Theorie der elliptischen Modulfunction); a Journal für die reine und angewandte Mathematikban (Crelle, Berlin, 105. k. Zur Theorie der Fuchsischen Functionen, 110. k. Über die bei linearen Differentialgleichungen auftretenden Primformen, Über die lineare homogene Differentialgleichung zweiter Ordnung, für welche die Umkehrungsfunction von endlicher Vieldeutigkeit ist, 114. k. Bemerkungen zur Theorie der Fundamentalgleichung, Über die Hamburger'schen Untergruppen, in die das zu einem singularen Punkte der Bestimmtheit einer homogenen linearen Differentialgleichung gehörige kanonische Fundamentalsystem zerfällt, Bemerkungen zu der Note auf S. 159—169. dieses Bandes, 115. k. Über die Integration linearer homogener Differentialgleichungen durch Quadraturen, 117. k. Zur Theorie der Euler'schen Transformirten einer homogenen linearen Differentialgleichung der Fuchs'schen Klasse, 121. Über projective Substitutionen, die einen Kreis ungeändert lassen, Über vertauschbare lineare Substitutionen, 123. Zur Theorie der linearen Differentialgleichungen im Anschlusse an das Riemann'sche Problem, 124. Über das Gauss'sche Pentagramma mirificum, Über einen allgemeinen Satz aus der Theorie der linearen Differentialgleichungen, 125. k. Zur Theorie der linearen Differentialgleichungen im Anschlusse an das Riemann'sche Problem, Bemerkungen zum Riemann'schen Problem, Th. Brodennel együtt, 129. Über die Lösungen gewisser linearer Differentialgleichungen als Funktionen der singulären Punkte, 131. Zur Theorie der homogenen linearen Differentialsysteme); a Mathem. és Physikai Lapokban (XI. Szemelvények Bolyai Farkasnak Bodor Pálhoz intézett leveleiből, XIV. Az integral számítás két elemi kérdéséről); a l'Enseignement mathématiqueben (VII. 1905. Sur quelques points élémentaires du calcul intégral); a Mathem. Annalenben (Bemerkung zu dem Kontinuitätsbeweise

für die Lösbarkeit des Riemann'schen Problems, Asymptotische Darstellungen für die Lösungen linearer Differentialgleichungen als Funktionen eines Parameters). — Munkái: 1. *Über lineare* homogene Differentialgleichungen vierter Ordnung, zwischen deren Integralen homogene Relationen höheren als ersten Grades bestehen. Inaugural-Dissertation Berlin. 1887. — 2. *Handbuch* der Theorie der Linearen Differentialgleichungen. Leipzig, 1895., 1897. és 1898. Három kötet. — 3. *A Gauss-féle pentagramma* mirificum. U. ott, 1899. (Különnyomat a Mathem. és Természettud. Értesítő XVII. kötetéből.) — 4. *Einführung* in die Theorie der Differentialgleichungen mit einer unabhängigen Variabeln. Leipzig, 1900. (Sammlung Schubert XIII.) — 5. *A lineárdifferentiál* egyenletek elméletének egy általános tételéről. Bpest, 1901. (Különny. a Mathem. és Phys. Lapokból.)

Pesti Hirlap 1894. 168. szám. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900. — *Akadémiai Almanach* 1907. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schlesinger *Lipót*, igazgató-tanító Ipolyságon (Hontm.). — Munkája: *Jeremiás keservei* és Jeruzsálem elpusztulása a «Megilász echuh» szóbeli szövege és a Talmud elbeszélései nyomán szerkesztette. Ipolyság, 1896.

Petrik, M. Könyvészet 1886—1900.

Schlesinger *Miksa*, orvosdoktor, hirlapíró és szerkesztő, szül. 1822-ben Kis-Martonban (Sopronm.) zsidó szülőktől; tanult Prágában és Bécsben, végre orvos lett. Az 1848-ki mozgalmak a politikai pályára terelték és egy ideig szerkesztő volt Bécsben. 1848. nov. a haditörvényszék elé került; szabadon bocsátották, honnét Berlinbe költözött, azonban már 1849-ben Londonba ment, hol még azon évben alapította az «Englische Correspondenz» cz. kőnyomatos lapot és ott állandóan letelepedett. — Munkái: 1. *Politisches ABC* fürs Volk. Ein unentbehrlicher Führer im constitutionellen Staat. Wien, 1848. (Seegen Józseffel együtt). — 2. *Aus Ungarn*. Berlin, 1850. (2. kiadás u. ott, 1850.). — 3. *Wanderungen* durch London. U. ott, 1852—53. Két kötet.

Wurzbach, Biogr. Lexikon XXX. 98. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schlesinger *Miksa*, hirlapíró, szül. 1846. máj. 15. Bécsben; hirlapírói pályáját a Neues Wiener Tagblattnál kezdte, azután Pestre költözött és munkatársa lett a Pester Lloydnak és a Neues Pester Journalnak. Később Bécsbe visszatért és az ottani lapokba dolgozott. Szerkesztője volt (1893.) a Salonblattnak.

Eisenberg, *Ludwig*, Das geistige Wien. Wien, 1893. I. 485. l.

Schlesinger *Miksa*, orvosdoktor, a pozsonyi vizgyógyintézetnek főorvosa. — Munkája: *Die wirksamsten* hydriatischen Proceduren, ihre Anwendung, mit besonderer Berücksichtigung der hydriatischen Behandlung von Infectionskrankheiten. Pressburg, 1899.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schlesinger *Sámuel*, izraelita vallástanár Budapesten a VI. ker. reáliskolában.—Munkái: 1. *Zsidó vallástani vezérfonal* a polgári és középiskola I. osztálya számára. Bpest, 1891. (Halász Náthánnal együtt. 3. kiadás 1898., 4. k. 1899. U. ott). — 2. *Ugyanaz* a II. oszt. számára. U. ott, 1896. (2. kiadás Halász Náthánnal együtt).

A budapesti VI. ker. főreáliskola Értesítője 1895. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schlesinger *Szigfrid*, orvosdoktor, morvaországi származású. — Munkája: *Venena* eorumque antidota. Dissertatio. Budae, 1837.

Szinnyei Könyvészete.

Schlesinger *Sámuel*, orvosdoktor, szül. 1815. Pozsonyban; az orvosi tudományokat a bécsi egyetemen hallgatta s ott lett orvosdoktorrá s gyakorló orvossá; az orvosi gyakorlattal azonban fölhagyott

és magányba vonultan a tudománynak élt. Könyvtára, mely a spiritismust, mesmetismust és a magnetismust tárgyaló munkákat foglalta magában, e tárgyakban a legnagyobbak egyike volt. Meghalt 1891. márcz. 19. Bécsben. — Az említett szakismereteiről sokat írt a folyóiratokba; ezeken kivül kortársairól életrajzi tárczaczikkeket közölt a Neue Freie Presseben.

Eisenberg, Ludwig, Das geistige Wien. Wien, 1893. I. 496. l.

Schlesinger *Vilmos*, orvosdoktor, szül. 1839. Tinnyén (Pestm.); az orvosi tudományokat a bécsi egyetemen hallgatta, hol 1864-ben orvosdoktorrá avatták. 1864. a Gynäkologia magántanára lett a bécsi egyetemen. — Munkája: *Gynäkologische Studien*. Wien, 1879. — 1878-ban alapította a Wiener medicin. Blättert, melynek kiadó-szerkesztője. Czikkeit, melyek saját lapjában és más külföldi folyóiratokban jelentek meg, Eisenberg felsorolja.

Eisenberg, Ludwig, Das geistige Wien. Wien, 1893. II. 417. l.

Schlesinger *Zsigmond*, hírlapíró, szül. 1832. jún. 15. Vágújhelyen; 1856-ban lépett a hirlapírói pályára s a bécsi Morgenpost munkatársa lett; honnét 1863-ban a Fremdenblatthoz tért át; midőn 1867-ben a Neues Wiener Tagblatt keletkezett, ezen lapnál tűnt fel mint tárczaíró. Hírlapírói működése közben színműirodalommal is foglalkozott; már az 50-es években két bluettel föltűnést keltett; a 60-as években Nissel költővel írt egy drámát; továbbá: Mit der Feder és 1860-ban Die Gustel von Blasewitz cz. és még több színművet, melyek a bécsi színpadokon sikerrel adattak. (Ezeket életrajzírói felsorolják.) Ujabban jelent meg: *Sie und ihr Buch*. Lustspiel in 1. Aufzug. Wien, 1903. 1902-ben ünnepelte 70-dik születésnapját és 50 éves írói jubileumát, mely alkalommal a bécsi írók és hirlapirók köre s a művészvilág értékes aranytollal, írókészlettel és sok más értékes ajándéktárgygyal lepte meg; a Burgszínházban pedig három egyfelvonásos színművét adták elő.

Wurzbach, Biogr. Lexikon XXX. 89. lap. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 949. l. — *M. Állam* 1902. 142. sz.

Schlesinger *Zsigmond*, orvosdoktor. — Munkái: 1. *A «kórismé»-ről*. Bpest, 1884. (Különnyomat a Gyógyászatból.) — 2. *A ceruminosis* obturans kórtünet- és gyógytanáról. U. ott, 1884. (Pályadíjat nyert mű.) — 3. *A dobhártya* sérüléseiről. U. ott, 1885. (Különny. a Gyógyászatból.)

Kisslingstein Könyvészete.

Schliber *Ferencz*, jogi doktor. — Munkája: *Dissertatio* inauguralis juridica de transactione supercontroversiis ex testamento si tabulae inspici possunt, iis non inspectis invalida quam auctoritate illustris jurisconsultorum ordinis in celeberrima ac regia universitate Pestiensi... publicae submittit. die 24 mensis Junii 1787. Pestini.

Petrik Bibliogr. (Neve hibásan Schliebernek írva) és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schlichter *Felix*, orvosdoktor, szül. 1865. ápr. 11. Párdányban (Torontálm.); miután a gymnasiumot 1874—82. bevégezte, a bécsi egyetemen tanult és 1888. febr. orvos-doktor, azon év máj. 1. az alsó-ausztriai lelenczház II. orvosa lett; jelenleg mint gyakorló gyermekorvos működik. — Czikkeinek nagyobb része a Wiener klinische Wochenschriftben jelentek meg.

Eisenberg, Ludwig, Das geistige Wien. Wien, 1893. 418. l.

Schlick *János*, Jézus-társasági áldozópap és tanár, szül. 1842. ápr. 22. Budapesten; gymnasiumi tanulmányait Nagyszombatban végezte. 1858. szept. 1. a Jézus-társaságba lépett. Felsőbb tanulmányait Pozsonyban és az innsbrucki egyetemen végezte. 1883 óta Kalocsán

tanár, hol a mennyiségtant és természettant tanítja. — Czikkeket írt a Mária-Kertbe, a Hitszónoklati Folyóiratba és a Szent Család Naptárába. — Munkája: *A római pápa* és a péterfillér. Pécs, 1883. (Hujmann Ferencz adta ki neve alatt.)

Vajda Emil Névkönyve 180. l. és Tóth Mike kalocsai főgymnasiumi tanár szíves közlése.

Schlick *József,* igazgató főtanító, szül. 1845. febr. 23. Budapesten; tanulmányait ugyanitt végezte és oklevelet szerezvén, 1862-ben Ráczkevén, majd Ó-Budán tanító lett; 1865-ben a pozsonyi róm. kath. iskolákhoz nevezte ki a helytartótanács. 1895-ben nyugalomba vonult. — Munkái: 1. *Deutsches Sprachbuch* für die II. Volksschul-Klasse Pressburg, 1882. (2. kiadás. 1887., 3. k. 1891.) — 2. *Ugyanaz,* für die III. u. IV. Cl. U. ott, 1883. (3. jav. kiadás 1892. U. ott.) — 3. *Német nyelvkönyv* gyakorlati feladatokkal. I. és II. rész. U. ott, 1897. (Az előbbeniek 3. kiadása magyar és német czímmel és szöveggel. 1902. és 1904. U. ott.)

Petrik, M. Könyvészet 1886—1900. — *Vaday József,* Magyar tanférfiak és tanítónők ezredéves Albuma. B.-Csaba, 1896. fénynyom. arczk. — *M. Könyvészet* 1902.

Schlosjarik *Károly,* L. *Kárpáti Károly*

Schlosser *Miksa,* bölcseleti doktor. — Munkája: *Parailurus* anglicus és ursus Böckhi a Baróth-Köpeci lignitből, Háromszék vármegyében Bpest, 1899. Három táblával. (A m. kir. földtani intézet Évkönyve XIII. 2.)

Petrik, M. Könyvészet 1886—1900.

Schlott *Gyula,* kir. főgymnasiumi igazgató, szül. 1844-ben Beszterczebányán (Zólyom m.); 1866-ban nyert tanári oklevelet és rendes tanár lett a beszterczebányai főgymnasiumban, hol a latint és görögöt tanította. 1884. júl. 30. Eperjesre ment főgymnas. igazgatónak; 1902. jan. 12-től szembaja miatt szabadságoltatott. — Czikke a beszterczebányai kir. főgymnasium Értesítőjében (1873. Az aeoli dialektus sajátságairól). — Munkái: 1. *Franczia olvasókönyv* gymnasiumok és reáliskolák használatára. Jegyzetekkel ellátva. Bpest, 1878. (2. kiadás 1889.) — 2. *Franczia-magyar szótár.* Franczia olvasókönyvéhez. U. ott, 1880.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Petrik,* M. Könyvészet 1886—1900.

Schlotterbeck *Pál.* L. *Réthy Pál.*

Schlotz *(Kotsi) Sámuel,* orvosdoktor; 1704. márcz. 29. városi tiszti orvos lett Nagy-Szebenben, hol 1730. febr. első felében meghalt. — Czikkei az Ephem. Naturae Curiosorumban (Cent. I. A. 1712. pag. 266. Observatio de ubere Herbae Kaldi proventu in Transsylvania, Observatio de succino fluido in Walachia reperiundo, Observatio de auri solis calore caloratione).

Weszprémi, Succincta Med. Biogr. Cent. II. P. I. pag. 169—171. (Itt Kotzinak neveztetik). — *Trausch,* *Schuller,* Schriftsteller-Lexikon III. 184., IV. 381. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schluga *János Keresztély.* — Munkája: *Anzeige* und Entstehungsart der Ursachen, Kennzeichen, Vorbeugungs- und Heilungsmittel jetzt herrschender saburral und Faulungsfieber, etc. Pressburg, 1789.

Szinnyei Könyvészete.

Schmal *András,* ág. evang. főesperes-lelkész, szül. 1706. április 23. Neczpálon (Turóczm.). Tanult otthon, Kiszelyben, Selmeczbányán, ismét otthon, majd Körmöczbányán, 1727. ápr. 27-től Wittenbergben, a honnét 1729. visszakerülve, nevelő lett a Plathy-családnál. 1731 nyarán a felső-sajói egyház lelkészének, 1745. a gömöri esperesség jegyzőjének, 1748. alesperesének választotta. 1751. Ratkóra ment lelkésznek, a hol időmultán főesperessé lett. Meghalt 1766. decz. 25-én. — Munkái: 1. *Oratio* eucharistica ... dum ... Georgius Ambrosius ... superintendens renunciaretur. Hely n., 1744. — 2. *Rövid elemzése* öt hitczikk-

nek. (Tótul Laucsek Márton adta ki, a ki magyarra is lefordította.) — 3. *Brevis* de vita superintendentum Evangelicorum in Hungaria Commentatio. MDCCLI. Pestini, 1861. (Fabó, Monumenta evang. Aug. conf. in Hungaria I.) — 4. *Adversaria* ad illustrandam historiam ecclesiasticam evangelico-hungaricam pertinentia. MDCCLXV. U. ott, 1865. (Fabó, Monumenta II.) — 5. *Syllabus* litterarum thurocziensium. (Magyarra fordítva kihagyásokkal közölte Fabó A. a M. Tud. Értekezőben. Pest, 1862.)

Bartholomaeides, Ladislaus, Memorabilia Prov. Csetnek. Neosolii, 1799. 135. l., Comitatus Gömör 429. l. — *Balogh*, M. Prot. Egyháztörténet irodalma. 24., 25., 54., 84.. 87. l. — *Zoványi Jenő*, Theologiai Ismeretek Tára III. 184. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schmalkovits *Mihály*, orvosdoktor, pápai (Veszprémm.) származású; 1832. okt. 1-től 1833. augusztusig Hoffner egyik segédje volt az állatorvosi intézetben. — Munkája: *Orvostudori értekezés.* A húgycső szűkülésci. Buda, 1833. (Latin czímmel is.)

Rupp, Beszéd 157. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Kóssa Gyula*, M. állatorvosi Könyvészet. Bpest, 1894. 200 l.

Schmall *Lajos*, szék- és fővárosi nyug. allevéltárnok, szül. 1842-ben Turonyban (Baranyam.); a szombathelyi gymnasiumban tanult, majd a gazdasági pályára lépett, de azt elhagyta s 1871. Buda városánál nyert alkalmazást. 1875. levéltári első segéd, 1878. allevéltárnok lett. 1897-ben nyugalomba vonult. — Munkái: 1. *A budapesti József-fiárvaház története.* Budapest, 1893. — 2. *Budapest czímerei.* Megjegyzések Toldy László «Budapest régibb és újabb czímerei» cz. munkájára. U. ott, 1896. — 3. *Adalékok* Budapest székes-főváros történetéhez. U. ott, 1899. — 4. *A pesti városház története.* U. ott, 1901. — 5. *Budapest* utczái és terei. Adatok a budapesti utczák és terek elnevezéséhez és történetéhez. U. ott, 1906.

M. Állam 1899. 99. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 550., II. Pótlékk. 1904. 572. l. — *Corvina* 1907. 4. l. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schmallögger *József*, balletmester Eszterházy herczeg német színházánál Eszterházán, majd Pozsonyban és Pesten. — Munkái: 1. *Der junge Werther*, ein Original tragisches Ballet in drei Aufzügen; zum erstenmal aufgeführt auf dem hochfürstlichen Theater zu Eszterház den 12. April 1777. Oedenburg. — 2. *Die Leiden* des jungen Werthers, ein pantomimisch Original tragisches Ballet in drey Aufzügen. Zum erstenmal aufgeführet in dem neuerbauten Schauspielhause zu Pressburg. (Pressburg.) — 3. *Achilles* und Daira, ein heroisch pantomimisches Ballett in fünf Aufzügen. Zum erstenmal vorgestellt auf dem hochfürstlichen Theater zu Esterház den 1. Juny 1777. Oedenburg. — 4. *Millo* und Armilla, ein grosses heroisch - pantomimisches Ballett in fünf Aufzügen. Aufgeführt in dem neuerbauten Schauspielhause den 29. December 1779. Pressburg. — 5. *Die Abreise* des Aeneas aus Afrika, oder die verlassene Dido. Ein tragisch-pantomimisches Ballet in vier Aufzügen . . . zum erstenmal aufgeführt in Pest, den 29. Nov. 1781. (Pest). — 6. *Zemire* und Azor, ein grosses heroisch-pantomimisches Ballet in vier Abtheilungen. Hely n., 1782.

Petrik Bibliogr.

Schmallögger *Károly*, balletmester Pesten. — Munkája: *Die Erstlinge* des Danks, oder: Das zerstörte Opfer des Herkules; ein ernsthaftes allegorisches Ballet. Pest, év n.

Petrik Bibliogr.

Schmauk *Mihály*, róm. kath. plébános, szül. 1754. Iglón (Szepes m.); a humaniorákat Lőcsén és Körmöczbányán, a bölcseletet és theologiát Budán végezte. A papi pályára lépett és 20 éves korában előbb a lőcsei jezsuita-templom

administratora, majd hét évig Ménhárdon és egyig Szepesváralján káplán volt. 1788-ban Matheoczra helyezték, ahol előbb mint administrator, később mint plébános működött. 1809-ben hasonló minőségben Szepesszombatba helyezték, hol 1823. ápr. 21. meghalt. — Legnagyobb érdeme szepesvármegyei oklevélgyűjtése. Gyűjteményét kétszer is megkisértette kiadni, 1806. és 1821-ben, azonban pártolás hiánya miatt nem adhatta ki; mig végre 1889-ben megjelent a következő czímmel: *Supplementum* analectorum terrae Scepusiensis Pars Secunda... Szepesvaraljae, 1899. (Ism. Századok 1839. Wagner és Bárdossy gyűjteményének kiegészítése, 1094-től 1596-ig 332 oklevelet foglal magában.)

Weber S., Ehrenhalle verdienstvoller Zipser des XIX. Jahrhunderts. Igló, 1901. 155. l.

Schmauckler *Pál*, ág. ev. lelkész, beszterczebányai származású; 1594. okt. 19. iratkozott be a wittenbergi egyetemre. 1595. szept. 21. Lucsivnára (Szepes m.) ordináltatott papnak. — Üdvözlő verse van az Amicorum Amicae... Wittebergae, 1595. cz. munkában.

Bartholomaeides Memoriae Ungarorum. 97. l.

Schmegner *Menyhért*, boroszlói tanuló, gölniczi (Szepes m.) származású. — Üdvözlő verseket írt a Lauream ... Wratislaviae, 1676., Feralis, ... U. ott, 1677. és Inter Cineralia Exilii ... U. ott, 1677. cz. munkákba.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 72., 96., 97. l.

Schmeizel *Márton*, egyetemi tanár és a politikai statisztika tulajdonképeni megalapítója, szül. 1679. máj. 28. Brassóban, hol atyja Sch. Mihály gymnasiumi tanár volt. Sch. 16 éves korában tógátus diák volt a brassói gymnasiumban; a papi pályára készült, azért 1700-ban Jenába ment, hova jan. érkezett meg; innét 1702-ben Wittenbergbe, majd Greifswaldba utazott. Ekkor már oly hírre tett szert, hogy egy nemes család meghívta nevelőnek; növendékét 1706-ban Halleba, azután Jenába kisérte. 1709-ben hasonló állásra Svédországba hívták meg. Mint nevelő nagyobb utakat tett Dániában, Német- és Svédországba és Németalföldre, mely idő alatt két izben kalózok kezébe is került, fogságából azonban könnyen szabadult. Időközben Jenában 1712. magiszterré avatták. 1721. a bölcseleti kar tanára és egyúttal egyetemi könyvtárnok lett. 1731. I. Frigyes Vilmos porosz király udvari tanácsosi czímmel a közjog és történelem tanári székére hívta meg Halleba; ugyanott 1743-ban mint prorektor is működött. Hallei tartózkodása alatt leginkább Erdélyre vonatkozó történelmi tanulmányokkal, valamint egy magyar történeti könyvtár gyűjtésével foglalkozott, melynek katalogusát a nagyszebeni születésű Agnethler Mihály helmstedti egyetemi tanár 1748—51. adta ki. Első volt, ki a statisztikáról már jenai tanársága idején (1725—26) előadott. Hazafias érzületéről tanuságot tesznek munkáin kívül a könyvtár jegyzékén található ama szózata, a melylyel honfitársait Magyarországra vonatkozó forrásmunkák gyűjtésére buzdítja: «Hazánk dicsősége emelésére én idegen földön munkát, költséget és éjjelezést nem sajnálván fáradoztam: kövessenek mások is.» Meghalt 1747. júl. 30. Halleban. — Munkái: 1. *Commentatio* historica de coronis tam antiquis, quam modernis, iisque regiis, speciatim de origine et factis sacrae, angelicae et apost. regni Hungariae coronae, cum figuris aeneis, indiceque ac allegatis necessariis. Jenae, 1712. — 2. *De insignibus* vulgo clenodiis regni Hungariae ut et ritu inaugurandi regem Hungariae schediasma historicum. U. ott, 1718. — 3. *Dissertatio:* an Joannes Constans, elector Saxoniae ante mortem in Castra Pontificiorum transierit. U. ott, 1714. (Ujabb kiadásai: Quaestio: an elector Saxoniae Joannes cognomine Constans

ante obitum relicto Lutheranorum coetu, in Castra Pontificiorum transierit? U. ott, 1718. Dissertatio academica, qvestionem: an elector Saxoniae Johannes cognomento Constans, ante obitum, relicto lutheranorum coetu, in castra pontificiorum transiverit? negative discutiens, von der Frage: Ob der Churfürst in Sachsen Johannes, genandt der Beständige, vor seinem Todt wieder zu denen Catholischen übergangen sey? Mit nein beantwortet. Recusa et emendata. Halae Magdeburgicae, 1741.) — 4. *Historischer Beweis*, dass der Pragische Jesuit P. Johannes Krauss, in seinem sogenannten historischen Beitrag zum zweiten Lutherischen Jubeljahre in vielen Stücken geirrt und unverantwortlicher Weise wider die historische Wahrheit gehandelt habe. Zum Recompenz vor gehabte Mühewaltung demselben übergeben. Köln, 1717. — 5. *Praecognita* historiae civilis vniversalis in quibus eius natura et indoles explicantur, adiumenta edisseruntur, omniumque regnorum et populorum historiae tabulis synopticis adumbrantur, in usum studiosae iuventutis in academiis et gymnasiis methodice adornata. Jenae, 1720. (2. jav. és bőv. kiad. U. ott, 1730.) — 6. *Praecognita* historiae ecclesiasticae explicantur, adjumenta edisseruntur, totiusque historiae eccl. systema tabellis synopticis adumbratur. In usum studiosae juventutis methodice adornata. U. ott, 1721. — 7. *Dissertationem* de natura et indole artis heraldicaę ... publico eruditorum examini submittet ... 1721. U. ott. (Más kiadás ezen czím alatt: Dissertationem de natura et indole artis heraldicae, oder von der Natur und Wesen der Wappenkunst ... submittet ... U. ott, 1721. Javított új kiadás: Halle 1740.) — 8. *Allocutio* academica ad virum juvenem, illustrem ac generosissimum D. Fridericum L. Baronem Wolzogen et Neuhaus etc. ill. ord. Johanitici equitem designatum, postquam in relicta Musarum Jenensium, quas diligenter coluit, sede, ad Galliam visendum iter ingrederetur. Jenae, 1722. — 9. *Programma* auspicale de uno verae eruditionis impedimento, quod ab ignorantia oeconomiae totius eruditionis suam ducit originem, quoad orationem inauguralem de titulo imperatoris, quam Russorum tzaarus sibi dari praetendit in auditorio theologico ad d. XIV. Dec. habendam — invitat lectionesque publice instituendas indicit. U. ott, (1722). — 10. *Oratio* inauguralis de titulo imperatoris, quam tzaarus Russorum sibi dari praetendit, in Acad. Jenensi auditorio theologico 1722. d. 14. Dec. habita, notis et observationibus augmentata. U. ott, 1722. — 11. *De statu* ecclesiae lutheranorum in Transilvania, ad ... dominum Ernestum Salom. Cyprianum ... dissertatio epistolica. U. ott, 1722. — 12. *Rechtschaffener* Lehr- und Hofmeister, oder vernünftige Anweisung, wie ein Privat informator die ihm anvertraute Kinder gründlich zu unterrichten und ein Hofmeister seine Untergebene auf Reisen u. Universitäten gebührend anführen solle. U. ott, 1722. — 13. *Abriss* zu einem Zeitungs-Collegio, welchen Er in einem publico collegio seinen Herren auditoribus zur Continuation der neuen Historie umständlich und deutlich erläutern will. Mit einer Vorrede von der Einrichtung dieses collegii. U. ott. 1723. — 14. *Einleitung* zur Wappenlehre, darinnen die Grundsätze deutlich ererklärt u. mit vielen Exempeln gehörig erläutert werden, nebst der Blasonirung des königl. Preussischen Wappens, mit k. Pohlnischen u. Chur-Sächsischen Privilegio. U. ott, 1723. 38 térmetszetű táblával. U. ott, 1723. (2. kiadás 1734. U. ott). — 15. *Historische Nachricht* von dem am 16. 17. Jul. 1724. zu Thorn in Preussen passirten Tumult des gemeinen Volks wider das Jesuiten-Collegium und der hierauf am 7. Dec. erfolgten scharffen

Execution einiger zum Todt verurtheilten Personen, aus sichern geschriebenen und gedruckten Nachrichten, und auf Expresses Verlangen gesamlet und dem Publico mitgetheilet. U. ott, 1724—26. Két rész. — 16. *Einleitung* zur neuesten Historie der Welt, darinnen die merkwürdigste von Ostern 1723. vorgefallene Begebenheiten, in gehöriger Connexion vorgetragen und erläutert werden. U. ott, 1723—25. Három rész. — 17. *Abriss* zu einem collegio publico über die Historie der Stadt u. Universität Jena im Jahr 1727 zu Ostern. U. ott, (1727). — 18. *Officium* amoris et gratulationis viro clariss. et doctiss. Joanni Fabri hungaro cum in academia Jenensi post praeclara exacta spatia magistri philosophiae honores ex merito adipisceretur persolutum ab M. S. U. ott. — 19. *Abriss* zu einer vollständigen Reichs-Historie und andern vorläuffigen Materien gehandelt, so dann die Geschichte derer Käuser und aller fürstlichen Häuser sammt deroselben Genealogie vorgetragen, auch was in Ansehen derer übrigen Stände, nicht weniger des juris publici, feudalis und Religions-Wesen zu behalten ist, denen Anfängern zum Besten, und Gebrauch academischer Lectionen entworffen worden. U. ott, 1728. — 20. *Versuch* zu einer Historie der Gelehrtheit, darinnen überhaupt von dem Ganzen Körper der Gelehrtheit u. dann von allen dessen Theilen, auch deroselben Verbindung insonderheit, hinlängliche Nachricht gegeben wird. Zum Gebrauch eines Collegii publici u. zum Nutzen der Jugend auf Schulen u. Gymnasien publicirt. U. ott, 1728. — 21. *Entwurf* zu einem Collegio publico über die Historie des A. 1530. zu Augsburg gehaltenen Reichstages u. der auf selbigen übergebenen Confession derer Protestanten nebst kurzer Wiederholung, was in Staats- u. Religionssachen von 1517—1530 sich zugetragen. U. ott, 1730. — 22. *Johannis l. b. de Kemény Commentatio* historico-juridica de jure succedendi sereniss. domus Austriacae in regnum Hungariae, ex fontibus historiae, regni constitutionibus, jurisque naturalis ac gentium principiis composita. Praemisit Just. H. Böhmer I. C. etc. dissertationem praeliminarem de vestigiis et usu antiquitatum Dacicarum in jure Romano. U. ott, 1731. (Ifj. b. Kemény János neve alatt jelent meg, valódi szerzője azonban Schmeizel volt.) — 23. *Anrede* an die Herren Studenten zu Halle, in welcher er seine künftige Collegia u. derselben Lehrart freundlichst eröffnet, auch sonsten noch zu erkennen gibt, was seinen künftigen Herren Zuhörern zum Voraus zu wissen er für nöthig geachtet hat. Halle, 1731. — 24. *Zweite Anrede* an die Herren Studenten zu Halle, in welcher er denenselben ein in Zukunft beständig zu haltendes Collegium über die neueste Historie auch Anleitung derer Zeitungen eröffnet u. von dessen Einrichtung, Nutzen auch vom Zeitungswesen überhaupt das gehörige zu erkennen giebet. U. ott, 1732. — 25. *Anleitung* zur academischen Klugheit, wie nach derselben ein auf Akademie lebender Student sein Leben und Studien einzurichten habe, wenn er dermaleins dem gemeinen Besten rechtschaffene Dienste leisten u. sein Glück nach Wunsch machen wolle. Jena, 1732. — 26. *Einleitung* zur Staats-Wissenschaft überhaupt und dann zur Kenntniss derer europäischen Staaten insonderheit, zum Gebrauch eines collegii entworffen. Halle, 1732. — 27. *Allocutio* tertia ad Illustres generosos, nobilissimosque dominos studiosos in r. Fridericiana, qua lectiones publicas in notitiam S. Rom. Imperii ejusque jus publicum habendas indicit, nec non utriusque adumbrationem synopticam, nexum doctrinarum perspicue proponat A. R. G. 1733 festo Pentecostes. U. ott, 1733. — 28. *Vierte Anrede* an die Herren Studenten zu Halle, in welcher denen-

selben ein Collegium publicum zur Akademischen Klugheit eröffnet wird, darinen er über folgenden Abschnitt lehren wird: Wasmassen ein auf Universitäten lebender Student sein Leben u. Studium einzurichten habe, wenn er dermaleins dem Publico nützlich und vor sich in der Welt glücklich seyn wolle. U. ott, 1734. — 29. *Rechtschaffener Academicus*, oder gründliche Anleitung, wie ein academischer Student seine Studien u. Leben gehörig einzurichten habe. Zum Gebrauch ordentlicher Lektionen entworfen. Nebst einem Vorbericht: I. Von dem Schulwesen in Deutschland überhaupt. II. Von denen Universitäten überhaupt. III. Von der zu Halle insonderheit. Halle, 1735. — 30. *Fünfte Anrede* an die Herren Studenten zu Halle, in welcher denenselben ein Collegium publicum zur Klugheit zu conversiren eröffnet wird, darinnen er gründlich lehren u. zeigen wird, wie ein rechtschaffener Student sich im täglichen Umgang aufzuführen habe zu Hause, auf Universitäten u. auf Reisen, wenn er ohne Schaden davonkommen, dagegen sich beliebt machen u. also sein Glück in der Welt, nach dem Wunsche treffen wolle. U. ott, 1736. — 31. *Eines* rechtschaffenen Studenten Klugheit zu leben u. zu conversiren zu Hause, auf Universitäten u. auf Reisen. Zum Gebrauch akademischer Lektionen entworfen. U. ott, 1737. — 32. *Sechste Anrede* an die Herren Studenten zu Halle, darinnen er denenselben ein Collegium eröffnet, in welchem nach Anleitung folgender Sätze 1) Von dem Leben, Thaten u. Absterben des Kaysers Caroli VI. 2) Von dem erfolgten Interregno u. Vicariat des Reichs und 3) Von der zukünftigen Wahl u. Krönung eines neuen Kaysers, aus der Genealogie, Historie u. dem deutschen Staats-Recht, die gehörigen Nachrichten treulich mitgetheilt werden sollen. U. ott, 1740. — 33. *Siebente Anrede* ... darinnen er ... ein Collegium eröffnet, in welchem nach Anleitung folgender Sätze, die Historie des Bürgerlichen, Römischen, Päpstlich-Canonischen u. Protestantischen Kirchen-Rechts soll vorgetragen, gründlich erläutert, auch umständlich ausgeführt werden, wie jedes auf denen Schulen, von Zeit zu Zeit gelehrt u. gelehrnet worden. U. ott, 1741. — 34. *Achte Anrede* ... darinnen er ... ein Collegium über die Münz-Wissenschaft eröffnet, in welchem nach Anleitung folgende Sätze des gesammten Münzwesens, nach deren älteren, mittleren u. neueren Zeiten verläutert, auch die dahin gehörigen Lehren und Exempeln erwiesen u. bekräftigt werden sollen. U. ott, 1743. — 35. *Neundte Anrede* ... darinnen Er ... ein Collegium publicum eröffnet, in welchem ... aus der Genealogie, Historie und dem deutschen Staats-Recht, die gehörigen Nachrichten mitgetheilet werden sollen. U. ott, 1745. — 36. *Catalogus* scriptorum, qui res Hungariae, Transilvaniae, Valachiae, Moldaviae, Dalmatiae, vicinarumque regionum et provinciarum illustrant et in biblioth. M. S. asservantur. U. ott. — 37. *Erläuterung* Gold- und Silberner Müntzen von Siebenbürgen welche zugleich auch die merkwürdigste Begebenheiten des XVI., XVII. und XVIII. Jahrhunderts im selbigem Fürstenthum zu erkennen giebet. Herausg. u. mit einer Vorrede begleitet von Mich. Gottl. Agnethler. U. ott, 1748. — 38. *Index* bibliothecae res Hungariae, Transilvaniae vicinarumque provinciarum illustrantis, quam M. S. instruxit. Mich. Gottl. Agnethler codd. praecipue msstis auxit nuper autem munificentia magnifici Transilvanorum metropolitanae urbis senatus Cibinensium bibliothecae publicae consecravit. U. ott, 1751.

Bod, M. Athenas 247. l. — *Horányi*, Scriptores III. 220. l. — *Benkő*, Transsilvania II. 522. l. — *Nemzeti Plutárkus*. Pest, 1816. (Kölesy és Melczer) I. 135. lap. — *Budapesti Szemle* VI. 1859. 311. l., VII. 242. l. — *Figyelő*

II. 1877. 111., 112. lap. — *Balogh Ferencz*, M. Prot. Egyháztörténet irodalma. Debreczen 1879. 21. l. — *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexikon III. 185., IV. 381. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 958. l.

Schmeltzer *Lipót*, róm. kath. esperes-plébános, szül. 1761-ben Egerben (Hevesmegye) s ugyanott végezte tanulmányait is. 1778-ban az egyházi pályára lépett és 1783-ban felszenteltetett. Előbb az egri papnevelő-intézetben tanulmányi felügyelővé, félév mulva udvari pappá neveztetett ki. Hét évi szolgálat után a püspöki udvart odahagyva, kápolnai plébános és esperes lett. — Munkája: *Divus Joannes* apostolus et evangelista dioecesis Agriensis Patronus testis intaminatus, et Vates veridicus, dictione panegyrica celebratus ... oratore ... anno a partu Virginis M.DCC.LXXXIV. Mense Majo die 5. Agriae.

Egri Emlékkönyv 1856. 286. l. — *M. Sion* 1888. 243. l. — *Kovács Ákos*, Egri egyházmegyei papok az irodalmi téren. Eger, 1892. 217. l.

Schmelz *Vilmos*, a keleti nyelvek tanára volt az eperjesi ág. ev. kollegiumban, midőn 1845-ben áttért a róm. kath. vallásra s ekkor a kassai püspöki papnevelőben a német nyelv és irodalom tanára lett. — Munkái: 1. *Die mancherley Gaben* und Geister des schönen Geschlechts, oder: Woher kommt's, dass wir Männer von den Frauenzimmern an Talenten und Künsten öfters übertroffen werden? Verfasst und vorgetragen im Bartfelder-Baade am 26. July 1841. Epereies, 1843. — 2. *Die Kunst* in 24 Stunden ein gelehrter Mann, eine gebildete Frau, ein talentvolles Kind zu werden. Humoristisch-satyrisches Zeitgemälde. U. ott, 1843. — 3. *Die Männerschwächen*. Original-Lustspiel in drei Aufzügen. U. ott, 1844. — 4. *Offenes Sendschreiben* an den Superintendenten Herrn Dr. Paul v. Jozéffy. Bei Gelegenheit seines feierlichen Uebertrittes zur römisch-katholischen Kirche. Leutschau, 1845. — 5. *Die vornehmsten Beschuldigungen* und Vorurtheile der Protestanten gegen die katholische Kirche. An den katholischen Clerus zweites Sendschreiben. Kaschau, 1846.

Petrik Bibliogr. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schmid *Adolf*, orvosdoktor, fürdőorvos Sztojkán. — Munkája: *A sztojkai gyógyfürdő*. Szamosujvár, 1880.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schmid *Bertalan*, állami tanító 1884-től Huszton, 1890 óta tanítóképző-intézeti tanító M.-Szigeten. — Czikkei a Máramarosi Tanügyben (1886. A közművelődési egyesületek és a néptanítók, A huszti kör gyülése, A huszti állami népiskola missziója, A kincstár mint iskolák patronusa, A felnőttek oktatása a magyar beszéd elsajátítása érdekében, Iskolai zászlóaljak, 1887. A női kézimunka népiskoláinkban és könyvism., 1888. Tanítók és a hazafiság, 1889. A tankötelezettség foganatosítása, 1890. könyvism., 1891. Közgyülés, Választmányi gyülés, A történelmi és alkotmánytani oktatás a népiskolában, 1892. Comenius Ámos János élete és működése).

Néptanítók Lapja 1884. 802., 1890. 77., 1892. 337. l. — *Békényi Dénel*, A Máramarosi Tanügy Repertoriuma. M.-Sziget, 1896. 14. l.

Schmid *Dániel*, ág. ev. lelkész, pozsonyi esperes. — Gyászverset írt a Memoria Posthuma ... Wittebergae, 1657. cz. munkába.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 614. l.

Schmid *Eduard*, győri ág. ev. orgonista. — Munkája: *Egyházi hangok*, az az: imák, melyeket 1846. aug. 6. N. Győrben tartott superintendens választási innepére szerzett. Győr.

Hellebrant Árpád szives közlése.

Schmid *Gyula*, néptanító. — Czikkei a Néptanítók Lapjában (1868. A főnév ismertetése, A tulajdon és köznév ismertetése, Olvasmánykezelés, Az egyes és többes szám ismertetése, A tőszó és rag

ismertetése, A tanítás alatti figyelemről, A számnév ismertetése, Tudósítás a vasmegyei tanító-egyletről).

A m. n. múzeumi hirlap-könyvtár példányaiból.

Schmid *Hugó*, orvos-sebész-doktor, egyetemi magántanár, kórházi főorvos, szül. 1852. ápr. 29. Gödöllőn (Pestm.), hol atyja orvos volt; egyetemi tanulmányait Budapesten végezte. 1875-ben Budapesten orvosdoktorrá, 1876. sebészdoktorrá avatták. Még mint szigorló 1874-ben a kolozsvári egyetemen a kórboncztani tanszék mellett segéd lett, ezen állását azonban betegség miatt ott-hagyni kényszerülvén, 1875-ben egy évig Bécsben folytatta tanulmányait. A budapesti Rókus-kórházban mint gyakornok, segédorvos és mint a II. és 1879-ben az I. sebészeti osztály alorvosa 9 évig működött. Időközben részt vett a boszniai hadjáratban mint főorvos. 1884. júl. a sebészi műtéttan magántanárává képesíttetett; 1885. febr. a pozsonyi országos sebészi kórosztálynak főorvosává neveztetett ki, hol jelenleg is működik. — Czikkei az Orvosi Hetilapban (1880. Jelentés Lumniczer tanár osztályán 1877—1879-ben antiseptice kezelt nyilt csonttörésekről, Kettős részletes lábcsonkítások esetei). — Munkája: *Vezérfonal* sebészi műtétekhez. Számos ábrával. Bpest, 1888.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Hőgyes* Emlékkönyve. Bpest, 1896. 782. l. és önéletrajzi adatok.

Schmid *János*. — Munkája: *Ansichten* der merkwürdigsten Schlösser und Ruinen Ungarns. I. Heft. Pest, 1830. (Árva, Likava, Ghymes).

Petrik Bibliogr.

Schmid *János Keresztély*, orvosdoktor, segesvári származású, hol atyja Sch. Keresztély ág. ev. lelkész volt; tanult 1760. a jenai egyetemen; városi tiszti orvos volt Nagyszebenben, hol 1774. febr. 10. meghalt. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de mixtione corporis humani, quam sub auspiciis summi Numinis praeside Ernesto Antonio Nicolai . . . pro gradu Doctoris d. 30. Martii 1765. publice defendet Auctor. Jenae.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 204. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schmid *Karolin* (Erwin Steinau álnév alatt), bécsi írónő, szül. 1855. nov. 14. Pozsonyban; 1873 óta Bécsben él és irodalommal foglalkozik. — Költeményeket, beszélyeket, tárczaczikkeket és irodalmi kritikákat írt a bécsi és más külföldi német hirlapokba; a Prochaska Monatsbände-jében a Hochzeitssommer és Cavalleria cz. beszélyei jelentek meg; utóbbi években mint ifjusági iratok szerzője ismeretes. — Munkája: *Splitter*. Berlin, 1890.

Eisenberg, Ludwig, Das geistige Wien. Wien, 1893. 490. l.

Schmid *Mihály*, távíró főtiszt Kassán. — Munkája: *Távirási kalaus* állami kezelők, szerződött magánvállalkozók, illetőleg postamesterek, postakiadók és postatisztek kiképzésére; továbbá a posta- és távirdatisztek kézi használatára; nem különben a távirdával, annak kezelésével és szolgálatával megismerkedni kivánók részére. 52 ábra és 47 mintával ellátva. Kassa, 1887. (2. jav. kiadás 160 ábra és 15 kezelési mintával ellátva, U. ott, 1897. 4. kiadás 248 ábra és 18 kezelési mintával. Bpest, 1902.)

M. Könyvészet 1902. — *Petrik* M. könyvészet 1886—1900.

Schmid *Ödön*, fővárosi tanító. — Munkája: *Örömdal*, melylyel Barton József urat, esztergom-főmegyei áldozárt az új év hajnalán szívből üdvözlik a pesti fő- és elemi tanodák tanítói 1860. Pest.

Petrik Bibliogr.

Schmid *Pál*, földbirtokos Magyarországon. — Munkája: *Die vervollkommnete Viehzucht*, oder gründliche Anleitung zur richtigen Zucht, Warnung, Fütterung, Veredlung und Heilung des

Rindviehes, der Pferde, Schafe, Schweine etc. Das neueste Haus- u. Hülfsbuch für Viehbesitzer und Viehzüchter. Kaschau, 1835—37. Két kötet.

Szinnyei Könyvészete.

Schmid *Tódor*, ág. ev. kántortanító Budapesten. — Munkája: *Énekes könyv.* Ötven egyházi dallam szöveggel evangelikus iskolák számára. Bpest, 1887. (Magyar és német czímmel és szöveggel. Ism. Néptanítók Lapja 1886. 366. l.)

Petrik, M. Könyvészet 1886—1900.

Schmidág *Ede*, *Agathon*, ág. ev. lelkész Alsó-Lövőn (Vasm.), hol 1863 óta működik. — Munkája: *Gedächtnissrede* zum Andenken an Eduard Zsedényi, gesprochen am 30. März in der evang. Kirche zu Unterschützen. Ober-Schützen, 1879. (2. kiadás. Ism. Prot. Egyh. és Iskolai Lap 1879. 19. sz.) — Írt az egyházi lapokba is czikkeket és még néhány önálló munkája is megjelent, de ezeket nem ismerem.

Haan Lajos, Magyarországi ág. hitv. evangelikusok egyetemes Névtára. Bpest, 1885. 42. l. és Libiczek Adalbert felsőőri szerkesztő szíves közlése.

Schmidegg *Mátyás*, wittenbergi tanuló, 1679. ápr. 26. iratkozott be, körmöczi származású magyar nemes volt. — Munkája: *Dissertatio Astronomica* de Ecclipsi Lunae, . . . Praeses Esaias Pilarik . . . Respondens . . . Wittebergae, 1680. — Üdvözlő verset írt a Pilarik, Esaias, Dissertatio Astronomica… Wittebergae, 1680., Threni Dispersae… U. ott, 1680. és Virum Reverendum… U. ott, 1680. cz. munkákba.

Klein Nachrichten II. 355. l. — *Bartholomaeides*, Memoriae Ungarorum 186 l.

Schmidel *Fr. I.* — Munkája: *Der Zweck* des Armeninstituts. Ein Gelegenheitsstück. Ofen, 1787. (Színmű.)

Petrik Bibliogr.

Schmidelius *György*, ág. ev. lelkész, Sch. János és Mikovi Zsófia fia, szül. Breznóbányán; tanult Galgóczon, Trencsénben, Iglón; innét Trencsénbe ment tanítónak és néhány hónap mulva Sartorius Jeromos ajánlatára Balassa Menyhért iskolaigazgatónak a segélyével a wittenbergi egyetemre indult, hol 1594. nov. 20. iratkozott be. Hazájába visszatérve 1595. szept. 22. lelkészszé avattatott. — Üdvözlő verseket írt: Ad Ornatissimum… Witebergae 1594. és Amicorum Amicae. U. ott, 1595. cz. munkákba.

Bartholomaeides, Memoriae Ungarorum 97. l.

Schmidelius *Joákhim*, illavai (Trencsénm.) származású tanuló a frankfurti egyetemen. — Üdvözlő költeményt írt: Parschitius, Stephanus, Dissertatio Medica . . . 1693. Frankfurt cz. munkába.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 494. l.

Schmidfeld báró. — Munkája: *Anrede* des königl. Kommissairs… bei Eröffnung des illyrischen Nationalkongresses, zu Temesvár 1. September 1790. Hely n.

Petrik Bibliogr.

Schmidhauer *András*, Jézus-társasági áldozópap, akadémiai tanár, szül. 1712. aug. 2. Pécsett (Baranyam.) és 1729. okt. 15. lépett a rendbe; miután tanulmányait bevégezte, a bölcselet és theologia borostyánosa lett. Tanított Nagyszombatban bölcseletet és utóbb theologiát Kassán, hol cancellár volt és 1768. okt. 7. meghalt. — Munkái: 1. *Luculentum* immaculati Conceptus Mariani ab Ecclesiae autoritate argumentum, dictione oratoria propositum. Tyrnaviae, 1742. — 2. *Bellicarum* in Hungaria calamitatum causae tres totidem Dissertationibus propositae. U. ott, 1746.

Haas Mihály, Baranya. Pécs, 1845. 342. lap — *Stoeger*, Scriptores 316. lap. — *De Backer-Sommervogel*, Biblioth.-Bibliographie. VII. 805. h.

Schmidl *Adolf*, műegyetemi tanár, szül. 1802. máj. 18. Königswartban (Csehország); tudományos kiképeztetését Bécsben nyerte, hol az akadémiai gymna-

siumot végezte; 1819-ben bölcselethallgató volt és 1822—25-ig a törvénytudományt magánúton sajátítá el. Tanulmányainak bevégeztével engedélyt nyert a cs. és kir. érem- és régiségtárban dolgozhatni. 1827-ben a bécsi bölcseleti karnál segéddé, 1828. helyettes-tanárrá neveztetett ki. 1832-ben a cs. és kir. könyvvizsgáló osztályba ment át. 1838-ban a Lobkowitz Ferdinand családjánál lett nevelő. 1844-től 1848-ig kiadta és szerkesztette az Oesterreichische Blätter für Literatur und Kunst cz. hirlapot és a Wiener Zeitungot 1848. júl. 1-től okt. közepéig. Miután több évig jegyzői hivatalt viselt a bécsi tudom. Akadémiában, 1857-ben meghivták a budai Józsefműegyetemhez a földrajz tanárának; ezen állását akkor is megtartotta, midőn a német tanároknak távozniok kellett az országból. Meghalt 1863. nov. 20. Budán. — Munkái: 1. *Der Schneeberg* in Unter-österreich. Wien, 1831. — 2. *Wien*, wie es ist. U. ott, 1832. (2. kiadás 1836., francziául is megjelent 1837. és 1847-ben). — 3. *Reisehandbuch* durch Ungarn mit seinen Nebenländern, Dalmatien, Serbien nach Bukarest und Constantinopel. U. ott, 1835. — 4. *Wiens Umgebungen* auf zwanzig Stunden im Umkreise. U. ott. 1835—39. Három kötet. — 5. *Das Kaiserthum* Oesterreich. Stuttgart, 1837—43. Két kötet. — 6. *Handbuch* für Reisende nach Tyrol, Salzburg und das Erzherzogthum Oesterreich. U. ott, 1840. — 7. *Die Baradla-Höhle* bei Aggtelek und die Lednica-Eishöhle bei Szilitze im Gömörer Comitate Ungarns. Wien, 1857. (Különny. a Sitzungsberichteből.) — 8. *Geographie* für Handels- und Gewerbeschulen. Pest, 1858. — 9. *Die* österreichischen Höhlen. Eine geographische Skizze. U. ott, 1858. — 10. *Die Donau* von Wien bis zur Mündung. Leipzig, 1859. — 11. *Die Elemente* der Geographie in 2 Lehrcursen für Untergymnasien und Unter-Realschulen. Pest, 1860. — 12. *Abriss* einer Industrie- und Handelsgeographie. U. ott, 1860. — 13. *Das Bihar-Gebirge* an der Grenze von Ungarn u. Siebenbürgen. Wien, 1863. 4 tábla rajzzal. — Többi munkáit Wurzbach fölsorolja.

Vasárnapi Ujság 1863. 51. sz. — *Ország Tükre* 1864. 28. sz. arczk. — *M. orvosok és természetvizsgálók Munkálatai* XI. 1866. (Knöpfler emlékbeszéde.) — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XXX. 199. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Márki Sándor*, Bihari román irók. Nagyvárad, 1880. 80—82, 87—92. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schmidlechner *Károly*, orvosdoktor. — Munkája: *A bőr alá fecskendezésre* használt oldatok sterilizálása és eltartása. Bpest, 1898. (Különny. az Orvosi Hetilapból.)

Petrik, M. Könyvészet 1886—1900.

Schmidt *Ágoston*, bölcseleti doktor, kegyestanító-rendi áldozópap és főgymnasiumi tanár, szül. 1845. február 8. Ferenczfalván (Krassó-Szörény m.); elvégezvén Temesvárott a gymnasium négy osztályát, 1859. szept. 20. a kegyestanítórend tagjai közé lépett Váczon; a gymnasium V—VII. osztályát Kecskeméten, a VIII. osztályt Budapesten végezte. Tanári pályáját 1864-ben Magyar-Óvárott kezdette meg, az 1866—67. iskolai évet Selmeczbányán, három évet Temesvárott töltött. 1871. máj. 6. Budán tanári vizsgálatot tett, utóbb bölcseletdoktori oklevelet is nyert. 1871-től nyolcz évig a kolozsvári főgymnasiumban volt a physika és mathematika tanára; 1874-től egyszersmind mint magántanár a kolozsvári egyetemen öt évig az újabb mathematikai módszerek köréből tartott előadást. 1879-től kezdve haláláig a budapesti főgymnasiumban tanított. Nagy nyelvismerete lehetővé tette, hogy mindazon jelesebb műveket, melyek a magyaron kívül latin, német, olasz, franczia és angol nyelven megjelentek, eredetiben olvashatta. Gazdag könyvtára érdekes gyűjteménye a legjelesebb mennyiségtani, physikai, társadalomtudományi, phy-

siologiai, bölcseleti és szépirodalmi munkáknak. Tudományos műveltségénél és ismereteinél fogva kinevezték az újjászervezett közoktatási tanácsba, alelnökévé választotta a mathematikai és physikai társulat; a tanáregyesületnek pedig, újjászervezése után, budapesti elnöke lett. Nagy műveltsége, nemes jelleme és szeretetre méltó egyénisége a társadalom kedvelt tagjává avatták. Meghalt 1902. decz. 31. Budapesten. — Czikkei a kolozsvári főgymnasium Értesítőjében (1872. A hőmoztan, tekintettel természettudományi jelentőségére, 1873. Tanulmány az etherről); a budapesti kegyesrendi főgymnasium Értesítőjében (1881. A geometriai térképzet tapasztalati jellege s az elemző geometria módszere, 1885. Adalékok a középiskolai természettanhoz); ezen czikkei különnyomatban is megjelentek; írt még paedagogiai czikkeket és könyvismertetéseket az Educationel Times, a Dittes-féle Paedagogium, az Országos Tanáregyesület Közlönye és a Mathematikai és Physikai Lapok cz. folyóiratokba. — Munkái: 1. *Mértan elemei*, összeköttetésben a rajzolással. Középtanodák használatára. Močnik Ferencz után ford. Szabóky Adolf. A 15. bővített kiadás után átdolgozta... 4. kiadás. Budapest, 1876. (5. k. 1883., 6. k. 1885., 7. k. 1887., 8. k. 1899. — 2. *Számtan* középtanodák számára. Močnik Ferencz után átdolgozta... 11. kiadás. U. ott, 1882. Két rész. (15. átdolg. kiadás 1885.) — 3. *Fizikai földrajz*. A középiskolák III. osztálya számára. 52 ábrával. U. ott, 1884. (2. kiadás. U. ott, 1885., 3. kiad. 1887., 4. k. 1889., 5. jav. és bőv. k. 1890., 6. k. 1892., 7. bőv. k. 1894., 8. bőv. k. 1897., 9. k. 1898., 10. k. 1901. U. ott, 11 kiadást ért.) — 4. *A Bakony*. M.-Óvár, 1885. (Különny. a m.-óvári kath. főgymnasium Értesítőjéből. Ism. Földrajzi Közlemények.) — 5. *Természettan* a középiskolák VII. és VIII. osztálya számára. Hochmeister műve nyomán. Bpest, 1887. — 6. *Rajzoló geometria*. A gymnasiumok I. és II. osztálya számára. U. ott, 1887. Két rész hét táblával (3. kiadás, 1896. U. ott.). — 7. *Ugyanaz* III. és IV. rész. A gymnasiumok III. és IV. oszt. számára. U. ott, 1889. (2. k. U. ott, 1896.) — 8. *Az elemi* mennyiségtan rendszeres áttekintése. A középiskolák VIII. osztálya számára, U. ott, 1890. — 9. *Algebra* a polgári iskolák IV. osztálya számára. Močnik-Szabóky tankönyve nyomán. U. ott, 1894. (2. jav. kiadás 1897., 3. jav. k. U. ott, 1899.)

Kiszlingstein Könyvészete. — *Vasárnapi Ujság* 1892. sz. arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 981. l. — *Budapesti Hirlap* 1900. 1., 3. sz. — *Orsz. Tanáregylet Közlönye* 1903. — *Nagyer Gábor*, az Úrban elhunytak. Budapest, 1904. — *Petrik*, Magyar Könyvészet 1886–1900

Schmidt *Antal*, igazgató-tanító, szül. 1860-ban Torontál-Ujhelyen; az alsóbb reáliskolai osztályokat magánúton, a tanítóképzőt Kun-Félegyházán végezte 1880-ban. Alkalmazva volt mint tanító Német-Eleméren és Melenczén. Jelenleg Czrepaja (Torontálm.) községben igazg.-tanító. A magyar nyelv sikeres tanításáért miniszteri elismerésben és 50 frt jutalomban részesült. A torontálmegyei közművelődési egyesület igazgató-tanácsának tagja. — A tanügyi szaklapokban és a vidéki politikai lapokban több czikke jelent meg; a pancsovai Határőr munkatársa; írt Jókai Mórhoz cz. költeményt, mely a Torontálban jelent meg; német czikkei is vannak.

Vaday József, Magyar tanférfiak és tanítónők ezredéves Albuma. B.-Csaba, 1896. fényny. arczk.

Schmidt *Antal*, polgáriskolai tanár Budapesten. — Munkái: 1. *Számtani példatár* megfejtésekkel, polgári és alsó fokú kereskedelmi iskolák számára. Bpest, 1893. Két rész. (Zettner Edével együtt. 2. kiadás, megfejtések nélkül. U. o., 1898.) — 2. *A mértani rajzolás* elemei. Ipartanoncziskolák számára. U. ott, 1901.,

1903. Két füzet. (Grünwald Istvánnal együtt.)

M. Könyvészet 1901., 1903. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schmidt *Attila*, bölcseleti doktor, állami főgymnasiumi tanár, szül. 1866-ban Lökösházán (Gömörm.). 1891-ben nyert tanári oklevelet a latinból és görögből és 1889—91. a kassai állami főreáliskolában tanított, 1892 óta pedig a bpesti VIII. kerületi állami főgymnasium tanára. — Czikkei a kassai állami főreáliskola Értesítőjében (1890. A latin nyelv a reáliskolában, 1891. Antik és modern színpad); az Egyetemes Philologiai Közlönyben (1892-től könyvismertetések, 1898. Adnotationes ad Ciceronis Oratorem, 1899. Az Igaz Barátság Tükréhez); a Tanáregylet Közlönyében (1894. A latin olvasmányok kérdéséhez); a Tanulók Lapjában (1895. Amphitheatrális játékok Rómában). — Munkái: 1. *Terentius* Adelphoe cz. művének viszonya görög archetypusaihoz. Bpest, 1888. — 2. *Latin nyelvtan* középiskolák számára. U. ott, 1895. — 3. *Tacitus* Cornelius Anneleséből szemelvények. U. ott, 1897. (Jeles Irók Iskolai Tára 56.) — 4. *Latin nyelvtan* reáliskolák számára. U. ott, 1898. (Ism. Egy. Philol. Közlöny 1897.) — 5. *Latin olvasó- és gyakorló-könyv*. (Kautzmann, Pfaff és Schmidt nyomán.) U. ott, 1898. (Ism. Egyet. Philol. Közlöny 1897.) — 6. *Latin-magyar szótár*. A középiskolák használatára. U. ott, 1902. (Szőke Adolffal.) — 7. *Magyar-latin szótár*. A középiskolák használatára. U. ott, 1903. (Szőke Adolffal.)

Vajda Emil Névkönyve 60. l. — *M. Könyvészet* 1902., 1903. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schmidt *Boldizsár*, néptanító, szül. 1845. ápr. 20. Diós-Berényben (Tolnam.); szüleit korán elvesztette és csak szorgalma és törekvése által volt képes tanulmányain magát átküzdeni. 1865-ben főelemi tanítóságra képesíttetett. 1866-ban Baranyamegye alispánjának családjában volt nevelő. Később mint tanító ugyancsak Baranyamegyében Kis-Székely, majd Szilágy községekben működött és önképzését kivált a természettudományok terén folytatta. 1873-ban a Dunagőzhajózási társaság vasbányatelepi iskolájában alkalmazták, hol a magyar nyelv sikeres tanításáért többszörös kitüntetést nyert. 1880-ban Szabolcsbányatelepre helyeztetett át. — Írt a Néptanodába, Népiskolai Tanügybe, a Vaday által szerkesztett Tanügybe és majdnem valamennyi magyar tanügyi lapba. Czikkei a Néptanítók Lapjában (1872. A tölgy és a közönséges erdei fenyő ismertetése, 1874. Egy kirándulás a népiskola növendékeivel, 1889. A vérmérsékletek befolyása a nevelésre, Az iskolai figyelem és figyelmetlenség okairól); a M. Paedagogiai Szemlében (1886. Warga Ferencz volt tanító és szerkesztő). — Munkái: 1. *A tanterv* és leczkerend az egy tanítóval bíró népiskolák számára. Pécs, 1874. — 2. *A néptanító* a nemzeti kultura szolgálatában. Kramer János, nádasdi kántortanító 50 éves jubileuma alkalmából szabadon elő-adva. U. ott, 1891. (Különnyomat a Néptanodából.)

Petrik Könyvészete. — *M. Paedagogiai Szemle* 1886. 325. l. fénynyom. arczk. — *Vaday József*, Magyar tanítók és tanítónők millenniumi Albuma. B.-Csaba, 1896. fénynyom. arczk. — *Varady Ferencz*, Baranya multja és jelenje. Pécs, 1896. 421. l. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schmidt *Callistus*, szent Ferencz-rendi szerzetes, szül. 1752. nov. 19. Sopronban, a rendbe lépett 1771-ben és 1777. szenteltetett fel. Több helyt volt hitszónok, legtovább Pozsonyban, hol 1801. jún. 12. meghalt. — Munkái: 1. *Geistliche Betrachtungen* auf die heilige Advents-Zeit, zur Biltung eines wahren Christen vorgetragen in der St. Salvator-Kirche zu Pressburg im Jahre 1793. (Pressburg), 1793. — 2. *Predigt* auf den Charfreitag, welche in der St. Salvator-

Kirche zu Pressburg vorgetragen hat. U. ott, 1798.

Farkas, Seraphinus, Scriptores Ord. Min. S. P. Francisci. Posonii, 1879. 110. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schmidt *Dániel,* orvosdoktor, medgyes városi tiszti orvos. — Munkája: *Anzeige* das koblenzauere Borszéker Gesundheitswasser betreffend in Beziehung auf die Cholera morbus (Brechruhr). Kronstadt, 1830.

Gross, Julius, Kronstädter Drucke. Kronstadt, 1886. 58. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schmidt *Ferdinand József,* kereskedő és természetbúvár, szül. 1791. febr. 20. Sopronban, hol atyja dohánygyáros és kiskereskedő volt. Sch. midőn elemi iskoláit bevégezte, szülei Babótra vitték a magyar nyelv megtanulása végett; egy év mulva bécsi nevelőintézetben tanulta a karton-festészetet két évig. 1803-ban, anyja halála után, átvette a kereskedést, hol 1809-ig kiképezte magát; mely évben mint önkéntes belépett a cs. és kir. hadseregbe és Felső-Magyarországra vezényelték, honnét 1812-ben elbocsátották. A kereskedői pályára visszatérve, Magyarország több városában: Veszprémben, Pesten, Pozsonyban mint segéd szolgált; míg végre 1814. máj. Laibachba érkezett, hol üzletvezetőnek belépett egy vegyeskereskedésbe, majd utazókereskedő lett; végre Pessiak tekintélyes laibachi kereskedőnél volt üzletvezető; 1819-ben saját füszer- stb. kereskedést nyitott. Miután meggazdagodva, sajat házába költözhetett, néhány évi kereskedés után nyugalomba vonult és egészen a tudományoknak szentelte idejét. 1824-ben a frauendorfi kertészeti társulat választotta tagjának. A füvészet és kertészet mellett az entomologiát is művelte; rovargyűjteménye nagy hírre emelkedett. Az európai természettudósok társaságai, csaknem kivétel nélkül tagjuknak választották, így a moszkvai, stettini, nürnbergi, altenburgi, hallei, nagyszebeni, pesti stb. társaságok. 1834. okt. 19-én sikerült neki Laibachban kereskedő-tanintézetet és 1836. kereskedők beteg-segélyző-intézetet létesítenie, mely utóbbinak elnöke volt. Midőn 1869. okt. 19. házasságának arany-jubileumát ülné, ő felsége a koronás arany érdemkereszttel tisztelte meg. Meghalt 1878. febr. 16-án Laibachban. — A német természettudományi czikkeiről és fölfedezéseiről Wurzbach bőven emlékezik meg. Czikkei a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (VIII. 1863. A barlangi változányról, Proteus angvinus, Több újonnan fölfedezett barlangi rovarról.) — Munkája: *Systematisches Verzeichniss* der in der Provinz Krain vorkommenden Land-Süsswasser-Conchylien, mit Angabe der Fundörte. Laibach, 1847.

Társalkodó 1842. 58. sz. (Majer István). — *Vasárnapi Ujság* 1863. 37. sz. arczk. (Römer Flóris), 1878. 15. sz. — *Wurzbach,* Biogr.-Lexikon XXX. 232. l. — *Szinnyei* Könyvészete (külföldi czikkeinek jegyzékével). — *Petrik* Bibliogr.

Schmidt *Ferencz.* — Munkája: *De forensibus* judicum et medicorum relationibus. Pestini, 1797.

Szinnyei Könyvészete.

Schmidt *Ferencz,* a pesti lövészcsapat kapitánya. — Munkája: *Abrichtungs-,* Exercier- und Dienst-Reglement für das seit 1809. durch Se. k. k. Hoheit den Durchlauchtigsten Herrn Erzherz. Reichs-Palatin gnädigst sanctionirte Burger-Scharf-Schützen-Corps der königl. Freistadt Pesth. Pesth, 1846.

Szinnyei Könyvészete.

Schmidt *Ferencz,* építész, szül. 1827. febr. 14-én Temesvárott; tanulmányait Bécsben és Münchenben végezte és Budapesten mint építész működött. — Nagy érdemei vannak a két nagy magyar mathematikus Bolyai Farkas és János ismertetése körül a külföld előtt. Életrajzukat a Grunert-féle Archiv für Mathematik und Physikben 1868-ban írta meg; ez költötte fel a külföldi tudó-

sok figyelmét a híres Gauss ifjúkori barátjára: Bolyai Farkasra és művére. Houel J. bordeauxi tanár Sch. dolgozatát franczia nyelvre lefordította (1868), Forti Rómában olasz nyelvre. Sch. a Petzval József jubileuma alkalmából annak életrajzát írta meg a Természettudom. Közlönyben (1887). — Munkája: *Bolyai Farkas* és Gauss Frigyes Károly levelezése. A m. tudom. Akadémia megbízásából szerkesztették, jegyzetekkel és életrajzzal ellátták Schmidt Ferencz és Stäckel Pál. Budapest, 1899. Négy melléklettel.

Pallas Nagy Lexikona XIV. 961. l. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900. — *Mathem. és Physikai Lapok* X. 1901. 202. l.

Schmidt *Frigyes*, orvosdoktor, nagyváradi (Biharm.) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de rheumatismo. Pestini, 1834.

Szinnyei Könyvészete.

Schmidt *Frigyes*, ág. ev. lelkész, szül. 1826. márcz. 5. Brassóban, hol a gymnasiumot végezte s 1846-ban külföldre ment; a lipcsei és berlini egyetemet látogatta, hogy a theologiában és természettudományban kiképezze magát. 1848-ban Bécsbe ment és részt vett az ottani forradalomban. Bécsi két évi tartózkodása alatt tovább képezte magát a theologiában; azután hazájába visszatért és rövid ideig szülővárosában reáliskolai tanár volt; majd Brassó városi és kerületi törvényszéki titkár. Azonban csakhamar visszatért eredeti hivatásához és ugyanott leányiskolai tanító, igazgató, végre gymnasiumi tanár volt. 1864. júl. 21-én lelkész lett Szász-Ugrán (Nagy-Küküllőm.), hol 1897. jún. 5. meghalt. — Munkája: *Blüten-*, Zeit- und Gelegenheitsgedichte aus der Mappe eines abgedankten Poeten ... Kronstadt, 1876. — Kéziratban: Pläne zu einer Monographie von Galt. Einleitendes und eine ausführliche Beschreibung des Hotters von Galt. (A szász-ugrai lelkészi levéltárban.)

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon. III. 333. l.

Schmidt *Fülöp*, főgymnasiumi tanár, született 1870-ben Feketehegyen (Bács-Bodrogm.); 1898-ban nyert tanári oklevelet a latinból és görögből és 1892 óta tanár a zentai községi főgymnasiumban. — Czikke a zentai főgymnasium Értesítőjében (1901. A Gracchusok tragikuma, ism. Egyet. Philol. Közlöny 1902.)

Vajda Emil Névkönyve 235. l.

Schmidt *Gergely (György)*, esztergomi kanonok, nagyszombati származású; 1711. Rómába ment a Collegium-germanicumba. 1715. befejezte tanulmányait, misés pappá szenteltetett és visszatért hazájába, a hol 1716. aug. 12. Esztergomban plébános lett. 1724. ápr. 11-én esztergomi kanonokká neveztetett ki. 1729. decz. 20. a szent István-papnevelő igazgatója, 1730-tól pedig nagyszombati plébános volt. A pankotai apátságot már előbb elnyerte. A káptalanban 1733. gömöri főesperessé, 1740. márcz. 2-án őrkanonokká lépett elő; oltárt és két kápolnát emeltetett. Midőn 1739-ben Nagyszombatban dögvész uralkodott, a szegények közt 300 forintot osztott ki. Korának egyik legjelesebb magyar és német hitszónoka volt. Meghalt 1746. jan. 13. Nagyszombatban. — Munkája: *Domus* spiritualis... Budae (1725).

Némethy, *Ludovicus*, Series Parochorum. Strigonii, 1894. 911. l. (Keresztnevét Györgynek írja). — *Kollányi Ferencz*, Esztergomi kanonokok. Esztergom, 1900. 340. l.

Schmidt *György*, bölcseleti doktor, egyetemi tanár, szül. 1765. április 5-én Pesten, a grammatikai osztályokat és a humaniorákat a pesti piaristák gymnasiumában 1781-ben végezte; ugyanezen év október a kegyesrendiek közé lépett. Trencsénben három évig a felsőbb osztályokat hallgatta és a görög nyelvet is tanulta. Ekkor Váczra küldték, hol a

grammatikai osztályokban szintén a latin és görög classikusokat, leginkább Homért magyarázta. Innét 1785-ben Nagy-Kanizsára helyezték, ugyancsak a grammatikai osztály tárgyai és a görög nyelv tanítására. 1788-ban elöljárói a pesti egyetemre küldték a bölcselet hallgatására. 1790-ben kilépett a rendből és Eszterházy Károly gróf gyermekeinek nevelője lett. Midőn a bölcselet harmadik évét is bevégezte, 1792. május 23. a pesti egyetem physikai és mechanikai tanárának segédévé neveztetett ki. 1795-ben a bölcseleti doktori fokot nyerte el; 1796-ban a kassai akadémián a mennyiségtan tanára lett. Innét pedig 1800 nov. a pesti egyetemhez áthelyezve a geometriát és vízerőműtant adta elő. A bölcseleti karban 1803—04. és 1830. dékán, 1819—20-ban pedig egyetemi rector volt. A jenai mineralogiai társaság 1802. szept. 27. tagjának választotta. Meghalt 1834 körül. — Munkái: 1. *Tentamen* publicum ex praelectionibus geometricis utriusque semestris. 1801. 3. Aug. Pestini. — 2. *Memoriam* immortalis viri Ludovici Mitterpacher, abbatis et canonici, technol. et oecon. rust. et histor. nat. gener. professoris in reg. scient. univer. Ungar. etc. festo saemisaeculari instauratae r. scient. univ. Hungariae VII. Kal. Julias 1830. edidit . . . Budae, 1830.

Annalen der Literatur 1808. Intelligenzblatt 25. sz. — *Status Praesens*. Budae, 1830. 4., 28. l. — *Fejér*, Historia Academiae 132., 162. l. — *Pauler Tivadar*, Egyetemünk rectorai és cancellárjai. Pest, 1856. 19. l. és Budapesti egyetem története. Bpest. 1880. I.

Schmidt *György*, orvos-sebész-doktor, szülészmester, a budapesti egyetemen a törvényszéki orvostan magán-tanára, B.-pest főváros kerületi főorvosa és a szegény gyermekkórház boncznoka; szül. 1836. Pesten, 1861-ben nyert orvosdoktori oklevelet Pesten. — Czikkei az Orvosi Hetilapban (1861. Nyilt levél a közönséghez, 1862. Közlemények Braun tanár bécsi szülészeti kórodájáról, Orvos-törvényszéki esetek, 1863. Nehány ritkább bonczlelet, 1864. Orvosrendőri bonczvizsgálat); a Gyógyászatban (1863. Közlemények a m. k. természettudományi társulat gyűléseiről); a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (IX. 1864. A heveny villanymérgezés orvostörvényszéki tekintetben); a Közegészségi és törvényszéki orvostanban (1865—66. Tanulmányok a lőtt sebek körül). — Munkái: 1. *Boncztani zsebkönyv*. Bock Károly Ernő után ford. Pest, 1862. — 2. *Kórrajzok* bonczleletekkel a gyermekgyógyászat köréből, észlelve a szegény gyermekkórházban. U. ott, 1863. (Koller Gyulával együtt. Előszóval Balassa Jánostól.)

Szinnyei Könyvészete. — *Rupp*, Beszéd 185. l. — *Oláh Gyula*, Egészségügyi személyzet Magyarországban 91. l.

Schmidt *Győző Hugó*, főgymnasiumi tanár, Schmidt Rajmund Ferdinand és Szeywarth Jozéfa fia, Schmidt Oszkár Róbert és Rajmund Ferdinand tanár-írók testvére, szül. 1865. nov. 7. Győrött; gymnasiumot végzett és 1893-ban a budapesti egyetemen tanári oklevelet szerzett a magyar és latin nyelvből; több helyt volt tanár, így 1893—94. Nagybányán, azóta szentesi főgymnasiumi tanár. — Czikkei a M. Nyelvőrben (1893—94.); a Nyelvtudományi Közleményekben (XXIII. 1893. Zürjén és votják szóegyezések; tévedésből került czikke alá testvérbátyjának a neve, 1894. A pozsonyi codex nyelvi sajátságai). — Szerkesztette a Szent-Gotthard czímű birlapot.

Nerray Győző, A középoktatás története Nagybányán. Nagybánya, 1896. 275. l. — *Vajda Emil* Névkönyve 215. l. és testvérbátyjának Schmidt Rajmundnak szíves közlése.

Schmidt *Henrik*, jogakadémiai tanár, szül. 1815. decz. 8. Pozsonyban; tanult 1840. ápr. 6-tól a jenai egyetemen bölcseletet; 1844. jún. 2. az ág. ev. consistorium Nagyszebenben meghívta az ottani

jogakadémiához tanárnak. 1848. jún. 29. a szász nemzetség hat más társával együtt küldöttségül választotta meg a miniszteriumhoz és István nádorhoz Pestre és Ferdinand királyhoz Bécsbe; miután az előbbeni küldöttek 1848. okt. 6. után Bécsből visszatértek, Sch. társaival együtt Olmüczbe utazott, hol Ferencz József király 1848. decz. 22-én a szász nemzetiség érdemeit dicsérő két oklevelét adta ki; mind a kettő az erdélyi szászoknak a birodalmi miniszterium közvetlen kormánya alá helyezéséről szólott. A szabadságharcz lezajlása után visszatért Nagyszebenbe s az ottani jogakadémián folytatta előadásait. 1850. aug. 21. a cs. és kir. Ferencz József-rend lovagkeresztjével jutalmaztatott meg. Az 1863—64. nagyszebeni tartományi gyűlésen, mint a nagy-sinki II. kerület kiküldöttje részt vett; azután kizárólag tanszékének szentelte magát; azonban adósságba merült és 1870. máj. 8. öngyilkos lett. — Munkái: 1. *Aus den Ruinen* des Sachsenlandes in Siebenbürgen. Hermannstadt, 1849. (Költemények.) — 2. *Unterhaltungen* aus der Gegenwart. Periodische Schrift in zwanglosen Heften. U. ott, (1848. május 8-tól kezdve). — 3. *Encyclopädischer Abriss* der Cameralwissenschaft. Seinen Vorlesungen über Encyclopädie der Cameralwissenschaften zu Grunde gelegt. U. ott, 1858. — 4. *Das eilfte Hauptstück* des allgemeinen österreichischen Berggesetzes vom 23. Mai 1854. mit den dazu gehörigen Vollzugs-Vorschriften, Verordnungen, Erlässen, Kundmachungen, Berghauptmannschaftlichen Edikten und Formularien. Das Bergwerksabgabengesetz mit besonderer Rücksicht auf das Grossfürstenthum Siebenbürgen. Zusammengestellt von H. S. U. ott, 1857. — 5. *Die Bergbehörden* der österreichischen Monarchie (ad §. 225. des allg. Berggesetzes). Zusammengestellt von H. S. U. ott, 1859. — 6. *Staat oder Nationalität?* Eine österreichische Studie von Poinz. Leipzig, (1868). — 1849. aug. elején átvette a nagyszebeni Siebenbürger Bote politikai lap szerkesztését és ezt vezette 1850-ig, midőn a szász nemzetiség ismét Bécsbe küldte. 1861. jan. 3. átvette a Hermannstädter Zeitung szerkesztését, melynek első évfolyama azon év okt. 31-ig terjed; a II. az egész 1862. évet betölti. 1863-tól a Hermannstädter Zeitung vereinigt mit dem Siebenbürger Bote czímet vette fel és Sch. a nagy osztrák birodalom szellemében 1865. szept. 16-ig szerkesztette.

Schuller-Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 205., IV. 384. — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XXX. 256. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schmidt *Henrik*, bölcseleti doktor, áll. főreáliskolai tanár, szül. 1877. okt. 14. Uj-Verbászon; tanult Uj-Verbászon, Ujvidéken és Szarvason; a budapesti egyetemen, mint a br. Eötvös-kollegium tagja végezte tanulmányait. Tanári vizsgát tett és 1899-ben bölcseleti doktorrá avatták; 1899—1900-ban a pozsonyi főreáliskola helyettes tanára volt, hol a magyar és német nyelvet és irodalmat tanította. Innét a gróf Tisza-családhoz került nevelőnek ifj. Tisza István mellé, hol hat évet töltött. — Munkatársa az Egyet. Philol. Közlönynek. — Munkája: *A verbászi német nyelvjárás.* Bpest, 1899. (Különnyomat a pozsonyi áll. főreáliskola Értesítőjéből.) — 1907-ben kapta a M. T. Akadémiától a Sámuel-díjat.

Vajda Emil Névkönyve 177. l. — *A pozsonyi áll. főreáliskola Értesítője* 1900. 27., 30. l. és Melich János szíves közlése.

Schmidt *Imre.* L. *Áldor.*

Schmidt *Imre*, a privigyei takarékpénztár főkönyvelője. — Munkája: *Nyilvános számadásra* kötelezett pénzintézetek adói és illetékei. Elméleti és gyakorlati kézikönyv részvénytársaságok és szövetkezetek részére. Privigye 1902. (Gubits Bernáttal együtt.)

M. Könyvszemle 1902. — *Mihók*-féle M. Compass 1903. 631. l.

Schmidt *István*, ág. evang. népiskolai tanító Budán. — Munkái: 1. *Prüfungsrede* gehalten in der Lehranstalt der evang. Seniorats-Gemeinde A. C. zu Ofen, bei Gelegenheit seiner am 7. Febr. 1850. daselbst zum ersten Male abgehaltenen öffentlichen Prüfung. Pest, 1851. — 2. *Néhány szó* a népnevelésről, vagy mikép lesz testté Széchenyi István azon jelszava: «Magyarország nem volt, hanem lesz!» A munkásnép javáért írta és szeretett nemzetének ajánlta. Kiadta Ősbudavár, október hóban 1861. A tiszta jövedelem a szegény iskolásgyermekek számára fordíttatik. U. ott, 1861. (Németül: Buda, 1861., tótul. U. ott, 1863.)

Petrik Könyvészete és Bibliogr. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schmidt *Jakab*, ág. ev. lelkész 1887 óta Fiumében. — Czikke a Magyarország Vármegyéi cz. munkában. Fiume. (1897. A két protestáns egyház Fiumében); a Magyar Tengerpart cz. hirlap munkatársa.

Magyarország Vármegyéi. Fiume és a magyar tengerpart. Bpest, 1897. 100., 135. l.

Schmidt *János György*. L. *Schmidt György*.

Schmidt *János*, ág. ev. lelkész, szül. 1734. ápr. 9. Segesvárt, hol atyja Sch. András szíjgyártó és városi tanácsbeli volt. Sch. nyolcz éves korától két évig szüleivel Berethalomban lakott, azután ismét visszatért Segesvárra. Innét 1754-ben a nagyszebeni gymnasiumban tanult, a vizsga letétele után pedig Knoblauch Keresztély kereskedő segítségével az erlangeni egyetemen 1758—61. folytatta theologiai tanulmányait, hol magisteri oklevelet nyert. Hazájába visszatérve Bauszner Sámuel fiánál volt nevelő, kit aztán 1764. máj. külföldi egyetemre kisért. Beutazták Németország városait és Csehországon és Magyarországon át 1765. okt. Nagyszebenbe visszaérkeztek. Ekkor megválasztották kolozsvári ág. ev. lelkésznek, hol a szószéken a szász nyelvjárás mellett a tiszta németet hozta szokásba. 1783-ban medgyesi lelkésznek választották meg; itten 1784-től kilencz évig syndikus, 1797-től 1807-ig a medgyesi káptalan dékánja volt; élete utolsó éveiben a superintendensi teendőket is végezte. Meghalt 1821. jan. 16. Medgyesen. — Munkái: 1. *Disputatio* theologica de vi et efficatia Scripturae Sacrae, Praeside Pfeiffero. Erlangae, 1761. — 2. *Trauerrede* auf den Tod Mariae Theresiae. In der evang. Kirche zu Klausenburg unter einer ansehnlichen Versammlung aus allen Ständen gehalten am 31. Dezember 1780. und auf Verlangen herausgegeben. Klausenburg, 1781. — 3. *Christliche Predigt* und Trauerrede auf den Tod Josephs II. In der evang. Stadtkirche zu Mediasch gehalten den 25. April 1790. und auf Verlangen herausgegeben. Hermannstadt.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 207. l.

Schmidt *János György*, orvosdoktor. — Munkája: *Dissertatio* inauguralis medica de haemorrhagia uteri post partum minia seu fluxu lochiorum immodico. Jenae, 1759.

Petrik Bibliogr.

Schmidt *János Ubaldus* (wallensteini), róm. kath. plébános, azelőtt kapuczinus szerzetes, később csepeli plébános, 1815 körül ráczkevei apátplébános és dékán. Meghalt 1828 után. — Munkái: 1. *Rede*, in welcher erwiesen wird, dass übelverstandener Freyheitsgeist, und Aufklärung der Vernunft zween Wege sind, welche die französische Nazion zur Zernichtung der Religionsgesetze, und zum Sturze der Monarchie verleiteten. Bey einer sechsstündigen Aussetzung des allerheiligsten Altargeheimnisses, den 29. Dez. 1793. Ofen. — 2. *Rede*, in welcher durch das Beispiel des heil. Blutzeugen Johann von Nepomuk bewiesen wird, dass der gute Christ auch ein tapferer Weltbürger im ächten Verstande seyn könne; und der

tapfere Weltbürger, um dieser in Wahrheit ein solcher zu seyn, auch ein guter Christ seyn müsse; das ist: der Mensch, als Christ und Weltbürger betrachtet, kann und muss Gott fürchten, und seinen König ehren. U. ott, 1798. — 3. *Die katholische Kirche* hat die Macht Ablässe zu ertheilen: eine Skizze wider die Philosophie unserer Zeiten bei Gelegenheit der Feier des Porciunkula-Ablasses, in .... Ofen ... den 2. August 1799. vorgetragen. U. ott. — 4. *Ruf der Religion* an die edle ungarische Nation. Da die Jahresfeier Stephani des ersten Königs, und Ungarns Landes-Heiligen den 20. August in der Hof-Pfarr-Kirche feierlichst begangen wurde, in einer Rede verfasset. U. ott, 1800. — 5. *Trauer- und Gedächtnissrede* auf weiland ... Nicolaus v. Milassin Bischof von Stuhlweissenburg .... bey hochdesselben Leichenbegängniss in der Domkirche zu Stuhlweissenburg am 13. August 1811. Ofen, 1811.

Schematismus Cleri Albaregalensis 1791—1828. — *M. Sion* 1892. 792. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schmidt *János (Nep.)*, róm. kath. plébános Diós-Győrött és a nemzeti iskolák igazgatója. — Versei a M. Kurirban (1805. jún. és júl. Toldalék: Nagymélt. Fuchs Ferencz Xav. egri érsek ő excellentiájához írt versek ápr. 25. 1805.; Carmen elegiacum L. Bar. Stephano Fischer ...)

A m. n. múzeumi hírlapkönyvtár példányairól.

Schmidt *János*, bölcseleti és orvosdoktor; pesti származású; 1825-ben a pesti egyetemen nyert orvosdoktori oklevelet; a pesti orvosi kar rendes tagja; gyakorló-orvos Pesten és Pest vármegye főorvosa volt 1840—48-ban. — Munkája: *Dissertatio* inauguralis medico-pharmacologica de acido hydrocyanico quam ... pro summis in medicina honoribus rite consequendis ... publicae disquisitioni submittit. Pestini, 1825.

Bugát-Flór, Magyarországi orvosrend. Névsora 1840-re. Pest, 5. 50. l. — *Rupp*, Beszéd. 154. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Hőgyes* Emlékkönyve. Bpest, 1896. 10. l.

Schmidt *János György*, ág. ev. lelkész Pándorfon és a honti egyházmegye főjegyzője. — Munkája: *Historia* cirkwe evangelické podle Aug. Wizn. w Uhrich wsetbecne, obzwlaste pak Welko Hontského ew. a. w. Senioratu a jednotliwych jeho cirkwi, od Reformatie az vo nejnowsi casi. Pest, 1868. (Az ág. hitv. ev. egyház történelme Magyarországon, különösen pedig a nagy-honti evang. esperesség és egyes egyházainak története.)

Balogh Ferencz, A magyar protestáns egyháztörténet irodalma. Debreczen, 1879. 66. l.

Schmidt *János*, bölcseleti doktor, kereskedelmi akadémiai tanár, szül. 1859. jún. 25. Német-Gladnán (Krassó-Szörény-megye); a főgymnasiumot és egyetemet Kolozsvárt végezte. A mathematikából és természettanból középiskolákra képesítve, mint tanár 1881 óta működik; ez időből három év a pécsi főgymnasiumra, nyolcz év a pécsi polgári leányiskolára és az 1892-től való évek az aradvárosi kereskedelmi iskolára esnek; ez utóbbi intézetben kereskedelmi és politikai számtant, valamint természettant tanít; tanított még német nyelvet, vegytant és szépírást. — Mennyiségtani, oktatásügyi és társadalmi czikkeket írt a vidéki lapokba és a szaklapokba, így a Kereskedelmi Szakoktatásba stb. Czikkei a pécsi Néptanodában (1884—85. A nők művelése); az aradi kereskedelmi akadémia Értesítőjében (1898. Járadék-számítás). — Munkái: 1. *Miként lássuk* el leányainkat? Rövid utasítások arra nézve, miként fejlesszük és képezzük leányainkat. Hogy esetleg önállóan és elégedetten élhessenek meg a világban. Irta egy jóakaró. Pécs, 1890. — 2. *A formai számolásnak* általános alapelvei és a Grassmann-féle Analysis különös tekintettel ennek néhány alkalmazására. U. ott, 1891.

Schack Béla, Kereskedelmi iskoláink és tanáraik. Bpest, 1896. 4. l. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schmidt *János*, aradi turista-egyesületi főtitkár. — Munkája: *Az aradhegyvidéki* turista-egyesület Évkönyve. I. évfolyam. Arad, 1901.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schmidt *József Kristóf*, orvosdoktor, öttingeni származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de lienteria. Budae, 1783.

Szinnyei Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr.

Schmidt *József*, róm. kath. esztergom-főegyházmegyei áldozópap és gymnasiumi vallástanár, szül. 1826. szept. 21. Esztergomban; 1849. okt. 8. felszenteltetvén, segédlelkész, hitoktató és vallástanár volt 1855. nov. 1-től (végleg kineveztetett 1857. jún. 30.) a budai kir. egyetemi főgymnasiumban; állomását a magyar tanrendszer alatt is megtartotta. Meghalt mint nyug. hittanár 1904. nov. 25. Budapesten. — Czikke a budapesti II. ker. kir. egyetemi főgymnasium Értesítőjében (1885. A vallástanítás és a világi tudományok, mint segédeszközei).

Schematismus Cleri Archidioec. Strigoniensis 1904. 275., 1905. 314. l.

Schmidt *József*, jogi doktor, takarékpénztári igazgató, szül. 1848-ban Előszálláson (Fehérm.); középiskolai tanulmányait Budán és a székesfejérvári főgymnasiumban, a jogot 1867. a budapesti egyetemen végezte. 1872. jogi doktori, 1873. ügyvédi oklevelet nyert és ügyvédi irodát nyitott a fővárosban. 1885—87-ig a gróf Pálffy-család jószágigazgatója volt. 1888-ban titkári ranggal belépett a pénzügyminiszteriumba; sikeres tevékenységet fejtett ki a regale-váltság keresztülvitele körül. Wekerle miniszter elnöksége alatt mint osztálytanácsos vezette a pénzügyminiszterium elnöki osztályát. 1891-ben miniszteri tanácsosi ranggal a földmívelésügyi miniszteriumba helyeztetett át, a hol Kozma Ferencz utóda lett; majd átlépett a kereskedelemügyi miniszteriumba, a hol 1896-ban megbízták az ezredéves kiállítás igazgatásával; ez irányban szerzett érdemei elismeréseül a Ferencz József-rend csillagos középkeresztjét kapta. 1897-ben az akkor szervezett szabadalmi hivatal elnöke lett; egy év mulva pedig mint a kereskedelemügyi miniszterium politikai államtitkára Vörös László utóda. 1899—1906-ig képviselte az országgyűlésen Beszterczebánya városát szabadelvűpárti programmal. Az államtitkárságról 1900-ban lemondott, hogy a budapesti központi takarékpénztár felajánlott vezérigazgatói állását elfogadhassa. — Munkái: 1. *Jószágaink* rendezésének fontosabb kérdéseiről: Az országos magyar gazdasági egyesület által a «Lyka»-féle (400 arany) pályadíjjal jutalmazott gazdasági szakmunka. Budapest, 1883. — 2. *A gazdakör* hitelügyleti bizottságának emlékirata a birtokosok hitelviszonyai tárgyában. U. ott, 1884. (Dessewffy Aurél gróffal együtt). — 3. *A magyar gazda hitele.* Az országos magyar gazdasági egyesület által 2000 frt díjjal jutalmazott pályamunka. U. ott, 1886. (2. olcsó-czím kiadás. U. ott, 1898.). — 4. *Programmbeszédje* Beszterczebányán 1898. decz. 28. Beszterczebánya, 1898.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Ország-Világ* 1895. 8. sz. arczk., 1896. 18. sz. arczk., 1897. 17. sz. arczk., 1896. 32 sz. arczk. — *Vasárnapi Ujság* 1895. 8. sz. arczk., 1896. 32. sz. arczk., 1901. 49. sz. arczk. — *M. Tisztviselő* 1896. 16. sz. arczk. — *Sturm*-féle Országgyűlési Almanach. Bpest, 1905. 378. l. — *Pallas Nagy Lexikona* II. Pótkötet 1904. 572. l. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schmidt *József*, ág. ev. tanító, szül. 1857. febr. 1. Rohonczon (Vasm.); iskoláit szülőhelyén, majd Felső-Lövőn végezte, hol 1875-ben tanítói oklevelet nyert. Azon évben Hidasdon (Baranyam.) segédtanító lett. Innét 1876. a polányi leánygyülekezetbe mint rendes tanító került, míg ugyanez évben a döröcskei

(Somogym.) anyagyülekezet hivását 1877. nov. 17. elfogadta. 1886-ban a Kaposvárott rendezett tanszermúzeumi kiállításon tanítványai rajzait és szemléltetés céljából készült saját rajzait kiállítván, írásbeli elismerésben részesült. 1888-ig az általa alapított dalárdát vezette. 1881 és 82-ben a község dézsmaváltsági ügyében sikerrel járt Budapesten. 1889 óta a balatonvidéki tanítóegylet jegyzője. — Az Ungarische Volksschule munkatársa volt, egyéb lapoknak pedig tudósítója.

Ebenspanger János, A felső-lövői á. h. ev. tanítóképző-intézet. Békés, 1895. 18. l. fénynyom. arczk.

Schmidt *József*, bölcseleti doktor, állami főgymnasiumi tanár, szül. 1868-ban Váczon (Pestm.); 1899-ben nyert tanári oklevelet a latinból és görögből és a budapesti VIII. ker. m. kir. állami főgymnasiumban lett helyettes, majd rendes tanár. — Czikkei az Egyetemes Philologiai Közlönyben (1899. A dualis kérdése az ó-perzsa declinatióban, 1900. A verbum infinitivum az ó-perzsában morphologiai és syntaktikai szempontból. 1901. Consul etymonja, 1903. Egy új ó-perzsa igealak, 1904. Egy Gādā, A Fiók-féle hangtörvény, 1905. Daēnu és még valami); a Zenevilágban (1903. 45. sz. A zene a görögöknél); a Nyelvtudományi Közleményekben (1905. Könyvism.). — Munkái: 1. *Cicerone* a régi és új Egyptomon át. Irta Ebers György, ford. Olvasó- és kézikönyv a Nilus-vidék barátai számára. Nagy-Becskerek, 1893. Két kötet. (Történeti nép- és földrajzi Könyvtár 61., 62.). — 2. *Biblia* és az ujabb fölfedezések Palaestinában, Egyptomban és Assziriában. Irta Vigoroux F., a IV. kiadás után ford. U. ott, 1894. 124 tervezettel, térképpel és illusztráczióval az emlékek után. Négy kötet. (Tört., népés földrajzi Könyvtár 67—70.) — 3. *Latin-magyar Zsebszótár*. A középiskolák számára. I. Latin-magyar rész. Budapest, 1901. II. Magyar-latin rész. U. ott, 1902. — 4. *Latin tulajdonnevek* tára. Kiegészítésül: Latin-magyar zsebszótárához. U. ott, 1902. — 5. *Nasalis infixum* névszókban. U. ott, 1904.

Vajda Emil Névkönyve 60. l. — *M. Könyvészet* 1901., 1902.

Schmidt *Károly*, főgymnasiumi tanár volt Pozsonyban 1855. októbertől 1858. februárig. — Czikke a pozsonyi kir. kath. főgymnasium Értesítőjében (1857. De locis aliquot Electrae Sophocleae).

A pozsonyi kir. kath. főgymnasium Értesítője 1889. 43., 45. l.

Schmidt *Károly Jenő*, ág. ev. lelkész, szül. 1865. okt. 29. Pozsonyban, ugyanott végezte tanulmányait és u. ott működik mint az ág. evang. hitközség lelkékésze és hitoktató. — Munkái: 1. *Auf dunklen Pfaden*. Pressburg, 1885. (Versfüzet.) — 2. *Egyházi beszédek* (német nyelven 1886—97. ugyanott), hat kötet. — 3. *Erinnerung*. U. ott, 1895. — 4. *Keresztyén vallástan*. U. ott, 1897. (2. javított kiadás. U. ott, 1898.) — 5. *Leitfaden* für Confirmanden. U. ott, 1898. (5. kiadás.) — 6. *Haus- und Berufs-Ordnung* d. Diakonissen-Mutterhauses zu Pressburg. U. ott, 1897. (Hoffmann C. Ph. közreműködésével.) — 7. *Etliche Fragestücke* für lutherische Diakonissen, oder solche die es werden wollen. U. ott, 1900. — 8. *Bilder* aus dem Leben Jesu. U. ott, 1904. — Kiadta az ág. hitv. hitközség énekkönyvét (2. kiadás 1899.) és kiadja Der Friedensbote czímű lapot a felső-magyarországi ág. hitv. hitközségek számára.

Pallas Nagy Lexikon XVIII. 551. l. — *Petrik* M. Könyvészet 1886—1900. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schmidt *Károly*, jogi doktor, ügyvéd, országgyűlési képviselő, szül. 1866. jún. 19-én Brassóban, hol 1884-ben érettségi vizsgát tett. Münchenben a műegyetemet látogatta. Még 1885-ben hajlamainak engedve áttért a jogi pályára s a budapesti egyetemen végezte a jogot és

ugyanott 1892-ben jogi doktorrá avatták fel. 1893-ban Marosvásárhelyen letette az ügyvédi vizsgát s Brassóban azonnal ügyvédi irodát nyitott. Szülővárosában először társadalmilag lépett előtérbe, mint több egylet választmányi tagja és titkára. 1895 végeig a közös hadsereg tartalékos hadnagya volt, azóta tartalékos honvédhadnagy. Midőn a mérsékelt szászok 1895 kezdetén a túlzó Kronstädter Zeitung ellensúlyozásául a Kronstädter Tagblattot alapították, ő lett az utóbbinak felelős szerkesztője. 1895-ben a vidombáki (Brassóm.) kerület szabadelvű programmal választotta képviselőjévé; azóta állandóan e kerületet képviseli. 1897-ben a helynevekről szóló törvény miatt kilépett a szabadelvű pártból, melynek azonban 1903. novembertől fogva ismét tagja volt a párt feloszlatásáig. Az 1906. választások után belépett az alkotmánypártba. — Országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Vasárnapi Ujság 1902. 16. szám, arcsk. — *Schuller-Trausch*, Schriftsteller-Lexikon IV. 560. lap. — *Sturm*-féle Országgyűlési Almanach. Bpest, 1906. 213. l.

Schmidt *Károly*, m. kir. erdőmester; 1899 nyarán Darányi Ignácz földmívelésügyi miniszter megbízásából a fakereskedelmi, és faipari viszonyok, különösen a házi faiparnak és a bükkfa felhasználásának tanulmányozása végett utazást tett Ausztria-, Németország-, Francziaország- és Svájczban. — Munkája: *Austria*, Németország, Francziaország és Svájcz fakereskedelmi és faipari viszonyai. B.-pest, 1901.

M. Könyvészet 1901.

Schmidt *Keresztély*, krónikaíró. — Kéziratban nagyszebeni krónikát hagyott hátra, mely az 1002. évvel kezdődik és csak a Siebenb. Quartalschrift III. k. 287. lapon levő idézetből ismeretes.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 205. l.

Schmidt *Konrád*, kormányszéki tanácsos és comes-helyettes, országgyűlési képviselő 1863—1866-ban. Nagy-Szeben részéről a szászok vezérszónoka. Feltétlenül nyilatkozott az unió mellett. — A Pesti Naplóban van közölve (1862. 88—90. szám. A szász nemzeti egyetem legalázatosabb fölterjesztése, a nemzetiségek egyenjogúságának gyakorlati kivitelét illetőleg Erdélyben, az 1860. okt. 20-iki császári diploma és az 1861. február 26. alaptörvényre fektetve. Szeben, 1862. márcz. 29. Id. Schmidt Konrád); országgyűlési beszédei a Naplókban vannak.

Vasárnapi Ujság 1898. 22. sz. arcsk.

Schmidt *Mária*, bölcseleti doktor, szül. 1877-ben Budapesten, Schmidt József nyug. államtitkár (jelenleg takarékpénztári igazgató) leánya; főiskolai tanulmányait a budapesti egyetemen végezte, hol 1900. jún. 13. bölcseletdoktorrá avatták. A budapesti leány-gymnasium tanára volt. — Czikkei a Heti Szemlében (1897. Adalékok irodalmi nyelvünk fejlődéséhez az utolsó félszázadban); a Nemzeti Nőnevelésben (1900. Vörösmarty születésnapján); a M. Nyelvőrben (1900. A melléknév főnévi használata). — Munkái: 1. *Költőink* természetérzékéről. Bpest, 1900. (Ism. Nemzeti Nőnevelés.) — 2. *Kis franczia olvasó* kezdőknek. U. ott, 1903.

Vasárnapi Ujság 1900. 25. sz. arczk. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schmidt *Márton*, bölcseleti doktor, főgymnasiumi tanár, Schmidt Ferencz építész-író fia, szül. 1865. november 10. Temesvárt; gymnasiumi és egyetemi tanulmányait Budapesten, Tübingában és Edinburghban végezte. Középiskolákra nyert képesítést a történelemből és magyarból 1883-ban Budapesten. Doktoratusa van a magyar diplomatikából, történelemből és magyarból. Tanár 1890 óta, előbb a Ferencz József nevelő-intézetben, később az ungvári, 1894-től a pozsonyi főgymnasiumban működött; 1901-ben Budapestre került az I. ker.

főgymnasiumhoz; tanít latint, magyart és bölcseletet, tanított angolt is. — Czikkei az Egyetemes Philologiai Közlönyben (XI. 1887. könyvismertetés); az Orsz. Tanáregylet Közlönyében (1905. Az iskolakönyv-irodalom kritikájához); a M. Paedagogiában (1905. könyvism.). — Munkái: 1. *Adalékok* egy Aeschylus életrajzhoz. Bpest, 1888. (Különnyomat az Egy. Philologiai Közlöny XIII. kötetéből.) — 2. *Észrevételek* a philosophiai propaedeutika tanításához. Pozsony, 1898. (Különny. a főgymnasium Értesítőjéből.) — 3. *Kis latin nyelvtan*. U. ott, 1898. (Tudományos Zsebkönyvtár 3., 2. javított kiadás. U. ott, 1903.) — 4. *A pozsonyi* kir. kath. főgymnasium ifjúsági könyvtára. U. ott, 1899. — 5. *Görög nyelvtan*. U. ott, 1899. (Ism. Egyetemes Philol. Közlöny 1900. 2. kiadás. U. ott, 1907.) — 6. *Római régiségek*. U. ott, 1899. (Tudom. Zsebkönyvtár 15. Ism. M. Kritika 16. sz. 2. jav. és bőv. kiadás. U. ott, 1904.) — 7. *Logika*. U. ott, 1901. (Tud. Zsebkönyvtár 80.) — 8. *Lélektan*. U. ott, 1902. (Tud. Zsebkönyvtár 109.) — 9. *Görög régiségek*. U. ott, 1903. (T. Zs. 116.) — 10. *Képes-Atlasz* a görög és római régiségekhez. U. ott, 1904. (Tud. Zsebkönyvtár 165—167. Ism. Országos Tanáregylet Közlönye 1905.)

Schack Béla, Kereskedelmi iskoláink és tanáraik. Bpest, 1896. 68. l. — *M. Könyvészet* 1901—1904. — *Petrik*, Magyar Könyvészet 1896—1900. és Lasz Samu tanár szíves közlése.

Schmidt *Oszkár Róbert*, okleveles gazda, a magy. kir. állami vegykisérleti állomás segéde, Schmidt (Vasverő) Rajmund testvéröcscse, szül. 1868. nov. 7. Győrött; a magyar-óvári gazdasági akadémiát végezte, jelenleg a kassai vetőmagvizsgáló állomás segéde; előbb Budapesten volt segéd. — Czikke a Színházban (1904. 23. sz. A jelenkori spanyol színház és a madridi színpadok). — Munkái: 1. *A budapesti m. kir. állami vetőmagvizsgáló állomás jelentése* .... évi működéséről. Budapest, 1891. (Degen Árpáddal együtt.) — 2. *Termelési kisérletek* az amerikai herefélékkel. Budapest, 1899. (Különnyomat a Köztelek 1889. évfolyamából.) — 3. *A budapesti magy. kir. állami vetőmagvizsgáló állomás* jelentése az 1898. évi július 1-től 1899. jún. 30-ig terjedő egy évi működéséről. U. ott, 1901. (Degen Árpáddal együtt.)

Schmidt *Péter*, székesegyházi orgonista és a pécsi mesterképző tanítója. — Nyilt levele ft. Haas Mihály úrhoz (a Danielik János által kiadott Emlék-Könyvben. Pest, 1852. II. k.). — Munkái: 1. *A zene tankönyve* mesterképezdék számára. Lehrbuch der Musik für Schulpräparanden. Pest, 1857. (Nyom. Budán. Magyar és német czímmel és szöveggel.) — 2. *Dallamok* az ausztriai birodalombeli kath. magyar tanodák számára írt első és második nyelvgyakorló- és olvasókönyvben foglalt énekekhez. Négyes hangjegyekre tette. Pécs, 1859. Két füzet.

Universalis Schematismus Ecclesiasticus. 1842—43. Budae 751. h. — *Petrik* Bibliogr.

Schmidt *(Vasverő) Rajmund*, felső kereskedelmi iskolai tanár, Sch. Rajmund és Szejwarth Jozéfa fia, szül. 1862. febr. 11-én Győrött; a gymnasium I. és II. osztályát Olmüczben, a III. és IV. Trencsénben és a többi négyet Pozsonyban végezte. 1879—82-ben a pozsonyi akadémián a bölcseleti tanfolyamon magyart, philosophiát, németet és latint hallgatott és 1882—85. a budapesti egyetemen magyart, latint és paedagogiát (és az egyetemen kívül Keszler József tanárképző-intézeti tanárnak a franczia nyelvről és irodalomról tartott előadásait). Főképpen összehasonlító nyelvészettel foglalkozott, különösen a finn-ugor nyelvekkel, néhány más ural-altaji nyelvvel és a franciával. 1885-től 1890 végeig nevelő volt Ujvidéken; 1891. szeptembertől tanár: három hétig az ujvidéki kereskedelmi és polgári iskolában, azután

1893 nyaráig a debreczeni reáliskolában, 1893—94. a kath. gymnasiumban és 1894. szeptember óta tanár a székesfejérvári felső kereskedelmi iskolában. Bejárta Ausztriát, Németországot, Francziа- és Olaszországot, volt Belgiumban, Monacóban, Horváth-Tótországban, Boszniában, Szerbiában, Romániában, európai és ázsiai Törökországban. — A Magyar Nyelvőrnek 1887 óta munkatársa; első czikke az Egyetértés tanügyi rovatában (1892. márcz. 27. A középiskolai professzorok kongresszusa, ápr. 10. A középiskolai professzorok mozgalma); czikkei a Nyelvtudományi Közleményekben (XIX. Causativ *l* a kondai nyelvben, XX. Kondai vogul -*nǎ* rag essivus értékkel, XXI. Egy «epe» jelentésű szó az ugor nyelvekben, XXII. Van-e «senki» jelentésű középlozvai vogul *khala?* Kérdés a felsőlozvai vogul nyelvjárásra vonatkozólag; a XXIII. kötetben található zürjén és votják szóegyezések cz. czikk alá tévedésből került a Vasverő Rajmund név, mert ez a czikkely nem tőle, hanem testvéröcscsétől, Schmidt Győzőtől való); a székesfejérvári felső kereskedelmi iskola Értesítőjében (1896. Beszéd Magyarország ezer évvel ezelőtt történt elfoglalásának az emlékezetére, ugyanez a Székesfehérvári Hirlapban is mint a máj. 4. szám melléklete; 1898. 1849. ápr. 11-ike és az iskolában való megünneplésének a jelentősége). — Munkája: *A vak fiú.* Elbeszélés. Nieritz Gusztáv után ford. Pozsony, 1890. (A magyar ifjúság Könyvesháza 32. Névtelenül.) — Rendesen Vasverő Rajmund név alatt ír; jegyei: S. R. és V. R.

Schack Béla, Kereskedelmi iskoláink és tanáraik. Budapest, 1896. 75. l. és önéletrajzi adatok.

Schmidt *Róbert*, orvos, született 1858. nov. 1. Segesvárt; az ottani főgymnasiumot 1876-ban, a theologiát és classica philologiát Bécsben és Tübingenben hallgatta. 1879-ben segéd, 1881. aug. 14. tanár volt a segesvári gymnasiumban. Betegeskedése miatt 1891. január 1-től nyugalomba helyezték. Ekkor Bécsbe ment, hol az orvosi tudományt tanulta és 1898-ban orvosi oklevelet szerzett. Meghalt 1901. Bécsben. — Czikke a segesvári ág. evang. főgymnasium Programmjában (1888. Das geometrische Zeichnen in der ersten Klasse des Gymnasiums).

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 384. l.

Schmidt *Rudolf*, ág. ev. főgymnasiumi tanár, szül. 1839. márcz. 29. Segesvárt, hol a gymnasiumot 1858-ban végezte és a jenai és tübingai egyetemet látogatta a classica philologia tanulása végett. 1863 óta a segesvári főgymnasium tanára. — Czikke a segesvári ág. evang. főgymnasium Programmjában (1876. De rationibus quibusdam quae efficiant, ut C. Cornelii Taciti opera tanti in historia literarum sunt momenti).

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 384. l.

Schmidt *Rudolf*. — Munkája: *Sieben Episteln* an Freunde und Feinde katholischer Wahrheit. Pesth, 1867.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schmidt *Sándor*, a természettudományok doktora, műegyetemi rendes tanár, a m. tudom. Akadémia levelező tagja, szül. 1855. január 29. Szegeden; középiskolai tanulmányait Szegeden, az egyetemieket a budapesti egyetemen, műegyetemen és Strassburgban végezte, utóbbi helyen a természettudományokból doktori diplomát nyert, melyet honosíttatott. 1876. október 5. a m. n. múzeum ásványtári osztályához segéddé, 1882. május 18. segédőrré, 1893. jún. 17. őrré, 1894. decz. 25. budapesti műegyetemi rendes tanárrá neveztetett ki az ásvány- és földtani tanszékre. Időközben 1885. magántanár és 1890. rendkívüli tanár lett a budapesti egyetemen. 1891. május 8-án a m. tudom. Akadémia levelező

tagjává választatott. A magyarhoni földtani társulat választmányi tagja, a Dugonics-társulat tiszteleti tagja volt. Meghalt 1904. május 16. Budapesten. Ravatalánál Rados Gusztáv tartott gyászbeszédet. — Czikkei a következő szaklapokban és folyóiratokban vannak: Műegyetemi Lapok (1876. Cölestin Romagnáról); Természetrajzi Füzetek (1877. Cirkon Podsedlitzről, Cölestin St. Angelóról, Cerussit Selmeczről, 1882. Newberyit Mejillones ről, Chile, egy tábl., 1884. A Jordanit és Meneghinit isomorfiája, Pelsőcz-Ardó ásványairól, 1885. Egy málnás-vidéki kőzet ásványairól, 1887. Ásványtani közlemények: Hypersthen a Pokhausz hegyről, Fűzöld Angit Körmöczről, Szepesmegyei ásványok, Arsenopyrit, állítólag Klenóczról, Smithsonith és Arsenopyrit Csetnekről, egy tábl., 1887—88. Mineralogiai közlemények: Arsenopyrit Szerbiából, A szomolnoki Claudetit kristályairól, A svédországi Beaumontit, egy tábl., 1890. Ásványtani közlemények: Zirkon, Almandin és Epidot Ausztráliából, Pyrit Porkura határából, 1891. A nagybányai bournonitról); Földtani Közlöny (1877. Ásványtani közlemények, 1879. Kristályos Tetraëdrit Rozsnyóról, 1887. A szerbiai Cinnober, Két tábl., 1893. Kristálytani vizsgálatok, egy tábl., Czinkota geologiai viszonyairól, 1896. Megemlékezés James Dwight Danaról, 1897. A bányászat az 1896. évi ezredéves országos kiállításon Budapesten, 1898. A budapesti egyetem ásványtani múzeumának Euklás kristálya, hátrahagyott közlemény Szabó Józseftől); Ellenőr (1881. 97. sz. Hallowes Miller, a cambridgei egyetem mineralogiai tanárának életrajza); Orvos-természettudom. Értesítő (1882. Haematit a Hargitáról, egy tábl.); Budapesti Szemle (1897. A természetkutatásról); Mathem. és természettud. Értesítő (1897. Szalónak vidékének néhány ásványáról, 1900. A kristályok osztályai). Czikkei nagyrészt megjelentek németül is a Zeitschrift für Krystallographieban. — Munkái: 1. *A Pseudobrookit* kristálytani elemei. Bpest, 1878. Egy tábl. (Különny. a Földtani Közlönyből.) — 2. *A Krassna-Horka-Váraljai Wolynok.* U. ott, 1879. Kőnyom. táblával. (Különny. a Természetrajzi Füzetekből.) — 3. *Axinit* Veszveresről. (Poloma) és Medelsről. U. ott, 1879. Egy tábl. (Különnyomat a Természetrajzi Füzetekből.) — 4. *A muszaji Wolnyn.* U. ott, 1879. Két kőny. tábl. (Különny. a Term. Füz.) — 5. *A perticarai Cölestin* és Cölestin szögértékei. U. ott, 1880. (Különnyomat a Term. Füz.) — 6. *A Pseudobrookitról.* U. ott, 1880. (Különy. a Term. Füzetekből.) — 7. *A kristályokról.* U. ott, 1884. 11. ábr. (Népszerű természettudom. előadások 43.) — 8. *A Cerussit* és Baryt Telekesről Borsodmegyében. U. ott, 1882. (Értekezések a term.-tud. kör XII. 1.) — 9. *William Hallowes* Miller Emlékezete. U. ott, 1881. (Különny. a Földtani Értesítőből.) — 10. *Drágakövek.* U. ott, 1890. Két kötet. 58 eredeti rajzzal. (Természettudományi Könyvkiadó-Vállalat VI. 1. 2.) — 11. *Vezeték* a Természetrajzi Füzetek első tíz évi folyamának foglalatjához 1877—1886. U. ott, 1887. — 12. *Adatok* a Pyroxen-csoport egyes ásványainak pontosabb ismeretéhez. Székfoglaló értekezés. U. ott, 1891. Hat tábla kristályrajzzal. (Értekezések a term.-tud. kör. XXI. 4.) — 13. *A Széchenyi Béla gróf gyűjtötte ásványok leírása.* U. ott, 1897. (Gróf Széchenyi Béla keletázsiai útjának tudományos eredményei III. köt. VI. szakasz.) — 14. *Dana D. Jakab emlékezete.* Előadta a M. tud. Akadémia 1898. febr. 21-iki összes ülésén. U. ott, 1898. (Különnyomat az Akadémiai Értesítőből.) — 15. *A gömbnek* gyakorlati használata a kristályszámolásban. U. ott, 1899. Öt ábrával. (Különny. a Földtani Közlönyből.) — Szerkesztette a Földtani Közlönyt 1877-től 1881-ig Inkey Béla titkártársával együtt; a Földtani Értesítőt

1880-ban Inkey Bélával együtt; a Természetrajzi Füzeteket 1886—94-ig (kiadja a m. n. Múzeum).

Kiszlingstein Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 961., XVIII. 551., II. Pótkötet 1904. 572. l. — *Ország-Világ* 1908. 26. sz. arczk. — *M. Nemzeti Museum*, Bpest, 1896. 78. l. — *Akadémiai Értesítő* 1904. 339., 422. l. — *Vasárnapi Ujság* 1904. 23. sz. arczk. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schmidt *Szörény Pál*, szent Benedek-rendi áldozópap, kir. tanácsos, szül. 1804. decz. 15. Beszterczebányán; középiskoláinak végeztével 1821. okt. 21. a szent Benedek-rendbe lépett; a theologiát Pannonhalmán hallgatta s 1829. okt. 21. misés pappá szenteltetett fel. Tanár volt 1830—39. Kőszegen, 1839—46-ig pedig Esztergomban; 1846—47. főapáti titkár, 1847—50. ugyanaz és Pannonhalmán bölcselettanár, 1850—1855. Sopronban gymn. igazgató és házfőnök, 1855—59. Nagyváradon, 1859—62. Kassán gymnasiumi igazgató, 1862—65. a magy. kir. helytartó-tanács tanügyi előadója Budán; a Ferencz József-rend lovagja is volt. Meghalt 1865. szept. 1. Budán. — Munkái: 1. *Énekek* és imádságok a tanuló ifjúság számára. Kőszeg, 1838. — 2. *Örömszózat*, melylyel mélt. egyházpakai Andrássy József urat, kir. tanácsost, szépművészet, bölcselet és jogok tudorát, t. ns. Esztergom vmegye főispáni helytartóját, midőn nyilvános kisérletét magas jelenlétével díszesítni kegyeskednék, üdvözlé s megtisztelé július 7-én 1845. az Esztergom kir. középtanoda költészeti osztálya. Esztergom, 1845. — 3. *Szent énekek* soproni szent Benedekrendi egyház ájtatos közönségének lelki épülésére. Sopron, 1858.

Scriptores Ordinis S. Benedicti. Vindobonae, 1881. 417. l. — *Kőszeg és Vidéke* 1881. 25. sz. — *Zelliger Alajos*, Esztergom-vármegyei írók. Budapest, 1888. 196. l. és gyászjelentés.

Schmidt *Viktor*, takarékpénztári könyvvezető és ipariskolai tanító Beszterczén (Erdély). — Munkája: *Das nöthigste* aus dem Gebiete der Wechselkunde. Bistritz, 1886. (2. kiadás).

Hibek-féle Magyar Compass. Budapest, 1904. 216. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schmidt *Vilmos*, m. kir. állami főgymnasiumi tanár, született 1830 körül Galicziában, hol atyja cs. kir. százados volt; tanulmányainak végeztével a tanári pályára lépett és 1854. jún. a nagyszebeni cs. kir. kath. állami főgymnasiumhoz neveztetett ki tanárnak; honnét 14 évi működés után, hasonló minőségben a czernowitzi (Bukovina) államgymnasiumhoz helyeztetett át. — Czikkei a nagyszebeni áll. főgymnasium Programmjában (1857. és 1860. Daken und Geten in ihren Verhältnissen zu Rom in der Zeit von C. Jul. Cäsar bis auf Kaiser Domitian, 1867. és 68. Der Streit der Häuser Habsburg, Luxemburg und Wittelsbach); az Archiv des Vereins für siebenb. Landeskundeban (N. F. IV. 1859—60. Die Geten und Daken, az 1857-ben megjelent czikknek átdolgozott és bővített kiadása, VI. 1868. Zur Geschichte der Jesuiten in Hermannstadt, VII. 1866. Zur Geschichte der Wirksamkeit des Gr. Andr. Hadik nach gleichzeitigen Urkunden und handschriftlichen Notizen, Die Jesuiten in Karlsburg von Jahre 1718. bis zur endlichen Aufhebung des Ordens derselben im Jahre 1772, Vier Jahre aus dem Leben eines autonomen Stadt-Magistrates zu Anfang des 18. Jahrhunderts, Zwei Jahre aus dem Leben Hermannstadt's vor zwei Jahrhunderten, XV. Historische Splitter: Hermannstadts kirchliches Leben zur Zeit Mathias Corvinus, Peter Graf von Rothberg, Peter Graf von St.-Georgen und Pösing); a Transsilvaniában (1861. Kolontais historische Forschungen in ihrem Bezuge auf die Vorgeschichte von Siebenbürgen, Die Besitzergreifung von Siebenbürgen durch die Magyaren, és könyvism., 1862. Das

Erscheinen der Slaven unter den Geten und Daken nach der lechtischen Chronik, Die Stammburg der Hunyade und das Bergschloss Déva in Siebenbürgen, Ueber eine handschriftliche Sammlung von neun Kloster-Dramen aus dem XVII. Jahrh. einem ehemaligen Besitzthume des Jesuitenklosters zu Hermannstadt, Geschichte des Ordenshauses der ehrw. Frauen Ursulinerinnen in Hermannstadt, 1863. Beitrag zur Geschichte der Siebenbürgischen Militärgränze, Merkwürdige Siebenbürger in Wien im XV. u. XVI. Jahrh.: Hans Siebenbürg und Thomas Sybenburg, Siebenbürger als Stadtrichter und Bürgermeister in Wien, 1865. Das Schloss Fogaras, Der rothe Thurm); az Erdélyi Múzeum-Egylet Évkönyvében (III. 1866. II. Rákóczy György Lengyelországban 1657., egykorú lengyel források után, IV. 1867. Das slavische Element in der rumunischen oder walachischen Sprache, magyarul is); az Erdélyi Múzeumban (1874. Kolozsvári Jordanus Tamás orvos, III. 1876.); a Századokban (1887. Báthory Gábor és Bethlen Gábor viszonya a lengyel koronához, 1889. Az olmützi városi levéltár magyar vonatkozású okiratai). — Munkái: 1. *Die Stammburg* der Hunyade in Siebenbürgen. Nach theilweise noch ungedruckten Quellen. Hermannstadt, 1865. Két aczélm. — 2. *Das Jahr* und seine Tage in Meinung und Brauch der Romanen Siebenbürgens. Ein Beitrag zur Kenntniss des Volksmythus. U. ott, 1866. — 3. *Die Stiftung* des katholischen Theresianischen Waisenhauses in Hermannstadt, 1869.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon. III. 209., IV. 384. lap. — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XXX. 318. l.

Schmidthauer *Antal*, gyógyszerész, az igmándi keserűvízforrás tulajdonosa, gyógyszertár-tulajdonos Komáromban, hol 1888. január 3. meghalt 73. évében. — Czikkei a Gyógyszerészi Hetilapban (1863. 44. sz. Pezsgő-porok, a nagy-igmándi forrássóból, 1864. 8. sz. Felhívás a mannagyűjtés érdekében); a Gazdasági Lapokban (1866. 30. sz. Új nemzetgazdasági iparág: a manna).

A m. n. múzeumi hírlap-könyvtár példányaiból és gyászjelentés.

Schmidtmann *Ármin*, kereskedő Pesten. — Munkái: 1. *Tervezete* egy a gyápju gyári mosatása czéljából Pesten alakulandó részvénytársulatnak. Pest, 1866. (Különnyomat a Gazdasági Lapokból). — 2. *Magyar kereskedelem* reformja közraktárak létesítése által U. ott, 1870. (Ugyanez németül. U. ott, 1870. Schönberger Lajos, Pester Börsenbericht 58. sz. melléklete).

Szinnyei Könyvészete. — *Petrik* Könyvészete.

Schmidthauer *Domascen János*. L. *Sashegyi*.

Schmidtkó *Ferencz*, honvédszázados, szül. 1858. szept. 19. Nagybányán (Szatmárm.); a felsőbányai bányászati szakiskola elvégzése után 1880. márcz. 31. besoroztatott a szatmár-németi 43. honvéd-zászlóaljhoz; 1881—82-ben végezte a Ludovika-Akadémia tisztképző-tanfolyamát, honnét 1882. szept. 1. mint hadapród a 43. honvéd-zászlóaljhoz neveztetett ki; 1883. jún. 1. hadapród-tiszthelyettes lett és egyidejűleg áthelyeztetett a munkácsi 35. honvéd-zászlóaljhoz; júl. a kassai III. honvéd ker. segédtiszti irodájába vezényeltetett és ott hat hónapig alkalmazták s e közben áthelyeztetett a kassai 39. zászlóaljhoz. 1885. máj. 1. hadnagygyá neveztetett ki s négy és fél évig a ker. segédtiszti irodában működött; 1887. szept. 19. a kassai 39. zlj. segédtisztjévé neveztetett ki. 1889. júl. a m. kir. honvéd-főparancsnoksághoz vezényeltetett Budapestre. 1889. szept. 1. főhadnagygyá és a Ludovika Akadémia segédtisztjévé neveztetett ki, mely állását 1894. szept. végeig töltötte be, mikor a Ludovika Akadémia tanára lett. 1896. máj. 1. századossá lépett elő. 1897. szept. a lugosi 8. honvéd-gyalogezredbez helyez-

tetett át. — A Ludovika Akadémia Közlönyében mint levelező tag működött közre. Czikke (1890. A tisztképzés a m. kir. honvédségnél sat.).

Ludovika Akadémia Közlönye 1889. 689. l.

Schmied *Keresztély*, ág. ev. lelkész, nagy-szebeni származású; 1718. máj. 6. a nagy-szebeni városi tanács az ottani gymnasium aligazgatójává nevezte ki, azon föltétellel, hogy legalább tíz évig viselje hivatalát, miután a változás csak árthat az intézetnek; 1719-ben az iskola rectora lett és megmaradt a gymnasium igazgatójának 1728-ig; ekkor Szász-Keresztúrra (Nagy-Küküllőm.) választották meg lelkésznek.—Munkája: *Agnethler Daniel* et Schmied Christianus, Theses theologicae de Christo servatore nostro, quas sub praesidio viri pereximii, clarissimi ac doctissimi M. Petri Hermanni, R. in gymnasio Cibiniensi publice defendent Daniel Agnethler rex adolescentium, Christianus Schmied bibliothecarius Anno 1709. die 15. Julii. Cibinii, MDCCIX.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 382. l.

Schmiedt *Ferencz*, róm. kath. lelkész és hittanár, szül. 1867. okt. 23. Gödön (Pestm.); középiskoláit Budapesten és Nagyszombatban, a theologiát a bécsi Pazmaneumban végezte. Pappá szentelték 1892. okt. 14.; egy évig székesfővárosi hitoktató, 1893. nov. 1. budapest-erzsébetvárosi káplán, 1895. szept. óta egyúttal főreáliskolai hittanár. — Munkái: 1. *A kalvária* tragédiája. Budapest, 1895. (Francziából.) — 2. *A hűtelen.* U. ott, 1895. — 3. *Jézus élete.* Brünn, 1896. Három kötet. — 4. *Igaz mesék.* Életképek. Bpest, 1899. (Ism. Kath. Szemle 1899.) — 5. *Az első szent áldás napja.* U. ott, 1899.

Pallas Nagy Lexikona XIV. 960. l. II. Pótkötet 1904. 578. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól..

Schmith *Amand Vilmos*, orvosdoktor, Késmárk város tiszti orvosa. — Munkái: 1. *Philosophische Fragmente* über die praktische Musik. Wien, 1787. — 2. *Schema* eines methodischen Kranken-Examens. U. ott, 1787. — 3. *Actiologie* oder Lehre von den Ursachen der Krankheiten des menschlichen Körpers. U. ott, 1788. — 4. *Praktisches* Kranken-Examen für angehende Aerzte und Wundärzte. U. o., 1797.

Zeitschrift von und für Ungern III. 1803. 306. l.

Schmith *György*. — Munkája: *DeMVs* spIrItVaLIs ConVentVs PaVLInI. Cujus primi lapidis impositio dicata est honoribus, peractaque in Nosztre, 2. Septembris, felicissimis auspiciis Dni comitis Stephani Koháry de Csábrág & Szitnya etc. Budae, (1780). Költemény.

Petrik Bibliogr.

Schmith *János*, a mérnöki tudomány II. éves ismétlő hallgatója. — Munkája: *Illustr. ac Rev. Dno Leopoldo e liberis baronibus Schaffrath* novo anno 1794. munusculo hoc humillime gratulatur. Pestini. (Költemény.)

Petrik Bibliogr..

Schmitt *Jenő Henrik*, bölcseleti doktor, szül. 1851. november 5. Znaimban (Morvaország), hol atyja Schmitt Károly Nándor cs. és kir. kapitány és a katonai mérnöki akadémia tanára volt; ennek csakhamar bekövetkezett halála után édesanyjával (Bulla Karolina zombori származású) visszaköltözött Zomborba. Sch. öt éves korától fogva Magyarországban nevelkedett, előbb Nagyszombatban, 1858-tól Zomborban, hol a reáliskola alsó osztályait, a felsőbbeket pedig Budán végezte. 1868 végén a temesvári hadosztály-iskolát látogatta, azonban betegsége miatt a katonai pályát elhagyta. 1869-ben Bács-Bodrogmegyénél gyakornok és irnok, majd a zombori kir. törvényszéknél volt irnok. E közben bölcseleti tanulmányokkal foglalkozott. 1870-ben a szabadkai főgymnasiumban tett érettségi vizsgálatot. 1887., midőn a berlini

philosophiai társaság pályázatán munkáját megjutalmazták és azt a társulat kiadványai közé fölvették: Trefort ösztöndíjat eszközölt ki számára, melylyel egyetemi tanulmányokat folytathatott Budapesten és Berlinben. 1888-ban Budapesten bölcseletdoktorrá avatták; ugyanazon év őszén külföldi tanulmányútra ment. 1890-től Budapesten az igazságügyminiszteriumnál működött irodatiszti és könyvtárőri minőségben. Ezen állásáról azonban 1896. szeptemb. 9. a «Magyarország»-ban közzétett, az akkori igazságügyminiszterhez intézett nyilt levelében lemondott, miután a miniszter irodalmi munkásságának ideális-anarchistikus irányát kifogásolta. Ekkor minden erejét anarchismusa terjesztésére szentelte; «Állam nélkül», «Ohne Staat» és «Erőszaknélküliség» cz. lapokat adott ki, melyeknek Tolstoy Leó gróf is munkatársa volt. 1897-ben több czikke miatt sajtópört kapott, azonban az esküdtszék mindannyiszor fölmentette. Lapjait 1900-ban megszüntette és erejét újra szaktudományának szentelte és Budapesten, Berlinben, Nürnbergben, Hamburgban és Majna-Frankfurtban iskolákat alapított, melyek «Bund der Gnostiker» czímmel nemzetközi szövetséggé alakultak. 1904-ben a berlini Giordano-Bruno Bund választmányi tagul választotta és a szövetség 1905-ben előadások tartására hívta meg. Jelenleg Budapesten él családjával. — Czikkei a Bácskában (Zombor 1879. 9—18. sz. A XVIII. század vezéreszméi); a M. Philosophiai Szemlében (1882. I. A szellemi működés, mint az érzéki functiók öszjelensége, II. könyvism.); a Pester Lloydban (1888—94. 200. sz. Entwicklungsphasen von Leo Tolstoi, 1895—96.); munkatársa volt az «Élet»-nek; a Socialistban (1880—96); a Freiheitban (London 1883. Die Ursachen der Kristallformen); írt a Zombor és Vidékébe (1882—83. Culturbölcsészeti vázlatok), a Neue Zeit, Wiener Rundschau, Der Volkserzieher, Neue Bahnen, Der Freidenker (Amerika), Berliner Tageblatt, Die Zeit cz. folyóiratokba stb. — Munkái: 1. *Moderne* und antike Schiksalstragödie. Berlin, 1874. — 2. *Das Geheimniss* der Hegelischen Dialektik. Frankfurt a. M., 1888. (A berlini philosophiai társaság által dicsérettel kitüntetett és kiadásra elfogadott pályamunka.) — 3. *Dr. Fichte.* Budapest, 1888. (Mutatvány az előbbeni munkából.) — 4. *Tigellinus.* Tragödie in fünf Aufzügen. Berlin, 1900. — 5. *Krisztus* istensége a modern ember szellemében. Felhívás hivőkhöz és hitetlenekhez. Budapest, 1892. (Németül: Leipzig, 1892.) — 6. *Herodes* oder gegen wen ist die Umsturzvorlage gerichtet? Leipzig, 1894. — 7. *Das Geheimniss* Christi. Ein Mysterium. U. ott, 1895. — 8. *Warum* ist eine religiöse Bewegung Notwendigkeit. U. ott, 1895. — 9. *An die Socialdemokraten.* U. ott, 1895. — 10. *Mammon* und Belial. U. ott, 1895. — 11. *A szellemvallás* katekizmusa. Bpest, 1895. (2. kiadás. U. ott, 1897. Németül: Leipzig, 1895.). — 12. *Felekezetnélküli* testvérközösségek. Bpest, 1899. — 13. *Friedrich Nitzsche* an den Grenze zweier Weltalter. Leipzig, 1900. — 14. *Graf Leo Tolstoy* und seine Bedeutung für unsere Kultur. U. ott, 1901. — 15. *Die Kulturbedingungen* der christlichen Dogmen und unsere Zeit. U. ott, 1901. — 16. *Die Gnosis.* Leipzig, Jena, 1903—1907. Két kötet. (Ism. Fővárosi Lapok 1902. 83. sz.). — 17. *Der Idealstaat.* Berlin, 1904. — 18. *Anarkizmus.* (A Társadalomtudományi Társaságban tartott előadások. Irták gróf Batthyány Ervin, Migray József és Schmitt Jenő.) Bpest, 1904. — 19. *Religion* und Kultur. Berlin, 1905. — 20. *Die höheren Bewustseinsformen* als Lebensformen. Eine positivwissenschaftliche Darstellung der höheren Dimensionen. Leipzig, 1907. (Sajtó alatt.) — 22. *Die Kritik* der Philosophie vom Standpunkte der Erkentniss. U. ott, 1907.

(Sajtó alatt.) — Több munkáját leforditották orosz, svéd, angol, rumén és szerb nyelvre. — Szerkesztette az említetteken kívül: Die Religon des Geistes három évfolyamát Lipcsében.

M. Philosophiai Szemle 1887. — *Pesti Napló* 1887. 199. sz. — *Pesti Hirlap* 1887. 226. sz. — *Budapester Tageblatt* 1887. aug. 18. — *Magyarország* 1896. szept. 9. — *Alkotmány* 1896 226. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 964. l. II. Pótkötet 1904. 573. l. — *Budapesti Hirlap* 1897. 245. sz. — *Dr. Schmitt Jenő sajtópöre.* Az állam az igazgság itélőszéke előtt. Kiadja a budapesti anarkista csoport. Bpest, 1897. — *Der Tag.* Berlin, 1901. — *Münchener Allg. Zeitung* 1901. *Protestantische Monatshefte* 1901. — *Grenzboten* 1901. — *Das Freie Wort* 1901. — *Neue metaphisische Rundschau* 1901. — *Neue Gemeinschaft.* 9., 7. Heft. — *Samson-Himmelstjerna,* Anti-Tolstoi. Berlin, 1902. (Tostoi és Schmitt ellen irott könyv). — *Szabadság.* Nagyvárad. 1903 nov. 23. — *Huszadik Század* 1903. (Nagy Sándor). — *M. Könyvészet* 1904. — *Ostdeutsche Rundschau* 1905. — *Wartburg* 1905. — *Petrik,* M. Könyvészet 1886–1900. — Önéletrajzi adatok és Migray József szives közlése.

Schmittely *József* (Szentirmay József), hirlapiró, előbb a Budapest cz. napilapnál dolgozott; 1881-ben a Pesti Hirlaphoz szegődött és annak segédszerkesztője lett; azóta ott működik. — Czikke a Székesfejérvárban (1877. 1. sz. A Petőfi-Társaság első napja. Hol ebédezett Petőfi 1845—46). — Szerkeszti a Pesti Hirlap Naptárát 1891 óta.

A *„Budapest"* története. Bpest 1896. 7., 8. l. *Pesti Hirlap.* Történeti vázlat. Bpest, 1896. 5. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schmitth *Miklós*, bölcseleti és theologiai doktor, Jézustársasági áldozópap, egyetemi cancellár, szül. 1707. decz. 6. Nagy-Martonban; 1728. okt. 14. lépett a rendbe; Bécsben a dialectikát, Nagyszombatban a bölcseletet és theologiát 13 évig tanította, hol 1759. és 1761-ben cancellár, 1765. pedig rector volt. A győri rendháznak is főnöke volt. Meghalt 1767. aug. 23. Nagyszombatban. — Munkái: 1. *Triumphi* laureati D. Joannis Francisci Regis soc. Jesu magni galliarum apostoli. Honori... neobaccaleureorum dum in... universitate Cassoviensi prima aa. ll. & philosophiae laurea insignerentur promotore R. P. Paulo Hicsoldt. A poetis Cassoviensibus dicati anno 1738. Cassoviae. — 2. *Palatium* regni Hungariae rebus pace, belloque gestis palatinorum, locumtenentium, pro-palatinorum sub regibus Hungariae austriacis illustratum. Cassoviae, 1739. (2. kiadás: Palatini regni Hungariae bello paceque clarissimi, e diversis scriptoribus patriis, exteris, diplomatibus, aliisque instrumentis literariis eruti, ac perbrevi narratione a primis temporibus Sancti Stephani hungarorum regis, ad nostram usque aetatem cum accurata chronologia deducti. Tirnaviae, 1752. cz. Muszka Miklóssal együtt. 3. kiadás. U. ott, 1760.) — 3. *Panegyricus* D. Francisco Xav. dictus. Tyrnaviae 1740. — 4. *Imperatores* Ottomanici a capta Constantinapoli, cum epitome principum turcarum. 9 partes. U. ott, 1747—52. (2. kiadás. Két kötetben. U. ott, 1760—61.). — 5. *Metallurgicon* sive de cultura fodinarum auri & argenti. U. ott, 1748. — 6. *Archiepiscopi* Strigonienses compendio dati. U. ott, 1752. (2. kiadás. U. ott, 1758. Két kötet, 4 táblázattal). — 7. *Institutiones* theologicae dogmatico-cholastico-morales, quas in universitate Tyrnaviensi auditoribus suis explanavit. Tractatus de virtutibus theologicis fide, spe, et charitate. U. ott, 1755. (2. kiadás. U. ott, 1759.) — 8. *Decades* IV. virorum illustrium, Paraquariae soc. Jesu ex litterariis instrumentis ejusdem provinciae (a P. Nicolao del Decho primum, dein Ladislao Orsiz S. J. collectis) in ordinem redactae a sacerdote S. J. decennio auctae. Partes II. U. ott, 1755. (Névtelenül.) — 9. *Panegyricus* D. Ignatio in anniversariae festivitate Universitatis Tyrnaviensis. U. ott, 1756. — 10. *Institutiones* theologicae dogmatico-scholastico-morales, quas in universitate Tyrnaviensi auditoribus suis

explanavit. Tractatus de divina gratia. U. ott, 1756. (2. kiadás. U. ott, 1762.) — 11. *Institutiones* . . . theologicae. Tractatus de augustissimo verbi divini mysterio. U. ott, 1757. (2. kiadás. U. ott, 1761.) — 12. *Institutiones* . . . Tractatus de jure et justitia. Editio altera. Ugyanott, 1760. — 13. *Episcopi* Agrienses fide diplomatum concinnati. Pars I. Jaurini, 1768. (2. kiadás Nagyszombat, 1768. Három kötet.) — 14. *Ladislai Turozii S. J. Hungaria* cum suis Regibus aucta a Nic. Schmitth, et a Stephano Katona S. J. ad nostra tempora continuata. Tyrnaviae, 1768. — 15. *Schola* Castitatis docens actiones et affectus ad Angelicae Puritatis normam componere. Tyrnaviae, 1769. — Kéziratai az egyetemi könyvtárban (Fragmenta historica).

Horányi, Memoria III. 225. lap. — *Fejér*, Historia Academiae. 77. l. — *Katona*, Historia Critica XXXVIII. 897. lap. — *Stoeger*, Scriptores 317. l. — *Pauler Tivadar*, Egyetemünk rectorai és cancellárai. Pest, 1856. 16. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque - Bibliogr. VII. 812. h.

Schmitz *János György*, ág. ev. lelkész, szül. 1765. Késmárkon; miután középiskoláit hazájában bevégezte, szülei 1786. a greifswaldi egyetemre küldték, hol a bölcseleti és theologiai tudományokban képezte magát. 1788-ban visszatérve, szülővárosában subrector lett, 1789. pedig ág. ev. lelkész Nagy-Lomniczon és 1801. senior. Berzeviczy Gergely birtokossal barátságot kötött és hazája nevezetes férfiaival levelezésben állott. 1806-ban Bielitzbe (Szilézia) hívták meg lelkésznek, hol jeles szónoki hírben állott. 1810-ben Szilézia és Morvaország superintendensének nevezték ki. Meghalt 1826. okt. 26. Bielitzben. — Több német költeménye jelent meg az egykorú folyóiratokban és Rumy Musenalmanachjában (1808); a beszterczebányai énekeskönyvhez is járult adalékokkal. — Munkái: 1. *Gedächtnissrede* bey der Leichenfeyerlichkeit des weiland Herrn Emerich Horváth Stansitsch v. Gradecz, gehalten den 8. März 1801. in Nehre. Leutschau, 1801. (Osterlamm János beszédével és Lehotzky imájával együtt.) — 2. *Rede* bey der, dem Andenken des weiland Balthasar von Horváth gewidmeten Leichenfeyerlichkeit, gehalten zu Nehre. Eperjes, 1802. — 3. *Über das Verhältniss* der evang. Lehrer zu ihren Gemeinen. Leutschau, 1804. (Ism. Annalen der Literatur 1805.) — Még egy egyházi beszéde van a Glatz, Jakob, Sammlung einiger Jubelpredigten . . . Wien, 1818. cz. munkájában (Jubelpredigt in Bielitz gehalten.)

Zeitschrift von und für Ungern III. 1803. 385., 386., VI. 1804. 253. lap. — *Annalen* der Literatur und Kunst: Wien, 1811. III. 374. lap. — *Melzer, Jacob*, Biographien berühmter Zipser. Kaschau und Leipzig, 1833. 306. lap. — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XXX. 333. lap. — *Petrik* Bibliogr.

Schmitz *Menyhért*, hittanhallgató a strassburgi egyetemen, szepesváraljai származású. — Üdvözlő verset írt: Frisowitz Boldizsár, Disputatio de Nobilitate . . . Argentorati, 1627. cz. munkába.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 419. l.

Schmude *Tódor*, Jézus-társasági áldozópap Pozsonyban. — Munkája: *Die Grösse* der christlichen Barmherzigkeit. Predigt. Pressburg, 1862.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schnábel *József*, kir. ügyészségi irodatiszt Fehértemplomban. — Munkája: *A magyar kir. igazságügyministerium* és a budapesti kir. főügyészség által a büntető igazságszolgáltatást és a kir. ügyészségi szolgálatot szabályozó 1872—1886. években kibocsátott és hatályban maradt körrendeletek időszerinti és betűsoros tárgymutatója. Fehértemplom, 1887.

Petrik, M. Könyvészet 1886—1900.

Schnabel *Zsigmond*, orvosdoktor, gyakorlóorvos Ádándon (Somogym.), szül. 1816-ban és Pesten 1835-ben nyert sebészdoktori oklevelet. — Czikkei a Zeitschrift

für Natur- und Heilkundeban (1856. 49. szám. Fälle aus der Landpraxis, 1857. 9. sz. Eröffnung des verwachsenen Muttermundes, 14. sz. Notizen über die im Jahre 1856 in der obern Sio-Gegend beobachteten epidemischen Krankheiten).

Oláh Gyula, Egészségügyi személyzet Magyarországban. Bpest, 1876. 267. l.

Schnabl *(Szele) Róbert*, bölcseleti doktor, tankerületi főigazgató, szül. 1850-ben Langenauban (Csehország); 1886-ban nyert tanári oklevelet a bölcseletből, németből és latinból; előbb Lugoson volt tanár, majd Budapesten az V. kerületi kir. kath. főgymnasiumban, 1899-től a budapesti VI. ker. m. kir. áll. főgymnasium igazgatója; legújabban pedig tankerületi főigazgató lett és családi nevét Szelere változtatta. — Czikkei az aradi Alföldben (1878. Petőfi-csárda, 1880. A tornaegylet távgyaloglása); a Közoktatási Szemlében (1889. A német nyelv tanításának reformjához); a Hivatalos Közlönyben (1902. könyvism.). — Munkái: 1. *Gretsch József, Rendszeres német nyelvtana* középiskolák számára. Nagybecskerek, 1886. (3. kiadás. Bpest, 1898.) — 2. *Einleitung* nebst fortlaufender Erläuterung zu Goethes Hermann und Dorothea. Budapest, 1887. (Görög, latin, német classikusok gyűjteménye. 2. kiad. U. ott, 1889.) — 3. *Goethe, Iphigenie* auf Tauris. Erläutert. U. ott, 1887. (Ism. Tanáregylet Közlönye.)—Álnevei: Monorfalvi és Skorpio (az Alföldben).

Vajda Emil Névkönyve. Győr, 1900. 57., 258. l.

Schnatzinger *János*, ág. ev. lelkész, Sch. János bányász, hivatalnok, foglalkozására nézve üveges, és Träger Katalin fia, szül. 1640. november 11. Urvölgyén (Zólyomm.); tanult szülővárosában és Eperjesen, hova 13 éves korában ment; itt nagy szorgalommal végezte a három felsőbb osztályt. 1665. ápr. 10. iratkozott be a wittenbergi egyetemre; miután hazájába visszatért, 1667-ben Eperjesre ment a grammatikai osztály tanárának, hol a latin és görög classikusokat magyarázta és a vallástant tanította; innét 1671. Szepes-Olasziba lelkésznek választották és ápr. 28. felszentelték. A vallásüldözések alatt az országból kivándorolt; nejétől és gyermekeitől bujdosása közben a halál megfosztotta; ő maga később Lengyelországba vonult s ott Frauenstadtban rektorságot nyert, hol egyszersmind életét is bevégezte. — Munkái: 1. *Dissertatio* Collegii Disputatorii In Formulam Concordiae, De Usu Legis respectu Renatorum, Quam Praeside . . . Johanne Deutschmann . . . publicae ventilationi exhibet . . . Respondens. Ad diem 17. Martii 1666. Wittebergae. — 2. *Disputatio* Pneumatologica de quibusdam Attributis Spiritus. Quam . . . Praeside . . . Michaele Walthero . . . exponit Respondens . . . Ad diem 21. Martii M. DC. LXVI. U. ott. — 3. *Aller Heiligen* Heilsames Blut-Bad. In dem Rosin-farben Blute Jesu, Welches In einer Danck-Rede Bey Volckreichem und sehr traurigem Leichen-Begengnüsz Eines Einigen und Lieb-wehrten Söhnleins Sigismundi, Desz Ehren Vesten, Wohl-geachten und Kunst-Erfahrnen Herrn David Reuschels, Bürgers und Buchbinders, Vnd der Ehrbaren, Viel Ehr- und Tugendreichen Fr. Anna Maria, gebornen Siebenthin, Am Tage Aller-Heiligen Anno 1677 gewiesen und erkläret hat... Lissa, 1678. — Üdvözlő verse van a Steller, Thomas, Theologia Naturalis . . . Wittenberg, 1667. cz. munkában.

Klein, Nachrichten II. 347., 349. lap. — *Bartholomaeides*, Memoriae Ungarorum 168. l. — *Rácz Károly*, A pozsonyi vértörvényszék áldozatai 1674-ben. Sárospatak, 1874. 156. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 739. l., 2. r. 141. l.

Schnaus *Jakab*, wittenbergai tanuló, hova 1706. november 21. iratkozott be, beszterczebányai származású. — Üdvözlő verseket írt a Bona Verba... Wittebergae, 1706., Immortale Mortalitatis Monimen-

tum... U. ott, 1707. (Neve Schnaffnak írva) és Regis, Martinus, Pauli Emberi... U. ott, 1707. cz. munkákba.

Bartholomaeides, Memoriae Ungarorum 302. lap. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 665., 680., 681. l.

Schne *László*, költészet osztálybeli tanuló a pesti kegyesrendiek gymnasiumában. — Munkája: *Ode* honoribus Adm. Rev. patris Constantini Eschner, dum diem 27-am Julii nomini suo sacram faustis auspiciis recoleret in grati animi testimonium oblata a poeseos alumni. Pestini, év n.

Petrik Bibliogr.

Schnébli *Károly*, m. kir. pénzügyigazgatósági fogalmazó, szül. 1866. febr. 27. Nagy-Károlyban; középiskoláit szülővárosában és Szatmárt végezte; később a hivatalnoki pályára lépett és jelenleg szülővárosában pénzügyigazgatósági fogalmazó. — Czikkei leginkább a helyi lapokban jelentek meg; főmunkatársa volt a Nagy-Károlyi Független Hirlapnak, a Nagy-Károly és Vidékének pedig belmunkatársa; írt vezérczikkeket, tárczákat és könyvismertetéseket; a budapesti szaklapokba is írt czikkeket; a Vidéki költők Albumában (Kassa, 1896) van egy költeménye; utóbbi időben azonban verset ritkán ír. — Munkája: *Nagy-Károly* és Vidéke története. N.-Károly, 1896.

Kovács Zsigmond szíves közlése Kassáról.

Schnedár *János*, nyug. műegyetemi tanár, szül. 1826. okt. 5. Brünnben; a kir. József-ipartanoda helyettes tanárává kineveztetett 1851. okt. 5., a kir. József-műegyetemen «az építő-tudományok» rendes tanárává 1857. május 25. Meghalt 1896. márcz. 28. Budapesten. — Czikke a Gazdasági Füzetekben (1862. A gazdasági építészetről, 108 ábrával). — Munkái: 1. *Anleitung* zur Baukunst. Zum Gebrauche für Real-, Sonntags- u. Gewerbeschulen. Wien, 1856. Tíz táblával. (2. bőv. kiad. U. ott, 1863. Magyarul: A gyakorlati építészet elemei. Középtanodák, különösen ipartanodák számára. Ford. Ábel Károly. U. ott, 1862. Tíz rajzlappal. 2. jav. kiadás. U. o., 1870.) — 2. *Grundzüge* der darstellenden Geometrie, nebst ihrer Anwendung auf Schattenbestimmung, Parallel- u. Linear-Perspective für Ober-Realschulen. Mit 252 eingedruckten Holzschnitten. Brünn, 1858. — 3. *Műépitészettani alaktan*. Bpest, év n. (Kőnyomat, 4-rét 88 lap.)

Szily Kálmán, A kir. József-Műegyetem tanárai és hallgatói. Budapest, 1883. 6. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Petrik* Könyvészete és Bibliogr. — *Nagy*, *Mérnök- és Építészegylet Közlönye* 1896. 62. l. — *Vasárnapi Ujság* 1896. 14. sz. (Nekr.)

Schneeberger *János*, ág. ev. lelkész, Sch. János és Müller Zsuzsánna fia, szül. 1825. jan. 2. Sopronban; a gymnasiumot szülővárosában és két évig Pápán, a theologiát Sopronban végezte; részt vett a bécsi forradalomban; a jenai egyetemen az 1849. téli félévre iratkozott be, a hol és Tübingenben két évig tanult. 1851-ben Sopronban ordináltatott papnak. 1852. Lugoson, 1858. október 8-tól Pancsován volt lelkész. A 60-as években tanári vizsgát tett a magyarból és a pancsovai reáliskolában egyszersmind tanár volt. 1875. okt. 8. Uj-Verbászra ment lelkésznek, hol 1900. ápr. 15. meghalt. A Ferencz József-rend lovagja is volt. — Munkája: *Pilgerstab* für Jung und Alt, besonders für Confirmanden. Bpest, 1881.

Ábel-Hekes, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen. Bpest, 1890. 197. lap. — *Teleszko* 1900. 16. sz. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schneeberger *Nándor*, bölcseleti doktor, főgymnasiumi tanár, született 1871. Sopronban; egyideig a magyar és német nyelv tanára volt a bpesti ág. ev. gymnasiumban. — Czikkei az Egyetemes Philol. Közlönyben (1895. könyvism.); a Mezőtur és Vidékében (1898. 17. sz. Phidias «Athene Parthenos»). — Munkája: *A regény technikájáról*. Budapest,

1895. (Ism. Egyetemes Philol. Közlöny 1899.)

Vajda Emil, Névkönyve 63. l. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schneer *József* Debreczenben. — Munkája: *Jugendträume*. Gedichte. Debreczin, 1867.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schneider *Alfréd*, bölcseleti doktor, ág. ev. lelkész, szül. 1855. október 24. Brassóban; a gymnasiumnak szülővárosában 1875. bevégzése után, theologiát és természettudományokat tanult 1876—1880. a jenai, lipcsei és berlini egyetemeken. 1879-ben a jenai egyetemen bölcseleti doktorrá avatták. Első alkalmaztatását Tekén (Kolozsm.) nyerte, mint népiskolai igazgató; innét 1884. szept. 1. a szász-sebesi gymnasiumhoz választották tanárnak; 1888. szept. pedig nagyenyedi lelkésznek és 1901. nov. 9. nyugalmazták. — Czikke a szász-sebesi gymnasium Programmjában (1888. Der Speziesbegriff in der Biologie.)

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 385. l.

Schneider *Dienes*, szent Ferencz-rendi provinciális, szül. 1658. Rózsavölgyön (Pozsonym.); 1679-ben lépett a rendbe s 1683-ban fölszenteltetett. 1712-ben rendfőnöknek választották. Meghalt 1740. jan. 12. Szent-Katalinban. — Munkája: *Regula* Bratruw Menssych Swateho Otca Francisska Na rozumitedlny wedle Wlastj nasseg Gazyk obrazena, z Vsylowanjm Otca Dionisiusa Vherskeg Provinciae B. P. Provinciala vnjzeneho. Nagyszombat, 1718. (A szent Ferencz-rend reguláinak tót fordítása.)

Farkas, *Seraphinus*, Scriptores. Posonii, 1879. 38. l. — *Slovenská Pochlády* 1887. 71. l.

Schneider *Frigyes*, szász képviselő volt a nagyszebeni tartománygyűlésen 1863—64-ben. — Beszédeinek czímét közli Schuller.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 551. l.

Schneider *Gáspár*, bölcseleti doktor, lyceumi tanár, szül. 1798. november 11. Kakasdon (Tolnam.); a bécsi Pázmány-intézetben tanulta a theologiát; 1826. szept. 4. Diakovárt szenteltetett fel; ezután Czikón volt káplán; 1828-tól bölcseleti tanár a pécsi papnevelőben, majd a lyceumban, 1836-ban szentszéki ülnök. 1852. tanári állásáról lemondott. 1856-tól tiszteleti kanonok, 1861. az alapítványi pénztár igazgatója volt, 1870. május óta Pécsett. Meghalt a 70-es években. — Munkája: *Historia* naturalis generalis. Quinque-Ecclesiae, 1836. (2. kiadás. U. ott, 1839.)

Brüsztle, Recensio. Quinque-Ecclesiae, 1874. 126. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schneider *Gyula*. — Czikke a Magy. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (VII. 1847. A sujtólég előfordultáról a Büttnergründel Mátyás vajnában Felső-Szlovinka mellett Szepesmegyében).

A m. n. muzeumi könyvtár példányából.

Schneider *István*, igazgató-tanító, szül. 1842. aug. 7. Bonyhádon (Tolnamegye); tanulmányait Pécsett az alreáliskolában és a kath. tanítóképző-intézetben végezte. Tanított Zombán és Kadarkúton, hol gróf Somssichnál nevelősködött. Majd Hárságyon volt a magyar nyelv oktatója. 1862-ben Pécsre választatott meg belvárosi tanítónak; 1887-ben neveztetett ki ezen iskola igazgatójának és az ipariskolák vezetőjének, 1891-ben pedig a tanítási kötelezettség felmentése mellett a városi nép- és polgári iskolák felügyelőjévé nevezte ki Pécs város lakossága. A hetvenes években államköltségen nagyobb utazásokat tett Németországban, Svájczban, Ausztriában, a szünidőt mindig utazással tölti. — Több száz czikket írt a Pécsi Lapokba, Pécs-Baranyai Lapokba, Pécsi Figyelőbe, Pécsbe és a Fünfkirchner Zeitungba. — Szerkeszti és kiadja a Néptanoda cz. nevelésoktatási hetilapot 1874 óta Pécsett. — Jegyei: (Sch.), (rn.), S...ch. (S.) és (S. J.)

M. Paedagogiai Szemle 1881. — *Vaday József*, Magyar tanítók és tanítónők a millenniumi évben. Budapest, 1896. fénynyom. arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 968. l. — *Várady Ferencz*, Baranya multja és jelenje. Pécs, 1896. I. 420., 423. l.

Schneider *János*, ág. ev. lelkész, szül. 1776. jún. 16. Nagy-Szebenben; 1801. okt. 20. iratkozott be a jenai egyetemre; conrektor lett a nagyszebeni gymnasiumban, majd lelkész ugyanott a városi templomnál, 1811. febr. 9. pedig Kis-Csűrön (Nagy-Szebenm.) és 1834—50-ig a káptalan dékánja. Meghalt 1851. febr. 5. Kis-Csűrön. — Munkája: *De educatione* dissertatio. Cibinii, 1805.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 210. l. — *Ábel-Hekoe*, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen. Bpest, 1890. 89. l.

Schneider *János*, ág. ev. lelkész, szászsebesi származású; a nagyszebeni gymnasiumban tanult; 1815. nov. 20. a jenai egyetemre iratkozott be. 1816-ban hazájába visszatérve szülővárosában alkalmazták tanárnak, hol 1820—35-ig igazgató volt; azután ugyancsak a szászsebesi városi templomnál lelkészkedett. 1837. nov. Kelneken választották meg lelkésznek, hol 1849. szept. 2. meghalt. — Munkája: *Blätter* der Menschenliebe, zur Unterstützung der am 15. April 1832. durch die fürchterlichste Feuersbrunst verunglückten Mühlbacher geweiht. Hermannstadt. (Költemények.) — Kézirati munkája: Brevis adumbratio de fatis linguae latinae inde ab saeculo quinto p. Chr. n. ad recentissimam usque aetatem. Dissertatio . . . Sabesi, 1830. (A nagyszebeni superintendentialis levéltárban.)

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 210., IV. 385. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Ábel-Hekoe*, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen. Bpest, 1890. 97. l.

Schneider *János Károly*, ág. ev. lelkész, Sch. János, kis-csűri lelkész fia, szül. 1810. okt. 26. Nagy-Szebenben; tanult 1831-től a bécsi protestáns theologiai intézetben; 1835-től tanár volt a nagyszebeni gymnasiumban; 1841. márcz. 2-tól lelkész ugyanott, 1849. júniustól pedig Hermányban, hol mint a nagyszebeni káptalan dékánja 1876. febr. 18. meghalt. — Munkája: *Dissertatio* de scholis realibus. Cibinii, 1837.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 211., IV. 385. l. — *Petrik* Bibliogr. és gyászjelentés.

Schneider *János Immanuel*, bölcseleti doktor, ág. ev. lelkész, szül. 1819. július 27. Höslingswerthben (Württemberg) és 1848-ban Bécsben érettségi vizsgát tett, a nélkül, hogy nyilvános gymnasiumban tanult volna; miután előbb Gaisbergben (Stuttgart mellett) tanító volt, azután házinevelő a Hoffmannsthal családnál Bécsben, az egyetemi tanulmányokhoz szükséges tantárgyakat különböző tanároktól Stuttgartban és Bécsben sajátította el és miután a tübingeni egyetem által kitűzött pályadíjat értekezésével elnyerte, bölcseleti doktorrá avatták. 1857-ben a beszterczei gymnasiumhoz tanárnak, 1864-ben pedig Kis-Demeterre (Beszterczc-Naszódm.) lelkésznek választották meg. 1874—91-ig Pintákon (Beszterczc-Naszódmegye) volt lelkész; az utóbbi évben torokbaja miatt nyugalomba vonult Besztercze. — Czikkei a beszterczei ág. ev. gymnasium Programmjában (1858. Die Alliterationsperiode der deutschen Dichtung, 1861. Karl Gottfried Thön. Nekrolog, 1863. Übersetzung der Chorlieder des Sophokleischen Trauerspieles Antigone). — Munkája: *Systematische* und geschichtliche Darstellung der deutschen Verskunst von ihrem Ursprung bis auf die neuere Zeit. Eine gekrönte Preisschrift in erweiterter Gestalt. Tübingen, 1861.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 385. l.

Schneider *János*, főreáliskolai tanár, szül. 1852. okt. 18. Filipován (most Szt-Fülöp, Bácsm.); gymnasiumot, tanítóképzőt és tornatanári tanfolyamot végzett; tanulmányait a bpesti egyetemen

hallgatta és 1873-ban nyert a földrajzból és történelemből tanári képesítést; 1873-1878-ig tanár volt az orsz. kisdedóvó-egyesület óvónőképző intézetében, 1879 óta a budapesti VIII. ker. községi főreáliskola tanára. A kisdednevelők országos egyesületének választmányi tagja s 1894-ben helyettes titkárja volt. A kisdedek nevelésének Fröbelt követve új irányba akarta tereleni. — Neveléstudományi czikkeket írt a Kisdednevelők Lapjába és a Népnevelők Lapjába (1872.) — Munkái: 1. *Egyetemes földirati tankönyv* reáliskolák számára. Budapest, 1885. Két kötet. (Cherven Flóriással együtt. I. Előismeretek. Magyarország. Európa többi országai. Az I. osztály számára 3. jav. kiadás 1888., 4. k. 1890., 5. jav. k. 1893., 6. jav. k. 1895., 7. jav. k. 1897. II. Ázsia, Amerika és Ausztrália. A második osztály számára. 2. k. 1886., 3. k. 1891. 4. k. 1895., 5. átdolg. és jav. k. 1898. U. ott.) — 2. *Európa* államainak rövid ismertetése az osztrák-magyar monarchia kivételével, a reáliskolák IV. oszt. számára. Pótfüzet a reáliskolák IV. oszt. használt földrajzi tankönyvekhez. U. ott, 1886. (2. kiadás 1892., 3. k. 1897.) — 3. *Földrajz* a polgári fiúiskolák számára. Bpest, 1888., 1889., 1890. Három rész. (Hunfalvy Jánossal együtt. I. rész az első osztály számára. Az osztrák-magyar monarchia földrajza. U. ott, 1888. 2. k. 1890., 3. k. 1894., 4. k. 1897., 5. k. 1900., 6. k. 1905. II. rész a második osztály számára. Európa és Ázsia földrajza az osztrák-magyar monarchia kivételével. U. ott, 1889. 2. k. 1894., 3. k. 1898. U. ott. III. rész. Amerika, Afrika és Ausztrália földrajza. A fölfedezések vázlatos története. U. ott, 1890., 2. k. 1896., 3. k. 1902., 4. jav. k. 1903.) — 4. *Földrajz* a polgári leányiskolák szamára. U. ott, 1889. Két rész. (Hunfalvy Jánossal együtt. I. rész. A magyar korona országai és Európa többi államai. U. ott, 1889., 2. k. 1890., 3. k. 1893., 4. k. 1895., 5. k. 1897., 6. k. 1900., 7. k. 1900. U. ott. II. rész a második oszt. számára. Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália. U. ott, 1889. 2. k. 1891., 3. k. 1894., 5. k. 1898., 6. jav. k. 1900., 7. jav. k. 1903.) — 5. *Általános földrajz* polgári fiú- és leányiskolák számára. A dr. Hunfalvy János és Schmidt János által írt polgári iskolai földrajz befejező része. U. ott, 1892. Két táblával. (2. k. 1896., 3. k. 1899. U. ott.) — A kisdednevelés czímű szaklapnak 1894. negyedévig önálló vezetője volt.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Vajda Emil*, Névkönyve 71. l. — *Peres Sándor*, A „Kisdednevelés" 25 évfolyama. Bpest. 1898. 74., 78. l. — *M. Könyvészet* 1901., 1902., 1904. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schneider *József*, ág. ev. lelkész, szül. 1813. márcz. 19. Nagy-Szebenben; tanult az ottani gymnasiumban és 1832—34-ig a bécsi prot. theol. intézetben és a berlini egyetemen; azután lektor lett a nagyszebeni gymnasiumban és 1847-ben conrektor, 1854. jún. 15. igazgató; végre 1861. aug. 31. lelkész Szász-Orbón, hol 1874. ápr. 3. meghalt. — Kiadta a nagyszebeni gymnasium Programmjait 1854—1861-ig, melyekben az iskola évi történetét megírta; czikke az 1853. évfolyamban: Bemerkungen über einige Differenzpunkte auf dem Gebiete der Logik. — Munkája: *De ratione*, qua tria persvasionis genera facultatis cognoscendi, scientia, fides et divinatio inter se differant, meditatus est. Cibinii, 1837.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 311., IV. 386. l.

Schneider *József*, bölcseletdoktor, főgymnasiumi tanár, 1891-től Rozsnyón. — Munkái: 1. *Költemények*. Pozsony, 1890. (Ism. Vasárnapi Ujság 26. sz.) — 2. *Lessing* mint meseköltő. Bölcsészettudori értekezésül. Lőcse, 1891. (Ism. Irodalomtört. Közlem. I. 303. l.)

Petrik, M. Könyvészet 1886—1900.

Schneider *L.*, német szinész. — Munkája: *Theatralisches Vergissmeinnicht*.

Den . . . Gönnern der dramatischen Kunst dargebracht. Karlstadt, 1841.

Petrik Bibliogr.

Schneider *Paternus*, szent Ferencz-rendi szerzetes. — Munkája: *Die hohe Würde* und Gewalt Mariä der gekrönten Königin des Himmels und der Erden; wie auch eines Gott neu geweihten Priesters, vorgetragen am Fest der glorreichen Himmelfahrt Mariä. Caschau, 1762.

Petrik Bibliogr.

Schneider *Sándor*, főreáliskolai tanár a budapesti VIII. ker. községi főreáliskolában, hol a földrajzot tanítja; szolgál ezen intézetnél 27 év óta, a székes fővárosnál 32 év óta. — Czikke a bpesti VIII. ker. főreáliskolai Értesítőben (1904. A magyarok családi élete a XVIII. században).

A budapesti VIII. ker. községi főreáliskola Értesítője 1904. 22. l.

Schneider *Viktor*, bölcseleti doktor, előbb ág. ev. lelkész, utóbb középiskolai tanár Budapesten. Legújabban nevét Szabó-ra változtatta. — Munkája: *Herder* és a héber költészet. Bpest, 1900. (Nyom. Pozsonyban.)

M. Könyvészet 1902.

Schneidt *András*. — Munkája: *Der am ungarischen Firmamente* schimmernde Stern Joseph von Ürményi 1790. Hely n. (Névtelenül.)

Ballagi Géza, A politikai irodalom Magyarországon 1825-ig. Bpest, 1888. 296. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schnell *Athanás*, főgymnasiumi tanár. — Czikke az egri kath. nagy-gymnasium Programmjában (1858. Állatismei tanulmányok).

Az egri kath. nagy-gymnasium Programmja.

Schnell *Auguszta*, állami polgáriskolai tanítónő Nagy-Szebenben. — Munkája: *Ungarisches Sprach- und Lesebuch* für höhere Volks- und Bürgerschulen, sowie die unteren Klassen der Mittelschulen Hermannstadt, 1900—1903. Három rész. (Zay Adéllel együtt.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schnell *György*, prépost-kanonok, szül. 1781. febr. 8. Nagyszombatban; a gymnasiumot itt, a bölcseletet és theologia három évét Pozsonyban, a IV-et Nagyszombatban végezte. Fölszenteltetett 1805-ben. Káplán volt Selmeczbányán, 1806. Bazinban, 1807. plébános lett Nagy-Bresztovánban, 1837. decz. 21. kanonok Pozsonyban, majd szent Pulcheria apátja, 1842. plébános Nagyszombatban, 1843. ugyanott káptalani prépost. Meghalt 1871. június 5. — Munkája: *A sz. Miklósról* nevezett nagyszombati társaskáptalannak 1844. jan. 1. végbevitt ünnepélyes beigtatásakor mondott beszédek. Nagyszombat. (Kopácsy József beszédével együtt.)

Zelliger Alajos, Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 466. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schnell *János*, olaszii származású boroszlói és jénai egyetemi tanuló. — Üdvözlő versei vannak: Lauream . . . Boroszló, 1676. és Vade Prosperum . . . Jena, 1679. cz. munkákban.

Ábel-Hekes, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen. Budapest, 1890. 27. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 72., 161. l.

Schnell *Károly*, ág. ev. lelkész, szül. 1804. jan. 5. Modorban. (Pozsonym.); tanulmányait ott, a lyceumban, a jenai és hallei egyetemen végezte. Hazatérve, Péteriben (Pestm.) a Földváry-családnál nevelő volt és ugyanott 1835-ben lelkésznek is megválasztották; 1856-ban Vadkertre ment lelkésznek, hol 1885. márczius 11. meghalt. — Czikkei a Prot. Jahrbücherben (II. 1855. Petényi Salamon életrajza, 1856. Witwen und Waisenfonde); a Fabó András, Rajzok a magyar protestantismus történetéből cz. munkában (Pest, 1868. Lorántffy Zsuzsanna); az Ev. Egyház és Iskola cz. lapnak is munkatársa volt. — Munkái: 1. *Halotti beszéd*.

Mondatott néhai bernáthfalvi földvári Földváry Miklós úr holt tetemei felett az ev. templomban október 4. 1837. Pest, 1837. — 2. *Egyházi beszéd*, melly a péteri evang. ág. vallástételt követő gyülekezet fönállásának század-évi innepnapján tartatott . . . 1844. szeptember 22. U. ott. — 3. *Trauerrede* gehalten... bei der feierlichen Beerdigung des... Samuel Zsarnovitzky... Lehrers der ev. Gemeinde Aug. Gl. Bek. zu R.-Keresztur (bei Pesth). U. ott, 1846. — 4. *Predigt*, welche bei Gelegenheit der Generalversammlung der allg. Hilfsanstalt der evang. Kirche A. C. in Ungarn am 10. Oct. 1869. Daniel Marothy in Aszód hielt. Ins Deutsche übertragen. Nebst einer kurzen Skizze aus dem Leben Gustav Adolfs von Letzterem. U. ott, 1870.

Prot. Egyh. és Isk. Lap 1885. 13. sz. — *Petrik* Bibliogr. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schnell *Károly*, brassói gymnasiumi tanuló. — Munkája: *Trauer- und Trost-Gedanken* am Charfreitage. 1827. im grossen Auditorium des Kronstädter Evangelischen Gymnasiums öffentlich vorgetragen. Kronstadt.

Gross, Julius, Kronstädter Drucke. Kronstadt, 1886. 58. l.

Schnell *Károly*, ügyvéd, szül. 1841. máj. 27. Brassóban, 1859-ben a brassói Honterus-gymnasiumot végezte, azután a jogot Bécsben kezdte és Nagyszebenben végezte. 1867 óta brassói ügyvéd. Időközben nagyobb utazásokat tett a Nyugaton és a Balkán-félszigeten. 1863—1864-ben a nagyszebeni tartománygyülésnek tagja volt. 1869. a városi, valamint a megyei képviselőtestületbe is beválasztották. 1876 óta a vármegyei közigazgatási bizottság tagja s utóbb a brassói ág. hitv. ev. egyháznak gondnokává és a nagyszebeni főconsistorium tagjává választatott. Az 1897—1901. országgyülésen a brassói I. kerületet képviselte és a képviselőház felirati bizottságának tagja volt. — Nagy-Szebenben a tartományi gyülésen 1863—64. mondott beszédeinek czimét Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikona IV. 551. l. felsorolja; országgyülési beszédei a Naplókban vannak.

Sturm Albert, Országgyülési Almanach. Bpest, 1897.

Schnell *Márton*, ág. ev. lelkész, szül. 1773. Brassóban, hol a gymnasiumban dicséretes előmenetelt tett a philologiából, melyet 1792. októbertől harmadfél évig a jenai egyetemen folytatott. Visszatérve Brassóba, ott 1796—1807-ig gymnasiumi tanár volt és 1807-ben öt hónapig a városi templomban prédikátor; ekkor szabadsággal tudományos czélból Bécsbe utazott és a cs. és kir. udvari könyvtárt használta. 1808. nov. a brassói blumenaui templom lelkészének alkalmazták; azonban ellenkezések miatt 1811. máj. 20. kénytelen volt állását önként elhagyni. Néhány évig Bukarestben élt mint nyelvmester. 1815-ben erdélyi ügyvéd szándékozott lenni; ezért a marosvásárhelyi kir. táblánál a kellő ügyvédi tanfolyamot végezte és 1817-ben mint ügyvéd tért vissza Brassóba; miután czélját ezzel sem érte el, 1820. aug. beállott a 2. székely határőrezredbe katonai határőrségi prokurátornak; 1827. aug. 27. ezen állásáról is lemondott és 1828. júl. 21. Bécsben a szent István-templomban áttért a róm. kath. vallásra; többféle politikai hivatalt keresett, de tekintve magas korát, eredménytelenül. Hosszas betegeskedés után 1845. máj. 5. meghalt. — Munkái: 1. *Abschiedsworte* an die Mitglieder der Blumenauer Gemeinde zu Kronstadt. Gedruckt zum Besten der Schule dieses Kirchspiels. Pressburg, 1811. — 2. *Die Nationen* Siebenbürgens nach ihrem Herkommen und Charakter . . . in treuem Abbildungen nach ihrer Nationaltracht und Originalzeichnungen dargestellt. Kronstadt, 1842. — 3. *Die Sachsen* in Siebenbürgen nach ihrem Herkommen und Charakter kurz beschrieben. U. ott, 1844.

(Előbbeni munkának 2. füzete az erdélyi honismertető társulattól 50 frttal jutalmazva. Ism. Társalkodó 1845. 72, 73. sz.). — Kéziratban: Geschichte der römischen Republik nach Erbauung der Stadt im 7. Jahrhundert, zum Theil aus dem Lateinischen des Sallustius übersetzt, zum Theil nach den andern Klassikern frei bearbeitet, mit Anmerkungen und einigen Abhandlungen begleitet. (Az I. kötet censurai példány: Bécsben 1814. jún. 16. Sartori censor által imprimálva).

Magazin für Geschichte und Literatur Siebenbürgens 1844—45. 445. l. — *Trausch*, Schriftsteller-Lexikon III. 213. l. — *Wurzbach*, Biographisches-Lexikon XXXI. 40. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schnell *Péter*, városi hivatalnok, szül. 1812. jún. 28. Brassóban; a gyógyszerészetet tanulta; ezt a pályát azonban elhagyta és szülővárosában városi hivatalba lépett mint gazdasági ellenőr, majd alkapitány lett. Az 1848—49. szabadságharcz elnyomása körül tett érdemeiért az arany érdemkeresztet kapta. — Czikkei a Verhandlungen und Mittheilungen für Naturwissenschaftenben (1854. Chemische Analise der Borszeker Mineralquellen, Chemische Analyse der Előpataker Mineralquellen, ezen két czikket Steiner G.-vel együtt írta, 1855. Chemische Analyse der Slaniker Mineralquellen in der Moldau, Chem. An. der Ludwigsquelle in Zaizon, 1856. Chem. An. der Salzsoolen zu Vizakna, 1858. Chem. An. der Thermalquelle von Alsó-Vácza, Chem. An. der Thermalquelle von Al-Gyógy). Munkái: 1. *Pharmaceutisch-chemische Abhandlung* über den Schwefelalkohol und das basis-mangansauere Kali, öffentlich vorgetragen an der k. ung. Universität bei Bereitung dieser Präparate im Monat Juli 1834. Pest. — 2. *Analyse* der Ferdinands- und Franzensquelle in Zaizon. Vorgenommen im Jahre 1842. Kronstadt. (Greiszing Józseffel együtt).

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 216., IV. 386. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schnellbach *Károly*, községi tanító, szül. 1835. febr. 7. Moraviczán (Krassóm.); tanképesítést nyert 1856-ban Verseczen; tanító volt Kudriczon, Moraviczán, Perkossován 18 évig, Obádon, Gyéren és 1876-tól Szent-Mártonban. — Czikkei az Ungarischer Schulbote, Neue Temesvarer Zeitung, Landbote és a Freier Bürger cz. lapokban.

Schlösser Károly, Aradmegye népoktatási intézeteinek Névtára. Arad, 1878. 51. l.

Schneller *György*, ág. ev. theologus, szül. 1628. febr. 4. Sopronban; 1651. márcz. 6. iratkozott be a wittenbergi egyetemre. — Üdvözlő verseket írt: a Danielis, Johannes, Discursus ... Wittebergae, 1652., Freudenkräntzlein... U. ott, 1652. és a Verba Laeta ... U. ott, 1658. cz. munkákba.

Bartholomaeides, Memoriae Ungarorum 142. lap. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 554., 555., 569. l.

Schneller *István*, bölcseleti doktor, egyetemi tanár, Sch. Vilmos ág. evang. lelkész-író és Boór Zsuzsánna fia, szül. 1847. aug. 8. Kőszegen (Vasmegye), hol atyja ág. ev. lelkész volt; középiskoláit Kőszegen (I. III. IV.), Modorban (II.) és a soproni lyceumban (1858—66.) végezte. A theologia két első tanfolyamát ugyancsak a soproni lyceumban 1866—1868. végezvén, theologiai tanulmányait hét féléven át a hallei (1868—69., 1871—72., 1872—73.) és a berlini (téli féléven 1869—70) egyetemeken folytatta. 1870. husvéttól kezdve 1871. szeptemberig és 1873. szept.-től 1874. aug.-ig br. Prónay Gábor házában nevelő volt. Mint theologiai tanár 1874—77-ben Eperjesen működött, a honnét a philosophiai tanszékre a pozsonyi ág. ev. lyceum hatósága által meghivatván 1877—82-ig a lyceumban és 1882—95. január végeig a pozsonyi theologiai akadémián mint tanár és 1885-től mint igazgató is működött. 1894. febr. a kolozsvári egyetem nevelés tudományi tanszékére rendes tanárnak neveztetett

ki. 1896-ban tiszteleti bölcseletdoktori czímet nyert. 1892 óta válaszmányi tagja a Prot. Irodalmi Társaságnak. — Czikkei a nagy-enyedi Egyh. és Isk. Szemlében (1880. A «Tao»-ról szóló tan Tchong Yong cz. műben, vallástörténelmi tanulmány); az Ev. Egyh. és Iskolában (1883. Zárbeszédem megvilágosítása); az Ev. Népiskolában (1885. A vallásoktatásról); a Prot. Szemlében (1889. Az új pápás egyház és az új Olaszország, 1899. A lelkészképzésről, különösen Németországban); az Athenaeumban (1893. Aischylos valláserkölcsi világnézete Orestiája alapján, 1903. Kant nevelési elméletéről, 1906—07. Egyetemi tanügyünk irányzatáról, nyolcz czikk); az Otthonunkban (1894. Kossuth, emlékünnepi beszéd); az Erdélyi Muzeumban (1899. A magyar nemzeti egyetem keletkezéséről, 1904. Reformeszmék hazai tanügyünk terén 1846-ban és könyvismertetés); a miniszter megbízásából a millennium alkalmából kiadott műben (A magyarhoni ág. h. evang. ker. egyház tanügye); a M. Paedagogiában (1899. A tanárképzésről, 1904. Középiskolai reformok). — Munkái: 1. *Zárbeszéd* az 1883. nov. 17. rendezett Luther-ünnepélyen. Pozsony, 1883. — 2. *Az általános vallástörténet* jogosultsága a theologiai intézetben. U. ott, 1886. (Különnyomat a Theol. Akadémia Évkönyvéből. Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap 30. sz.). — 3. *Zur Geschichte* der theol. Akademie der ev. Gesammtkirche A. C. Ungarns. U. ott, 1891. — 4. *Beszédek* és a theol. akadémia fejlesztésére vonatkozó dolgozatok. U. ott, 1891. — 5. *Tanügyi törvényjavaslat* indokolással az 1891—92. zsinat számára. Kézirat gyanánt 1891. — 6. *A theologiai akadémia* a dunántúli ág. hitv. ev. egyházkerületi közgyűlésen. U. ott, 1893. — 7. *Az 1893—94. tanévet megnyitó beszéd.* Pozsony, 1893. — 8. *Theologiai Akadémiai Értesítők.* U. ott, 1887—1893. — 9. *Bucsúbeszéd.* U. ott, 1895. — 10. *Paedagogiai dolgozatok.* I. kötet. Bpest, 1900. (Ism. Prot. Szemle.) II. kötet. Németországi tanulmányút a gyakorlati tanárképzés ügyében. U. ott, 1904. — 11. *A nemzeti nevelésről.* Bpest, 1902. — 12. *Jézus Krisztus* a nevelés elve. Pozsony, 1903. — 13. *A theologiai főiskolák* érdekében. U. ott, 1903. — 14. *A doctori czím* használása. Véleményes jelentés. Kolozsvár, 1904. — 15. *Az egyetemi tanárok* nyugdíjaztatása ügyében. Véleményes jelentés. U. ott, 1905. — 16. *Az egyetemi seminariumok.* Javaslat. U. ott, 1905. — 17. *Megemlékezés* Beyer Jánosról. U. ott, 1905. (Különny. a Theol. Szaklapból). — 18. *Egyéniség-Személyiség.* U. ott, 1906. — 19. *A kolozsvári tanárképző-intézet* feladatáról. Bpest, 1906. (Különnyomat a M. Paedagogiából). — Szerkesztette a pozsonyi Theologiai Akadémiai Értesítőket 1887—94-ig.

Markusovszky Sámuel, A pozsonyi ág. hitv. evang. lyceum története. Pozsony 1896. 675. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 967. l. II. Pótkötet 1904. 573. l. — *Zoványi*, Theol. Ismeretek Tára III. 185. l. — *M. Könyvészet* 1906. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900. 746. l.

Schneller *János Lajos*, ág. ev. lélkész és senior, Sch. Egyed Lajos bábsütő és Ritter Klára Katalin fia, szül. 1772. ápr. 8. Sopronban; középiskoláit ugyanott, a theologiát Jenában 1794—97. (öt semester) végezte, hol főleg bölcseleti (Kant) tanulmányokkal foglalkozott. 1798-ban Bécsben hitoktatói állásra megválasztották; 1802—07. Welsben (Ausztria) lelkész volt, 1807—10. Pinkafőn (Vasm.) ugyanaz; 1810—41. kőszegi lelkész, (1828—30. felső-vasi esperes). Meghalt 1841. decz. 5-én, élete 70., hivataloskodásának 32. évében Kőszegen. — Munkái: 1. *Grabrede* auf die durch Räuberhand grausam ermordete Witfrau Eleonora Freiler und deren Dienstmagd Maria Schwarz. Güns, 1834. — 2. *Trauerpredigt* zur Todesfeier Sr. Maj. Kaisers u. Königs Franz I. gehalten in der evang. Kirche zu Güns den 22. März 1835. U. ott.

Turcsányi, Ludwig, Zur Begründung der Schneller'schen Stiftung. Güns, 1842. — *Petrik* Bibliogr. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról és gyászjelentés.

Schneller *Vilmos*, ág. evang. lelkész, előbbinek és Artner Erzsébet Klárának fia, szül. 1821. ápr. 6 Kőszegen; középiskoláit ugyanott (részben a magyar nyelv megtanulása végett Pápán), a theologiát két évig szintén Sopronban végezte, hol Petz Leopold evang. lelkész (Petz Gedeon tanár nagyatyja) volt legkedvesebb tanára; azután a theologiát és bölcseletet még két évig Halleban Gesenius és Erdmann egyetemi tanároktól hallgatta; itt Jeruzsalem czímű latin topographiájával pályadíjat is nyert és Hegel Phaenomologiáját versbe szedte. 1842. Kőszegen atyja utódául egyhangulag lelkészszé választották, hol haláláig szolgált. A felsővasi és soproni lyceumi tanügyi bizottságnak állandó tagja volt. 1893. január kapta a Ferencz József-rend lovagkeresztjét. Magyar szellemű német pap volt; Szombathelyen mindig magyarul prédikált, Kőszegen is gyakrabban. Meghalt 1893. febr. 26. Kőszegen. — Czikkeket írt a Prot. Egyh. és Isk. Lapba, ezek egyike: a lelkészi succrescentia és a vizsgák kérdésével foglalkozik (1846. 33. szám); a Prot. Jahrbücherben (Pest, V. 1858. Staats- u. Ortskomunen als Patrone). — Munkái: 1. *Jugendweise.* Sieben Predigten, welche aus den im Laufe des Jahres gehaltenen, als besonders die Jugend betreffend, ausgewählt und seinen Confirmanden gewidmet hat. Güns, 1845. — 2. *Lieder* zum 300jährigen Begräbnisse Dr. Martin Luthers. U. ott, 1846. — 3. *Freiheitspredigt* am Sonntage Laetare. U. ott, 1848. — 4. *Ludwig Turcsányi's* Lebensbeschreibung. U. ott, 1854. — 5. *Confirmationsrede.* Sopron, 1855. — 6. *Confirmationsrede.* U. ott, 1859. — 7. *Wie wir die dreihundertjährige* Säculartodesfeier des Reformators Ph. Melanchton würdig begehen. Predigt, am 19. April 1860. U. ott. — 8. *Confirmationsrede.* U. ott, 1861. — 9. *Trauerrede* über Leopold Wohlmuth. U. ott, 1862. — 10. *Weg und Ziel* weisend. Worte 25. März 1863. an seine lieben Confirmanden gerichtet. Güns, 1863. — 11. *Siehe* ich stehe vor der Thür. Confirmationsrede. U. ott, 1864. — 12. *Für Steinamanger* in Ungarn. U. ott, 1865. — 13. *Heilig* sei euch euer Eid. Predigt. U. o., 1866. — 14. *Krönungsjubelpredigt.* Oedenburg, 1867. — 15. *Confirmationsrede.* Güns, 1867.—16. *Abschiedsworte.* Confirmationsrede. U. ott, 1869. — 17. *Fürbitte* für den Oberloisdorfer Schulbau und die Erbauer. Grabrede am Sarge Adam Hubers. U. ott, 1871. — 18. *Nachruf* nach dem k. k. pens. Oberlieutenant Paul von Ebeling. U. ott, 1877. — 19. *Jubiläum.* Festlied. U. ott, 1883.

Evangelische Glocken 1892. október és 1893. márcz. — *Evang. Egyház és Iskola* 1893. — *Petrik* Bibliogr. és a m. n. muzeumi könyvtár példányairól.

Schnemann *József*, mérnök. — Munkája: *Mappa* comitatus Tolnensis 1818. Hely. n.

Petrik Bibliogr.

Schneyer *János*. — Munkái: 1. *Christliche Trauer-* und Trost-Gedanken, Auff den In einem Jahr, und gleichem Tage geschehenen Einfall Zweyer Theil desz Edlen Spielenbergs, Bey der Hochansehnlichen und Kläglichen Beerdigung Desz Wohl-Edl-Gebohrnen ... David Spielenbergers Der Philosophiae und Medicinae Weit-Berühmten Doctoris, der Königlichen Freyen Stadt Leutschau vohlmeritirt gewesenen Practici Ordinarii, und vornehmen Waldburgers in Schemnitz: Nach dem Selbiger am 26. Januarii jetzt lauffenden 1703. Jahrs, eben am Frey-Tag, und 14. Tage nach dem seeligen Abtritt siner Hertzlich-Liebgewesen Frauer Mutters, durch einen zwar allzufrühen, und schmerzlichen; aber sanfft und seeligen Todes-Fall diese Welt gesegnet; Vnd den

4. Februarij zum Grabe begleitet ward. Aus Dienstschuldigster Observantz entworffen. Lautschau. — 2. *Mayen-Gedicht* und Hochzeit Gericht, als Herr Johann Ujházy ihm auf den Leutschauerischen Spiel-Berge zu einem annehmlichen Ehe und Spielgesellen auserlesen hatte die Jungfrau Susanna des Herrn David Spielenbergers M. D . . . Tochter . . . 1706. U. ott.

Szabó Károly, Régi M. Könyvtár II. 509., 612. l. (Szerző neve hibásan Schreyernek írva).

Schnierer *Aladár*, jog- és államtudományok doktora, egyetemi tanár, Schnierer Alajos kir. tanácsos, főharminczados és Hohensterni Bendel Emma fia, szül. 1836-ban Lajta-Bruckban; középiskolai tanulmányait Sopronban és Pesten végezte. Jogot a pesti egyetemen hallgatott. Az ügyvédi diploma elnyerése után a budapesti pénzügyi ügyészség szolgálatába lépett. 1863. a kassai jogakadémián, 1872. a pesti egyetemen lett a büntetőjog és jogbölcselet rendes tanára; miniszteri tanácsos; a jogtudományi államvizsgálat és a II. alapvizsgálat bizottságának tagja; a jog- és államtudományi karnak két ízben dékánja, az egyetemnek volt rectora. Meghalt 1898. decz. 6. Budapesten. — Czikkei a Jogtudományi Közlönyben (1867. A sikkasztásról általán s különösen a talált idegen dolgok jogtalan megtartásáról, Az ölés bűnfogalmának az ujabbkori törvényhozások szerinti megállapítása, 1868. A csalásról és hamisításról, A nyomozó és vádelv jelentősége a bűnvádi eljárásban, 1869. Az öröklősödési jog észjogi megállapítása, Észrevételek a kir. Curia egy határozatához, 1870. Adalékok a bűnkisérlet tanához, 1871. A tárgybani tévedés és az elvétés büntetőjoga beszámításáról, 1872. könyvism., 1873. A büntetőjog világtörténeti fejlődésének vázlata, 1875. Büntetőtörvénykönyvi javaslat, 1888. A Btk. 239. §-ához, 1886. könyvism., 1888. Pauler Tivadar, emlékbeszéd, 1892. könyvismertetés, 1893. Az egyetem hivatásáról, 1894. Rectori beszéd); a Jog- és Államtudományi Folyóiratban (1871. A bűnrészességről); a Büntető Jog Tárának is munkatársa volt. — Munkái: 1. *A büntetőjog* általános tanai, tekintettel az újabbkori törvényhozásra. Pest, 1873. — 2. *Birálatok* a magyar büntető-törvénykönyv tervezetéről. Budapest, 1876. (Dárdai Sándor- és Kőrösi Sándorral együtt.) — 3. *Büntetőjogtan*. II. kötet. A bűntettek és büntetéseik. A büntetőjog különös része. Tekintettel az újabbkori törvényhozásra és hazai törvényjavaslatunkra. U. ott, 1876. — 4. *A magyar büntetőtörvény* magyarázata. U. ott, 1880. — 5. *A büntetőjog* általános tanai az 1878. V. és 1879. XL. törvényczikkek alapján. U. ott, 1882. (2. átdolg. és bőv. kiadás. U. ott, 1888. és 1893.) — 6. *A bűntettekről* és vétségekről szóló magyar büntetőtörvény (1878. V. t.-cz.) magyarázata. Bpest, 1881. (Átdolgozott s a judicatura tekintetbe vételével bőv. 2. kiadás. U. ott, 1885. A m. tudom. Akadémia által a nagy díjjal kitüntetett munka. Átdolgozott s a judicatura tekintetbe vételével bővített 3. kiad. U. ott, 1893.) — 7. *Emlékbeszéd* dr. Pauler Tivadar fölött. Tartotta . . . 1887. november 9. U. ott, 1887. — 8. *Észjogi jegyzet*. Előadásai után jegyezte Mayer Gy. U. ott, 1890. — 9. *Birálati jelentése* Doleschall Alfréd magántanári képesítése tárgyában. U. ott, 1892. — 10. *Az egyetem története* 1893—94-ben. Beszéd, melylyel . . . az egyetem kormányzatáról lelépett 1894. évi szept. 16. U. ott, 1894.

Petrik Könyvészete és M. Könyvészete 1886—1900. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexicona*. XIV. 967. l. II. Pótlékkötet 1904. 575. l. — *Vasárnapi Ujság* 1898. 50. sz. arczk. és gyászjelentés.

Schnierer *Gyula*, jogi doktor, az országos szabadalmi tanács elnöke, előbbinek testvérbátyja, szül. 1832. július 8. Pozsonyban; tanulmányait Pozsonyban,

Kassán és Pesten végezte, hol ügyvédi oklevelet is nyert; mint jogi doktor állami szolgálatba 1855-ben lépett a bécsi országos törvényszéknél; de rövid idő mulva az igazságügyminiszteriumban kapott alkalmazást; később saját kérelmére a pesti országos törvényszékhez, ennek feloszlatása után a m. kir. curiához osztatott be. Az alkotmány helyreállítása után a földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszteriumba lépett, hol mint titkár az ipari és kereskedelmi ügyekkel foglalkozott, melyeknek később mint osztály- és miniszteri tanácsos előadója lett. 1869-ben a kereskedelmi akadémia vezérlőbizottsága meghívta a kereskedelem történetének előadására, mely tárgyat öt évig tanította. 1882-ben miniszteri tanácsos lett. 1884-ben tanári állásáról leköszönt. 1885. az orsz. kiállítás igazgatója volt; ő szervezte hazánkban többek között az iparfelügyelői szolgálatot, melynek több évig az élén állott; készítette az iparfelügyelőkről, vasárnapi munkaszünetről, szabadalmakról és védjegyekről szóló törvényeket; tagja volt az államtudományi államvizsgálati bizottságnak; alelnöke az országos iparoktatási tanácsnak; 1890-ben harmadmagával képviselte Magyarországot a berlini első nemzetközi munkásvédelmi kongresszuson, melyen egyik szakosztály elnöke lett. 1896-ban szervezte az országos szabadalmi hivatalt és tanácsot, mely utóbbinak elnöke volt. Meghalt 1902. szept. 17. Budapesten. — Czikkei a Honban (1865. 253. sz. Boraink fogyasztása éjszaki Németországban); a Jogtudományi Hetilapban (1866. A kamatok elsőbbsége árverés alá került ingatlanok vételárának felosztásánál, 1867. A választások, A telekkönyvi elsőbbség, A birói választások, A döntvények szerinti igazságszolgáltatáshoz, A nem-peres eljárás alapelvei); a Jogtudományi Közlönyben (1868. Telekkönyvi statisztika, Észrevételek az eljárás némely eltérő módjáról, 1869. Az öröködődési jog észjogi megállapítása, Észrevételek a kir. Curia egy határozatához, Hagyatéki ingatlanoknak telekkönyvi bekebelezése örökösük nevére, 1870. Pest város lakbérleti szabályai és a m. kir. semmítőszék, 1871. Az igazgatótanácsok felelőssége részvényvállalatoknál, 1873. A m. jogászgyűlés második szakosztályának határozatai és könyvism., 1874—75. A kereskedelmi törvénykönyv tárgyalásának főbb mozzanatai, 1876. A «Központi Értesítő» és az új czégbejegyzések, 1878. Az előjegyzett tulajdonosnak a birtok átadása iránti joga, 1879. A csődtörvényjavaslat tárgyalására egybehívott értekezletnek fontosabb határozatai, A m. jogászgyűlés II. szakosztályának tárgyalásai); a Nemzetgazdasági Szemlében (1882. Fiume multja és jövője, 1889. Könyvism.). — Munkái: 1. *A telekkönyvi eljárás* rendszeres kézikönyve, tekintettel a végrehajtói eljárásra alkalmazva és példánygyűjteménynyel ellátva. Pest, 1864. (2. átdolg. és bőv. kiadás. U. ott, 1871.) — 2. *A vámügyreform* Magyarország termelése szempontjából. U. ott, 1866. — 3. *A nemperes* jogügyletekbeni eljárás alapelvei. U. ott, 1867. — 4. *A jelzálogi* és telekkönyvi rendszerek elmélete. U. ott, 1869. (A m. tud. Akadémia által koszorúzott pályamunka.) — 5. *Igazságszolgáltatás.* A statisztikai tanfolyamban előadva. U. ott, 1869. (Statisztikai előadások VIII.) — 6. *A kereskedelmi törvény* magyarázata. Budapest, 1876. (Németül: U. ott, 1877.) — 7. *A magyar kereskedelmi jog* kérdésekben és feleletekben. U. ott, 1877. (2. bőv. és kiegészített kiad. U. ott, 1895. Jogi ismétlő könyvek gyűjteménye 15.) — 8. *A magyar váltójog* kérdésekben és feleletekben. U. ott, 1878. — Szerkesztette a Jegyzék Napló ügyvédek és birák számára I—XI. évfolyamát, Bpest, 1865—75. és a Közigazgatási Döntvénytárt 1875-től 1879. Budapesten. (Többekkel együtt.)

Petrik Könyvészete és Magy. Könyvészet 1886—1900. — *Vasárnapi Ujság* 1885. 21. sz.,

arczk., 1902. 38. sz. (Nekr.) – *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Brichi Lipót*, A budapesti kereskedelmi Akadémia története. Bpest, 1896. 136. l. *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 967. l. II. Pótlékkötet 1904. 575. — *Budapesti Hirlap* 1902. 256. sz.

Schnircz *József*, róm. kath. plébános, szül. 1826. márcz. 18. Privigyén (Nyitramegye) polgári szülőktől; a gymnasium első három osztályát szülőhelyén, a IV—VI-ikat Egerben végezte. 1842-ben Kassán papnövendéknek vétetett fel és két évig hallgatta a bölcseletet és háromig a theologiát. 1848-ban beállott honvédnek a Guyon ezredes hadosztályához a 13. honvédzászlóaljba. A kisebb csatározásokon kívül részt vett 1849. febr. 2. az iglói utczai harczban, február 3. a braniczkói szuronycsatában, a kápolnai, szegedi és az aug. 9. temesvári csatában; a vörös sipkások zászlóaljában kapitányi rangra emelkedett és összesen 29 csatában vett részt. A fegyverletétel után bujdosott idegen név alatt több család körében mint nevelő; míg végre Rozsnyón ismét papnövendéknek állott be s egy évig hallgatta a theologiát. 1852. február 2. papnak szentelték és Szent-Simonra küldték segédlelkésznek, hol félévig működött; innét Osgyánba s 1853. Salgó-Tarjánba, 1855. Várgedébe, 1856. Szilasra, Rappra és Vilkére, 1857. Kraszna-Horka-Váraljára, végre 1860. Egyházas-Bástra rendeltetett mint káplán. 1863-ban helyettes plébános volt Ragályon, 1865. görgői (Tornam.) plébánosnak neveztetett ki. Meghalt 1892 után. — Czikkeket írt Mintai álnév alatt a Vasárnapi Ujságba az 50-es években (Palócz párbeszéd, Barkó-gyűlés, Egy barkó-család beszélgetése); a Kádas Rudolf szerkesztette Katholikus Néplapba (Falusi beszélgetések, levelezés és egyébb czikkek); a M. Államba és a Katholikus Hetilapba vallási és politikai mozzanatokra vonatkozó levelezést küldött Görgőről. — Munkája: *Falusi beszélgetések*. Ház-, család-, gazdászat és hitéletből, a falusi nép oktatására. Rozsnyó, 1863.

Figyelő XIX. 1885. 361. l. — *Petrik* Könyvészete. — *Ambrus József*, Paphonvédek Albuma. Nagy-Kikinda, 1892. 127. l. — *Schematismus* Cleri Rosnaviensis 1892. 81. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 967. l.

Schnirer *K.*, cs. kir. vonalzóintézettulajdonos Pesten. — Munkája: *Egyszerű könyvvitel*, könnyen felfogható könyvvitel útmutatással kisérve, mi által mindenkinek lehetővé válik könyveit könyvviteli előismeretek nélkül rendesen vezetni. Pest, 1854.

Petrik Bibliogr.

Schnitzer *Ármin*, bölcseleti doktor, főrabbi és iskolaigazgató, szül. 1836. decz. 8. Hunfalván (Szepesm.); Nikolsburgban (Morvaország) végezte a gymnasiumot és egyszersmind hallgatta az ottani országos főrabbi theologiai előadásait. 1861. decz. 31. választatott meg a komáromi izraelita hitközség rabbijának, mely minőségben most is működik. 1866. alkalma volt az ottani várparancsnokkal való jó viszonya folytán több magyar vádlottat a haditörvényszéknél fölmenteni. 1867. sikerült neki a vármegyénél az eskü more judaico megszüntetni. 1892. jún. elején negyven évi működés után ő felsége a koronás aranykereszttel tüntette ki; az izraelita hitközség által jún. 29. rendezett jubileum-ünnepélyén a város és vidék vezérférfiai, a többi felekezetek lelkészei, vidéki paptársai és a város polgárai felekezeti különbség nélkül vettek részt. Ez alkalomból Jókai is megtisztelte levelével. Mint Komárom városa iskolaszékének, a városi törvényhatósági és a közigazgatási bizottságnak tagja, jelentékeny befolyást gyakorol a közügyek elintézésére és a felekezetek egyetértésére. Erős hazafias érzése, kiváló szónoki tehetsége (Komáromban tanult magyarul és ezen nyelven tartja egyházi és alkalmi szónoklatait) által nagy népszerűségnek örvend. Az országos rabbi-egyesületnek elnöke és a

XII. községkerületnek is alelnöke. — A zsidóság társadalmi, szervezeti és vallási kérdéseit tárgyaló czikkeket írt a hirlapokba. Czikkei a Komáromi Lapokban (1881. jan. Az antisemita mozgalomhoz); a Nemzetben (1884. jan. 21. A zsidó hitközségek ügye); a Magyar Hirlapban (1892. jan. 17. A zsidók egyenjogúsága); az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat Évkönyvében (1906. Az álom a zsidó irodalomban) sat. A budapesti Egyenlőségnek is munkatársa. — Munkái: 1. *Ein Wort* zur Geburtsfeier Seiner Majestät des Kaisers. Gesprochen im israel. Tempel zu Komorn. Komorn, 1862. — 2. *Beszéd* a csallóközi 59. számú honvédzászlóalj lobogójának szentelése alkalmából. U. ott, 1871. — 3. *Beszéd* ő cs. és kir. Felségöknek I. Ferencz József és Erzsébet egybekelése 25-dik évfordulójának örömünnepére 1879. ápr. 24. a rév-komáromi izr. templomban. U. ott, 1879. — 4. *Beszéd* ő felsége 50. születésnapján. U. ott, 1880. — 5. *Beszéd* Jókai Mór szülőházán elhelyezett emléktábla ünnepélye alkalmával. U. ott, 1881. — 6. *Zwei Predigten* vor und nach dem Tisza-Eszlarer Prozess gehalten. Bpest, 1883. (Magyarul is.) — 7. *Beszéd* Montefiore Mózes 100. születésnapja alkalmával. Komárom, 1884. — 8. *Gyászbeszéd* Rudolf koronaherczeg elhunyta alkalmával. U. ott, 1889. — 9. *Beszéd* ő felsége megkoronáztatásának 25. évfordulója alkalmával. U. ott, 1892. — 10. *Zsidó kulturképek.* (Életemből). U. ott, 1904. — 11. *Beszéd* a haza ezeréves fennállása ünnepélyén. U. ott, 1896. — 12. *Ünnepi beszéd*, II. Rákóczi Ferencz és bujdosó társai hamvainak hazahozatala alkalmából 1906. okt. 28. U. ott.

Magyarország, 1902. jún. 25. — Önéletrajzi adatok és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schnitzer *Ignácz*, színműíró és fordító, szül. 1839. decz. 10. Budapesten, ugyanitt végezte tanulmányait is. Azután a hirlapírói pályára lépett; annak idején szerkesztője volt a bécsi Debattenak és munkatársa a Pester Lloydnak; 1869-ben alapította a Neues Pester Journalt, melynek főszerkesztője volt 1880-ig; ezen évben költözött Bécsbe, honnét még öt évig heti tárczaírója maradt a lapnak. Meghalt 1892. Bécsben. — Számos opera és operette szövegkönyvét írta. — Munkái: 1. *Held János.* Ein ungarisches Märchen von Petőfi. In deutscher Dichtung. Leipzig, Budapest, 1878. Barabás rajzaival és Jókai előszavával. (Ism. Ellenőr 1877. 545. sz.). — 2. *A czigánybáró*, operette, Jókai novellája nyomán. Dallamainak szövegét ford. Gerő K. és Radó Antal. U. ott. (1886. Zenéje Strausz Jánostól. — Németre fordította Szigligetitől a Trónkeresőt, Jókaitól Hős Pálffyt és az Arany embert, Csikynek több színművét, Rákosi Jenő Magdolnáját, Csepregi Vörös bugyellárisát sat. Az ő terve nyomán készült a Velencze Bécsben cz. mulatóhely és több más életrevaló látványosság; az ő kezdeményezésére létesült I. Ferencz József és kora cz. kolosszális körkép a 90-es években Bécsben.

Kisslingstein Könyvészete. — *Eisenberg, Ludwig*, Das geistige Wien. Wien, 1893. I. 496. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 967., II. Pótkötet 1904. 574. l.

Schnitzler *Jakab*, bölcseleti doktor, ág. ev. lelkész, szül. 1636. jan. 1. Nagyszebenben, hol atyja Sch. Jakab diakonus volt; miután a gymnasiumot szülővárosában elvégezte, 1655. a wittenbergi egyetemre iratkozott be, hol 1658. okt. 14. szépművészeti és bölcseleti doktori oklevelet nyert; ugyanott több felolvasást tartott, melyeknek jövedelméből fenntartását pótolta; 1661-ben a bölcseleti kar tagja is volt. Ekkor Melzer András polgármester meghívta a nagyszebeni iskola igazgatójának, mely meghívást elfogadva, 1662. okt. 1. hazájába költözött és kedvelt tárgyát, a mathematikát tanította, 1668. decz. 18. szülővárosa lelkészének választották, hol 1684. június 16. meghalt. —

Munkái: 1. *Collegii Publici* Secundi Disputat. XII. & penultimam De Rerum publicarum mutatione. Praeside Michaele Wendelero ... publice proponit. Wittebergae, 1658. — 2. *Disputatio* Physica De Terra; Quam Praeside ... Mich. Wendelero ... Respondens ... U. ott, 1658. — 3. *Collegii Publici* Tertii atq. ultimi Disputationem IV. De Potestate Domestica, Praeside M. Wendelero ... publice proponit. U. ott, 1658. — 4. *Disputatio* Astronomica De Stellis Fixis quam ... Publicae Eruditorum Ventilationi Subjicit Praeses ... U. ott, 1659. — 5. *Disputatio* Astronomica De Stellis Erraticis seu Planetis ... Praeses ... U. ott, 1659. — 6. *Dissertatio* Politico-Mathematica ex Architectura Militari seu fortificatione De Praemunitionibus Fortalitiorum ... U. ott, 1659. — 7. *Disputatio* Astronomica De Stellis Erraticis Extraordinariis seu Cometis... U. o., 1659. — 8. *Disputatio* Astronomica De Stellis Fixis Novis ... U. ott, 1659. — 9. *Dissertatio* Geographica De Zonis ... U. ott, 1659. — 10. *Discussio* Physico-Astronomica Controversiae inter Ptolomaicos, Tychonicos & Copernicaeos agitatae, An stellae in coelo subsistant immotae & Terra jugi circum volvatur motu, eoque triplici, Diurno, Annuo & Inclinationis seu Reflexionis? U. ott, 1660. — 11. *Dissertatio* Chorographica De Franconia ... U. ott, 1660. — 12. *Disputatio* Mathematica Ex Architectura Civili De Quinque Columnis Architectonicis, Toscana, Dorica, Jonica, Corinthia & Composita ... U. ott, 1660. — 13. *Tractatio* Astronomica de Globo Coelesti ... U. ott, 1661. — 14. *Dissertatio* Geographica De Climatibus ... U. ott, 1661. — 15. *Tractatio* Geographica De Globo Terrestri ... U. ott, 1662. — 16. *Disputatio* Mathematica ex Architectura Militari De Praxi Bellica Offensiva & Defensiva, ... U. ott, 1662. — 17. *Disputatio* Theologica De Angelis ... Qvam ... Praeside M. Jacobo Schnitzlero ... publicae Eruditorum censurae exponit Respondens Michael Gundesch... Cibinii, 1663. — 18. *Disputatio* Historico-Chronologico-Theologica. Illustres quasdam Theses exhibens, Quam... Praeside ... exponit Respondens Lucas Hermannus ... U. ott, 1663. — 19. *Disputatio* Theologica De Creatione Universi, Quam... Praeside ... exponit Respondens Johannes Jeremiae ... U. ott, 1663. — 20. *Decas* Quaestionum Philosophicarum Illustrium, Exercitii gratia Eruditorum censurae exposita .... Praeside .... Respondente Valentino Frank. U. ott, 1663. — 21. *Disputatio* Theologica Polemica, demonstrans veritatem hujus Propositionis: Purgatorium Pontificium est figmentum, Objectionumq. contrariarum resolutionem succinctam depromens; Quam ... Praeside ... exponit Respondens Andreas Henning ... U. ott, 1664. — 22. *Disputatio* Philosophico-Politica De Principe, Judice & Senatoribus ... Praeside ... exponit Respondens ... Paulus Femgerus ... U. ott, 1665. — 23. *Dissertatio* Theologica Brevem exhibens Analysin Quaestionis: An & quo jure utraque protestas, Ecclesiastica & Saecularis, competat Pontifici Romano? ... Praeside ... subjicit Georgius Schnell... U. ott, 1665. — 24. *Disputatio* Theologica De Sponsa Christi Sive De Ecclesia ... Praeside ... subjicit Paulus Fabricius ... U. ott, 1667. — 25. *Disputatio* Theologica de Vno Deo In Essentia Jehova & Trino In Personis Elohim; ... Praeside ... exponit Georgius Kraus ... U. ott, 1667. — 26. *Disputatio* Historico-Theologica exhibens Fasciculum Quaestionum Selectarum De Nativitate Christi ... Praeside ... proponit Samuel Baunnerus ... U. ott, 1667. — 27. *Orgel-Predigt* Oder Christliche Einsegnungs-Predigt Als das Neue grosse Orgel-Werck, Gott und der Gemeine Gottes übergeben und consecrieret ward in der Grossen

Pfarrkirchen in der Haupt Herrmannstadt Im Jahr Christi 1678. den 8 Septembris ... (Szeben). — 28. *Examen Publicum*, quod ... 1678. April. In Communem totius Juventutis Scholasticae Cibiniensis aedificationem & exercitationem ... sistit & dicat Praeses ... U. ott, 1678. — 29. *Comet-Stern Predigt*, Von dem Vngewöhnlichen und grossen Himmels-Zeichen Oder Neuen Comet- und Wunder-Stern Welcher im nechst verflossenen 1680. Jahr, gegen desselben Ende im Nov. u. Dec. erschienen, und mit seinen Straalen erschrecklich geleuchtet... U. ott, 1681. — 30. *Bericht* aus Gottes Wort und der Natur von den Erdbebungen Ursprung und Bedeutung, nach vorhergegangenen grossen Erdbeben, so vor wenigen Tagen allhier geschehen in diesem 1681. Jahr, den 19. Aug. früh Morgens vor Tag um Eins und ein Viertheil darnach ... U. ott, 1681. — Üdvözlő verseket írt: Bayer, Johannes, Disputatio Metaphysica ... Wittebergae, 1659., Rosner, Mathias, Dissertatio Geographica ... U. ott, 1660. és Schnitzler, Jacobus, Dissertatio Geographica ... U. ott, 1661. cz. munkákba (az utóbbiban Berger Joh. Guil. felelő tiszteletére).

Benkő, Transsilvania II. 528. l. — *Budapesti Szemle* IV. 1858. 229. l. — *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexicon III. 216., IV. 386. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár II., III. 1. rész.

Schnitzler *János*, orvosdoktor, egyetemi tanár, szül. 1835. április 10. Nagy-Kanizsán; orvosi tanulmányait Pesten és Bécsben végezte, hol 1860-ban orvosdoktorrá avatták; 1863—64. Oppolzer asszistense volt; 1865. a bécsi egyetemen magántanár, 1878. szept. 12. czímzetes, 1880. rendes tanára lett a gégegyógyászatnak és 1882-ben cs. k. kormánytanácsossá neveztetett ki. 1860. alapította (Markbreiter Fülöppel együtt) a Wiener Medicinische Presset, melyet 1886-ig szerkesztett. 1887. az Internationale klinische Rundschau s 1890. a Klinische Zeit- und Streitfragen cz. lapokat indította meg. Különösen a lélekzőszervek betegségeinek tanulmányozásával foglalkozott, s kiváló érdemeket szerzett a gége- és tüdőbetegségek kezelésének tanulmánya által. Több érdemrend tulajdonosa és tudós társaságok tagja volt. Meghalt 1893. máj. 2-án Bécsben. — Czikkeit Eisenberg felsorolja. — Nevezetesebb munkái: 1. *Die pneumatische* Behandlung der Lungen- und Herzkrankheiten. Wien, 1875. (2. kiadás. U. ott, 1877.) — 2. *Ueber Laryngoskopie* und Rhinoskopie und ihre Anwendung in der ärztlichen Praxis. U. ott, 1879. — 3. *Ueber Lungensyphilis* und ihr Verhältniss zur Lungenschwindsucht. U. ott, 1880.

Hajnal-Album 1873. 203. l. köny. arczk. — *Budapester Hygien. Zeitung* 1892. 22. sz. arczk., 1893. 10, sz. arczk. — *Eisenberg, Ludwig*, Das geistige Wien. Wien, 1893. II. 424. l. — *H. Genius* 1893. 19. sz. arczk. — *Budapesti Hírlap* 1893. 121. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 963. l. — *The Jewish Encyclopedia*. New-York, 1905. XI. 106. l.

Schnobl *Xaver Ferencz*, róm. kath, segédlelkész Ujvidéken (Bács-Bodrogm.). — Munkája: *A Mária-leány* kézikönyve. Ujvidék, 1905.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schnöller *Lajos*, a magyar zeneiskola igazgatója, szül. 1862-ben Pesten, hol iskolai tanulmányait végezte. 1882 óta a fővárosban sokoldalú tevékenységet fejt ki a zene terén mint tanár, író és igazgató. Nikolics Sándor és Káldy Gyula a 80-as évek végén megalapítván a magyar zene-iskolát, annak szervezésében vett részt s midőn Káldy Gyula a m. kir. operaház igazgatójává neveztetett ki, annak utódja lett. Az ezredéves kiállításon bemutatta az általa feltalált új szerkezetű vonós-zongorát, melylyel egy régi hangszertörténeti problémát is megoldott. — Írt több zenei tanulmányt és zenetörténeti értekezést. — Munkája: *A zene* jelentősége a nemzeti kultura terén.

Bpest, ... (Melyben a nemzeti zene hivatását tárgyalja az általános zenekulturával szemben.)

Pallas Nagy Lexikona XVIII. 552. l. (Idősb Ábrányi Kornél.)

Schobel *Bálint*, erdélyi szász, kinek születéshelye és élete ismeretlen. — Munkája: *Spicilegium* Animadversionum Logicometaphysicarum in nonnulla ex praecipuis recentiorum argumentis, quibus trito illi, quod sufficientem rebus, et cur sint rationem adsignat principio summam conciliatum eunt Universalitatem. Erlangae, 1745.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 224. l.

Schobel *Sámuel György*, ág. ev. lelkész, kőhalmi származású, Schobel György garádi (Nagy-Küküllőm.) ev. lelkésznek (meghalt 1775) fia; tanult Nagyszebenben és Erlangenben; 1775-ben iskolaigazgató lett Kőhalomban és 1776. lelkész, 1777-ben ugyanaz Homoródon, 1779. Zsiberken (Nagy-Küküllőm.); 1811-től 1813-ig a kosdi káptalan tisztviselője volt. Meghalt 1824. máj. 30. — Munkája: *Dissertatio* inauguralis de Ingenio Oratorio, quam... Febr. a. 1770. publicae eruditorum disquisitioni subjicit Aug. Friedr. Pfeiffer, Respondente . . . Erlangae.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexicon III. 323. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schobelius *Dániel*, kőhalmi származású. — Üdvözlő- és gyászverseket írt a következő munkákba: Summos in Philosophia Honores . . . Wittenberg, 1681., Supremum Honoris Monumentum . . . U. ott, 1681. Supremam in Philosophiam Lauream . . . U. ott, 1682., Syncharmata . . . U. ott, 1683.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 2. rész.

Schóber *Albert* (galgóczi), államvasuti igazgató, miniszteri tanácsos, szül. 1841. febr. 6. magyar (nyitravármegyei) családból. Bécsben végezte a műegyetemet. 1862. a déli vasut szolgálatába lépett; 1868. az akkor szervezett m. kir. vasútépítészeti igazgatósághoz ment át mint mérnök, onnét pedig 1873. a magy. kir. államvasutak igazgatóságához s négy évig mint vezértitkár működött. Ez időben írta a M. Mérnökegylet Közlönyében megjelent értekezéseit a lupkovi alagút építéséről és a fogaskerekű vasúti rendszer alkalmazásáról a nagy forgalomban. 1877. rábízták a m. államvasutak kereskedelmi osztályának vezetését. Ezen minőségében a magyar államvasutaknál az utolsó évtizedek alatt keresztül vitt nagyszabású átalakításoknál vezető szerepet vitt. 1889. a zónatarifa keresztülvitelében Barossnak legkiválóbb munkatársa volt. 1890. az ismeretes osztrák-magyar tarifaharczban a Neue Freie Presse ellen polemizálva, feltűnést keltő czikksorozatot írt a Pester Lloydba a magyar álláspont védelmére. Azóta is a külföldi szakirodalomban állandóan képviselte a magyar vasuti ügyeket. Számos oly kartell és egyezmény, mely az államvasutak díjszabási hatalmi állásának alapját vetette meg, az ő vezetése alatt jött létre. 1881. kir. tanácsosi czímet nyert. 1886. magyar államvasuti igazgatóvá és 1890. miniszteri tanácsossá neveztetett ki. 1892. magyar nemességet nyert galgóczi előnévvel. 1896. a Lipót-rend lovagkeresztjét kapta. 1898. kinevezték a m. államvasutak alelnök-helyettesévé. — Czikkei a M. Mérnök- és Építész-egylet Közlönyében (1874. A fogaskerékrendszer alkalmazásáról a munkács-stryi vasutnál, egy táblarajzzal, A lupkovi alagut, 8 tábla rajzzal és könyvismertetések 1869–70., 1871—73.); a M. Pénzügyben (I. 1881. Az országos gyáripari értekezlet nyilatkozatai a vasuti és hajózási díjszabások tárgyában). — Munkája: *A magyar kir. államvasutak* árúforgalmának fejlődése 1893 óta. Felolvastatott a m. közgazdasági társaság 1902. febr. 1. tartott ülésében. Bpest.

Pallas Nagy Lexikona XIV. 968. l. (Neményi) és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schober *János*, pozsonyi apát-kanonok szül. 1740. decz. 4. Pozsonyban; 1856. nov. 4. Trencsénben lépett a Jézustársaság rendjébe s Nagyszombatban bölcseleti és theologiai tanulmányait bevégezte, a harmadik próbaévet Judenburgban töltötte. Ezután Nagyszombatban a nemes ifjak nevelőintézetében a német és franczia nyelvet tanította. A rend feloszlatása (1773) után Batthyányi hg. primás saját palotájában alkalmazta a nemes ifjak mellett, majd a nemzeti iskolák felügyelője, csakhamar pozsonyi kanonok, a város plébánosa, káptalani prépost, apát és novii választott püspök lett. Miután több bizottságokban és kiküldetésekben részt vett, a franczíák ostroma alatt a beteg katonákat a kórházban látogatta. Meghalt 1809. jún. 7. Pozsonyban. — Munkája: *Anrede* an die löbl. bürgerl. Scharfschützen-Gesellschaft in der königl. freyen Krönungsstadt Pressburg, da ihre neue Fahne vor der Sommer-Residenz Sr. hochfürstl. Eminenz, Kardinal und Primas . . . Joseph von Batthyan . . . den 18. May 1792. feyerlich geweyhet wurde. Pressburg. (2. durch Herrn Hauptmann Johann Peter Herbst veranstaltate Auflage. U. ott, 1804.) — Kéziratban: Analecta Comitiorum Regionum anni 1790., quibus interfuit; e quibus integra eorum historia confici posset).

De Backer-Sommervogel, Bibliothèque-Bibliogr. VII. 1369. h. (Sober.) — *Stoeger*, Scriptores 330. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schober *József*, kántor-tanító a gödrei (Baranyam.) plébánia-iskolában. — Munkái: 1. *Zwölf Lieder* zu Ehren der seligsten Jungfrau Maria für eine Singstimme mit Orgelbegleitung. Bpest, (1896). — 2. *Trauerlieder* bei Leichenbegängnissen und Requiem. Handbuch für Landschullehrer und Sänger. Verfasst und mit Melodien versehen. U. ott. (1896. Havi Füzetek XII. Szerk. és kiadja Dvorzsák János).

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schober *Károly* (dormándi), nyug. cs. és kir. tábornok hadbiró, a III. oszt. Lipót- és a III. oszt. vaskorona-rend lovagja és a legfelsőbb elismerési érem tulajdonosa. Meghalt 1903. szept. 20. Budapesten 72. évében. — Munkája: *Utasítás* a becsületeljárás foganatosítására a m. kir. honvédség számára. Hivatalos kiadás. Bpest, 1878.

Petrik Könyvészete és gyászjelentés.

Schoch *Lajos*, hirlapíró, meghalt 1885. deczember 25. Budapesten az angyalföldi téqolydában 62. évében. — Munkái: 1. *Zur Frage* der Pester städtischen Gebühren. Pest, 1871. — 2. *Zur Reform* des österreichisch-ungarischen Zoll-Tarifes. U. ott, 1871. (Az Ung. Lloydba és Ung. Actionnärbe írt czikkeinek átdolgozása.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól és gyászjelentés.

Schochterus *József*, ág. ev. lelkész, Sch. Simon városi tanácsos fia, szül. 1800. márcz. 3. Nagyszebenben, tanult a bécsi cs. kir. protestans theol. intézetben 1821. márcz. 31-től; tanulása után a nagyszebeni gymnasium tanára lett, majd predikátor a városi templomban; 1835. október 8. Kis-Disznódon és 1851. febr. Kis-Csűrön (Nagyszebenmegye), hol 1856. február 14. meghalt. — Munkája: *Conchyliorum* Musei Gymn. Cibin. Augs. Conf. Indicem systématicum scripsit. 1833. Cibinii.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 224. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schódelné *Klein Róza*, szinésznő, szül. Kolozsvárt, hol Kleinné nevű bábaasszony nevelte fel, ki nevét is reá ruházta. Schódel János, ki akkor Kolozsvárt zenetanító volt, már 5 éves korától kezdve tanította a rendkívül csengő hangú gyermeket s 15 éves korában nőül vette és Olaszországba vitte, hol teljesen kiképezte nemcsak az ének művészetében, hanem a játékban is. Tíz évi külföldi távollét után 1836. szept. 26. Kolozsvárt

a nemzeti színházban concertet adott jótékony czélra. 1837-ben, midőn a pesti nemzeti színház megnyílt, már elismert hírű művésznő volt és jelentékeny sikert aratott, kivált drámai, tragikai szerepekben és operákban. Jobb szerepei voltak: Borgia Lucrecia, Lady Macbeth, Szilágyi Erzsébet, Norma, Linda sat. 1848 nyarán Normában lépett fel utoljára a nemzeti színházban; ezután a magánéletbe vonult vissza. Meghalt 1854. Nyáregyházán (Pestmegye). — Búcsúnyilatkozata (Honművész 1841. 14. szám, Közlemények 1841. I. 29. sz.); Bolena Anna, opera 2 felv. Donizettitől, olaszból ford. 1840.

Hazai s Külf. Tudósitások 1836. II. 27. sz. — *Honművész* 1836. 45., 46. sz., 1841. 17—21. szám. — *Regélő* 1838. 45. sz. arczk. — *Divatcsarnok* 1855. 36. sz. (Síremléke.) — *Vasárnapi Ujság* 1859. 23. sz. képpel. (Sch. mint Szilágyi Erzsébet), 1868. 13. sz. (Szobra), 1887. — *Történeti Lapok* II. 1875. (Sch. hangversenye Kolozsvárt 1836.) — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 963. l.

Schoder *Lipót*, Jézus-társasági áldozópap és tanár, szül. 1676. nov. 5. Abstettenben (Ausztria), 1696. okt. 24. lépett a rendbe; tanított Gráczban poesist és rhetorikát; több rendháznak főnöke volt. Meghalt 1746. jún. 4. Győrött. — Munkái: 1. *Duo Philosophiae Columina* Boetius et Xaverius, ille fortunae, hic mundi victor. Graecii, 1718. — 2. *Laudis vectigal* Eugenio bello et pace magno. U. ott, 1714.

Stoeger, Scriptores 319. lap. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothéque-Bibliograph. VII. 840. l.

Schoedelius *Márton*. L. *Schődel*.

Schoenvisner *István*. L. *Schönwisner*.

Schoepf *Ágost*. L. *Mérei*.

Schoger *János*, tanító, szelindeki (Nagyszebenm.) származású, Nagyszebenben és 1836—38. Berlinben tanult; tanító volt Szent-Erzsébeten, majd a nagyszebeni ipariskolában. Meghalt 1846. máj. 20-án Szelindeken 34. évében. — Munkája: *Hundert Singlieder* für die Landjugend. Hermannstadt, 1844.

Trausch, Schriftsteller Lexikon III. 226. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schok *János*. — Munkája: *Pietatis* gratique animi monumentum, quod Stephano Sabel, cum diem nomini suo sacram die XXVI. Decembris salvus recoleret, modulante J. S. typis excudi curantibus: Joanne Karner etc. dicarunt anno qVo reVehIt fLagrans, Stephano TItan sVa festa atqVe refert PInDI CanDIDa Vota Cohors. Posonii (1779).

Petrik Bibliogr.

Scholastici *János*, ág. evang. lelkész, turóczi származású; tanult Zsolnán és Sopronban, honnét 1666 nyarán a jenai egyetemre ment; hazájába visszatérve, conrector volt 17 évig Mossóczon; 1705. deczember 17. lelkésznek avattatott és Konszkeba (Turóczm.) rendeltetett papnak; azonban már az 1706. rajeczi zsinaton a superintendens ellen az egyházi szószéken mondott gyalázó beszédeért megfosztatott állásától. — Üdvözlő verset írt: Vade Prosperum... Jenae, 1679. czímű munkába.

Klein, Nachrichten II. 307. lap. — *Racz*, *Ludovicus*, Jena Hungarica. Gyulae, 1858. 24. l. — *Ábel-Hekes*, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen. Bpest, 1890. 25. l.

Scholder *Hugó*. L. *Solder*.

Scholtz *Ágoston*, egyetemi tanár, szül. 1844. júl. 27. Kotterbachban (Szepesm.); főgymnasiumi tanulmányait Iglón, Rozsnyón és Lőcsén, az egyetemieket Bécsben és Berlinben végezte; ezeknek befejezése után 1865. az iglói, 1871. pedig a pesti ágost. hitvallású főgymnasiumban a mathematika tanárává és 1877-ben igazgatóvá lett. 1879-ben egyetemi magántanárnak habilitálták és 1884-ben a budapesti egyetemen a felsőbb menynyiségtan rendes tanárává nevezték ki. — Czikkei a Műegyetemi Lapokban (1877. A kúpszeleten fekvő hat pont és a hexagramma mysticum, Egy tétel a determi-

nansokról, A kúpszeleten fekvő hat pont és a Chasles-féle tétel, 1878. Néhány covarians jelleggel biró determinans alakról, Néhány tétel a hexagrammum mysticum teljes idomáról); a Grunert, Archiv für Mathematikban (Sechs Punkte auf einem Kegelschnitt); a Nouvelle Annalesben (1881. Résolution de l'equation du troisième degré); az iglói ág. ev. főgymnasium Értesítőjében (1886. A fénytalálkozásra vonatkozó észrevétel).

Doleschall, E. A., Das erste Jahrhundert aus dem Leben einer hauptstädtischen Gemeinde. Bpest, 1887. 130., 174. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 969. l.

Scholtz *Albert*, ág. ev. főgymnasiumi tanár, szül. 1846. jún. 5. Szepes-Iglón; 1873-ban tett tanári vizsgát a magyar nyelvből, történelemből és földrajzból és a budapesti ág. ev. főgymnasium tanára lett; az utóbbi években nyugalomba vonult. — Czikkei a Földrajzi Közleményekben (1881. Kirándulás a Szan melléki Alpokba, 1886. Az európai nagy vízválasztó vonal magyarországi része); az Egyetemes Philologiai Közlönyben (V. 1881. Válasz dr. Marczali Henrik úrnak); a budapesti ág. ev. főgymnasium Értesítőjében (1884. A tornai pató és környéke). — Munkái: 1. *Az osztrák-magyar monarchia földrajza* a gymn. IV. és egyéb középtanodák, valamint leánynevelő-intézetek megfelelő osztálya számára, 23 térképpel a szövegben. Bpest, 1879. (2. jav. kiadás. U. ott, 1882. 33 térképpel, mint a Földrajz gymnasiumok számára IV. része.) — 2. *Földrajz* a gymnasiumok használatára. U. ott, 1880—82. Négy rész. (I. Magyarország s a Földközi tengert környező országok. 1880. 2. jav. kiadás 1882., 3. k. 1885. 27 térképpel a szövegben, II. Európa és Ázsia 26 térképpel, 1881. 2. kiad. 1883., III. Afrika, Amerika és Ausztrália. Physikai és mathematikai földrajz 17 térk. és számos ábrával a szövegben, 1881., 2. jav. k. 1882., 3. jav. kiad. 1884., IV. Az osztrák-magyar monarchia 33 térk. 2. jav. kiad. 1882.) — 3. *Politikai földrajz.* A gymnasiumok VII. osztálya számára és magán használatra. U. ott, 1883. (2. jav. kiad. U. ott, 1885. 4. jav. kiadás. Átdolgozta Létmányi Nándor. U. ott, 1901.) — 4. *A mathematikai és physikai földrajz* elemei, a gymnasiumok III. osztálya számára. U. ott, 1887. (Ráth Arnolddal együtt.) — 5. *Földrajz* a gymnasiumok és reáliskolák használatára. Teljesen átdolgozta Schürger Ferencz. U. ott, 1900. Két rész. — 6. *Földrajz* a felsőbb leányiskolák használatára. Az új tanterv alapján teljesen átdolgozta Schürger Ferencz. U. ott, 1902. Két kötet. (I. Magyarország földrajza. Az I. osztály számára 88 képpel és 15 színes térképpel, II. A föld öt része. A II. és III. osztály számára. 178 képpel és 28 színes térképpel.)

Kiszlingstein Könyvészete. — *Vajda Emil* Névkönyve 62. lap. — *M. Könyvészet* 1902. — *Petrik*; M. Könyvészet 1886—1900. 746. l.

Scholz *Ede*, kir. kath. főgymnasiumi tanár Nagyszebenben, hová 1854. aug. 26-án neveztetett ki; szül. 1820. Teschenben, Sziléziában; 1853-ban Bécsben nyert tanári képesítést; a történelmet és földrajzot tanította; a nagyszebeni zeneegylet tagja volt. 1869-ben az innsbrucki tanítóképző-intézet igazgatója lett. — Czikke a nagyszebeni főgymnasium Programmjában (1858. Entstehung und Bedeutung der normännischen Seefahrten im Mittelalter.)

Bartl-Felsmann, Magyarországi középtanodák Névkönyve. Pest, 1869. 99. l. — *Jahresbericht* über das kath. Staatsgymnasium zu Hermannstadt 1856. 12., 1870. 20. l.

Scholz *Ede*, főreáliskolai tanár, szül. 1860. jún. 6. Nagyszebenben, hol gymnasiumi tanulmányait bevégezve, az innsbrucki és bécsi egyetemeken természettudományokat hallgatott. 1884-ben tanári vizsgát tett és helyettes-tanár lett a stockeraui realgymnasiumban; Bécsben állami főgymnasiumi, majd főreáliskolai

tanár, hol természetrajzot, természettant és mennyiségtant tanít. — Czikkeit Eisenberg felsorolja.

Eisenberg, Ludwig, Das geistige Wien. II. 438. l.

Scholcz *Frigyes*, ág. ev. lyceumi tanár, Scholcz János és Schmidt Katalin fia, szül. 1831. július 16. Ruszkinóczon (Szepesm.); a gymnasiumot Késmárkon, a bölcseleti és theologiai tanfolyamot Eperjesen végezte. Miután lelkészi tanárjelölti vizsgát tett, két évig nevelő volt Hedry Ernő septemvir házánál. Ezen idő alatt különösen a magyar és német költészet remekeit tanulmányozta. 1857-ben Jenába ment, hol világtörténelmet, bölcselettörténetet és exegesist hallgatott. 1858-ban hazájába visszatérve, tanári oklevelet nyert a magyar és német nyelvből és történelemből és a késmárki lyceum meghívását elfogadta, a hol 45 évig tanárkodott. Tizenkét évig mint igazgató állott az intézet élén. 1903-ban nyugalomba vonult. — Czikkei az Arany János Koszorújában (A szepesiek két hunmondája); a késmárki evang. lyceum Értesítőjében (1872. Emlékbeszéd Rajner György felett, 1876. A szepesi szászok bevándorlásáról, 1877. Londoni Mayer János György életrajza, 1879. A Tökölyek a mondában, 1891. Jony Tivadar és Rajner János György, a késmárki ág. ev. lyceum jóltevőinek emlékezete); a Hazánkban (1888. A protestáns pátens); az Egyet. Philologiai Közlönyben (1904. A késmárki Kazinczy-emléktábla). — Munkái: 1. *Studienfahrt* zweier Schulvereinler aus Spree-Athen. Késmárk, 1882. (Tréfás költői elbeszélés.) — 2. *A Tátra alatt.* Regényes történelmi képek három szakaszban. Késmárk, 1903. — Szerkesztette a Karpaten-Postot 1882-től 1897-ig, ezentúl munkatársa volt.

Vajda Emil Tanári Névkönyve 117. és önéletrajzi adatok.

Schols *Gusztáv*, ág. ev. püspök, szül. 1842. aug. 1. Eperjesen; középiskoláit és a theologiát szülővárosában végezte, a hol többek közt Vandrák bölcseleti előadásait is hallgatta. 1865. október 20. a jenai egyetemre iratkozott be. 1866-ban Székács József püspök lelkészszé szentelte; ekkor Sztehlo András budai lelkész meghívta segédlelkésznek. 1868—73-ig a gölniczbányai (Szepesm.) evang. egyházban működött, 1873-tól pedig a budai evang. egyház lelkésze, 1894-től bányakerületi egyházi főjegyző volt. 1906. a bányai ág. hitv. evang. egyházkerület püspökének választotta. — Több szent beszéde és alkalmi szónoklata megjelent a Papp Károly által kiadott Kalászok az élet kenyeréhez cz. theologiai folyóiratban. — Szerkesztette a Protestáns Népkönyvtárt 1887-től több évig Farkas Józseffel együtt. (Ebben czikke; Gyermekről szülőknek.)

Ábel-Hekes, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen. 124. l. — *Pesti Hirlap* 1903. 241. szám. — *Vasárnapi Ujság* 1906. 35. sz. arczk.

Scholz *Gusztáv*, gyógyszerész. — Czikke a Gyógyszerészi Hetilapban (1862. Az iblany és néhány vegyületének új előállítási módja). — Munkája: *A m. orvosok és természetvizsgálók nagygyűlésén kiállított* legújabb gyógyszerek. Pest, 1863.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Scholcz *Gyula*, erdész. — Czikke az Erdészeti Lapokban (1874. Kiállítási közlemény. Németország). — Munkája: *Az erdőbecsléstan* kézikönyve. Selmeczbánya, 1893. (Fekete Lajossal együtt. 2. átdolg. kiadás). — Nevét Scholtznak is írta.

Petrik M. Könyvészet 1886—1900. 767. l.

Scholtz *János*, ág. ev. lelkész, szül. 1760. máj. 5. Lőcsén; a gymnasiumot Gömör-Panyiton, Lőcsén és Pozsonyban végezte; azután nevelő volt a Jony, Boronkay, Liedemann és Kochmeister családoknál. 1783-tól 1785-ig a jenai egyetemen tanult. Hazájába visszatérve Mátéfalván (Szepesm.) 1786. május 14. lelkésznek választották, hol 40 évi szolgálat után szélütést szenvedett és 1827.

júl. 13. meghalt. — Munkái: 1. *Gesänge* welche von der evangelischen Gemeine in der könjgl. Kron- und XVI. Stadt Mattheocz, bey der Einweihung ihres neuerrichteten Bethauses abgesungen wurden... im Jahr 1787. den 4. Nov. Leutschau. — 2. *Predigten* zum Beschluss des Gottesdienstes im alten u. bei Eröffnung desselben im neuen Bethause vor der Evangelischen Gemeine in der XVI. Stadt Mattsdorf gehalten von ihrem Prediger... im Jahr 1787. U. ott, 1788. — Kézirati munkái: Kirchliche Nachrichten von den ev. Zipser Gemeinden, besonders in den XIII. Städten, aus echten Urkunden gesammelt... 1810., 1812., 1814, 1819, öt 4rét kötet; Biographische Nachrichten von den ev. Predigern in der ehemaligen Fraternität der XXIV Pfarrherrn in der Zips, zusammengetragen . . ., két kötet (Ezen két munkát a XIII városi senioratus 1828-ban megvette a szerző özvegyétől Roxer Zsuzsannától 200 váltó forintért és levéltárában helyezte el.); Geschichte des Zehendsprocesses der Gemeinden Matheocz, Michelsdorf und Grosschlagendorf (a mateóczi evang. község tulajdona).

Zeitschrift von und für Ungern III. 1803. 336., IV. 1804. 253. l. — *Balogh Ferencz*, A magyar protestáns egyháztörténet irodalma. Debreczen, 1879. 54. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Weber S.*, Ehrenhalle verdienstvoller Zipser des XIX. Jahrhunderts Igló, 1901. 160. l.

Scholtz *Jeremiás*, bölcseleti és orvosdoktor, Sopron város tiszti orvosa. — Munkája: *Descriptio* thermarum Wolffsensium, ad Sempronium, quae ignis beneficio calefiunt. Csepregini, An. 1631. (Magyarul: A Sopronyi birodalomban lévő Balffi-Feredő mértékletes állapotu természetinek, munkálódó erejének és használatosságának magyarázó megirása. U. ott, 1631. Egy példányban sem ismeretesek).

Wesprémi, Succincta Medicorum Biographia I. 162. l. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár I. 366., II. 130. l.

Scholtz *Kornél*, orvosdoktor, egyetemi tanársegéd a bpesti szemészeti kórodán. — Munkái: 1. *A retinalis* és üvegtesti kötőszövet képződésének okairól. Bpest, 1899. — 2. *Idegen testek* a szemfenéken. U. ott, 1899. — 3. *Coloboma* chorioideae két esete. U. ott, 1900. — 4. *Expulsio* vérzések a szemteke belsejéből. U. ott, 1900. — 5. *Angioma* subconjuctivale. U. ott, 1900. — 6. *A trachoma* gyógyításának esete. U. ott, 1902. — 7. *A budapesti egyetem* szemklinikáján 1903-ban ápolt betegek kimutatása. U. ott, 1904. (Különnyomatok az Orvosi Hetilapból.)

Petrik M. Könyvészet 1886—1900. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Scholtz *Ödön Adolf*, ág. ev. lelkész, Scholtz Károly uradalmi erdész és Ritter Ida fia, szül. 1869. jan. 27. Szent-Jakabon (Abauj-Tornam.); a gymnasium I. osztályát Iglón, a többit Rozsnyón végezte az evang. főgymnasiumban 1887-ben. Ekkor Sopronba ment az ev. bölcselet-theologiai főiskolára, hol három évet töltött; majd egy évig a hallei s berlini egyetemen végezte be tanulmányait; beutazta Németország nevezetesebb vidékeit. 1891 őszén Karsay Sándor superintendens lelkészszé avatta és Ágfalvára (Sopronm.) került segédlelkésznek, hol 1893-ban rendes lelkészszé választatott és azóta ott működik. Jelenleg a soproni felső evang. esperesség egyházi főjegyzője, gyámintézeti elnöke s a dunántúli ev. egyházkerület pénzügyi bizottságának tagja. 1906 őszén nagyobb körutazást tett Németországon és több helyt előadást is tartott Magyarországról és az itteni ev. egyház szervezetéről. Ezen őszszel Pozsonyban a Luther-társaság és gyámintézet közgyűlésén ő mondta az ünnepi beszédet. — Irodalmi munkássága leginkább az evang. hittérítési és belmissiói munkásság ismertetésére és fejlesztésére vonatkozik. — Munkái: 1. *Gróf Zinzendorf Miklós Lajos*, a herrnhuti testvérgyülekezet és misszio alapítója. Életrajz.

Öt képpel. Sopron, év n. (2. kiadás.) — 2. *Emléklapok.* Kiadta a barcsi (Somogymegye) áttérési ünnep alkalmából 1905. ápr. 9. U. ott. (Magyar és német szöveg.) — 3. *Korkérdések* az evangelium tükrében. Felolvasás. U. ott. — Kiadta a Külmisszió czímű évnegyedes folyóiratot 1896. júl. 30-tól 1897. novemberig mint az Evang. Szemle mellékletét, 1898-tól önálló füzetekben jelent meg; 1906 óta pedig Missziói Lapok czímen evang. bel- és külmissziói illusztrált havi folyóiratot; kiadja tíz év óta a Gotthold, evang.-luth. Volkskalendert.

Önéletrajzi adatok.

Scholcz *Rezső* (szepesi), nyug. miniszteri tanácsos, szül. 1832. augusztus 29. Leibiczon (Szepesm.); középiskoláit Miskolczon és a késmárki főgymnasiumban, erdészeti tanulmányait a selmeczbányai erdészeti akadémián végezte. 1854-ben az alsó-magyarországi bánya-, erdő- és jószágigazgatóság kerületébe nevezték ki és a garammenti kincstári erdők kezelésénél alkalmazták. 1856. tette le az erdészeti államvizsgát. 1867. a m. kir. pénzügyminiszteriumban első osztályú fogalmazóvá, 1868. erdőtanácsossá és az alsó-magyarországi főbányagrófi hivatal erdészeti előadójává neveztetett ki. 1871-től mint m. kir. osztálytanácsos a beszterczebányai m. kir. jószágigazgatóságot vezette, mígnem 1880. a Beszterczebányán újonnan felállított erdőigazgatóság vezetésével bizatott meg. E hatóság élén különösen a bányavárosokkal közös, u. n. rezervált erdők elkülönítése és az erdészeti szolgálat szervezése körül szerzett érdemeket. 1885. megkapta a III. osztályú vaskoronarendet. 1891. a miniszteri tanácsosi czím és jelleg adományozása mellett a m. kir. földmívelésügyi miniszteriumba mint a kincstári erdők kezelését teljesítő ügyosztály vezetője hivatott s ilyen minőségben 1895. nyugalomba vonult, mely alkalommal szepesi előnévvel a magyar nemességet kapta. Meghalt 1896. júl. 17. Innsbruckban; a kerepesi-uti temetőben van eltemetve. — Czikke az Erdészeti Lapokban (II. 1863. Az államnak a magánerdőgazdaságra való felügyeléséről); írt még több czikket a szaklapokba.

Pallas Nagy Lexikona XIV. 868. l. és gyászjelentés.

Scholcz *Viktor*, köz- és váltóügyvéd Kassán, hol 1874. aug. 4. meghalt 34. évében. — Munkája: *Polgári szabadság* és önkormányzat. Dr. Lieber hasonczímű könyve után szabadon magyarítá. Pest, 1869. (Vajda Jánossal együtt).

Petrik Könyvészete és gyászjelentés.

Scholcz Vilmos. — Czikke az Életképekben (1876. 72. sz. Petőfi, Szládkovics, Lenau).

A m. n. múzeumi hirlapkönyvtár példányából.

Schomberg *György*, pozsonyi prépost és a pozsonyi egyetem vicecancellárja. Meghalt 1486-ban és a pozsonyi székesegyházban van eltemetve, sírkövén: «huius Universitatis Istropolitanae Vicecancellarius»-nak neveztetik. — Kézirata a pozsonyi káptalan levéltárában: Jus decretalium... Iste liber est ecclesiae Poson. quem Georgius Praepositus cum scitu Capituli tum in universitate, tum extra universitatem pro usu suo tenuit et recepit 1467.

Bellus, Beschreibung der königl. Freistadt Pressburg 1822. 164. l. — *Ábel Jenő*, Egyetemeink a középkorban. Bpest, 1881. 33—35., 73., 74. l.

Schope *Endre*. — Munkája: *Budapest* székesfőváros lakbérleti szabályrendelete és a kir. igazságügyminiszternek 1873/1894. I. M. E. számú rendelete, tekintettel a birói gyakorlatra, valamint a vonatkozó bélyegtörvények és rendeletek. Bpest, 1896.

Petrik, M. Könyvészet 1886—1900.

Schopf *Antal W.*, a pozsonyi kir. kath. gymnasium tanára volt 1850. okt.-től 1856 februárig. — Czikkei a pozsonyi kath. gymnasium Értesítőjében (1853. Zur Ableitung der Nepper'schen Analogie

und der Gauss'schen Formeln in der sphärischen Trigonometrie, 1854. Die Töne Ulrichs von Lichtenstein).

A pozsonyi kath. gymnasium Értesítője 1889. 43. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányaiból.

Schopf *Kálmán* (sófalvi), m. kir. honvédszázados, szül. 1854. aug. 3. Nagy-Szebenben; hat gymnasialis osztályt végzett, 1870-ben mint önkéntes a honvédséghez besoroztatott, 1870—71. a kerületi tisztképző s 1874—75. a Ludovica Akadémia tisztképző tanfolyamot hallgatta és 1875. nov. 5. hadapróddá, 1877. febr. 1. tiszthelyettessé s ugyanaz évi máj. 1. hadnagygyá neveztetett ki; mint ilyen részben csapat-, részben irodai és zászlóalj-segédtiszti szolgálatot teljesített, míg betegség miatt 1881-ben nyugdíjaztatott. 1887-ben mint népfelkelő nyilvt. tiszt tartós szolgálattételre rendeltetett be. 1891-ben a helyi alk. tisztek állományába áthelyezve főhadnagygyá s 1898-ban századossá neveztetett ki. 1889—97-ben a honvédelmi ministeriumban, azután a 74. és jelenleg a 2. népf. járásnál teljesít szolgálatot. — A Ludovika Akadémia Közlönyének levelező tagja volt, hol czikke (1881. Az oroszok ideiglenes utasítása a nyitott harczban való oktatásra).

Ludovika Akadémia Közlönye 1899. 690. l.

Schopp *János*, nyomdász. — Czikkei a Grafikai Szemlében (1903. 11., 12. sz. A többszínű nyomtatásról); a M. Nyomdászatban (1904. A betűk vonalba állításáról, 1905. A betűöntés rövidre fogott ismertetése, Miből van a fekete nyomdafesték).

A m. n. múzeumi könyvtár példányaiból.

Schoppel *András*, ág. evang. lelkész, brassói származású, az ottani gymnasiumban tanult 1656-tól, azután a lipcsei egyetemen 1662-től; gymnasiumi tanár lett 1678-ban, később városi lelkész, 1687-ben pedig Szász-Hermányban, hol 1694. nov. 12. meghalt. — Munkája: *Diatribe Metaphysica* Posterior De Supposito et Persona, Quam ... examini publico Subjiciebam M. Johannes Fridericus Kesslerus ... Respondente ... Ad diem IX. Maij 1668. (Lipcse.)

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 225. l. *Szabó-Hellebrandt*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 682. l.

Schoppel *András*, orvosdoktor, előbbinek fia, szül. Brassóban, a hol a gymnasiumban tanult 1698-tól kezdve, 1705-ben a lipcsei egyetemen és 1712-ben a hallein nyert orvosdoktori oklevelet; gyakorlóorvos volt szülővárosában; de már 1719-ben, midőn két gyermekével a Vidombák melletti dombon tartózkodott, villámütés következtében meghalt. — Munkája: *Dissertatio* inauguralis medico-practica de varietate practica diversionis Veterum per revellentia et derivantia, eorumque operandi ratione mechanica. Halae, 1712.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 226. lap. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schopper *György*, bölcseleti és theologiai doktor, rozsnyói püspök, szül. 1819. márcz. 9. Pesten vagyonos kereskedőszülőktől; miután Tatán és a fővárosban elvégezte a középiskolákat, két évig a pozsonyi Emericanumban volt, azután pedig a bölcseletre 1835-ben Nagyszombatba, a theologiára 1837-ben a bécsi Pazmaneumba ment; a szigorlatok letétele után a pesti egyetemen bölcseleti, a bécsin theologiai doktorrá avatták. Pappá szenteltetvén, káplán volt Pozsonyban, 1846. a bécsi Pazmaneum tanulmányi felügyelője. 1848-ban kineveztetett esztergomi theologiai tanárrá, 1855. febr. 22. budapesti egyetemi hittanárrá; 1860. márcz. 4. a hittani kar dékánjává választatott, 1861. okt. 29. prorectorrá, az 1864—65. tanévre egyetemi rektorrá, (1865. jún. 9., midőn a király ő Felsége az egyetemet meglátogatta, 950 frtnyi alapítványt tett, melynek évi kamatjai az egyetem legszorgalmasabb és jó maga-

viseletű hallgatója jutalmazására fordíttatik); 1866. ápr. 26. esztergomi cz. kanonokká, 1868. márcz. 2. valóságos esztergomi kanonokká neveztetett ki. 1870. szept. 29. elnyerte a királyhegyi apátság czímét s a Pazmaneum kormányzásával bizatott meg. 1872. febr. 5 felsége a rozsnyói püspöki székre emelte őt. 1887-ben ötvenéves bölcseletdoktori jubileuma alkalmával a budapesti egyetemi tanács tiszteletbeli doktori diplomával tüntette ki, a pápa pedig 1888. trónállójává és római gróffá tette. 1891. val. b. t. tanácsossá neveztetett ki. A liberális egyházpolitika legtransigensebb ellenfele volt. A bécsi hittani kar tagja, zsinati és egyházmegyei könyvvizsgáló, a jogtörténelmi államvizsga bizottmányi tagja volt. Rendes tanárságának éveiben 1856—68. között beutazta Ausztria, Németország, Svájcz, Olaszország, Francziaország és Angolország nevezetesebb városait. Rozsnyón 300,000 frt alapítványnyal kórházat, árvaházat, gyermek-seminariumot (Kósa-Schopper-intézet) építtetett, az apáczáknak zárdát, díszes könyvtárhelyiséget emelt 24,000 frtnyi költséggel, 15,000 frton egy vasas fürdőt létesített; ő készíttette a budapesti bazilika nagy harangját és sajátjából ezreket fordított évenként jótékony czélokra. Meghalt 1895. ápr. 10. Rozsnyón. — Czikkei a Religióban (1857. Néhány szó a magán-nevelőintézetekről, A vasárnapok megszenteléséről, A nép hitélete Sziléziában, 1858. Mikép igazolták mindenkor a zsidók Krisztusbani hitetlenségüket? Valjon a 72 tanítvány utódjai-e a presbyterek? M. győri áldozárnak ugyanez ügyben, Péntek és 13., Newmann eszméi az egyetemekről és papnöveldékről, 1889. I. 11. sz. Levél a szerkesztőhöz; Frankovics Gergely, Stansit Horváth Gergely és Perneszi András); a M. Államba Veteran és Scipio aláírással számos czikket írt. — Munkái: 1. *Emlékbeszéd*, melyet néhai Márkfi Samu, sz. Benedekrendű Pannonhalmi áldozár, hittanár, m. akadémiai lev. tag... egyetemi rector felett 1861. sz. András hó 2. az egyetem nagyobb dísztermében tartott. Buda, 1861. — 2. *Beszéd*, melyet a valódi tudomány főkellékeiről, a m. kir. tud.-egyetem ujjáalakítása LXXXV. évfordulati ünnepélyén 1865. sz. Iván hó 25. mondott. U. ott, 1865. — 3. *A polgári házasság*. Fejtegeti... U. ott, 1868. — 4. *Mily jelleggel* bír voltakép a magyar tudományegyetem? Fejtegeti Tömöri. Kiadja az esztergomi irodalmi egylet. Pest, 1868. (VI. Korkérdés, megjelent a Religio 1866. II. 19—23.). — 5. *Mi czélja* lehet napjainkban egy általános közzsinatnak? Kiadja az esztergomi irodalmi egylet. Esztergom, 1869. (XI. Korkérdések). — 6. *Sermones* pastorales, quos dum gubernacula regiminis ecclesiastici capesseret, ad clerum et populum dioec. Rosn. dixit. Pestini, 1872. — 6. *Epistola Past*.... super tempore Communionis Paschalis. Rosnaviae, 1872. — 8. *Epistola* Past., ope cuius Breve Apostolicum intuitu novi officii et novae Missae de immaculata B. Mariae V. Conceptione nondum vulgatum, in sua Dioecesi publici juris fecit. U. ott, 1872. — 9. *Epistola* P. pro tempore Sacrae Quadragesimae. U. ott, 1872. — 10. *Epistola* Past., medio cujus Decreta Concilii Vaticani oecumenici publicantur. U. ott, 1872. — 11. *Epistola* Past. super aspersione aquae benedictae nonnullis in locis Dioeceseos neglectae. U. ott, 1872. — 12. *Communitatis* J. Comitatus Scepusiensis Litterae, in quibus tempore Cholerae circa Sacramentis provisos et summa caritate fotos infirmos Cleri solertia dignis celebratur laudibus. Eidem communicantur. U. ott, 1873. — 13. *Epistola* Past. contra Ephemerides perversis principiis referta directe. U. ott, 1874. — 14. *Epistola* Past. contra eos fulminata qui asserunt: progenitam sobolem status prius, quam genitorum constituere proprietatem. U. ott, 1875. — 15. *Epistola*

Past. super indicto per S. Pontificem Pium IX. Jubilaeo. U. ott, 1875. — 16. *Epistola* Past. contra idola moderni aevi. U. ott, 1876. — 17. *Epistola* Past. super abusibus in publica SS. Sacramenti expositione compertis. U. ott, 1880.

Petrik Könyvészete. — *Religio* 1889. I. 11. szám. — *Vasárnapi Ujság* 1889. 16. sz. arczk. — *M. Sion* 1890. 964., 1893. 939. l. — *Zelliger Alajos*, Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. — *Budapesti Hírlap* 1895. 99., 102. szám. (Önéletirása.) — *M. Állam* 1896. 84., 85. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 972. l. — *Kollányi Ferencz*, Esztergomi kanonokok. Esztergom, 1900. 492. l.

Schor *Ernő*, VIII. oszt. tanuló volt 1899—1900. Pápán (Veszprémm.), pápai származású. — Czikke a Pápai Lapokban (1901. 34. sz. Reviczky Gyuláról). — Munkája: *Ünnepi beszéd.* A pápai ev. ref. főiskolai gyorsírókörnek Kaposy Luczián dr. tanárelnök tíz éves működése emlékére tartott díszgyűlésén elmondta. Győr, 1900.

A pápai ev. ref. főiskola Értesítője 1900. 82. lap és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schordann *Zsigmond*, orvosdoktor, kir. tanácsos, egyetemi tanár, született 1794. július 22. Nagy-Lévárdon (Pozsonym.), hol atyja gazdatiszt volt; középiskoláit 1801-től 1811-ig Pozsonyban járta, az orvosi tudományokat 1811—16-ig Pesten hallgatta és 1815. szept. 15. Lenhossék Mihálynak, az élettan tanárának lett segéde. Az orvosdoktori oklevélnek 1817. júl. 15. elnyerése után ismereteinek bővitése czéljából Bécsbe ment, a honnét 1818-ban visszatérvén, mint helyettes tanár a pesti egyetemen az elméleti orvostan előadásával bizatott meg, az 1820. év második felében pedig, ugyancsak mint helyettes, az élettant is előadta. 1820. jún. 25. kineveztetett az elméleti orvostan rendes tanárává, 1822. pedig az élettan tanárává; e mellett mint helyettes 1825-ig az elméleti orvostant is előadta. Az élettani tanszéken 1856-ig működött. Négy évig tartott súlyos gerinczbaj után 1862. ápr. 11. halt meg. 1861. február 24-én kelt végrendeletében összes vagyonát (55,889 frt 62 kr) száz egyenlő részre osztotta és ebből 49 részt rendelt orvoskari alapítványokra fordíttatni. — Munkái: 1. *Dissertatio* inaug. medica de medicina populari. Pestini, 1817. — 2. *Észrevételek* a magyarországi cholerajárványról. U. ott, 1831. (Különnyomat az Orvosi Tárból.)

Status praesens. Budae, 1830. 24. l. — *Jendrassik Jenő*, Emlékbeszéd Schordann Zsigmond felett. Buda, 1862. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Hőgyes Endre* Emlékkönyve. Bpest, 1896. arczk.

Schoretits *Mihály*, orvosdoktor, egyetemi tanár, szül. 1741. szept. 2. Czinfalván (Sopronm.); minekutánna a humaniorák osztályát hazájában elvégezte, Bécsbe ment, hol két évig a bölcseletet tanulta, azután öt évig az orvos-tudományokat hallgatta, ezután 1765. szept. 6. orvosdoktori oklevelet is nyert; ekkor assistens lett a katonai kórházban és magántanítással foglalkozott. 1767. Veszprém vármegye hívta meg tiszti főorvosának. 1770-ben a nagyszombati egyetemhez az általános kórtan, valamint a különös kór- és gyógytan tanárává neveztetett ki és egyidejűleg Van Svieten ajánlatára a bölcseleti kar igazgatója is lett. Az általános kórtant 1784-ig tanította, a mikor e tantárgy a gyógyszertannal egyesíttetett. A különös kór- és gyógytannak 1785-ig volt tanára. 1777—78-ban és 1782—83. a dékáni hivatalt vezette, 1783—84-ben pedig rector volt. Meghalt 1786. márcz. 3. Pesten. Trnka Venczel tanár tartott fölötte gyászbeszédet. Munkáit nem ismerem.

Merkur von Ungarn 1786. 618. l. — *Trnka*, Oratio funebris. Pestini, 1786. — *M. Muse*, 1787. 728. l. — *Kölcsey-Melczer*, M. Plutarkus. Pest, 1816. II. 306. l. — *Hőgyes Endre*, Emlékkönyve. Bpest, 1896. 136. l.

Schormann *Antal*, róm. kath. plébános, szül. 1806. szept. 8. Selmeczen; a

bölcselet I. évét Győrben, a II-at és a theologiát 1829-től Nagyszombatban végezte. Fölszenteltetett 1833. szept. 11.; káplán volt Vásárúton, 1834. Egyházgellén, 1839. plébános lett Hidegkúton, 1847. Zavaron, hol 1879. augusztus 18. meghalt. — Munkája: *Az önző korunktól* sanyargatott igazság panaszának alapossága. Jelesebb korszerű iratokból nagyrészt kitüntetve. Pozsony, 1846.

Petrik Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Egyházi írók Csarnoka. 468. l.

Schormann *György*, cs. kir. bányakerületi hivatalnok volt 1823-ig Selmeczbányán. — Munkája: *Carmen* honoribus Rev. Dni Josephi Schneider, metrop. Strigoniensis canonici, nec non civitatis Posoniensis parochi zelantissimi, dum his dignitatibus condecoraretur. Schemnicii (1821).

Petrik Bibliogr.

Schosberger *Hirsch*, a győri püspök védnöksége alatt levő zsidó (Schutz-Jud). — Munkája: *Anrede* zu Ehren und Würden seiner freyherrl. Bischöfl. Gnaden Herrn Josef Wild (Vilt helyett) bey seinem feyerlichen Einzug als Bischof zu Raab von der sämmtlichen Judengemeinde in Szigeth nächst Raab. Raab, 1806.

Petrik Bibliogr.

Schotsch *Frigyes*, főgymnasiumi tanár, Schotsch János mézeskalácsos fia, szül. 1844. jan. 19. Medgyesen, ugyanott végezte 1863-ban a gymnasiumot; a theologiát, mathematikát és természettant a bécsi és 1864. okt. 24-től a jenai egyetemen hallgatta. 1869. decz. 12. óta fő gymnasiumi tanár Medgyesen. — Czikke a medgyesi ág. ev. főgymnasium Programmjában (1881. Wie und in welchem Umfange ist die ebene Trigonometrie an unsern Gymnasien zu betreiben?).

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 387. l. — *Ábel-Hekes*, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen. Bpest, 1890. 122. l.

Schöbel *Lőrincz*, reáliskolai tanár, szül. 1824. Arnauban (Csehország); 1857-ben Bécsben, 1858. Zomborban alreáliskolai tanár volt; 1858-ban a nagykikindai alreáliskolához neveztetett ki igazgatónak. — Czikkei a zombori alreáliskola Programmjában (1858. Ueber Salpeter und dessen Gewinnung); a nagy-kikindai alreáliskola Programmjában (1861. Kalium).

Fellmann Névkönyve 1873. 78. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányaiból.

Schöber *Emil*, bölcseleti doktor, főgymnasiumi tanár, Schöber Ignácz kir. bányatanácsos fia, szül. 1860. márcz. 3. Kapnikbányán (Szatmárm.); Selmeczbányán 1879-ben tett érettségi vizsgálatot; tanképesítő oklevelet 1884., doktorit 1885-ben kapott. Tanár a szatmári kir. kath. főgymnasiumban 1886 óta, hol a természetrajzot és földrajzot tanítja. — Czikkei a Szatmár és Vidékében (1887. A halászatról, 1905. Szomolnok és környéke); a Téli Estékben (1887. Az egészséges lakásról); a Heti Szemlében (A bakteriumokról, A difteritisről, Egy ritka vendég Szatmáron, A földrengésről, A mikroskopról, 1907. A madárvédelemről); a szatmári kir. kath. főgymnasium Értesítőjében (1892. Tanítványaimnak az ásványgyűjtésről, 1906. Intézetünk madárgyűjteményéről); az Orsz. középiskolai tanáregylet Közlönyében (1894. Az ásványtan tanításáról); a Természettudományi Közlönyben (1896. Virágos növények szövettana, 23 fali tábla és 104. szinezett ábra, Segédeszköz a növényhatározás elsajátításához, Schistostega osmundacea világító moha Szomolnokról); a M. Paedagogiában (1898. Egy elhanyagolt tantárgy); a szatmári Kölcsey-kör múzeumi tárgyainak és könyvtárának Névjegyzékében (1905. Nagybánya és vidékének kőzetei). — Munkái: 1. *Adatok* a Calonyction speciosum Chois. boncz- és szövettani ismeretéhez. Bpest, 1885. Hat táblával. — 2. *Ásványhatározó*, középiskolák, tanítóképző-intézetek használatára. Szatmár, 1896. — 3. *Ásványtani* gyakorlatok közép-

iskolák és tanítóképző-intézetek használatára. U. ott, 1896. (2. kiadás. 1906. U. ott). — 4. *Növénytan.* A gymnasiumok IV. és a reáliskolák V. oszt. számára. Bpest, 1901. — 5. *Növénytan.* Tanító- és tanítónőképezdék használatára. U. ott, 1902. — 6. *A talajjavításról.* Szatmár... (A szatmári gazdasági egyesület kiadványa.).

Kiszlingstein Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1901., 1902. — *Petrik,* M. Könyvészet 1886—1900. és önéletrajzi adatok.

Schödel *(Schödelius) Márton,* pozsonyi származású, hol atyja S. János polgármester volt. — Munkája: *Disquisitio* Historico-Politica, De Regno Hungariae: Quam In Inclyta Universitate Argentoratensi Patrocinante Cl. Viro Dn. Matthia Berneggero . . . Publicae . . . subjicit, Argentorati, 1629. (2. kiadás. U. ott, 1630. Újra kiadja Behamb János Ferdinand indexxel és jegyzeteivel. U. ott, 1676.)

Czvittinger, Specimen 334. lap. — *Szabó-Hellebrant,* Régi M. Könyvtár III. 1. rész 429., 435., 2. rész 85. l.

Schödl *Gyula.* — Munkája: *Földadó mentesség.* Utánnyomása szerzőnek a «Keresztény Magyarország» cz. politikai ... lapban megjelent czikkeinek. Bpest, 1888.

Petrik, Magyar Könyvészet 1886—1900.

Schöffenberg *Mihály* (schattendorffi), ág. evang. lelkész, soproni származású, 1662-ben a nyári félévben iratkozott be a jenai egyetemre. — Munkái: 1. *Exercitatio* Theologica De Simulatione Dei, Quam Ducente Ac Docente Deo Uno Trino Sub Praesidio . . . Joanni Ernesti Gerhardi . . . examinandam exponit. Jenae, 1666. — 2. *Periculum* Academicum De Ira Quod . . . sub Praesidio Johannis Christophori Hundeshagen . . . examinandum proponit . . . Autor. U. o., 1666. — Üdvözlő verset írt Adami, Christophorus, Exercitatio . . . Jenae, 1668. (hol somfalvai, sopronm. születésűnek írja magát); és Tiefftrunck, Conradus Godofredus, Dissertatio . . . U. ott, 1695. (Sch. ezidőben Torenburgban volt lelkész) cz. munkákba.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 224., IV. 388. lap. — *Szabó-Hellebrant,* Régi M. Könyvtár III. 1. rész 721., 722. l.

Schöfft *Károly,* orvosdoktor, pesti származású. — Munkája: *Terminologiae* botanicae Pars I. Dissertatio inaug. Budae, 1838.

Szinnyei Könyvészete.

Schömberger *Antal.* — Munkája: *Illustri nomini* Spect. ac Magn. Dni Ludovici Rhédei de Kis Rhéde, dum fine erigendae militaris in Hungaria academiae ex liberali erga patriam suo zelo decem mille rh. florenos donaret. Posonii, 1802. (Költemény.)

Petrik Bibliogr.

Schön *Bernát,* nyug. néptanító, szül. 1842. márcz. 15. Szillben (Somogym.); előbb kizárólag a hébert tanulta; azután magánúton sajátította el a négy reáliskolai tanulmányokat és a vizsga letétele után a pécsi róm. kath. tanítóképzőbe lépett és bonyhádi, majd bajai és győri tanító lett; e három helyen 44 évet töltött a tanítói pályán; azután nyugalomba lépett. — Czikkei 1866-tól a pécsi Néptanodában jelentek meg, melynek főmunkatársa volt; a Néptanítók Lapjában (1869. A tanítók érdekében, 1870. A falusi népiskolák hiányai és ezek orvosolhatási módja, 1871. Ismét kétes pontok, 1881. Magyar nyelvi póttanfolyam Győrött, 1884. A népiskolai tanítás középpontja, A népiskolai munkatermek); a győri Szabad Polgárba 1878-tól elbeszélést és vegyes czikkeket írt; a többi győri lapnak is munkatársa volt. — Munkái: 1. *Alkotmánytan* rövid vázlatban népiskolák számára, több jeles kútfő és a legújabb törvények nyomán. Győr, 1877. — 2. *Számolási* gyakorlókönyv a népiskolák III. oszt. számára. 3. kiadás. U. ott, év n. (Többekkel együtt). — 3. *Ugyanaz* a IV. osztály

számára. U. ott, év n. — 4. *Bibliai történetek.* U. ott, 1900. Négy kötet (2. kiadás). — 5. *Magyar nyelvtan.* Bpesten, Szegeden, Győrött. — Ifjúsági iratokat és alkalmi költeményeket is adott ki; ezek könyvészeti leírását nem ismerem. — Szerkesztette a Bács-Bodrog cz. hetilapot 1872. juniustól deczemberig Baján Aranyosy Lajossal együtt; a Tanítóbarátot és a Győri Friss Ujságot.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Petrik* M. Könyvészet 1886—1900. és önéletrajzi adatok.

Schön *Dávid*, a pesti izraelita hitközség vallástanára; szül. 1851-ben Kis-Kun-Halason; tanulmányait a pozsonyi és prágai zsidó iskolában, valamint a pozsonyi evang. lyceumban és a prágai egyetemen végezte. A 70-es évek elején Bécsben mint a német nyelv és irodalom tanára több magánintézetben, később mint nevelő hazánkban működött. 1884-ben a pesti izraelita hitközség hittanárrá választotta. Készítette a hittani tantervet és szervezte a hitoktatói testületet, melynek elnöke volt 1906-ig. — Czikkei a M. Zsidó Szemlében (1885. A pesti zsidó hitoktatók testülete, 1886. A középiskolai hitoktatás, 1887. Válaszul Hochmuth Abraham rabbi úrnak). — Munkái: 1. *Szemelvények* a zsoltárokból iskolai használatra. Ford. Bpest, 1887. (Stern A.-val együtt). — 2. *A zsidók története* a babiloni fogságtól a talmud befejezéseig. A pesti izraelita hitközség megbizásából. U. ott, 1901. — 3. *Az izraelita vallásoktatás* polgári iskolai vezérfonala. III. rész. A pesti izr. hitközség megbizásából. U. ott, 1904.

M. *Könyvészet* 1905. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900. és önéletrajzi adatok.

Schön *Gáspár*, a selmeczi gymnasium igazgatója; előbb Eperjes város alumnusa és a bölcseleti kar adjunctusa volt a wittenbergi egyetemen. — Munkái: 1. *Disputatio* Metaphysica De Existentia, Quam... publico examini subjicit Casparus Schoen... Autor & Respondens. Wittebergae, 1661. — 2. *Collegii* Pneumatici Disputatio VI. De Affectionibus Spiritus ut sic Negativis, Quam... submittit Praeses Georgius Meier... Respondente... 1662. U. ott. — 3. *Positionum* Antibisterfeldianarum, Ex Ejusdem Philosophiae Primae Seminario Adornatarum Octonarius Qvintus... Praeses Gerhardus Wichmann... Respondens... U. ott, 1662. — 4. *Positionum* Historicarum Senarius II. Praeside Aegidio Strauchio... Respondente... U. ott, 1662. — 5. *Moderatore* Summo Fortunante, Svavissimum Fragariae Fructum, Fraga, Sub Praesidio... Simonis Friderici Frenzelii.. proponit Casparus Schoen... U. ott, 1662. — 6. *Ex Metaphysicis* De Formalitate Praeside M. Casparo Schön... Respondente Johanne Beyero... U. ott, 1662. — 7. *Methodica* Praecipuorum Articulorum Schmalcaldicorum Symbolicum, Repetitio, Cujus Disputationem X. De Incarnatione. Praeses Johannes Deutschmann... Respondens. U. ott, 1663. — 8. *Ex Physicis* Speciosissimum Arcum Coelestem Iridem Praeses M. Casparus Schön, Respondente Martino Blochwitz. U. ott, 1664. — 9. Ηδυχροον Thure Votivo Incensum Et Viro Juveni... Johanni Brewero ex Hungaria Superiore Leutschoviensi dum pro obtinenda Laurea Licentiati In Cathedram Medicam, Academiae Wittebergensis se sisteret, Materiam apprime nobilem de Ictero, conatu feliciori propugnaret, Anno ... 1664. de 11. Octobris oblatum a Populari suo M. Casparo Schön. U. ott, 1664. — 10. *Subtilissimam* Sensuum Speciem Sensibilem, Disputatione Physica eaq. Priore... Praeses M. Caspar Schön... Respondente Michaele Schönwitz ... Eruditorum Examini submittit... 1665. Die XXV. Januar. U. ott. — 11. *Exercitatio* Gnostologica De Abstractione, Quam .... Praeside... Caspari Schön . . sistit Johann-David Urich... U. ott, 1665. — 12. *Disputatio* Physica qua Qualitates Occultas in Academia Wittebergensi ad

Examen publicum revocat Praeses M. Caspar Schön... Respondente Bernhardo Barnstorff . . . Anno 1665... XXI. Junii U. ott. — 13. *Disquisitionem* Metaphysicam De Caussarum Caussalitate Seu Formali Ratione . . . Praeses M. Caspar Schön... Respondente Henrico Rideman . . . U. ott, 1665. — 14. Εοφημια *Qua Recens Creatum* senatum Praenobilem Dn. Judicem Civicum Dictatorem Gravissimum Ceterosq. Viros Generosos Amplissimos Et Consultissimos Dn. Senatores Regiae Liberaeque Civitatis Eperies Dum fasces Reipublicae Patriae, ritu solemni, Publice in Templo Parochiali, post deliberationem privatam, in Curia factam, unanimi omnium suffragio, consensuq. oblatos, caperent Anno . . . 1666. Mens. Januar. gratulabundus prosequi voluit Frag. al. M. Caspar Schön. U. ott. (Latin költemény). — 15. *Disquisitio* Pneumatica Prima De Intelligentiarum Operationibus Quam Praeses M. Caspar Schön . . . 1666. publice ventilandam submittit. U. ott. — 16. *Positionum* Theologicarum Decas I. De Theologia in genere. Respondente Paulo Schimrack. Leutschoviae, 1668. — 17. *Positionum* Theologicarum Decas II. De Theologiae Principio seu Scriptura Sacra Quam . . . Sub Praesidio . . . Casp. Schön... Respondens Georgius Buchholtz . . . suscepit . . . 1668. U. ott. — 18. *Positionum* Theologicarum Decas III. De Deo Ejusque Attributis, Quam in Lyceo... Schemniciensis disputabunt publice Anno quo CaetVs orthodoXVs teMpLo egebat (1670) die 7. Februarii. Praeses M. Caspar Schön, Rector Primar. & Respondens Andreas Lipko. Posonii. — 19. *Positionum* Theologicarum Decas IV. De Sacro-Sancta Trinitate, Respondente Johanne Strompff. U. ott, 1670. — 20. *Sciagraphia* Examinis publici in Lyceo . . . quam Schemnicium vocant, in Publica & Solenni Panegyri institutiendi. Anno . . . 1670. . . Directore Casparo Schön. U. ott. — 21. *C. Salustii Crispi Catalina* Qualem Quolibet in populo videas quocunque sub axe, attestante Juvenal. Satyr. 14. In . . . Lycei Schemniciani... 1670. Die 18. Octobris Juventutis nostrae excolendae gratia ad Scenam productus Praeside M. Caspare Schön... U. ott. — Üdvözlő verseket írt: Popradi Adamus, Physicam Disputationem . . . Wittenberg, 1660., Brewer, Johannes, De Vita Hominis . . . U. ott, 1661. (magyar vers), Möller, Daniel Guilelmus, Disputatio Metaphysica... U. ott, 1662., Roth, Melchior, Exegeseos... U. ott, 1663., Lutzius, Ludovicus, Disputatio Theologica . . . U. ott, 1665. Schön, Casparus, Exercitatio Gnossologica . . . U. ott, 1665. (Üdvözlő verset írt a felelőhöz) és Czack, David, Disputatio Publica . . . U. ott, 1666. cz. munkákba.

Horányi, Memoria III. 227. l. — *Klein*, Nachrichten II. 71. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár II., III. 1. rész.

Schön *József*, igazgató-tanító, szül. 1846. máj. 8. Szillben (Somogym.); tanítói oklevelét 1866-ban nyerte Nagy-Kőrösön; több helyt tanított; 1874 óta Bpesten és 1899. júniusban igazgatónak választották. — Czikkei a Néptanítók Lapjában (1870. Hogyan törhetnők meg a nép nagy részében az iskola iránt uralkodó közönyösséget? 1872. Az összpontosításról, 1874. Népiskolai fogalomértelmezések gyakorlati példákban); az Ethnologische Mittheilungenben (1896. Gebräuche ungarischer Juden); a M. Paedagogiában (1900. Művészet a népiskolában); a M. Nyelvőrben (1903. A népiskolai magyar nyelvtan); a Nemzeti Nőnevelésben (1892. Comenius emlékezete). — Munkái: 1. *Paedagogus* és szaktudós. Bpest, 1879. — 2. *Módszeres nyelvtani példatár* számos feladványokkal. Mondattani alapon a II—IV. osztály számára. U. ott, 1881. Három rész. (Führer Ignáczczal együtt). — 3. *Bibliai történet* izraelita népiskolák számára. Győr, 1883. Két rész. (Martonnal együtt). — 4. *Zsidó hittan* a szentírás elbeszélései

kapcsán az óshéber eredeti szöveg alapján legjelesebb értelmezők és fordítások egybevetésével. Bpest, 1885. Három könyv. (Csukási Fülöppel együtt. 2. jav. és bőv. kiadás 1888., 3. jav. és bőv. kiadás 1895. U. ott). — 5. *A zsidók története* a bibliai korszak befejezésétől a legújabb korig, különös tekintettel a zsidók történetére Magyarországon, irodalmi szemelvényekkel. Dr. Kayserling M. «Handbuch der israelitischen Geschichte» cz. könyve... nyomán a középiskolák felsőbb osztályai, tanítóképzőintézetek és családok számára. U. ott, 1886. Két könyv. — 6. *Kis biblia* a zsidó ifjúság számára. Az óshéber eredeti szöveg nyomán... U. ott, 1886. Két könyv. — 7. *Magyar nemzeti Olvasókönyv* a népiskolák II—VI. oszt. számára. U. ott, 1889., 1890., 1896. Öt füzet. (Trajtler Károlylyal együtt). — 8. *A miniszteri tanterv* a népiskolai gyakorlat szempontjából. U. ott, 1895. — 9. *A tanítás* művészete. U. ott, 1899. (Különnyomat a Nemzeti Nőnevelésből). — 10. *A szocialismus* ismertetése. U. ott, 1899. — 11. *Gyakorlati családi nevelés.* U. ott, 1901. — 12. *Magyar ABC* és olvasókönyv. Az elemi népiskolák I. osztálya számára. (Bevezető rész a Magyar nemzeti Olvasókönyvekhez. Az irott rész szövegét előírta Vajda Pál. U. ott, 1904. Gööz Józseffel együtt). — 13. *Magyar ABC* és olvasókönyv a népiskolák II. oszt. számára. U. ott, 1906. (2. kiadás. Trajtler Károlylyal együtt).

Kiszlingstein Könyvészete. — *U. Könyvészet* 1901., 1903. — *Pallas Nagy Lexikona.* Bpest, 1904. II. Pótlékkötet 575. l. — *Corvina* 1906. 20. sz. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schönauer *Endre*, cziszterczi-rendi szerzetes, főgymnasiumi tanár, szül. 1813. nov. 15. Rédén (Veszprémm.); 1830. okt. 5. a rendbe lépett; pappá szentelték 1837. júl. 23.; segédlelkész volt 1837—1838. Herczegfalván, 1838—39. gymnasiumi tanár Székesfejérvárt, 1839—42. Egerben, 1842—1843. Székesfejérvárt, 1843—49. Pécsett, 1849—50. Egerben, 1850—54. Székesfejérvárt, 1854-től polányi lelkész, egyúttal 1859-től ugyanott a rendi jószágok kormányzója. Meghalt 1865. febr. 8. — Czikke a zircz-cziszterczi rend székesfejérvári Évkönyvében (1854. Észrevételek a latin szókötés körében).

A hazai cziszterczi-rend Emlékkönyve. Bpest, 1896. 371. l.

Schönaug *József L.*, orvosdoktor, ó-budai származású. — Munkái: 1. *Empfindung* bey der Stiftung einer Privatschule in Altofen, an... Herrn J. L. Boscovitz, den edlen Stifter derselben. Pesth, 1831. (Költemény). — 2. *Dissertatio* inauguralis phys.-medica de idiosomnambulismo. Vindobonae, 1838.

Szinnyei Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr.

Schönbach *József*, a kánonjog doktora, róm. kath. plébános, szül. 1784-ben; a bölcseletet és a theologia I. évét 1803-tól Nagyszombatban, azontúl Bécsben végezte. Fölszenteltetett 1808. Káplán volt több helyt. 1819. jan. 16. administrator lett Pest-Belvárosban, febr. 18. Pest-Lipótvárosban. 1822. plébános lett Pest-Józsefvárosban. 1840. aug. 4. lemondott javadalmáról. A pesti egyetem jogi karának bekebelezett tagja volt. Mint nyugdíjas meghalt 1852. aug. 6. Kis-Martonban. — Munkája: *Rev. ac Clar. DD. Aloysio Batthyáni* de Eadem... Dum Metropolitanae Ecclesiae Strigoniensis Canonicum ac una gen. Semin. R. Pestani Rectorem renunciaretur Obtulit in grati animi Tesseram... die 1. Nov. 1820. Pestini.

Petrik, Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Egyházi írók Csarnoka 469. l.

Schönbauer *József Antal*, orvosdoktor, egyetemi tanár, szül. 1757-ben Reichenbergben (Csehország). Középiskoláit és a bölcseletet végezve, az orvosi tudományokat tanulta és orvosdoktori oklevelet nyert. 1789-ben neveztetett ki a pesti egyetemhez az állattan és ásványtan tanárává és mint ilyen működött halá-

láig. 1790—91., 1795. és 1800. mint helyettes a különös természetrajzt és gyógytant is előadta. 1794—95. és 1802—1803. dékán, 1799—1800. pedig rector volt. Meghalt 1807. decz. 27. Pesten. — Munkái: 1. *Theses* de Abortu. Viennae, 1778. — 2. *Geschichte* der schädlichen Kolumbatzer Mücken im Banat als ein Beytrag zur Naturgeschichte von Ungarn. Wien, 1795. (Kivonata a Tudományos Gyűjteményben 1839. I.) — 3. *Conspectus* ornithologiae Hungariae sive enumeratio avium, quas in Regno Hungariae observavit et secundum systema Linnaei digessit. Budae, 1795. — 4. *Neue analytische Methode* die Mineralien und ihre Bestandtheile richtig zu bestimmen. Ein Leitfaden zur Selbstübung und zum Selbstunterricht in der Mineralogie, Ofen, 1805. és Wien, 1809. Két rész. (A II. részt fia Schönbauer Vincze dolgozta és adta ki.) — 5. *Determinations-* und Werner's Mineralsystem. Leipzig, 1809. Két táblával.

Hazai Tudósitások 1807. II. 52. sz., 1808. I. 36. sz. — *N. Annalen* der Literatur, Wien. 1808. Intelligenzblatt 151. l. — *Fejér*, Historia Academiae 163. l. — *Pauler Tivadar*, Egyetemünk rectorai és cancellárjai Pest, 1856. 19. l. és Budapesti egyetem története I. k. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Poggendorf*, Biogr.-liter. Handwörterbuch. II. 829. lap. — *Bőgyes Endre* Emlékkönyve. Bpest, 1896. 142. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 974. l.

Schönbauer *József*, orvosdoktor, pesti származású, hol gyakorló-orvos volt. — Munkája: *Dissertatio* inaug. sistens euthanasiam. Pestini, 1820.

Bugát-Flór, Magyarországi orvosrend Névsora 1840-re. Pest, 67. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schönbauer *József*, orvosdoktor, váczi (Pestm.) származású; 1838-ban a pesti egyetemen nyert orvosdoktori oklevelet. — Munkája: *Orvosi értekezés* az ebdühről. Buda, 1838. (Latin czímmel is.)

Rupp, Beszéd 160. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schönbauer *Mihály Lajos*, orvosdoktor, gyakorló-orvos volt Pozsonyban 1840-ben. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica sistens generalem et brevem tractatum de anomaliis menstruorum. Vindobonae, 1831.

Bugát-Flór, Magyarországi orvosrend Névsora 1840-re. 79. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schönbauer *Vincze*, orvosdoktor, Sch. József egyetemi tanár fia, 1805-től a váczi siketnémák intézetének rajztanára, szül. 1780. ápr. 11.; a jenai mineralogiai társaság tagja. Meghalt 1830. máj. 27. Váczon 50 éves korában. — Munkái: 1. *Minerae* metallorum Hungariae et Transilvaniae quas descripsit, et earundem nomina, diagnoses, partes constitutivas; loca natalia; matrices; ac usum ordine systematico exposuit. Partes 2. Pesthini, 1806—1810. (A II. kötet ezen czímmel is: Descriptio salium, inflammabilium carbonum terrarum ac lapidum.) — 2. *Icones*, et descriptiones partim rariorum, partim vetustissimarum avium Hungariae. Fasciculus primus. U. ott, 1806. — 3. *Kurze Anleitung* zum Lesen und Schreiben für angehende Lehrlinge, wodurch ihnen selbiges in 2 Monaten auf eine sehr leichte Art beigebracht werden kann. Waitzen, 1811. — 4. *Verzeichniss* der ausgesuchtesten und schönsten Nelken oder Grasblumen-Sorten; sammt einer kurzen Abhandlung von der Pflanzung derselben. U. ott, év n. — 5. *Catalog* von 350 der mannigfaltigsten Ranunkel-Sorten. U. ott, év n. — 6. *Verzeichniss* von besonders auserlesenen Nelken-Sorten. Hely és év n.

Hazai és Külföldi Tudósitások 1830. I. 42. sz. — *Ver. Ofner-Pester Zeitung* 1830. 32. sz. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr.

Schönberger *András*. — Munkája: *Denkbuch* des grossen Brandes in Baja 1840. am 1. Mai. Nebst der gerichtlich-statistischen Uebersicht der Stadt Baja; wie auch das Namens-Verzeichniss der

wohlthätigen Spender. Pest, 1841. Az égést ábrázoló kőnyomattal.

Petrik Bibliogr.

Schönberger *Ferencz*, bölcseleti doktor, kegyes-tanítórendi áldozópap és tanár, szül. 1754. nov. 25. Pozsonyban; miután Bécsben a humaniorákat bevégezte, 1768. okt. a piarista-rendbe lépett; 1777-től fogva Bécsben és Kremsben a rend gymnasiumának minden osztályában tanított. 1798-ban a bécsi szent Anna gymnasiumban a humaniorák felső osztályának tanára volt; 1802. hasonló minőségben az akadémiai gymnasiumba helyezték. 1808. az alsó-ausztriai gymnasiumok kormányzója és aligazgatója, 1816-ban pedig a cs. és kir. convictus igazgatója volt. Meghalt 1820. jan. 20. Bécsben. — Munkája: *Gedächtnissverse* de generibus, de praeteritis et supinis. Wien, 1819. (A «Quaemaribus»-t foglalja magában.) — Többi 18 munkáját, melyek mind Bécsben jelentek meg, felsorolják: Petrik és Wurzbach. — Arczképe: rézmetszet Eiszner Józseftől.

Oesterreichische National-Encyklopädie. Wien, 1835. IV. 575. l. — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XXXI. 127. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schönbichler *Károly*. — Munkája: *Der kleine Toisir-Tisch* zur schnelleren, leichteren und zuverlässigeren Klafterrechnung für alle, besonders aber für Jene, welche ohne Kenntniss der Decimalbrüche, die Multiplicationen, Divisionen, Quadrat- und Kubik-wurzelrechnungen, welche bei den Verausmassen kleiner Baulichkeiten vorkommen, verrichten wollen. Pressburg, 1852.

Szinnyei Könyvészete.

Schönborn *Jenő Ervin* gróf, cs. kir. val. b. titkos tanácsos, asztalnok, arany gyapjas vitéz sat. Schönborn Anselm Ferencz gróf és Montfort Mária Terézia grófnő fia, szül. 1727. jan. 27.; kitűnő nevelésben részesült; a családi birtokot tetemesen növelte; megvásárolta a nagy munkácsi uradalmat, melyet VI. Károly császártól, mint a Rákóczy fejedelem elkobzott birtokát, nagybátyja Sch. Rudolf Ferencz gróf 1726-ban kapta adományként; ezen birtokot, mint koronauradalmat ugyan a kir. fiscus 1788-ban visszakövetelte és elfoglalta, azonban az 1791. magyar országgyűlés a grófi családnak ítélte és reá kebelezte. Sch. Munkácson több hasznos intézkedést tett, így harisnyaszövőgyárat és méntelepet alapított; 1782. a Latorcza folyón saját költségén 110 öl hosszú és 6 öl széles hidat építtetett. Meghalt 1801. júl. 25. — Munkája: *Ad excelsos proceres* et inclytos status et ordines humillima instantia... pro restituendo dominio Munkács, & loco illius alio bono camerali aequi valenti a coronae substituendo. (Posonii, 1790.).

Nagy Iván, Magyarország családai X. 98., 99. l. — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XXXI. 130. l. — *Magyar Nemzetségi Zsebkönyv*. I. rész. Főrangu családok 1. Bpest, 1888. 208. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schönböck *J. József*, orvosdoktor. — Munkája: *Dissertatio* medica inauguralis de melancholia. Vindobonae, 1826.

Szinnyei Könyvészete.

Schönfeld *Áron*, bölcseleti doktor. — Munkája: *A zsidó vallásbölcsészek* szentírásmagyarázata Maimuni után. I. rész. Lévi B. Gersón. Pozsony, 1904.

Szinnyei Könyvészete.

Schönfeld *Baruch*, izraelita tanító, szül. 1778. Szeniczen (Nyitram.); tanító volt Magyarország és Morvaország több helyén. Meghalt 1852. decz. 29. Budapesten. — Munkái: 1. *Zaror* Perahim. Bécs, 1814. (Prózában és versben). — 2. *Mussar* Haskel. Prága, 1831. (Ethikai kézikönyv zsidó ifjak számára). — 3. *Shalme* Todah. Hamburg, 1840. — 4. *Anaf.* Ez Abot. Buda, 1841. (Költemények). — 5. *Minhah* Belulah. Bécs, 1850. (Prózai és verses gyűjtemény).

The Jewish Encyclopedia New-York, 1905. XI. 108. l.

Schönfeld *Farkas*, tanító Nagyváradon. — Munkái: 1. *Magyarország* föld-

rajza és története. Nagyvárad, 1871. — 2. *Magyar nyelvtan.* Népiskolák számára. U. ott, 1872. (Ism. Néptanítók Lapja 1871. 706. l.)

Kiss Áron, A m. népiskolai tanítás története. Bpest, 1881. 314. l. — *Petrik* Könyvészete.

Schönfeld *Ignácz,* tanító Temesvárt, pozsonyi származású. — Munkája: *Fest-Gedicht.* Bey der Installation Sr. Hochgeb. Herrn Paul v. Gyürky, als Ober-Gespanns-Administrator in der Löbl. Krassovaer Gespannschaft am 15. July 1839... in Lugos. Temesvár.

Petrik Bibliogr.

Schönfeld *János,* Lőcsén. — Munkája: *Kunstprobe.* Ein Original-Lustspiel in 1 Aufzuge. Auf Kosten des Verfassers. Leutschau, 1814.

Petrik Bibliogr.

Schönfeld *Lipót* orvosdoktor, szül. 1807-ben Váriban (Békésm.); 1840-től Aradon gyakorlóorvos volt. — Az aradi Alföld munkatársa volt. — Munkái: 1. *Dissertatio* inaug. medica de angina membranacea. Vindobonae, 1836. — 2. *Áron Chorin,* oder Religion und Reform. Rede, gehalten in Arad 1874. in den Lloyd-Localitäten. Arad, 1879. — 3. *Eine Causerie* als Beitrag zur Geschichte des isr. Tempelbaues in Arad, gehalten anlässlich der Jubiläum-Feier zur 50-ten Jahreswende der Grundsteinlegung zum Tempelbau. U. ott,...

Bugát-Flór, Magyarországi Orvosrend Névsora 1840-re. Pest, 10. lap. — *Oláh Gyula,* Egészségügyi személyzet Magyarországban. Bpest, 1876. 12. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Lakatos Ottó,* Arad története. Arad, 1881. 88. l.

Schönfeld *W.,* izraelita hitközségi jegyző Budán. — Munkái: 1. *Israel. Gebrüder*... Ofen, 1858. (Zsidó betűkkel.) — 2. *Der Notär* oder die Geschäftsführung in der israelitischen Kultus-Gemeinde. Pest, 1866.

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schönheit *Rubin,* orvosdoktor, gyakorlóorvos Németújvárt (Vasm.). — Számos német czikket írt a Zeitschrift für Natur- unb Heil-Kundeba (1853—1860).

Szinnyei Repertoriuma III. 1312—1313. h. (hol a czikkek czímei felsorolvák).

Schönherr *Ferencz,* ügyvéd, a pesti egyetemi könyvtár kezelő-tisztje; 1837-től egyetemi pénztári ellenőr 1843-ig. — Czikkei a Tudományos Gyűjteményben (1834. IV. Kereskedési és művészeti egyesületek, 1835. V. Valami a fényűzésről.).

Schematismus Incliti Regni Hungariae II. Schematismus Literarius 1828—1843. — *Figyelő* I. 1876. 310., 313. l.

Schönherr *Gyula,* államtudományok doktora, múzeumi igazgató őr, a m. tud. Akadémia levelező tagja, született 1864. szept. 26. Nagybányán, hol atyja városi kapitány volt. Tanult a budapesti egyetem jogi karán és a bécsi cs. kir. történeti intézetben. 1889. jún. 30. a m. n. múzeumnál könyvtári gyakornoknak neveztetett ki, 1893. segéd, 1894. márcz. 31. segédőr (levéltárnok) lett; 1900. márcz. 27-én őri czímet és jelleget kapott és utóbb igazgató őrré neveztetett ki. 1896. máj. 15. a m. tudom. Akadémia levelező tagjának választotta; rendes tagja az Akadémia történeti bizottságának is. 1902. jún. a budapesti egyetemen magántanári képesítést nyert. 1892 óta a magyar heraldikai társaság jegyzője, a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségének előadó-titkára; a múzeumok és könyvtárak országos tanácsának tagja, a magy. történelmi társulat választmányi tagja. 1889—1890. Rómában a vatikáni levéltárban dolgozott: buvárlatainak eredménye a Monumenta Vaticana (Mátyás király levelezése a római pápákkal cz. kötete), melyet Fraknói Vilmossal együtt szerkesztett. A következő években Olaszország és Németország nevezetesebb könyv- és levéltáraiban eszközölt kutatásokat. A Forster-Scitovszky jutalmat (római kutatásokra) az Akadémia 1898-

ban neki ítélte oda. Mint író a magyar politikai történetíráson kívül főleg a czímertannal és családtörténettel, a középkori magyar bibliographiával és a levéltári források ismertetésével foglalkozott. Figyelemre méltók a XV. századi czímeres levelekre irányuló kutatásai. 1903. a m. tudom. Akadémiában egy eddig ismeretlen codexet mutatott be, melyet Rómában a Casanate-könyvtárban fedezett fel; a codex latin orvosi munka, melyben a növények képei magyar felirattal is el vannak látva. 1906. végén idegrendszere megrendült; decz. 18-án édesanyja, valamint barátai elhelyezték a beteg tudóst egy budapesti sanatoriumban. 1907. ápr. egészsége jobbra fordultával Nagybányára költözött édes anyjához. — Czikkei: A Margitsziget gyógyfürdő és üdülőhely cz. munkában (1885. A Margitsziget gyógyfürdő és üdülőhely, névtelenül; ugyanez németül is a német kiadásban); a Nagybánya és Vidékében (1886. 14—18. sz. Megyei Múzeum-egyesület, 51. sz. Vincze mester, egy nagybányai plébános a XV. századból, 1887. 36—38. Nagybánya nyilvános könyvtárairól, 46. Nagybánya régi műemlékei, 52. A legrégibb nagybányai könyvkiadó, 1888. 40. Ünnepnapok és könyvism., 1889. 14—17. Nagybánya közjogi helyzete a mohácsi vész előtt, 32. A magyar történelmi társulat Nagybányán, 33., 34. Nagybánya művelt közönségéhez, 1891. 18. Nagybánya czímere, 1902. aug. 10. Jankó János, nekr.); a Történelmi Tárban (1888. Nádasdy Ferencz országbiró végrendelete, 1898. A filpesti Szécsiek hagyatéki pöre és oklevél-közlések); a Turulban (1888. I. Lajos ismeretlen gyűrűpecsétje, A Mérey-család czímerlevele 1474-ből, Bihar vármegye levéltárában őrzött czímeres nemeslevelek, 1889. A gróf Berényi-család czímerlevele 1481-ből, Ritka pecsétkölcsönzési eset a XVI. századból, Sopron vármegye története, Felsőbánya régi pecsétje, Czímeres nemes levelek a máramarosi levéltárakban, 1890. Okmányok a Melczer-család levéltárából, A nagybessenyői Bessenyei-család története, Nagybányai czímeres levelek, A Cillei grófok fejedelemsége, 1891. II. Ulászló korabeli czímeres levelek, Gosztonyi János püspök származásához, Az Igali-család czímeres levele, Czímeres nemeslevelek Szabolcs vármegye levéltárában és könyvism., 1892. A somkereki Erdélyi-család 1415. évi czímereslevele és nemzedékrendje, Magyar heraldikai emlékek külföldi czímeres könyvekben, 1894. A Garázda-nemzetség czímerlevele, Pyber Benedek czímeres levele 1476-ból, Nagy Imre, nekr., Barwy Simon czímeres levele 1417-ből, A Bakunin-család állítólagos magyar származása, 1895. A Lászlókarchai Török-család czímerlevele 1418-ból, Az Eresztvényi-család czímeres levele 1414-ből, 1896. A Kölkedi-család czímeres levele 1429-ből, Melczer István, nekr., 1897. A Báznai-család czímeres levele 1434-ből, 1898. Nagylucsei Orbán czímerlevele 1480-ból, 1898. Krisztus kínszenvedésének rendje, Egy Mátyás-korabeli magyar nemesi társaság emléke, Nagy Iván, nekr., 1902. Tinódi Sebestyén czímeres nemeslevele, 1906. Nagybánya középkori pecsétei, Jelentések a Magyar Heraldikai és Genealogiai társaság 1899—1906. működéséről, nyolcz közlés, vegyes közlemények, apróságok és könyvismertetések); a M. Könyv-Szemlében (1888. Egy XVII. századi magyar könyvnyomtató emlékezete, 1889. Instrumenta litteraria Bavariam concernentia in archivo Bibl. Musaei Nationalis Hungarici existentia, Könyvek Váradi Ötvös Pál hagyatékában, 1890. Ismeretlen Mátyás-korabeli levelezőkönyv Darmstadtban, Adatok a hazai középkori könyvtárak történetéhez, 1891. Mátyás király leveleskönyve a gróf Khuen-Héderváry-család könyvtárában, Bonfini másolójának czímeres levele, 1892—93. M. Könyv-Szemle új folyama, A boroszlói levéltári lelet magyar vonat-

kozásai, 1894. A berlini udvari könyvtár szakrendszere, A thorni Corvin-codexről, A Schlägli magyar szójegyzék, 1895. A Hunyadi-levéltár ügye, Ki volt Farinola Dávid? 1896. A milanói Corvin-codexekről, Melczer István, nekr., A magyar nemzeti Múzeum könyvtára az ezredéves országos kiállításon, 1899. A velenczei Szent-Márk könyvtárból, 1900. Vidéki könyvtáraink 1899-ben, A hazai legkisebb nyomtatvány: Katechismus. Leutschau, 1686. 1902. A vidéki könyvtárak 1901-ben, A bécsi udvari könyvtár miniatür kiállítása, 1904. Az 1903. évi római történelmi congressusról, Vidéki könyvtáraink 1903-ban, 1905. Vidéki könyvtáraink 1904-ben); a Századokban (1889. Kirándulási füzet. Jelentés a M. Tört. Társulat nagybányai bizottságának működéséről, 1891. Zsigmond király és Velencze összeköttetései történetéhez, 1902. Jegyzetek Zsigmond király és az egyházszakadás történetéhez és könyvismertetések); az Archaeologiai Értesítőben (1889. Történelmi kiállítás Nagybányán); a Vatikáni Magyar Okirattárban (I. sorozat VI. kötet. Mátyás király levelezése a római pápákkal. Előszó); a Vasárnapi Ujságban (1891. Kovács Lajos, életrajza és irodalmi működése, 1892. II. Lipót, I. Ferencz és V. Ferdinánd királyok koronázása, 1894. Nagybánya története); az Athenaeum Kézi Lexikonában (1892—93. Történelmi cikkek); a Nagybánya és környéke cz. munkában (1894. Nagybánya a multban); az Akadémiai Értesítőben (1896. Mátyás király mint levélíró, 1901. Jelentés az 1900-iki római tanulmányútról); a M. Szalonban (1898. A történelem és a levéltárak); az osztrák-magyar monarchia írásban és képben cz. munkában (XVII. k. Nagybánya és vidéke); a Nagybánya és vidéke Emlékkönyvében (1899. Nagybánya és vidéke); a Magyarország történelmi emlékei az ezredéves országos kiállításon cz. munkában (II. rész 1903. Városi életünk emlékei, Czéhemlékeink a XVII. és XVIII. századból); az Útmutató a nagybányai városi múzeum gyűjteményében cz. munkában (1904. A nagybányai városi múzeum); a M. N. Múzeum könyvtárának Czímjegyzékében (II. Czímeres nemeslevelek. Írta Áldásy Antal. 1904. A M. N. Múzeum levéltárának nemesi iratai, Előszó); a Budapesti Hirlapban (1906. 336. sz. Művészi séták); a Magyarország Műemlékei Jegyzékében (1906. Korvin János síremléke Lepoglaván, Oklevél-közlések: Az Anjoukori Okmánytár V. (1887), a gróf Zichy-család Okmánytára V. és VI. (1888 és 1894), a Hazai Okmánytár VIII. (1891), a gróf Teleki-család Oklevéltára I. és II. (1895), a M. Könyv-Szemle és a Történelmi Tár évfolyamaiban. — Munkái: 1. *Thököly Imre* és Wesselényi Pál mint vetélytársak. Bpest, 1885. (Különnyomat a Századokból). — 2. *Nagybánya* régi pecsétjeiről. U. ott, 1886. (Különny. a Turulból). — 3. *A bécsi udvari kamara* levéltárának magyar vonatkozású oklevelei. A levéltári igazgatóság megbízásából. U. ott, 1887. (K. ny. a Történelmi Tárból). — 4. *Egy magyar államférfi* a XVI. században. U. ott, 1891. (K. ny. a Vasárnapi Ujságból). — 5. *Olaszországi* történelmi kutatások. Jelentés 1890. tanulmányutamról. U. ott, 1892. (K. ny. a Századokból). — 6. *A nagybányai Szent-István-templom* maradványai. U. ott, 1892. (K. ny. az Archaeologiai Értesítőből). — 7. *Hunyadi Corvin János*. 1473—1504. U. ott, 1894. (A m. történeti társulattól a Bay Ilona-féle jutalommal koszorúzott pályamű. M. Történeti Életrajzok. X. évf.). — 8. *Az Anjou-ház* és örökösei. U. ott, 1895. (Zsigmond és Albert kora, a Magyar nemzet története III. k. 2. fele). — 9. *Nápolyi László* trónkövetelésének külföldi vonatkozásai. Akadémiai székfoglaló. U. ott, 1897. (Értekezések a tört tud. köréből XVII. 4. Kivonata az Akad. Értesítőben). — 10.

A nagybányai városi múzeum. Nagybánya, 1899. — 11. *Magyarország* 1801-ben. U. ott, 1902. (Különny. a Budapesti Szemléből). — 12. *A Magyar Nemzeti Múzeum levéltára.* U. ott, 1902. (K. ny. A M. N. Múzeum multja és jelene cz. jubileumi Emlékkönyvből). — 13. *A középkori intézmények* bomlása és a renaissance. U. ott, 1904. (Csuday Jenővel együtt. A Nagy Képes Világtörténet. Szerk. Marczali Henrik VI. k. 5. rész.) — 14. *Jelentés* a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségének 1903., 1904. és 1906. évi állapotáról. U. ott, 1904—1907. Három füzet. — 15. *A római Casanate-könyvtár* Corvin-kódexe és annak magyar glosszái. (Különnyomat a M. Könyv-Szemle 1904. évfolyamából). U. ott, 1905. — 16. *A múzeumok* és könyvtárak országos szövetsége 1904. okt. 29-én Temesvárt tartott közgyűlésének és okt. 30. Verseczen tartott ülésének Jegyzőkönyve. U. ott, 1906. (A múzeumok és könyvtárak országos tanácsának IV. Jelentésének melléklete). — Szerkesztette Budapesten: a Magyar Könyv-Szemlét 1892—1901., a Turul Magyar Heraldikai és Geneologiai Társaság Évkönyvét 1897—1906-ig (Varjú Elemérrel együtt), a Magyar Történelmi Életrajzokat 1899—1903., a Magyar Minerva, A magyarországi múzeumok és könyvtárak Emlékkönyve I., II. és III. évf. 1901., 1902. és 1904. Mint segédszerkesztő résztvett a Magyar Nemzet Története I—X. kötete szerkesztésében (1895—1898.). — Álnevei és jegyei: Décsényi Gyula nevet használt czikkeinél és munkáinál nagyobbrészt 1885-től 1892-ig. Sch. Gy. (Turulban és M. Könyv-Szemlében), —rr., J. R., D. és Gy. (Turul, M. Könyv-Szemle, Nagybánya és Vidéke), Dr. D. Gy. (Vasárnapi Ujság) és D. D. Archaeol. Értesítő).

Vasárnapi Ujság 1896. 36. sz. arczk. — *A Magyar Nemzeti Múzeum.* Bpest, 1896. 80. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 977. l., XVIII. 553., II. Pótlékkötet 1904. 575. lap. — *Petrik,* M. Könyvészet 1886–1907. — *Budapesti Hírlap* 1907. 38. sz.

Schönherr *Károly*, orvosdoktor, pécsi (Baranyam.) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de haemoptysi. Vindobonae, 1836.

Szinnyei Könyvészete.

Schönhut *Vilmos*, a faipar-iskola igazgatója Nagy-Szebenben. — Munkája: *Die Spielwarenindustrie* mit Bezug auf das heimische Gewerbe. Vortrag gehalten im Bürger- und Gewerbevereine am 21. Januar 1889. Herrmannstadt, 1889.

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schönowsky *Béla* (schönwiseni lovag) cs. és kir. ezredes, szül. 1826. nov. 17. Troppauban; a bécsujhelyi katonai akadémiát elvégezve, mint hadnagy 1845-ben a cs. és kir. 56. gyalogezredhez osztatott be. 1848-ban főhadnagygyá, 1854-ben századossá neveztetett ki és 1860-ban a 20. gyalogezredhez helyeztetett át. 1864-ben mexikói szolgálatba lépett át, a hol 1865. őrnagy lett és több kitüntetésben részesült. De már 1867-ben mint százados visszalépett a hadseregbe és ismét a 20. gyalogezredbe osztatott be. 1867-ben a mexikói szolgálatban szerzett érdemeiért a katonai érdemkereszttel tüntették ki. 1868. őrnagygyá neveztetett ki a 15. gyalogezredhez, 1873. a 77. gyalogezredhez helyeztetett át és itten 1874. alezredes lett. 1876. tartalékparancsnokká a 15. gyalogezredhez, 1877. ezredessé és 1878. a 9. gyalogezred parancsnokává neveztetett ki, ennek parancsnokságát azonban nem vette át, mert időközben a perzsa hadsereg újjászervezésére küldött tiszti bizottság főnöke lett. Ennek megbizatásában szerzett érdemeiért a perzsa nap- s oroszlánrend nagykeresztjét kapta. 1880. visszatért Perzsiából, 1882. nyugalomba vonult és 1891. Marburg mellett Jellowetzben meghalt. — A Ludovika Akadémia Közlönyének levelező tagja volt. — Munkája: *Egy gyalogszázad* parancsnoka tevékenységének fejtegetése. Bpest,

1877. (A Ludovika Akadémia 1877. aug. füzete. A bécsi cs. katonai tudom.-egylet által az 1876. évre kitűzött második pályadíjat kapta.)

Ludovika Akadémia Közlönye 1899. 690. l. és a m. n. muzeumi könyvtár példányáról.

Schönwald *Alfréd*, hírlapíró, született 1835. április 16. Budapesten. — Mária Antoinette cz. drámát s Ein alter Diplomat czímű vígjátékot írta (utóbbit a Wiener Stadttheaterben előadták); kiadta az Oesterreichs Kaiserhaus cz. díszmunkát és főszerkesztője volt a Wertheimer, Wiener Geschäftsbericht cz. szaklapnak; a Hamburger Balladen-Kranz cz. munkája Hamburgban, Das goldene Buch des Judenthums pedig saját kiadásában Bécsben jelent meg.

Eisenberg, Ludwig. Das geistige Wien. Wien, 1893. I. 502. l.

Schönwald *Károly*. — Munkája: *Juda* ibn Tibbon terminologiája vallásbölcsészeti művek fordításában. Első rész. Bpest, 1902.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schönwald *Vilmos*, orvosdoktor, magyar születésű bécsi orvos. — Munkája: *Mein Testament* von Alexius Benedek. Wien, 1899. (Benedek Elek Testamentum cz. munkájának fordítása.)

Nemzet 1899. 42. sz. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schönvitsky *Bertalan*, bölcseleti doktor, kir. főgymnasiumi tanár, szül. 1859. jan. 6. Szent-Istvánon (Sárosmegye); a gymnasiumot Kassán, az egyetemi tanulmányokat Budapesten végezte. Középiskolákra nyert tanári képesítést 1883-ban a történelemből és magyarból Budapesten. Doktorátusa van (1884) a magyar diplomatikából, történelemből és magyarból. 1883-ban Lipthay Antal báró fiához Frigyeshez nevelőül került Lovrinba (Torontálm.). 1884. szept. 19. a pozsonyi főgymnasiumhoz helyettes tanárnak, 1890. ugyanott rendes tanárnak nevezték ki. A pozsonyi kereskedelmi akadémiában, mint bejáró, 1895-től a földrajzot tanította. 1897. szept. 1-én a temesvári állami főgymnasiumhoz helyezték át mint igazgatót. Pozsonyban «Középiskola» czímű szakfolyóiratában, mint a tanári kör titkára főképen az egységes középiskola eszméje, a tanárok helyzetének javítása és a tanáregyesület szervezetének reformja érdekében küzdött. Mint a Toldy-körnek választmányi tagja és főjegyzője, a magyarság és a magyar közművelődés terjesztése terén nagy tevékenységet fejtett ki. A temesvári körnek és a szabad lyceumnak elnöke. — Tanügyi czikkeket írt az Orsz. Középiskolai Tanáregylet Közlönyébe, a Középiskolába és az Egyet. Közoktatási Szemlébe; társadalmiakat a helyi lapokba. Czikke a Budapesti Hirlapban (1883. 101. sz. Cornides Lajos, nekr.); a Sárosmegyei Közlönyben (1885. jan. 5. Egy új regény, birálat). — Munkái: 1. *II. Sylvester bullája.* Temesvár, 1884. — 2. *Egy elhanyagolt* tudományszak és a pozsonyi városi levéltár. Pozsony, 1886. — 3. *A diplomatika* és a nők. U. ott, 1886. — 4. *A pozsonyi Klarissza-apáczák* története. Adatok a pozsonyi gymnasium történetéhez. U. ott, 1886. (Különny. a pozsonyi kir. kath. főgymnasium Értesítőjéből.) — 5. *Az egységes középiskola* törvényéhez. U. ott, 1893. — 6. *A pozsonyi kir. kath. főgymnasium* története. Hazánk ezeréves fennállásának emlékére. U. ott, 1896. — Szerkesztette a Középiskola czímű havi szaklapot 1893. febr. 15-től 1894. szept. 15-ig Pozsonyban és a pozsonyi Toldy-kör millennaris ünnepségeinek Emléklapjait, Pozsony, 1896. — Jegye: —y. —n. (a Budapesti Hirlapban 1883.)

Schack Béla, Kereskedelmi iskoláink és tanáraik. Bpest, 1896. 68. l. — *A pozsonyi kir. kath. főgymnasium Értesítője* 1896. 294. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 553. l. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schönwisner *István*, bölcseleti doktor, egyetemi tanár és könyvtárnok, szül. 1738. decz. 15. Eperjesen (Sárosm.)

1756. nov. 8. lépett a Jézus-társaság rendjébe. Miután felsőbb tanulmányait Nagyszombatban bevégezte, Bécsben a rend növendékeinek és a Theresianum tanulóinak több évig praefektusa volt. A rend feloszlatása (1773) után 1778-ban bölcseleti doktorrá avatták és 1777. ápr. 7. a budai egyetemi könyvtár másodőre, 1780-ban az egyetemen a régészet tanára lett; 1782-ben dékánná, 1795-ben egyetemi rectorrá választották; 1802. pedig irodalmi érdemeinek elismeréseül termovai apáttá és nagyváradi kanonokká neveztetett ki, a bölcseleti karnak pedig seniora és 1794-től az egyetemi könyvtár igazgatója volt. Miután még megünnepelte Pesten áldozó papságának félszázados jubileumát, Nagyváradra költözött, a hol három héttel azután 1818. szept. 26. meghalt. Az egyetemen Schwandtner Márton tanár tartott fölötte 1820. emlékbeszédet. — Czikkei a Windisch-féle Ungarisches és Neuungrisches Magazinban (III. 1. 1783. Abhandlung über einige römische Meilensäulen, welche bei dem Dorfe Promontorium entdecket worden, 3. Versuch einer Auflösung der unter der siebenten Nummer im ersten Stücke des dritten Bandes dieses Magazins aufgeworfenen Preisfrage, rézm., IV. 1. 1791—1792. Einige zu Nagy-Reötze befindliche Alterthümer, Neues ung. Magazin I. Das Chapische adeliche Diplom); a Schedius, Zeitschrift von und für Ungernben (I. 3. 1802. Ueber die ungrischen Blechmünzen); latin odája van az: Odae honoribus Mariae Theresiae... Tyrnaviae, 1679. cz. munkában. — Munkái: 1. *De ruderibus* Laconici Caldariique romani et nonnullis aliis monumentis in solo Budensi partim hoc primum anno 1778. repertis, partim nondum vulgatis liber unicus. Budae, 3. rézm. táblával. (Ism. M. Könyvház III. 1783.) — 2. *Commentarius* geographicus In romanorum iter per Pannoniae ripam a Tauruno in Gallias ad leg. XXX. usque, ut illud in Antonini itinerario postremis Wesselingi curis edito describitur, commentarius geographicus, occasione repertarum columellarum milliarium concinnatus. Pars prior. A Tauruno Lauriacum. Accedit in fine partis alterius sylloge nonnullorum inscriptionum Pannoniae, hucusque ineditarum cum notis et animadversionibus. U. ott, 1780. (Ism. M. Könyvház I. 1783.) — 3. *Itineris* Tauruno ad leg. XXX. et commentarii geographici pars II. Sive Lauriaco ad leg. XXX. Accedunt selecti lapides literati Pannoniae romanae, speciatim qui ad eiusdem ripam reperti sunt. Cum explicatione et animadversionibus. U. ott, 1781. — 4. *Ode* in laudem balnei Sarisapiensis, Quadriburgium dicti, honoribus Dni Antonii L. B. Sandor de Szlavnicza dicata. U. ott, 1783. (Ism. M. Könyvház I. 1783., Sándor István, M. Könyvesház IX. 1808. 130. l.) — 5. *Antiquitatum* et historiae Sabariensis ab origine usque ad praesens tempus libri novem. Pestini, 1791. 21 rézm. táblával. — 6. *Adventui* principum Josephi archiducis, et regni Hungariae palatini, et Alexandrae Pavlovnae principis caesareae. Budae, 1800. — 7. *Notitia* Hungaricae rei numariae ab origine ad praesens tempus. U. ott, 1801. XIX rézm. tábl. (Ism. M. Könyvház XIX. 1800. 190. l.; Annalen der Literatur 1804. 54., 55. sz.) — 8. *Catalogus* numorum Hungariae & Transilvaniae instituti nationali Szécsenyiani. Pestini, 1810. Három rész. (Ism. Annalen der Literatur 1812. III. 76. sz.) — 9. *Appendix* ad catalogum numorum Hungariae et Transilvaniae instituti nationali Széchényiani. U. ott, 1810. — 10. *Compendium* antiquitatum graecarum. Ad usum primae humanitatis scholae in regiis per Hungariam adnexasque provincias gymnasiis. Budae, 1814., 1815., 1818., 1820., 1821. — 11. *Compendium* antiquitatum romanarum. Ad usum secundae humanitatis scholae in regiis per Hungariam adnexasque provincias gym-

nasiis. U. ott, 1825. — Kézirati munkái: Adversaria. 1818. (Incipit anno 1785. Az egyetemi könyvtár történetére vonatkozó jegyzetek), ívrét; Collectanea historica universitatis regiae scientiarum Hungaricae, ívrét 209 levél. (Az egyelemi könyvtár történetére vonatkozó oklevelek, jegyzetek); Inventarium musei antiquitatum ac rerum rariorum, itemque numophylacii (in bibliotheca regia scientiarum universitatis) conscriptum Budae... mense Nov. a. 1780. continuatum usque ad a. 1817. Ivrét 368 lap; Nummi consulares sive familiarum Romanarum argentei et aënei, Ivrét; Compendium Eckhelianae doctrinae numorum veterum, 4rét 163 és 66 lap. Catalogus numorum, qui sunt in Musaeo illustrissimi domini Andreae Semsey de eadem ... Conscriptus anno 1808. 4rét 62 levét. — Nevét Schönwisnernek, Schönviesnernek és Schoenvisnernek is írják. — Jegye: St. Sch. (az Ungr. Magazinban).

Göttingischer Gelehrter Anzeiger 1779., 1785., 1792. — *Magyar Könyvház* VII. 1795. 287. l. — *Katona*, Historia-Critica XLI. 630. l. — *Erneuerte vaterländische Blätter.* Wien, 1818. Intelligenzblatt 60. sz., 1819. 240. l. és 1820. 34. sz. — *Tudományos Gyűjtemény* 1817. IV. 141., 1818. XI. 124. l. — *Magyar Kurir* 1818. II. 32. sz. — *Vereinigte Ofner-Pester Zeitung* 1818. 51. l. — *Pressburger Zeitung* 1818. 51., 1820. 39. sz. — *Fejér*, Historia Academiae. Budae, 1835. 186. l. — *National-Encyclopädie* Wien, 1836. IV. 581. l. — *Pauler Tivadar*, A budapesti egyetem rectorai és cancellárjai Pest, 1856. 19. l. és A budapesti egyetem története. Bpest, 1880. — *Stoeger*, Scriptores 319. lap. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr. — *M. Sion* 1892. 390. l. — *Irodalomtörténeti Közlemények* VI. 1896. 430. l. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliogr. VII. 857. l.

Schönviesner *Nep. János*, orvosdoktor, palotai (Veszprémm.) származású. — Munkái: 1. *Orvostudori értekezés* a forró idegnyavalyák kórhatározásáról. Pest, 1842. (Latin czímmel is.) — 2. *Az önfertőzés* (onania) ismertető jeleire, okaira, következéseire és utóbajainak orvoslására figyelmezteti a szülőket, nevelőket és tanítókat. Pápa, 1848.

Rupp, Beszéd 163. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schöpf *Ágoston*. L. *Mérei*.

Schöpflin *Aladár*, hírlapíró, született 1872. okt. 4. Manigán (Nyitramegye); a gymnasiumot a pozsonyi ág. ev. lyceumban 1890-ben végezte, azután theologiát tanult a pozsonyi evang. akadémián, melynek végeztével a budapesti egyetem bölcseleti karának hallgatója lett 1897-ben. Már Pozsonyban foglalkozott hírlapírással s két évig a Nyugatmagyarországi Hiradó belmunkatársa volt. 1892-ben jelent meg első verse a Vasárnapi Ujságban; e lapnak 1894 óta rendes munkatársa, 1898 óta pedig belmunkatársa; számos verset, novellát írt e lapba, újabb időben azonban főleg irodalmi és kritikai czikkek írásával foglalkozik és a Vasárnapi Ujság irodalmi rovatát vezeti. — Czikkei a Vasárnapi Ujságban (1901. Viktoria angol királynő, 1902. Hugo Viktor, 1904. Báró Eötvös József, Pákh Albert, 1905. Bacsányi János, Lévay József, Toldy Ferencz, A fővárosi múzeum, 1907. Tóth Béla stb.); a Budapesti Hirlapban (1902. 4. szám. Bajza József). — Munkái (melyek részben előbb a Vasárnapi Ujságban jelentek meg): 1. *Julien Gordon*, Rezeda kisasszony. Elbeszélés, angolból ford. Bpest, 1902. — 2. *Elfrida* és egyéb amerikai elbeszélések, angolból ford. U. ott, 1903. — 3. *Anthony Hope*, Peggy a kotnyeles. ford. U. ott, 1904. — 4. *Hamlin Garland*, Sötét zsarnokság, angolból ford. U. ott, 1905. — 5. *Amerikai elbeszélők.* (Bret Harte, Mark Twain, Stockton) angolból ford. U. ott, 1905. (Magyar Könyvtár 247.) — 6. *Wilde Oszkár*, Dorian Gray arczképe, angolból ford. U. ott, 1907. — 7. *Wharton Edith*, A vidámság háza. Regény. Angolból ford. U. ott, 1907. (Vasárnapi Ujságban. Sajtó alatt.)

Önéletrajzi adatok.

Schöpflin *Géza*, főgymnasiumi tanár, Sch. Gyula uradalmi tiszttartó és Greguss Hermina fia, előbbinek testvéröcscse, szül. 1876. decz. 11. Manigán (Nyitram.); a gymnasiumot a pozsonyi ág. evang. lyceumban végezte és itt tett 1896-ban érettségi vizsgálatot. 1896—1900-ig a budapesti egyetem bölcseleti karának hallgatója volt, a hol középiskolai tanári oklevelet nyert. 1900—1901-ben szolgálta le Pozsonyban önkéntesi évét. 1901-ben a vallás- és közoktatásügyi minister kinevezte az eperjesi ev. kollegium főgymnasiumához előbb helyettes, majd rendes tanárnak a magyar és latin tanszékre. Az eperjesi Széchenyi-kör magyar irodalmi osztályának jegyzője. — Írt költeményeket, melyek Szombatos Géza név alatt az Ország-Világban (1902), a Magyar Szalonban (1903—05), a Vasárnapi Ujságban (1906), az Evangelikus Családi Lapban és az Eperjesi Lapokban jelentek meg, mely utóbbi lapnak munkatársa. Az 1886. eperjesi tűzvész huszadik évfordulója alkalmából tartott ünnepi előadáshoz «A nagy tűzvész Eperjesen» cz. prológot írt. (Előadatott az eperjesi városi színházban 1907. márcz. 9. és 10. Megjelent az Ország-Világ 1907. évfolyamában.)

Az eperjesi ev. főiskola Értesítője 1905. 18. lap és önéletrajzi adatok.

Schöpp *János*, főszolgabiró Szerdahelyt (Nagyszebenmegye). — Munkái: 1. *Ratgeber* in Steuerangelegenheiten. Gemeinverständliche Darstellung der für den Bauern- und Bürgerstand wichtigsten Steuergattungen. Hermannstadt, 1903. — 2. *Die Gewährleistung* beim Viehkauf. U. ott, 1904.

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schramko *Pál*, ág. ev. lelkész, Sch. Márton és Vizes-Réti Ilona fia, született 1743. február 13. Nagy-Rőczén; tanult Nagy-Szlaboson, Rotkón és Sajó-Gömörön, hol a magyar nyelvet sajátította el; 1759-ben nevelő volt Barcza István fiánál, egyszersmind tanító Nemes-Dömölkön; innét Késmárkra ment, hol Karlovszky János tanította; azután tanító volt Kun-Tapolczán; a bécsi egyetemen természettant és mathematikát tanult; majd Nagy-Palugyán (Liptóm.) rector lett; itt 1773-ban lelkészszé választották; majd Német-Lipcsére ment papnak. II. József császár alatt részt vett az 1791. pesti zsinaton. 1795. Klenóczra ment lelkésznek, hol 1800-ig szolgált; ekkor, minthogy szélütés érte, nyugalomba vonult fiához. Meghalt 1830. febr. 15-én Klenóczon. — Czikkei a Solennia-ban (V. 1814. Dem Andenken des Edlen Herrn Georg v. Fejes, VIII. 1816. Wytah ze slowensko-rečkého nowo-zákonyhó slowáre, XI. 1820. Biographia Joannis Korcsek, XX. 1828. és XXII. 1831. Über die im Dorfe Klenótz befindlichen Bibeln, Paralipomena historico-literaria, h. e. memoria hungarorum scriptorum in P. Wallaszky Conspectu ... desideratorum, XXII. 1831. Curriculum vitae Samuelis Kollár); az Aehrenleseben (1827. 24., 25. sz. Über die Abkunft der Ungarn). — Munkái: 1. *Ziwota* y Smrti požehnana Památka, kterau Urozené někdy a pobožné Matroně, Katarine Potoczky, když L. R. 1778. dne 6. Prasynce s swětem, y s Swymi právě křesťanský se rozžehnala; Na doswědčeni swé lásky Manzel gegi werny ... n Známych y a Neznámych naslechugicim Psánim vzbuzuge. Hely n. (Halotti beszéd.) — 2. *Lidj* Zenicy Přjhoda Gegiž Rozmlauwánj když Wýborne Učenj a Wažný mládenec Pán Michal Semian, sskoly Ew. Pressowské dobrě zaslaužilý a bedliwy Pan Con Rector s Poctiwau a cnostmi krestanskými ozdobenau Pannau Terezyi Clementis, do stawu S. Manželskeho wstupowal-wyslyssel a předložil ... Leta Pane, w kterem SeMian TerezyI zabIra do sskoLI AbI poznaWati a Co. nezná poWoLI. Hely és év n. (Esketési beszéd.) — 3. *Běh Ziwota* Slawné Pomětí Neygasnĕgssí

a Neymilostiwegši nekdy. Panj Marye Theresye Uherské, Ceské, Welike Králowny: pri Pohrebnj Gegj Král Gasnosti Památce a Cirkwi Ew. Art. Velko-Paluzské na den 1781 Nového Léta držená w obecném Cyrkevnjm Shromažděnj přečiteny. Hely n. (Gyászbeszéd Mária Terézia királynő halálára.) — 4. *Požehnaná* Památka W. Ur. Pana Kubinyi Gaspara de Felső-Kubin et Nagy-Olaszy . . . Pri smutné pohřebnj příležitosti dne 7. Březma, L. P. 1790., w kterém OzDoba sWe RoDInI Gasspar oDebraL . . . Gasspára nařlkeg w Chráme Art. Welko Poluzském přečtená y slozená skrze . . . Beszterczebánya, 1790. (Halotti beszéd Kubinyi Gáspár felett.)

Bartholomaeides, Comitatus Gömör 429. l. — *Solennia* Memoriae Anniversariae Bibliothecae Kis-Hontanae XXII. 52—66. l. (Kolbenheyer Mihály.) —*Petrik* Bibliogr. IV. 84. l.

Schranz *János*, ág. ev. lelkész, szül. 1830. jan. 8. Drumolyban (Vasm.); középiskolai tanulmányait Kővágóőrsön és Sopronban, a theologiát ugyanott és a baseli egyetemen 1852—54. végezte. Hazatérve, segédtanár lett a soproni ág. hitv. ev. lyceumban; innét Eperjesre ment theologiai tanárnak, hol a dogmatikát és a héber nyelvet adta elő. Itt 1859—68-ig működött mint tanár és második lelkész. 1868—73-ig a lőcsei evang. gyülekezetnek lelkésze volt. 1873. nov. 15. óta a pesti ág. hitv. ev. németajkú egyháznak lelkésze. — Német költeménye van a soproni ág. ev. gymnasium 1858. Értesítőjében az intézet háromszázados jubileumára; a pesti német ev. egyház évi Értesítőjében évek óta írta a bevezető részt. Több költeményt is írt a vasmegyei hiencz-tájszólásban. — Munkái: 1. *Rede* zum Jahresschlusse 1865 in der evang. Gemeinde zu Eperjes. Eperjes, 1866. — 2. *Antrittspredigt* gehalten in Eperjes 1867. U. ott. — 3. *Antrittspredigt* in Lőcse, 15. Nov. 1868. Leutschau. — 4. *Gedächtnissrede* über Carl Maday, Superintendent des Theiser Distrikts 1871. U. ott. — 5. *Die Salbung* des Herrn. Festpredigt gehalten bei Gelegenheit des Hilfvereins-Gottesdienstes in Budapest am 7. Nov. 1875. Bpest, 1875. — 6. *Durch Nacht* zum Licht. Festpredigt anlässlich des 100 jähr. Jubileums der Pester evang. Gemeinde A. C. U. ott, 1887. — 7. *Ein Tag* des Herrn. Milleniums-Festpredigt, gehalten am 10. Mai 1896 vor der evang. Gemeinde A. C. in Budapest, U. ott, 1896.

Doleschall E. A., Das erste Jahrhundert aus dem Leben einer hauptstädtischen Gemeinde. Bpest, 1887. és Önéletrajzi adatok.

Schranz *Mihály*, tanító és a soproni kézügyességi iskola igazgatója. — Munkái: 1. *Fibel* vorzüglich nach der analytisch-synt. Lesemethode. XII. Auflage Unter Mitwirkung von M. Schranz herausgegeben von Georg Jausz. Oedenburg (1889.) szöveg-képekkel. — 2. A *kézügyességi oktatás* Svédországban. Irta és a soproni kaszinóban 1892. nov. 27. előadta. Bpest, 1892. (Különnyomat a Néptanítók Lapjából. Németül is megjelent Sopronban 1893.) — 3. *A kézügyességi* oktatás. Fejlődés története, jelenlegi állapota és céljai. Kiadja a soproni házi-iparegyesület. Sopron, 1893. (Bünker Raynarddal együtt.)

Petrik, M. Könyvészet 1886—1900. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schraud *Ferencz*, bölcseleti és orvosdoktor, egyetemi tanár és országos főorvos; szül. 1761. május 14. Pesten; szülei korán elhalván, Konradi Norbert piarista-tanár nevelte; középiskolai tanulmányait Debreczenben, Kolozsvárt és Váczon végezte és 19 éves korában Pesten bölcseletdoktori oklevelet nyert; iskolai tanulmányai mellett az angol, franczia és olasz nyelveket is elsajátította. Czindery Antallal utazott a magyar tengerparton és Velenczében; Olaszországból Bécsbe tért vissza; itt van Swietennel, az udvari könyvtár igazga-

tójával megismerkedve, ennek rábeszélésére az orvosi tanulmányokra adta magát és miután előzőleg a természettant és vegytant tanulta, a lembergi egyetemen 1786-ban az orvosi tudományokat elvégezte s Bécsbe visszatérve, még Quarin és Stoll előadásait hallgatta, azután orvosdoktorrá avatták. Bécsből Szegedre ment, hol gyakorló-orvos volt és 1790. Csongrád- és Csanádmegye főorvosa lett. 1794-ben a pesti egyetemhez az elméleti orvostan és államorvostan tanárává nevezték ki. 1794-ben a syrmiai pestis kitörésekor kiváló szolgálatokat tett a járvány behurczolása ellen és ezért a magyar nemességgel jutalmazták meg; később pedig a bukovinai járvány idejében teljesített hasonló szolgálatokért a királyi tanácsosi czímet kapta; 1799—1802. tanévekben a dékáni hivatalt vezette. 1802-ben országos főorvossá neveztetvén ki, tanári állásától megvált. Schraud az 1803. délmagyarországi scorbut-járvány és a dalmatiai és istriai sárgaláz elfojtása, továbbá a kuruzslás megszüntetése, a seborvosi intézmény rendezése és a tehénhimlő-beoltás behozatala körül is nagyon tevékeny és áldásos működést fejtett ki. 1806-ban typhusjárvány lepte vidékre lett a kormánytól kiküldve, Vasvárott maga is megkapta a betegséget és márcz. 18. meghalt Kismartonban. — Munkái: 1. *Opuscula rem* physicam et chemicam attinentia, Diss. I. De natura aerum inflammabilium et vitalium. II. De lucis et materiae electricae similitudine. III. De origine caloris in tritis corporibus. IV. De meteoro quodam singulari, et nonnullis consectariis theoriam aurorae borealis attinentibus. Leopoli, 1785. — 2. *Tentamen* theoriae generalis febrium, edidit dum medicam apud Szegedinenses provinciam capesseret. Pestini, év n. — 3. *Abhandlung* von der Verbindung der Lustseuche mit dem Scharbocke und derselben Heilungsart. Wien, 1791. — 4. *Beobachtungen* aus der Arzneikunde. U. ott, 1792. — 5. *Primae lineae* studii medici. Quas auditorum suorum commodo duxit, Pestini, 1794. — 6. *Aphorismi* de politia medica. Auditorum commodo concinnavit. U. ott, 1795. — 7. *De febribus* tontamina duo. Vienna, 1797. — 8. *De febribus* periodum habentibus observationes novae. U. ott, 1797. — 9. *De forensibus* judicum et medicorum relationibus. In vicem introductionis ad medicinam forensem disserit. Pestini, 1797. — 10. *Geschichte* der Pest in Sirmien in den Jahren 1795 und 1796. Nebst einem Anhange, welcher die Geschichte der Pest in Ostgalizien, Vorschriften der Pestpolizei und Ideen über die Ausrottung einiger ansteckenden Krankheiten enthält. U. ott, 1801. Két kötet. Térképpel és egy tábla rajzzal. — 11. *Historia* pestis Szirmiensis annorum 1795 et 1796. Jussu regio scripsit... Tomi III. Budae, 1802. Három kötet. 10 tábla rajzzal. — 12. *Elementa* medicinae forensis. Pesthini, 1802. — 13. *De eo* quod est in morbis epidemium. Dum protomedici Hungari munus capesseret disserit. U. ott, 1802. — 14. *Georgio Stahly* chir. doct. et univers. Hung. prof. VII. kal. Novembris mortuo parentat. U. ott, 1803. — 15. *Nachrichten* vom Scharbock, welcher im Jahre 1803 in mehreren Gespannschaften von Ungarn beobachtet wurde, nebst Beiträgen zur Geschichte des brandigen Ausschlages, welcher in Ungarn Pokolvar genannt wird. U. ott, 1804. és Bécs 1805. Két táblázattal. — 16. *De aqua soteria* thermarum Budensium, quae caesareae dicuntur. Budae, 1804. — 17. *Vorschriften* der inländischen Polizey gegen die Pest und das gelbe Fieber aufgestellt von... Mit zwei Tabellen. Wien, 1805. — Kiadta: Historia haemorrhoidorum... Operis posthumi editionem procuravit.. Vindobonae, 1794—95. Három kötet (Trnka Venczel munkája); Historia pestis

Transsilvaniae an. 1771. Opus posthumum ... edidit et praefatus est... Budae, 1799. egy tábl. (Chenot Ádám munkája.)

Weszprémi, Succincta Medicorum Biogr. Cent. II. Dec. 1. 2. 506. l. — *M. Kurir* 1806. I. 28. sz. — *Hazai Tudósítások* 1806. I., 18. sz. — *Allg. Literatur-Zeitung* Wien 1806. 14. sz. Intelligenzblatt 80. sz. — *Annalen* der Literatur und Kunst 1804. 81. sz. — *Neue Annalen* der Literatur 1807. Intelligenzblatt 64. l. — *Kölesy* és *Melczer*, Nemzeti Plutarkus. Pest, 1816. III. 240—253. lap. — *Katona*, Historia Critica XLI. 681. lap. — *Oesterr. National-Encyclopaedie* IV. 584. lap. — *Fejér*, Historia Academiae 164. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Pauler Tivadar*, A budapesti egyetem története. Budapest, 1880. — *Petrik* Bibliogr. — *Hőgyes Endre* Emlékkönyve 144. l. Fénynyom. arcsk.

Schreckius *Wolfgangus*, Jézus-társasági áldozópap és tanár. — Munkái: 1. *Theses* de puro et expresso Dei verbo, tam scriptis, quam viva voce tradito & pari utriusq. autoritate, necessitate, utilitate, ac fine. Ad disputandum publice propositae, cum Claudiopoli in Transylvania nouum Gymnasium Societatis Iesu aperiretur Anno D. 1581. Defendentur a Joanne Pvschio societatis Jesu, Praeside Wolfgango Schreckio, Theologo eiusdem Societatis Iesu. Claudiopoli. — 2. *Adversus* authores Iuliani vocant Pseudocalendarii Varadini impressi pro Anno 1585. Carmen: In quo adversariorum de Gregoriano Calendario perversum iudicium, quod illi suo Calendario assuerunt, confutatur. Simul etiam uera causa ac ratio datur ob quam omnino necessarium fuit Calendarum mutationem fieri. (Claudiopoli, 1585.)

Szabó Károly, Régi M. Könyvtár II. 43., 51. lap.

Schreckleb *Ferencz*, szinész. — Munkája: *Theatralisches* Abschieds-Geschenk ... den Theater-Gönnern gewidmet. Leutschau, év n.

Petrik Bibliogr.

Schreder *Izabella*. — Munkája: *Ezer év után*. Felolvastatott az állami elemi nagyvárosi iskola ünnepélyén 1904. máj. 2-án. Szolnok. (Költemény.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schreiber *Bernát*, a pozsonyi orthodox-izraelita hitközség főrabbija; harminczöt évig viselte a főrabbinusi tisztet. A pozsonyi rabbik a XVIII. század vége (1785.) óta egytől-egyig a Schreiber (Szofer) család tagjai közül kerülnek ki. (A tisztség most is a meghalt rabbi fiára száll.) Meghalt 1906. decz. 2. Majna-Frankfurtban, az odavaló sanatóriumban 67 éves korában. — Két zsidó betűkkel írt munkáját sorolja föl Lippe hely és év n.

Lippe, Ch. D., Bibliographisches Lexikon Wien, I. 1881. 436., III. 328. l.

Schreiber *Frigyes*, m. kir. miniszteri tanácsos, szül. 1826. decz. 14. Nagyszebenben; az ottani gymnasium elvégzése után az új szász jogi akadémiára iratkozott be. 1846-ban a nagyszebeni városi tanácshoz, 1847-ben pedig az erdélyi főkormányszékhez lépett be tiszteletbeli fogalmazó gyakornoknak. 1849 végén atyja, kit az osztrák törvényeknek Erdélyben leendő behozatala tárgyában a bécsi igazságügyi miniszteriumba hívtak meg előadónak és bizalmi férfiúnak, magával vitte őt Bécsbe. 1851-ben a legfőbb törvényszék magyar-erdélyi osztályához fogalmazói minőségben neveztetett ki. Időközben a birói vizsgát is letévén, az erdélyi főkormányszéknél titkári állást nyert. 1869-ben a belügyminiszteriumba osztatott be és 1880-ban osztálytanácsos lett. Ő felsége által később a III. osztályú vaskorona-renddel tüntettetett ki és 1889-ben miniszteri tanácsosi czímmel nyugdíjba lépett. Az 1869—71. magyar országgyűlésen a szász-sebesi, majd a medgyesi kerület részéről a képviselőház tagja volt. Az 1887. országgyűlés folyamán a szentágotai kerület képviselete megüresedvén, a kerület választói neki ajánlották fel a mandátumot, melyet ő elfogadván, az

országgyűlésen a szabadelvű-párt tagjaként foglalt helyet. Az 1892. választások alkalmával a nagyszebeni mandátumot vállalta el, melyet 1896-ban ismét reá ruházták. 1898-ban képviselői állásáról lemondott és nyugalomba vonult Nagyszebenbe. — Czikkeket írt az 50-es években a bel- és külföldi lapokba; később a Pisko által szerkesztett Gerichtshallenak állandó munkatársa volt; midőn Erdélybe visszatért, a Siebenb. deutsches Wochenblattba írt, melybe már Pestről küldött tudósításokat; itt közölte 1871-ben: Ofen zur Zeit der Anjous und seine Beziehungen zu Hermannstadt cz. értekezését; midőn ezen lap átváltozott Siebenb. d. Tagblattá, ennek is munkatársa volt és az 1. számában közölte: Honvéd und Bachhuszár cz. czikkét; képviselősége alatt pedig hetenként küldött a lapba tudósítást a budapesti képviselőházból. Képviselőházi beszédei a Naplókban vannak.

Sturm Albert, Országgyűlési Almanach. Budapest, 1902. 305. lap. — *Trausch-Schuller*, Schriftsteller Lexikon IV. 387., 551. l.

Schreiber *István H.* — Munkái: 1. *Unterhaltungen* für die elegante Welt. Pressburg, 1840. Két kötet. — 2. *Die Einleitung* zur Emancipation, oder Äusserungen der innigsten Theilnahme und freundschaftliche Bemerkungen eines franzosischen Staatsbürgers mosaischer Confession an seine Glaubensbrüder den israelitischen Notablen Ungarns. Aus dem Französischen übersetzt. Pest, 1841.

Petrik Bibliogr.

Schreiber *János György*, a bécsi egyetem hallgatója, modori (Pozsonym.) származású. Munkái: 1. *Palatinatus* Regni Hungariae Restauratus; Nec Non Excellentissimo Comiti... Paulo Esterhasi... Consiliario Intimo... Comit. Sempron. Supremo Comiti... Felicibus Auspiciis Electo Inclyti Regni Palatino, Judici Cuman. &c. Collatus. Quo Nomine Etiam Suae Excellentiae Addictissimus Applausum Ivit... Anno qVo paCeM Internis Depressa tVrbls bono sVb paLatIno sVspIrat hVngarIa. Viennae (1681). — 2. *Descriptio* liberae ac regiae civitatis Hungariae inferioris Modor adumbrata & concinnata... anno 1819. Zittaviae.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 199. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schreiber *László*, theologiai doktor, apát-kanonok, szül. 1828. jan. 10. Zsolnán; középiskoláit Egerben és a pozsonyi Emericanumban, a bölcseletieket pedig Nagyszombatban végezte; theologiai képzettségét a pesti központi papnevelőben és a bécsi Augustinaeumban nyerte. 1851. jan. 19. fölszenteltetett és Scitovszky primás-érsek udvarába került mint iktató. Később levéltárnok és szertartó lett, 1854 második felében Simor János akkori győri püspök mint titkárt vette magához, 1857. főszentszéki jegyző lett. 1858-ban győri székesegyházi és püspöki oldalkanonok volt. Később szekszárdi cz. apát lett. Meghalt 1862. okt. 25. — Czikkei a pesti növendékpapság Munkálataiban (1847. Történeti visszapillantás a Remete sz. Pál szerzetére, 1848. Töredékgondolatok a szemináriumok történetéből); a Religió és Nevelésben (1847. II. A lélek hallhatatlansága s a pokolbeli büntetések örökkévalóságáról, 1848. II Katholikus irányú politikai hirlap, 1849. I. A böjt kérdése); a Danielik Emlékkönyvében (Pest, 1852. II. könyvism.). — Munkái: 1. *A keresztény ség* eredményei. Francziából ford. Pest, 1850. (Kiadja a jó s olcsó könyvkiadó-társulat). — 2. *Theses* ex universa Theologia, quas in Caes. Regia... Universitate Vindobonensi pro optinendo Doctoris in SS. Theologia gradu academico publico defendendas suscepit... Die 6. Nov. 1851. Vindobonae.

M. Sion 1863. 76. lap. — *Petrik* Bibliogr. — *Zelliger Alajos*, Egyházi írók Csarnoka 469. l.

Schreiber *Márton*, izraelita tanító

B.-Csabán. — Munkája: *Bibliai történet* izr. népiskolák számára. Losoncz 1887.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schreiber *Mór*, izr. vallástanító a komáromi községi iskolánál. — Munkája: *Vallás- és erkölcstan* az izr. ifjúság számára. Bpest, 1886. (3 jav. és bőv. kiadás. Komárom, 1897).

Petrik, M. Könyvészet 1886—1900.

Schreiber *Mór*, orvos doktor, gyakorlóorvos Szabadkán (Bács-Bodrogm.); orvosi oklevelét 1890-ben Bécsben nyerte. — Munkája: *A trachoma.* (Egyiptomi szembetegség.) A trachoma tüneteinek, gyógykezelésének és meggátlásának ismertetése. Szabadka, 1895.

Pesti Alfréd, Magyarország orvosainak Névkönyve. Bpest, 1899. 191. lap. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schreiber *Mózes*, fő-rabbi Pozsonyban. — Munkája: *Dank-Predigt* nach überstandener Choleragefahr, gehalten in hebräischer Sprache. In's Deutsche übersetzt von Moses Eisner. Pressburg, 1832.

Allg. illustr. Juden-Zeitung 1869. 11. szám, arczk. — *Petrik* Bibliogr.

Schreiber *Simon*, polgármester, előbb városi ügyész, majd tanácsos, rendőrfőnök, szolgabiró és 1830-tól haláláig polgármester volt Nagy-Szebenben, hol 1836. szept. 1. meghalt 76 éves korában. — Munkái: 1. *Das im Prozess* stehende Samuel Freiherr v. Bruckenthal'sche Testament nebst den darüber gefällten Rechtssprüchen. (Nagyszeben, 1805. Magyarul is megjelent). — 2. *Abbildung* der in den sächsischen Ortschaften bestehenden Viehbrandzeichen . . . U. ott, 1826. — 3. *Gerichts-Ordnung* für die Kreisgerichte in der sächsischen Nation. U. ott, 1848.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon. III. 226. l. és gyászjelentés.

Schreiber *Simon*, rabbi, Sch. Moses főrabbi-író fia, szül. 1821-ben Pozsonyban; 1842-ben rabbi volt Izraelita-Nagy-Mártonban (Mattersdorf, Sopronm.). 1860-ban meghívták Krakkóba, hol a galicziai orthodox zsidóság vezére volt, 1879-ben megválasztották az osztrák parlamentbe, 1880-ban alapította a Mahazike ha-Dat zsidó folyóiratot, mely jelenleg is fennáll Lembergben, hol 1883. márcz. 25. meghalt.

The Jewish Encyclopedia. New-York, 1905. XI. 111. l.

Schreiber *Viktor*, m. kir. pénzügyminiszteriumi osztálytanácsos; 1898-ban kapta a III. osztályú vaskorona-rendet. — Munkái: 1. *Az ipari termelést* közvetlenül érintő fogyasztási adók kézikönyve. Bpest, 1900. (Lehrer Péterrel együtt.) — 2. *A szeszadó* iránt érvényben levő törvények és rendeletek gyűjteménye. Bpest, 1908. (Molnár Imrével együtt.)

M. Könyvészet 1908. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schreibers *Károly*, orvosdoktor, gyakorlóorvos Bécsben és természetrajzi tanársegéd az ottani egyetemen 1806-ig, azután a bécsi cs. kir. udvari természetrajzi gyűjtemény igazgatója, szül. 1775. aug. 15. Pozsonyban, meghalt 185?. máj. 24. Bécsben. — Munkái: 1. *Versuch* einer Conchylienkenntniss nach Linné's System. Wien, 1793. Két kötet. — 2. *Nachrichten* von den kaiserlichen Naturforschern in Brasilien. Brünn, 1818—20. Két füzet. — Többi munkái, úgy szintén czikkei felsorolvák Szinnyei Könyvészetében.

Szinnyei Könyvészete. — *Természettudományi Közlöny* 1871. 494. l.

Schreier *Lajos*, orvosdoktor, szülész- és szemészmester, vasuti-orvos Nagy-Kanizsán (Zalam.), szül. 1835-ben; orvosdoktori oklevelet 1860-ban nyert Bécsben. — Czikkei a Med.-Chir. Presseben (1866. Drei Fälle von Herniotomie, 1869. Ein Fall von Diphtheritis mit consecutiver Embolie und linkseitiger Hemiphlegie); az Orvosi Hetilapban (1867. Egy nyakon levő tömlős daganat kiirtása).

Oláh Gyula, Egészségügyi személyzet Magyarországban. Budapest, 1876. 381. lap.

Schreier *Norbert*, theologiai doktor, kegyes-tanítórendi áldozópap és tanár, szül. 1744. ápr. 29. Belovitzon (Morvaország); 1767. okt. 11. Kecskeméten lépett a rendbe, a hol két évig növendékpap volt és a második évben tanított is. A bölcseleti és theologiai tanulmányokat Nyitrán sajátította el. Alapos ismeretei és zenei tudása miatt kedvelt egyéniség volt; Gusztinyi János nyitrai püspök udvarába hívta és házi káplánjának tette meg, miután 1778-ban áldozópappá szentelték; tizenegy évig volt a püspök mellett, ekkor rendje Kolozsvárra helyezte, a hol az akadémián hat évig tanította a bölcseletet. Midőn a theologiai doktoratust letette, ismét Nyitrára küldték, hol 1794—96-ig a keleti nyelvek és szentírás tanára volt; ekkor Selmeczbányára küldték elöljárói, a hol rektor és igazgató volt 1803-ig; ekkor Nyitrára került és ismét theologiai tanár volt 1809-ig. Érdemei elismeréseül assistenssé is tették. Élete vége felé a háborús körülmények miatt a rendházat elhagyni volt kénytelen; egy ideig a Ferenczrendieknél húzódott meg, majd Berényi Zsigmond grófnál vonta meg magát, míg végre Nyérre ment Sipeky özvegy úrnőhöz, a hol 1811. okt. 24. meghalt. — Munkái: 1. *De sensu* communi dissertatio logico-metaphysica. Viennae. 1778. — 2. *Carmen*, quo Rev. Dno Joanni Bapt. Brésztyenszky de Eadem, hactenus cathedralis ecclesiae Nittriensis canonico, promotionem ad canonicatum actualem gratulatum veteranus cultor ... anno 1797. mense Julio. Tyrnaviae. — 3. *Carmen*, quod, dum Excell. ac. Illustr. Dn. Josephus e Comitibus Csáky de Keresztszegh, perpetuus terrae Scepusiensis etc. solenni ritu supremum comitem provinciae Nittriensis inauguraret dnum comitem Josephum Erdődi de Monyorókerék montis Claudii et comitatus Varasdinensis perpetuum comitem, antea inclyti comitatus Posegani supremum comitem, Nitriae 18. kalendas Februarii anno 1798. Posonii. — 4. *Praecepta* Salomonis ad Juventutem... 1802. Hangjegyekkel. (A szegedi rendházban). — 5. *Carmen*, Exc. ac Rev. Dno Francisco Xav. Fuchs, hactenus episcopo Nitriensi, dum ad capessendas dignitates archiepiscopi Agriensis, et supremi, ac perpetui comitis ii. comitatuum Hevesiensis etc. Nitria discederet, oblatum anno 1804. Tyrnaviae. — 6. *Methodica* grammaticae hebraeae institutio. Quam in usum auditorum theologiae conscripsit. Pesthini, 1804. — 7. *Cantilena* de abolito sub Josepho II. imperatore et jam jam collapso claustro Camaldulensium in Monte Zobor... — Több zenedarabja kéziratban (a kecskeméti rendház könyvtárában).

Horányi, Scriptores Piarum Scholarum II. 646. l. — *Szöllősy Károly*, A szerzetes rendek. Arad, 1878. II. 108. l. — *Csécs Imre*, A kegyesrendiek Nyitrán 515. l. — *Petrik* Bibliogr. — Rulla. Liber Suffragiorum (Kézirat a bpesti rendházban) és Német Károly kecskeméti tanár szíves közlése.

Schreiner *Ferencz Károly*, prémontrei rendi kanonok és tanár, szül. 1866. nov. 6. Német-Szent-Mihályon (Vasm.), 1888. szept. 2. lépett a csornai prémontrei rendbe, 1899-ben nyert tanári oklevelet a németből és latinból; főgymnasiumi tanár volt Szombathelyen, 1902-ben Csornára rendelte főnöke házgondnoknak. — Czikke a szombathelyi főgymnasium Értesítőjében (1900. P. Ovidius Naso Tristia c. művének 10 elegiája. Ism. Egyet. Philol. Közlöny 1901.).

A csornai prémontrei rendi kanonokok Névtára. Csorna, 1898. 52. l. — *Vajda Emil* Névkönyve. 218. l. — *A szombathelyi kir. kath. főgymnasium Értesítője*. 1903. 31. l.

Schreiner *Gusztáv Ferencz* (lovag), egyetemi tanár, szül. 1793. aug. 6. Pozsonyban, hol atyja Sch. Ferencz a város külső tanácsának tagja volt; Sch. a gymnasiumot Pozsonyban és Trencsénben

végezte és három évig a pozsonyi Emericanumban a classikusokat tanulmányozta; ezután Károly Ambrus herczegprimás a papi fölszentelés alsó fokozatában részesítetette. A háborus körülmények miatt theologiai tanulmányait Nagyszombatban az 1809—1810. téli félévben megszakítani volt kénytelen és elöljárói a bécsi Pazmaneumba küldték; Sch. azonban a bécsi szent István papnevelőbe vétette fel magát és egy évig az egyetemen hallgatta a theologiát; azonban 1811—1813-ig a jog- és államtudományokra adta magát. Tanulmányainak végeztével nevelő volt és egyszersmind 1817. jún. 1-től helyettes tanár; 1818. decz. 29. az olmützi lyceumhoz nevezték ki az ausztriai államjog és statisztika tanárának, hol 1824-ben igazgató lett, egyszersmind 1822-től hét évig a könyvtár igazgatója is volt. 1824. júl. 19. a gráczi egyetem tanárának nevezték ki, mely állását 1872. április 1. bekövetkezett haláláig töltötte be. — Munkái: 1. *Grätz*, Ein naturhistorisch-topographisch-statistisches Gemälde dieser Stadt und ihrer Umgebungen. Im Vereine mit Dr. A. v. Muchar, Dr. F. Ungar, Dr. Ch. Weiglein. Mit vielen Stahlstichen, einem Plane der Stadt und einer geognostischen Karte der Umgebungen. Grätz, 1843. — 2. *Ueber* die einzig richtige Schreibweise der Stadt Graetz. U. ott, 1844.

Wurzbach, Biogr. Lexikon XXXI. 287. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schreiner *Márton*, bölcseleti doktor, izraelita theologus, szül. 1863. júl. 8. Nagyváradon; ugyanott végezte a középiskolát. 1881-ben Budapestre jött, a hol a rabbiképző-intézetben izraelita theologiát, az egyetemen pedig bölcseletet és sémi philologiát hallgatott. 1886. bölcselet-doktori, 1887. rabbi oklevelet nyert. 1887—90. Csurgón (Somogym.) mint rabbi működött, azután 1893-ig a budapesti országos izraelita tanítóképző-intézetben, 1894 óta pedig a berlini Lehranstalt für die Wissenschaft des Judenthums-ban a bibliatudományok, a vallásphilosophia és az izraeliták történetének tanára. — Czikkeket írt a következő folyóiratokba: Egyetemes Philologiai Közlöny (1884. A talmudi tudomány történetéről, 1885. Könyvism.), Magyar Zsidó Szemle (1888. Arab bölcs mondások a zsidó irodalomban), Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft (1894. Die apologetische Schrift des Salomo ben Adret gegen einen Muhammedaner); Révue des Études Juives, Monatschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judenthums (a melyekben különösen az izraelita és muhammedán vallás- és irodalomtörténettel foglalkozik); a Pallas Nagy Lexikonába az izraelita bibliai és archaeologiai czikkeket írta. — Munkái: 1. *Adalékok* a bibliai szöveg kiejtésének történetéhez. Bpest, 1885. (Ism. Egyetemes Philol. Közlöny 1886.) — 2. *Prédikácziók*. Csurgó, 1887. — 3. *Az iszlám* vallásos mozgalmai az első négy században. Bpest, 1889. (Értekezések a nyelv- és széptud. köréből XV. 1.) — 4. *Zur Geschichte* des Asäritenthums. Leyden, 1890. — 5. *Le Kitabal*-muhadhâra wa-l-mudhâkara de Moise Ibn-Ezra et ses sources. Paris, 1892. — 6. *Bibliai szemelvények*. Bpest, 1891—93. Két kötet. — 7. *Der Kalâm* in der jüdischen Literatur. Berlin, 1895. — 8. *Contributions* à l'histoire des Juifs en Egypte... 1896.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 980. l. — *The Jewish Encyclopedia*. New-York, 1905. XI. 112. l. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schreiner *Theophil*, orvosdoktor, pozsonyi származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de pneumonorrhagia. Vindobonae, 1836.

Szinnyei Könyvészete.

Schrempf *József*, kántortanító Pécsett (Baranyam.) — Munkái: 1. *Crkveni obrednich* za učitelja i orguljasa. Pécs,

1887. (Szertartási könyv). — 2. *Szertartási könyv* kántortanítók részére. U. ott, 1903. (Magyar és latin szöveg, hangjegyekkel.) — 3. *A temetési* szertartások könyve U. ott, 1903—1905. (Latin szöveg.)

M. Könyvészet 1903. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schreter *Dávid* — Munkája: *Aufruf* an die Bewohner Zipsens zur willigen Aufnahme der Schutzpocken. Leutschau, 1804. (Borheck Ágosttal együtt).

Petrik Bibliogr.

Schretter *Károly*, bölcseleti és theologiai doktor, Jézus-társasági áldozópap és egyetemi tanár, szül. 1644. feb. 14. Körmöczbányán nemes családból; miután a nagyszombati egyetemen 1661-ben a bölcselet első koszorúját (baccalaureatust), 1662-ben pedig a doktorságot elnyerte, azon év okt. 31. a Jézus-társaságba lépett és a theologiai doktori fokozatot is megszerezte, a bölcseleti tudományokat, nevezetesen a természettant Nagyszombatban (1677—1678.) és Bécsben, összesen hat, a kánoni jogot a nagyszombati egyetemen több évig tanította; ugyanott a finevelő-intézetnek, Győrött, Lőcsén, Beszterczebányán pedig a szerzet társházának igazgatója volt. 1684-ben ez utóbbi városokban Tököly követőitől fogságba ejtetett és Kassára vitetett. 1704-ben Nagyszombatból, e városnak a Rákóczyak által elfoglalása után, száműzetett. Visszatérvén hazájába 1717. júl. 20. Győrött meghalt. — Munkája: *Concordia* Canonica juris ecclesiastici civilis et Hungarici. De Testamentis, & Immunitate Ecclesiastica Desumpta Ex Lib. III. Decretalium. Tit. 25. 26. 49. Quam In . . . Universitate Tyrnaviensi publice propugnandam suscepit . . . Joannes Samko . . . Praeside R. P. Carolo Schretter . . . Die XXVIII. Mensis Julii M.DC.XCVIII. Tyrnaviae.

Stoeger, Scriptores 323. l. — *M. Akadémiai Értesítő*. Philos. oszt. IV. 1864. 27. l. — *Pauler Tivadar*, Adalékok a hazai jogtudomány történetéhez. Bpest, 1878. 36. l. és A budapesti egyetem történeta. 29 lap. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár II. 520. lap. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothéque - Bibliogr. VII. 994. h.

Schreyer *Jakab*, jogi doktor, ügyvéd Budapesten, szül. 1847. febr. 7. Ugrán (Biharm.); tanult Nagyváradon és Debreczenben; jogi tanulmányait Pesten és Bécsben, hol 1870-ben jogi doktor lett, végezte. 1872-ben Pesten ügyvédi oklevelet nyert. Szilágyi Dezső volt igazságügyminiszter megbízásából 1893-ban törvényjavaslatot készített a csődtörvény módosításáról, a fizetésbeszüntetésről és csődönkívüli egyezségről, végül a fizetésképtelen adós vagyonát érintő jogcselekmények csődönkívüli megtámadásáról. A magyar kereskedelmi csarnok titkára és a budapesti hitelezői védegylet ügyésze; a hírlapírói nyugdíjintézetben a saját alapítványának képviselője. 1896-ban a Ferencz József-rend lovagkeresztjét kapta. — Czikkei a Jogtudományi Közlönyben (1879. A perköltségekről, Kötelezettség nélküli forgatmány saját rendeletre szóló váltóknál, 1880. könyvism., 1881. A perrendnovella, 1900. A kereskedelmi törvény revisiója, 1903. A kereskedelmi üzletek átruházása); a M. Igazságügybe és a közgazdasági szaklapokba is írt czikkeket. — Munkái: 1. *A perorvoslatok* teljes rendszere, tekintettel úgy az írásbeli, mint a szóbeli eljárásra és összefüggésben a bírósági szervezettel. A m. tudom. Akadémia által a Sztrokay-alapítványból kitűzött 100 arany jutalommal kitüntetett pályamű. Bpest, 1879. (Olcsó kiadás. U. ott, 1881.). — 2. *A polgári* törvénykezési rendtartás (közönséges polgári keresk. váltó- és végrehajtási eljárás). A kapcsolatos törvényekre és rendeletekre való utalással és tekintettel a magyar kir. Curia mint legfőbb ítélőszék és semmítőszék fontosabb elvi jelentőségű határozataira, az 1868. LIV. t.-cz. érvényben hagyott szakaszai és az 1881. LIX. és 1881. LX. t.-czikkek alapján.

U. ott, 1881. (A legújabb rendeletekkel és törvényekkel bőv. 2. kiadás. U. ott, 1882. 3. kiadás. U. ott, 1888. Két kötet). — 3. *Függelék* a polgári törvénykezési rendtartáshoz. U. ott, 1881. (2. kiadás. U. ott, 1882.) — 4. *25 év* a magyar kereskedelmi csarnok történetéből 1870—1895. U. ott, 1895. — 5. *A kereskedelmi törvény* reviziója. U. ott, 1900. (M. Jogászegyleti értekezések 178., többekkel együtt).

Kiszlingstein Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 554. l. — *Ország-Világ* 1900. 11. sz. arczk. — *Vasárnapi Ujság* 1902. 29. sz. arczk. — *The Jewish Encyclopedia*. New-York, 1905. XI. 112. l. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900. Bpest, 1907.

Schrob *Lőrincz*. — Munkája: *Trauergedanken* über den seeligen Hintritt Joseph des II. Ofen, 1790. Rézm. táblával

Petrik Bibliogr.

Schroff *Hermann*, hirlapíró, előbb zsidó volt, majd áttért a katholikus vallásra, legutóbb pedig lutheranus lett. Badenből, honnét királysértésért kiútasították, került Magyarországba, később Brassóba, hol átvette a Kronstädter Zeitung szerkesztését; ekkor a szász izgatók vezére volt és a legféktelenebbül izgatott lapjában. 1902. okt. 12. az ügyészség letartóztatta és Brassóból Marosvásárhelyre kisérték. Sch. letartóztatásának oka: a lapjában az elitélt Kramer, Korn és Hirsch pangermán izgatók dicsőítésére megjelent czikkei.

Politikai Ujdonságok 1902. 42. sz.

Schrott *József*, zágrábi nagyprépost. Meghalt 1857. szept. — Munkái: 1. *Ad calendas* Novembris 1822. Croatia Trans-Savana et litorali hungarico benignitate aug. Francisci I. sub auspicio Exc. ac Ill. Dni comitis Josephi Mailáth de Székhely qua plenipotentiati commissarii aulici s. regni Hungariae coronae reunitis. Zagrabiae. (Költemény). — 2. *Oratio* funebris qua invictiss. et gloriosiss. olim Austriae imperatori et Hungariae regi apost. Francisco I. inter exequias in cathedrali ecclesia Zagrabiensi die XII. Maji anni 1835. solemni ritu celebratas coram statibus & ordinibus regni Croatiae parentavit. U. ott.

Hölgyfutár 1857. 215. — *Petrik* Bibliogr.

Schröck *Ferencz* L. *Somhegyi*.

Schröder *Béla*. — Munkája: *A hazugságok* városa. Társadalmi és politikai erkölcsrajz. Bpest, 1906.

Corvina 1906. 29. sz.

Schröder *József*, zala-keszthelyi növendék gyógyszerész, utóbb (1846) gyógyszerész Kaposvárott (Somogym.) — Munkája: *A tiszta tömény* kénsavról (acidum sulphuricum concentratum purum) és a borkősavas hamagról (tartras kali). Pest, 1830. (Gyógyszeres Értekezések 1830-ból. Kindja Schuster János tanár X. sz.)

M. orvosok és természetvizsgálók Munkálatai. VI. Pécs, 1846. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schröder *József*, orvosdoktor, szombathelyi (Vasm.) származású. — Munkája: *Victus* sanitati consentaneus. Specimen inaug. medico-politicum. Budae, (1840.)

Rupp, Beszéd 161. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schröder *Károly*, német szinész. — Munkája: *Theater-Journal* der königl. Freistadt Pressburg zum neuen Jahre 1826. Pressburg. 1826.

Petrik Bibliogr.

Schröder *Károly*, állami főreáliskolai igazgató, szül. 1840. okt. 5. Tolnán polgári szülőktől; első oktatását szülővárosában nyerte; a főreáliskolának Budapesten elvégzése után Bécsbe ment a polytechnikumra, hol három évet töltött; azután pedig az utolsó évre a prágai műegyetemre iratkozott be és ott végezte el a teljes polytechnikumi tanfolyamot. Ekkor bővebb tapasztalatok és ismeretek szerzése végett beutazta Angol-, Franczia- és Németországot, sőt Párisban két évig tartózkodott. Képzett építészmérnök volt,

sőt már oklevelet is nyert, midőn a tanítás és nevelés terére lépett. A m. kir. helytartótanács 1864. okt 16. nevezte ki a körmöczbányai főreáliskolához, azután a budapesti II. ker. áll. főreáliskolában tanított. Nemsokára ismét Körmöczbányára helyezték át és azóta szakadatlanul ott működött. Mint a körmöczbányai magyar-egyesület elnöke, annak közgyűlésein több lelkes megnyitó beszédet mondott, felolvasó estélyein pedig gyakran értekezett. A körmöczbányai főreáliskola terve az ő közreműködésével jött létre. 1870. okt. 8. a király a körmöczbányai főreáliskola igazgatójává nevezte ki. Társadalmi téren buzgó tevékenységet fejtett ki; számos egyesület felállításában közreműködött. Érdemeiért a város díszpolgárai közé iktatta. 1889. okt. 25. tanárságának 25 éves jubileuma (okt. 16.) alkalmából a tanári testület nevére szóló alapítványt tett. Meghalt 1895. szept. 21. Körmöczbányán.—Czikkei a Tanodai Lapokban (1867. A porosz középisolákról, A franczia középiskolákról); a körmöczbányai főreáliskola Értesítőjében (1868. A körmöczbányai reáliskola rövid története 1862—68-ig, 1874. Az új főreáltanoda épületének leírása, 1875. Az áll. főreálisk. új épületének ünnepélyes megnyitása, A természettudományok szerepe a középiskolában, megnyitó beszéd, 1877. Tápintézetének alapszabályai, 1881. A körmöczbányai főreáliskola 25 éves története 1856—1881., 1895. A körmöczbányai főreáliskola 1856—1896. története); az Orsz. Tanáregyesület Közlönyében (1869. A rajzoktatás a középiskolában, A távlatgép és könyvism., 1878. könyvism., 1880. Az érettségi vizsga reformjához); az Ungarischer Lloydban (1870. Munkásházakról, Dynamitpróbák a szabadban). — Munkái: 1. *Vezérfonal* a mértani szabadkézi rajz tanításánál. Középtanodák alsó oszt. számára. Pest, 1870. 10 kőny. táblával és 8 fametszettel. (2. kiadás. U. ott, 1872.. 3. k. Bpest, 1878., 4. k. U. ott, 1884. Németül: Pest, 1872.) — 2. *Mértani szerkesztéstan.* Függelékül a földméréstan és helyszínrajzolás elemei. A reáltanodák IV. és V. oszt. számára és magánhasználatra. 12 kőnyomatú táblával (1 színes és 38 fametszettel). Bpest, 1878. (Ism. Prot. Egyh. és Isk. Lap.) — 3. *A körmöczbányai középiskolák* története. U. ott, 1881. (Hlatky Józseffel együtt.) — 4. *Pótfüzet* a mértani rajz vezérfonalához. U. ott, 1885. és 1888. Négy kőnyomatú táblával. — 5. *Emlékbeszéd* Campione Sándor felett. U. ott, 1891. — 6. *A körmöczbányai népiskola* története a XVI. századtól a jelenkorig. U. ott, 1905. Képpel. (Hlatky Józseffel együtt). — 7. *A körmöczbányai főreáliskola Értesítője.* 1871—1895. Huszonöt évfolyam.

Szinnyei Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Petrik* Könyvészete és M. Könyvészet 1886—1900. — *A körmöczbányai m. kir. áll.* főreáliskola Értesítője 1890. (Bellaagh Aladár), 1896. és gyászjelentés.

Schrödl *József,* ág. ev. lyceumi tanár Pozsonyban 1898 óta, hol a latin nyelvet, irodalmat és történelmet tanítja, szül. 1865-ben Balfon (Sopronm.); 1885-ben nyert tanári oklevelet. — Czikke a soproni Lähne-féle gymnasium Értesítőben (1891. Eszterházy Pál nádor ifjúsága). — Munkái: 1. *A magyarhoni protestantizmus* hatása a magyar nemzeti szellem fejlődésére. A Luther-Társaság által a milenniumi pályadíjjal kitüntetett pályamunka. Bpest, 1898. (A Luther-Társaság kiadványai XXIX.). — 2. *Pozsony* első protestánsai. Történelmi kép Pozsony multjából. Pozsony, 1903.

M. Könyvészet 1903. — *Petrik, M. Könyvészet* 1886—1900. — *Kalmár Elek,* Tanári Névkönyv. Lőcse, 1907. 151. l.

Schröer *Gottfried Tobiás* (álnéven: *Oeser Keresztély*), ev. lyceumi tanár, tanfelügyelő, majd iskolaügyi tanácsos, szül. 1791. jún. 14. Pozsonyban, hol atyja könyvkötő-mester volt. Miután atyja há-

zánál bőséges alkalma volt könyvek olvasására, már gyermekkorában felébredt benne a tudományok iránt való szeretet. Tanulmányait szülővárosában az ág. ev. lyceumban végezte, mely idő alatt két évet Győrött is töltött a magyar nyelv megtanulása végett. Már tanuló korában kiváló költői tehetséget mutatott és nagy szeretettel foglalkozott kisebb tanulók oktatásával, mire egyébiránt a szükség is vitte. 1816-ban Halleba ment, hol theologiai és philologiai tudományokat hallgatott. De csak egy évig volt itt, mert betegeskedése miatt haza kellett jönnie. 1817-ben a pozsonyi lyceumnál az első grammatikai osztály tanítója lett; 1818-ban az ujonnan alakított ev. leányiskola főtanítójává és a lyceumban a német nyelv és irodalom rendkívüli tanárává választatott meg. 1823-ban a lyceumban subrectorrá választották és mint ilyen a syntaxisták osztályát tanította. 1833-ban az elhunyt Grósz János helyére a rhetorika és történelem tanára lett és ezt az állását 1849-ig viselte. Ekkor a bécsi kormány az általa szervezett pozsonyi kerületi iskolatanácsba cs. kir. iskolatanácsosnak nevezte ki, de ezen állásában alig működött félévig. Meghalt 1850. máj. 2. Pozsonyban. — Két színműve jelent meg gyűjteményes munkákban: Reingefegt, Lustspiel. (Lebrun, Almanach dramatischer Spiele. Hamburg. 1828); Der Bär, Lustspiel (Holtei, Jahrbuch deutscher Bühnenspiele 1830.) — Munkái: 1. *Blumenlese* aus den vorzüglichsten Werken deutscher Schriftsteller. Pressburg, 1820. (2. kiadás. U. ott, 1826.). — 2. *Kurzgefasste* deutsche Sprachlehre für Schulen... U. ott, 1821. (2. kiadás 1825., 3. k. 1836. U. ott). — 3. *Kurzer* Abriss der Erdbeschreibung. Ein Leitfaden zum Privatunterricht. U. ott, 1824. (2. bőv. kiadás 1828., 3. bőv. k. 1832., 4. bőv. k. 1839., 5. bőv. k. 1847. U. ott). — 4. *Lectiones* latinae in usum scholarum. U. ott, 1826. — 5. *Orationes* selectae ex historicis latinis. U. ott, 1827. — 6. *Kurze* Geschichte der deutschen Poesie und Prosa. Ein Leitfaden zu Vorlesungen und zum Privatunterricht. U. ott, 1828. — 7. *Abriss* der Geschichte von Ungarn. Ein Lehr- und Lesebuch für die vaterländische Jugend. U. ott, 1829. (2. kiadás. U. ott, 1841). — 8. *Syntaxis* latina regulis perspicuis ac concinnis comprehensa, captui potissimum juventutis accommodata. Appendix continet exempla germanica latine reddenda et prosodiam latinam. U. ott, 1829. — 9. *Ueber Erziehung* und Unterricht in Ungarn in Briefen an den Grafen St. Széchenyi von Pius Desiderius. Leipzig. 1833. — 10. *Compendium* historiae antiquae, imprimis graecorum et romanorum tironibus conscriptum. Pressburg, 1836. — 11. *Die guten Mädchen*, oder der Pfarrer von Lindenheim und seine Kinder, wie sie es treiben das Jahr hindurch, um recht gut und verständig zu werden und eine glückliche Jugend zu leben. Ein Lesebuch für Mädchen von 12—15 Jahren, mit eingestreuten Novellen, Schauspielen und Gedichten. Leipzig, 1838. — 12. *Die Religionsbeschwerden* der Protestanten in Ungarn, wie sie vom Reichstage im J. 1833 verhandelt worden. U. ott, 1838. (Elias Tibiscanus álnévvel). — 13. *Weihgeschenk* für Frauen und Jungfrauen. Briefe über aesthetische Bildung weiblicher Jugend. U. ott, 1838. (2. bőv. kiadás 1840., 3. bőv. k. 1846. hat aczélm., 4. k. Briefe an eine Jungfrau cz. Hat aczélm., két arczk. és fametszetekkel a szövegben. 1852., 5. bőv. k. A. W. Grube által 1856., 6. bőv. k. 1859. 12. k. 1870. 22. k. 1880. U. ott. Magyarul: Samarjay Károly által szabadon átdolgozva: Az aesthetika főtárgyai cz. Komárom, 1853.). — 14. *Pallas Athene* und die kleinen Griechen. Erstes Lesebuch für Knaben, die einst wackere Männer werden sollen. Nebst einem neuen Wörterspiele auf kleinen Tafeln zur Ein-

übung der deutschen Satzlehre. U. ott, 1839. — 15. *Wörterspiel* zur leichtern Einübung der deutschen Satzlehre in Erzählungen aus der Mythologie. U. ott, 1839. — 16. *Leben* und Thaten Emerich Tököly's und seiner Streitgenossen. Historisches Drama von A. Z. U. ott, 1839. — 17. *Die heilige Dorothea.* Dichtung und Wahrheit aus dem Kirchenleben in Ungarn. U. ott, 1839. (Névtelenül.). — 18. *De studio* antiquitatis rite instituendo, Oratio die 8a non. Sept. 1838. habita qua munus publicum auspicatus est. Posonii, 1839. — 19. *Lesebuch* für die deutsche Jugend. Eine Sammlung von Erzählungen, Beschreibungen und Gedichten, zu Deklamations-, Verstandes- und Sprach-Übungen, besonders aber zur Erweckung eines poetischen Sinnes. U. ott, 1839. — 20. *Weltgeschichte* für Töchterschulen und zum Privatunterricht. Mit besonderer Beziehung auf das weibliche Geschlecht. Leipzig, 1841—42. Három rész (2. átnézett kiadás 8 aczélm. 1843., 3. jav. k. Chr. Gotth. Neudecker által 1848., 4. átdolg. kiadás Georg Weber által 1854. U. ott.). — 21. *Kurzer Leitfaden* der allgemeinen Weltgeschichte für Töchterschulen und zum Privatunterricht. Mit besonderer Beziehung auf das weibliche Geschlecht. U. ott, 1842. (2. átnézett kiadás 1844., 3. jav. k. Neudecker Chr. Gotth. által 1850. 4. jav. k. 1850., 5. átdolg. k. 1858. U. ott.) — 22. *Isagoge* in eruditionem aestheticam. Posonii, 1842. — 23. *Archaeologia* graecorum et romanorum. U. ott, 1843. — 24. *Deutsches Lesebuch* für die weibliche Jugend und zum Schul- und Privatgebrauch. 1. u. 2. Curs. Leipzig, 1844. — 25. *Geschichte* der deutschen Poesie in leichtfasslichen Umrissen für die reifere Jugend beiderlei Geschlechts. U. ott, 1844. Két rész (2. átdolg. kiadás. J. W. Schäfer által. Goethe és Schiller arczk. U. ott, 1859.). — 26. *Der Vogel-heerd.* Dramatisches Gemälde aus Luther's häuslichem Leben. Ein Geschenk für Frau und Kinder. Halle, 1845. — 27. *Krebse* und derartiges Ungeziefer. Ein Fastnachtsspiel. Von Theodoricus Schernberg dem Jüngeren. Sunderburg—Magdeburg, 1845. — 28. *Kurzer Abriss* der allgemeinen Weltgeschichte für Schulen und zum Privatunterricht. 2. revidirte Auflage. Leipzig, 1846. — 29. *Theestunden* in Lindenhain. Eine Sammlung von Gedichten, Novellen und Schauspielen. U. ott, 1846. Két kötet. — 30. *Geschichte* der Deutschen dem Volke erzählt. Bearbeitet unter Mitwirkung von C. Nacke. U. ott, 1847. Rézm. — 31. *Weihgeschenk* für Jünglinge. Eine Vorschule zur aesthetischen Bildung. Breslau, 1849. — 32. *Hauschronik* eines deutschen Schulmeisters in Ungarn. Leipzig, 1858. (Deutsches Leben, Herausg. von Heinr. Pröhle.)

Neue Freie Presse 1869. 1649. sz., 1651. sz. — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XII. 18. l. (Oeser). — *Petrik* Bibliogr. — *Allgemeine Deutsche Biographie.* Leipzig, 1891. XXXII. 551. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 982. l. — *Markusovszky Sámuel*, A pozsonyi ág. hitv. evang. lyceum története. Pozsony, 1896. 656. l.

Schröer *Gottfried Tóbiásné* (Langwieser Terézia), előbbinek neje, szül. 1805. máj. 9. Pozsonyban, 1823-ban ment férjhez és 1885. jan. 27. meghalt Bécsben. — Munkái: 1. *Briefe* und Blätter von Frau Therese. Herausgegeben von Karl von Holtei. Hamburg, 186. — 2. *Für Euch*, Ihr Jungen Frauen und Mütter! Briefe an eine Freundin von Therese Oeser. U. ott, 186. — 3. *Im Brautkranz.* Briefe an eine junge Verlobte mit einem Capitel über die Ehe, als Morgengabe für Bräute. U. ott, 1870. (Therese névvel.) — 4. *Über praktische Kindererziehung*, U. ott, 1878. (2. kiadás.)

Wurzbach, Biogr. Lexikon. XXI. 24. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 982. l.

Schröer *Károly Gyula*, bölcseleti doktor, főreáliskolai tanár, előbbieknek fia

szül. 1825. jan. 11. Pozsonyban; a gymnasiumot és bölcseleti tanulmányait az ottani evang. lyceumban végezte; azután külföldre ment és 1843—1846-ig a lipcsei, hallei és berlini egyetemeken bölcseleti és philologiai előadásokat hallgatott. Visszatérve szülővárosába, 1847-től 1849-ig atyját helyettesítette a lyceumban. 1849-ben ő fogalmazta Haynaunak Pozsonyban kelt proclamatióit. 1852-ben kinevezték a pozsonyi főreáliskolához a német irodalom tanárának, hol 1861-ig működött. Miután az 1860. oktoberi diploma után az iskola magyarosításának ellentmondott, nem tarthatta meg állását. Ekkor Bécsbe költözött és 1861. nov. 2. az ottani evang. iskolák igazgatójának választották; ezen állását azonban 1865-ben elvi ellentétek miatt elhagyni kényszerült, mire 1866. jún. a polytechnikai intézethez nevezték ki magántanárnak és 1867. nov. 27. rendkivüli, később rendes tanárnak, 1870—1873-ig tagja volt az alsó-ausztriai tartomány iskolatanácsának. Meghalt 1900. decz. 16. Bécsben. — Czikkei a pozsonyi főreáliskola Programmjában (különyomatban is: 1852. Überden Lehrstoff für den deutschen Sprachunterricht, 1853. Vom Rechte, die bestehende Orthographie zu ändern, 1854. Erstes Heft eines deutschen Lesebuches für die oberen Classen von Mittelschulen, 1855. Abenteuer eines ungarischen Schulmannes mit Goethe, Schiller und Wieland, Beitrag zur deutschen Mythologie und Sittenkunde aus dem Volksleben der Deutschen in Ungarn. Vorschlag zur Einigung in den Grundsätzen der Rechtschreibung, 1857. Ein Bruchstück des Gedichtes «Luarin», 1858. Nachtrag zu den deutschen Weihnachtspielen aus Ungern, 1859. Lateinisch-deutsches Vocabular von MCCCCXX.); a Weimarisches Jahrbuchban (III. 1855. Ein Weihnachtspiel aus Ungern. Nach der Handschrift der Sternspiel-Bruderschaft zu Kremnitz, IV. 1856. Ein Paradeisspiel aus Ober-Ufer in Ungern); a Zeitschrift für deutsche Mythologieban (Göttingen, II. 1855, Aus dem Volksleben in Pressburg und der Umgegend, Volks- und Kinderlieder, Mythische Gestalten im Pressburger Volksglauben); a bécsi Sitzungsberichteben, különnyomatban is (philos.-hist. Cl. 1857—1858. Beitrag zu einem Wörterbuche der deutschen Mundarten des ungrischen Berglandes I. und II., 1859, Nachtrag az előbbihez, 1863. Versuch einer Darstellung der deutschen Mundarten des ungrischen Berglandes mit Sprachproben und Erläuterungen, 1864. Die Laute der deutschen Mundarten des ungrischen Berglandes, 1867. Die Dichtungen Heinrich's von Mügeln nach den Handschriften besprochen, 1868. és 1870. Ein Ausflug nach Gottschee. Beitrag zur Erforschung der Gottscheewer Mundart); a Die deutschen Mundartenben (Nördlingen, 1858. Pressburger Sprachproben nach dem Leben aufgezeichnet, 1859. Heanzen Mundart, Sprachliche Erläuterungen zu einer Sprachprobe aus Beneshäu in der Neutraer Gespanschaft in Ungern, Uebertragung einer finnischen Rune in die Gottschee'r Mundart); a Wochenschrift für Wissenschaft, Kunst u. öffentl. Leben, Beil. d. Wiener Ztgban (1865. Die Zips in engerer Linie, 1867. 5—7. sz. Die Deutschen im ungr. Bergland.); a Germaniaban (Wien, 1867. Todtentanzsprüche, 1868. Der Tod als Jäger, Zu Heinrich von Mogelin, Zamolxis, 1869. Das Fortleben der Kudrunsage, 1871. Bruchstücke des jüngeren Titurel, 1872. Zur Heldensage, Zum Fortleben der Gudrunsage, Standbilder Attila's und Kriemhildens és könyvism.); a Germanische Studienben (Wien, 1875. Meistersinger in Oesterreich); az Archiv für das Studium der neueren Sprachen und Literaturenben (Braunschweig, 1872. Alphart's Tod in erneuerter Gestalt, a Reclam Universal-Bibliothek 546. füzetében is megjelent); írt még a következő hirlapokba és folyóiratokba: Zeitschrift für

österreich. Gymnasien, Leipziger Zeitung, Presse, Neue Freie Presse, Westermann's Monatshefte, Deutsche Zeitung, több pesti, pozsonyi és bécsi hirlapba. — Munkái: 1. *Geschichte* der deutschen Literatur, Ein Lehr- und Lesebuch für Schule und Haus. Pest, 1858. — 2. *Gedichte.* Wien, 1856. (2. bőv. kiadás. U. ott, 1862.) — 3. *Deutsche Weihnachtspiele* aus Ungarn, geschildert und mitgetheilt . . . Mit Unterstützung der kais. Akademie der Wiss. gedruckt. U. ott, 1858. (és 1862. U. ott). — 4. *Nachtrag* zu den Weihnachtspielen aus Ungarn. Pressburg, 1858. — 5. *Festspiel* zur Schillerfeier 1859. U. ott, 1859. — 6. *Auswahl* deutscher Gedichte für die dritte Classe der Realschule. Wien, 1864. — 7. *Zum Unterricht* in der Kalligraphie. Ausgabe für Lehrer. U. ott, 1864. (Ausgabe für Schüler. U. ott, 1864.) — 8. *Goethe's* äussere Erscheinung. U. ott, 1873. — 9. *Ein Haus* und seine Bewohner aus Geidel (Gajdel) in der Neitraer Gespannschaft Ungarns, einem der sogenannten deutschen Händörfer des ungarischen Berglandes. Aufgestellt auf der Wiener Weltausstellung 1873. Pressburg, 1873. és Bécs, 1874. Hat fametszettel. — 10. *Die deutsche Dichtung* des XIX. Jahrhunderts in ihren bedeutendsten Erscheinungen. Populäre Vorlesungen. Leipzig, 1875. — 11. *Goethes* «Faust» mit Einleitung und fortlaufendem Commentar. Wien, 1881. Két kötet. — 12. *Goethe's* «Faust» auf dem Burgtheater. U. ott, 1883. — 13. *Goethe's* Drama. . . . . (Hat kötetben.) — 15. *Goethe* und die Liebe. Wien, 1889. — Szerkesztője és kiadója volt a 90-es években a Chronik des Wiener Goethe-Vereines-nek és társkiadója a Goethe munkái weimari kiadásának.

Wurzbach, Biogr. Lexikon XXXI. 348. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Eisenberg Ludwig,* Das geistige Wien. Wien, 1893. I. 505. l. — *Pozsonyi főreáliskola Értesítője* 1895. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 982. l., II. Pótkötet 1904. 577. l.

Schröter *Carina,* községi tanítónő és idegen nyelvek oktatója Temesvárt. — Munkája: *Die Schulsparcassen* vom Standpunkte der Pädagogik und National-Ökonomie. Bpest, 1877.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schröter *Erasmus,* rajztanító a kassai nemzeti iskolában. — Munkája: *Malerische Ansichten* von Ungarn. Kaschau, 1798. (Programm, latin és német szöveg.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schröter *Sámuel,* danczigi tanuló, rozsnyói származású. — Munkája: *Disputatio* III. Publica praeliminaris in Auream Ad Ebraeos Epistolam Qua De Lingua Orientali, Occasione, Scopo, Argumento, Partibus, Methodo, ac de Praestantia ejusdem disquiritur. In Illustri Athenaeo Gedanensi, Praeside, Abraham Calovio . . . . Respondente . . . . Ad diem 8. Aprilis An M. DC. XLIX. . . . Dantisci. — Üdvözlő verse van: Parschitius, Nicolaus, Conclusionum Medicorum . . . . Regiomonti, 1652. cz. munkában.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. 522., 548. l.

Schuber *Mátyás,* állami főreáliskolai tanár, szül. 1861-ben Borbolyán (Sopronm.); 1886-ban nyert tanári oklevelet a magyar és német nyelvből; azóta tanár, előbb a rozsnyói ág. ev. főgymnasiumban, jelenleg Budapesten a VI. ker. állami főreáliskolában. — Czikkei az Egyet. Philol. Közlönyben (1883., 1896. könyvism.); a rozsnyói ág. ev. főgymnasium Értesítőjében (1886. Matthisson hatása Berzsenyire, 1890. Trókusok és figurák, ism. Egyet. Philol. Közlöny 1891., 1892. A költészet szerepe a középiskolai nevelésben, ism. Egyet. Philol. Közlöny); a Közoktatásügyi Szemlében (1890. A görög nyelvről). — Munkái: 1. *Német nyelvtan.* Olvasó- és gyakorlókönyv a középiskolák használatára. Bpest, 1897. és 1899. Két kötet. (Ism. Egyet.

Philol. Közlöny 1898., Hivatalos Közlöny 1898—99.). — 2. *Német és magyar iskolai* szótár. Írta Tipray János, teljesen átdolgozta... Német-magyar rész. 3. kiadás. U. ott, 1900. — 3. *Német nyelvtani táblázatok.* Közép-, polgári- és szakiskolák számára. U. ott, 1904.

M. Könyvészet 1904. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900. — *Kalmár Elek*, Középiskolai tanári Névkönyv. Lőcse, 1907. 225. l.

Schubert *Frigyes Vilmos*, ág. ev. gymnasiumi igazgató, szül. 1813. okt. 6. Baumerstrodeban (Poroszország); tanult Naumburgban és Halleban 1847-ben Felső-Lövőn evang. segédlelkész, 1850—1860-ig az ottani tanintézetek, azután a lőcsei ág. ev. gymnasium igazgatója volt; később iskolai tanácsos Teschenben. — Programmértekezései a felső-lövői reálgymnasium Programmjában (1852. Über den Unterricht in der Geographie, 1853. Bericht über die gegenwärtige Einrichtung und Verfassung der Schulanstalten zu Ober-Schützen, 1854. Anschauungsunterricht in der Geometrie, 1857. Barometrische Höhenmessungen in der Umgegend von Oberschützen, 1858. Verzeichniss der Gefäss-Pflanzen, welche in der Umgegend Oberschützens gefunden wurden); a lőcsei ág. ev. gymnasium Programmjában (1861. és 1862. Über den Unterricht in der Geschichte, 1864. Untersuchungen über die Leistungen eines Bourdonschen Metallbarometers, 1867. Geographie u. Geschichte im Gymnasium.). — Munkái: 1. *Általános földismeret* alapvonalai a gymnasiumok és reáliskolák számára. Ford. Kaufmann Vilmos. Pest, 1861. — 2. *Die Heimath*... U. ott, 1864. — 3. *ABC* und Lesebuch...

Ebenspanger János szíves közlése és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schubert *János András*, ág. ev. lelkész, soproni származású, fia volt Sch. János soproni papnak és unokája Sch. Pál soproni lelkésznek; miután a hazában középiskoláit elvégezte, az altdorfi egyetemre ment, hol bölcseleti és theologiai tanulmányokat hallgatott. — Munkája: *Disputatio* Philosophico-Theologica Photinianis Opposita De Natura Et Essentia Luminis Naturae Sive Rectae Rationis Et A Lumine Revelationis Differentia, Quam Sub Praesidio .... Joh. Pauli Felwinger, ... Publ. Eruditorum Examini Subjicit 1662. Altdorphi.

Czwittinger, Specimen 335. l. — *Horányi* Memoria III. 227. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész. 666. l. — *Figyelő* XVIII. 227. l.

Schubert *János*, orvosdoktor, schöllesnei (Csehország) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de tussi convulsiva. Budae, 1832.

Rupp, Beszéd 156. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schubert *János Liebegott.* — Munkája: *Sr. Hochwohlgebornen* dem Herrn Obristwachtmeister Joseph von Sendesch, überreicht bey Eröffnung dessen in Patak errichteten Officin .... den 31. July 1807. Patak. (Fleischer, Fr. Aug.-al együtt. Költemény.)

Petrik Bibliogr.

Schubert *Lajos*, orvosdoktor, iglói (Szepesm.) származású. — Munkája: *Physiographia* avium. Dissertatio inaug. Budae, 1841.

Szinnyei Könyvészete.

Schubert *Pál*, ág. ev. lelkész Sopronban, iglaui (Morvaország) származású. Mindjárt Sopronba érkezésekor 1623-ban a latin iskoláknál új osztály lőn fölállítva, melyben ő tanított 100 frt évi fizetésért; egyszersmind az iskola felett az igazgatóság is reá volt ruházva; 1626 végén azonban megvált az iskola igazgatóságától és csak lelkészi állását tartotta meg. Meghalt 1649. decz. 13. Sopronban. — Munkája: *Christl.-Leich-Predigt* über... Barbara Schmelzerin. Gehalten am 8. Dec. 1634. in Oedenburg. Regensburg, 1634. — Német gyászverse van

hangjegyekkel a Lagus Jakab halálára kiadott munkában (Lőcse, 1650).

Müllner Mátyás, A soproni ev. főtanoda története. Sopron, 1857. 39. l. — *Szabó-Hellebrant*. Régi M. Könyvtár II. 202., 208., III. 1. rész 475. l.

Schubert *Venczel*. — Munkája: *Vergiss es nicht*, o Bösing! Traurige Geschichte des Johann Szmetko, Trabanten der k. Freistadt Bösing... der daselbst wegen oft wiederholter Brand-Stiftung, am 14. Mai 1824 enthauptet wurde. Zum Andenken beschrieben und in Verse gebracht. Pressburg.

Petrik Bibliogr.

Schuch *József*, polgári iskolai tanár Budapesten. — Czikkei a Természettudományi Közlönyben (1875. Mikor képződik a fákban tömöttebb farész, őszszel-e vagy tavaszszal, Izgatólag hat-e a kámfor a növényekre is, A mag héjának befolyása a csirázásra, 1876. Vízáthatlan magvak csirázása, 1897. A növények chlorózisának gyógyítása, 1898. A növények chlorózisának oka és gyógyítása, A metszés mint a növényi chlorózis okozója sat.); a Polgári Iskolának is munkatársa. — Munkái: 1. *Adatok* a járulékos gyökerek fejlődéséhez. Bpest, 1877. (Értekezések a term. tudom. köréből VIII. 3.). — 2. *Növénytan* elemei polgári fiúiskolák számára. Írta Roth Samu. 3. kiadást átdolgozta... Bpest, 1893. (4. jav. kiadás 149 ábrával. U. ott, 1899.). — 3. *Állat- és növénytan* polgári és felsőbb leányiskolák számára. Írta Roth Samu, átdolg.... U. ott, 1895. 150 ábrával (2. kiadás). — 4. *Növenytan*. Írta Kriesch János. 16. átdolg. kiadás 1890. (18. átdolg. kiadás... 1899. U. ott). — 5. *Növénytan*. Polgári leány- és felsőbb leányiskolák számára. 2. jav. kiadás. U. ott, 1900.

Kiszlingstein Könyvészete. — *M. Könyvészet* 1901. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schuh *Kristóf*, ág. ev. lelkész Gállo-son (Mosonm.). — Munkája: *Altarrede*... Pressburg, 1833. (Todtenfeier bei der Beerdigung des... Herrn Jacob Glatz... am 29. März 1833.).

Petrik Bibliogr.

Schuhajda *Lajos*, ág. ev. lelkész, szül. 1809 körül Selmeczen, magyar nemes családból (elődei 1701. aug. 12. I. Leopoldtól kapták a nemességet); miután szülővárosában középiskoláit bevégezte, külföldre ment és 1829-ben iratkozott be a jenai egyetemre. Hazájába visszatérve egy ideig mint diakonus szolgált, míg Apostagon lelkész lett; innét Czeglédre ment papnak; később lelkészi hivatalát a tanítóival cserélte fel és Selmeczbányára ment gymnasiumi tanárnak, hol az ékesszólástant, költészetet és theologiát tanította. Miután egy ideig magánzó volt, 1856-ban ismét tanár lett és a gymnasiumban a latin philologiát adta elő. Meghalt a 70-es években. — Munkái: 1. *Der Magyarismus* in Ungarn in rechtlicher, geschichtlicher und sprachlicher Hinsicht, mit Berichtigung der Vorurtheile, aus denen seine Anmassungen entspringen. Leipzig, 1834. — 2. *Neue historisch-kritische Ansicht* über das asiatische Seyn und das erste europäische Thatenleben der Magyaren. Pesth, 1837. — 3. *De virtutibus* poeseos latinae. (A selmeczbányai gymnasium 1851. Programmjában).

Haan, Jena Hungarica. Gyulae, 1858. 157. lap. — *Petrik* Bibliogr.

Schuhajda *Mátyás*, mérnök. — Munkája: *Mappa* dioecesis Vaciensis per... comitatus Pest, Pilis et Solth artic. unitos, item et Exteriorem Szolnok, Nogradiensem et Hontensem atque Cumaniam minorem extensae, ac in tres archidiaconatus divisae. Pestini, 1812.

Petrik, Bibliogr.

Schultz *Ákos* és *István*. L. *Birányi*.

Schulcz *Bódog*. L. *Bátori*.

Schulcz *Ferencz*, műépítész és műegyetemi tanár, szül. 1838. márcz. 22. Pécsett; középiskolai tanulmányait szülővárosában elvégezvén, a bécsi műegyetemre ment, majd pedig a bécsi akadémia építészeti osztályába lépett át, melynek legkiválóbb tanítványai közé tartozott. 1865-ben a m. tudom. Akadémia Rómer és Henszlmann társaságában Szatmár és Máramaros vármegyék régiségeinek kutatására küldötte ki. Ekkortájt készítette a szekszárdi és szinérváraljai egyházak tervezetét is. Majd megkapta a nagy császárdíjat (évi 1260 frt), hogy külföldi tanulmányutat tegyen. Utazásaiból visszatérve a pesti műegyetem építészeti tanárává nevezték ki. 1868-ban a vajdahunyadi vár restaurálásával bizták meg. Ezzel egyidejűleg megbizták egy királyi vadászkastély építésével a mácsai erdőség egy regényes pontján s ezt 1870-ben be is fejezte. Meghalt 1870. okt. 21. Pesten. — Czikkei az Arch. Értesítőben (1869—70. Jelentése erdélyi utjáról, Két elitélt hazai emlék, Vajda-Hunyad, és Könyvism.); a M. mérnök- és építész-egylet közlönyében (1870. A vajda-hunyadi vár helyreállítása körül ez időpontig eszközölt munkálatokra vonatkozó hivatalos Jelentése). — Munkája: *Denkmäler* der Baukunst in Originalaufnahmen Leipzig, 1869. (Nagy illusztrált munka, mely egyidejűleg francziáúl is megjelent.)

Ország Tükre 1864. 18. sz., 1865. 12. sz. arczk. — *Arch. Értesitő* 1869. 306., 1871. 211., 255., 1870. 476., 565. l. — 1870: *Magyarország* és a Nagyvilág 47. sz. arczk., *Vasárnapi Ujság* 47. sz. arczk., *Reform* 310. sz., *Századok* 642., 655., 1869. 191., 429., 749. l. — *Hazánk és a Külföld* 1871. 1. sz. arczk. — *Kayser*, Bücher-Lexikon. Leipzig, 1872. XVII. 222. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 984. l.

Schulcz *József*. — Munkája: *A vajda-hunyadi vár* restaurálásának története. Különös tekintettel a történt károk és visszaélésekre. Pécs, 1876. (Ángyán Györgygyel együtt.)

Kisslingstein Könyvészete.

Schulek *Bohuslav*, hirlapíró, szerkesztő, szül. 1816. ápr. 20. Szobotiston (Nyitram.), hol atyja Sch. János ág. ev. lelkész volt; 12 éves koráig a helyi iskolát látogatta s a latin nyelvet tanulta; innét Pozsonyba ment az ev. lyceumba, tanulmányait folytatandó; itten Hodzsa, Hurban és Stúr Lajos társaságában a szláv ifjak egyesületének buzgó tagja volt; tót verseket írt és szavalt; a szláv rokonnyelveket tanulta. Kilencz évet töltött Pozsonyban, mely idő alatt bölcseleti, jogi és theologiai ismereteit gyarapította. Midőn atyja betegeskedni kezdett, visszatért szülőhelyére és atyját helyettesítette papi és tanítói hivatalában; ennek halála után Bródba (Slavonia) költözött testvérbátyjához Sch. Mihályhoz, ki ott orvos volt; ott 1838-ban megtanulta a horvát nyelvet és nyolcz havi tartózkodás után 1839 nyarán Zágrábba utazott, hol Zsupán Ferencz nyomdájába állott be szedőnek; éjjel olvasott és írt czikkeket az ottani Croatia cz. német lapnak. 1841-ben már horvátul kezdett írni s így ismerkedett meg Gaj Lajossal, ki saját nyomdájába vette fel nyomdavezetőnek; írt a Gaj által kiadott Narodne Novine és Daniça cz. lapokba s az utóbbinak 1843-tól 1846-ig szerkesztője is volt. Egyszersmind egy nagy könyvészeti munkán (Bibliographia illyrica) dolgozott, mely magában foglalta az összes illyr könyvészetet. Ekkor szerkesztette s tulajdonképen írta a Branislaw politikai hirlapot, mely Belgrádban jelent meg és melyben a magyarok ellen izgatott. 1846-ban Gajtól átvette a Narodne Novine szerkesztését; ebben Kossuth Pesti Hirlapja ellen heves polemiát folytatott és a horvát népet a magyarok ellen folytonosan lázította; 1849. júl., midőn a lap hivatalos lappá alakult át, megvált annak szerkesztésétől és megindította a szabadelvű-párt organumát Slovenski jug (A déli szláv-

ság) cz. folyóiratot; ennek azonban már a 4. füzetét hatóságilag lefoglalták és 1850-ben végleg betiltották; ekkor febr. 2. a zágrábi község tiszteletbeli polgárának választotta. Még ugyanazon évben kiadta a Jugoslavenske Novine (Délszláv Hirlap) cz. hirlapot; ezt is csakhamar lefoglalták. Visszatért tehát az írói pályára és számos iskolakönyvet nyomatott; czikkeket írt a Neven és Katolicki List horvát lapokba. Azonban mindinkább tapasztalta, hogy a hirlapírásból meg nem élhet, tehát kenyérkereset után nézett. Miután a jogot tanulta, 1857-ben ügyvédi irodában keresett foglalkozást; emellett folytatta a szerkesztést is; 1858-ban átvette az elhanyagolt gazdasági lapot, melyet oly sikerrel szerkesztett, hogy a szláv gazdasági egyesület aranytollal tisztelte meg; részt vett a Pozor (Figyelő) politikai lap alapításában, melybe figyelmet keltő czikkeket írt és egy röpirata a horvát-szerb alkotmányról két hét alatt 2000 példányban kelt el. 1865-ben megvált a gazdasági lap szerkesztésétől és a Pozor szerkesztését folytatta, különösen arra törekedve, hogy a horvátok ne menjenek be a Reichsrathba; azonban már 1866-ban megvált a lap szerkesztésétől és ismét könyvek írásával foglalkozott. Meghalt a 70-es években. — Munkái: 1. *Naputak* za one, koji uče ditky čitati. Zágráb, 1850. (Bevezetés a gyermekeknek olvasásra tanítására.) — 2. *Austr.* državni ustav. U. ott, 1850. (Az ausztriai alkotmány.) — 3. *Rěčnik* němačko-hrvatski. U. ott, 1855—60. (Német-horvát szótár.) — 4. *Biljarstvo* za vise gimnazije. Bécs, 1856—59. Két rész. (Az első horvát botanika), sat.

Wurzbach, Biogr. Lexikon XXII. 144. l.

Schulek *Frigyes*, műegyetemi tanár, műépítész, a m. tud. Akadémia levelező tagja, szül. 1841. nov. 19. Pesten; gyermekéveiben szülőivel Orsovára került és ott kezdte meg iskoláit, majd Lőcsén, Debreczenben és 1857-től Pesten a reáliskolában folytatta. A tanévek közé esett szünidőket mint kőművestanoncz a kézmű gyakorlati megtanulásával töltötte, a miről kőművessegédi oklevelet is szerzett. Akadémiai tanulmányait Bécsben Van der Nüll tanár vezetése alatt kezdette görög és román építészeti styltanulmányokkal, ezek mellett gyakorolta az aquarellfestést; rendszeresen látogatta a közkönyvtárakat és hallgatta a tudomány egyetemen azokat az előadásokat, melyek a műtörténelem és aesthetika körébe vágtak. Az alakrajzolás czéljából eljárt az Akadémia festészeti osztályába is. Egyik kezdeményező és alapító tagja volt az 1862. Wiener Bauhütte cz. önképzés czéljából alakított egyesületnek. Ugyanekkor Schmidt Frigyes tanár és építészeti főtanácsos mesteriskolájába lépett, hol kizárólag a középkori építészet tanulmányozásával foglalkozott. Az 1864—65. tanév elején megkapta a három évre szóló évenkint 420 forintnyi magyar művészi ösztöndíjak egyikét. 1866. aug. Denzinger Ferencz regensburgi dómépítőmester felkérésére Regensburgba ment, hogy a nevezetes dom felmérését végezze és a helyreállításra szükséges tervek elkészítésében közreműködjék. Bécsbe visszatérve, mestere műtermében talált alkalmazást. Először Schulcz Ferencz honfitársával dolgozott. 1868 őszén Romániában tett nagyobb kirándulást, honnét hazakerülve, Pesten készült letelepedni, azonban egy év eltelte után ismét útra kelt, bejárta Felső- és Közép-Itália főbb városait s egy hónapig időzött Rómában, honnét 1870-ben tért haza s itt Steindl Imrének segédkezett a Lipót-utczai új városháza megépítésében. 1871. az országos minta-rajziskola és rajztanári képző-intézet tanárává nevezték ki, hol kezdet óta folyton működik. 1872. év tavaszán a műemlékek országos bizottságának építészévé tették. Ez állásában volt alkalma behatóan értekezni romladozó templomokról és pusztuló várakról. Ér-

tekezései közül különösen kiemelendő a vajda-hunyadi várra vonatkozó, melyet 1880-ban írt, mikor az országgyűlés határozata folytán a pénzügyminiszterium átadta a vár kezelését a kultuszminiszteriumnak és az átvétel végrehajtásával S. volt megbízva. Az adott alkalmat felhasználva, alaposan átkutatta a várat és megírta annak műszaki monographiáját, a mint azt a meglevő kövekből ki lehetett olvasni. E 40 ívre terjedő munkálat pénz hiányában kiadatlanul maradt. 1873. a pusztuló visegrádi vár megmaradt részeinek fentartásához s az arra alkalmas épületek kiegészítéséhez fogott. Ugyanekkor kapta a megbízást, hogy a budavári főegyház helyre állítására vonatkozó terveket készítsen. Maga készítette a rajzot vagy gyúrta a mintát és kegyelettel megtartott mindent, az újat úgy tudta a régi keretbe illeszteni, mintha az 600 év előtt készült volna. 1880—83. megépítette a szegedi ref. templomot. Alapelveinek megokolását a nevezett templom leírásával és képeivel együtt nyilvánosságra hozta az Építő-Iparban. 1892—94. helyreállította a lőcsei városházat korai renaissance stylusban, pedig 1895—96. a szent Ferencz-rendű atyák pozsonyi tornyát. A magyar tudom. Akadémia 1895. máj. 10. levelező tagjának választotta, a király pedig a milenniumi kitüntetések alkalmával (1896.) a királyi tanácsosi czímet adományozta neki. Bírja a Ferencz József-rendet. A magyar kir. orsz. rajztanár vizsgáló bizottság tagja; a műemlékek országos bizottságának tagja és építésze. 1907. máj. m. kir. udvari tanácsos lett. — Munkája: *A budavári főegyház környékének rendezése és Szent István király emlékének kérdése*, Bpest, 1894. (Ezt utóbb még a millenniumra való tekintetből a honfoglaló vezérek emlékével bővítette.)

Pallas Nagy Lexikona XIV. 984. l. — *Petrik* M. Könyvészete 1886—1900.

Schulek *M. Gáspár*, bölcseleti doktor, ág. ev. lelkész és theologiai tanár; tanult Tübingenben, lelkész volt Tiszolczon és Nyiregyházán. Meghalt 1827. június 20. Pozsonyban. — Munkája: *Von dem Zusammenhange* unserer öffentlichen Gottesverehrungen mit den grössten Gütern der Menschheit. Eine Kanzelrede zur Einweihung der evang. Kirche zu Miskolcz... gehalten am 15. Oct. 1820. Miskolcz.

Iris 1828. 18. sz. — *Petrik* Bibliogr.

Schulek *János*, ág. ev. lelkész, szül. 1774. jún. 29. Rajeczen (Trencsénm.), hol atyja tanító volt; szüleivel Árvamegyébe költözött, azután nagybátyjához Sch. Mátyás nagy-palugyai lelkészhez, majd másik nagybátyjához Sch. Jánoshoz Kun-Tapolczára költözött, kiknél tanulását kezdte, utóbbinál a magyar nyelvet is megtanulta. Betegeskedése után 1790. a debreczeni ref. kollegiumban, 1792. Késmárkon folytatta tanulmányait, melyeknek befejezte után 1798 őszén Hibbén, majd 1801. Mossóczon nyert tanítói állást; utóbbi helyen tót könyvtárt alapított; itt tanítványa volt Kollár János a tót költő. 1805-ben przenoi (Morvaország) lelkésznek választották; onnét 1811. visszatért hazájába és Szobotiston volt lelkész haláláig. Meghalt 1837. decz. 7. Szeniczen (Nyitram.). — Munkái: 1. *Latinská grammatika* k. dobrému slowenské mládéže slowenským gazykem. Besztercebánya, 1801. — 2. *Rozmlauwánj* o Ohni... U. ott, 1804. (Beszélgetés a tűzről). — 3. *Prwní* zacátkové učeni krestanského evangelického. U. ott, 1807. (2. kiadás Szakolcza, 1815., 4. k. U. ott, 1830., 5. k. Nagyszombat, 1840. Első oktatás az evang. keresztény vallásban. Németre és magyarra is lefordították). — 4. *Katechismus* náboženství krestansko evangelického pro větši mladež sepsaný. Pozsony, 1817. (2. kiadás, Lemberg, 1835., 3. k. Nagyszombat, 1841.). — 5. *Kunst* žwe žlato dělati z mléka másla

vyvésti a vůbec bohatšim se státi. Szakolcza, 1838. (Aranycsinálás művészete, tejből és vajból meggazdagodni.). — 6. *Nábożna* přemyšlováni o utrpeni Ježíše Krista. U. ott, 1836. (Elmélkedés Jézus Krisztus életéről). — 7. *Vodelékař*. Nagyszombat, 1838. (Vízgyógyász).

Annalen der Literatur Wien, 1807. Intelligenzblatt 22. l. — *Neue Annalen* der Literatur 1808. II. Intellig. 22. sz. — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XXXII. 147. l. — *Petrik* Bibliogr. III., IV.

Schulek *Sándor*, orvosdoktor, gölniczi (Szepesm.) származású. — Munkái: 1. *Analysis* aquarum mineralium. Dissertatio inaug. medico-chemica. Budae, 1842. — 2. *Praeparata* chemica, U. ott, 1844. — 3. *Vegytani* készítmények. Magyarra fordította, némely készítményekkel és vegytani szótárral bővítette Donogány Jakab orvosnövendék. Pest, 1851.

Szinnyei Könyvészete.

Schulek *Vilmos*, orvos-sebészdoktor, szemész és szülészmester, egyetemi tanár, a m. tudom. Akadémia rendes tagja, szül. 1843. ápr. 21. Pesten; orvosi tanulmányait Bécsben és részben Pesten elvégezvén, Bécsben nyert 1868. orvosi oklevelet. Egy évig külföldi tanulmányúton volt, fél évig Graefet hallgatta Berlinben, bejárta Utrechtet, Londont, Párist, Svájczot, Németországot. 1867—72. Arlt, a híres bécsi szemésztanár gyakornoka, majd segéde volt. 1872-ben Kolozsvárra hívták a szemészet tanárának, hol rector is volt, 1874-ben pedig Budapestre nevezték ki az elméleti és gyakorlati szemészet rendes tanárává és a szemészeti klinika igazgatójává. 1889. máj. 8. a m. tudom. Akadémia levelező, 1902. máj. 9. rendes tagjának választotta; 1890—91. az egyetem rektor magnificusa volt, 1897. márcz. 5. cz. miniszteri tanácsos lett; a budapesti kir. orvosegylet alapító és választmányi tagja, a m. orvosi könyvkiadó társulat alapító tagja és első alelnöke volt. 1888. okt. 30. klinikai könyvtárra 11,015 frt 60 kr. alapítványt tett. Meghalt 1905. márcz. 18. Budapesten. — Czikkei a Szemészetben (1869—70. A fénytörési és alkalmazkodási rendellenességek tana, 1871. Uj hordozható szemüvegtok, Uj műtétmód a befelé álló pillaszőrök kifordítására, A széttérő kancsalság tünet- és oktana, 1872. Kórodai esetek, 1874. A Sphincterotomia pupillaris, 1875. A szarúgörbületi rövidlátásról, 1881. Programm, melylyel az Orv. Hetilap Szemészet cz. melléklete szerkesztését átvette, 1882. Jó-e és szabad-e a természetes pupilla mellett önálló második pupillát készíteni? A kétszemi látásról iridectonisált szemen támadt szóródásos képek alapján, 1883. Észrevételek a «reductio bulbi» értéke felől támadt vitához, 1884. Hordozható olcsó tok dioptriás próbaüvegekkel, 1885. Sérülés tönkre tette-e a látást? Villámkáprázásból származó megvakulás kérdése, 1887. Ferdinand von Arlt, Nekr., 1888. Megemlékezés Arlt tanárról, 1894. A pterygium növéséről, Módosítás a röphártya műtevésében, Hályogmetszet-kisérletek, 1896. A glaucoma gyógyítása pilocarpin cseppekkel, 1899. Védőüvegek az ibolyántúli fény ellen, fényhatástani tanulmányok alapján); az Acta Universit. Claudiopolit. (1878. Programmbeszéd 1873. okt. 12. mint rektori székfoglaló a kolozsvári egyetemen); az Ellenőr-, Nemzet- és Pester Lloydban (1881 tavaszán: Szükséges-e új szemészeti kóroda ?); Az Acta Universit. Budapestiensisben (1890. Egyetemi feladatok. Rectori székfoglaló beszéd 1890. szept. 21., 1891. Klinikai feladatok. Ünnepi beszéd a bp. kir. tud. egyetem alapító ünnepén 1891 máj. 13.), a Math. és term. Értesítőben (X. 5. 1892. A szürke hályog eltávolításának egy új módjáról, XI. 1. Műszerek szürke hályog operálására, 3. 4. Apotomia iridis, a szemcsillag kiszedése a forradásból, 6. 7. Erythropsia «vérfoltok» hómezőn és alkonyatban vörös látás, XII. 10. 1894. Az erythropsia élettani meghatározása). Czikkei részben

a német szaklapokban is megjelentek. — Munkái: 1. *A kolozsvári szemklinikáról* 1872—73. évi jelentése. Bpest, 1873. (Különny. az Orvosi Hetilapnak Közegészségügy cz. mellékletéből). — 2. *A nézésről* munkálkodás közben. Két előadás a természettudom. társulat estélyein 1880. decz. 3. és 10. U. ott, 1881. Két ábrával. (Népszerű természettudom. előadások 28.). — 3. *Az egyetem* története 1890—91-ben. Beszéd, melylyel... az egyetem igazgatásáról lelépett. U. ott, 1891. (Acta Universit. Budapestiensis). — 4. *A szembogár* szűkítőnek kiszabadítása. (Sphincterolisis anterior). U. ott, 1892. (Értekezések a term. tud. köréből XXII. 3.). — 5. *Hályog-operálás* horpadtan csonkított lebenynyel. (Előadva a M. T. Akadémia III. oszt. 1894. okt. 22. ülésében). U. ott, 1895. (Különnyomat a Szemészetből). — 6. *A budapesti m. kir. tudom.-egyetemi szemklinika* orvosi személyzetének irodalmi működése az utolsó huszonöt év alatt. U. ott, 1895. — 7. *Ungarische Beiträge* zur Augenheilkunde. Unter Mitwirkung von Fachgenossen herausgegeben von ... Leipzig und Wien, 1895., 1900., 1903. Három kötet. Rajzmellékletekkel. — 8. *Műszerek* és különösen tokfogó a Graefe szerint való hályogkitoláshoz. Bpest, 1898. (Különny. az Orvosi Hetilapból). — 9. *Notes* historiques sur la clinique d'ophthalmologie de l'université royale hongroise de Budapest depuis son origine jusqu'à nos jours, 1801—1899. à l'occasion de l'exposition universelle de Paris en 1900. U. ott, 1899. — 10. *Védőüvegek* az ibolyántúli fény ellen. Fényhatástani tanulmányok alapján. U. ott, 1900. Három táblával. — 11. *Tanársegédeinek*, segédorvosainak és tanítványainak 342 munkálata 46 szerzőtől 1903 áprilisig. U. ott, 1903. — 12. *A szempár* közös működését bizonyító kisérletek. Akadémiai székfoglaló értekezés. U. ott, 1904. (Különnyomat a Szemészetből). — Szerkesztette 1881-től az Orvosi Hetilap «Szemészet» cz. mellékletét.

Kiszlingstein Könyvészete. — *M. tudom. Akadémia Almanachja* 1896. 158. l., 1904. 192. lap. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 985., XVIII. 555. l. — *Hőgyes Endre* Emlékkönyve. Bpest, 1896. 401., 681., 846. l. — *Vasárnapi Ujság* 1897. 3. sz. arczk., 1905. 12. sz. arczk. — *Nemzet* 1897. 45. sz. (Juba Adolf). — *Szemészet* 1895. 3., 4. sz. — *Petrik*, M. Könyvészet 1896—1900.

Schuler *András*, ág. ev. iskola-igazgató, beszterczei származású, hol atyja 1689-ben mint evang. lelkész halt meg; Sch. 1684-ben theologiát tanult Wittenbergben; ezen egyetemen 1688-ban magisteri fokot nyert és a beszterczei iskola igazgatója volt 1689-től 1694-ig. — Munkái: 1. *Akademisches Vale.* Welches Bey glücklicher Abreise Der Wol-Ehren-Vesten ... Hrn Johannes Klein ... Und Herrn Naszwetter ... Beyder von Nösen ... So mit den angehenden 1687-sten Jahre von der Weltberühmten Universität Wittenberg in das geliebte Vaterland angetreten wurde, Aus schuldiger Freundschaft und Ehrerbietung anstimmen wolte. Wittenberg. — 2. *Neu-Jahrs-Geschencke*, Welches, Als Der Ehren-Veste ... Thomas Frühm, Der Königlichen Stadt Nösen wohlverdienter Pro-Judex, in dem 54ten Jahre seines mit Ruhm erlangten Alters das 1687-te Jahr mit Freuden erlebte ... U. ott. — 3. *Disputatio* Theologica De Generali Salutis Oeconomia. Ex Tit. II. 11., 12., 13. Quam Praeside ... Joh. Deutschmanno ... defendet. Anno 1688. Die VIII. Octob. Wittebergae. — 4. *Praeside* C. S. Schulzfleischio, ... disputabit ... Ad diem X. Octobr. U. ott, 1688. — 5. *De Susceptoribus*, Ex Historia Ecclesiastica .... disputabunt Praeses M. Andreas Schulerus ... Respondens Johannes Abrahami ... Ad d. VIII. Octobr. Anno 1688. U. ott. — Gyászverset írt: Die glücklich vollbrachte Reise .... Wittenberg, 1686. cz. munkába Greissing Kristóf halálára.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon. III. 241 l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 328., 343., 344. l.

Schuler *András*, ág. ev. lelkész, brassói származású; tanult 1687-től szülővárosában, 1690-től Wittenbergben; 1703-ban gymnasiumi tanár lett, 1706-ban lelkész Brassóban, hol 1712. decz. meghalt. — Munkája: *Disputatio* Pneumatica ex Theologia Naturali de Infinitate et Immensitate Essentiae divinae, praeside Abrah. Henr. Deutschmann. Wittebergae 1692, m. April. — Nevét Schullernek, Schulerusnak és Schullerusnak is írta.

Trausch Schriftsteller-Lexikon III. 242. l. — *Szabó-Hellebrant*. Régi M. Könyvtár III. 2. rész 328., 343., 344., 422. l.

Schuler *Móricz*, orvosdoktor, budai származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de evacuatione sanguinis. Budae, 1840.

Szinnyei Könyvészete.

Schuler-Libloy *Frigyes*, egyetemi tanár, szül. 1827. jan. 13. Nagy-Szebenben, hol atyja kereskedő volt (kinek őse Schuler Orbán, máskép Libloy 1616. okt. 12. II. Mátyás királytól kapott nemességet); Sch. szülővárosában az ág. ev. gymnasiumban és a jogakadémián, később a bécsi egyetemen tanult. Nagy-Szebenbe visszatérve, 1851-ben az ottani jogakadémián helyettes, majd rendes tanár lett; egyszersmind az intézet könyvtárnoka is volt. 1863-ban a nagyszebeni tartomány-gyűlésre Szász-Régen képviselőnek választotta, hol mind a két ülés-szaknak (1863. júl. 15-től okt. 18-ig és 1864. máj. 23-tól okt. 29-ig) egyik legtevékenyebb tagja volt. Innét a bécsi Reichsrathba küldetett, hol 1865. júl. 28-ig szintén közreműködött; a szász nemzeti egyetem gyűlésein 1868. szept. 15-től decz. 31-ig a Medgyesi széket képviselte. 1869-ben Nagy-Szeben képviselőtestületébe választották; 1868-tól az ottani ipartestületnek elnöke és az erdélyi honismertető-társulatnak választmányi tagja volt; 1856-tól a nürnbergi germán múzeumnak (melynek választmányi tagjáúl választották) az erdélyi központi ügynökségét vezette. 1875-ben az újonnan alakult czernoviczi egyetemre hívták meg jogtanárnak, hol a német jogot és népjogot adta elő, 1878—79. és 1890—91. egyetemi rektor, ötször pedig dékán volt. 1888-ban cs. kir. kormánytanácsosnak nevezték ki. 1895. aug. 7. udvari tanácsosi czímmel nyugalomba vonult és Nagy-Szebenbe, majd Bécsbe költözött, hol 1900. nov. 8. meghalt. — Számos czikket írt a hazai s külföldi hirlapokba, folyóiratokba és naptárakba. — Munkái: 1. *Erste Grundzüge* der theoretischen Diplomatik. Hermannstadt, 1852. (Kőnyomat.) — 2. *Statuta* jurium municipalium Saxonum in Transylvania. Das Eigen Landrecht der Sachsen, bearbeitet nach seiner legalen Ausbildung als Grundriss für akademische Vorlesungen. U. ott, 1853. Három füzet. — 3. *Siebenbürgische Rechtsgeschichte.* Ein Leitfaden für die Vorlesungen über I. Geschichte der siebenbürgischen Rechtsquellen. II. Geschichte der siebenbürgischen Recht-Institute. U. ott, 1854—56. Két kötet 7 füzetben. (2. bőv. kiadás U. ott, 1868.) — 4. *Kurzer Überblick* der Literaturgeschichte Siebenbürgens von der ältesten Zeit bis zu Ende des vorigen Jahrhunderts. U. ott, 1857. (Előbb a Wiener Zeitung melléklapjában az Österr. Blätter für Literatur und Kunst 1856. évf. jelent meg; onnét bőv. lenyom. közölve.) — 5. *Taschen-Ausgabe* der siebenbürgischen Landesgesetze. U. ott, 1861. és 1862. (Névtelen kiadás.) — 6. *Merkwürdige Municipal Konstitutionen* der Sekler und Sachsen. Zusammengestellt und theilweise ins Deutsche übersetzt, sowie mit erklärenden Noten versehen. U. ott, 1862. — 7. *Deutsche Rechtsgeschichte.* Mit drei historisch-politischen Karten. Wien, 1863. — 8. *Ueber*

das Verhältniss der Klein- und Grossgewerbe mit Beziehung auf das Volksleben. Hermannstadt, 1869. — 9. *Ueber Ausschreitungen* im Güterverbrauche und deren Einfluss auf das Volks- und Staatsleben. U. ott, 1869. — 10. *Offener Brief* über Gewerbe- und Genossenschaftswesen an die Herren Gewerbsmitglieder. U. ott, 1869. — 11. *Das ungarische Staatsrecht.* Ein Handbuch für Lehre und Beruf. Wien, 1870. — 12. *Politische Oekonomie*... Hermannstadt, 1871. — 13. *Protestantisches Kirchenrecht* vornemlich des der Evangelischen Augsburger Bekenntnisses in Siebenbürgen. U. ott, 1871. — 14. *Altgermanische Bilder* und die Zeit Karls des Grossen ... Berlin, 1873. — 15. *Abriss* der europäischen Staats- und Rechtsgeschichte. U. ott, 1873—74. — 16. *Der Socialismus* und die Internationale nach ihren hervorragendsten Erscheinungen in Literatur und Leben. Leipzig, 1875. — 17. *Festvortrag* am 4. Oktober 1875, für die feierliche Eröffnung der k. k. Franz-Josefs-Universität in Czernowitz. Dritte Auflage. Czernowitz. — 18. *Aus der Türken- und Jesuitenzeit* vor und nach dem Jahre 1600. Historische Darstellungen, zumal Fürsten- und Volksgeschichte in den Karpathenländern. Berlin, 1876. — 19. *Über die Entwicklung* der staatsbürgerlichen Freiheit in Österreich. (Rektoratsrede). Czernowitz, 1878. (3. kiadás. U. ott, 1894.) — 20. *Über wichtige Rechtsschöpfungen* der Neuzeit. (Rektoratsrede.) U. ott, 1904. — Kéziratban: Die ungarischen Rechtsdenkmäler 1876. (A m. tudom. Akadémiához magyar fordításban beküldetett); Handbuch der (ungarischen) Finanzlehre.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 329., 589, IV. 390., 552. l. — *Szinnyei* Repertóriuma. Történelem I., II. kötet, III. Természettudományok. — *Petrik* Bibliogr. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 985. l.

Schulhof *Géza* (dombovári), jogi doktor, ügyvéd, a pesti ügyvédi kamara tagja. — Munkái: 1. *Az érvényben levő magyar büntető törvények* gyűjteménye, a kapcsolatos törvények és rendeletek, valamint a bűnvádi eljárásra vonatkozó törvényes intézkedések szószerinti idézésével és tekintettel a magyar kir. Curia, nemkülönben a magyar kir. belügyminiszter, mint harmadfokú biróság, elvi jelentőségű fontosabb határozataira. (Codex juris criminalis hungarici.) Budapest, 1884. Két kötet. — 2. *A büntettekről* és vétségekről szóló magyar büntetőtövénykönyv (1878. V. t.-cz.) és az uzsoráról és káros hitelügyletről szóló törvények (1883. évi XXV. t.-cz.) magyarázata, tekintettel a vonatkozó egyéb törvények és rendeletekre s a magyar kir. Curia elvi jelentőségű határozataira. U. ott, 1888. Három kötet. (Új czím-kiadás. U. ott, 1900.) — — 3. *A munkásmozgalom* keletkezése Magyarországon. Előszóval ellátta Mezőfi Vilmos. U. ott, 1895. — 4. *A javor* defensionis elve és a kir. Curia. U. ott, 1903. (Magyar jogászegyleti Értekezések XXVII.).

Kisslingstein Könyvészete. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schulhof *Izsák*, rabbi, szül. Prágában; mint Kóhen Ephraim híres budai rabbinak veje Budán tartózkodott, melynek 1683. és 1686. ostromait átélte. Buda visszavívásakor a királyi hadaknak foglya lett, ugyanekkor vesztette el nejét, kit megöltek és fiát, ki Győrött hunyt el a fogságban szenvedett kínoztatásai következtében. Meghalt 1733. jan. 19. Prágában. — Érdekes kortörténeti adatokban bővelkedő élményeit héberül versben és prózában megirta. Buda visszavívására vonatkozó költeményeit és prózai adatait magyar fordításban közli Kohn Sámuel (Héber kútforrások 131—136. lapok); életrajzát és prózai munkáját kiadta Kaufmann Dávid a következő czímmel: *Die Erstürmung Ofens* und ihre Vorgeschichte nach dem Berichte Isak Schulhofs (1650—1732) (Megillath Ofen). Heraus-

gegeben und biographisch eingeleitet von Prof. Dr. Kaufmann. Trier, 1895.

Pallas Nagy Lexikona XIV. 984. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányaiból.

Schulhof *Jakab*, orvosdoktor, pesti származású, gyakorló-orvos Pesten. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medico-pharmacologica de camphora. Pesthini, 1834.

Szinnyei Könyvészete.

Schulhof *Jakab*, orvosdoktor, gyakorló-orvos Budapesten, szül. 1847-ben; orvosi oklevelet 1871-ben nyert Pesten. — Munkái: 1. *Gyermekgyógyászat* orvosnövendékek és orvosok számára. Írta Steiner János, magyarra ford. Bpest, 1875. — 2. *Fiatal nők útmutatója* a terhesség és gyermekágyban. A kisdedek ápolása. U. ott, 1877. (2. átdolg. és bőv. kiadás. U. ott, 1890.). — 3. *Gyakorlati orvostan.* Különös tekintettel a kórboncztanra és szövettanra. Irta C. F. Kunze, ford. U. ott, 1880. (M. Orvosi Könyvkiadó-Vállalat XXXVII.) — 4. *Az országos orvosszövetség.* U. ott. 1898. (Különnyomat a Gyógyászatból.) — 5. *Az orvosok* szervezkedése, különös tekintettel a bajor orvosok szervezkedésére. Írta Dresdner Lajos. ford. U. ott, 1904.

Oláh Gyula, Egészségügyi személyzet Magyarországban. Bpest, 1876. 91. l. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schulhof *Károly*, bölcseleti és orvosdoktor, budai származású, gyakorlóorvos Budán, a fő- és székváros legöregebb orvosa; az 1848—49. szabadságharczban mint honvédfőorvos vett részt. Meghalt 1892. nov. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica exhibens generalia de morbis brutorum. Pestini, 1835.

Bugát-Flór, Magyarországi orvosrend Névsora 1840-re. Pest, 67. l. — *Rupp*, Beszéd 158. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Vasárnapi Ujság* 1892. 48. sz. (Nekr.)

Schulhof *Lipót*, csillagász, a m. tud. Akadémia levelező tagja, született 1847. márczius 12. Baján (Bács-Bodroghm.); Bécsben és Párisban végezte tanulmányait; azután egy ideig Bécsben volt alkalmazva a csillagvizsgálón; 1877 óta a párisi csillagászati observatorium segédje és a «Bureau des longitudes»-nek rendes hivatalnoka; a m. tudom. Akadémia 1878. jún. 14. választotta levelező tagjává. Majdnem kizárólag üstökösök és bolygók pályaszámításával foglalkozik, melyek eredményeit a következő csillagászati folyóiratokban és akadémiai kiadványokban közölte, így az Astronomische Nachrichtenben (1869-től), a Wiener Sitzungsberichteben (1871), a Berliner Jahrbuch körleveleiben (Circuläre 1873-tól), a párisi Comptes rendusban (1880-tól) stb. 1878-ban a franczia akadémia csillagászati 4000 franknyi Vaillant-díját nyerte el azon nagyfontosságú munkálatokért, melyek segélyével a rég elveszett Magas, Camilla és Liberatrix bolygók új fölfedezése lehetséges volt. — Munkái: 1. *Az 1870. IV. számú üstökös* definitiv pályaszámítása. Budapest, 1874. (Értekezések a mathematikai tudományok köréből IV. 2.) — 2. *Az 1871. II. sz. üstökös* definitiv pályaszámítása. U. ott, 1874. (Értekezések a mathematikai tudományok köréből IV. 2.) — 3. *Az 1873. VII. számú Coggia-Winecke-féle üstökös* pályaszámítása. U. ott, 1881. (Értekezések a mathem. tud. kör. XII. 11. sz.)

Vasárnapi Ujság 1878. 30. l. — *Ellenőr* 1878. 184. sz. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Akadémiai Almanach* 1880. 216., 1881. 387. l., 1882. 306. l. (Munkálatai.) — *Petrik* Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 988. l.

Schulhof *Vilmos*, orvosdoktor és fürdői főorvos, szül. 1874. jún. 10. Budapesten, hol középiskoláit és egyetemi tanulmányait végezte s 1897-ben orvosdoktori oklevelet nyert. Kórházi gyakorlatait és később egyes szakmákban való kiképeztetését a budapesti és berlini kórházakban fejezte be; miután több

évig a budapesti általános munkás-pénztár vízgyógyintézetében és a Szent-Lukács-fürdőben volt alkalmazva, 1905. óta Keszthely-Hévíz gyógyfürdőn mint hivatalos fürdőorvos és az ottani szanatórium főorvosa működik. — Czikkei a Klinikai Füzetekben (1900. Thiocol-Roche); az Orvosok Lapjában (1901. Mellhártya izzadmányok hydropathikus kezeléséről); a Budapesti Orvosi Ujság: Fürdő- és Vízgyógyászat cz. melléklapjában (1903. A gyógyforrások némely természettan-vegytani sajátságairól, 1906. A légfürdőkről); az Orvosi Hetilapban (1906. jubileumi szám: A subacut és idült festőréses izületi lobok gyógyszeres kezelése); a Budapesti Orvosi Ujságban (1907. Az ischias diagnosisának és gyógyításának mai állása) és a Szent-Lukácsfürdő Közlönyében. — A Fürdő- és vízgyógyintézet melléklap társszerkesztője 1907-től fogva Bpesten. — Munkái: 1. *Gégészeti tapasztalatok.* A budapesti ált. poliklinika orr-, torok- és gége osztályáról. Bpest, 1899. Waldmann Fülöppel együtt). — 2. *Rhino-pharyngologiai tapasztalatok.* U. ott, 1901. (Különny. a Gyógyászatból.) — 3. *Ujabb gyógyszerek inventariuma.* I—III. kiadás. U. ott, 1905—1907.

Petrik, M. Könyvészet 1886—1900. — A m. n. múzeumi könyvtár példányáról és önéletrajzi adatok.

Schulista *János*, gymnasiumi tanár és róm. kath. lelkész, szül. 1820. máj. 27. Szakolczán (Nyitram.); mint kegyesrendi pap a bölcseletet Váczon, a theologiát Nyitrán végezte; 1845. aug. 4. fölszenteltetett és 1858-ig gymnasiumi tanár volt Tatán, Léván és Nyitrán; 1858-ban az esztergomi főegyházmegyébe felvétetvén, segédlelkész volt 11 hónapig Ó-Barson, 1860. okt. 15-től pedig szkiczói adminisztrátor. Meghalt 1875. szept. 30. a karlsbadi (Csehország) fürdőn. — Munkája: *Či osaj majú bit'* beznáboženské školy zaprevedené? Beszterczebánya, 1869. (Valjon szükségesek-e a felekezetnélküli iskolák.)

Némethy, Ludovicus, Series Parochiarum et Parochorum. Strigonii, 1894. 914. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schuller *Adolf György*, bölcseleti doktor, ág. ev. lelkész, szül. 1862. decz. 25. Segesvárt, hol 1880-ban végezte a gymnasiumot; 1880-tól 1884-ig a berni, müncheni, berlini és tübingeni egyetemeken theologiát és történelmet tanult és az utóbbi helyen bölcseleti doktorrá avatták; azután visszatért szülőföldére. 1887-ben Szent-Ágotán népiskolai tanító, 1889-ben igazgató lett. 1893. aug. 23-án Szász-Szent-Lászlón (Nagy-Küküllőm.) lelkésznek választották; 1898. aug. 18. óta pedig Nagy-Szőllősön pap. — Czikkei a Siebenb. Volksfreundben (1892. Aus stürmischen Tagen. Aufzeichnungen eines 1848—1849. Landstürmlers); a Neuer Volkskalenderben (1892—93. Sächsisches Dorfleben in früherer Zeit); a Kalender des Siebenb. Volksfreundes, red. von. A. Schullerus und Fr. Teutsch (1898. Johannes Honterus); az Archiv f. Landeskundeban (N. F. XXX. Das Laszler Kapitel); a Fr. Teutsch által kiadott: Bilder aus der vaterländischen Geschichteben (I. Stefan I. 997—1038., Ladislaus I. 1077—1095., Samuel von Bruckenthal 1721—1803., II. Die Gräfen, Die landwirthschaftliche Entwicklung der Sachsen, Die Kerzer Abtei, Zunftleben, In der sächsischen Kirche vor der Reformation). — Munkái: 1. *Aus der Vergangenheit* der siebenb.-sächsischen Landwirthschaft. Hermannstadt, 1895. (Ism. Korr. f. Lkde XVIII., Siebenb. deutsches Tageblatt 6645. sz.) — 2. *Gross-Laszlen* in Vergangenheit und Gegenwart. Vortrag ... U. ott, 1896. (Különnyomat. Ism. Korr. f. Lkde XIX.) — 3. *Neues Leben* 1830—1848. Vortrag. (Hundert Jahre sächs. Kämpfe.) U. ott, 1896. — 4. *Aus dem Leben* der Gemeinde Grosz-Alisch. U.

ott, 1903. (Nementz Rudolf helyi jegyzővel együtt.) — 5. *Joannes Höchsman* (gest. am 15. Febr. 1905. U. ott, 1905. (Különnyomat a Kirchliche Blätterből.) — 6. *Zur Konsumvereins-Bewegung.* U. ott, 1905. (Különny. a Landwirthschaftliche Blätterből.) — 7. *Julius Teutsch.* Gedenkrede, gehalten auf dem 18. Verbandstage der Raifeisengenossenschaften zu Hermannstadt. U. ott, év n.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 396. l.

Schuller *Alajos*, műegyetemi tanár, a m. tud. Akadémia rendes tagja, szül. 1845. szept. 17. Pesten; tanulmányait u. ott a reáliskolában kezdte és 1863-tól Budán a műegyetemen végezte a mérnöki tanfolyamot; három évig a műegyetemen tanársegéd volt és ezen idő alatt letette a középiskolai tanári vizsgát. 1871-ben a heidelbergi egyetemre ment, hol Kirchhoff és Bunsen tanítványa, egy évig Kirchhoff tanársegéde volt. 1872. szept. 24. óta a kir. József-műegyetemen a kisérleti természettan rendes tanára. A m. tud. Akadémia 1880. máj. 20. lev. taggá választotta, 1891. máj. 8. lett rend. tag. — Czikkei a Poggendorf Annalenjében (1872. Über die Messung von Rotationsgeschwindigkeiten); a Természettudom. Közlönyben és Pótfüzeteiben (1873 óta száznál több czikk); a Carl Repertoriumában (XI. 1874. Zwei Apparate zur objectiven Darstellung der Lissajousschen Figuren); a Műegyetemi Lapokban (1876. A mérlegről, 1877. Nyomásszabályozó világító gáz számára, Előadási kisérletek); a Berichte der chemischen Gesellschaftban (1877. Calorimetrische Untersuchungen); a Mathem. és Physikai Lapokban (IX. 1900. Az optikai gyűjtő és szóró szerkezetek helyes megkülömböztetéséről). — Munkái: 1. *A súly és hő* állítólagos összefüggéséről. Bpest, 1875. (Értekezések a term.-tud. köréből VI. 4.) — 4. *A légnyomás* változásainak pontos meghatározásáról. U. ott, 1876. (Értekezések a term.-tudom. köréből VII. 8.) — 3. *Hőmennyiségmérések.* U. ott, 1878. Egy táblával. (Wartha Vinczével együtt. Értek. a term.-tud. kör. VIII. 12.) — 4. *A levegőről* és folyóssá tételéről. U. ott, 1880. 16 ábrával. (Népszerű természettudományi előadások 20.) — 5. *Önműködő* higany légszivattyú. U. ott, 1881. Egy rajzzal. (Értek. a term.-tud. kör. XI. 8.) — 6. *A víznek* képződési melegéről. U. ott, 1881. (Ért. a term.-tud. kör. XI. 17.) — 7. *A hydrogen hyperoxid* képződése égés közben. U. ott, 1881. (Ért. a term.-tudom. kör. XI. 26.) — 8. *Theorie* der Elektrolyse. U. ott, 1899. (Különny. a Math. u. Naturw. Berichte aus Ungarnból.) — 9. *A fémek* potentialkülönbségéről. U. ott, 1901. (Különny. a Mathem. és Természettud. Értesítőből.)

Szinnyei Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Vasárnapi Ujság* 1892. 8. sz. arczk. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 996.

Schuller *Albert*, mérnök és a beszterczei kerület gazdasági egyletének jegyzője. — Munkái: 1. *Unsere Schulen* auf dem Honterus-Hofe. Kronstadt, 1904. — 2. *Eine landwirthschaftliche* Studienreise. Bistritz, 1904. (Különnyomat a Bistritzer Zeitungból.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schuller *András*. L. *Schuler*.

Schuller *Frigyes*, bölcseleti doktor, gymnasiumi tanár, szül. 1857. ápril 18. Kis-Csürön; 1876-ban végezte a nagyszebeni gymnasiumot; a következő három évben a tübingeni és lipcsei egyetemet látogatta theologiai, történelmi és földrajzi tanulmányok végett. Lipcsében mint rendes hallgató Ropp báró és Arndt vezetése alatt a történelmi és Ziller vezetése alatt a paedagogiai szemináriumokat látogatta. Visszatérve hazájába hivatalt vállalt a szász nemzetiségi és Nagy-Szeben városi levéltárnál és bővítette a Lipcsében szerzett paläographiai tanulmányát. 1881-ben az elemi iskolánál alkalmazták és egyidejűleg a gymnasiumnál és reál-

iskolánál helyettes tanári állást töltött be; ezen állásban maradt a gymnasiumhoz végleges rendes tanári állásra való meghivatásáig. 1896-ban a halle-wittenbergi egyetemen, vizsgálat és értekezése alapján, bölcseleti doktorrá avatták. — Czikkeit felsorolja maga Schuller. — Munkái: 1. *Grundzüge* der Staatsverfassung Ungarns und der österr.-ung. Monarchie. Hermannstadt, 1885. — 2. *Beiträge* zur äusseren Geschichte der Erbgrafen der Sieben Stühle. U. ott, 1887. — 3. *Verlauf* mit Siebenbürgen fürnemblich seyt König Johannis de Zapolia Zeit bis hieher (1614) von Georg Erasmus Tschernembl. U. ott, 1889. (Különnyomat az Archiv für Lkde. N. F. XXII.) — 4. *Zeitströmungen*. U. ott, 1893. — 5. *Einwanderung* der Sachsen nach Siebenbürgen. U. ott, 1894. — 6. *Aus sieben Jahrhunderten*. Acht Vorträge. U. ott, 1895. — 7. *Volksstatistik* der Siebenbürger Sachsen. Halle, 1895. — 8. *Aus dem Märchen-* und Sagenschatze der Siebenbürger Sachsen. Wien, 1895. — 9. *Lehr- und Lesebuch* für Gewerbe-Lehrlingsschulen. Hermannstadt, 1896. (Schuller Gusztávval együtt.) — 10. *Zeittafeln* zur Geschichte Ungarns. U. ott, 1896. — 11. *Canon* der zu erlernenden Geschichtszahlen der alten, mittleren und neueren Geschichte. U. ott, 1897. — 12. *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexikon der Siebenbürger Deutschen. IV. Band. U. ott, 1902. (Ism. Korrespondenz-Blatt és Századok.)

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 391. l.

Schuller *Gusztáv*, reáliskolai tanár, szül. 1838. ápr. 20. Nagy-Szebenben; 1857-ig tanult szülővárosa gymnasiumában és 1857—61-ig az ottani jogakadémia hallgatója volt. Letevén az elméleti államvizsgát, theologiai tanulmányok végett 1861-től a heidelbergi egyetemet látogatta. 1863. nov. 1. a nagy-szebeni elemi iskolánál alkalmazták, 1865. nov. 5-től pedig az ottani ág. ev. gymnasiummal egybekötött reáliskola tanára volt. Meghalt 1904. decz. 20. Nagy-Szebenben. — A Siebenb. d. Tageblattnak alapításától fogva munkatársa volt, nagyobbrészt mint tárczairó és 1876—81-ig szinházi tudósító; német költeményeket írt az erdélyi szász lapokba; czikkei a Jahrbuch des Siebenbürgischen Karpathenvereinesben (V. Auf. der Präsbe, VIII. Ein Ausflug zur Bullea-Hütte, X. Zwei grosse romänische Gebirgsdörfer, XIV. Das Kurhaus auf der «Hohen Rinne», két képpel, XVI. Michelsberg, 9 képpel). — Munkái: 1. *Leitfaden* für den Unterricht in der Geographie von Oesterreich-Ungarn, zum Gebrauche an Bürger- und Gewerbeschulen mit 4 Kärtchen. Hermannstadt, 1881. (2. kiadás, 1883., 3. k. 1886., U. ott. Ism. Korrespondenzblatt 1881. 134. l.) — 2. *Reinold*. Ein Bild aus den Karpathen. Wien, 1884. (2. kiad. U. ott. 1884.) — 3. *Meister Lukas*. Ein Bild aus der Vorzeit der Siebenbürger Sachsen. 2. Aufl. Hermannstadt, 1888. (Ism. Sieb. d. Tagbl. 4562. sz., Korrespondenzblatt 1889. 3. szám.) — 4. *Leitfaden* der Erdbeschreibung für die unteren Klassen der Mittelschulen sowie für Bürger- und Volksschulen. U. ott, 1892. — 5. *Der siebenb.-sächsische Bauernhof* und seine Bewohner. U. ott, 1896. (Ism. Ethnographia 1897. Magyarra ford. Székely István. Nagyszeben, 1896. 17 képpel.) — 6. *Prolog* zu den lebenden Bildern in der zur feierlichen Eröffnung des Hermannstädter Elektrizitätswerkes veranstalteten Festvorstellung. U. ott, 1898. — Kéziratban: Studentenliebe. Schwank in einem Aufzug. (Előadták a nagyszebeni és linzi színházban.)

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 397. l. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schuller *Gusztáv Frigyes*, ág. evang. gymnasiumi igazgató, szül. 1840. ápr. 9. Berethalmon (Nagy-Küküllőm.); a segesvári gymnasiumot 1860-ban végezte. A

theologia és classica-philologia tanulása végett a jenai egyetemet látogatta. 1862-ben visszatért hazájába és Medgyesen gymnasiumi tanár lett és 1881. okt. 4-től igazgató volt. — Czikke a medgyesi gymnasium Programmjában (1876. Hervorragende Mängel unserer gegenwärtigen Gymnasialorganisation; 1896. Geschichte des ev. Gymnasiums A. B. in Mediasch. Ism. Korrespondenzblatt.)

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 394. l.

Schuller *György*, ág. ev. lelkész, Sch. János lelkész fia, nagyszebeni származású; tanult 1676-tól a wittenbergi egyetemen; 1696-tól 1702-ig Szászsebesen (Nagy-Szebenmegye) volt lelkész, hol az utóbbi évben meghalt. Schulernek és Schulerusnak is írták nevét. — Munkája: *Dissertatio* Theologica De Petrina Abnegatione, ex Matth. XXVI. V. 69. usq. 75. Quam Praeside ... Johanne Deutschmann ... die 6. Aprilis A. M.DC.LXXVII. ... Publice defendendam suscepit ... Wittebergae. — Német üdvözlő verset írt: Feliciter! ... Wittebergae, 1677. és Acclamationes Votivae ... U. ott, 1679. cz. munkákba.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 243. l. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 121. l.

Schuller *György*, (schulenbergi), aranyműves, később királybiró, nagyszebeni származású; fiatalabb korában szenvedélyes utazó volt, eljutott egész Kelet-Indiáig; hosszabb távollét után visszaérkezett hazájába és Szerdahelyt (Nagy-Szebenszék) királybirónak választották, mely hivatalát 1725-től 1739-ig viselte, midőn arról lemondott. Előbb érem-metsző volt; manapság is több emlékérmet bírunk tőle. 1742. augusztus 4-én Mária Terézia királynő nemességet adományozott neki Schulenberg előnévvel. Utolsó éveit fiánál schulenbergi Schuller János György orvosnál töltötte Nagy-Szebenben, hol meghalt. — Kézirati munkái: Particularia Annotata historico-chronologica ab anno domini 1700. Joannis Georgii Schuller AA. LL. Cultoris 1720.; Journal oder Reisebeschreibung durch die nordische, atlantische, äthiopische, meridionalische und indianische See, nach Ostindien, gehalten und verricht von Georgio Schuler Cibin. Transil. ab anno 1696 usque 1699. Kis 4rét 70 lap. (Az eredeti kézirat Hannenheim Károly cs. törvényszéki ülnök birtokában volt.)

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 240. l.

Schuller *György*, ág. evang. lelkész, szül. 1830. márcz. 4. Holdvilágon (Nagy-Küküllőm.); 1847 nyarán a segesvári seminariumba vétette fel magát; a következő évben azonban a háborús körülmények miatt többször félben kellett hagyni a tanulmányait, míg a segesvári csata után békésebb idők következtek. A latin nyelv megtanulása után, az 1850—1851. iskolai év elején a seminariumból a VI. osztályba került. 1853-ban végezte a gymnasiumot és a tübingeni egyetemre ment, hogy a tanítói és lelkészi pályára képezze magát; ott három félévet, egyet Berlinben töltött, hol Ranket és Rittert hallgatva, a történelmi és földrajzi tanulmányokat mindinkább megszerette. Innét meghivást kapott a segesvári gymnasium tanári állására; ezen állásba 1855. szept. 18. be is iktatták; miután itten tíz évig szolgált, 1865-ben lelkésznek ment Holdvilágra, innét pedig 1876-ban Szász-Szent-Lászlóra és három év mulva Apoldra (Nagy-Küküllőm.), hol jelenleg is működik. — Czikkei a segesvári gymnasium Programmjában (1863., 1865. Volksthümlicher Glaube und Brauch bei Tod und Begräbniss im Siebenbürger Sachsenlande); a Schul- und Kirchenboteban (1870. Rede bei Einführung des neuen Predigers A. B. in Halvelagen am 9. Januar 1870 gehalten, 1882. Rede zur Präsentation des Schässburger Stadtpfarrers Johann Teutsch am 7. März

1882 gehalten, 1882. Das Prinzip des Protestantismus. Referat in der Schässburger Pfarrkonferenz vom 5. Juli 1882. Ism. Korrespondenzblatt für Lkde 1883.; Warum durch Gleichnisse? Eine exegetische Studie über Math. 13, 10—15.); a Korrespondenzblattban (1881. Zum Landbau der Siebenbürger Sachsen).

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 396. l.

Schuller *Hermann Frigyes Vilmos*, ág. ev. főgymnasiumi tanár, szül. 1841. okt. 31. Fenyőfalván (Nagy-Szebenm.); miután 1861-ben a gymnasiumot Medgyesen elvégezte, két évig Heidelbergben tanult főkép philologiát, azután háromig Bécsben történelmet és földrajzot. 1866—1872-ig Nagyszebenben magántanító volt, 1872. április 8. ugyanott elemi iskolai tanító, 1881. január 12. pedig gymnasiumi tanár lett. Meghalt 1893. szept. 1. — Czikke a nagyszebeni ág. ev. főgymnasium Programmjában (1886. Beiträge zu einer Lebensbeschreibung des Freiherrn Samuel von Bruckenthal).

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 399. l.

Schuller *Imre*. — Munkái: 1. *Rede* gehalten bei Gelegenheit der Confirmationsfeier am 12. Aug. 1862. Arad, 1862. — 2. *Toast* am Vermählungstage meiner theueren Schwester Sidonie mit Herrn Julius Berger am 12. Aug. 1862. U. ott, 1862. (Versben.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schuller *János*, rostocki tanár, soproni származású. — Munkái: 1. *Oratio* de Virgilio Poetarum Latinorum Principe Publice Wratislaviae in Gymnasio Elisabethano Duce & Praeside Dn. M. Michaele Caelio G. P. Anno 1629. 5. Julii Habita a Johanne Schullero Francofurti ad Oderam 1630. — 2. *Disputationum* Logicarum Secundam. De Quantitate Propositionis . . . . In Inclyta Academia Rostochiensi publico Doctorum examini exercitii gratia subjicient M. Philippus Hartmannus . . . . Praeses Et Johannes Schullerus . . . . Respondens. Rostochj, 1637.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 433., 459. l.

Schuller *János György* (schulenbergi), orvosdoktor, tiszteleti udv. tanácsos, Sch. György aranyműves és utazó fia, 1701. nov. 11. Nagy-Szebenben kereszteltetett; tanult a hallei, 1725. okt. 10. óta a jenai és 1726-ig a lipcsei egyetemen orvostudományt, bölcseletet, történelmet és jogtudományt; az utóbbi évben doktori oklevelet nyert és 1727-ben visszatért szülővárosába, hol csakhamar nagy népszerűségre tett szert. 1730. jan. 31. fölvették a városi tanácsba; azon év decz. 15. városi tiszti orvos lett. Az Erdélyben újonnan fölállított cs. kir. egészségügyi bizottmányba Lobkowitz herczeg, akkori kormányzó tábornok, megbívta ülnöknek. 1743-ban az udvar tiszteleti tanácsossá nevezte ki, 1748-ban villicus, 1766-ban pedig a rendőri bizottmány elnöke volt. Meghalt 1767. márcz. 11. Becses könyvtárt és természetrajzi gyűjteményt hagyott hátra. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de morbo endemio hagymáz, Oder Hitzigen Hautkrankheit addito in fine novo et specifico remedio in hoc morbo patriae usuali. Halae Magdeburg, 1726.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 399.

Schuller *János Theophil* (sonnenbergi), orvosdoktor, szül. 1723. szept. 13. Medgyesen, tanult 1744-től a jenai, 1746-tól a hallei egyetemen, hol orvosdoktor lett. Mint gyakorló orvos meghalt 1749-ben szülővárosában. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica sistens Febrium continuarum Theoriam ac Therapiam. Praes. Andrea Elia Büchnero d. 1. Maji 1748. Halae Magdeburgicae.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 247. l.

Schuller *János György*, ág. ev. lelkész, szül. 1763. decz. 6. Bogácson (Kis-

Küküllőm.), hol atyja Sch. Kristóf lelkész volt, kitől nyerte első oktatását, azután Valdhidon tanult és két évig a medgyesi gymnasiumban és ugyanannyi ideig a marosvásárhelyi ref. kollégiumban, majd Nagyszebenben. 1782-ben az erlangeni és 1783. a göttingeni egyetemet látogatta. Öt évi külföldi tartózkodása és még Berlinben a kir. könyvtárban töltött öt hónap után visszatért Nagyszebenbe, honnét nevelőnek ment Rosenfeld András báró, a munkácsi kerület cs. biztosa házához Ungvárra; két évi nevelősködése után a lőcsei gymnasiumhoz nevezték ki tanárnak. Midőn ezen tanári állás II. József császár uralkodása alatt megszünt, Sch. a kritikai bölcselet tanulmányozása végett a lipcsei egyetemre ment; honnét egy év mulva Nagyszebenre hívták meg a bölcseleti tanszékre, egyszersmind a conrektori állásra. Hét év mulva 1797. decz. Nagy-Disznódon és 1810. jún. 3. Nagy-Csűrön választották meg lelkésznek; ezenkivül 1817—25-ig a nagyszebeni káptalan dekanátusi hivatalát is elvállalta. Meghalt 1830. jan. 13. — Kézirati munkái: Siebenbürgisch-sächsisches Idiotikon; Schulplan für die Gymnasialschulen der Sachsen in Siebenburgen.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 246. l.

Schuller *János Károly*, iskolatanácsos és nyug. cs. kir. helytartótanácsos, előbbinek fia, szül. 1794. márcz. 16. Nagyszebenben, hol középiskoláit, a lipcsei és bécsi egyetemen pedig felsőbb tanulmányait végezve, 1814. szept. a nagyszebeni gymnasium tanára lett, hol később mint conrector és rector 1848-ig, 34 évig működött. Miután 1848-ban szóval és írásban az ausztriai kormány mellett foglalt állást, Nagyszebennek 1849-ben a magyarok által történt elfoglalásakor, családjával együtt Bukarestbe menekült. 1849. máj. 28. az osztrák közoktatási miniszter Bécsbe hívta, hogy az erdélyi közoktatás ujjáalakításánál részt vegyen; számos tudósítások és javaslatok kidolgozása után, 1850. márcz. 28. a bécsi kormány Nagyszebenbe küldte, hogy ott a katonai és polgári kormányzóságnál, Heufler lovag, cs. kir. miniszteri biztos előtt rendkívüli szolgálatokra jelentkezzék; 1850. július végéig, midőn miniszteri biztosi működése megszünt, mint a tartomány iskolaügyeinek előadója állott annak szolgálatában. 1854. máj. 29. a helytartó-tanács felállításakor, midőn az iskolatanácsosok intézménye Erdélyben is életbe lépett, 1855. nov. 26. az erdélyi ág. ev. felekezet tanintézeteinek iskolatanácsosává neveztetett ki. 1859. okt. 21. cs. kir. helytartó-tanácsosi czimmel és jelleggel nyugalomba helyeztetett. A Ferencz József-rend lovagja, a bécsi császári akadémia levelező tagja, a berlini német nyelvmívelő-társaságnak, a morva-sziléziai földmívelő-társaság történelmi-statisztikai osztályának, a karinthiai történelmi társaságnak és az innsbrucki Radetzky-egyletnek tiszteleti tagja, az erdélyi honismertető és természettudományi társulatnak és a nürnbergi germán múzeum tudományos osztályának választmányi tagja volt. Meghalt 1865. máj. 10. Nagyszebenben. — Czikkei a következő folyóiratokban: Transsilvania (1834. Georg Soterius, ein biographischer Umriss); Archiv für die Kenntniss von Siebenbürgens Vorzeit und Gegenwart (1841. Die Mongolen in Siebenbürgen, Ueber die Eigenheiten der siebenbürgisch-sächsischen Mundart und ihr Verhältniss zur hochdeutschen Sprache, Die deutschen Ritter im Burzenlande); Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde (1845. Entwickelung der wichtigsten Grundsätze für die Erforschung der walachischen Sprache); Vereinsarchiv (II. Hermannstadt 1848. Handschriftliche Bemerkungen aus Kalendern des 16. und 17. Jahrhunderts); a bécsi akadémiai Sitzungsberichte (1849. Ueber

den gegenwärtigen Zustand der historischen Studien in Siebenbürgen, 1850. Ueber die Leistungen des Vereines für siebenbürgische Landeskunde); Zeitschrift für die österr. Gymnasien (1850. Das Gymnasialwesen in Siebenbürgen); Vereinsarchiv (N. F., 1855. Zwei Bistritzer Urkunden von 1557. und 1336., Das Hahnenschlagen am Osterfest, 1857. Diplomatische Beiträge zur Geschichte Siebenbürgens nach der Mohácser Schlacht, Ludwig Gritti's Ende, Das Bündniss J. Zápolyas mit König Franz I. von Frankreich); Archiv für die Kunde österr. Geschichtsquellen (XIV. Siebenbürgen vor Herodot und dessen Zeitalter, XXI. Georg Reicherstorffer und seine Zeit); Magazin, herausg. von Trauschenfels (1860. Das siebenbürgisch-sächsische Wort Muoser oder Mooser, Findlinge, zur Kunde der Vorzeit von Siebenbürgen. und Ungarn); Sächsischer Hausfreund (Kronstadt, 1860. Aus meinem Leben, Selbstbiographie des Verfassers); Vereinsarchiv für Landeskunde (Kronstadt, 1864. VI. Magister Hiszmann in Göttingen). — Munkái: 1. *Historia* critica reformationis Capituli Cibiniensis. Cibinii, 1818. (Inauguraldissertation). — 2. *Gedichte* aus dem Englischen des Thomas Moore. U. ott, 1829. — 3. *Argumentorum* pro latinitate linguae valachicae Epicrisis. U. ott, 1831. — 4. *Mein Leben*, critisch bearbeitet von meiner Schreibfeder, ein Ferienscherz. U. ott, 1839. — 5. *Umrisse* und critische Studien zur Geschichte von Siebenbürgen, mit besonderer Berücksichtigung der Geschichte der deutschen Colonisten im Lande. U. ott, 1840. és 1851. Két füzet. (Ism. Magazin für Geschichte I. 3.). — 6. *Das Lied* vom Pfarrer. Parodie auf Schillers Lied von der Glocke. U. ott, 1841. (2. átdolg. kiadás). — 7. *Gedichte* in siebenbürgisch-sächsischer Mundart. U. ott, 1841. — 8. *Beleuchtung* der Klagschrift der beiden walachischen Bischöfe gegen die sächsische Nation. U. ott, 1843. — 9. *Der Freiherr Nicolaus Wesselényi* und A. Gerando über die Sachsen in Siebenbürgen, apologetische Bemerkungen. U. ott, 1846. — 10. *Das k. k. geheime Haus-, Hof- und Staatsarchiv* in Wien als Quelle siebenbürgischer Fürstengeschichte. U. ott, 1850. — 11. *Aus der Walachei*, romänische Sprüchwörter und Gedichte. U. ott, 1851. — 12. *Schulreden*. U. ott, 1854. — 13. *Zur Geschichte* der Ringmauern von Hermannstadt. U. ott, 1854. — 14. *Zur Frage* über den Ursprung der Romänen und ihrer Sprache. U. olt, 1855. — 15. *Zur Frage* über die Herkunft der Sachsen in Siebenbürgen. U. ott, 1856. — 16. *Ueber einige* merkwürdige Volkssagen der Romänen. U. ott, 1857. — 17. *Album* aus Siebenbürgens Vorzeit und Gegenwart. U. ott, 1857. — 18. *Kloster Argisch*, eine romänische Volkssage. U. ott, 1858. — 19. *Herodes*, deutsches Weihnachtspiel aus Siebenbürgen. U. ott, 1859. — 20. *Romänische Volkslieder*, metrisch übersetzt und erläutert. U. ott, 1859. — 21. *Kolinda*, eine Studie über romänische Weihnachtslieder. U. ott, 1860. — 22. *Das Todaustragen* und der Muorlef, ein Beitrag zur Kunde sächsischer Sitte und Sage. U. ott, 1861. — 23. *Die Verhandlungen* von Mühlbach im Jahre 1551 und Martinuzzi's Ende. U. ott, 1862. — 24. *Aus den Papieren* eines alten Versemannes. (Sammlung von Gedichten.) U. ott, 1862. — 25. *Maria Theresia* und Freiherr Samuel von Bruckenthal. U. ott, 1863. — 26. *Aus vergilbten Papieren*, ein Beitrag zur Geschichte von Hermannstadt und der sächsischen Nation in den Jahren 1726 und 1727. U. ott, 1863. — 27. *Zur Geschichte* der Familie Zabanius Sachs von Harteneck. U. ott, 1865. — 28. *Beiträge* zu einen Wörterbuche der siebenbürgisch-sächsischen Mundart. Prag, 1865. — Szerkesztette az Archiv für die Kenntniss von Siebenbürgens Vorzeit und Gegenwart cz. folyóirat I. kötetét. 1840-

ben Nagyszebenben. (Több nem jelent meg.)

Rannicher J., Johann Karl Schuller. Hermannstadt, 1865. — *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexikon III. 248. IV. 400. l. — *Petrik*, Bibliogr.

Schuller *János György*, ág. ev. lelkész, szül. 1801. Nagy-Disznódon, hol atyja Sch. János György lelkész volt; tanult a nagyszebeni gymnasiumban és 1821-ben a bécsi protestáns theologiai intézetben. Előbb gymnasiumi tanár, majd prédikátor volt Nagyszebenben, 1836. szept. 26. lelkész Fenyőfalván és 1861. ápr. 26. Nagy-Csűrön; 1869. márcz. 31-től 1873-ig a nagyszebeni káptalan dékánja volt. Meghalt 1878-ban Nagy-Csűrön. — 1. *Historiae* literariae Romanorum Tabulae syntheticae. In usum Praelectionum. Fasciculus I. seriem Poetarum Rom. continens. Cibinii, 1834. — 2. *Das Reformationsfest* der evang. Landeskirche A. B., zum Gebrauch in den Christenlehren. Kronstadt, 1858. — 3. *Das Vater Unser.* Zum Gebrauch in der Christenlehre. Hermannstadt, 1859. — Német elegiája van I. Ferencz császár halálára (Buchinger gyászbeszédéhez csatolva).

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 247., IV. 399. l.

Schuller *János Sándor*, gymnasiumi tanár és városi káplán Nagyszebenben. — Munkája: *Methodologie* oder kurze Anweisung einen gelehrigen Knaben von der Orthoëpie gleich auf das Konstruiren zu führen. Eine Methode, die bei allen möglichen Sprachen anzuwenden ist. Hermannstadt, 1830.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 245. l.

Schuller *József*. — Munkája: *Kronstadt.* Neuer illustrirter Führer durch die Stadt und deren Umgebung. Kronstadt, 1898. (A város tervrajzával).

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schuller *Márton*, szíjgyártó és Brassó városi tanácsának tagja. — Kézirati munkája: Tagebuch vom Jahre 1642—1680.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 261. l.

Schuller *Márton*. — Munkái: 1. *Disquisitio* academica: An Ademonismus cum fide et pietate christiana conciliari possit? Tübingae, 1763. — 2. *De miraculorum* Christi et apostolorum evidentia. U. ott, 1764.

Petrik Bibliogr.

Schuller *Mihály Gottlieb*, ág. ev. lelkész, Sch. Mihály miklóstelki (Nagy-Küküllőm.) lelkész fia, szül. 1802. nov. 2. Segesvárt; tanult u. ott a gymnasiumban és 1823—26-ig a bécsi protestáns theologiai intézetben. Hazájába visszatérve az alsó osztályokban tanított, azután conrektor volt és 1840—42-ig rektor a segesvári gymnasiumban. 1842-ben Szász-Dályán lett lelkész és 1845-ben Segesvárt városi lelkésznek hívták meg. Miután egy ideig a kisdi káptalan syndikusa volt, 1857. ezen káptalan választotta dékánjának. Mint az evang. papság követe Binder superintendenssel a tizedváltság ügyében működött; 1862. aug. 6. a medgyesi Gusztáv-Adolf-egylet közgyűlése által Nürnbergbe küldetett. A segesvári dékáni hivatalt 1867-ig viselte; 1865. nov. 10-től 1870-ig egyszersmind az erdélyi evang. egyház helyettes superintendense is volt. 1863—64-ben követ volt a nagyszebeni tartomány-gyűlésen, honnét kiküldve a bécsi Reichsrath alsó-házának is tagja volt. 1880-ban nehéz testi szenvedésektől gyötörve, nyugalomba vonult. Meghalt 1882. febr. 16. — A Siebenbürgisch-deutsches Wochenblattnak munkatársa volt. — Munkái: 1. *Das Wort* der Gustav-Adolf-Stiftung an uns. Rede zur Eröffnung der ersten Hauptversammlung des Gustav-Adolph-Vereins für Siebenbürgen am 5. August 1862. — 2. *Uebersichtliche* Zusammenstellung der mit 198 Stück Dokumenten belegten Schässburger evang. Kirchenkassen-Rechnung für das Jahr 1864, nebst Stiftungsfonds-Rech-

nung Nr. I. u. II. U. ott, 1865. — 3. *Rechenschaftsbericht* des Presbyteriums der evang. Gemeinde A. B. zu Schässburg vom Jahre 1866. und vom J. 1867. U. ott, 1867, 1868. — 4. *Predigt* gehalten am ersten Ostertage 1870 in der Pfarrkirche Schässburg. U. ott. — Követségi beszédeinek czímét 1863—65-ből Schuller felsorolja.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 261., IV. 401., 552. l. — Archiv für Landeskunde. N. F. XVII. 1882. (Teutsch).

Schuller *Mihály*, ág. ev. lelkész, szül. 1862. júl. 25. Szász-Orbón; tanult a medgyesi algymnasiumban és a szebeni főgymnasiumban. Miután 1882. érettségi vizsgát tett, 1882—87-ig theologiai és philologiai tanulmányokat hallgatott a zürichi, lipcsei, kolozsvári és kieli egyetemen. 1887—90-ig nevelő volt Pálffy grófnál Alsó-Szombatfalván, 1890—93-ig tanító a nagy-sinki felsőbb népiskolában, 1893—96-ig rektor Szent-Ágotán a felső népiskolában és 1896 máj. 20. Segesden (Nagy-Küküllőn) lett lelkész. — Czikkei a Siebenb. d. Tageblattban (1898. 5872. Die Neuerungen Josef II.); a Volksfreundben, a Kirchliche Blätterben a Kalender des Siebenbürger Volksfreundesben (1898. és 99.) — Munkái: 1. *Stefan Ludwig Roth*, Kronstadt, 1896. (Különny. a Kronstädter Zeitungból). — 2. *Über das Wesen* der Religion. Hermannstadt, 1898. (Különnyom. a Kirchliche Blätterből). — 3. *Treue* im Beruf. U. ott, 1904. (Különny. a Kirchl. Blätterből.) — 4. *Kirche* und Pfarramt in unsern ev. sächs. Landgemeinden unter dem Gesichtspunkt der Wohlfahrtspflege betrachtet. U. ott. 1904—1905. Két rész. (Különny. a Kirchl. Blätterből.)

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 401. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schuller *Nathanael*, ág. ev. lelkész, szül. Nagy-Kapuson, hol atyja szintén lelkész volt; tanult 1728-ban a wittenbergi s 1729-től a jenai egyetemen; miután a medgyesi egyháznál és iskolánál szolgált, 1736. jún. 10. Bogácsra, 1746. Zágorra s 1762. jún. 11. Medgyesre hívták meg papnak, hol 1783. okt. 3. meghalt. — Munkája: *Eine gegen Ende des Winters* aus dem Winter zum Frühling gerufene Jesusfreundin, bei volkreicher und standesmässiger Beerdigung der weil. wohlgeborenen und tugendsamen Frauen Susanna geb. Adamin, des Wohlgeb. Herrn Petrus Edlen von Klausenburger . . . Kriegsrichters der k. freien Stadt und Stuhls Mediasch, Theuer und Herzliebst gewesenen Frauen Gemahlin, nachdem Hochdieselbe den 15. Febr. 1771. im Herrn entschlafen, und darauf den 18. zu ihrer Ruhstätte gebracht wurde, in der Mediascher Pfarrkirche aus dem Hohenliede Kap. 2, V. 10., 11., 12., 13. zu betrachten fürgestellet. Mediasch. — Kéziratban: Continuatio Compendii Actorum Synodalium inde a Reformationis tempore a Pastoribus Saxonicis Augustanae Confessionis invariatae in Trannia addictis, consignatorum, ab Andrea Scharsio adornata, Jus Saxonum Transilvanorum Aug. Confessionis addictorum Ecclesiasticum conscriptum a Nath. Schullero. (Ez utóbbi kézirat a XVIII. században többektől másolva megvan a nagyszebeni szász levéltárban.)

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 262., IV. 402. l.

Schuller *Richárd*, bölcseleti doktor, ág. ev. lelkész, Sch. Mihály lelkész fia, szül. 1860. febr. 7. Segesvárt, hol 1877. a gymnasiumot végezte, azután a lipcsei egyetemre iratkozott be a theologia és classika-philologia hallgatása végett; 1880 tavaszán a tübingeni egyetemre ment, hol: Charmada Academica, artis mnemonicae scriptore cz. dissertatiójával bölcseletdoktori oklevelet nyert. Visszatérve hazájába, szülővárosában nyert helyettestanári állást, mig 1883-ban rendes tanár lett. 1901 óta nagy-disznódi lelkész. — Czikkei az Archiv f. Lkde N.

F. (XXIII. 1893. Andreas Beuchel, 1896. Das Patriziergeschlecht der Polner in Schässburg); a segesvári ev. gymnasium Programmjában (1890. Wolfgang Forster, Bistritzer Stadtgeschichten aus dem Anfang des 16. Jahrhunderts, 1896. és 1897. Geschichte des Schässburger Gymnasiums); a segesvári Festgabe cz. albumban (1891. Das Thürmchen auf der Steilau, ism. Korrespondenzblatt). — Munkái: 1. *Reiseeindrücke* aus dem Süden, Kronstadt, 1898. — 2. *Alt-Schässburg.* Kulturhistorische Skizze. Mit einem Bilde Schässburgs aus dem Jahre 1767. Hermannstadt, 1899. (2. bőv. kiádás Seraphin Károly által. Segesvár, 1908.) — 3. *Theodor Fabini.* Ein sächsischer Heldenjüngling aus grosser Zeit. Hermannstadt, 1900. (Ism. Siebenb. d. Tageblatt 1899. 7903. sz., Korrespodenzblatt 1900.) — 4. *Georg Paul Binder* als Lehrer. Vortrag. U. ott, 1900. arczk. (Különny. a Kirchliche Blätterből.)

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 402. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schulleri *Dániel József*, ág. ev. lelkész, szül. 1796. márcz. 18. Nagyszebenben, 1821-től a bécsi protestáns theologiai intézetben tanult; azután városi prédikátor lett Nagyszebenben, 1846. nov. 30. Kis-Apoldán és hosszas betegeskedés után meghalt 1847. szept. 13. Nagyszebenben. — Munkája: *Argumentum* criticum Apocalypseos Joannis. Prolusio prima, continens carminis hujusce prophetici dedicationem ad ecclesias numero septem. Quam publice defendendam scripsit. Cibinii, 1832.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 244. l.

Schullern *Hermann*. — Kézirati munkája: Excerpta ex Diario P. Hermanni Schullern, év n. (A budapesti egyetem könyvtárában a Kaprinai kéziratai közt. Lit. C. Tom. XXXIX. Nro 20.)

Kovachich, Scriptores Minores. Tom. I. Appendix. 251.

Schullerus *Adolf Gusztáv*, ág. evang. lelkész, Sch. János András lelkész fia, szül. 1838. július 13-án Lesesen (Nagy-Küküllőm.); gymnasiumi tanulmányait végezve, 1855-ben a berlini, 1857. a tübingeni egyetemre ment, hol a theologián kívül történelmi és földrajzi előadásokat hallgatott. Hazájába visszatérve, azonnal alkalmazták Fogarason főtanítónak, hol 1863-ban lelkésznek választották; innét 1872-ben Lesesre, 1894-ben pedig Nagy-Sinkre ment papnak. Kevéssel halála előtt 1500 prédikáczióját lemásolta. Hosszas betegeskedés után meghalt 1900. július 12. Karlsbadban (Csehország). — Czikkeket írt a Siebenb. Volksfreundba (1886) és a Schul- und Kirchenboteba (1896). — Munkái: 1. *Rede* zur Leichenfeier Sr. Wohlgeboren des Herrn Joseph Sterzing, Apotheker und Bürgermeister in Fogaras, gehalten am 7. Februar 1867. Kronstadt, 1867. — 2. *Predigten* über die Evangelien älterer Reihe der meisten Fest- und Sonntage des Jahres zum Gebrauche in Landgemeinden. Mediasch, 1881. (Ism. Siebenb. d. Tageblatt 1882. 2596. sz.) — 3. *Der Glaube* ist die Allkraft des Lebens. Festrede ... U. ott, 1886. — 4. *Franz Gebbel.* Ein Gedenkblatt von Josef und Adolf Schullerus. Hermannstadt. (Volksschriften-Verlag Nr. 2. u. 3.) — 5. *Predigten* über Evangelien neuer Reihe zum Gebrauche in Landgemeinden. U. ott, 1893. — 6. *Die Augen auf!* Aus dem sächsischen Volk, für das sächsische Volk. I. Theil. Was Andreas Wenig und Franz Glockhart einander schreiben. II. Theil. In der Kanzlei. U. ott, 1898. (Ism. Sieb. d. Tblatt 1894. 6162. sz.)

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 243., IV. 407. l.

Schullerus *Adolf János András*, bölcseleti doktor, előbbinek és Friedsmann Jozefin fia, szül. 1864. márczius 7-én Fogarason; miután atyja vezetése mellett a gymnasium alsó osztályait otthon ta-

nulta, Nagyszebenben az V. osztályba lépett; elvégezvén középiskolai tanulmányait, 1882-ben a theologia és bölcselet hallgatására a berni egyetemre ment és főkép a germanistikai tanulmányokra szentelte idejét. Bernből Lipcsébe ment, hol a kir. német és paedagógiai seminarium tagja volt. 1885 őszén hagyta el Lipcsét és Budapestre jött; az itteni egyetemen Heinrich, Gyulai és Szinnyei előadásait hallgatta. 1886-ban Lipcsében bölcseleti doktorrá avatták. 1887. máj. középiskolai tanárvizsgálatot tett Budapesten és azon év szept. visszatért szülőföldjére, hol Szent-Ágotára választották meg népiskolai igazgatónak, 1889. jún. a nagyszebeni papi seminariumban lett a német nyelv tanára. 1900. aug. a nagy-sinki egyházközség hívta meg lelkészének. 1894 óta választmányi tagja az erdélyi honismertető társaságnak, melynek 1900-ig titkára is volt. — Czikkei az Egyetemes Philol. Közlönyben (XI. 1887. Mogk Gunnlaugssaga Ormstungn, 1890. II. Pótkötet. A «Himilriche» czímű középfelnémet költemény, 1900. Népköltészet és Népies költészet); a Pädag. Magazinban (Langensalza 1892. Die deutsche Mythologie in der Erziehungsschule, 1894. Bemerkungen zur Schweizer Familienbibel); az Ung. Revueben (1892. Die Merkwürdigkeiten Samuel Hirtendörns. Ein sächsischer Roman aus dem XVIII. Jahrhundert); a Landeskirchenseminarium Programmjában (1895. Die Vorgeschichte des siebenb.-sächsischen Wörterbuches); a Jahresbericht über die Erscheinungen auf dem Gebiete der germanischen Phylologieban (Berlin, Leipzig, XIV—XXI. Bd. 1892—99. Volkskunde, Mythologie und Volkskunde); a Fr. Teutsch, Bilder aus d. varterl. Geschichteben (II. 1899. Haus und Hof, Unsere Volksdichtung, Die sächsische Litteratur in der Gegenwart, Die ev. Landeskirche); a Festschrift der Gesellschaft für deutsche Philologieban (Berlin 1902. Mythologie); az Allg. d. Biographieban (XLV. M. Albert); az Encycl. Handbuch der Pädagogikban (VII. Bd. Volkskunde); a Nyelvtudományban (1906. Nyelvtudomány és települések története, különös tekintettel az erdélyi szász településre); czikkeit a Schul- und Kirchenboteban, Kirchliche Blätterben, Siebenb. Deutsches Tageblattban, a Korrespondenzblatt des Vereins für siebenb. Landeskundeban felsorolja Schuller. A Pallas Nagy Lexikonának is munkatársa volt. — Munkái: 1. *Schelmuffsky* v. Christian Reuter. Abdruck der vollständigen Ausgabe 1696., 1697. Halle a. S., 1885. (Neudrucke deutscher Litteraturwerke des 16. und 17. Jahrhunderts Nr. 57—59.). — 2. *Zur Kritik* des altnordischen Vallhollglaubens, Inauguraldissertation . . . Halle, 1886. (Különnyomat a Beiträge zur Gesch. der deutschen Spr. u. Litteraturból. Ism. Korr. f. Lkde 1887., Litteraturblatt für germ. u. rom. Philologie 1887.) — 3. *15. Jahresbericht* über den Stand und die Fortentwickelung der Gewerbeschule in Agnetheln. Hermannstadt, 1888. (Organisationsstatut der Gewerbeschule in Agnetheln.) — 4. *16. Jahresbericht* über den Stand und die Fortentwickelung der Gewerbeschule in Agnetheln. U. ott, 1889. (Rede zur Eröffnung der Jahresprüfung.) — 5. *Seelenkult.* Vortrag. U. ott, 1892. (Különny. a Sieb. d. Tageblattból.) — 6. *Gellerts* Leben und Werke. Leipzig, év n. (Meyer Volksbücher 1020. szám.) — 7. *Gellerts Dichtungen.* Kritisch durchgesehene und erläuterte Ausgabe. U. ott, év n. (Biogr. Einleitung.) — 8. *V. Kästner, Gedichte* in siebenb.-sächsischer Mundart. 2. Auflage. Hermannstadt, 1895. (Biogr. Einleitung.) — 9. *Zwei sächsische Volksdichter.* U. ott, 1895. (Bilder aus der vaterl. Geschichte I.) — 10. *Kalender* des siebenbürger Volksfreundes. N. F. Jahrgang I—VII. 1896—1902. U. ott. (Teutsch Fr.-el együtt.) — 11. *Unsere*

geistige Entwicklung seit den 50-er Jahren. Hundert Jahre sächs. Kämpfe. U. ott, 1896. — 12. *Kleine Studien* zur siebenb. deutschen Literaturgeschichte. U. ott, 1897. (Különny. a Siebenb. D. Tagblatt-ból.) — 13. *Über Veranstaltungen* der Volksbildung und Volksunterhaltung. U. ott, 1898. (Különny. a Kirchliche Blätter-ből.) — 14. *Unsere Volkskirche.* Vortrag. U. ott, 1898. (Különny. a Kirch. Blätter-ből.) — 15. *Michael Albert.* Sein Leben und Wirken. U. ott, 1898. (Különny. az Archiv f. Landeskundeből N. F.) — 16. *Alt Israel.* Vortrag. U. ott, 1898. (Különnyomat a Kirchl. Blätterből.) — 17. *Die Profeten.* Vortrag. U. ott, 1898. (Különnyomat a Kirchl. Blätterből.) — 18. *Katharina von Bora.* U. ott, 1899. (Különnyomat a Kirchl. Blätterből.) — 19. *Siebenter — siebzehnter Jahresbericht* des Allg. Frauenvereins der ev. Landeskirche A. B. in den siebenbürgischen Landestheilen Ungarns. U. ott, 1890—1900. — 20. *Jahresbericht* des Hermannstädter Männerturnvereins 1891—96. U. ott, 1892—97. — 21. *Drei Aufsätze* zur siebenb.-sächsischen Geistesgeschichte. U. ott, 1899. (Különny. a Fr. Teutsch, Bilder aus der vaterländischen Geschichte. II. kötetéből.) — 22. *Magyarisches Sprach- und Lesebuch* für Volksschulen mit deutscher Unterrichtssprache. U. ott, 1900., 1901. Két rész. (I. 3. kiadás. U. ott, 1903. Ruménul ford. Popovici I. U. ott, 1904.) — 23. *Handbuch* für den magyarischen Sprachunterricht an Volksschulen mit deutscher Unterrichtssprache. U. ott, 1901., 1902. Két rész. — 24. *Elisabeth Sklarek.* Ungarische Volksmärchen. Ausgewählt und übersetzt. Mit einer Einleitung. Leipzig, 1901. — 25. *Jerusalem* und Korinth. Zwei Vorträge über das apostolische Zeitalter. Hermannstadt, 1902. (Capesius Józseffel együtt.) — 26. *Lehrgang* und Methodik des magyarischen Sprachunterrichts in unseren Volksschulen. Vortrag. U. ott, 1902. (Különny. a Schul- und Kirchenboteből.) — 27. *Die Bedeutung* einer planmässigen Auswahl des Lehrstoffes für die Erziehung des Bildungszieles unserer ev. Volksschule. U. ott, 1904. (Különny. a Schul- und Kirchenboteből.) — 28. *Warum* durch Gleichnisse? U. ott, 1904. — 29. *Michael Beheims Gedichte* über Wladislaw IV. Drakul als historische Quelle. U. ott, 1904. (Különny. a Korrespondenzblattból.) — 30. *Christliche Haustafel.* Betrachtungen über das vierte und sechste Gebot. U. ott, 1904. — 31. *Zur Heimath* der Väter. U. ott, 1905. — 32. *Fridrich Schiller.* Ein Gedenkbüchlein zum hundertsten Todestag des Dichters. U. ott, 1905. (Ism. Schul- und Kirchenbote.) — 33. *Programm* des theol.-pädag. Seminars der ev. Landeskirche A. B. in Hermannstadt, 1901. — Szerkeszti 1892 óta a Korrespondenzblatt des Vereins für siebenbürgische Landeskundét Nagy-Szebenben.

Pallas Nagy Lexikona XVIII. 551. lap. — *Trausch-Schuller,* Schriftsteller-Lexikon IV. 403. l.

Schullerus *Anna.* — Munkája: *Himwih.* Kleine sächsische Erzählungen. Mit Lichtdruckbildern des Malers Fritz Schullerus. Hermannstadt, 1904.

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schullerus *(Nekesch) Dániel,* vámhivatalnok, szül. 1606. júl. 15. Schönenben (Sona, Kőhalomszék), hol atyja Nekesch György ág. ev. lelkész volt. Sch. 1631-ben jött a brassói gymnasiumba, hol präfektus volt; 1638. júl. 22. a pestis megtámadta, melyből szerencsésen ki gyógyult és 1634. aug. 5. a gymnasiumot elhagyta, megnősült Brassóban és ugyanott 1640-ben adóhivatali irnok, 1658. júl. 29. a törcsvári szoroson vámhivatalnok lett. További életkörülményei ismeretlenek. — Kéziratban Krónikát és Diariumot hagyott hátra, mely 8-rét két részből áll 238 lappal, a kötet első táblájára D. W. S., a hátulsóra 1660. év-

szám van nyomtatva: *a)* Ein kleiner und kurzer chronikalischer Extrakt ab anno Christi 1 bis 1633. 18 lap, végén: Was sich nun von diesem Jahr zu meinen Gedenk-Zeiten weiter allhier hat zugetragen, das wird zu finden sein in meiner geschriebenen Chronika, dahin der Leser auch gewiesen wird auf diesmal. *b)* Ein kurze Delineation oder Beschreibung meines Lebenslaufs nemlich Danielis Schullerii dieses mühsamen, Elenden und betrübten Lebens, welches mehr ein Tod, als ein Leben zu nennen ist; nebenst Verzeichniss zu meiner Zeit geschehenen Dingen von Anno 1606 bis 1664. 21. Dezember. Ennek folytatása 1675-ig Filtsch János kéziratgyűjteményében meg volt. (Az eredeti kézirat Benkő szerint Roth Pál lelkész birtokában volt.).

Benkő, Transsilvania II. 622. l. — *Trausch*, Schriftsteller-Lexikon. III. 244. l.

Schullerus *József János*, ág. ev. lelkész, szül. 1833. decz. 7. Lesesen (Nagy-Küküllőm.), hol atyja lelkész volt; a gymnasiumot 1852-ben Nagyszebenben végezte, midőn a lipcsei egyetemre ment theologiát tanulni; ezenkívül bölcseleti, történelmi és természettani előadásokat is hallgatott. 1854-ben Tübingenbe ment theologiai tanulmányainak folytatására és hogy Vischer Tódortól a festészettörténetet és a német költészetet hallgassa. 1855. Bécsben volt, hol Bonitztól Homert és görög syntaxist, Grysartól Tacitust és Cicerot és Simonytól a földrajzot hallgatta. 1856. aug. 18. Nagy-Sinken lett tanító. 1857. febr. letette a theologiai vizsgát és 1859. ápr. Szász-Vessződre, 1866. decz. Magaréra (Nagy-Küküllőmegye), 1872. Marpódra és 1888. Alczinára választották meg lelkésznek. — Munkái: 1. *Frans Gebbel*, ein Gedenkblatt von Josef und Adolf Schullerus. 2. u. 3. Heft. Hermannstadt, 1898. — 2. *Festpredigt*, gehalten auf dem Hauptverein der Gustav Adolf-Stiftung in S.-Reen am 19. August 1894. U. ott, 1894. (Különny. a Siebenb. Volksfreund-ból.)

Trausch Schriftsteller-Lexikon IV. 411. l.

Schullerus *József Adolf*, seminariumi tanár, szül. 1860. márcz. 3. Szász-Vessződön, hol atyja lelkész volt; első oktatását a szülői háznál nyerte, úgy hogy atyja 1874. a nagyszebeni gymnasium V. osztályába adhatta föl; az érettségi vizsga letétele után 1878-ban a berni egyetemre ment, hogy ott theologián kívül természettudományokat is hallgasson; innét két semesterre Tübingenbe ment és háromra Berlinbe. 1885-ben a szász-régeni evang. gymnasiumba és 1893. a nagyszebeni ev. tartományi egyház seminariumába hívták meg tanárnak, mely utóbbi helyen jelenleg is működik. — Czikkei az Abhandlungen des Botanischen Vereins der Provinz Brandenburgban (1882. Die physiologische Bedeutung des Milchsaftes von Euphorbia Lothyris L.); a szász-régeni gymnasium Programmjában (1886. Keimungsgeschichte von Euphorbia Lothyris L., 1889. Entwurf eines Lehrbuches der Botanik für die untern Klassen einer Mittelschule, 1891. és 1892. Das Kochsalz Natriumklorid als erster Körper im mineralogisch-chemischen Unterricht der dritten Klasse.) — Munkái: 1. *Die Plattform* des Gymnasialgebäudes im Dienste des naturkundlichen Unterrichtes ... Hermannstadt, 1893. — 2. *Der Volksschulgarten* nach seiner Anlage, wirthschaftlichen und pädagogischen Ausnützung. U. ott, 1895. (Ism. Österr. bot. Zeitschrift.) — 3. *Zur Harbachregulirung.* U. ott, 1896. (Programm des Landeskirchenseminars in Hermannstadt.) — Kéziratban: Schulflora für die Hand der Schüler.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 412. l.

Schullerus *Márton Mátyás*, bölcseleti mester, ág. ev. lelkész; 1738. márcz. 31.

szülővárosában Nagyszebenben keresztelték meg; 1760-ban a tübingeni egyetemre ment, hol bölcselet-mesteri rangot nyert. 1766—68-ig a nagyszebeni gymnasiumnál tanár volt; azután ugyanott városi lelkész lett. — Munkái: 1. *Disquisitio* academica: an Eudaemonismus cum fide et pietate Christiana conciliari possit? Tubingae, 1763. — 2. *De miraculorum* Christi et Apostolorum evidentia. U. ott, 1764.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexicon IV. 418. l.

Schullerus *Pauline*. — Czikkei a Korrespondenzblatt d. Vereins für sieb. Landeskundeban (1899. Sächsische Volksmärchen aus Alzen, 1901. Sagen aus Alzen).

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Schulmann *János Kristóf*, soproni kanonok. — Munkája: *Beurlaubungsrede* an die gesammten Pfarrkirchen des zur königl. erzherzogl. Herrschaft Hungarisch Altenburg angehörigen Markts Ragendorf. Oedenburg, 1780.

Petrik Bibliogr. — *M. Sion* 1891. 472. l.

Schulpe *György* (nagy-kanizsai), birtokos, szül. 1867. okt. 7. Török-Kanizsán (Torontálm.); középiskolai tanulmányait Pozsonyban és külföldön végezte; azután Pozsonyban telepedett le, hol szocziálpolitikai tanulmányokkal és a munkáskérdésekkel foglalkozik; a munkáslakások kezdeményezője s létesítője; ezen tárgyban 400-nál több czikket írt és a munkások számára felolvasásokat, szabad iskolákat és színielőadásokat rendszeresített. Az ő kezdeményezésére keletkezett Pozsonyban újabban több mint 700 mintaszerű munkáslakás, mely úttörő vállalkozás a város iparának lendületéhez hathatósan hozzájárult. A munkástelepen templom, könyvtár, iskola és kórház is épült. A gazdasági és ipari munkások érdekében S. javaslatot nyujtott be a magyar kormányhoz, mely a kifejtett eszméknek több tekintetben hasznát vette és részben meg is valósította azokat. 1890—98-ig majdnem szakadatlanul a külföldön időzött és Európa csaknem összes államait beutazta, szocziális tanulmányokkal foglalkozva. A munkaközvetítő hivatalok szervezése körül is nagy érdeme van. A Ferencz József-rend lovagja, a Johannita-rend tiszt. lovagja és több rendjel középkeresztese; a Petőfi-társaság tiszteleti tagja. — Czikkei a Pozsonyvidéki Lapokban (1888. 67., 68. szám. Petőfi hazafias lyrája); a Pressburger Zeitungban (1894. 111. sz. Adolf Friedrich Graf v. Schack); a Nyugatmagyarországi Hiradóban (1892. 72. sz. Petőfi Sándor lyrai költészete, 1900. 219. sz. A pozsonyi közkönyvtár) stb. — Munkái: 1. *Liederkranz* aus Alexander Petőfi's lyrischen Dichtungen. Uebersetzt. Minden in Westf. 1886. (2. kiadás 1890.) — 2. *Übersetzungskunst*. Leipzig, 1886. — 3. *Gedichte*. Eigens und Fremdes. U. ott, 1886. — 4. *Germanische Göttersagen*. U. ott, 1886. (2. k. 1890.) — 5. *Land* der Bajuwaren, im Lied verherrlicht . . . 1887. (2. kiadás 1890.) — 6. *Fremdländische Blumen*. U. ott, 1888. (2. kiadás 1890.) — 6. *Nordische Klänge*. U. ott, 1888. (2. kiadás U. ott, 1890.) — 8. *Harfe* und Harnisch. Romanzen. Dresden, 1888. (2. k. U. ott, 1890.) — 9. *Bolke* von Bardenfleth. Heldensage. U. ott, 1888. — 10. *Perlen* aus dem Meere des Lebens. Sprüche zeitgenössischer Dichter. Dresden, 1888. — 11. *Felhők* és csillagok. Költemények és egy elbeszélés. Pozsony, 1889. (Ism. Pozsonymegyei Közlöny 59. sz.) — 12. *Dichtungen* von Branko-Radisevics. Aus dem Serbischen. U. ott, 1889. (2. kiadás. U. ott, 1890.) — 13. *Licht* und Schatten. Gedichte. U. ott, 1890. — 12. *Aug'* um Auge. Ein dramat. Scherz in 1 Akt. U. ott, 1890. — 15. *Pour prendre* congé. Scherzspiel in 1 Akt. U. ott, 1890. — 16. *Triumphphantasien* und dionys. Lieder. U. ott, 1890. — 17. *Aphorismen*

. . . 1890—91. Négy füzet. — 18. *Tanulmányok* az irodalom-, jog- és culturtörténet terén. U. ott, 1890. — 19. *Ein Sieg* Hannibals. U. ott, 1890. — 20. *Der Prinz.* Dramolet . . . 1891. — 21. *Ein Attentat.* Schauspiel . . . 1891. — 22. *Die Tragikomödie* der Liebe. Dramatische Dichtung . . . 1891. — 23. *Triumphphantasien* und dionysische Lieder. Elbing und Leipzig, 1891. arczképpel. — 24. *Sehnen und Suchen.* Ausgewählte Dichtungen . . . . . . (2. kiadás. Drezda, 1894.) — 25. *Pozsony* és a harmadik egyetem. Értekező felhívás. Pozsony, 1898. — 26. *Des Habitations* Ouvrières. Essai dédié au Congrés des Habitations à bon marché tenu à Bordeaux les 20., 21., 22. Okt. U. ott, 1895. — 27. *Les Habitations* à bon marché en Hongrie et l'intervention des pouvoirs publics. Rapport sur la Ire Question. Bruxelles, 1897. — 28. *Törvényjavaslatok* a socialis reformok terén. Pozsony, 1900. — 29. *A munkáslakásokról.* Tanulmány. U. ott, 1901. — 30. *Die Socialreform-Bewegung* in Ungarn. U. ott, 1901. — 31. *A munkáslakásokról.* Javaslat a nemzetközi törvényes munkásvédelmi egyesület magyarországi osztálya számára. U. ott, 1902.

Pressburger Zeitung 1889. 55. sz. — *Heinsius*, Allg. Bücher-Lexikon. Leipzig, 1890. XVIII. Bd. 2. Abth. 292., 538., XIX. Bd. 2. Abth. 459. l. — *Kürschner*, Deutscher Literatur-Kalender 1892. Stuttgart 990. h. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 986. lap. — *Kayser*, Allg. Bücher-Lexikon. Leipzig, 1896. XXII. 577. lap. — *Schulpe György* és a munkáslakásügy. Irta egy pozsonyi polgár. Pozsony, 1904. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schultheiss *József*, Trinitárius szerzetes, a felsőbb grammatikai osztály tanulója. — Munkája: 1. *Lob- und Pflichtrede* auf das unergründliche Geheimniss der allerheiligsten Dreyfaltigkeit, an dem hohen Titularfeste des Barfüsserordens, bey Bestätigung der Würdenswalen zu Kleinmariazell nächst Alt-Ofen im Jahr 1776. vorgetragen. — 2. *Lob- und Pflichtrede* auf das unbegreifliche Geheimniss der göttl. Dreyfaltigkeit... von Erlösung gefangener Christen... zu Mariazell.. den 14. Brachmonats im J. 1778. Pressburg.

Petrik Bibliogr.

Schultz L. *Birányi.*

Schultz *Antal*, róm. kath. lelkész a szatmári egyházmegyében és áll. főgymnasiumi tanár, szül. 1840. Dombón (Máramaros m.); tanári képesítést nyert 1874-ben a magyar és német nyelvből; 1868. szept. 10. segédlelkész volt Huszton, Sándorfalván, Munkácson és Nagy-Bereznán; 1871. febr. 26-tól Munkácson volt segédlelkész és 1872-től tanított a munkácsi állami főgymnasiumban (előbb al-reálgymnasium), hol 1904. okt. 21. meghalt. — Czikkei a munkácsi áll. főgymnasium Értesítőjében (1876. Rousseau «Emil»-je, vagy a nevelésről írt könyve, 1883. Pályaválasztás).

Rajner Ferencz Névkönyve. 83. l. — *Schematismus* Cleri Munkacsiensis 1893. 232. l. — *Munkácsi m. kir. áll. főgymnasium Értesítője* 1905. 3. l.

Schultz *Henrik*, orvosdoktor, a székesfővárosi Margitkórház rendelőorvosa. Meghalt 1899. február hó végén Budapesten, 36 éves korában. — A Klinikai Diagnostika munkatársa volt (1894). — Munkái: 1. *Szülészet* a gyakorlatban, a szülészeti poliklinikum három évi anyagának kapcsán, I. rész. Bpest, 1894. (Klinikai Füzetek IV. r.) — 2. *A retroflexis uteri* aetiologiájáról. pathologiájáról és theraphiájáról. U. ott, 1897. (Klinikai Füzetek VII. 11.). — 3. *Adatok* a gonococcustenyésztés és a gonorrhoea diagnosisának kérdéséhez. U. ott, 1897. (Különny. az Orvosi Hetilapból). — 4. *Adatok* az uterus gonorrhoeájának kór- és gyógytanához. Közlemény a szt Rókus közkórház V. orvosi osztályáról. U. ott, 1899. (Különny. az Orvosi Hetilapból).

21. ív sajtó alá adatott 1907. szept. 17.

Budapesti Hirlap 1899. 59. szám. — *Orvosi Hetilap* 1899. 10. sz. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schultz *Imre*, képzőintézeti tanár, szül. 1848. nov. 25. Főherczeg-Lakon (Baranyam.), hol atyja tanító volt; 1862-ben Mohácson tanulta a 4. főelemi osztály tantárgyait. 1862—65-ig az alreáliskola három osztályát Pécsett végezte kitűnő sikerrel és a kir. kath. tanítóképzőt 1865—67-ig Pesten Bárány Ignácz alatt. 1867-ben főelemi tanítóságra nyert oklevelet. Tanítóként működött szülőhelyén (Albrecht főherczeg birtokán) négy évig; 1871-ben a pécsi róm. kath. tanítóképző újraszerveztetvén, ő nyerte el a legelső rendes tanári tanszéket a mennyiségtan, földrajz és természetrajz tanítására, előadta még a módszertant és német irodalmat; 1876—1889-ig zenetanár is volt, 1878-tól 1885-ig pedig az intézet igazgatója. A szent István-társulat irodalmi és tudományos osztályának tagja, a pécsvidéki tanítóegylet elnöke, a bajai kath. tanítóegylet tiszteleti tagja volt sat. 1901. jún. nyugalomba vonult, midőn Kőszegre költözött. Itt az irodalomnak élt; majd a vidéki tanítóknak tartott előadásokat. 1905 elején betegeskedni kezdett és febr. Bécsben szanatoriumba vétette fel magát; de két súlyos operáczió után ugyan Kőszegre visszatért; ott azonban ugyanazon év július 8. meghalt. — Czikkeinek száma a 60-as évektől kezdve 500-nál is több, melyek főleg a módszertan, tanügyi szervezés, tanítóképzés, mennyiségtan, természetrajz, zene kérdéseivel foglalkoznak, a következő szaklapokban és folyóiratokban jelentek meg: Iskolabarát, Néptanítók Lapja, Kalauz, Néptanoda, Népiskola, egri Népiskolai Tanügy (főmunkatársa volt), pécsi Tanügyi Füzetek (1874—78-ig főmunkatárs), Ung. Schulzeitung, Pädag. Blätter és Zenelap (1889. 10. Angster József pécsi orgonakészítő és szakíró); írt még a Magyar Államba, Pécsi Közlönybe és a baranyamegyei Gazdasági Lapba sat. — Munkái: 1. *Reálolvasókönyv*. Pécs, 1872. (Schmidt Boldizsárral). — 2. *Real-, Lese- u. Sprachbuch* für die Elementarschulen Ungarns. U. ott, 1873. Két rész. (I. 2. kiadás 1875, U. ott). — 3. *Töredékek* a természetrajzból. U. ott, 1876. — 4. *Az elemi*-iskolai reáltantárgyak tanmódja. Tekintettel a csoportosításra. U. ott, 1878. — 5. *Szülőföldisme.* Baranyamegye ismertetése. U. ott, 1878. (2. kiadás 1880, 3. módosított kiadás 1887., 4. kiadás 1894. U. ott.) — 6. *A növénytan* teljes kézikönyve. Tekintettel a növények elterjedésére, meghatározására és fölhasználására az inductio elvei alapján. U. ott, 1878. — 7. *Az emlősök* természetrajza. Eger, 1878. (Különny. a Népiskolai Tanügyből.) — 8. *Algebrai* pótfüzet. Pécs, 1879. — 9. *A hazai tanítóképzés* reformja. U. ott, 1879. — 10. *A pécsi püspöki fitanítóképezde* első Értesítvénye. U. ott, 1879. — 11. *Az összhangzattan* alapvonalai. Eredeti módszer szerint tanítójelöltek és kántortanítók számára. 112 hangjegyes példával ellátva. U. ott, 1883. — 12. *Az átmenetek* egyszerűbb nemei. Növendékei használatára. U. ott, 1885. (2. kiadás. U. ott, 1887.) — 13. *A népiskolai reáloktatás* módszertana. 2. kiadás. U. ott, 1886. — 14. *Első és második olvasó- és tankönyv.* Bpest, 1886. (Mócsy és Petrovácz társaságában. II. 2. k. két részben. U. ott, 1892.) — 15. *Számtan* és módszertan. Pécs, 1886. — 16. *A tanítóképezdei oktatás* reformja és methodikája. A honi tanügyi viszonyok szemmeltartásával, főleg tanítóképezdei tanárok használatára. I. kötet. A tanítóképzés reformja. A paedagogia, természettudományi és mennyiségtani oktatás módszertana. U. ott, 1887. — 17. *Erstes Lese-, Real- und Sprachbuch.* In deutscher Bearbeitung von . . . . . Erstes Jahr. Zweites Jahr. Bpest, 1887. (2. kiadás. U. ott, 1898.) — 18. *Növény-földrajzi vázlatok*,

természetrajzi táblázatok és természeti jellemképek. Pécs, 1887. — 19. *Warga Ferencz.* Élet- és korrajz. U. ott, 1887. — 20. *Számtan* férfi- és nőtanítójelöltek számára. 2. átdolg. kiadás. U. ott, 1888. — 21. *Természetrajzi közlemények.* U. ott, 1888. — 22. *Heimatskunde.* U. ott, 1888. — 23. *Zweites* Lese-, Real- und Sprachbuch. Erstes Jahr. Zweites Jahr. U. ott, 1888. — 24. *Az osztatlan népiskola* egy fontos problemája. Eger, 1890. — 25. *Tanítóképezdei tankönyveink.* U. ott, 1890. — 26. *Arithmetika* és algebra. A fejszámolás kellő figyelembevételével, a legujabb hazai tanítóképezdei tanterv és Močnik t.-képezdei számtana alapján fi- és nőtanítóképző-intézetek használatára és néptanítók számára. Az eredeti mű 4., az átdolgozás 2. jav. kiadása. Pozsony, 1890. (2. kiadás 1894. 3. jav. kiadás 1899.) — 27. *Tanterv* és leczkerend. Pécs, 1891. — 28. *Számolókönyv* a III., IV., V. és VI. osztályú népiskolai tanulók számára. Külön, a tanítói használatra szerkesztett vezérkönyvvel. U. ott, 1891. (Vizer Endrével. 2. kiadás. U. ott, 1896. Németül is. U. ott, 1891. 2. kiadás. U. ott, 1896.) — 29. *Vezérkönyv* Schultz-Vizer számolókönyvéhez. Néptanítók és tanítójelöltek számára. U. ott, 1891. (2. kiadás. U. ott, 1896.) — 30. *Ung. Sprach- und Lesebuch.* U. ott, 1892. — 31. *Vezérkönyv* az I. és II. olvasó- és tankönyvhez. Eger, 1894. — 32. *ABC- und Lesebuch.* Bpest, 1894. (2. kiadás 1896., 3. k. 1901., 4. k. 1906. U. ott.) — 33. *Aritmetika* és algebra. Pozsony, 1894. — 34. *Tanítói könyvtár.* Bpest, 1893–94. Négy rész. (I. Tanterv 1, 2 és 3 tanítóval bíró magyar és német tannyelvű kath. népiskolák számára, 3 táblával. II. Beszéd- és értelemgyakorlatok. III. A készséggel és értelemmel való olvasás módszere. IV. A földrajz és történet módszere.) — 35. *Népiskolai olvasókönyv* kath. leányiskolák számára. II—VI. osztályok számára. U. ott, 1895—96. Négy rész. (I. 2. kiadás 1896., 3. k. 1898. II. 30 ábrával. 2. k. 1896., 3. k. 1899. III. Több mint 60 ábr. 2. k. 1898., IV. Több mint 70 ábr. 2. jav. k. 1900.) — 36. *Lese- und Lehrbuch.* Győrffy után. Bpest, 1895. — 37. *Tájékoztató* és tanterv. Pozsony, 1896. — 38. *Számolókönyv* az egy és két tanítós népiskolák III., IV., V. és VI. évfolyambeli tanítói számára. Pécs, 1895. (2. átdolg. és bőv. kiadás. U. ott, 1896.) — 39. *Számolókönyv* a 3 és több tanítós népiskolák számára, a II—VI. évtanfolyambeli tanulók számára 4 részben. U. ott, 1896. — 40. *Vezérkönyv* Schultz Imre népiskolai számolókönyvéhez. Egyúttal kalauz a számtanítás módszeres kezeléséhez tanítók és tanítójelöltek számára. U. ott, 1891. (2. átdolg. és bőv. k. ábrákkal.) — 41. *Olvasókönyv* kath. polgári és felsőbb leányiskolák I—IV. osztálya számára. Pozsony, 1896., 1899. Két rész 43 szöveg-ábrával. (I. 2. kiadás. U. ott, 1901.) — 42. *Képes reálolvasókönyv* a kath. falusi népiskolák számára a csoportosítás elvei szerint, II—VI. évfolyam. U. ott, 1896. 1900. Három rész. (I. 2. k. 1897., 3. k. 1900., II. évf. 4. k. 1903., 5. k. 1904., III. évf. 3. nyelvgyakorlatokkal és rajzmintákkal bőv. kiadás 1900., 4. k. 1903., 5. k. 1905., II. rész. A IV. évf. számára 53 ábrával és 2 színes térképpel 1896., 4. jav. k. 106. ábr. és 2 színes térk. 1906., III. rész az V. és VI. évfolyam és az ismétlő iskolák számára 118 ábrával és 2 szines térképpel 1897. 2. jav. és bőv. kiadás 125 ábr. és 2 szines növénytáblával 1900., 3. jav. és bőv. k. 1905. U. ott. Németül is. I. U. ott, 1896.) — 43. *Tájékoztató* és tanterv Sch. I. kath. falusi népiskolák számára 3 részben írt képes reálolvasókönyvének használatához. U. ott, 1896. — 44. *ABC- und Lesebuch.* Kleinere Ausgabe. Herausg. von St.-Stefan-Verein. U. ott, 1896. (2. bőv. k. 1900., 3. k. 1904. U. ott.) — 45. *Magyar Olvasókönyv* kath. tanítónő-

képzők számára. U. ott, 1897. (I. 1. és 2. évf.) — 46. *Különleges tájékoztató* Sch. I. képes reálolvasókönyvének két- és három-tanítós népiskolákban való használatához. U. ott, 1897. — 47. *Lese- und Lehrbuch* für Landschulen, zum Gebrauche für die III—VI. Klasse; von Joh. Győrffy, deutsch von . . . U. ott, 1897. (2. kiadás.) — 48. *Szülőföldismék* Sch. I. képes reálolvasókönyvéhez a kath. falusi népiskolák számára. Pozsony, 1897. Hat rész: 1. A csanádi és kalocsai egyházmegye szülőföldisméje (Csanád-, Arad-, Temes-, Torontál- és Bács-Bodrogmegye) 7 ábrával 1897. 2. Az egri egyházmegye szülőföldisméje (Heves-, Borsod-, Szabolcs-, Hajdú- és Jász-Nagykún-Szolnokmegye) 1897. 3. A győri és esztergomi egyházmegye szülőföldisméje (Sopron-, Moson-, Győr-, Komárom-, Esztergom-, Nógrád-, Hont-, Bars-, Nyitra- és Pozsonymegye) 11 ábrával 1897. 4. A pécsi egyházmegye szülőföldisméje (Baranya-, Tolna- és Somogymegye) 6 ábr. 1899. 5. A székesfehérvári és váczi egyházmegye szülőföldisméje (Fehér-, Pest-Pilis-Solt-Kiskún- és Csongrádmegye) 7 ábr. 1897. 6. A veszprémi és szombathelyi egyházmegye szülőföldisméje (Somogy-, Veszprém-, Zala- és Vasmegye) 8 ábrával 1897. U. ott. — 49. *Olvasókönyv* kath. tanítónőképzők számára. I—IV. évfolyam számára. U. ott, 1897. 1899. Két kötet. — 50. *Fiúiskolai olvasókönyv* kath. népiskolai tanulók számára. I—VI. osztály számára. U. ott, 1897—98. Négy rész. (I. a II. oszt. sz. 43 ábr., 2. jav. és bőv. k. 1899., 2. bőv. és jav. k. 1905., II. rész III. oszt. sz. 40 ábr. 1898. 2. jav. és bőv. k. 1899., 2. bőv. és jav. k. 1905., III. r. IV. oszt. sz. 3 szines térképpel és 80 ábr. 1898., 2. jav. és bőv. k. 1899., IV. rész az V. és VI. osztály sz. 88 ábr. 1898., 2. jav. és bőv. k. az V. és VI. oszt., a gazdasági és egyéb ismétlő-iskolák számára. 28. ábr. és a mértan elemeivel 1899. U. ott.) — 51. *Összhangzattan*, átmenetek és praeludiumok. Eredeti módszer szerint férfi- és nőtanítójelöltek, kántortanítók, zeneiskolák és műkedvelők számára. 2. teljesen átdolg. kiadásban átnézte Eckhardt Antal. U. ott, 1897. (Ism. Hitvéd. Folyóirat.) — 52. *Világtörténet* kath. polgári leányiskolák és tanítóképzők számára. 5 kortani táblával, 44 ábr. és 5 szines térk. U. ott, 1897. — 53. *Német olvasókönyv*, helyes irástani függelékkel és magyar-német s német-magyar szótárral. Polgári és felső leányiskolák számára. Két kötet. Az I—IV. oszt. számára. U. ott, 1898—99. (I. az I. és II. osztály számára 2. jav. k. 1901., II. a III. és IV. oszt. sz. 1899. U. ott.) — 54. *Vegy- és ásványtan*, szoros kapcsolatban a földtan vázlatával, különös tekintettel a művelődéstörténeti, kézmű, háztartás- és egészségtani elemekre, polgári és felsőbb leányiskolák, úgyszintén a tanítóképzők számára 41 szövegábrával és 1 szines táblával. U. ott, 1898. — 55. *Számtan* polgári leányiskolák számára. A számtani tárgykörök tekintetbe vételével s nemzetgazdasági s valláserkölcsi emlékmondatokkal ellátva. Az I—IV. osztály számára. U. ott, 1898. Két rész. 56. *Fiúiskolai számolókönyv*. A II—VI. oszt. számára. U. ott, 1899. Négy rész. (I. a II. oszt. sz. 34 ábr. 2. jav. és bőv. k. 1899., II. r. a III. oszt. sz. 3 ábr. 2. jav. bőv. k. 1899., III. a IV. oszt. sz. 9 ábr. 2. jav. és bőv. k. 1899., IV. r. az V. és VI. oszt. sz. 28 ábrával és a mértan elemeivel. 2. jav. és bőv. k. 1899. U. ott.) — 57. *Leányiskolai számolókönyv* 4 részben, a II—VI. oszt. sz. 54 ábrával. U. ott, 1899. (8. kiadás a szerző hátrahagyott jegyzetei szerint sajtó alá rendezte Klinda Károly. U. ott, 1906.) (II. rész 2. jav. és bőv. k. 1902. Népiskolai tankönyvsorozat, III. r. 2. k. 1905.) — 58. *Osztatlan iskolai számolókönyv*. A III., IV., V. és VI. évf. és az ismétlő

iskola számára 60 nemzetgazdasági és valláserkölcsi emlékmondattal ellátva. (3. a koronaérték szerint átdolgozott, jav. és bőv. kiadás. 15 ábrával. U. ott, 1899., 4. jav. és bőv. kiadás. U. ott, 1908.) — 59. *A nemzetgazdasági* és valláserkölcsi képzés eszméje s egyéb korszerű reformok a számtanítás keretében, tekintettel saját nép- és polgáriskolai számtani műveire. U. ott, 1899. — 60. *A pécsi egyházmegye* szülőföldisméje. U. ott, 1899. — 61. *Bilder-Fibel* für katholische Volksschulen. U. ott, 1899. (Raff Rudolffal együtt. 2. jav. és bőv. k. U. ott, 1904.) — 62. *Magyar olvasókönyv* kath. polgári és felsőbb leányiskolák számára. 3 kötetben. U. ott, 1900. (I. az I. oszt. sz. 24 ábr. 2. kiadás, II. a II. oszt. sz. 2. bőv. és jav. k. 26 ábr., III. a III. és IV. oszt. sz. 43 ábr) — 63. *Növénytan.* Tanító- és tanítónőképzők használatára, valamint polgáriskolák s magántanulók számára, 10 szines növénytáblával s 70 a szöveg közé nyomott ábrával. U. ott, 1900. — 64. *Leányiskolai olvasókönyv* katholikus népiskolák számára I—IV. rész a 2—6. osztály számára. 1900—905. (Több kiadás.) — 65. *Ének- és daloskönyv.* Katholikus népiskolák számára két részben. Pozsony, 1901. (I. Alsó osztályú növendékek részére. II. Felsőbb osztályú növendékek részére.) — 66. *Polgáriiskolai világtörténet.* Katholikus leánynövendékek számára. 5 kortani táblával, 60 ábrával és 3 szines térképpel. U. o., 1901. — 67. *Tanítónőképzői világtörténet.* Katholikus szellemben. Második bőv. kiadás 5 kortani táblával, 60 ábrával és 3 szines térképpel. U. ott, 1901. — 68. *Földrajz.* Polgári fiúiskolák számára. Az 1901. évi népszámlálás adatainak figyelembe vételével. U. ott, 1902. Két kötet. (I. Magyarország. Európa, 55 ábrával. II. Ázsia, Afrika, Ausztrália, a sarkvidék és Amerika. 51 ábrával.) — 69. *Mintaleczkék* a népiskola összes tantárgyaiból. Öt füzetben. U. ott, 1902. — 70. *Földrajz.* Polgári leányiskolák számára. II. kötet. Ázsia, Afrika, Ausztrália, a sarkvidék és Amerika. A legújabb adatoknak figyelembe vételével. 53 ábrával. U. ott, 1902. — 71. *Tantervek*, óratervek és leczkerendek egy-két és több tanítós népiskolák számára, saját reálolvasó-, A-B-C, számoló- és daloskönyveim alapján. Összekötve a csoportositás elveire alapított «Képes reálolvasókönyv»-em ismertetésével. U. ott, 1903. — 72. *Rechenbuch* für die Schüler der III., IV., V., VI. Volksschulklasse. Dritte nach der Kronenwährung umgearbeitete und verbesserte Auflage. U. ott, 1903. — 73. *Magyar olvasókönyv.* Állami és községi népiskolák számára. Négy részben ábrákkal. U. ott, 1902—1903. — 74. *A számtanítás* új iránya. U. ott, 1903. — Szerkesztette a Népiskolai Tankönyvsorozatot Stampfel Károly pozsonyi könyvárus kiadásában Pozsonyban 1899-től. Ezen gyűjteményben saját tankönyveit ujabb kiadásokban és lenyomatokban adta ki szerkesztette a Nevelő Oktatás cz. katholikus tanügyi havi folyóiratot 1900. októbertől haláláig, szintén Stampfel kiadásában Pozsonyban. — Kéziratban: Az összehasonlító módszertan cz. 3 kötetre tervezett munkája.

Kiss Áron, Magyar népiskolai tanítás története. Bpest, 1881. 212., 293. l. — *Váródy Károly*, Paedagogiai Encyclopaedia. Bpest, 1886. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pécsi Közlöny* 1895. 121. sz. — *Vaday József*, Magyarországi tanitók és tanitónők Emlékkönyve. B.-Csaba, 1896. fénynyom. arczképpel. — *Várady Ferencz*, Baranya multja és jelenje. Pécs, 1896. 422. l. — *M. Könyvészet* 1901—1903., 1905. — *Stampfel Károly* kiadványainak jegyzéke. Pozsony, 1878—1903. — *Corvina* 1906. 20., 25. szám. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 555. l. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900. — *Nevelő Oktatás.* I. évf. 1901. 9. sz. (Schultz Imre autobiographiai vázlata. fénynyom. arczk.)

Schultz *István*. L. *Birányi (Schultz) István.*

Schultz *János György*, theologiai és bölcseleti doktor, ág. ev. lelkész, nagy-

szebeni származású; 1782-től a jenai egyetemen tanult. — Munkái: 1. *Als*..., *Herr Simon von Bausnern* ... zum Königs Richter ... der königl. freyen Haupt-Hermanns-Stadt ... confirmiret ... suchte seinen Glückwunsch abzustatten. Jena, év n. — 2. *Der herliche Sterbe Gewinn* derer in Christo verstorbenen heiligen würd. Aus den Worten der Offenbarung Johann am XIV. Cap. v. 13. bey christlich angestellten Exequien Hr. Johann Gottlieb Jaross, gewesten berühmten Provisoris, in der königl. Feld Apoteque zu Hermanstat in Siebenbürgen. Nach dem Er den 5ten Januar dieses 1741 Jahres allda in seinem Erlöser seelig entschlaffen. Hely n.

Nékes Gyula, Magyarországi tanulók a jenai egyetemen. Budapest, 1890. — *Petrik* Bibliogr. és a m. tud. Akadémia könyvtárából.

Schultz *Károly*, róm. kath. alesperes-plébános, Schultz Imre képző-intézeti tanár testvérbátyja, szül. 1847. jan. 28. Főherczeg-Lakon; a gymnasiumot és theologiát Pécsett végezte, hol 1868-ban tanképesítő vizsgát tett. 1871-ben áldozópappá szenteltetett; mint segédlelkész működött Bogdásán, Faddon, Mohácson és Dárdán. 1880-ban plébános lett Német-Márókon. 1884. Siklós kerületi tanfelügyelővé, 1892. pedig ugyanazon kerület espereséve neveztetett ki. 1908 óta beremendi plébános. — A pécsi Kalauzban és a Pécsi tanügyi Füzetekben kezdett írni. 1880—1900-ig egyházpolitikai, tanügyi, társadalmi hitbuzgalmi czikkei jelentek meg a M. Állam, M. Korona, Religió, Havi Közlöny, Népiskolai Tanügy, Kath. Hitoktatás, Irodalmi Szemle és különösen a mohácsi és pécsi helyi hirlapokban; szent beszédeket írt a Borromaeus, Jó Pásztor és Isten Igéje cz. egyházszónoklati folyóiratokba. — Munkái: 1. *Die Pfarre* zu Német-Márok. Gedenkschrift zur 100jährigen Jubileumfeier. Pécs, 1893. (Ism. Theologische Quartalschrift. Linz, 1894. II. füzet.) — 2. *Munkálatok* a kath. egyházpolitika, tanügy és közélet köréből. U. ott, 1899.

M. Sion 1892. 639. lap. — *Ferenczy Ferencz*, Baranya multja és jelenje. Pécs, 1896. 472. l. — *Petrik* Magyar Könyvészete 1886—1900. és önéletrajzi adatok.

Schulz *Ede Ferencz*, német szinész. — Munkái: 1. *Souvenir*. Zum Abschiede gewidmet. Raab, 1845. — 2. *Theater-Almanach* für Pesth-Ofen auf das Jahr 1856., 1857., 1858. Pest, 1856—58. Három kötet.

Petrik Bibliogr.

Schulz *Vendel Gyula*, szent Benedek-rendi áldozópap és tanár, szül. 1853. jan. 9. Kacikán (Bukovina); 1869. szeptember 8. lépett a rendbe; 1876. júl. 11. áldozópappá szenteltetett; 1876—1877. hitszónok volt Phalmán, 1878—1879. Győrött, 1879—83-ig gymnasiumi tanár Pápán; 1883 óta lelkész Füssön (Komáromm.) — Czikke a pápai róm. kath. főgymnasium Értesítőjében (1881. Róma kormányzata különösen a köztársaság alatt).

A pannonhalmi szent Benedek-rend Történeta. Szombathely, 1881. 74. l., Győr, 1901. 49. 1904. 52. l.

Schulze *Ottó*, ág. evang. lelkész. — Munkája: *Erinnerungsbüchlein* an die Thurm- und Glockenweihe der evang. Kirchengemeinde A. C. zu Récse am 1. Oktober 1905. Pozsony, 1906.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schultzer *István*, nyug. m. kir. katonai állatorvos. — Czikkei a M. orvosok és természetvizsgálók Munkálataiban (VI. 1846. A «Columaria» nevű gombafaj föltalálásáról Magyarországban); a Falusi Gazdában (1864. A lovak egere, Hideg víz hatása és gyógyereje, Óvszer a torokgyík ellen, 1865. A lovak orrtakára, 1866. Állatgyógyászat köréből, Nádravérzés, Tapasztalat a borjú tetvességéről, Borjúláz vagy anyaméhlob, Életrend a szarvasmarhánál, A hagymáz vagy

typhus, Állatgyógyászat köréből, Vérhas. Hashártyalob, 1867. Szopós bárányok izdaganata, Bögölyszédülés a juhoknál, A szarvasmarha hizlalásáról, A sültek felszeldelésmódja, Surló-nyavalya a juhoknál); a Kertész-Gazdában (1865—68); a Gazdasági Lapokban (1868., 1870.); a Gazdászati Közlönyben (1869—70.); a Természetben (1870); az Athenaeum nagy képes Naptárában (1871); a Wochenschrift für Land- und Forstwirthschaftban (1870—73.).

Szinnyei Repertóriuma III. Természettudomány és mathematika. Bpest, 1876.

Schulzer *István* (müggenburgi), nyug. cs. kir. katonai intézet igazgatója, szül. 1802. aug. 19. Viduseváczon (Zágrábm.); korán elárvulván, Olmützben a kiskatonai intézetbe lépett; 1821-ben a piemonti harczban részt vett és lassanként kapitányi rangra emeltetett. Egy éjjeli tűzvész oltásánál mind a két karja megbénult és a hadi szolgálatról lemondani kényszerült. 1858-ig mégis Vinkovczén, Karánsebesen és Kameniczen mint a katonaiskola igazgatója működött, azután teljesen nyugalomba vonult. Meghalt 1892. febr. 5. Vinkovczén (Slavoniában) — A botanikával 1831. kezdett foglalkozni. A külföldi botanikai folyóiratokba számos czikket írt (Systematische Aufzählung der Schwämme Ungarns; Wien, Verhandlungen der zoologisch-botanischen Gesellschaft VII. stb.). — Munkája: *Die bisher bekannten Pflanzen Slavoniens*. Wien, 1866. (Kanitz Ágost és Knapp József A.-val együtt.) — Nagy gombászati munkájának kéziratát (1700 faj) a m. tudom. Akadémia vette meg (1869), azóta Hazslinszky és Kalchbrenner többet kiadtak belőle.

Kanitz, Versuch einer Geschichte der ung. Botanik. Halle, 1865. 244. lap. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 988. l.

Schumacher *W. János*. — Munkája: *A locomobilok* kezelése. Kézikönyv a fűtő- és kezelői vizsgálat előkészítésére. A szöveg közé nyomott ábrákkal és 3 rajzlappal. Ó-Becse, 1900.

Petrik, Magyar Könyvészet 1886—1900.

Schumacher *Pál*, mérnök, magyarországi származású, ki Észak-Amerikába költözött, hol mint gyakorlómérnök és utazó írt a Pester Lloydnak levelcket (1871. 81. szám. Vom Ufer des Stillen Ocean. Camp-Mallagh, San-Louis, Obispo-Bay Kalifornien. Ende Feber 1871). — Czikkei a M. Mérnökegyesület Közlönyében (VI. 1872. Egy új lejtmérő műszer, Tengerparti felmérések az Egyesült-Államokban).

Pester Lloyd 1871. 81. sz.

Schumann *Dönulus*, szent Ferenczrendi szerzetes és cs. kir. tábori lelkész. — Munkái: 1. *Ein glückseeliger* und weiser Berg-Mann Catharina, welche auf den Berg für sich und andere das Heyl erhalten, in einer Lob- und Ehren-Rede als eine löbl. Kupfer-Handlung Schmölnitz; dann auch eine löbl. Wald-Burger und Heyerschaft das jährliche Fest ihrer heil. Schutz-Patronin in ... Schmölnitz den 25. Novemb. 1768. mit gewöhnlichen, und zahlreich abgelegten Berg-Opfer begangen, vorgestellet. Caschau, 1764. — 2. *Der Gott* und dem Kaiser schuldige Tribut in einer Lob- und Sitten-Rede entworfen, welche bei der feyerlichen Übergab einer Standarte bey dem k. k. Serbellonischen Curassier-Regiment, mit welcher die vom reducirten Kleinholdischen Regimente zugetheilte Esquadron den 20. November 1768. im Stabs-Quartier zu Verpelét... ist beehret worden. Erlau, 1769.

Petrik Bibliogr.

Schumann *Sándor*, elemi iskolai tanító Iglón (Szepesm.). — Munkái: 1. *Magyar abc* és nyelvkönyv ... 1879. (Ism. Néptanítók Lapja 375. l.) — 2. *Magyar olvasó-* és nyelvkönyv német tannyelvű népiskolák számára. Igló, 1885. (2. jav. és bőv. kiadás. Ism. Néptanítók Lapja

118. l. 6. bőv. kiadás. U. ott, 1886. 8. átdolg. és bőv. kiadás, átdolgozta Reimesch Frigyes 1894. U. ott.)

Kiszlingstein Könyvészete. — *Petrik* M. Könyvészet 1886—1900.

Schumbenza *Ferencz*, férfiszabó, szül. 1822-ben Eszéken, hová szülei Budáról költöztek (ezen családból származott Benza Károly, a nemzeti szinház operaénekese is); Sch. szülei korán elhaltak és ő nagybátyjához Ujvidékre került, ki örökbe fogadta s alsóbb iskoláit végezve Péterváradra adta szabómesterségre. Felszabadulván Velenczébe, később Párisba ment és így az olasz és franczia nyelvet megtanulta (beszélt németül, szerbül, horvátul és keveset magyarul is). Párisban egy franczia divatlap szerkesztésében alkalmazták. 1846-ban Ujvidéken önálló üzletet nyitott. Az 1848—49. szabadságharczban részt vett és mint kapitány Pétervárad feladásakor megszökött; ekkor Pesten nyitott szabóüzletet és tanította a szabászatot Pesten és Bécsben felváltva tél idején, mert nyáron utazott Európa nyugati államaiban, Szerbiában és Romániában. 1872-ben Budapestről Bécsbe költözött, hol meghalt. — Munkája: *Selbstunterricht* in der geometrischen Zuschneidekunst für Männerkleidermacher. Mit Tabellen. 4. Auflage. Pesth, 1850.

Petrik Bibliogr. és fiának Sch. János budapesti szabómesternek szives közlése.

Schumberg *Tóbiás*, gymnasiumi igazgató, később városi tanácsos, szül. 1626-ban Freiwaldban, Körmöczbánya közelében, hol atyja Sch. Tóbiás ág. ev. lelkész volt. Középiskoláit Körmöczbányán, Brigában (Szilézia) és Berlinben, az egyetemet Jenában, hol 1657. a téli félévben iratkozott be, és Wittenbergben végezte; bölcseleti és jogi tanulmányokkal foglalkozott. Tanulmányait bevégezve, ismereteinek bővítése végett Németország főbb városait és intézeteit látogatta s Frankoniában neveléssel foglalkozott a Wildenstein és Creilsheim családoknál. 1667-ben a windsheimi gymnasium rektorának hivták meg; 1676. a város tanácsába választották és 1699. a tanács legidősbje s 1711-ben még kincstári főhivatalnok volt. — Munkái: 1. *Cornu Copiae* Preunelianae Parnassiis floribus Faustis acclamatiunculis Applausibus votivis abundatissime repletum & Viro Nobili Praecellenti, amplissimo Dn: Ioanni Adamo Preunel... Ipsa die Natali... loco Onomasterii honoris & debitae gratitudinis ergo fabricatum & oblatum. Berolini, (1656). — 2. *Oleae* Horti Halleriani Nobilissimi Et Generosissimi Topiarii sui Dn. Ioannis Christophori Halleri de Reutenbuch, ovando, natalem celebrantes Anno MDCLXII. die 24. Iunii. Adscitae in Heliconem proxeneta... praefati horti devotissimo cultore (Altdorf). — 3. *Pharus* divina Philosophiae Practicae, Illustrissima facilitatis svae face errabundas mentes ad prudentiae portum dirigens, h. e. Idea Ethicae, Oeconomicae, Politicae, Brevissimis, felicissimis, Praeceptis, Aphorismis, Quaestionibus, Monitis, Historiis ac deniqu. Scripturae S. gnomis. in usum tyronum exarata. Norimbergae, MDCLXIII. — 4. *Renovata Pharus* divina Philosophiae Practicae, Illustrissima facilitatis suae face errabundas mentes ad prudentiae portum dirigens, h. e. Idea Ethicae, Oeconomicae, Politicae, Brevissimis, utilissimis, selectissimis, Praeceptis, Aphorismis, Quaestionibus, Monitis, Historiis, ac denique Scripturae S. Gnomis. Ante triennium in usum Philosophiae tyronum... cura edita. Nunc vero emaculatior, & Centuria Regularum Iuris auctior recusa. U. ott, MDCLXVII. — 5. *Seelen-Harpfe*, die da bestehet in Morgen- Abend- Luss- Kreutz- Bett- Lob- Danck- Reiss- Trost- Freud und Jesus- Liedern. Windsheim, 1680. — 6. *Seufzender Gottlieb* der da nach der Ordnung der geheimden Hertzens Theologiae einzig

und allein dahin trachtet, wie er durch Reinigung und Erleuchtung der Seelen zu dem höchsten Grad des Christenthums, das ist zur Vereinigung mit Gott gelangen möge. Im Jahr 1681. Hely n. — 7. *Gott zwingende*, Himmel öffnende, Noth und Anfechtung stillende Tinctur aus davidischen Schlüsselblumen extrahiret, und allen betrübten, Angefochtenen und geängstigten Hertzen zum besten, verfertiget, im Ofen der Trübseeligkeit. Neustadt an der Aisch, 1682. — 8. *Feld-, Haus- und Reis-Bibel*, in welcher allen Liebhabern des Himmels. neben dem Willen Gottes, der Weg zur Seeligkeit, kurtz, hell, deutlich und einfältig gewisen wird. Syrach c. I. v. 20. Gott fürchten ist die Weisheit, die recht reich macht. Windsheim, 1685. — 9. *Spiegel*, darinnen sich ein Christen-Mensch, wo nicht augenblicklich, dennoch stündlich, oder aber nur täglich beschauen soll, ob Er die wahre Früchte des Glaubens, und die Kenn-Zeichen des wahren Christenthumbs an sich habe. Proverb. c. 7. Binde diese Rede an deine Finger &c. Genes. 7. Wandele für Gott und sey from. U. ott, 1685. — 10. *Serperastra* Philosophiae Practicae Solertes Ac Industrios Melioris Sopientiae Indagatores, Selectioribus Veterum ac Recentiorum Philosophorum Ac Poetarum Gnomis Et Aphorismis. Non Ad Ethicam Solum Politicam Et Oeconomicam, Sed Ad Mysticam Theologiam Imo Ad Coelum Ipsum Ducentia, Vehentia Concinnata... U-ott, 1689. — 11. *Wohlrüchender* Strauss, aus dem zierlichsten und anmuthigsten Poetischen Blumen zusammengebunden. Anno 1690. H. n. — 11. *Gottliebs Spruch* Catechismus. Das ist: Biblisches Glaubens-Bekäntnus der Christum lieben. der Seelen. Hely és évn. — Üdvözlő verseket írt a Heinzelius, Mathias, Disputationum Metaphisicarum Quarta ... Berolini, 1656. és Laurum Academicum... Ienae, 1658. cz. munkákba.

Czwittinger, Sprecimen 336. l. — *Horányi*, Memoria III. 228. l. — *Katona*, Historia Critica XXXVI. 761. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. és 2. rész.

Schumichraszt *Mihály* (nemes-ujfalusi), bölcseleti doktor, pozsonyi kanonok, szül. 1821. ápr. 28.; a bölcseletet és theológiát 1836-tól Nagyszombatban végezte; fölszenteltetett 1844. júl. 15. Káplán volt Vágújhelyen és administrátor hat évig. 1850-ben szentszéki jegyző lett, 1856. hgprimási titkár, 1858. irodaigazgató, 1861. jún. 17. pozsonyi kanonokká neveztetett ki. Apostoli főjegyző és az Emericanum kormányzója, zsinati vizsgáló és a római Arkadia tudományos társaság tagja volt. Meghalt 1869. aug. 28. Bécsben. — Munkái: 1. *Egyházi beszéd*, a katolika egyház és hit áldásos voltáról, melyet szent Adalbert martyr püspök tiszteletére az esztergomi bazilikában 1865. ápr. 30. mondott... Esztergom. 1865. — 2. *Egyházi beszéd*, melyet szt István első apostoli magyar király nemzeti ünnepén Budán a főtemplomban 1865. Kis-Asszonyhava 20. mondott... Pozsony, 1865.

Nagy Iván, Magyarország családai X. 103. l. — *N. Sion* 1869. 716. l. — *Zelliger Alajos*, Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 470. l.

Schunda *Venczel József*, cs. és kir. hangszer-gyáros és zenemű-kiadó, szül. 1845. máj. 19. Dubetzben (Csehország). Bátyja Sch. József már előtte letelepedett a magyar fővárosban, hol 1847-ben önálló hangszer-üzletet nyitott; öcscsét 1856. magához vette mint tanonczot és az ifjút több évi külföldi tanulmányai után üzlettársának fogadta és 1870-ben üzletét egészen tulajdonába bocsátotta. Sch. 1872-ben vett részt először saját hangszereivel a kecskeméti országos iparkiállításon. 1874-ben a pedálczimbalmot találta fel a kivel egészen új iparágot teremtett. A király a Ferencz József-rend lovagkeresztjével, a koronás-arany érdemkereszttel, a millennaris ki-

állítás nagy juryje egyhangú ajánlatára a nagy állami arany-éremmel tüntették ki. A fővárosi IV—X. ker. ipartestület 1892. elnökének választotta. Az 1885. és az 1896. kiállításon mint a szakjury alelnöke és csoportbiztos fejtett ki tevékenységet. Ujabban a speciális magyar hangszernek, a tárogatónak lett reformátora s ezzel az egész zenevilágban feltünést keltett. 1897. jan. 20. tartotta czége fennállása és működésének félszázados jubileumát. — Munkái: 1. *A czimbalom* multja, jelene és jövője. Bpest, 1884. és 1888. — 2. *A Schunda* V. József cs. és kir. udvari hangszergyár története. 1848—1898. U. ott, 1898. (Fénynyom. arczk. és épületrajzokkal.) — 3. *A czimbalom* története. U. ott, 1906. (Németül is.)

Pallas Nagy Lexikona XIV. 890. l. XVIII. 555. *l.* és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schunn *András*, ág. ev. lelkész, Schunn Jakab superintendens fia, szül. 1722. okt. 16. Nagy-Szebenben; középiskoláit szülővárosában végezve, 1744-ben a jenai, majd a hallei egyetemet látogatta, mely után Königsbergben atyai nagybátyját látogatta meg. 1748-ban visszatért szülővárosába, hol 1749-ben iskolai aligazgató, 1750. szept. 12. igazgató lett és az iskola felvirágzását eszközölte. 1758. febr. 4. ődiakonusnak és városi lelkésznek választották; 1759. nov. 8. Medgyesre ment lelkésznek, 1762. máj. 12. pedig Nagy-Szebenbe, hol a káptalan syndikusa s 1765. dékánja lett és 1766. jan. 7. meghalt. — Munkái: 1. *Das Lob* Franz I., weil. römischen Kaisers. Hermannstadt, 1765. — 2. *Der hohe Werth* müder Arbeiter in den Augen Gottes, eine Trauerrede bei Beerdigung des Hochwohlg. Herrn Petrus Binder v. Sachsenfels, Ihro röm. kais. zu Hungarn und Böheim königl. Majestät Raths, der königl. freien Hauptstadt Hermannstadt und Einer Löbl. sächsischen Nation vieljährig hochverdienten Bürgermeisters gehalten den 24. Oktober 1765. . . . . U. ott, 1765. — 3. *Vollständig vermehrtes Hermannstädtisches Gesangbuch*, darinnen 688 auserlesene alte und neuere Lieder gesammelt und nach den Abtheilungen des geoffenbarten Lehrbegriffs in Ordnung gebracht worden, nebst einem auf ähnliche Art eingerichteten Gebetbuch. U. ott, 1766. és 1770. (Újabb kiadás. U. ott, 1776. Sajtó alá rendezte és előszóval ellátta Felmer Márton.) — A Sch. igazgatása alatt kiadott: Hermannstädter Schulordnung von 1756—58. megjelent a Teutsch, Schul-Ordnungen I. kötete 176—241. l.

Trausch-Schuller, Schriftsteller Lexikon III. 387., 551. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schunn *Jakab*, ág. ev. superintendens, szül. 1691. aug. 27. Nagy-Szebenben, hol középiskoláit végezte és 1710. márczius 31-én Halleba ment, hol a királyi pädagogiumban Fabrizius Györgygyel, együtt laktak. Sch. ődiakonus lett és 1729 július meghivást kapott Szász-Ujfaluba lelkészi állásra, melyet 1732. febr. 10. a nagy-disznódival cserélt fel. 1741-ben berethalmi (Nagy-Küküllőm.) lelkész lett és azon év febr. 10. superintendensnek választották. Előbb a nagy-szebeni káptalan syndikusa volt. 1747-ben a Makowsky Ignácz-féle összeesküvésbe keveredett, midőn Erdélyt a török szultánnak fölajánlották; azonban ártatlansága kiderülvén, fogságából szabadon bocsáttatott. Meghalt 1759. júl. 10. — Levele egy erdélyi ref. főúrhoz. Berethalom, 1742. okt. 15. (Erdélyi Prot. Közlöny 1878. 4. sz.) — Munkái: 1. *Das unsulängliche Urtheil* unsrer Vernunft, über das Verhalten Gottes mit den Menschenkindern, über Sap. IX. 13—19. bei dem sel. Ableben der Fr. Maria Elisabetha Vettin, gebornen Teutschin, 1727. den 10. Oktober. Hermannstadt. — 2. *Der Bitterbrunnen* des Kreuzes, daraus das geistliche Israel, die

Kinder Gottes getränket werden, über Genes. XV. 22—25, bei dem Tode der Fr. Susanna Margaretha Reiszner v. Reiszenfels, gebornen Teutschin 1728. den 31. August. U. ott. — 3. *Lob- und Trauergedächtniss* des Kaisers Karl VI. über 2. Chron. XXXV. 24, 25, den 5. Dezember 1740. U. ott. — 4. *Das aufgerichtete Panier* des Israels Gottes, über ihren Lustgräbern, bei dem Grabe des Tit. Herrn Simon Edlen v. Bausznern, Ihro k. k. Maj. wirklichen geheimen Gubernialrath, Comes Nat. Saxon. und Iüdex regius Cibin. über Tim. I. 10. 1742. U. ott.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 265. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schunn *Jakab*, orvos-doktor, előbbinek fia, 1742-ben a hallei s 1745. a jenai egyetemen tanult, hol 1746. aug. 23. v. szept. 28. orvos-doktorrá avatták. Mint gyakorló-orvos szülővárosában Nagy-Szebenben telepedett le; innét később Medgyesre ment városi tiszti orvosnak, hol 1761. jún. 30. meghalt. — Munkája: *Dissertatio* inauguralis medica, de morborum per morbos curatione, praeside Georg. Erbardo Hambergero, pro gradu doctoris, d. 28. September 1746. Jenae.

Wesspremi, Succincta medicorum Biographia IV. 157. l. — *Trausch*, Schriftsteller-Lexikon III. 267. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schupanzigh *Endre Frigyes*, szepesi kanonok volt előbb; 1740. június 22-én pozsonyi kanonok lett, majd a bécsi apostoli nunciaturának cancellárja, utóbb pozsonyi városi plébános, hol 1778 márcziusán meghalt. — Munkája: *Ludovici Antonii Muratori* Bibliothecarii Serenissimi Domini Ducis Mutinensis de Charitate Christiana, prout fertur in proximum Tractatus Moralis. Ex Italico Sermone in Latinum versus... Strigonii, 1743.

Zelliger Alajos, Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 471. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schur *Ferdinand*, bölcseleti doktor, gyárigazgató és botanikus, szül. 1799. febr. 18. Königsbergben; miután a polgári iskolát és a gymnasium alsó osztályait végezte, gyógyszerésztanoncz lett Gerdauenben, hol a vár kertjében botanizált és 1819-ben a gyógyszerész-segédi vizsga letétele után még hét évig maradt a gerdaueni gyógyszertárban, honnét a fischhauseniba lépett át. Miután botanikai tanulmányait itten is bővítette, visszatért Königsbergbe. Azonban csakhamar elhagyta szülővárosát és hogy a tanulmányainak folytatásához szükséges költséget beszerezze, Elbingben és Danzigban segédeskedett. Négy év mulva visszatért Königsbergbe s Dulk egyetemi tanár gyógyszertárában kapott alkalmazást; egyszersmind alkalmat nyert a vegyészeti előadások hallgatására. Négy év mulva további kiképeztetése végett Berlinbe ment; részt vett több botanikai kirándulásban; letette a gyógyszerészi vizsgát és a bölcseleti doktorátust. Ezután mint a vegyészet, gyógyszerészet és füvészet magán-oktatója tartotta fenn magát; azonban a cholera szétoszlatta tanítványait és így rendes keresetétől megfosztva, kénytelen volt egy vegyészeti gyárban keresni alkalmazást. Innét Liesingbe (Bécs mellett) hívták meg a vegyészeti gyár igazgatójának, hol a Bécs környékbeli fiorát tanulmányozta. Néhány év mulva Inzersdorfban saját vegyészeti gyárat alapított, mely azonban csakhamar idegen kézbe jutott. Ekkor Magyarországba jött, Pozsonyban és Szent Györgyön különböző vállalatokban vett részt, melyek nem sikerültek és tönkre juttatták. Mindez azonban nem kedvetlenítette el, szorgalmasan folytatta botanikai tanulmányait és Szent-Györgyön az Urtica Kiowiensis Ragow növényt felfedezte. 1845-ben Schurt Nagy-Szebenbe hívták meg, hol egy részvénytársulat alakult, mely megbízta őt, hogy egy kénsavgyárt rendezzen be és vezessen. Ezen gyár igazgatója volt nyolcz

évig. 1847-ben ő is azok közé lépett, kik egy természettudományi társulat felállítása körül fáradoztak. A nagyszebeni természettudományi társulat előterjesztésére, Erdély kormányzója Schwarzenberg herczeg megbízta Schurt, a ki addig leginkább Nagy-Szeben környékén gyűjtött növényeket, hogy 1853. júl. 5-től aug. 15-ig Erdélyben növénytani körutat tegyen; ezen alkalommal több mint 2300 új vagy ritka növényfaj birtokába jutott. 1853 őszén már Brassóban működött mint az ottani ág. h. gymnasium tanára. 1854-ben Bécsbe ment lakni és ott leányaival együtt leánynevelő-intézetet alapított és ezt néhány évig vezette. 1868. szept. Brünnbe költözött fiához, ki ott mint evang. lelkész működött. Fia Bielitzbe tette át lakását és 1877-ben ő is oda ment, hol 1878. máj. 28. meghalt. Schur növényei a következő gyűjteményekben találhatók: a bécsi cs. és kir. udvari növénygyűjteményben, a lembergi egyetemi növénykertben és Cosson herbariumában. — Czikkeit a M. Növénytani Lapok és Schuller felsorolják. — Munkái: 1. *Auszug* aus dem Berichte über eine im Auftrage Sr. Durchlaucht Karl Fürsten zu Schwarzenberg vom 5. Juli bis 15. August 1853 unternommene botanische Rundreise durch Siebenbürgen von Dr. Ferdinand Schur auf Anordnung der k. k. siebenb. Statthalterei, redigiert von Michael Fusz. Hermannstadt, 1859. — 2. *Enumeratio* plantarum Transsilvaniae exhibens: stirpes phanerogamas sponte crescentes atque frequentius cultas, Cryptogamas vasculares, Characeas etiam Muscos Hepaticasque. Vindobonae, 1866.

Szinnyei Könyvészete és Repertóriuma, III. Természettudományok. — *M. Növénytani Lapok* 1878. 18. sz. (Kanitz). — *Kelet* 1878. 141. sz. — *M. Polgár* 1878. 142. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 990. l. — *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexikon IV. 413. l.

Schurian *Zsigmond*, Jézustársasági áldozópap, 1760-ban a soproni rendház hitszónoka és lectora volt; 1762-től Győrött, 1766-tól Péterváradon működött; 1768-tól hittérítő és tábori pap volt; ezen minőségben 1773-ban a Caramel ezredben szolgált. — Munkája: *Lob- und Ehren-Rede* über die Gelehrt- und Heiligkeit des grossen Wundermann Vincencii Ferrerii aus dem heiligen Prediger-Orden an dessen jährlicher Fest-Begängniss in der Kirche der Wohl-Ehrwürdigen P. P. Dominicaner zu Oedenburg vorgetragen. Oedenburg, 1760.

Catalogus Societatis Iesu 1760—1773. — *Petrik* Bibliogr.

Schurina *István*, róm. kath. áldozópap és főgymnasiumi tanár, szül. 1837. decz. 26. Trsztenán (Árvam.); 1852. nov. 9. fölszenteltetett a rozsnyói püspöki egyházmegyében, hol a püspöki irodában volt alkalmazva, azután segédlelkész lett, 1862. a rozsnyói gymnasium tanára, 1870-től a trsztenai gymnasium ideiglenes igazgatója és 1875-től a nagy-kállói állami főreáliskola igazgató-tanára (1885-től igazgató) volt, hol a történelmet és mennyiségtant tanította. Nagy-Kálló város díszpolgára és Szabolcsmegye törvényhatósági tagja is volt. Meghalt 1905. szept. Nagy-Kállóban. — Czikkei a trsztenai kir. gymnasium Értesítőjében (1871. Trsztena mezővárosi tápintézet, 1872. Trsztenai gymnasium három évi története); a nagy-kállói állami reáliskola Értesítőjében (1880. Nagy-kállói reáltanoda tíz évi története. 1888. A latin nyelv a reáliskolában).

A nagy-kállói áll. főreáliskola Értesítője 1896. — *Vasárnapi Ujság* l. 1905. 41. sz. (Nekr.).

Schurm *János*, orvosdoktor, pécsi származású, hol gyakorlóorvos és a védhimlő-választmány tagja volt. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de atrophia infantum. Budae, 1825.

Bugát Pál, Magyarországi orvosrend névsora 1840-re. Pest, 19. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schusich *György*, L. *Susich*.

Schuschka *Richárd.* L. *Suschka.*

Schuschnig *József,* városi mérnök Nagy-Szebenben. — Munkája: *Zur Frage* des Bauplatzes für die evang. Mittelschulbauten. Hermannstadt 1904. 15. Nov.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schuschny *Henrik,* orvosdoktor, szül. 1857. aug. 24. Prágában, hol atyja kereskedő volt; középiskolai tanulmányait szülővárosában és 1869-től Budapesten végezte. 1876-ban a budapesti egyetem orvosi karának hallgatója lett; időközben az egyetemi és műegyetemi kör könyvtárnoka volt, több előadást tartott és az 1878. alapított Tanszabadság cz. ifjúsági lapnak szerkesztője volt. 1881. pályadíjat nyert és az egyetemi közegészségtani intézetben gyakornokká neveztetett ki. 1882 elején orvosdoktorrá promoveálták és mint alorvos kórházi szolgálatban töltött négy évet. 1887-ben kinevezték iskolaorvossá és az egészségtan tanárává a budapesti V. ker. áll. főreáliskolához. Az iskolaorvosok és egészségtantanárok szakbizottságának elnöke; az 1904-ben Nürnbergben tartott nemzetközi iskolaegészségügyi kongressuson osztályelnök volt; az 1907. Pozsonyban megtartott első iskolaorvosi és egészségtan-tanári értekezletnek szintén elnöke volt. Az oszágos tanszer-múzeum állandó bizottságának tagja. — Mint az országos közegészségügyi egyesület másodtitkára évekig főmunkatársa volt az Egészségnek. Czikkei a következő hirlapokban és folyóiratokban: Alföld (1879. 140. sz. A közegészségügy előmozdításának egyik eszközéről); Jegyzők Lapja (1879. A közegészség teendői a fekete halál ellen); Magyarország és a Nagyvilág (1880. Egy modern betegség); Orvosi Hetilap (1881. Tápszerek a fővárosi kiskereskedésekben: A lisztről, 1882. A bors, 1881—83. Statisztikai kimutatások, 1882. Az egyetemi tantermek levegőjéről, 1883. A tiszta és szennyes ivóvízről, 1885. Szemészet melléklapja: Az indigó fölvétele a szembe, 1887. A cannabis készítmények megbízhatlansága, 1890. A berlini X. nemzetközi orvosi kongresszus hygieniei szakosztályának tárgyalásai, Közegészségügyi melléklete 1897. Az iskolaorvosi intézmény fejlesztése, 1902. A tanuló ifjúság felvilágosítása a nemi kérdésről); Pesti Hirlap (1884. júl. 3. A kolera kérdéséhez); Orvosi Hetiszemle (1887. Atropin-morphium mérgezés esete); az Orsz. középiskolai tanáregyesület Közlönye (1888–89. A középiskolai ifjúság nyári üdülése, 1891. Az ifjúság testi nevelésének kérdéséhez, 1892. Az iskolaorvosi intézményről, 1895. Szükséges-e a nemzeti géniuszra a testi nevelés?) Egészség és Jó Egészség (1888. A kórházból kibocsátott üdülők segélyezése, 1889. Ifjúsági játszóterek és játékok, 1891. Az ifjúság testi nevelése, 1893. Az ifjúsági játékok meghonosításának módja, A külföld újabb haladása a tanulóifjúság testi nevelése terén, 1895. A gyönge elméjű gyermekek iskoláztatása, 1899. Az iskolaorvosi intézmény a népiskolában, 1902. Család és iskola, 1905. A X. nemzetközi alkoholizmus elleni kongresszus); Egyetértés (1891. márcz. 15. Az iskola hygiéniéje); a bpesti V. ker. áll. főreáliskola Értesítője (1892. Iskolai kirándulások); M. Szalon (1896. Ideges tanulókról); Tornaügy (1897. A torna és a tanulók szellemi elfáradása); Ifjúság és Egészség (1898. Az iskolai szünetek felosztása, 1899. Az iskolaorvosi intézmény reformja, Vázlatok két madridi iskoláról); a Fehér Kereszt Egyesület Naptára (1903. A gyermekszoba); Egészség-Naptár (1904. A táplálkozásról); Tuberkulózis (1905. A népiskola és a tuberkulózis elleni küzdelem). Ezen czikkek nagyrészt megjelentek a külföldi német szakfolyóiratokban; úgyszintén hasonló tárgyú eredetiek is. — Munkái: 1. *Az orvostan* története és az egyetemek, Bpest, 1878. (Különnyomat a Tanszabadságból). —

2. *A reformatio* és korának befolyása az orvostan fejlődésére. U. ott, 1880. (A tudományos és műegyetemi olvasókör által rendezett vitatkozások előadóinak jutalmazott jelentése II.) — 3. *A csecsemő* ápolása. Orvosi tanácsok. U. ott, 1886. — 4. *Néhány szó* a középiskolai orvosi és egészségtan-tanári intézményről. U. ott, 1888. (Különny. a bpesti V. ker. állami főreáliskola Értesítőjéből.) — 5. *Az iskolai egészségügy* mai állása. U. ott, 1889. (Különny. a Tanáregylet Közlönyéből.) — 6. *Az ifjúsági játékok* és az iskola. Bpest, 1893. (Különny. a Jó Egészségből.) — 7. *Zur ungarischen* Schularztfrage. Hamburg, 1893. — 8. *Középiskolai tanulók* idegessége. (Bpest, 1894. Németül: Jena, 1895.) — 9. *A torna* és a tanulók szellemi elfáradása. Bpest, 1897. (Kül. ny. a Tornaügyből.) — 10. *Az iskolaorvosi* intézmény nálunk és a külföldön. U. ott, 1898. (Kül. ny. az Ifjúság és Egészségből.) — 11. *A székesfővárosi iskolák* tantermeinek világossága. U. ott, 1899. (Kül. ny. a Természettudom. Közlönyből.) — 12. *Ideges leánygymnazisták.* U. ott, 1899. (Kül. ny. az Ifjúság és Egészségből.) — 13. *Kisebb tanulók* szellemi elfáradása. U. ott, 1900. (Kül. ny. az Iskola és Egészségből.) — 14. *Az iskolaszobák* és azok világossága. Budapest székesfőváros községi iskoláiban végzett vizsgálatai nyomán. U. ott, 1899. (Kül. ny. az Előadások az iskolai egészségügy köréből cz. az Orsz. közegészségi egyesület kiadványából.) — 15. *Egészségtan.* A felsőbb leányiskolák IV. osztálya számára. U. ott, 1902. (2. jav. kiadás. A felsőbb leányiskolák és polgári leányiskolák IV. oszt. számára. 1903., 3. jav. k. 1905., 4. kiadás 1907. U. ott.) — 16. *A középiskola reformja.* U. ott, 1906. (Huszadik Század Könyvtára 12.) — Társszerkesztője volt az Ifjúság és Egészségnek 1898—1900-ig; 1903 óta segédszerkesztője a Budapesti Orvosi Ujságnak; szerkesztője a Közegészségügyi és Törvényszéki Orvostudományi Szemlének.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 556. l. — *M. Könyvészet* 1903—1904. — *Petrik,* Magyar Könyvészet 1886—1900.

Schuster *Alfréd,* áll. főgymnasiumi tanár, szül. 1870. aug. 24. Paszmoson (Kolozsm.), hol atyja Sch. Sámuel ág. ev. lelkész volt; Szász-Régenben végezte az algymnasiumot, a felsőt Brassóban és Szebenben 1888-ban; egyetemi éveit Jenában, Budapesten, Berlinben és Tübingenben töltötte. 1892-ben hazakerülve, gróf Bethlen Árpád bonyhádi (Kis-Küküllőm.) nagybirtokosnál vállalt házi tanítói állást. Másfél év mulva, 1894. jan. 1. Sopronba került az ottani Lähne-féle nyilvános gymnasiumba. 1894-ben nyert tanári oklevelet a németből és latinból; 1895. jan. 27. megválasztották a rozsnyói ág. ev. főgymnasiuma német nyelv tanárának; 1896—97-ben mint egyéves önkéntes szolgált. 1904. óta a budapesti III. kerületi állami főgymnasium tanára. — Czikkei a rozsnyói ág. ev. főgymnasium Értesítőjében (1895. A direct módszer és a német nyelvi oktatás a gymnasiumban, ism. Egy. Philol. Közlöny 1896.). — Munkái: 1. *Német nyelvtan.* Középiskolák I. rész, (A gymnasiumok III. és IV., a reáliskolák I. és II. osztálya) és polgári iskolák számára. Bpest, 1903. (Ism. Polg. isk. Közlöny és Hivat. Közlöny 1904. 1., 27. sz.) — 2. *Német nyelvtan,* direkt módszer alapján I—III. rész, a középfokú német oktatás számára. U. ott. 1904. (Ism. Hivat. Közlöny 18. sz.) I. rész. Középiskolák (a gymnasiumok III. és IV., a reáliskolák I. és II. osztálya) számára és függelék. U. ott, 1905. II. és III. rész. U. ott, 1905. (Ism. Hivatalos Közlöny 6. sz.) — 3. *Az egységes német új helyesírás* alapelvei. Helyesírási szójegyzékkel. Iskolai és magánhasználatra. U. ott, 1904. — 4. *Német tankönyv* tanítóképzőinté-

zetek számára. I—III. rész. Képek a német irodalomtörténetből, szemelvényekkel a VII. és VIII. oszt. számára. U. ott, 1906. — 5. *Elemi latin* nyelvtan induktiv alapon. I. és II. rész. U. ott,..

M. Könyvészet 1903—1905. — *Kalmár Elek* Tanári Névkönyve 1907. 24. l. és önéletrajzi adatok.

Schuster *Frigyes*, ág. ev. lelkész, szül. 1817. máj. 4. Veresmarton (Szebenm.), hol atyja Schuster János Péter lelkész volt; a nagy-szebeni gymnasiumban és a berlini egyetemen tanult 1836—38-ig. Hazájába visszatérve a nagy-szebeni evang. gymnasium alsó osztályaiban, később a reáliskolában tanított, míg 1854. nov. 28. Holczmányban, 1865. Vurpodban választották meg lelkésznek, hol 1889. febr. 14. meghalt. — Munkája: *Das Wechselrecht*, die Handelswissenschaft und die Theorie der Buchhaltung. Hermannstadt (1854).

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 268., IV.

Schuster *Frigyes Traugott*, ág. ev. lelkész, szül. 1824. aug. 9. Mardoson (Nagy-Küküllőm.), hol atyja lelkész volt; 1832-től a medgyesi gymnasiumban tanult; a papi pályára készült, ezért 1842-ben a lipcsei, 1843. a berlini egyetemre ment, hol három félévet töltött és a theologián kívül philologiai és földrajzi tanulmányokkal is foglalkozott; az utolsó félév nagyobb részét pedig Tübingenben magántanulással töltötte. Hazájába visszatérve, 1846-ban a medgyesi gymnasiumban nyert alkalmazást; 13 évi szolgálat után a Medgyes városi község diakonatusába hívták meg, hol első városi lelkész lett, mely tisztét kilencz évig töltötte be; egyszersmind a gymnasiumban is alkalmazták és 1868-ban aligazgató lett. 1874-ben Zsidvérre (Kis-Küküllőm.) ment lelkésznek. — Czikkei a medgyesi evang. gymnasium Programmjában (1857. és 58. Das deutsche Kirchenlied in Siebenbürgen); az Archiv f. Landeskunde-ban (N. F. XXII. Das älteste deutsche Kirchengesangbuch Siebenbürgens). — Munkái: 1. *Vierter Jahresbericht* des evang. Hauptvereins der Gustav Adolf-Stiftung für Siebenbürgen von 1864—65. Im Auftrage des Hauptvorstandes zusammengestellt. Hermannstadt, 1865. — 2. *Predigt* zum Festgottesdienste des Schelker ev. Zweigvereines der Gustav Adolf-Stiftung in Baaszen bei Mediasch am 29. Juni 1887. U. ott.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 269., IV. 418. l.

Schuster *Frigyes Vilmos*, ág. ev. lelkész, Sch. György kántor és Martius Amália fia, szül. 1824. jan. 29. Szász-Sebesen, hol az alsóbb iskolában tanult; 1838-ban Nagy-Szebenbe a főgymnasium II. (költészeti) osztályába, 1842. Segesvárra ment és 1843-ban érettségi vizsgát tett. 1844-től a lipcsei egyetemen tanult, hol 1846. husvétkor végezte be theologiai, philologiai és paedagogiai tanulmányait. Lipcsei tartózkodása alatt a tornázást is elsajátította, melyben kitűnt, úgy hogy a gyermekeket is tanította a tornázásra. Szász-Sebesre visszatérve, ottan is meghonosította a tornázást, hol 1846. szept. 16. rendes tanítónak alkalmazták az elemi iskolánál. 1848-ban Medgyesen részt vett a szász ifjúsági szövetkezetben, melynek választmányi tagjává választották; ezért a polgári arany emlékérmet kapta. 1854. a szász-sebesi algymnasium igazgatójává nevezték ki. 1869. decz. 15. óta szászvárosi lelkész. — Politikai költeményeket és szépirodalmi dolgozatokat írt az erdélyi német hirlapokba és folyóiratokba; czikkei a szász-sebesi evang. algymnasium Programmjában (1856. Woden, ein Beitrag zur deutschen Mythologie, 1858. Aufgaben der germanistischen Studien in Siebenbürgen, 1862. Über das walachische Volkslied mit einer Auswahl erläuternder Beispiele, 1863. Ueber den in einigen Ortschaften des Sachsenlandes

bei Hochzeiten üblichen «Rösseltanz», 1863. Schulreden, gehalten bei Beginn der Prüfungen 1861—62. und 1862—63. betreff des Baues eines geräumigeren Schulgebäudes, 1867. Ueber alte Begräbnisstätten bei Mühlbach); az Archiv des Ver. f. siebenb. Landeskundeban (N. F. V. Kritik des Märchens vom Rosenmädchen, VI. Über die Heidengräber bei Petersdorf, IX., X. Deutsche Mythen aus siebenbürgisch-sächsischen Quellen); a Siebenbürgisch deutsches Tageblattban (1876. 710—712. sz. Eine Heimstätte aus der Steinzeit). A n.-szebeni új énekeskönyv számára Sch. írta a 42., 72., 173., 223. és 225. sz. dalokat; továbbá: Gottesliebe, Am Neujahrstage és Am Erntedankfeste czímű költeményeknek az új énekeskönyv Andachtsbuchjában szintén ő a szerzője. — Munkái: 1. *Gedichte* Schässburg, 1858. (2. bőv. kiadás. Hermannstadt, 1896. Ism. Sieb. d. Tagbl. 6918. és Allg. Zeitung München, Beilage 1897. febr. 5.) — 2. *Siebenbürgisch-sächsische Volkslieder*, Sprichwörter, Räthsel, Zauberformeln und Kinderdichtungen. Mit Anmerkungen und Abhandlungen. Hermannstadt, 1865. (Nyom. Prágában.). — 3. *Seid einig.* Abschiedsrede von Mühlbach. Als Manuskript gedruckt 1869. — 4. *Alboin* und Rosimund. Trauerspiel in fünf Aufzügen. Wien, 1884. (2. jav. kiadás. Hermannstadt.) 1884. (Ism. Die sächs. Literatur in der Gegenwart in «Bilder aus d. vaterl: Geschichte». II. 474. l.; Siebenb. d. Tgbl. 1884. 3194., 3196. sz., 1885. 3474. sz., Norddeutsche Allg. Zeitung 26. 1884.; Post 24. Aug. 1884.) — 5. *Festrede,* gehalten am 30. Mai 1889 bei der feierlichen Enthüllung des zum Andenken an den am 13. Oktober 1479 errungenen Sieg auf dem Brotfelde errichteten Denkmals. U. ott, 1889. (Különnyomat a Siebenbürgisch-deutsches Tageblatt 4712. sz.-ból). — Szerkesztette a szászsebesi ág. ev. algymnasium Programmját 1856-tól 1869-ig.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 260., IV. 418. l.

Schuster *Frigyes*, főreáliskolai tanár, szül. 1865. nov. 29. Nagy-Disznódon; a nagy-szebeni gymnasiumot látogatta; ennek végeztével 1884-től a jenai, lipcsei, kolozsvári és berlini egyetemen theologiát, történelmet, latin nyelvet és irodalmat tanult. 1890. jún. 10. a nagyszebeni elemi fiúiskolánál tanítónak alkalmazták 1896. ápr. 10-ig; azóta ugyanott az ág. ev. főgymnasiummal egybekötött főreáliskola tanára. — Czikkei a Siebenbürgisch-d. Tageblattban (1892. 5788. sz. Beilage: Aus dem Leben Bruckners von Bruckenthal); a nagyszebeni ág. ev. főgymnasium Programmjában (1899. Ungarns Beziehungen zu Deutschland von 1056—1108).

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 418. l.

Schuster *György*, a boroszlói egyetem hallgatója, soproni származású. — Üdvözlő verset írt Hackstock Jánosnak Triumphus Christi... Wratislaviae, 1678. cz. munkájába.

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Schuster *Gyula*, földmívelési tangazdasági vezető, szül. 1841. jan. 23. Nagy-Szebenben; az algymnasium és reáliskola bevégzése után, Vízaknán és Örményszekeresen gyakorlatilag a földmívelést tanulmányozta, 1858—60-ig a tetschen-liebwerdi gazdasági felsőbb tanintézetben képezte magát; egyszersmind a cseh, szász és bajor gazdasági iparintézeteket látogatta; a Czernin herczegi czukorgyárban Schönhofban és a mohri (Paderham mellett) gazdaságnál szerzett tapasztalatokkal gyarapodva, 1861 őszén visszatért hazájába, hol 1862. aug. a krakkói koronauradalmi birtokon mint számtartó, 1865. szeptembertől pedig a nagy-szebeni kir. adóhivatalnál nyert alkalmazást és ugyanott a gazdasági egyesület titkárának alkalmazták; ezen egyesület 1867-ben a párisi világkiállí-

tás látogatására küldte. Jelenleg a szeben-vármegyei földmívelési tangazdaság vezetője. — A Gyümölcskertészet munkatársa. — Munkája: *Bericht* über die Pariser Weltausstellung im Jahre 1868. Hermannstadt, 1868.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 275., IV. 422. l.

Schuster *Henrik*, orvosdoktor, gyakorló-orvos Aradon, hol 1853. nov. 10. született; gymnasiumi tanulmányait u. ott, az egyetemet pedig Bécsben végezte; 23 éves korában az összes orvosi tudományokból nyert orvosdoktori oklevelet. 1876-ban leszolgálta önkéntesi évét és főorvosnak neveztetett ki a tartalékba. 1877-ben Billrothot és Dittlt hallgatta, azok mellett segédkezvén. 1877. tavaszán tanulmányai és tapasztalatai gazdagítása végett Németországba utazott és meglátogatta a prágai, lipcsei, hallei és berlini egyetemet; 1878-ban újra útra kelt, ekkor bejárta Hallet, Berlint, Hamburgot, Kielt, Lüttichet, Londont és Párist. Hazajövet önkéntesen ajánlkozott a bosnyák hadjáratban való részvételre; onnét visszatérve a prágai egyetemen dr. Guttenbauer műtőorvos mellett segédkezett. Jelenleg gyakorló orvos Aradon. — Czikke az Embriologische Zeitungban (1877. Zur Entwicklung des Hüft- und Kniegelenkes); nevezetesebb értekezései: Die Nervengeschwülste; Der Knochenkrebs. Histologiai-microscopi (szövettani) tanulmányokkal is foglalkozott. Az 1873-ban Aradon is pusztított cholera-járványról a hivatalos «Észleletek»-hez a tábláskimutatásokat ő szerkesztette. — Munkái: 1. *Über Tetanus*. Traumaticus. Pragae, 1881. — 2. *Über die Wirkung der Gifte*, speciell des Curare auf das Muskel- und Nervensystem nach Durchschneidung des Rückenmarkes. U. ott, 1881. (Mayer orvostanárral együtt).

Lakatos Ottó, Arad története. Arad, 1881. III. 83. l.

Schuster *Henrik*, ág. ev. gymnasiumi tanár, szül. 1857. júl. 29. Alczinán (Nagy-Szeben m.); 1877-ben végezte az ág. ev. gymnasiumot Nagy-Szebenben; a theologiát és classica philologiát a bécsi egyetemen hallgatta. Visszatérve hazájába, a szerdahelyi (Nagy-Szeben m.) népiskolának igazgatója lett, 1886 óta pedig Szász-Régenben gymnasiumi tanár. — Czikke a szász-régeni gymnasium Programmjában (1890. Das S.-Reener Gymnasium. Eine kulturhistorische Studie. Ism. Korr. f. Landeskunde 1895.). — Munkája: *Gymnasium* oder Bürgerschule. Ein Beitrag zur Beleuchtung unseres Schulwesens, in der Festschrift zur Feier der Einweihung des neuen Gymnasialgebäudes in St-Reen am 28. Mai 1893. Hermannstadt, 1893.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 422. l.

Schuster *Jakab*, orvosdoktor, szül. 1725. decz. 27. Medgyesen; 1746-tól a hallei egyetemen tanult és 1748-ban orvosdoktorrá avatták; ezután a tübingeni egyetemet látogatta. Meghalt mint városi főorvos Nagy-Szebenben. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de praecipuis adjumentis et impedimentis felicis morborum curationis. Halle, 1748.

Trausch, Schriftsteller Lexikon III. 272. l. *Szinnyei* Könyvészete.

Schuster *János Péter*, ág. ev. lelkész, szül. 1775. április 27. Nagy-Szebenben. 1798-tól a jenai egyetemen tanult; 1800-ban az ottani latin-társaság tagjának választotta s a nagyszebeni gymnasium aligazgatója lett, 1807-ben pedig ugyanott evang. lelkész; 1810. jan. 21. Veresmartra (Nagy-Szebenm.) választották meg szintén lelkésznek. Meghalt 1829. febr. 21. — Munkái: 1. *De collisionibus* officiorum explodendis. Cibinii, 1808. — 2. *Am Sarge* des Wohlgebornen Fräuleins Justina Charlotte v. Huttern (gehaltene Gebete und Standrede). Hermannstadt den 3. März 1808.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 272.

22. ív sajtó alá adatott 1907. szept. 21.

Schuster *János (Konstantin)*, orvosdoktor, egyetemi tanár, a magy. tudom. Akadémia rendes tagja, Sch. János pékmester és Kellner Anna fia, szül. 1777. május 4. Pécsett (Baranyam.); tanult ugyanott a gymnasiumban, 1792—94. a bölcseleti osztályban és elvégezte 1794—1796-ig a jogi tanulmányokat is. Ekkor Pestre jött és 1800-ig az orvosi tudományokat tanulta. 1802. febr. 10. a vegytani tanszék mellett segéd lett 200 frt fizetéssel és márcz. 16. orvosdoktorrá avatták. 1804—1805-ben egy évi tanulmányútra Németországba ment és főleg Berlinben Klaproth mellett töltött hoszszabb időt. Visszatérve Pestre, 1806. május 27-től 1808. szept. 16-ig a gyógyszerészek correpetitora volt, 1808. szept. 26-án pedig a kolozsvári lyceumban a chemia, mineralogia és metallurgia tanárává neveztetett ki. Itt azonban csak rövid ideig működött, mert még ugyanazon év decz. 20. a pesti egyetemhez került mint a természetrajz tanára. 1809-ben a katonaságnál nagy önfeláldozással ingyenes orvosi szolgálatot teljesített, miközben maga is súlyos typhusba esett. Winterl halála után 1811. febr. 19. a vegytan tanára lett s egyúttal mint helyettes a növénytant is tanította 1817. május 21-ig, a mikor a növénytani tanszékre Haberle neveztetett ki. Ezen idő alatt egyszersmind a nemzeti múzeum természetrajzi osztályát rendezte és lajstromozta. A vegytani tanszéket hoszszas betegeskedés után 1838-ig látta el. 1810-től 1813-ig a dékáni hivatalt vezette, az 1821—22. tanévre pedig rectorrá választatott. Buzgósága, melylyel gyógyszerés növendékei közt a magyar nyelvet behozta, s a természettudományok minden ágában nagy jártassága szerezték meg neki 1831. febr. 20. a m. tud. Akadémia rendes tagságát. A vegytan és gyógyszerészet gyakorlásán kívül, nagy szorgalommal folytatta a vegytani magyar műnyelv megállapítását és a magyar nyelvnek a keleti nyelvekkel való összehasonlító vizsgálatát. Meghalt 1838. máj. 19. Pesten, tanítványai vállaikon vitték sírhelyére, Kisfaludy Károly sírja közelében. 1836. aug. 1. Baranyamegye táblabirájának választotta. — Czikkei a Lübeck, Oeconom. Lexikonában (II. k. 1812. Dissertatio de Sachari succedaneis) és az Orvosi Tárban; a Tudom. Gyűjteményben (1817. V. Dissertatio critica in Serresii iteo: egy magyarnak észrevételei a Marcel de Serres az ausztriai birodalomban tett utazásai iránt); az Orvosi Tárban (1831. I. Keletindiai cholera). Több czikke jelent meg névtelenül. — Munkái: 1. *Lob der Musik.* Kantate. Pest, 1801. (Meisznerrel együtt.) — 2. *Jakob Joseph Winterl's Darstellung* der vier Bestandtheile der anorganischen Natur. Eine Umarbeitung des ersten Theiles seiner Prolusionen und Accessionen. Aus dem Lateinischen übersetzt. Jena, 1804. — 3. *System* der dualistischen Chemie des Professor Jak. Jos. Winterl. Berlin, 1807. Két kötet. — 4. 5. *Terminologia* botanica. Budae, 1808. (Ism. N. Annalen der Literatur 1809. I. 164. l. 2. jav. kiadás. U. ott, 1815.) — *Geschichte* der Stadt Pesth. Gedruckt 1806. Ausgegeben 1815, Pesth. — 6. *Breton*, Illyrien und Dalmatien oder Sitten, Gebräuche und Trachten der Illyrer und Dalmatier und ihrer Nachbarn. Aus dem Französichen von Janus Pannonius. U. ott, 1816. (2. kiadás. U. ott, 1830. 85 képpel.) — 7. *P. Orfila's Rettungsverfahren* bei Vergiftungen und dem Scheintode; nebst Mitteln zur Erkennung der Gifte, der verfälschten Weine und zur Unterscheidung des wirklichen vom Scheintode. Aus dem Französischen übersetzt und mit einer Rettungsapotheke vermehrt. U. ott, 1819. — 8. *De opio.* U. ott, 1819. — 9. *De iodo.* U. ott, 1827. — 10. *De ferro.* U. ott, 1829. (a 8—10. sz. munkái névtelenül jelentek meg). — 11. *Pauli Kitaibel, Hydrographia* Hun-

gariae, praemissa auctoris vita. U. ott, 1829. Két kötet. — 12. *Gyógyszerek árszabása.* Magyarországra és a hozzá kapcsolt tartományokra alkalmaztatva. Buda, 1829 és 1845. (Névtelenül. Magyar, latin és német szöveg.) — 13 *Kleiner chemischer Apparat.* Pesth, 1829. — 14. *Gyógyszeres értekezések.* Kiadta. U. ott, 1829—30. Két kötet.

Allg. Literatur-Zeitung. Jena, 1806. 349. sz. — *Status praesens* regiae literarum univers. Ungaricae. Budae, 1830. 19. l. — *Orvosi Tár.* Pest, 1831. II. 80. l., X. 1833. arczk. — *Jelenkor* 1838. 41. sz. (Nekr.) — *M. tud. társ. Évkönyve* IV. k. 1. oszt. 131. Emlékbeszéd Bugát Páltól. V. k. I. oszt. 132. l. — *Reisinger Joh.*, Parentatio qua J. Nep. Schuster . . . memoriam recolit 24. Mai 1838. Pestini. — *M. tud. társ. Névkönyve.* Pest, 1839. 158. l. — *Danielik*, M. Irók II. 279. l. — *Ujabbkori Ismeretek Tára* IV. 177. l. — *Toldy* M. Nemzeti irod. története 276. l. — *Természettud. Közlöny* 1871. 494. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Pauler Tivadar*, A budapesti egyetem története. Bpest, 1880. — *Petrik* Bibliogr. — *Högyes* Emlékkönyve. Bpest, 1896. Fénynyom. arczk.

Schuster *János*, orvosdoktor, Sch. János romoszi ev. lelkész fia, szül. 1798-ban Nagy-Szebenben; tanult az ottani gymnasiumban és a bécsi egyetemen, honnét 1828-ban mint orvosdoktor tért vissza szülővárosába, a hol a városi és megyei tiszti főorvosi hivatalt 1854-ig viselte. Ekkor lemondott tisztségéről és Bécsbe költözött; 1857-ben azonban hazájába ismét visszatért és Szitáskeresztúron fiánál magánéletet élt; azonban búskomorság lepte meg és 1857. nov. 30. öngyilkos lett. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de vomitu. Vindobonae, 1828.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 272. l.

Schuster *János Adolf*, ág. ev. lelkész, Sch. János Péter veresmarti lelkész fia; előbb a nagy-szebeni gymnasium aligazgatója volt; 1838. szeptemb. veresmarti lelkésznek választották, hol 1849. aug. meghalt. — Munkája: *Dissertatio* de Enunciationum vi et natura, earumque inter se copulandarum ratione, perpetuo latinae orationis respectu habito. Cibinii, 1834.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 273. l.

Schuster *János Traugott*, ág. evang. gymnasiumi tanár, szül. 1810. márcz. 18. Medgyesen és az ottani gymnasiumban tanult; 1833-ban gyakornok volt a marosvásárhelyi kir. táblán; 1833—38-ig a bécsi protestáns theologiai intézetet látogatta; a theologián kívül történelmi és bölcseleti előadásokat hallgatott az egyetemen, hol a franczia és olasz nyelvet is tanulta; a következő évben a szent Anna-intézetben a nevelés- és tanításban gyakorolta magát. Visszatérve, Medgyesen gymnasiumi tanár volt 16 évig; egyszersmind előadásokat tartott a magyar nyelvből. 1841. jan. 1. a kopenhágai kir. régészeti tudós-társaság tagjának választotta. Meghalt 1878. decz. 30. Medgyesen. — Czikkeket írt különböző hirlapokba és folyóiratokba. — Munkái: 1. *Handwörterbuch* der ungarisch-deutschen u. deutsch-ungarischen Sprache. Wien, 1836. Két kötet. (A. F. Richterrel együtt.) — 2. *Der Galanthomme*, oder Anweisung in Gesellschaft sich beliebt zu machen und die Gunst der Damen zu erwerben. Ein sehr nützliches Handbuch für Herren jeden Standes. Quedlinburg und Leipzig, 1837. Hat tábla rajzzal. (2. jav. kiadás., 1839.; 3. jav. k. 1841.; 4. jav. kiadás ezen czímmel: Der Galanthomme, oder der Gesellschafter wie er sein soll. 1843.; Uj lenyomat 1845.; 5. jav. k. 1849.: 6. k. 1850.; Ujra átdolgozott és bőv. k. 1850. és 1852.; 7. k. 1852.; 8. átdolg. k. 1855.; 9. k. ezen cz. Der Galanthomme oder der Mann von der Welt... 1856. U. o.; azóta is több kiadást ért). — 3. *Uj magyar-német szótár*, mely a törvénységtudomány, kézműtan, művészség, társalkodás és költészet nyomán alkotott, fel-

élesztett, vagyis idomított szavait magában foglalja. Bécs, 1838. (Toldalékok: 1. A katonai hadi műszavak s kifejezések előadása. 2. A közönségesebben előforduló perek lajstroma. 3. A vérség nevezetei, sat. Német czímmel is.) — 4. *A magyar úrfi*, oder die Kunst in 48 Stunden gut ungarisch lesen, verstehen, sprechen und schreiben zu lernen. Nebst einer Sammlung von Hauptwörtern und Leideendungen, von Bei- und Zeit-Wörtern zur Uebung des Gedächtnisses, mit Gesprächen, Fabeln u. s. w. U. ott, 1838. — 5. *Delphisches Orakel*, das auf 95 verschiedene Fragen die richtigen Antworten ertheilt, wenn nämlich der Jüngling seine künftige Laufbahn, die Jungfrau ihren künftigen Stand, und so ein Jeder sein Glück im Voraus wissen will. Quedlinburg, 1846. (2. kiadás. U. ott, 1847.). — 6. *Cartea* Visüriloru si al Somnului spre Romani pentru petrecere. Nagy-Szeben, 1855. (Az álmokról és alvásról szóló könyv a rumén népnek mulattatására.) — 7. *Des Szeklers reine Sprache.* Ein theoretisch - praktisches Lehrbuch für Deutsche zur gründlichen Erlernung der modernen ungarischen Scrift- und Umgangssprache. Erster Kursus. Pest, 1866.

Toldy, M. Nemzeti irodalom története. Pest, 1865. 357. l. — *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexikon III. 278., IV. 423. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schuster *János*, ág. ev. gymnasiumi tanár, született 1840. ápr. 15-én Dipsén (Besztercze-Naszódm.); 1863-ban végezte a beszterczei főgymnasiumot; a bécsi és heidelbergi egyetemen három évig philologiát és theologiát tanult. Hazájába visszatérve egy ideig házi tanító volt egy úri családnál. 1868. ápr. 13-tól 1871. ápr. 10-ig tanító volt a beszterczei elemi fiúiskolában; azóta tanár az ottani ág. ev. főgymnasiumban. — Czikke a beszterczei ev. főgymnasium Programmjában (1882. Ein Beitrag zur Geschichte und Reform des fremdsprachlichen Unterrichts). Írt néhány költeményt is. — Kéziratban: Der Königsrichter cz. drámája, melyet Beszterczén előadtak.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 423. lap.

Schuster *József*, ág. ev. főgymnasiumi tanár, szül. 1849. ápr. 8. Medgyesen, hol atyja gyógyszerész volt; a főgymnasium elvégzése után 1867. okt. 28. iratkozott be a jenai egyetemre a theologia hallgatására, majd Lipcsében és Bécsben classica philologiát hallgatott. 1876-ban szülővárosa főgymnasiumában nyert tanári állást. Képviselővé a szász nemzeti párt programmjával 1887-ben választatott meg először Medgyesen. Az 1892. választások alkalmával már mint a szabadelvű párt híve küldetett ugyanazon kerületből a házba. Mandátuma letelte után ismét elfoglalta a medgyesi gymnasium tanári székét. — Czikke a medgyesi ev. főgymnasium Programmjában (1885. Zum Unterrichte in der magyarischen Sprache). — Országgyűlési beszéde a Naplóban van (1891. jan. 20.).

Sturm, Országgyűlési Almanach. Bpest, 1892. 305. l. — *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexikon IV. 423., 453. l.

Schuster *Károly István*, róm. kath. nyug. plébános, Komárom- és Esztergommegye táblabirája, szül. 1788.; felszenteltetett 1811-ben; Ercsiben (Fehérmegye) volt plébános; miután 1848-ban nyugalomba vonult, 1849. aug. 10. meghalt Szent-Iványban. — Munkái: 1. *Istenben bold. mélt. gróf Radványi gróf Győri Theresia* asszonynak szül. Vásonkeői Zichy grófnénak... halotti dicsérete. Hirdette Perkátán Szent-György havának 6. napján 1821. eszt. Buda. — 2. *Emlékoszlop*, melyet Istenben elnyugodott néhai... fogaras-földi idősb gróf Nádasdy Leopold... Komárom vármegye örökös főispánja... érdemeinek a révkomáromi főtemplomban 1836. okt. 7-én gyászbeszédben emelt. Komárom.

Schematismus, Cleri Alba-Regalensis 1848. 79. l. — *M. Sion* 1893. 792. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schuster *Károly Lajos*, gyógyszerész, a tűzoltó testület főnöke Brassóban. — Munkája: *Leben und Wirken* der Kronstädter Freiwilligen Feuerwehr im ersten Vierteljahrhundert 1874—1899. Kronstadt, 1899.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schuster *Konstantin*, bölcseleti doktor, váczi püspök. szül. 1817. júl. 31. Szakolczán (Nyitram.); mint ifjú a kegyes-rendbe 1831. szept. 20. vétette fel magát Privigyén, hol ujonczévét töltötte; felsőbb tanulmányait 1834—35 Váczon, 1836—37 Léván, a theologiát Nyitrán, majd Pozsony-Szent-Györgyön tanulta; ezután a pesti egyetemen bölcseletdoktori oklevelet nyert; tanított Váczon és Pesten. 1840-ben pappá szentelték. Ekkor Pálffy gróf velenczei kormányzó családjánál, Ede és Zsigmond fiai mellett nevelősködött 1857-ig, ezután a kalocsai érsekegyházmegyei papság közé lépett és Baján káplánkodott. Rövid idő mulva Kunszt József kalocsai érsek udvarába hívta és szentszéki jegyzővé, majd érseki titkárrá és könyvtárnokká nevezte ki. 1865-ben kanonok lett; különösen a gazdálkodásban tünt ki, azért Haynald Lajos érsek reá bízta az összes érseki jószágok igazgatását. Ő felsége 1877. jún. nevezte ki kassai püspökké. 1881-ben a val. belső titkos tanácsosi méltóságot, 1882. a Ferencz József-rend nagy keresztjét kapta; azonkívül 1888-tól a vaskorona-rend I. osztályát bírta. 1886. nov. 13. váczi püspök lett. Mint kassai püspök az ottani ősrégi dom restaurálásához 44 ezer forinttal járult, az alsó papság helyzetének javítására 40 ezer forintos alapítványt tett. Eperjesen mintaszerű felsőbb leány-nevelő intézetet állított 200 ezer frtnyi költséggel. Mint váczi püspök új templomokat emelt Jakabszálláson, Rákócziban, Szécsénkén, Tisza-Földváron, székesegyházára 15 ezer frtot költött, a péczeli templom építésére alapítványt tett, a kassai domban pedig 15 ezer forinton márványoltárt állított. Leánynevelő intézeteknek Kecskeméten, Félegyházán és Hódmező-Vásárhelyen leendő felállítására 140 ezer frtot tett le. A váczi főgymnasiumot 46 ezer frton kiépíttette. Új elemi iskolákat állított Besnyőn, Halason, Jászkerek-Egyházán, Kun-Szent-Miklóson, Nagy-Kőrösön, Páhiban, Szolnokon és Váczon összesen 80 ezer frton. 1892. jan. 2. székesvárosának 80 ezer frtot adott árvaház építésére; kórházra és szegények házára pedig 100 ezer frtot. Püspöki megyéjében 3 kanonoki stállum jövedelmének javítására 50 ezer frtot, az esperesek javára 20 ezer frt alapítványt tett; alsó papsága kongruájára évenként 4 ezer frtot áldozott, a papi nyugdíjintézetnek alapját 25 ezer frttal emelte, végre 200 ezer frttal az ú. n. Constantin-alapot szervezte a kegyúr nélkül való egyházak, plébániák és kántorlakok fentartására. Uradalmában létre hozta a tiszti nyugdíjalapot, s ehhez 10 ezer frttal járult. Kisebb jótéteményei 100,000 frtra tehetők; egy millió 368 ezer 600 frtra megy azon összeg, a melyet e czélokra költött és áldozott; e mellett kifizette elődjének százezer frtot meghaladó adósságait. 1869-ben a Lipót-rend nagykeresztjét kapta. Eperjes és Szolnok díszpolgárukká választották. Meghalt 1899. júl. 23. Váczon. — Munkája: *Földisméret* mathematikai, physikai és politikai tekintetben. Tanodai használatra. Buda, 1847. — Egyházi és alkalmi beszédeit a hittudományi folyóiratok és helyi lapok hozták, így a Váczi Közlöny közölte a püspöki beiktatásakor 1887. ápr. 17. mondott beszédét (1888. 16. sz.). Főpásztori körlevelei közül egyet, a tanítók fizetésének javítása tárgyában, a Néptanítók Lapja (1892. 68. l.) is hozta.

Ferenczy és Danielik, M. Irók I. 407. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Vasárnapi Ujság* 1887. 29. sz. arczk., 1899. 31., 33. sz. arczk.

— *Váczi Közlöny* 1887. 16. sz. arczk. — *Remény* 1887. 2. sz. arczk. — *Karcsú Arzén*, Vácz története. Vácz, 1888. IX. 242. l. — *Mindszent-Szegvár* 1890. 27. sz. — *M. Sion* 1891. 707., 1893. 936. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 990., II. Pótkötet 1904. 578. l. — *Sturm*, Országgyűlési Almanach. Bpest, 1897. 96. l. — *Ország-Világ* 1899. 31. sz. arczk. — *M. Állam* 1899. 188. sz.

Schuster *Márton*, ág. ev. lelkész, szül. 1773. szept. 21. Szépnyíren (Beszterczе-Naszódm.), hol atyja Sch. Márton földmívelő volt. A középiskolát az ottani evang. gymnasiumban kezdte és Eperjesen három évig folytatta. 1798-ban a tübingai egyetemre ment; innét 1803. szept. 20. Beszterczére hívták meg városi kántornak. 1806—1809-ig az ottani gymnasium rektora volt. 1809. nov. Zsolnára, 1817. pedig Nagy-Demeterre (Beszterczе-Naszódm.) választották meg lelkésznek, hol 1823. jan. 22. meghalt. — Munkája: *Geographie* des Grossfürstenthums Siebenbürgen für Kinder. Bistritz, 1818. — Kéziratban van Erdélyország terjedelmesebb földrajza.

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 276. l.

Schuster *Márton Vilmos*, ág. ev. főgymnasiumi tanár, szül. 1840. okt. 21. Segesvárt, hol gymnasiumi tanulmányait kezdte, Beszterczén folytatta és 1854—61-ig Nagy-Szebenben bevégezte. 1861. szept. végén Bécsbe utazott, hol az egyetemen négy féléven át theologiát, mennyiségtant és természettant tanult; 1863-ban Jenába utazott, hol az említett tantárgyakon kívül pädagogiát és physiologiát is hallgatott. 1864-ben tért vissza hazájába és 1865-ben elemi iskolai tanítónak, 1866. főgymnasiumi tanárnak alkalmazták Nagyszebenben, mely állásban jelenleg is működik. 1870—82-ig a nagyszebeni természettudományi társaságnak titkára, 1882—95-ig választmányi tagja volt; 1872—81-ig egyszersmind igazgató-tanítóként működött az ottani elemi iskolánál; 1883. a kereskedelmi testület hívta meg titkárának és 1884. annak iskoláját átalakította. 1873—76-ig mint igazgató-tanító az ipariskolánál is működött és ipari szakiskolákat alapított. Midőn a tiszteletbeli ipariskolai igazgatóságról lemondott, az iparegyesület tiszteletbeli tagjának választotta. A fővárosban eszközölt 1884. országos és az 1896. millenniumi kiállítás alkalmával tanusított érdemeiért a közreműködési érmet és az arany érdemkeresztet a koronával nyerte. 1882. nov. 27-től 1892. nov. 30-ig egyszersmind a Bruckenthal-Múzeum őre volt. — Czikkei a Siebenbürgisch-Deutsches Wochenblattban (1869. Über Mass- und Gewichtssysteme. Vortrag; Über Münzsysteme. Vortrag; Über Beleuchtungsstoffe und Beleuchtungsapparate. Vortrag); a nagy-szebeni ev. főgymnasium Programmjában (1872—1875. Ein Beitrag zur Statistik des ev. Gymnasiums zu Hermannstadt und der mit demselben verbundenen Lehranstalten in den zwanzig Jahren von 1850/1 bis 1869/70); a Verhandlungen und Mittheilungen des sieb. Vereins für Naturwissenschaftenban (1872. Zusammenstellung des vom siebenb. Verein für Naturwissenschaften in den 21 Jahren seit seiner Begründung veröffentlichen Arbeiten, 1874. Über Spektralanalyse, 1876. Über die Eiszeit, 1878. Über das Alter des Menschengeschlechtes, 1879. Die Expedition des Challenger, 1880. Einige Höhenbestimmungen im Zibin-Mühlbach, dann im Fogarascher Gebirge... Temperatur einiger Quellen... 1881. Die Farbenblindheit, 1882. Die Schlammquellen und Hügel bei den Reussner Teichen); a nagy-szebeni ipariskola Programmjában (1875. Das Metermass in Oesterreich-Ungarn). — Munkái: 1. *Die Ernteergebnisse* auf dem ehemaligen Königsboden in den Jahren 1870., 1871., 1873. und 1874. auf Grund amtlicher Erhebungen nebst einer Übersicht über die Bevölkerungsverhältnisse und die Auftheilung der Bodenfläche auf die verschiedenen Kulturen. Hermannstadt, 1878. — 2. *Die Rechenabschlüsse*

der Kreditinstitue in Siebenbürgen am 31. Dezember 1879. U. ott. (Különny. a Sieb. d. Tageblattból 2238. 2240. sz.). — 3. *Das Erdbeben* vom 3. Oktober 1880. U. ott, 1881. (Különny. a Verhandl. u. Mittheilungenből). — 4. *Siebenbürgen* in statistischer Beziehung. Berlin, 1881. (Organ für Auswanderungs- und Kolonialwesen Heft 1—3.). — 5. *Die Rechnungsabschlüsse* der Kreditinstitute in Siebenbürgen am 31. Dez. 1880. Hermannstadt, 1882. (Különny. a Sieb. d. Tageblattból 2549. sat. sz.). — 6. *Das Gewerbemuseum.* Vortrag. U. ott. 1884. (2. kiadás. U. ott, 1889.). — 7. *Denkschrift* des Hermannstädter Bürger- und Gewerbevereins und des Hermannstädter Handelsgremiums, betreffend die Erneuerung der Zoll- und Handelskonvention mit Romänien. U. ott, 1885. — 8. *Die Vizinalbahn* Hermannstadt—Fogarasch. Vortrag. U. ott, 1887. (Különny. a Sieb d. Tageblatt 4246—4249. sz.). — 9. *Katalog* der ersten Hermannstädter Kunstaustellung im Jahre 1887. U. o., 1887. — 10. *Das Handelsmuseum* in Budapest. U. ott, 1888. (Különny. a Sieb. d. Tageblatt 4420. sz.). — 11. *Katalog* über die II. periodische Ausstellung in Hermannstadt September 1888. U. ott, 1888. — 12. *Bericht* über die Feier des 50-jährigen Bestandes des Hermannstädter Bürger- und Gewerbevereins. U. ott, 1890. — 13. *Die Eisenbahn* Alvincz—Hermannstadt—Rotenturm. U. ott, 1893. (Magyarul is). — 14. *Jahresbericht* (23.-ter bis 29.-ster) der Hermannstädter städtischen Gewerbeschule. U. ott, 1895—1901. — 15. *Jahresbericht* (1.-ster u. 2.-ster) der Hermannstädter Gremialhandelsschule und der mit derselben verbundenen Kontorfachkurse und des weiblichen Handelskurses. U. ott, 1900. és 1901. — 16. *Wasserwirthschaft-Talsper.* U. ott, 1905.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 423. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schuster *Mihály*, ág. ev. lelkész, szül. 1811. decz. 21. Bennén (Székely-Udvarhelym.), hol atyja Sch. Márton lelkész volt; tanult 1831-ig Segesvárt, majd a kolozsvári ref. kollegiumban, 1832—34-ig pedig a bécsi protestáns theologiai intézetben, a következő két évben 1836. júliusig u. ott az egyetemen és műegyetemen. 1836-ban mint lektor a segesvári gymnasiumba lépett, hol a mennyiségtant és természettant tanította; 1844. aligazgató, 1845. igazgató volt 1848. júliusig. Azután lelkész lett Szász-Budán (Nagy-Küküllőm.) és 1857. lelkészhelyettes Szász-Keresztúron; egyszersmind segesvári káptalan-syndikus és 1863. valóságos lelkész; végre 1866. febr. kerületi, 1867. novembertől kizsdi káptalani dékán. 1900. szept. 18. nyugalomba vonult. — Számos czikket írt a Kronstädter Zeitungba és melléklapjaiba, a Schul- und Kirchenzeitungba és közreműködött a Hornyánszky, Prot. Jahrbücher für Oesterreich (Pest, 1854—58) cz. vállalatánál. — Munkái: 1. *Lehrbuch* der Rechenkunst. Zum Behufe seiner öffentlichen Lehrstunden entworfen. Kronstadt, 1842. — 2. *Statuten* des Kiszder Kapitular-, Wittwen- und Waisen-Pensions-Institutes. U. ott, 1850. — 3. *Schematismus* der evang. Landeskirche A. C., im Grossfürstenthum Siebenbürgen für das Jahr 1856. U. ott, 1856. — 4. *Statistisches Jahrbuch* der evang. Landeskirche A. B. im Grossfürstenthum Siebenbürgen. 1. u. 2. Jahrgang. Hermannstadt, 1863., 1865. — 5. *Bericht* über die 1867-ger General-Versammlung des Kiszder Kapitular-Wittwen- und Waisen-Pensions-Institutes. Kronstadt, 1867. — 6. *Predigt* und Anrede zur Einweihung des neuerbauten Schulhauses der evang.-sächsischen Pfarrgemeinde in Deutsch-Kreutz. Gehalten am 20. Okt. 1872. U. ott, 1873. — 7. *Zwei Jubelpredipten*, gehalten zu Deutsch-Kreuz am 8. Okt. 1882 und am 29. Aug. 1886. U. ott, 1887. — Kézirat-

ban: Statuta Capituli Kizdensis d. i. übersichtliche Zusammenstellung aller im Kiszder Kapitel geltenden besondern Gesetze, Beschlüsse und Rechtsgewohnheiten. Auf Grund der Kapitular-Protokolle, verfasst . . . 1861. 158. §.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 276., IV. 427. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schuster *Mihály*, ág. evang. lelkész, szül. 1845. ápr. 13. Gerdályon (Nagy-Küküllőm.); az ev. főgymnasiumot Nagy-Szebenben 1866. végezte, azután a jenai és berlini egyetemet látogatta theologiai s philologiai tanulmányok végett. 1869-ben tért vissza hazájába s a mártonhegyi elemi iskola igazgatását vállalta el, majd a fogarasiban tanított, mely állásától 1873. július végén megvált és Nagy-Szebenbe költözött, hol előbb helyettes tanár volt a gymnasiumban, azután a rumén nyelv tanítója u. ott és a reáliskolában. 1875. okt. 22. a nagy-szebeni ág. evang. főgymnasiumnál a classica-philologia tanárának alkalmazták. 1885. júl. 14 óta Kis-Sinken lelkész. — Czikke a nagy-szebeni ág. ev. főgymnasium Programmjában (1883. Der bestimmte Artikel im Rumänischen. Ism. Korr. f. Lkde VI, Literaturblatt f. germ. und rom. Philol. V. J. Nro 2.)

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 427. l.

Schuster *Móricz*, bölcseleti doktor, földhitelintézeti hivatalnok, szül. 1857. ápr. 20. Marosvásárhelyt; a nagyszebeni főgymnasiumot 1877-ben végezve, a gráczi és a bécsi egyetemen jogot hallgatott, de az utolsó két évben a nagyszebeni jogakadémia hallgatója volt. Azután az ottani városi tanácsnál nyert alkalmazást, mely állását csakhamar elhagyta, hogy a kereskedelmi tudományoknak szentelje idejét; ezen czélból 1887-ben Berlinbe ment, hol magánkereskedelmi tanfolyamot végzett. Ezen év őszétől kezdve a nagyszebeni földhitelintézet hivatalnoka. 1897. jún. 29. az erlangeni egyetemen bölcseleti doktorrá avatták. — Munkái: 1. *Ein Vorschlag* zur Lösung der Agrarfrage. Vortrag. Hermannstadt, 1897. (Különny. a Sieb. d. Tageblattból.). — 2. *Ein Vorschlag* zur Lösung der Agrarfrage. Inauguraldissertation. Tübingen, 1898. — 3. *Pereat tristitia!* Heitere Erinnerungen aus fröhlicher Schülerzeit. (1877.) Hermannstadt, 1902. — 4. *Hermann* von Hermannstadt. Ein froher Sang aus Siebenbürgens Vorzeit. U. ott, 1903.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon IV. 428. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schuster *Sámuel*, ág. ev. lelkész, szül. 1835. november 17. Baromlakon (Nagy-Küküllőm.), hol atyja jegyző volt; a medgyesi gymnasiumot végezve, 1857. okt. 16-tól a bécsi prot. theologiai intézetben tanult és 1860. szept. 1. a medgyesi gymnasiumnál nyert alkalmazást. 1865-ben Kundon (Kis-Küküllőm.) választották meg lelkésznek. 1870. decz. 6. Hásságra (Nagy-Küküllőm.) ment lelkésznek. 1897. nyugalomba vonult és Medgyesen él. — Munkái: 1. *Zur Erinnerung* an die Einweihung der neuerbauten evang. Kirche zu Martinsdorf in Siebenbürgen am 22. Nov. 1863. Wien, 1864. — 2. *Protest* gegen die Buszder Pfarrerwahl. Hermannstadt, 1869.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 278., IV. 426. l.

Schuster *Sámuel*, orvos-doktor, kerületi orvos Dolmányban (Nagy-Szebenm.). — Munkája: *Gesundheitslehre* und Krankenpflege fürs Haus. Hermannstadt, 1904.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schuster *Szilárd*. L. *Schuster Konstantin*.

Schusterschitz *Jakab*, Trinitarius szerzetes a XVIII. században Pozsonyban. — Munkája: *Lumen* de lumine. Symb. Nicaen. Das Licht von dem Licht, welches in einer jährlich gewidmeten Lob- und Ehren-Rede mittels des wahren Glau-

bens-Licht vorgestellet an dem hohen Titular-Fest des Ordens der allerheil. Dreyfaltigkeit da eine hochlöblich-englische Erz-Bruderschaft erwehnten Ordens ihr schuldigste Anbetungs-Pflicht hoch-feyerlich abgestattet in eigener Closter-Kirchen zu Pressburg vorgetragen. Pressburg, év nélkül.

Petrik Bibliogr. III. 464. l.

Schutek *János*, tábori lelkész. — Munkája: *Tábori imádságos könyv*, mellyet Galanthai hg. Esterházy Miklós gyalog ezredjebeli hadvitézek számára Auenfels August István úr rendelése szerint öszveszedett. Pest, 1827.

Petrik Bibliogr.

Schück *Bernát*, a temesvári (Józsefváros) orth. izr. hitközség főrabbija, Schück Salamon karczagi ker. főrabbi fia; tanulmányait a pozsonyi rabbiiskolában végezte; később a bajor egyetemeken a bölcseletet és keleti nyelveket tanulmányozta. — Fiatalabb korában németből magyarra fordított tárczákat és közölt a hazai hirlapokban. — Munkája: *Hit és állam*. Temesvár, 1904. (Németül. U. ott, 1904. zsidó szöveggel is.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról és édesatyjának Schück Salamonnak szíves közlése.

Schück *Salamon*, kerületi főrabbi, szül. 1844-ben Brezován (Nyitram.); atyja, ki jómódú kereskedő és rabbi volt, fiát rabbinak nevelte, hogy kövesse a családjabeli traditiót, mert a XV. század óta több híres rabbi került ki a Schück-családból (akkor is nagybátyja huszti, bátyja pedig tokaji rabbi volt); azért az utóbbihoz küldte atyja rabbi-nevelésbe, hol három évet töltött; azután is több rabbi-iskolát látogatott. Szülőhelyére visszaérkezve, felkérték, hogy egy tekintélyes tag házában hetenként szentírás-magyarázási előadásokat tartson; e mellett u. ott szatócs- és szövet-üzletet nyitott. Mint kereskedő, üzletével megbukott; ekkor Tisza-Füredre, majd Karczagra ment rabbinak, hol jelenleg is működik. — Munkái: 1. *Die Grundsätze* des Talmud. Eine Polemik gegen die im «Nagy-Várad» Nro 5. und weiter von Dr. Lolion Karsch zitirten Talmudverdrehungen. B.-pest, 1876. — 2. *Das Licht* der Gegenwart. Einweihungsrede zur Einweihung der Synagoge in Kun-Madaras jud Siwan 5639. (1. Juni 1879.) U. ott, 1879. — 3. *A keresztények* a zsidókról. Karczag, 1882. (Erre Adamovics József válasza: Tisza-Eszlár. Zsidó kérdés. Bpest, 1882.) — 4. *Szónoklat* . . . melyet Kossuth Lajos nagy hazánkfiának gyászisteni-tiszteletén tartott Madarason 1894. ápr. 8-án. Karczag, 1894. — 5. *Emlékbeszéd*, tartotta a karczagi izr. templomban 1896. május 10-én a millenium alkalmából. U. ott, 1896. — Ezeken kívül van még hét zsidó nyelven kiadott alkalmi beszéde és templomi szónoklata.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Emléklap* ft. Schück Salamon ker. főrabbi úrnak 25 éves jubileuma alkalmából 1894. jan. 22. Karczag. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schükei *Imre*, ev. ref. lelkész Bukarestben és az ottani első ref. egyház alapítója. — Munkája: *Uiber die Verbreitung* des christlichen Glaubens durch Predigen des Evangeliums. Eine kirchliche Betrachtung und zum Zeichen der Dankbarkeit gegen die Unterstützer der in Bukarest . . . im Jahr 1815 unternommenen Errichtung einer reformirten Pflanzkirche gerichtet am 1. Jänner 1831. Hermannstadt, 1832.

Petrik Bibliogr.

Schüller *János György*, orvosdoktor. — Munkája: *Dissertatio* inauguralis medica de morbo endemio hagymáz, oder hitzigen Haupt-Krankheit; addito in fine novo & specifico remedio in hoc morbo patriae usuali. Halle. Magd., 1726.

Petrik Bibliogr.

Schüller *János (Nep.)*. — Munkája: *Julius Sabinus*. Eine ernsthafte Oper in

drei Aufzügen. Nebst einem Anhange das hochgräfl. Erdődische Operntheater betreffend; für welches diese Oper übersetzt, und zum Drucke befördert ist. Pressburg, 1785. (Hozzá: Hochgräflich Erdődisches Operntheater in Pressburg 1785. U. ott.)

Petrik Bibliogr.

Schüller *József*, czukorgyári felügyelő, szül. 1853-ban Brünnben, honnét szüleivel Pestre került; itt látogatta a 60-as években a gymnasium négy alsó osztályát, mely után a pesti kereskedelmi akadémia növendéke volt, hol tanulmányait befejezve, három évig egy pesti bankház irodájában foglalatoskodott. Az 1873—83. években Bécsben tartózkodott, mint a Kaiserin Elisabeth-Bahn és az osztrák-magyar államvasút-társaság képviselője. 1883-ban Budapestre visszatérve a fővárosi elevátoroknál volt alkalmazva. 1889 óta a hatvani czukorgyár felügyelője. — Munkája: *A répavaggonok* helyes használása. Hivatalos adatok alapján. Bpest, (1908 2. bőv. kiadás. Magyar és német szöveg).

A m. n. muzeumi könyvtár példányáról és önéletrajzi adatok.

Schümichen *Jakab*, hirlapíró, az Ungarisch-Weisskirchner Volksblatt munkatársa. — Munkája: *Erinnerung* und Betrachtungen an und über die am 24. August 1899 begonnene und mit 1. September d. Jahres beendete Studien-Reise von 20 Banater Landwirthen. (Ung.-Weisskirchen), 1899.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schürger *Ferencz*, állami főgymnasiumi igazgató, szül. 1850. decz. 8. Alsó-Meczenzéfen (Abauj-Tornam.), hol atyja Sch. Gáspár birtokos volt; középiskolai tanulmányait Kassán 1871-ben, az egyetemet Bpesten végezte. 1871—74-ig a tanárképző-intézetnek is tagja volt; 1874. ápr.—aug. a kassai reáliskolánál mint helyettes tanár működött. 1874—75-ben mint önkéntes szolgált és tiszti vizsgát tett. 1875. tett tanári vizsgát a történelemből, földrajzból és tornából; 1875-től az ungvári kir. kath. főgymnasiumban volt tanár; 1903 óta a beregszászi áll. főgymnasium helyettes, 1905. rendes igazgatója. 1879-ben részt vett a budapesti tornacursuson, ez alkalommal a főgymnasiumi tornatanításra oklevelet nyert; 1899. pedig a budapesti egyetemen rendezett művészettörténeti tanfolyamon vett részt. Az ung-bereg vármegyei tanári körnek elnöke, az országos középiskolai tanáregyesületnek választmányi tagja és a beregvármegyei közművelődési egyesületnek alelnöke. — Czikkei az ungvári királyi katholikus főgymnasium Értesítőjében (1879. Az ó-kor népeinek földrajzi ismeretei, 1880. Phoenicia és a phoeniciaiak gyarmatvilága), a Középiskolai Tanáregylet Közlönyében (1890. és 1898. A történelemtanítás reformjához) stb.; a Nemzetben (1884. Nemzetiség és iskola, A főrendi és alsóház küzdelme 1790—1848); az Egyetértésben (1893. Az érettségi vizsgálatokról, 1895. Iskolai látogatás és a vidéki tanár); az Ungvári Közlönybe és az Ungba is írt czikkeket. — Munkái: 1. *A földrajz* az iskolában és az iskolán kívül. Koszorúzott pályamű. Stauber Antal után ford. Ungvár, 1889. — 2. *Nansen* északsarki expeditiójáról. U. ott, 1899. — 3. *Földrajz* a gymnasiumok és reáliskolák használatára. Írta Scholtz Albert. Az új tanterv alapján teljesen átdolgozta. Képekkel és térképekkel. Bpest, 1900. Két füzet. — Szerkesztette az Ungvári Közlönyt öt évig.

Pallas Nagy Lexikona II. Pótlékkötet 1904. 573. lap. — *Kelmán Elek* Tanári Névkönyve. Lőcse, 1907. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900. és önéletrajzi adatok.

Schürger *János*, gyógyszerészi doktor, jelenleg a magyar-óvári gazdasági akadémia tanára. — Munkája: *A calcium-amalgamról.* Gyógyszerésztudori értekezés

a kir. magy. tud. egyetem II. chem. intézetéből. Bpest, 1899.

Petrik, M. Könyvészet 1886—1900.

Schütz *Ágoston*. — Munkája: *Der Deutschen* Einwanderung in Siebenbürgen, oder: der Grundstein zur Erbauung Hermannstadts. Eine historisch-romantische Dichtung mit vier grossen Tableaux. Hermannstadt (1829).

Petrik Bibliogr.

Schütz *Aladár*, orvos-doktor, gyakorló-orvos, szül. 1876. júl. 31. Budapesten, hol középiskolai tanulmányait az ág. ev. főgymnasiumban, az egyetemieket az orvosi fakultáson végezte. Miután katonai kötelezettségének eleget tett, 1900. július 1-től 1902. decz. 31-ig a Stefánia gyermekkórházban működött, majd két évig külföldön tartózkodott: 1903-ban Berlin, Páris, London és Lausanne egyetemeit látogatta, 1904. pedig a breslaui porosz kir. egyetem gyermekgyógyászati klinikáján Czerny orvos-tanár mellett mint segéd foglalkozott. 1905 eleje óta Budapesten gyermekorvosi gyakorlatot folytat. — Czikkei az Egészségben (1902. 3. A gyermekkori tuberkulozis fertőzésről és az ez ellen való védekezés módjairól. Preisich K.-al együtt); a Budapesti Orvosi Ujságban (1905. A cholera infantum aetiologiája); a Gyermekgyógyászatban (1905. Ujabb adatok az újszülöttek természetes immunitásához, A chlor szerepéről a mészsók anyagcseréjéhez). — Munkái: 1. *Ujabb adat* a tuberculosissal való fertőzés gyermekeknél. Bpest, 1901. (Preisich K.-al együtt. Orvosi Hetilap Közleményei.) — 2. *A gyermekek* tuberculosissal való fertőzésének módjai és azok megelőzése. U. ott, 1902. (Preisich K.-al együtt. Orvosi Hetilap Közleményei.) — 3. *Súlyos decubitus* laryngis érdekesebb esete. U. ott, 1902. (A Gyermekgyógyászat 4. számú melléklete.) — 4. *A caloria elmélet* térfoglalása a csecsemő diaetetikájában. U. ott, 1903. (Orvosi Hetilap Közleményei). — 5. *Adatok* az újszülött és csecsemő gyermekek természetes immunitásához. U. ott, 1904. (A Budapesti Orvosi Ujság Közleményei.) — 6. *A második életévüket* betöltött jobbmódú gyermekek túltáplálásáról. U. ott, 1905. (Diätás és physikai gyógymódok 4. sz. melléklete.) — Czikkei és munkái megjelentek a német szakfolyóiratokban is.

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól és önéletrajzi adatok.

Schütz *Antal*, a hittudományok magistere, kegyes-tanítórendi áldozópap és főgymnasiumi tanár, szül. 1880. okt. 26. Kis-Tószegen (Torontálm.); 1899. aug. 27. lépett a rendbe; 1904. júl. 2. szenteltetett fel; jelenleg a szegedi főgymnasiumban hitszónok, a magyar és latin nyelvnek és a hittannak tanára. — Czikke a Kalazantineunban (1902. A lényeg (substantia) fogalmának kialakulása a görög bölcsészetben.) — Munkái: 1. *Főbb elméletek* az értelmi ismeretek eredetéről. Bpest, 1903. (Különny. a Bölcseleti Folyóiratból.) — 2. *Kezdet* és vég a világfolyamatban. U. ott, 1907.

A kegyes tanítórend Névtára. Bpest, 1905. 44. 74. l. — *Corvina* 1907. 18. sz. és a m. n. múzeumi könyvtár példányaiból.

Schütz *Johanna*, szinésznő. — Munkái: 1. *Theater Almanach*. Zum Schlusse des Winter-Curses 1833 bis 1834 den . . . Gönnern zu Temeswár . . . gewidmet. (Temesvár.) — 2. *Zum Neujahrsfeste* 1834. U. ott, 1833.

Petrik Bibliogr.

Schütz *Manó*, nyug. képzőintézeti tanár. — Munkái: 1. *Elemi héber hangoztató- és olvasókönyv* a magyarországi izr. nép- és hittaniskolák számára. Fali olvasótáblái nyomán. Buda, 1861. (2. kiadás. U. ott, 1864. Magyar-német. 11. k. Bpest, 1885., 16. k. 1894., 18. k. 1902. U. ott.) — 2. *Gyorsirászati olvasókönyv* Markovits Iván Gyorsirászata hatodik kiadásához. Pest, 1871.

Petrik Könyvészete és M. Könyvészete 1886—1900. — *Kiszlingstein* Könyvészete.

Schütz *Miksa*, jogi doktor, egyetemi magántanár, a Pester Lloyd munkatársa és zenekritikusa. Meghalt 1888. szept. 12. Gráczban 36 éves korában. — Czikkei a Havi Szemlében (1879. Zenészeti Szemle); a Jogtudományi Közlönyben (1884. A szerzői jogról szóló 1884: XIV. t.-czikknek a zeneművek és zeneszerzők jogviszonyáról szóló rendelkezései); a Budapesti Szemlében (1886. A magyar dalmű 1884—1886. Erkel Ferencz István királya, Mihalovich Ödön Hagbarth és Signeje, 1887. Goethe «Faust»-ja a zenében, 1888. dalművek ismertetése); a Pester Lloydban (1887. 97. sz. Die neueste Liszt-Literatur) sat. — Munkája: *Franz Liszt* über die Juden. Von Sagittarius. U. ott, év n.

Petrik Könyvészete. — *Pester Lloyd* 1888. 252. sz. — *B. Zsidó Szemle* 1888. 41. l. — *Vasárnapi Ujság* 1888. 38. sz. (Nekr.)

Schütz *Terés*, német szinésznő. — Munkája: *Oedenburger Theater-Almanach* vom . . . 1833—36., 1838—41. Oedenburg, 1833—36., 1839—41. Nyolcz füzet.

Petrik Bibliogr.

Schütz *Vilmos*, elemi népiskolai tanító, szül. 1828. Janikauban (Csehorsz.); tanított a vágujhelyi alreáliskolában 4 évig és az aradi izr. reáliskolában mint igazgató-tanár tizig. Az állami reáliskola felállításával az izraeliták megszüntették reáliskolájukat és Schütz rendelkezési állapotba jutott; egyelőre mint az elemi főiskola IV. osztályának tanítója kapott alkalmazást 800 frt fizetéssel. — Czikkei a szegedi Ben Chanonban (III. 1860. Verstand und Herz nach biblischer Auffassung); a Pester Lloydban (1874. Die Darwinische Theorie und die Pädagogik). — Munkája: *Zwei pädagogische Briefe*. Arad, 1868.

Szüllőssy Károly. Aradmegye népoktatási intézeteinek Névtára. Arad, 1879, 52. l.

Schützenberger *Endre*, orvosdoktor, dunaföldvári községi orvos és képesített okleveles tiszti orvos. — Az Orvosirodalmi Közlöny munkatársa. — Munkája: *Az egészség-* és gyógyításügy helyes szervezése községek számára. Különös tekintettel a jelen viszonyokra és az egészségügyi szolgálat államosítására. Négy statisztikai táblázattal. Bpest, 1894.

Petrik, M. Könyvészet 1886—1900.

Schvarcz *Gyula*, bölcseleti doktor, egyetemi rendes tanár, orsz. képviselő, a m. tudom. Akadémia rendes tagja; atyja főhadnagy volt a Dom Miguel ezredben (megh. 1841), anyja Horhy Katalin; szül. 1839. deczember 7-én Székesfejérvárt. Horhyék házában nyerte hazafias és európai látkörű nevelését; középiskoláit szülővárosában (1848—54.), a gymnasium VII. és VIII. osztályát a pesti piaristáknál (1854—56.), felsőbb tanulmányait a pesti, müncheni és berlini egyetemen végezte 1860-ban. 1861-ben a jenai egyetemen bölcseletdoktorrá avatták. Több évet tanulmányutakkal töltött el, bejárta Közép-Európát és Angolországot. Tanulmányainak befejeztével hazatért és egészen a tudománynak szentelte életét; ennek 40 év lankadatlan munkáját, de egy egész vagyont is áldozott. Magyar, német, franczia, angol és ó-görög nyelven írt művei bő méltánylást szereztek neki hazánkban és a külföldön. A magyar tudományos akadémia 1864. január 20-án levelező, 1887. május 13-án rendes tagjává választotta; tagja volt a londoni Geological Society, Ethnological Society, Anthropological Society, a Société Géologique de France, az Académie Nationale stb. társaságoknak. Nagy műveltségű édesanyja buzdítására korán kezdett a közoktatásügyi politikával foglalkozni; de a természettudományi téren is jelentékeny műveket alkotott. Szülővárosa 1868., 1869. és 1872-ben országgyűlési képviselővé választotta. Ez idő alatt az államjoggal is behatóbban foglalkozott. Hazánk politikai intézményeinek európai színvonalra eme-

lését czélozta; a mi e részben hazánkban modern intézkedés történt államjogunk korszerű módosítására (pl. a választásoknak a kuria által elbirálása, közigazgatási biróság felállítása, a tisztviselők minősítésének törvényben szabályozása, a földmívelési miniszterium különválasztása a kereskedelemügyitől, a királyi tábla széttagolása, a főrendiház átalakítása modern felsőházzá a közéleti kitünőségek belevonásával stb.) és közoktatásügyünk felsőbb fokainak javítására eszközöltetett (pl. a jog- és államtudományok különválasztása önálló államtudományi doktorátussal, a leczkepénzek korszerű reformja, görögpótló tanfolyam, a középiskolai törvény legtöbb alapvető gondolata, gymnasiumi tanulók versenye stb.) jóformán mind S. munkáiból kerültek a gyakorlati életbe; valamint a mostanában készült eszméknek létet nyerni (vármegyei, városi, törvényhatósági közkönyvtárak alapítása, a progressiv jövedelmi adó behozatala, általános szavazati jog stb.), ő volt az atyja. 1875-ben Budapest terézvárosi választókerülete küldötte be a parlamentbe képviselőjéül. A Tisza-féle fuzió alkalmával ő is belépett a szabadelvű pártba, melynek tagja volt 1894-ig, midőn a budapesti egyetemen az ókori történelem rendes tanári állását elfogadta és új képviselőválasztásnak nem vetette alá magát. Parlamenti működése alatt a ház közoktatásügyi bizottságának volt eleintén tagja, később évről-évre elnöke. Beszédei nagyrészt a kulturpolitikára vonatkoznak. A 70-es évek közepén fordul figyelme a görög államintézmények felé. Tiszteleti tagja volt az országos középiskolai tanáregyesületnek és számos népnevelési egyesületnek. Meghalt 1900. jan. 31. Budapesten. — Czikkei a Gazdasági Lapokban (1856. Carlisle); a Kelet Népében (1856. A föld- és őslénytan viszonya az embernem eredetéhez); a M. Földtani társulat Munkálataiban (1863. Emberásatagok); a Krit. Szemlében (1879. Kautz Gyula Politikai tudománya cz. könyvéről írt terjedelmes kritikát); a Szabadságban (1882. 3. és köv. sz. Irodalmi és politikai levelek Szent-Katolnától); az Egyetértésben (1883. 100., 102. sz. Montesquieu mint a salonok hőse, 124., 131. Montesquieu tanulmányútja); az Ung. Revueben (1886. Die Anfänge einer politischen Literatur der Griechen und die Staatsformenlehre des Aristoteles, 1887. Prof. Holm und die Demokratie von Athen); a Pesti Hirlapban (1887. 4. sz. Budapest és a tudomány, 88. sz. Városaink, 1888. 342. Szerbia új alkotmánya, 1889. 3. sz. Az akadémia hivatása, 21. Bölanger, 149. Rainer főherczeg, 166. Egyetemi reform, 194., 195. A görög nyelv, 267. Néptanítóink javadalma, 1890. 82. A parlamentarizmus és hg. Bismarck); a M. Igazságügyben (1888. Tanulmány a magyar államjogi irodalom fölött); a Nemzetben (1888. 333., 337., 537. sz. Államtudományi irodalmunk köréből, 855. szám. Szellemi életünk és az akadémia, 1889. 319. sz. A görög nyelv mint facultativ tantárgy); a Jogtudományi Közlönyben (1889. Államjog, politika és rendjeladományozás); az Athenaeumban (1892. Magyarország alkotmányjogi átalakulása modern állammá); a Dunántúli Képes Naptárban (1892. Téves nézetek a görög irodalom felől, 1897. Adalék a legújabb keletű Cicero-cultus jellemzéséhez); a Nemzeti Szemlében (1900. 6. sz. A görög írónők); a Pallas Nagy Lexikonának is munkatársa volt. — Felolvasásokat tartott a londoni Chronological Institute előtt 1858. márcz. 31. On mankinds chronological reach as enlightened by natural sciences cz.; a londoni Ethnological Society előtt 1863: On the diversity of human races; a m. természetvizsgálók nagygyűlésén 1863: A moulinquigaoni ásatag emberi állkapocsról; a kir. m. természettud. társulat előtt 1863: Az állatalakok kortani elkövetkezése a

rétegsorozatban. — Munkái: 1. *Fajtakérdés* szinvonala három év előtt. Pest, 1861. — 2. *Földtani* elméletek a hellenségnél Nagy Sándor koráig. I. kötet. U. ott, 1861. (Uj czímkiadás kibővítve. U. ott, 1863.) — 3. *La géologie* antique et les fragments de Clasomenae. Mémoire presenté au Congrès Scientifique. Bordeaux, 1861. (Pesten nyomatott.) — 4. *Megtört hangok* Clazomenaei Anaxagoras nagy művéből. Pest, 1861. — 5. *Lampsacusi Strato.* Adalék a tudomány történetéhez. 1. füzet. U. ott, 1861. (Ugyanaz teljesen átdolgozva. U. ott, 1864.) — 6. *A görög ódonság* viszonya a földtan kérdéseihez. U. ott, 1861. (Különnyomat a Lampsacusi Stratóból.) — 7. *A görögök geologiája* jobb napjaikban. U. ott, 1861. (Különny. a Lampsacusi Stratóból.) — 8. *Az állam körül.* U. ott, 1861. — 9. *Recherches* sur la Géologie des Grecs. Vienne, 1861. — 10. *A görögök holdja* Perikles korában. Pest, 1861. — 11. *The Paleontological* Theory of Empedocles. London, 1862 — 12. *On the Failure* of Geological Attempts in Greece prior to the Epoch Alexander the Great. London, 1862., 1865. Két kötet. — 13. *A közoktatásügyi reform* keresztülvitelének lehetőségéről Magyarországon parlamenti központosítás segélyével. U. ott, 1865. — 14. *Magyar író külföldön.* Irta Szent-Katolna. Pest, 1865. Két kötet. (Ism. Hon 103., 107., 108., erre Válasz 111. sz.) — 15. *Két röpirat* a közoktatásügy körül. (Néhány előleges pont a közoktatásügy legégetőbb szükségleteiről. Alkotmányosság és közoktatásügy.) U. ott, 1866. Két füzet. — 16. *A közoktatásügyi reform* mint politikai szükséglet Magyarországon. U. ott, 1866—69. (Öt füzetben, azután egy teljes kötetben 1868). — 17. *Hogy vezessük jövőre* a hazai közoktatásügy statisztikáját? U. ott, 1866. (Ism. Hon 269. sz.) — 18. *Magyarország* összes elemi tanodáinak részletes statisztikája. U. ott, 1867. 1. füzet. — 19. *A tanulóverseny* gymnasiumainkon és reáltanodáinkon, tekintettel a kitűnő tanulók tudományos hajlamaira, szülők társadalmi helyzetére, vagyoni állására és az ösztöndíjakra. Pest, 1867. — 20. *Magyarország* tanítóképezdéinek statistikája, különös tekintettel a r. kath. tanító-képezdéinkre. U. ott, 1868. — 21. *Részletes statisztikai kimutatások* Gömörmegye elemi tanodáiról. U. ott, 1869. — 22. *Részletes statiszt. kimutatások* Ungmegye elemi tanodáiról. U. ott, 1869. (Különny. az Uj Korszakból.) — 23. *Részletes statiszt. kimutatás* Abaujmegye elemi tanodáiról. U. ott, 1870. — 24. *Magyarország* helyzete a realunióban. U. ott, 1870. — 25. *Állam-intézményeink* és a kor igényei. U. ott, 1871. — 26. *Schvarcz Gyula programmja.* U. ott, 1872. — 27. *Schvarcz Gyula programmjának alappontozatai.* U. ott, 1872. — 28. *Schvarcz Gyula beszéde és* zárbeszéde a választási törvényjavaslat fölött. (A képviselőházban febr. 26.) U. ott, 1872. — 29. *Die Demokratie.* Leipzig, 1877—82. és 1898. (I. Die Demokratie von Athen. 4 füzetben, azután teljes kötetben 1882., új czímkiadás 1884. és ismét 1892. II. k. Die römische Massenherrschaft, első fele 1898. Második fele. I. 2. kiadás. U. ott, 1901.) — 30. *Az athenei alkotmányjog* történetének korszakairól. U. ott, 1879. — 31. *Egyetemes alkotmányisme* rövid vázlatban. U. ott, 1880. — 32. *Alkotmánytan* népiskolák számára. U. ott, 1880. (Névtelenül.) — 33. *Magyarország jövője* keleten. U. ott, év n. (Névtelenül.) — 34. *A politika* elemei. U. ott, 1881. — 35. *A miniszteri felelősség* eredete az európai alkotmánytörténelemben. U. ott, 1883. (Értekezés a társad. tud. köréből. VII. 6.). — 36. *Sallustius* államformái és a görögök politikai irodalma. U. ott, 1885. (Értek. a társ. tud. köréből. VII. 8. sz.) — 37. *Montesquieu* elmélete. U. ott, 1885. (Értek. a társ. tud. kör. VIII. 1.) — 38. *További adalék* a görögök politikai iro-

dalmának kritikai történetéhez. Bpest, 1886. (Értekezések a társadalmi tudom. köréből. VIII. 4.) — 39. *Melyik görög állam* közelítette meg leginkább a képviseleti rendszer alapgondolatát? U. ott, 1886. (Értek. a társ. tud. köréből VIII. 6.) — 40. *Gondolatszabadság* és ódon tömeguralom. U. ott, 1886. (Értek. a társ. tud. kör. VIII. 9.) — 41. *A két utóbbi évtized* államformatani irodalmának kritikai méltatásához. U. ott, 1887. (Értek. a társ. tud. kör. VIII. 10.) — 42. *Az európai monarchiák* rendszeres alaptörvényeiről, tekintettel ezek alkotmánytörténelmi előzményeire. U. ott, 1887. (Értek. a társ. tud. kör. IX. 1.) — 43. *Az athenei állam* és társadalmi jelentősége az emberi haladásra nézve Kleisthenestől Ephialtesig. U. ott, 1887. (Értek. a társ. tud. kör. IX. 2.) — 44. *Lucius Cornelius Sulla* a római alkotmányjog történelmében. U. ott, 1887. (Értek. a társ. tudom. kör. IX. 4. Ism. Irod. Értesítő 1888. 4. sz.) — 45. *Tudomány* és társadalom. U. ott, 1888. (Értek. a társ. tud. kör. IX. 10.) — 46. *Adalék* a római alkotmánypolitikához és államjoghoz. U. ott, 1888. (Értek. a társ. tud. kör. X. 1.) — 47. *Adalék* a magyar állampolgári társadalom egysége természetének elméletéhez. U. ott, 1888. (Értek. a társ. tud. kör. X. 2.) — 48. *A király* tanácsosainak felelőssége Aragoniában és Magyarországon III. András óta. U. ott, 1888. (Értek. a társ. tudom. kör. X. 5.) — 49. *Taras*, Syrakusa, Akragas és egyéb görög államok demokratiája. U. ott, 1890. (Értek. a társ. tud. kör. X. 9.) — 50. *A tudományos* és irodalmi kitűnőségek jogcíme a felsőházi tagságra az európai államok alkotmánytörténelmében, különös tekintettel a spanyol alaptörvényhozásra. (1808—1876.) U. ott, 1890. (Értek. a társ. tudom. kör. XI. 2.) — 51. *Az athenei alkotmányjog történelmének* korszakai azon csak imént fölfedezett görög mnnkában, melyet némelyek Aristotelesnek tulajdonítanak. U. ott, 1891. (Értek. a társ. tud. kör. XI. 3.) — 52. További tanulmány a legujabb fölfedezett ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ. U. ott, 1891. (Értek. a társ. tud. kör. XI. 5.) — 53. *Kritik* der Staatsreformen des Aristoteles. Leipzig, 1891. Mit einem Anhange, enthaltend die Anfänge einer politischen Literatur bei den Griechen. Vermehrte Ausgabe. (2. bőv. kiadás. U. ott, 1901. Ism. Döring, Wochenschrift f. klass. Philologie 1890., Egyet. Philol. Közlöny, Philos. Szemle 1901.) — 54. *Montesquieu* und die Verantwortlichkeit der Räthe der Monarchen in Aragonien, England, Ungarn, Siebenbürgen und Schweden. U. ott, 1892. (2-ik kiadás. U. ott, 1901.) — 55. *Elemente* der Politik. Versuch einer Staatslehre auf Grundlage der vergleichenden Staatsrechtswissenschaft und Culturgeschichte. Berlin, 1895. — 56. *Herodotos* és Anytos psephismája. U. ott, 1899. (Értek. a társ. tud. kör. XII. 3.) — 57. *Görög történelem.* Különös tekintettel az athenei történelemre és ennek forrásaira. U. ott, 1900. (Ism. Hazánk 1899. 248., P. Lloyd 252. Vasárnapi Ujság 46. sz., Erdélyi Múzeum 1900., Egyet. Philol. Közlöny.) — Alapította az Uj Korszak cz. közművelődési és tanügyi hetilapot Bobory Károly szerkesztésével 1865-ben Pesten és írt bele a közoktatásügy érdekében vezérczikkeket. — Álnevei Pécsi Zombath és Edgar Lartey (a külföldi irodalomban). — Arczképe: Kőnyomat, rajz. Marastony J. A. 1869. (Sarkady István, Hajnal cz. Albumában 1878. 114. l.)

Ország Tükre 1864. — *Akadémiai Almanach* 1866—70., 1873., 1874. (Munkálatai.) — *Kákay Aranyos*, Ujabb fény- és árnyképek. Pest, 1866. — *Ungarische Revue.* Herausg. von Dr. Mansvet Riedl. Leipzig. 1868. — *Vaclav Frič, Josef*, Zur Idee des demokratischen Culturstaats. Berlin, 1873. — *Hajnal-Album.* Bpest, 1873. Fénynyom. arczk. — *Szinnyei* Repertóriuma I., II. Történelem, III. Természettudományok. — *Kesnich-Vutkovich*, Magyar Irók Névtára. Pozsony, 1876. 386. l. —

Szinnyei Könyvészete. — *Kiss Áron*, Nevelés- és oktatástörténet Kézikönyve. Bpest. 1880. 252., 270. l. és a Népiskolai tanítás története. U. ott, 1881., 1883. 202., 208. l. — *Schwicker*, Julius Schvarcz und seine Schriften. Bpest, 1882. — *Petrik* Könyvészete és M. Könyvészet 1886—1900. — *Verédy Károly*, Paedagogiai Encyclopädia. Bpest, 1886. — *Schrattenthal* tanulmánya Taine Hyppolitról és Schvarcz Gyuláról. Németből ford. Váradi Antal. Bpest, 1889. — *Sturm Albert*, Országgyűlési Almanach. Bpest, 1892. 306. l. — *Dunántúli Képes Naptár* 1892. 89., 111. l. arczk. — *H. Szemle* 1893. 25. sz. — *Budapesti Hirlap* 1894. 225., 1900. 31. sz. — *Norrlich, Paul*, Das Dogma vom klassischen Alterthum in seiner geschichtlichen Entwickelung. Berlin, 1894. — *Nemzet* 1894. 63., 1897. 21. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 992. l. (Kacziány Géza.) — 1900: *Vasárnapi Ujság* 5. sz. arczk. — *M. Nemzet* 31. sz., *Hazánk* 27. sz. — *Hornyánszky Gyula*, Schvarcz Gyula emlékezete. Bpest, 1901. és önéletrajzi adatok.

Schvartzer *Antal*. L. *Schwartzer Antal*.

Schvarczer *Viktor*, bölcseleti doktor, a debreczeni m. kir. gazdasági felsőbb tanintézet tanára. — Czikkei a Term. társ. Közlönyében (II. 1870. A takarmányozás történelme és jelenlegi álláspontja, 1871. Szilva-pálinka készítése); a Borászati Füzetekben (III. 1871. Terrel aux Chenes ismert franczia borász Vaálon Fehérmegyében); a Gazdasági Lapokban (1871. Az ammoniak megkötése a trágyában); a Gyakorlati Mezőgazdában (1872. A szőlőmust erjedéséről, 1874. A borok természettani tulajdonságai); a Borászati Naptárban (1874. A borseprő és ennek értékesítése) sat. — Munkái: 1. *Borvegytan*. Az e téren megjelent legjelesebb szakmunkák nyomán, a hazai viszonyokra való tekintettel néptanítók számára. Debreczen, 1872. — 2. *Tanulmány* a magyar borokról. Saját kutatása nyomán. U. ott, 1874. — 3. *Általános vegytan*, különös tekintettel a gazdászat, kereskedés és az iparra. Sell J. «Die moderne Chemie» munkája nyomán, a gazdasági sat. irodalom igénybevételével. Szervezetlen vegytan. U. ott, 1876. — 4. *A hortobágyi keserűvíz elemzése*. Bpest, 1878. (Értekezések a term. tud. köréből VIII. 2.) — Szerkesztette a debreczeni gazdasági felsőbb tanintézet Értesítőjét 1872—74-ben. — Nevét Schwarczer Viktornak is írták.

Szinnyei Könyvészete. — *Petrik* Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete.

Schwab *Erasmus*, főgymnasiumi tanár; 1853. okt. mint steierországi tanítót kinevezte az osztrák kormány a kassai gymnasiumhoz tanárnak; nyolcz évig maradt hivatalában és az alkotmány helyreálltával visszatért hazájába. Itt tartózkodása alatt a magyar viszonyokkal alaposan megismerkedett és rokonszenves munkát írt hazánkról. — Czikkei a Mittheilungen der k. k. geogr. Gesellschaft (1861. Ueber die periodische Quelle bei Straczena); az olmüczi gymnasium Programmjában (1865. Ueber die sogenannten Gründer-Orte in der Zips). — Munkái: 1. *Stellung* des Könighthums unter Koloman dem päpstlichen Stuhle und der ungarischen Verfassung gegenüber, mit einer kurzen Uebersicht der äussern politischen Stellung dieses Regenten als Einleitung. Historische Skizze. Kaschau, 1858. (Különny. a kassai főgymnasium Értesítőjéből.) — 2. *Land und Leute* in Ungarn. Leipzig, 1865.

Petrik Bibliogr.

Schwab *Keresztély Joachim*, orvosdoktor, városi és megyei tiszti orvos, szül. 1672. decz. 8. Lőcsén (Szepesm.), hol atyja Schwab János tekintélyes és módos kereskedő volt, a ki fiát a katonai pályára akarta nevelni, hogy majdan vitézségével a nemesi rangját megillető érdemeket kivívjon; ő azonban semmi hajlandóságot nem érzett a katonai pálya iránt, hanem az orvosi tudományokat ápolta s a leideni egyetemen orvosi diplomát szerzett. 1700-ban, midőn Magyarországon legerősebben dühöngött a pestis, tért vissza hazájába s azonnal lőcsei városi orvos, később

Szepesmegye tiszti orvosa lett. Mint ügyes és nagy tekintélyű orvos, híre csakhamar elterjedt a hazában és munkái által külföldön is; azonban nem sokáig élvezhette jó hírnevét, mert 1722. decz. 20. meghalt. Mily híres volt szerencsés gyógyításai által, kitűnik Zabler latin költőnek, a Medicorum Thurociensium cz. munkájába írt ezen pár verséből: »Arte potens medica, quorum vestigia prensat Schwabius, ingenio magnus, felixque medendo«. — Munkái: 1. *Disputatio* Medica Inauguralis De Contractura, Quam Praeside . . . Wolferdi Senguerdii . . . Pro Gradu Doctoratus . . . Publico examini subjicit . . . Lugduni Batavorum, MDCCI. — 2. *Remedia* tam praeservativa quam curativa contra luem pestiferam in Hungaria grassantem. Leutschoviae, 1707. (A lőcsei tanács rendeletére írta és adta ki.) — 3. *Kurtzer* und höchst-nöthiger Unterricht, Wie so wohl die Bewahrung alsz auch die Cur selbst, Bey jetziger Contagions-Zeit recht anzustellen, entworfen. U. ott, 1710.

Weszprémi, Succincta Med. Biographia, Cent. II. P. 2. p. 351. l. — *Melzer Jakab*, Biographien berühmter Zipser. Kaschau u. Leipzig, 1832. 118. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár II. 612., 653. III. 2. rész 586. l.

Schwab *Lőw*, (Arszlán), főrabbi, szül. 1794. febr. 7. Kromauban (Morvaország); már zsenge korában behatóan foglalkozott a talmuddal, melynek alaposabb tanulmányozása végett 1805. Nikolsburgba ment Benedict Márk nagyhírű morvaországi rabbihoz; 1807. Pozsonyban Szofer Mózes talmudiskolájában, 1808. ismét Nikolsburgban, majd Trebitschben és 1812. Gelvitschben folytatta tanulmányait, melyek már az izraelita vallásbölcseletre és a modern tudományokra is kiterjedtek. 1836. a pesti hitközség lelkipásztora és Magyarországon az első rabbi lett, ki a zsinagóga szószékén meghonosította a modern szónoklatot és megvetette a modern izraelita hitközségek alapját. Létesített jótékony intézeteket, emelte az iskolaügyet, szabályozta az isteni tiszteletet, fáradozott az izraeliták társadalmi és jogi állásának emelésén és a kézműnek terjesztésén hitfelei közt. Mint a mérsékelt és óvatos vallásos haladás embere küzdött az 1848. keletkezett pesti zsidó református egyház merész hitújításai ellen. Mint a magyar ügynek lelkes híve és szószólója 1849-ben elfogatott és 12 hetet töltött az Újépületben. Meghalt 1857. ápr. 3. Pesten. — Munkái: 1. *Rede* zur Feier des Geburtstages Sr. Majestät . . . Ferdinand I. (V.) gehalten in dem isrealit. Tempel zu Pesth am 19. April 1840. Pesth, 1840. — 2. *Die Forderungen* des neues Tempels an die Gemeinde. Predigt gehalten bei der Einweihung der neu erbauten Synagoge zu Palota am 11. Sept. 1840. Ofen. — 3. *A zsidók.* Fölvilágosító értekezés a Gasparik Kilit úrtól a Csarnokban közlött hason nevű czikk visszaigazításául. Magyarul közlötte és előszóval s jegyzetekkel bővítette Bloch Móricz. U. ott, 1840. — 4. *Das Gotteshaus* und die Himmelspforte. Predigt bei der Einweihung der neuerbauten Synagoge in der isr. Gemeinde zu Szegedin am 19. März 1843. U. ott, 1843. — 5. *Emlékeztetés* a vallásban nyert oktatásra az iskolából kilépő izraelita ifjúságnak ajándék gyanánt. U. ott, 1846. (Német czímmel és szöveggel. 3. kiadás. Szeged, 1884., 5. k. U. ott, 1887., 6. k. Szeged, 1896.)

Ben-Chananja I. 1858. 28., 30., 70., 198. l. — *Goldstein, David*, Eine Gedächtniss-Feier... Pest, 1858. — *Allg. Illustr. Juden-Zeitung* 1860. I. és köv. sz. — *Petrik* Bibliogr. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 994. l. — *M. Zsidó Szemle* XVI. 128. l. — *Büchler*, A zsidók története. Bpest, 416. l. — *Pesti Napló* 1900. 272. lap. — *The Jewish Encyclopedia.* New-York, 1905. XI. 116. l. arczk. — *Petrik*, Magyar Könyvészet 1886—1900.

Schwab *György*, nyitrai kanonok 1686—1704-ig. — Első volt, ki a nyitrai

püspökök és kanonokok névsorát összeállította ily cz. kézirati munkában: Liber in quo omnium praedecessorum Episcoporum in Domino jam quiescentium continentur nomina. Item DD. Canonicorum qui aliquando in hac cathedrali Ecclesia titulis Canonicatus ac aliis Dignitatibus ornati erant. (Protocollum Ladisl . . . Kámánházy 5. l.)

S. Sion 1890. 884. l.

Schwab *Vilmos*. — Munkája: *Fünf originelle poetische Gedichte* nebst einer Choral-Cantate. Pest, 1855.

Petrik Bibliogr.

Schwaben *Zsigmond Ferencz* báró, szerzetes. — Munkája: *Unergründliches-Berg-Werk*. Ein Sinnbild der dreyeinigen Gottheit, das ist: Schuldigste Lob- und Ehren-Rede, welche das in Grundlosen Geheimnuss verborgene Gold Göttlicher Wesenheit als in einem dunklen Abriss, entwerffet, u. an dem hohen Titular-Fest des Barfüsser-Ordens der allerh. Dreyfaltigkeit . . . zu Klein-Maria-Zell zu Alt-Ofen den 25. May anno 1755. abgeredet. Ofen.

Petrik Bibliogr.

Schwahotsy *Benedek*, kegyes tanítórendi áldozópap és tanár, szül. 1685-ben; miután a piarista rendbe lépett, több évig tanította a humaniórákat, bölcseletet és theologiát. Több rendház főnöke volt. Jártas volt a zenében is. Meghalt 1748-ban Korpónán. — Munkái: 1. *Tragicomoedia* de Geyza, Salamone, Vido et Albensibus. Tyrnaviae, 1714. — 2. LItatilae LaVretanae beatae VIrgInIs MarIae LIteraLI VarIatIone, VersIbVsqVe aDornatae. Anno qVo regnat In VngarIa sCeptro raDIante MarIa éXeqVans gentIs Vota CUpIta sVae. U. ott (1741).

Horányi, Memoria III. 248. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schwaiger *András*, könyvkereskedő Pozsonyban, hol 1858. jan. 15. meghalt 65. évében. — Munkái: 1. *Bey Andreas Schwaiger* Buchhändler zu Pressburg sind nachstehende Bücher zu haben. 1795. (1791—1795. Pressburg.) — 2. . . . 1796—1798. U. ott. — 3. . . 1799—1800. U. ott. — 4. *Verzeichnis* einiger alten und neuen Bücher, welche bei A. S. zu haben sind. U. ott, 1801. — 5. 1. *Fortsetzung* vom J. 1802. U. ott. — 6. 5te Fortsetzung 1805. U. ott. — 7. 12. Fortsetzung. 1808. U. ott. — 8. 14. *Fortsetzung*. U. ott, Év n. — 9. 15. *Fortsetzung*. Pressburg, 1811. — 10. 16. *Fortsetzung* 1811. U. ott. — 11. *Neue Commissions-Artikel* aus Hartleben's Verlag bey A. S. in Pressburg zu erhalten. 1812. — 12. *Verzeichniss* der Verlags- u. Commissions-Bücher, welche bey A. S. zu haben sind. U. ott, 1820. — 13. *Verzeichniss* der neusten Bücher, welche . . . bey A. S, zu haben sind. U. ottt, 1822. — 14. *Verzeichniss* derjenigen Bücher, welche bey A. S. zu haben sind. U. ott, 1825.

Petrik Bibliogr. és gyászjelentés.

Schwaiger *Antal* L. *Svaiger*.

Schwaiger *Filibert*, bölcseleti doktor. — Munkája: *A vassavas* benzylaetherről és átalakulásáról. A bölcsészettudori fok elnyerése végett a budapesti m. kir. tudományegyetem bölcsészeti karához benyújtotta. Budapest, 1879.

A m. n. múzeumi könyvtár példányából.

Schwanda *Gusztáv*, a magyar folyam és tengerhajózási részvénytársaság főfelügyelője. — Munkája: *A Hult-féle forgó-gőzgép*. Bpest, 1903. (Különny. a Technologiai Lapokból.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schwanfelder *Ádám*, kántor-tanító, szül. 1842. jan. 2. Lázárföldön (Torontálm.), hol atyja főtanító volt. Sch. az elemi- és reáliskola két alsó osztályát Verseczen végezte, mire 1853-ban Pestre jött az akkor felállított Paedagogiumba. 1860. képesítő oklevelet nyert és a lázárföldi altanítói állást foglalta el, hol négy évig működött. 1866-tól Bresztováczon (Torontálmegyében) tanító;

200—220 gyermek mellett. 1887-ben a klosterneuburgi gazdasági egyesület gyümölcsfametszési mintáiért ezüst éremmel tüntette ki. 1881 óta az archaeologiai és ethnologiai téren működik. Szervezett egy 400 kötetből álló ifjúsági és népkönyvtárt. A helybeli vöröskereszt és tűzoltóegyletnek több év óta elnöke. Több évig gyűjtött érmeit a m. n. múzeumnak, a temesvári múzeum-egyletnek és a pancsovai főgymnasiumnak adományozta. — Irodalmi működését 1861-ben a Die Volksschule cz. bécsi paedagogiai lapban kezdette meg; tanügyi és társadalmi czikkei mindössze 31 lapban jelentek meg. Czikke a temesvári Történelmi és régészeti Értesítőben (VIII. 1892. A bresztováczi római éremleletek.)

Vaday József, Magyar tanférfiak és tanítónők ezredéves Albuma. B.-Csaba, 1896. fénynyom. arczk.

Schwannenfeld *Ignácz János*, orvosdoktor, nagyszombati származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica sistens divisionem febrium. Viennae, 1768.

Szinnyei Könyvészete.

Schwarczel *Adél*, vezető tanítónő. — Munkája: *Földrajz* az elemi népiskola III. osztálya számára. Pályadíjjal jutalmazott munka. Külön vezérkönyvvel. Kiadja a kolozsmegyei róm. kath. tanítótestület. . . . 1901.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schwarczel *József*, orvosdoktor, Esztergommegyei fő- és m. kir. törvényszéki orvos, szül. 1806. február 28. Váczon; tanult ugyanott és Pesten az egyetemen; 1831-től a pesti szent Rókus-kórház másodorvosa volt, két évig, 1834—49. Komárommegye főorvosa volt és Tatán tartózkodott. 1849 végén Székesfejérvárra költözött. 1851. február 11. Esztergommegye főorvosává s a város díszpolgárává választották. Meghalt 1879. november hó 13-án Esztergomban. — Czikkei a Zeitschrift für Natur- und Heilkundeban (1850. 9. sz. Correspondenz. Stuhlweissenburg, 24. sz. Das Bürgerspital zu Stuhlweissenburg, 1852. II. 2. sz. Einige Worte über das Graner Bitterwasser.). — Munkája: *Nosocomium* civium Pestiensium ad Sanctum Rochum . . . Pestini, 1834. — Nevét Schwarczlnek és Schwarzelnek is írták.

Bugát-Flór, Magyarországi orvosrend Névsora 1840-re. Pest 45. l. — *Rupp*, Beszéd 158. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Esztergom és Vidéke* 1879. 50. sz. és gyászjelentés.

Schwarczel *Sándor*, műegyetemi tanár, szül. 1847. decz. 9. Tatán (Komáromm.); előbb a m. kir. államvasutak osztály-mérnöke, cs. kir. mérnökkari t. hadnagy volt. A kir. József-műegyetem helyettes-tanárává meghivatott 1875. máj. 2.; az út-, vasut-, víz- és híd-építészet egyik tanszékére rendes tanárnak kineveztetett 1876. okt. 24. A mérnöki és építészeti szakosztály dékánja volt az 1882—83. tanévben. — Czikkeket írt a M. Mérnök- és Építész-Egylet Közlönyébe (1877. A vasuti vasfelszerkezetek, 1878. A vasuti üzlet befolyásáról a nyomjelzésre, 1879. A trachygraphometer, 4 fam. és rajzokban, 1880. A vasutak valószinű bevételei előzetes meghatározásáról, 4 szöveg ábrával, 1881. A vasuti pályaszin befolyásáról a szénfogyasztásra, 2 ábrával.) — Munkái: 1. *A keskeny pályák* mint a mellékforgalom hivatott eszközei. A m. tudom. Akadémia dicséretével kitüntetett pályamunka. Bpest, 1876. — 2. *A vasuti vasfelszerkezetek*. 4 darab rajzlappal. U. ott, 1878. (Különny. a M. Mérnök- és Építész-Egylet Közlönyéből.) — 3. *Vasuti üzlet* befolyásáról a nyomjelzésre. U. ott, 1878. (Különny. a M. Mérnök- és Építész-Egylet Közlönyéből.) — Szerkesztette a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönyét 1879-től 1882. máj. 29-ig, midőn a titkári állástól is megvált.

Szily Kálmán, A kir. József-műegyetem tanárai és hallgatói 1851—1882-ig. Bpest, 1883. 9. l. — *Kiszlingstein* Könyvészete és a m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schwarczer *Viktor*. L. *Schvarczer*.

Schwarczl *Zsigmond*, kegyestanító-rendi áldozópap és tanár, szül. 1749-ben Váczon, hol a gymnasiumot elvégezte, és felvétette magát a piarista-rendbe. 1767-ben tanulását befejezte. Tanított Nyitrán, Nagy-Kanizsán, Váczon és Pesten, összesen hat évig; a pécsi gymnasiumban 1777-től a költészetet és rhetorikát szintén hat évig tanította. Komáromban gymnasiumi igazgató volt; azonban betegeskedni kezdett és nyugalomba vonult Pestre, hol 1803. szept. 21. meghalt. — Munkái: 1. *Poemata* quae Domino Georgio Klimo Quinque-Ecclesiarum episcopo in grati animi significationem obtulit regium et capitale gymnasium Quinque-Ecclesiae ob donatum ab eo studiosae iuventuti Xenium litterarium ineunte anno 1777. voluntate eiusdem praesulis publici juris facta. Hely n. — 2. *Gratulatio* Ill. ac Rev. D. D. P. L. e Com. Eszterházy rel. Tertio Kalendas Junii quo die solemnia inaugurationis suae ingenti omnium ordinum plausu celebravit, a Regio Archi-Gymnasio Q. E. oblata. Quinque-Ecclesiis, 1781. — 3. *Oratio* ad litterarios adolescentes, coram nobilissimis utriusque reipublicae viris habita Quinque-Ecclesiis . . . anno 1785. dum solemnia inaugurationis academiae Jaurino Quinque-Ecclesiis transpositae, haberentur. Pestini. — 4. *Laudatio* funebris quam honoribus piae memoriae Excell. Ill. ac Rev. Dni Pauli Ladislai e comitibus Esterházy de Galantha Quinque-Ecclesiarum episcopi . . . adornavit et prima solemniorum exequiarum die 14. Kalendas Januarias dixit 1798. Quinque-Ecclesiis.

M. Hirmondó 1781. I. 376. l. — *Horányi*, Scriptores Piarum Scholarum II. 661. l. — *Katona* Historia Critica XLI. 631. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schwartner *Imre*, ág. ev. lelkész. — Munkái: 1. *Gedächtniss-Predigt*, auf Seine k. k. Maj. Franz den Ersten bei der am 22. März 1835. feierlich begangenen Trauer-Andacht in der evang. Kirche zu Bösing... Pressburg. — 2. *Predigt* bei der feierlichen Einweihung des neuerwählten Superintendenten der evang. Gemeinden A. B. im Kreise diesseits der Donau... Herrn Franz Samuel Stromszky, in der Kirche der evang. Pressburger Gemeinde gehalten am 15. July 1835. U. ott, 1835. — 3. *Dass auch die Auflösung* unserer frommen und glücklichen Verbindungen gut sei. Abschiedspredigt gehalten vor der evang. Gemeinde A. C. in Bösing 9. Mai 1841. U. ott, 1841. — 4. *Antrittspredigt* am 6. Juni 1841. im Bethause der evang. Gemeinde zu Oedenburg. U. ott, 1841.

Petrik Bibliogr. III. 346., IV. 85. l.

Schwartner *Márton*, bölcseleti doktor, egyetemi tanár, szül. 1759. márczius 1. Késmárkon (Szepesm.), hol szülei gazdag kereskedők voltak; a gymnasiumot szülővárosában és Pozsonyban végezte; innét a göttingai egyetemre ment, hol a történelmet, statisztikát és diplomatikát tanulta. Hazájába visszatérve Prónay László báró csanádi főispán hívta meg gyermekei nevelőjének; miután három évig nevelősködött, Késmárk városa nevezte ki iskolájához conrectornak, hol 1784—86-ig működött; ekkor a soproni gymnasiumhoz nevezték ki tanárnak. 1788. márcz. 12. elhagyta Sopront, miután a pesti egyetemen a diplomatika és heraldika tanszékére II. József császár, protestáns vallása daczára, kinevezte, egyszersmind az egyetemi könyvtár őrévé tette. Évi fizetése 1791-ben 600 frtról 800 frtra emeltetett. Ezen állásában maradt haláláig. I. Ferencz király 1801. február 21. magyar nemességre emelte. Miután a statisztikai tanszékért háromszor hiában folyamodott, 1810-ben a király 400 frt évi személyes pótlékkal kárpótolta. 1809-ben a pozsonyi ág. ev. gymnasium könyvtárára 500 frt alapitványt tett, hálából, mert ott nyerte

legnagyobbrészt kiképeztetését. Pestmegye táblabirája is volt. Meghalt 1823. aug. 15. Pesten. Halála után 12,000 kötetből álló könyvtárát a késmárki lyceumnak hagyta 15,000 frt alapítványnyal, s ezenkívül 15,000 frtot a késmárki szegény leányok kiházasítására. — Munkái: 1. *Introductio* in artem diplomaticam praecipue hungaricam. Cum III tabulis aeri incisis. Pestini, 1790. (2. bőv. és jav. kiadás öt táblával. Buda, 1802. Ism. Allg. Literatur Zeitung, Jena, 1791. I. Bd. No. 51., Zeitschrift von und für Ungern 1802—3., Annalen, Wien, 1810. I. 231. l., Tudom. Gyűjtemény 1819. VIII—XII. Magyarul Perger János ford. némi változtatásokkal és bevezetéssel. Pest, 1821.) — 2. *De gente Croviaca* Hungariae regum stripis Arpadianae haereditario successionis juri non adversa disservit. Pestini, 1791. (Ezen munkájáért, melyben az Árpád-ház kihalását bizonyította, I. Ferencz királytól arany szelenczét és fizetésének évi 200 frttal való szaporítását kapta.) — 3. *Statistik* des Königreichs Ungarn. Ein Versuch. U. ott, 1798. (2. jav. és bőv. kiadás. Buda, 1809—11. Három kötet. 3. kiadás 1815. U. ott. 1813—15-ben Frankfurtban franczia nyelven is megjelent, Wacken N. fordításában. Ism. Annalen der Literatur 1810. III. 19. l.) — 4. *De scultetiis*, per Hungariam quondam obviis, commentatus est. Budae, 1815. — Arczképe: rézmetszet névtelenül és Stadec rajza, metszette Rahl 1808.

Zeitschrift von und für Ungern III. 1803. 336. l. — *Hormayr's* Archiv 1814. 431. l. — *Annalen* és *N. Annalen*, Wien, 1809. II. Intelligenzblatt 32. l., 1811. I. 243. l. — 1823: *Hazai és Külf. Tudósítások* II. 14., 15. sz., *M. Kurir* II. 16., 17. sz., *Ver. Pest-Ofner Zeitung* 67., 68. sz. — *Tud. Gyűjtemény* 1823. VIII. 120., 1829. XII. 72. lap. — *Allg. Literatur Zeitung*. Halle, II. 1824. I. 7. l. — *Die Biene* 1830. 4. sz. — *Melczer, Jakob*, Biographien. Kaschau. 1832. 234. l. — *Fejér*, Historia Academiae. Budae, 1835. 137. l. — *Kiss János*, Emlékezései. I. 40—51., 129., 130. l. — *Müllner Mátyás*, A soproni evang. főtanoda története. Sopron, 1857. — *Nagy Iván*, Magyarország Családai. X. 107. l. — *Kelet Népe* 1876. 243. szám. — *Szinnyei-Vuskovich*, Magyar irók Névtára. Pozsony, 1876. 233. lap. — *Pauler Tivadar*, A budapesti egyetem története. B.-pest, 1880. — *Doleschall, E. A.*, Das erste Jahrhundert... Bpest, 1887. 45., 64. 68. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Illéssy-Pettkó*, A királyi könyvek. Bpest, 1895. 191. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 996. lap. — *Kazinczy Ferencz* Levelezése X—XII., XVI. — *Irodalomtörténeti Közlemények* VII. — *Márki Hugó*, S. M. és a statisztika állása a XVIII. és XIX.-ik század fordulóján. Bpest, 1905.

Schwartner *Róbert*, városi tanácsos Késmárkon, ahol született; 1848—49. részt vett ő is a szabadságharczban; azután a hirlapíró pályára lépett; Szatmárt és Eperjesen hirlapokat alapított és szerkesztett; míg szülővárosába visszatérve, 1881-ben alapította a Karpathen-Post cz. hetilapot. Előbb járásbiró volt, majd városi tanácsos lett Késmárkon, hol 1897. márcz. 24. meghalt 68 éves korában.

Karpathen-Post 1897. 12. sz.

Schwartner *Sámuel*, jogi doktor, ügyvéd Budapesten, hol 1875. október 12. meghalt 75-dik évében. — Munkája: *Assertiones* ex jurisd rudentia univer:a et scientiis politicis. Pestini, 1825.

Petrik Bibliogr. és gyászjelentés.

Schwartzer *Antal*, a siketnémák intézetének igazgatója, szül. 1780. jan. 16. Szekszárdon (Tolnam.); a gymnasiumot Kalocsán és Pécsett végezte; azután a pesti egyetemre ment jogot tanulni. Ezen időben tervezték a süket-némák intézetének felállítását Pesten. Ezen czélból 1801-ben Schwartzert Bécsbe küldték, hogy az ottani cs. süket-némák intézetének tanításmódját és berendezését tanulmányozza. 1802-ben a váczi süketnéma intézethez első tanítónak kineveztetett. Simony Antal igazgató halála után, 1808-ban ő lett az intézet tanára, 1831. márcz. 1. igazgatója; az ő idejében és tanítási rendszerével fölvirágzott az intézet, sőt rendszerét másutt is alkalmazták. Meghalt 1834. decz. 29. Váczon. —

Munkái: 1. *Első esméretek* a siketnémák számára. May szerint. Kérdésekkel bővítette és a nyelv tanulásban való gyakorlásra alkalmaztatta. Buda, 1817. (2. kiadás. U. ott, 1823. Németűl is. U. ott, 1817. és 1823.) — 2. *Magyar nyelvtanító könyv* a siketnémák számára. U. ott, 1817. Három rész. (Németűl. U. ott, 1817.) — 3. *Lehrmethode* zum Unterrichte der Taubstummen in der Tonsprache, für Lehrer. Mit dem Hand-Alphabete. U. ott, 1827. — Nevét Schwarczernek és Schwarczernek is írták.

Hazai és Külföldi Tudósítások. 1831. II. 2. sz., 1836. I. 11. sz. — *Jelenkor* 1835. 11. sz. — *Oesterr. National-Encyclopaedie.* Wien, 1837. IV. 610. l. — *Ponori Thewrewk József*, Magyarok születésnapjai. Pozsony, 1846. 7. l. — *Petrik* Bibliogr. III. 349. l.

Schwartzer *Ferencz* (babarczi), orvos-sebészdoktor, egyetemi magántanár és elmegyógyintézet-tulajdonos, szül. 1818. nov. 25. Babarczon (Baranyam.); orvosi tanulmányait a bécsi egyetemen végezte, a szabadságharcz kitörésekor 1848. azonban hazajött és mint törzsorvos szolgált végig Guyon tábornok mellett. A világosi katasztrófa után az üldözések elől külföldre menekült és itt különösen az elmegyógyászattal foglalkozott. Bejárta Francziaországot és megismerkedett az elmegyógyászati intézményekkel. 1850-ben tért vissza Magyarországba és ekkor megalapította Budán magán-elmegyógyintézetét, mely akkor az első ilynemű intézet volt. 1860—1866-ig a pesti egyetemen az elmegyógyászat magántanára volt. 1878-ig állott az intézete élén és ekkor annak vezetését fiának Sch. Ottónak engedte át. A helytartótanács kinevezte az állandó közegészségügyi bizottság tagjává, mely bizottságban több éven keresztül az elmegyógyászati ügyek előadója volt. 1864-ben Buda város képviselőjévé választotta. Megkapta a kir. tanácsosi czímet, a Ferencz József-rendet, megelőzőleg pedig a tudomány és művészeti aranyérmet. Tagja volt az országos közegészségügyi tanácsnak. A lipótmezei tébolyda az ő tervei szerint készült és az ő felügyelete alatt épült. Magyarországon ő alapította meg az elmegyógyászati tudományt és ezen törekvésében Balassa János volt támogatója; a bécsi és budapesti kir. orvosegylet, a kir. magyar természettudományi, a német elmekórtani és a törvényszék lélektani társulat tagja volt. Meghalt 1889. márcz. 2. Budapesten. — Czikkeket írt a Zeitschrift für Natur und Heilkundeba (1852—56); az Orvosi Hetilapba (1858); a Gyógyászatba (1864—66) sat. — Munkái: 1. *A lelki betegségek* általános kór- és gyógytana, törvényszéki lélektannal. Orvosok, egészségügyi hivatalnokok és törvényszéki birák számára. Pest, 1858. — 2. *A budai magán elme- és ideg-gyógyintézet* tudósítója és tizenkét évi működésének eredménye. Buda, 1864. (Németűl: U. ott, 1864.). — 3. *Jelentés* a budai magán elme- és ideggyógyintézet orvosi működéséről 1865-ben. U. ott, 1866.

Szinnyei Könyvészete és Repertoriuma III. Természettudományok. (Czikkei). — *P. Napló* 1889. 62. sz. — *Egyetértés* 1889. 62. sz. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 558. l.

Schwartzer *Géza*, előbbinek fia, a budai főgymnasium végezte után bölcselethallgató lett a budapesti egyetemen s a török, perzsa és arab nyelvek tanulására adta magát, azonban már 1879. május 31-én meghalt Budapesten 22. évében. — Munkái: 1. *Török közmondások*, ford. és részben magyar közmondásainkkal egybevetette. Bpest, 1878. (Ism. Egyh. és Isk. Lap 6. sz.) — 2. *Török-magyar társalgó.* U. ott, 1878. (Török-magyar czímmel és szöveggel).

Hon 1879. 150. sz. (Erődi Béla). — *Kieslingstein* Könyvészete és gyászjelentés.

Schwartzer *János Lajos* báró, esztergomi kanonok, szül. 1734-ben Rügen szigetén; atyja, ki svéd nemes családból származott, kapitány volt egy lovas ezredben, fiát is a Sparr ezredbe, mely

Stralsundban feküdt, zászlótartónak adta be; S. az akkori svéd-porosz háborúban csakhamar lovas-vadász századossá lépett elő. 1756-ban hadi fogságba került és Stettinbe szállították. Fogságából szabadulva, Bécsbe utazott, hol Denis Mihály jezsuita költővel ismerkedett meg, kinek rábeszélésére áttért a róm. kath. vallásra. 1767-ben már a pozsonyi káptalan tagja volt; 1770. esztergomi kanonok lett; 1771. febr. 9. pedig nagyszombati plébánossá választották. Nemsokára csasari apáttá és apostoli protonotáriussá is kineveztetett. 1779. ápr. 23. lemondott plébániájáról és elnyerte az ujonnan visszaállított nyitrai nagyprépostság javadalmát, megtartván ezúttal az esztergomi kanoniát is. Mint ilyen cz. bozoni püspökké neveztetett ki. Midőn 1780. Lukácsy János nyitrai káptalani helytartó meghalt, a káptalan reá bizta az egyházmegye kormányzását. Kezdetben ezen megbizatásának meg is felelt, de később folytonos utazgatással töltötte idejét. Így az 1782—83. telet is egy orosz herczeg kiséretében Francziaországban töltötte. Ezen költséges kedvtelése következtében az anyagi tönk szélére jutott, és közel 34,000 frtnyi adósságba verte magát. Az esztergomi káptalan ennélfogva 1783-ban zár alá vette jövedelmét s a 800 frtnyi személyi járandóságon felül lévő összeget lefoglalta. Ugyanezen évben II. József császár, miután a megengedett időn túl tartózkodott külföldön, összes javadalmaitól megfosztotta. 1794-ben azonban ismét sikerült neki a váczi káptalanban javadalomhoz jutnia. Kortársai mint jeles szónokot ismerték. Meghalt 1801. decz. 18. Cadixban, hol utolsó éveit töltötte. — Munkái: 1. *Lobrede* auf den heiligen Stephanus König von Ungarn. Gehalten an dessen Festtage in der Domkirche zu Tyrnau. Tyrnau, 1771. — 2. *Rede* an . . . Herrn Anton Grafen von Réva, Bischoffen zu Neutra, . . . als er das Bissthum antrat, gehalten zu Neutra 1780. den 15. Novemb. U. ott. (Latinul. U. ott, 1780.) — Nevét Schwarzernek is írták.

Wurzbach, Biogr. Lexikon XXXII. 336. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Kollányi Ferencz*, Esztergomi kanonokok. Esztergom, 1900. 380. l.

Schwartzer *Ottó* (babarczi), orvosdoktor, főrendiházi tag, m. kir. udvari tanácsos, egyetemi magántanár, elmeideggyógyintézeti főorvos, Schwartzer Ferencz orvosdoktor-író fia, szül. 1853. decz. 22. Budán; orvosi tanulmányait a budapesti egyetemen végezte, hol 1877. nyert orvosdoktori oklevelet. Atyja mellett kizárólag az ideg- és elmegyógyászat tanulmányozásának szentelte idejét. 1878-ban már a budai magánelmegyógyászati intézet vezetője lett. Tudományos működése folytán kiváló helyet foglal el a jelenkor elmegyógyászai között. 1883 óta az orsz. közegészségügyi tanács tagja. 1885. a budapesti egyetem jogi fakultásán a törvényszéki lélek- és elmekórtan magántanárává képesíttetett. Szilágyi Dezső megbizta az igazságügyi orvosi tanácsra vonatkozó törvényjavaslat kidolgozásával, majd a tanács életbeléptetése után annak alelnökévé nevezték ki. 1897. a magyar vörös-kereszt egyesület főgondnok-helyettesévé, majd 1898. főgondnokká és 1899. Lajos Győző főherczeg által megbizottá neveztetett ki. Kiváló működéseért még több izben részesült kitüntetésben: megkapta a III. oszt. vaskoronarendet, a Medsidje-rendet és a szent Száva-rend csillagos középkeresztjét. Ezenkívül a német lovagrend tagja, több külföldi érdemrend tulajdonosa. Tagja a székesfővárosi törvényhatóság bizottságának, az országos szövetség alelnöke, a budapesti orvosi szövetség elnöke; 1900. április 20-án a magy. kir. udvari tanácsosi czímet kapta stb. — Czikkei a Pester medicin.-chirurgische Presseben (1879. Die thermische Behandlung der

maniakalischen Phase der Porchoucuorse); a Jogtudományi Közlönyben (1899. Az orvosi szakértő mint tanu, 1900. Az elmebetegügyi törvényhozás fejlődése hazánkban az utolsó ötven év alatt); a Jogi Lexikonban (1899., 1900., 1903. Törvényszék-elmekórtani rész); a Sociális Naptárban (1906. A gyermek szellemi életének fejlődése). — Munkái: 1. *Die Bewusstlosigkeitszustände* als Strafausschliessungsgründe. Tübingen, 1878. — 2. *A porchoucuorsis* izgultsági szakának thermikus kezeléséről. Bpest. 1879. (Különny. az Orvosi Hetilapból.) — 3. *Die transitorische Tobsucht.* Wien, 1880. — 4. *A babonaság* és beszámíthatóság. U. ott, 1881. (Különny. a Gyógyászatból.) — 5. *Valami* az idegességről. U. ott, 1886. — 6. *Törvényszéki elmekórtani levelek.* U. ott, 1887. (Ism. Budapesti Szemle LIII.) — 7. *Az intézeteken* kívül levő elmebetegek és hülyék statisztikája. U. ott, 1887. (Különny. a Gyógyászatból.) — 8. *A törvényszéki elmekórtan tankönyve.* Krafft-Ebing művének ford. U. ott, 1888. (Előszó 1885. 2. kiadás. U. ott, 1891.) — 9. *A szerelem* physiologiája. U. ott, 1888. — 10. *Az álomról.* U. ott, 1888. (Különny. a Gyógyászatból.) — 11. „*Csák*", Vörösmarty Mihály tébolyalakja. U. ott, 1890. (Németül is. U. ott, 1890. Ism. Ung. Revue.) — 12. *Psychiatriai jegyzetek.* U. ott, 1894. — 13. *Az elmebetegek* jogvédelme. U. ott, 1895. — 14. *Közigazgatási elmekórtan.* U. ott, 1897. — 15. *A magyar szent korona* orsz. vöröskereszt-egylete Nachlup Adolf üdülőház szabályzata és házirendje. U. ott, 1899. — 16. *A magyar szent korona* orsz. vöröskereszt egylete központi irodájának szolgálati, ügyviteli és fegyelmi szabályzata indokolással. U. ott, 1899. — 17. *A m. orsz. vöröskereszt-egylet* Erzsébet kórházának alapszabályzata indokolással. U. ott, 1899. — 18. *Az állami elmegyógyintézeti* orvosok helyzetéről. U. ott, 1900. (Kül. ny. az Orvosi Hetilapból.) — 19. *A gyermek* szellemi életéből. U. ott, 1901. (Németül. U. ott, 1901.) — 20. *Psychiatrische Festrede.* U. ott, 1901. — 21. *A magánorvoslás* díjazásának kérdése a biróság előtt. U. ott, 1901. (Különny. az Orvosi Hetilapból.) — 22. *A m. orsz. vöröskereszt-egylet* ápolónői tanfolyamának, ápolónői intézetének és szabadságolt ápolónőinek szabályzata indokolással. U. ott, 1901. — 23. *A m. orsz. vöröskereszt* tudósító irodájának szervezeti szabályai. U. ott, 1901. — 24. *A m. és osztrák vöröskereszt* társulat közös központi értesítőirodájának szervezeti szabályai és ügyrendje. U. ott, 1901. — 25. *Az elmebetegügyi* törvény alapelvei. U. ott, 1902. — 26. *Psychiatriai beszéd* a békésvármegyei elmegyógyító intézetnek bemutatásakor a békés-gyulai közegészségi egyesület közgyűlésén. U. ott, 1902. — 27. *Az elmegyógyintézetek* ablakrendszerének kérdéséhez. U. ott, 1902. (Különny. az Orvosi Hetilapból.) — 28. *Az elmebetegügyi törvény.* Előadói tervezet. U. ott, 1903. — 29. *Das ungarische Rote Kreuz.* U. ott, 1904. — 30. *A m. szent korona országai vöröskereszt-egyletének* története. U. ott, 1904. (Gróf Csekonics Endrével együtt.) — 31. *Az elmebetegügyi törvényre* vonatkozó életbeléptetési és végrehajtási rendelet előadói tervezete. U. ott, 1903. — 32. *A korlátolt beszámíthatóság.* U. ott, 1907. (Klinikai Füzetek XVI. 12.) — 33. *A gyermek* lelki világából. U. ott, 1907. (Ism. Budapesti Hirlap 128. sz.) — 34. *Jahresbericht* pro 1894. sat. évenként.

Kürschner, Joseph, Deutscher Literatur Kalender 1902. Stuttgart. 1003. h. – *Ország-Világ* 1894.48. sz. 1900.18. sz. arczk. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 557., II. Pótlék 1904. 579. l. — *Petrik,* Magyar Könyvészet 1886—1900. és m. n. múzeum könyvtár példányairól.

Schwarz *Adolf,* rabbi, szül. 1846. júl. Ádász-Tevelén (Veszprémm.); atyjától ki rabbi volt, nyerte első Talmud-oktatá-

sát; azután a pápai gymnasiumban és a bécsi egyetemen tanult bölcseletet. 1867. a boroszlói izr. theologiai seminariumba lépett és az egyetemen bölcseletet hallgatott; 18 évig Karlsruheban városi rabbi volt; 1893 óta a bécsi theologiai seminariámban tanár. — Munkái: 1. *Ueber Jacobi's oppositionelle Stellung* zu Kant, Fichte und Schelling. Breslau, 1870. — 2. *Über das Indisches Kalenderwesen.* U. ott, 1872. — Többi munkáit a The Jewish Encyclopedia felsorolja.

The Jewish Encyclopedia New-York, XI. 117. l.

Schwarz *Adolf,* hirlapíró; meghalt 1880. jan. 14. — Vidéki lapokba több czikket és verset írt Csetkő és Csethenyi névvel.

Politikai Újdonságok 1880. 3. sz.

Schwarz *Ármin,* hirlapíró, szül. 1845. aug. 8. Keszthelyen (Zalam.); tanulmányait Keszthelyen, Győrött és Budapesten végezte. 1874 óta hivatásszerűleg foglalkozik hirlapírással; 1876 óta a Pester Lloyd országgyűlési tudósítója. Sokat fordított magyarból és francziából németre, nevezetesen magyarból Jókai műveinek nagy részét, francziából Zolának Rougon-Macquart-ciklusát. Czikkei a Pester Lloydban (1897. 193. sz. Gregor Berzeviczy, 1900. 113. Valentin Balassa, 1901. 308. 308. sz. Madame de Maintenon und ihre Sekretärin, 1905. 176. sz. Aus der Sagenwelt des Judenthums sat); az Egyenlőségnek is munkatársa. — Álneve: Jean qui rit.

Ország-Világ 1887. 10. sz. arczk. 1894. 17. sz. arczk. — *Kürschner,* Deutscher Litteratur-Kalender 1892. Stuttgart 1003. h. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 906. l.

Schwarz *Artur,* orvosdoktor egyetemi magántanár, szül. 1855. júl. 1. Budapesten; egyetemes orvosi tanulmányait a budapesti egyetemen végezte. 1879—80. Korányi tanár klinikáján mint gyakornok volt alkalmazásban, 1880—83. pedig a bécsi közkórházban mint gyakornok és mint másodorvos működött. 1884. Budapesten telepedett le. 1886—95. a nyilvános ambulatoriumban az ideggyógyászati osztály vezetője volt, 1895 óta pedig az általános poliklinika VI. ideggyógyászati osztályának főorvosa. 1889. az idegkór és gyógytanból magántanári képesítést nyert. Rendkívüli tagja az országos közegészségügyi tanácsnak. — Czikkei az Orvosi Hetilapban (1881. A hörgőterek lefutása a tüdőben, 1886. Az agy hatásáról a gerinczagy visszahajlási működésére. 1887. A Laudry-féle felhágó heveny hüdésről); az Archiv für Psychiatrieban (XIII. Zur Lehre von den Haut- und Sehnenreflexen); a Wiener med. Wochenschriftben (1883. Zur Kenntniss der functionellen Herzinsufficienz, Zwei Fälle von Porpura rheumatica complicirt durch acute Aorteninsufficienz); a Gyógyászatban (1887. Az agybeli localisatio tanának jelen állásáról); írt még a Jubiláris dolgozatok cz. munkába (1890.). A gyakorlati orvostan haladásába (1896.) és a M. Orvosi Archivumba.

Pallas Nagy Lexikona XVIII. 557. l. — *Hőgyes* Emlékkönyve 412., 801. l. — *Petrik M.* Könyvészet 1886—1900.

Schwarz *Bódog* (Félix), az Athenaeum könyvnyomda részvénytársaság igazgatója. — Czikke a Budapesti Szemlében (1886. XLV. A takarékpénztárakról). — Munái: 1. *Ágiótanulmányok.* Budapest, 1883. (Különnyomat a Nemzetgazdasági Szemléből). — 2. *Pénzrendszerünk* megváltoztatása. A m. tudom. Akadémia által a «Magyar Kereskedelmi Csarnok» díjában részesített pályamunka. U. ott, 1884. (Különny. a Nemzetgazdasági Szemléből).

Kisslingstein Könyvészete.

Schwarz *Dániel,* soproni származású. — Üdvözlő verset írt Parschitius Dániel tiszteletére a Pia Vota… cz. munkába (Lipcse, 1679.).

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 2. rész. 165. l.

Schwarz *Dávid.* — Munkája: *Aufruf* an die Israeliten des löbl. Sároser Comitates. Kaschau, 1846.

Petrik Bibliogr.

Schwarz *Ede,* orvosdoktor, tudományos utazó, szül. 1831. szept. 18. Miskolczon (Borsodmegye) szegény izraelita szülőktől, kikkel egy éves korában Pestre költözött, hol 1845-ben a kegyesrendiek gymnasiumába lépett; 1848—1849-ben honvéd volt és Szent-Tamásnál kitüntette magát. 1849-ben orvosnövendék lett Bécsben, hol különösen Hyrtl támogatta, és 1856-ban nyert orvosdoktori oklevelet; aközkórházban alkalmaztatott és oly hírnévre tett szert, hogy 310 folyamodó közül őt szemelték ki a Novara-expeditio orvosának. 1857. ápr. 30. kelt útra; 1859. aug. 2. tért vissza betegen. Csak annyi ideje volt, hogy utazásának orvosi és anthropologiai részét kidolgozhatta. Meghalt 1862. szept. 22. Bécsben. — Munkái: 1. *Über Körpermessungen* zur Diagnostik der Menschenrassen. Wien, 1859. (Angolul is; mintegy 7000 mérésről szóló jelentés). — 2. *Reise* der österreichischen Fregatte Novara um die Erde, in den Jahren 1857., 1858., 1859. Medizinischer Theil. U. ott, 1861. Tíz fa- és kőnyom. rajzzal, egy rézmetszetű képpel és 3 melléklettel. — 3: *A system of anthropological* investigations. U. ott, 1862. Négy kőny. szines rajzzal és a szövegbe nyomott fametszetekkel. — Czikkeit felsorolja Szinnyei Könyvészete.

Reich Ignácz, Beth-El. Pesth, 1862. V. 20. l. — *Allg. Illustr. Juden-Zeitung.* Pesth, 1862. 42. sz. — *Wurzbach,* Biogr. Lexikon XXXII. 286. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 996. l.

Schwarz *Frigyes,* orvosdoktor, közkórházi főorvos Pécsett (Baranyam.), hol 1902. aug. meghalt 54 éves korában. — Czikkei az Orvosi Hetilapban (1874. Epehólyagvízkór, Kizárt sérv műtéte). — Munkái: 1. *Szülésznők* kézikönyve. Pécs, 1892. — 2. *Szülészeti* és nőgyógyászati közlemények. Bpest, 1895. (Klinikai Füzetek V. 6.). — 3. *A bábaügy* hazánkban. U. ott, 1899. (Klinikai Füzetek IX. 5.) — 4. *A szülészeti* therapiából. U. ott, 1900. (Különny. a Gyógyászatból).

Vasárnapi Ujság 1902. 34. sz. (Nekr.). — *Petrik M.* Könyvészet 1886—1900.

Schwarz *Gábor,* bölcseleti doktor, rabbi. — A M. Zsidó-Szemle munkatársa. — Munkája: *A Pesito Jeremiás* könyvére. Bölcsészetdoktori értekezés. Bpest, 1895. (Különnyomat a M. Zsidó Szemléből.)

Petrik M. Könyvészet 1886—1900.

Schwarz *Gottfried,* theologiai doktor, ág. ev. superintendens és tanár, Sch. Sámuel kereskedő és városbiró fia, szül. 1707. nov. 19. Iglón; hat éves korában Lőcsére került iskolába, hol hét évig maradt. Miután atyja a kereskedői pályára szánta, a magyar nyelv elsajátítása végett Csetnekre és Osgyánba küldte; miután e helyeken tanulását elvégezte, nét Eperjesre ment az ottani iskolaigazgatóhoz, Toperczer Péter Pálhoz élelmezésre és szállásra; két év mulva pedig 1726. a jenai egyetemre; négy évi itt időzése után a 21 éves ifjút meghívták a lőcseiek iskolájukhoz conrectornak és másfél év mulva ugyanott igazgató lett. Az iskolai védnökséggel való kellemetlenségek elszomorították, úgyannyira, hogy külföldre szándékozott kivándorolni, ebben azonban egy családi pör, melyet atyja 15 évig folytatott, megakadályozta; ezért 1734-ben Pestre jött, hogy itt ügyvédje mellett a pör kimenetelét bevárja; de három negyed év mulva elvesztette. Miután Lőcsén családi ügyeit rendezte, 1735. elhagyta hazáját. Tudományos híre messze külföldön elterjedt és utazása közben több jeles tudóssal (Bél, Garelli, Marinoni) ismerkedett meg. Marburgban egy évig tartózkodott és 1739. Halléba érkezett, hol felolvasásokat tartott és 1740. a mesteri fok elnyerése végett vitatkozott. 1742-ben az osna-

brücki rectori állást fogadta el, hol 1749-ig működött. Ekkor a hessen-casseli tartomány-gróf meghívta Rintelnbe superintendensnek és első theologiai tanárnak; előbb a helmstädti egyetemen doktoratust tett (in absentia). Meghalt 1788. nov. 28. Rintelnben. — Munkái: 1. *Initia religionis christianae* inter hungaros ecclesiae orientali adserta. Eademque a dubiis et fabulosis narrationibus repurgata. Dissertatio historico-critica auctore Gabriele de juxta Hornad. Francofurti & Lipsiae, 1739. (Az akkori győri püspök 1739-ben utánnyomatta s egy harmadik kiadása is megjelent 1749-ben Kolozsvárt.) — 2. *Dissertatio* de sensibus et quae Deo tribuuntur sensationibus. Halae, 1740. — 3. *And. Dudithii* ab Horeowitza Episcopi tunc Tiniensis orationes quinque in Concilio Tridentino habitae, quarum posteriores duae nunc primum e Msc. prodeunt, cum Appendice orationum duarum quas Georg. Drascowich in eodem Concilio habuit. Praefatus est ac Dissertationem de vita ac scriptis Andr. Dudithii adjecit Lorandus Samuelfy. (Schwarz G. álneve.) U. ott, 1742. — 4. *Imperator Justinianus* M. Slavicae genti vindicatus. Schediasma historico-philologicum. Wittenbergae, 1742. — 5. *Oratio* de optima studiosam juventutem instituendi ratione, habita in gymnasio Osnabrugensi, cum munus rectoris capesseret. U. ott, 1743. — 6. *Programma* de sonorum sine mente editorum insidiosi illius lingvarum cultoribus vitii, origine. U. ott, 1743. — 7. *Idea* boni consulis; in memoriam consulis Osnabrug. Guil. Frid. de Blechen. U. ott, 1744. — 8. *Trias* observationum grammaticarum quibus totidem codicis sacri veteris testamenti loca illustrantur. U. ott, 1744. — 9. *Decadum* Antonii Bonfinii editio nupera Posonio-Viennensis iusto pretio aestimata schediasma literarium et historicum quo ad actum oratorium in gymnasio sanatorio Osnabrugensi ad d. 10. Septembr. h. l. q. c. instituendum bonarum maecenates fautores atque amatores invitare debuit voluit . . . U. ott, 1745. — 10. *Commentatio* super Malachiam cap. I. Rintelii, 1746. — 11. *Tetras* observationum sacrarum, quibus totidem codicis sacri V. T. loca illustrantur. Osnabrugi, 1746. — 12. *Programma* rei nummariae e medio aevo specimen. U. ott, 1747. — 13. *Elementa* logicae theoreticae. Osnabrugi et Lemgoviae, 1748. (Editio nova Rintelii, 1754.) — 14. *Unvorgreifliche* Gedanken von dem Vorzuge der neueren Weltweisen vor den alten. Osnabrück, 1748. — 15. *Oratio* de zeli et charitatis in persona theologi concordia ex officio dicta cum in academia Hasso-Schvavenburgica quae Rintelii floret theol. professoris primarii a. 1749. munus adiret. Rintelii. — 16. *De iusta* censura hymnorum qui publicis ecclesiae alicuius usibus commode serviant occasione novae editionis hymnarii Rinteliensis disserit et ad annuam synodum die 15. Octobr. a. 1750. celebrandam . . . invitat. U. ott. — 17. *Samuel* rex Hungariae qui vulgo Aba audit ex historico et simul numario monumento tam nomini quam populo suo restitutus hallucinationibus et erroribus non paucis, quos actis suis sanctorum ad d. IV. Septembr. scriptores Antverpienses jactantius affricarunt, de eadem fidelia deletis subsecivo studio . . . Lemgoviae, 1761. — 18. *Versuch* einer Beurtheilung der kritischen Schwänke über den 16. Psalm in einem sogenannten kritischen Collegio. Rinteln, 1764. — 19. *Recensio* critica Schmeizeliani de numis Transylvanicis commentarii. Supplementa, emendationes et illustrationes perpetuas continens. U. ott, 1764. — 20. *Flores* sparsi ad tabulas pignori relictarum XIII civitatum saxonicarum terrae Scepusiensis in Hungaria superiori. U. ott, 1765. — 21. *Originum* et occasuum Transilvaniae

auctore Laurentio Toppeltino recensio critica cum appendice diplomatum aliquot omnia maxime ad natales gentis Saxonicae in magno principatu Transilvaniae inque comitatu Scepusiensi superioris Hungariae asserendos et illustrandos ... U. ott, 1766. — 22. *Stromateus* dissertationum de sacra domini coena. U. ott, 1766. — 23. *Annorum* vitae Tharahhi et Abrahami conciliatio chronologica. U. ott, 1778. — 24. *Recensio* critica epitomes rerum ungaricarum auctore Petro Ranzano. Cum triplici appendice insignium ad memoriam diplomatum duorum et criseos singularis editionis epitomes Ranzani Prostat Lemgoviae, 1774. — 25. *Anzeige* von des Herrn Grafens Wolfgangi de Bethlen historiarum dacicarum libri XVI. als einem nach dem gedruckten ersten und ungedruckten andern Theil zum Verlag ganz ausgefertigt liegenden Werke. Lemgo, 1774. — 26. *Entlarvte Bulle* Pabsts Sylvester des II., die er an den heiligen Stephanus König in Ungarn abgeschickt haben soll. Samt ihren widergelegten Behelfen aus der Legende Chartuitii und Pabst Gregorii des VII. Briefen ans Licht gestellet. U. ott, 1777. — 27. *Catalogus* scriptorum de rebus omnis generis Hungariae concorporatarum provinciarum gentiumque finitimarum tam typis publice editorum quvam manu exaratarum. Quos hactenus qvidem tractu multorum annorum sumtibusque haud modicis amicorum tamen etiam et honestissimo instituto prolixe faventium liberalitate comparavit, collegit inque pluteis in praesens suis asservat ... Rintelii, 1784. — 28. *Exercitationes* oratione prosa et vorsa dicendi scribendique quas vel pro tempore vel unius lingvae acuendae gratia composuit olim, nunc in unum congestas edidit ... Lemgo, 1781. — Számos czikkei közül felemlítendők a Bidermann, Actis scholast. (V. 526. l. Verzeichniss der sämmtlichen Rectoren und Conrectoren des Gymnasii zu Leutschau in Ober-Ungarn von 1520 bis auf diese Zeit, 1745.); a Hamburger ... Nachrichtenben (1750. 71. sz. Recension von Jac. a Mellen Series Regum Hungariae e nummis aureis, 87. sz. Anmerkungen über des seel. Herrn Schmeizel's Siebenb. Gold- und Silbermünzen); a Rintelnische Anzeigenben (1768. 47—50. sz. Wolfgangi Bethlen historiarum libri, 1769. 42. sz. Beschreibung des Species-Thalers und Guldens, von dem neuen Reichsfürsten Grafen Karl von Battyány geschlagen); a Hamburger Beyträgeben (1741. 282. l. Cerographia Hungariae s. Notitia de insignibus et sigillis etc. recensuit); a Walch, Neueste Religionsgeschichteben (Th. V. 173., VII. 345. l. Von dem Zustande der Socinianer in dem heutigen Grossfürstenthume Siebenbürgen).

Bod, M. Athenas 236. l. — *Horányi*, Memoria III. 236. l. — *Klein*, Nachrichten I. 466. l. — *Unterhaltungsblatt.* Pressburg 1814. 84. — *Melzer, Jakob*, Biographien berühmter Zipser, Kaschau, 1832. 130. l. — *Nemzeti Társalkodó* 1834. II. 10. l. — *Oesterr. National-Encyclopaedie.* Wien, 1837. IV. 612. l. — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XXXII. 291. l. — *Figyelő* XXVIII. 227. l. — *Allg. Deutsche Biographie* XXXIII. 237. l. — *Petrik* Bibliogr. — *Zoványi Jenő*, Theol. Ismeretek Tára III. 130. l.

Schwarz *Gusztáv*, jogi doktor, egyetemi rendes tanár, szül. 1858. január 1. Budapesten; középiskoláit u. itt végezte; egyetemi tanulmányai bevégezte után kiképeztetését Németországban folytatta. 1884-ben Budapesten ügyvédi irodát nyitott, ugyanekkor a budapesti egyetemen a római jogból magántanári képesítést nyert; 1893. ugyanott a rendkívüli tanári czímet kapta; 1896. Hoffmann Pál nyugdíjaztatása után, a római jogi tanszékre rendes tanárnak neveztetett ki. 1899. jan. 29. a m. kir. udv. tanácsosi czímet kapta. 1901. júl. 26. kinevezték a kereskedelmi és váltójog rendes tanárává, feljogosítva a római jog további

előadására. 1902. a keresztény vallásra tért át. — Czikkei a Jogtudományi Közlönyben (1885—86. Jus variandi és könyvism., 1887. stb. évf. Magánjogi ítéletek kritikai fejtegetése, 1889. Védbeszéd gyilkosság kisérletével vádolt Gnädig Ottó bűnperében, 1890. Jog és döntvényjog, 1901. óta több czikk); a M. Igazságügyben (1885. Az animus domini birálata. Adalék az uralkodó birtoktan revisiójához); írt még a Themis, Jog, Ügyvédek Lapja cz. szaklapokba és még jogi czikkeket a Nemzetbe, a Pester Lloydba stb. A Pallas Nagy Lexikonába jogtudományi czikkeket írt. — Munkái: 1. *A végrendelkezési* szabadság a római jogban. Jogtörténeti tanulmány. Bpest, 1881. — 2. *A jogi seminariumok* kérdéséhez. U. ott, 1884. — 3. *Új irányok* a magánjogban. U. ott, 1884. (M. Jogászegyleti Értekezések XIX.) — 4. *Magánjogi esetek.* A hazai jogi seminarium használatára. U. ott, 1885. — 5. *A pactum reservati domini* dominii. Magánjogi tanulmány. U. ott, 1885. — 6. *A tulajdonfentartás.* (Pactum reservati dominii) hatálya. Magánjogi tanulmány. U. ott, 1886. (Különny. a Jogtudom. Közlönyből.) — 7. *Pénzbeli tartozások.* U. ott, 1887. — 8. *A tulajdonátruházás* kellékeül ingóknál az átadás megkivántassék-e? Jogászgyülési vélemény. U. ott, 1889. (Különny. a Jogtud. Közlönyből.) — 9. *Magánjogi fejtegetések* felsőbirósági határozatok kapcsán. U. ott, 1890. — 10. *Magánjogunk* felépítése. U. ott, 1893. (M. Jogászegyl. Értekez. 81.) — 11. *A házassági jogról* szóló törvényjavaslat birálata, ellenjavaslattal. U. ott, 1894. — 12. *A részletügyletek* törvényhozási szabályozásáról. U. ott, 1897. — 13. *Az ági öröklés* kérdése. Jelentés és vélemény. U. ott, 1898. — 14. *Római jogi gyakorlatok* seminariumi használatra. II. Stammler Rudolf, Institutio-gyakorlatok kezdők számára. Ford. Schiller József és Mautner Rezső. 1898. III. Válogatott czímek a digestákból. Mandati vel contra, (lib. XVIII. tit. I.). 1898. IV. Justinianus institutiói latinul és magyarul. Ford. Besnyő Béla. 1898. V. Válogatott czímek a digestákból. De hereditatis petitione. (lib. V. tit. II., VI. Dr. Hering Gusztáv, Magánjogi esetek, magyarította és bővítette. II. kiadás.) — 15. *Institutiók* és pandekták. (Előkészítő a római jogra.) Előadásai alapján összeállította Besnyő Béla. U. ott, 1900. — 16. *Ujabb magánjogi fejtegetések.* U. ott, 1901. — 17. *Codificationalis* dolgozatok. U. ott, 1902. — 18. *Az obstructio* jogtana. Felolvasás. U. ott, 1904. — 19. *Még egyszer* az obstructio jogtana. U. ott, 1905. (Különny. a Jogállamból.) — 20. *A jogi személy* magyarázata. U. ott, 1907.

Kisslingstein Könyvészete. — *Képes Családi Lapok* 1894. arczk. — *Ország Világ* 1894. 33. sz. arczkép. — *Pallas Nagy Lexikon* XIV. 997., XVIII. 557. l. — *M. Könyvészet* 1901., 1902., 1904. — *The Jewish Encyclopaedia*, New-York, XI. 118. l. — *Corvina* 1907. 4., 7. sz. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schwarz *György*, német vándorszinész. — Munkái: 1. *Dem Andenken* der am 31-ten März 1800 verschiedenen Frau Therese Gräfin von Eszterházy von Galántha gebohrnen Gräfin von Zierotin. Pest. — 2. *Zur Krönungs-Feyer* Sr. kais. Majestät Alexander des Ersten, Selbstherrscher aller Reussen. Am 28. September 1801. U. ott. — 3. *Die Erlösung*, oder die Schlafenden. Ein Rittermärchen in vier Aufzügen. Die Musik von Herrn Tuczek, Kappelmeister der hiesigen k. Theater. Pesth, 1802.

Petrik Bibliogr.

Schwarz *György*, ág. ev. lelkész, szül. 1799. szept. Brassóban; tanult ugyanott és 1818—19. a tübingeni egyetemen; visszatérve a brassói ev. iskolánál alkalmazták segédtanítónak, 1826. társtanítónak, 1829. pedig lektornak. 1832. azonban előbb blumenaui külvárosi, majd 1835. Brassó-városi lelkész lett;

1846. szept. 3. Höltövényben (Brassóm.) lelkésznek és 1856. okt. 5. a bárczasági káptalan dékánjának választották meg. Meghalt 1858. júl. 7-én Brassóban. — Munkája: *Rede* zur Gedächtnissfeier des Joseph Litsken, Wohlthäters der ung.-evangelischen Kirche zu Kronstadt, gehalten den 10. Sonntag nach Trinitatis 1839. Kronstadt. — Kéziratban: Skizze zur Geschichte in sonderheit Siebenbürgens vom Jahre 1848 bis 1853.; Zur Geschichte der evangelischen Gemeinde in Heldsdorf.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexicon III. 279. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schwarz *Ignácz*, orvosdoktor, szül. 1867. júl. 17. Nyitrán, hol a gymnasiumot végezte; az orvostudományokat a bécsi egyetemen hallgatta és orvosdoktori oklevelet szerzett. — Irodalmilag 1886 óta működik; szakmunkái különösen az orvostudomány történetével foglalkoznak. Munkatársa a Párisban és Beyrutban (Syria) megjelenő Revue international de bibliographie medicale. Czikkei az Egyet. Philol. Közlönyben (1889. I. Pótkötet: Egy mult századbeli magyar orvos könyvének ismertetése); a Természettudományi Közlönyben (1891. Magyar alchimisták); a Vasárnapi Ujságban (1893. Magyar orvosok mint költők, 1895. Magyar orvosok orosz szolgálatban). — Munkái: 1. *Die Geschichte* der Medizin in Ungarn. Bpest, 1890. (Különny. az Ung. Revueből.) — 2. *Die medizinischen Handschriften* der königl. Universitätsbibliothek in Würzburg. Beschreibendes Verzeichniss mit literarhistorischen Bemerkungen. Nebst zwei Anhängen (Anatomia Cophonis. Anatomia Richardi Salernitani). Würzburg, 1907. — Zsebnaptárt is adott ki 1902-től Budapesten.

Eisenberg, Ludwig, Das geistige Wien. Wien, 1893. II. 437. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányaiból.

Schwartz *Illés*, «izraelita». — Munkája: *Öröm*, mellyel Méltgs Németh-Ujvári gróf Batthyány Kázmért, midőn 1837. évi kisasszony hava 11-kén Siklós városába érkezett, mint szeretett földesurát idvezli. Pécs. (Költemény.)

Petrik Bibliogr.

Schwarz *János*, ág. ev. iskola-igazgató, külföldi származású; a bártfaiak 1668. nov. hívták meg rektornak, hova 1669. márcz. 7. megérkezett; innét később Löcsére hívták meg igazgatónak; 1674-ben azonban Löcséről elűzték és ő Wittenbergbe ment, hol az evang. theologiát tanította; később pedig superintendens lett Querfurtban. — Munkái: 1. *Institutiones* rhetoricae in usum iuventutis suae. Bartphae, 1670. (Igy adja Klein a munka czímét.) — 2. *Breviarium* Logicum, Methodo licet ex parte nova, Habitui tamen ipsi ex naturae suae conditione ita applicata, ut non parum Discentium juvetur Intellectus & Memoria: Suggestis simul iis, quae in aliis Libris Logicis desiderari videbantur. Primum quidem in privatum usum concinnatum, Jam autem ad desiderium suorum Discipulorum Luci . . . expositum . . . U. ott, 1670. — 3. *Exercitatio* Theologica De Peccato tam in genere, quam in specie, Quam adspirante Numine Sacro ex Praelectionibus in Lyceo suo Publicis adornatam, In Examine Autumnali; Cui Dies 16. Octobris A. R. S. M.DC.LXXI. dictus est, Viris Omnium Ordinum ac aetatum Honoratissimis, Dn. Patronis atque Promotoribus suis, jugi Pietatis & Observantiae cultu Colendiss. Iuventutem Scholasticam Examinaturi, tanquam Examinandi & placide disquirendi quoddam exemplum submisso vultu proponit Praeses... Responsuro Stephano Goebelio, Schönensi Transylvano. U. ott. — 4. *Amoris-Honoris* TEKMHPION, Quod Nuptiis Auspicatis Et non unis consummatae Soterias & optatae Niceterias decoribus dotatis, Viri-Sponsi, Adm. Rev. . . . Dn. M. Johannis Baieri, Quondam Ampl.

Fac. Phil. Wittenb. Adjuncti Dexterrimi; nunc vero Ecclesiae Varaliensis Pastoris... Virginem-Sponsam Mariam, ... Samuel Pomarius ... in Atheneo quod Eperiessini est, Professor Publicus ... In sacra casti thalami jura concedebat, Die XXIII. Febr. Anni ... M.DC.LXXII. Sacrabat & acclamabat ita observantiam suam testaturus, Beneque ominaturus. U. ott. — 5. *Conclusiones* Theologicae articuli, de Mysterio S. S. Trinitatis, quas in Gymnasio Leutschoviensi publicae disquisitioni subiiciunt studiosis theologiae, pro arbitrio dominorum patronorum defensuri. U. ott, 1672. — 6. *Conclusiones* Theologicae articuli de creatione a studiosis theologiae ventilatae. U. ott, 1673.

Klein, Nachrichten II. 366. lap. — *Szabó Károly*, Régi M. Könyvtár II. 336., 346., 350., 352.

Schwartz *János* (Magister Joannes Schvarcius), ág. ev. püspök, szül. 1641. Eperjesen, hol középiskoláit végezte. A városi hatóság Tübingába küldte, meglátogatta a strassburgi és 1681. a wittenbergi egyetemet. 1678. magisteri rangot nyert De universalibus cz. értekezésével. 1682. Eperjesre meghívták a költészet és ékesszólóstan tanárának; később a bölcselet és theologia tanára lett. 1687—1706. megszünt Eperjesen mind az evangelikus isteni tisztelet, mind pedig az oktatás. Sch. elfogatván, Murány várába vitetett. Caraffa Antal parancsára 1687. május 9-én börtönbe került, s csakis Lajos, würtembergi herczeg kérelmére, a ki I. Lipót hadseregében szolgált, szabadult meg. 1687. okt. 30. kiszabadulván a fogságból, Pozsonyba menekült, hol tanár és rektor lett. De ott is sok baj érte, üldöztetett s azért rövid idő mulva Eperjesre tért vissza. Innét is bujdosásba kellett mennie. Jobb sorsot ért 1704. decz. 4., mert megnyiltak a város kapui II. Rákóczi Ferencz seregei előtt, s nem sokára új élet kelt az eperjesi evangelikusok körében és ekkor Eperjesen pappá, 1709. a szab. kir. városok és Sáros, Zemplén és Szepes vármegyék superintendensévé választatott. A Rákóczi-féle forradalom leveretése után, úgy az eperjesi egyházat, mint őt is sok keserűség és bánat érte. Meghalt 1728. jún. 9. Eperjesen. — Munkái: 1. *Diatribe* Theologica De Adami ejusque Posterorum Incredulitate, Qvam ... Praeside ... Joh. Adamo Osiandro ... Promotore suo aeviternum devenerando ... Examini submittit... Tubingae, M.DC.LXXVIII. — 2. *Hungaria* respirans. Sive Constantius exultans, furentius exulans, in auspicatissimo Cels. Principis Domini ... Emerici Thököli, Principis ac Domini Partium Regni Hungariae &c. ex castris Hungaricis Reditu, et faustissimo in Urbem Fragariam Parnassumque reseratum ingressu, in suavem periculorum exantlatorum recordationem debitam Honorum Principalium gratulationem, humillimam studiorum inchoatorum commendationem, praesente Cels ... Spectatorum Corona, in Scenam producti a Scholastica Collegii Eperiensis Juventute ... Leutschoviae, M.DC.LXXXII. Egy lapra nyomtatva. (A 3 felvonásból és 32 jelenetből álló iskolai színjáték vázlata az 58 szereplő neveivel.) — 3. *Pomum Eridos*, Sive Veritas Logica in solenni & publico Examine Automnali publicae concertantium disquisitioni per Tres Mentis Operationes exposita & examinata, Philosophiae hodiernae Dubitativae ex parte, Cartesianae opposita, Praeside ... Respondente Georgio Sitnay ... Anno M.DC.LXXXIII. die 4. Oct. in Anditorio Logico. U. ott. — 4. *Jenischer Abschied*, als Der Edle und Wohlgelehrte Herr Johann Sculteti, Beeder Rechten Beflissener, von der Königlichen Freyen Berg-Stadt Altsohl aus Ungarn, Nach seinem glück- und rühmlich vollbrachten Cursu Academico Von der Weltberühmten Fürstl. Sächs. Universität zu Jena sich

wieder in sein Vatterland begeben, Anno 1691. Jena.

Rezik, Gymnasologia. Eperjes, 1767. — *Ribini*, Memorabilia Aug. Conf. in R. Hung. Posonii, 1787—89. I—II. — *Klein*, Nachrichten 1789. I. 366., II. 436. l. — *Wallaszky*, Conspectus Budae, 1808. — *Collegium* Ev. A. C. Eperjessiensis. Cassoviae, 1835. — *Vandrák A.*, Az eperjesi ev. kollegium multjának és jelen állásának részletes rajza. Eperjes, 1867. — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár II., 411., 416. III. 2. rész 148., 396. l. — *Hörk József*, Az ev. Tisza-kerület püspökei. Kassa, 1883. 36. l. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 994. l. — *Irodalomtörténeti Közlemények* 1904. 184., 1906. 43., 45. l. — *M. Könyv-Szemle* 1906. 139. l.

Schwartz *János, Theophil*, orvosdoktor, nemes Sch. János sebészmester, városi tanácsos és Goldfusz Zsófia fia, szül. 1690. márcz. 16. Pozsonyban; 1702. Beszterczebányán tanult; 1704. visszatért Pozsonyba és ott folytatta tanulását, 1709-ben pedig a hallei egyetemre ment, hol 1714. ápr. 25. orvosdoktori oklevelet nyert. Visszatérése után kórházi orvos lett Pozsonyban, hol 1721. ápr. 21. meghalt. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica complectens theses medicas theoretico practicas e I. Aphorismo Hippocratis deductas. Halae Magd. 1714. — Czikkei az Annals Phys.-med. Vratisl. Tent. VII. 202. lapján De lumbrico lato . . ., Tent. XII. 659. l. De pluvia sanguineis guttis colorata.)

Weszprémi, Succincta Med. Hung. Biogr. Cent. II. P. I. p. 185. l. — *Ballus*, Beschreibung der k. Freistadt Pressburg 1823. 175. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schwartz *János, Mihály*, orvosdoktor, pozsonyi származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de haemorrhoidum praeservatione. Praeside Alberti. Halae Magdeb. 1727.

Szinnyei Könyvészete.

Schwarz *János Mihály*, bölcseleti doktor, ág. ev. lelkész, szül. 1774. jún. 16. Kőszegen (Vasm.), hol atyja posztós volt; Sch. Nemes-Csón és Kőszegen végezte alsóbb iskoláit; 1790. a soproni ág. ev. lyceumba került és 1796-ban a wittenbergi egyetemre ment, hol bölcseletdoktori oklevelet szerzett. 1798-ban a jenai egyetemet kereste fel, hol Fichte, Schelling, Griesbach és Ilgen voltak tanárai. Midőn 1799-ben visszatért hazájába, eleintén Sopronban nevelősködött, majd 1800. deczember 8-án az eperjesi egyházközségnek lett lelkésze és ott működött 1850-ig. Kitűnő egyházi szónok és a felsőmagyarországi szabad kir. városoknak húsz évig (1828—1848) seniora volt, kit a tiszai kerület superintendenssé való megválasztásával akart kitüntetni, a mit azonban az akkor már beteges aggastyán nem fogadott el. Félszázados lelkészi működése alkalmával (1850. decz. 8.), melyet az egyházközség nagy ünnepélyességgel ült meg, a jenai egyetem theologiai kara tiszteletbeli doktorrá avatta, a király pedig a koronás arany érdemkereszttel tüntette ki és nyugdíjat engedélyezett neki. Meghalt 1858. febr. 21. Eperjesen. — Munkái: 1. *Wie haben* wir uns auf unsern Tod auf die beste Art vorzubereiten? In einer Leichenrede den 10. October 1802. Kaschau. (Dem Andenken des weiland Joh. Ferd. Ochsz . . . Lehrers u. Predigers der evang. Gemeinde zu Kaschau gewidmet.) — 2. *Den Neugebornen* unserer werthen evangel. deutschen Gemeinde allhier als Taufgebinde dargebracht. Eperjes, 1804. (Neustädter János Károlyival együtt. Az oltást ajánló munka. Ism. Annalen, Wien 1807. II. 129. l.) — 3. *Das Glück* der Erde ist nicht die höchste und letzte Bestimmung des Menschen. Oedenburg, 1851. — 4. *Ein Wort* aus der Zeit der dritten Säcularfeier der Reformation. Leutschau, 1851. — 5. *Ein oft gehörtes*, wenig befolgtes, darum neu zu wiederholendes Wort über das Schulwesen und namentlich das der Volksschule. Kaschau, 1851. (Névtelenül.) — 6. *Fromme Wünsche* beim Anbeginn der zweiten Hälfte des neunzehnten

Jahrhunderts, Kirchliches und Staatliches betreffend. Pest, 1851. — 7. *Abschieds-Mahnung* an seine theuere Eperiesser Gemeinde. Leutschau, 1852. — 8. *Über die Wunder* der evangelischen Geschichte. U. ott, 1853. — 9. *Für die neue Bahn* der Zeit. Kaschau, 1854. — 10. *Worte* des innigsten Dankes, freudiger Empfindungen, heiliger Vorsätze, am dritten hundertjährigen Gedächtnissfeste des theuer errungenen Augsburger Religionsfriedens, als den 23. September 1855 im Hause des Herrn zu Eperies vor dem Altare gesprochen. Pest, 1855. — 11. *Ein feierliches Tedeum* aus Anlass des höchsterfreulichen Ereignisses, der glücklich erfolgten Entbindung Ihrer k. k. Majestät. Abgehalten in der ev. Kirche zu Eperies am 11. März 1855. Kaschau, 1855. — 12. *Das einzig wahre Christenthum* zum fleissigen segenreichen Gebrauche in den Volksschulen. U. ott, 1856. — 13. *Verfall* der ersten Christus-Religion u. vernachlässigte Auferziehung der Kinder . . . — 14. *Ein Wort der Liebe* und des Ernstes über Predigswesen, Religion, Sittlichkeit und Kirchenthum . . . — 15. *Der weise* und würdige Gebrauch des Lebens. Güns, 1851. (A 13. és 14. számú egyházi beszéd kőnyomatban.)

Protestáns Képes Naptár 1857. 47. l. arczk. — *Haan*, Jena Hung. 1858. 121. l. — *Evangel. Wochenblatt* 1858. 10. sz. — *Kolbenheyer Mórics*, Kurzer Lebensabriss des Verstorbenen. (Christus der uns reden macht cz. egyházi beszéd függelékében.) Sopron, 1858. — *Petrik* Bibliogr. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 997. l.

Schwarz *János Jenő*, orvosdoktor, késmárki (Szepesm.) származású, gyakorlóorvos Poprádon. — Munkája: *Tentamen* physiologiae globulorum sanguinis. Dissertatio inaug. Pestini, 1834.

Bugát-Flór, Magyarországi orvosrend Névsora 1840-re. Pest, 91. l. — *Rupp*, Beszéd. Buda, 1871. 158. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schwarz *János*, népiskolai igazgató, szül. 1857. nov. 30. Jánoshegyen (Barsmegye); középiskoláit Körmöczbányán a főreáliskolában végezte, onnét Losonczra ment, hol az ottani állami tanítóképző elvégzése után a magyar és német népiskolákra képesíttetett és azonnal szülőhelyén választották meg ez ottani államilag segélyezett községi népiskola kántortanítójává, hol 1878-ban halottkémmé, 1884. hivatala mellett községi jegyzővé, 1886. tűzoltó-egyleti alelnökké és titkárrá, néhány hó mulva községi közgyámmá, 1890. júl. 2. Barsmegye általános tanítóegyletének főjegyzőjévé lett. Tanítási buzgalmáért a miniszteriumtól 50 frt jutalmat is kapott. 1888-ban a barsmegyei gazdasági egyesülettől az I. arany-díjat, 1890. a Néptanoda pályadíját nyerte el. 1895-ben 18 évi működés után Jánoshegyet otthagyta, hogy Nagy-Teremián (Torontálm.) a községi népiskolai igazgatói állást elfoglalja. — Czikkeket írt a Barsmegyei Hirlapba, Néptanodába és a Barsmegyei Gazdasági Egyesület Közlönyébe.

Vaday József, Magyarországi Tanférfiak és tanítónők ezredéves Albuma. Békés-Csaba, 1896. fénynyom. arczk.

Schwarz *H. József*. — Munkája: *Türr István*. Tört. regény és korrajz. Pest, 1869. Két kötet.

Petrik Könyvészete.

Schwarz *József Sámuel*, hirlapíró és szerkesztő, szül. 1853. április 22. Nagy-Magyaron (Pozsonym.); egy ideig munkatársa volt Scheibe Tódornak Bécsben, hol 1887-ben az ő buzdítására alakult meg az osztrák vendéglősök szövetkezete. Főszerkesztője a Hygiea, az Oesterr.-ungarische Gasthauszeitung és a Neues Wiener Verkehrsjournal cz. szaklapoknak, mely utóbbiba több elbeszélést írt.

Eisenberg, Ludwig, Das geistige Wien. Wien, 1893. 510. l.

Schwarz *József*, orvosdoktor, gyakorló orvos Budapesten; oklevelét 1874. Bécsben szerezte. — Munkái: 1. *Az*

állam mint alkoholizmus-irtó. A X. nemzetközi alkoholizmus elleni kongresszuson előadta. Bpest, (1906. Németül is megjelent.). — 2. *Miért abstinentia és nem temperantia?* Egy fontos orvosi napi kérdés. U. ott, 1906.

Pesti Alfréd, Magyarország orvosainak Évkönyve. Bpest, 1899. 165. l. — *Corvina* 1906. 18. sz. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schwarz *Károly Vilmos*, ügyvéd, szül. 1815-ben Késmárkon; atyját, a ki gyógyszerész volt, korán elvesztvén, gymnasiumi tanulmányait nélkülözések közt szülővárosában végezte s óraadással tartotta fenn magát; a jogot Debreczenben tanulta; innét Pestre ment Theisz ügyvéd mellé patvaristának. Megszerezvén az ügyvédi oklevelet, 1839-ben visszatért Késmárkra, hol előbb városi főjegyző, majd ügyvéd lett. 1848—49. ezred-hadbiró volt a nemzetőrségnél. A szabadságharcz után az ügyvédi gyakorlattól eltiltatott és csak több év mulva, az ügyvédi vizsga újraletétele után, nyert engedélyt az ügyvédi gyakorlatra. Mint buzgó protestáns 1859-ben élénken küzdött az egyház és iskola ügyében a pátens ellen. Több évig egyházi gondnok és a késmárki lyceumnak is 15 évig gondnoka volt. Meghalt 1882. febr. 12. Késmárkon. — Munkája: *Auswahl aus dem poetischen Nachlass von Karl Schwarz.* Késmárk, 1888.

Weber S., Ehrenhalle verdienstvoller Zipser des XIX. Jahrhunderts. Igló, 1901. Fénynyom. arczk.

Schwarz *Károly*, ág. ev. lelkész, szül. 1817. febr. 8. Nagy-Szebenben; tanult az ottani ev. gymnasiumban és 1837-től a berlini egyetemen. Az 50-es években tanár lett a nagyszebeni ág. ev. gymnasiumban és 1862. október 25. lelkész Kundon (Kis-Küküllőm.), honnét 1871. jún. 29. Holczmányba ment szintén lelkésznek, hol 1874. január 11. meghalt. Több évig (1855-ig) titkára volt az erdélyi honismertető társulatnak. — Czikkei a nagyszebeni ág. ev. főgymnasium Programmjában (1859. Vorstudien zu einer Geschichte des städtischen Gymnasiums A. C. in Hermannstadt, 1861. Statuta Scholae Cibiniensis communi consensu et summo studio data ac rata habita a Rev. Capitulo, amplissimoquae loci hujus Senatu solenniter promulgata etc. die 3. April 1643.); az Archiv für Landeskundeban (N. F. II. Die Vermählung des goldenen Zeitalters mit den Gauen von Siebenbürgen, Verzeichniss der von 1492—1539 in Krakau studirenden Siebenbürger); a Siebenb. Quartalschriftben (1859. II. Die Familie «Siebenbürger» in Wien vom 14—16. Jahrhundert.) — Munkája: *Amtshandbuch* für die evang. Pfarrer A. B. in Siebenbürgen. Hermannstadt, 1866. — Kéziratban: Acta Synodalia, két kötet, a nagy-szebeni városi levéltárban.

Trausch-Schuller, Schriftsteller-Lexikon III. 280., IV. 428. l.

Schwarz *Károly*, orvosdoktor, szül. 1833. máj. 29. Hód-Mező-Vásárhelyen, hol atyja Sch. Miksa szintén orvos volt; egyetemi hallgató volt Bécsben és 1861-ben nyert ugyanott orvosdoktori oklevelet. 1867-ben Bécsben telepedett le, hol kórházi és gyakorló orvos volt; egyszersmind fürdőorvos Badenben és Vöslauban. — Az osztrák, bajor és olasz fürdők leírásával foglalkozott.

Hajnal-Album. 1873. 303. l. kőnyom. arczk.

Schwarz *Lajos*, orvosdoktor, pesti származású, gyakorló-orvos Pesten. — Czikke az Orvosi Hetilapban (1857. Emlőfene). — Munkája: *Psammismus.* Dissertatio inauguralis medica. Budae, 1845.

Szinnyei Könyvészete.

Schwarz *Lajos*, Budapesten. — Czikke az Iparügyekben (1895. Czipészek szövetkezete). — Munkái: 1. *A fővárosi ipar* és kereskedelem hanyatlásának okairól. Kivonat a választmány évi jelentéséből. Felolvasás. Bpest, 1903. (Fővárosi keres-

kedők egyesülete kiadása.) — 2. *Előterjesztés* az önálló vámterület ügyében. U. ott, 1905.

A m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schwarz *Márton*, rabbi. — Munkája: *Az israeliták* fohászkodásai az év minden napjaira és különös alkalmakra szerkesztve. Goldenthal után ford. Bécs, 1861. (Magyar és zsidó szöveggel. 2. kiadás: Izraelita imádságos könyv magyar fordítással cz. Bpest, 1883.)

Petrik Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete.

Schwarts *Máté*, ág. ev. lelkész a göttingai kerületben, szepesváraljai származású. — Munkája: *Schats-Kästlein* der christlichen Kleinot aller Evangelien und Episteln auch Kinderfragen nach den 5 Hauptstücken des k. L. Catechismi. Leipzig, 1625.

Figyelő XVIII. 228. l. (Fabó.) — *Szabó-Hellebrant*, Régi M. Könyvtár III. 1. rész 411. l.

Schwarts *Mátyás*, mérnök. — Czikkei a M. Mérnök- és Építész-Egylet Közlönyében (II. 1868. A tüzelőanyag hévképességének meghatározása gyakorlati úton, A folyók és csatornák emésztésének helyes kipuhatolása, III. 1869. Felelet az «Észrevételek»-re, A Humphreys és Abbot által a folyókban és csatornákban folyó víz mozgásáról felállított elméletnek birálata, XVII. 1883. Szabadalmazott rajzoló műszer leírása és használata, tábl.); az Erdészeti Lapokban (1872. A folyó csatorna oldalnyilásán átbukó vízmennyiség meghatározása).

A m. n. múzeumi könyvtár példányaiból.

Schwarz *Mihály*, ág. ev. lelkész; a brassói evang. gymnasiumban tanult és 1781-ben a göttingeni egyetemre ment; zenei tehetségét elméletileg és gyakorlatilag kiképezte, kitűnő jártassággal bírt a hegedű-, zongora- és hárfa-játékban; azért 1787-ben a brassói gymnasiumban mint társtanár (collega) alkalmaztatott, hol a zenét is tanította; egyszersmind városi kántornak választották. 1796-ban városi lelkész lett; 1812. pedig főprédikátor a szent Bertalan templomnál, mely minőségben 1828. meghalt 74 éves korában. — Munkája: *Predigt* bei der öffentlichen Beerdigung der weiland Hochwohlgebornen Frau Martha verwittweten v. Schobeln, geborenen v. Closius, gehalten in der evang. Pfarrkirche in Kronstadt am 26. Nov. 1801. Kronstadt. (Gebauer Simonnal együtt.)

Trausch, Schriftsteller-Lexikon III. 281. l.

Schwarz *Miksa*, bölcseleti doktor. — Munkája: *Kohen Efraim* ó-budai rabbi élete és responsumai. Bölcsészetdoktori értekezés. Bpest, 1887.

Petrik, M. Könyvészet 1886.

Schwarz (Salgó) *Mór*, állami polgári iskolai tanár és hírlapíró, szül. 1848. aug. 13. Kánitzon (Morvaország); a gymnasiumot Nikolsburgban, Csurgón (Somogym.), hol a magyar nyelvet sajátította el és Budapesten végezte, ugyanitt az izr. tanítóképzőt is. Ezután a tanítói pályára lépett és hat évig mint izraelita felekezetű tanító működött. 1875-ben a felső nép- és polgári iskolák számára a földrajz-történeti szakból nyert képesítést. 1874-től a hód-mező-vásárhelyi községi gazdasági felső népiskolában a magyar nyelv, földrajz, történelem, alkotmánytan és természetrajz tanára volt, egyszersmind az iparos-ifjúsági önképző egylet titkára, a negyedik olvasó-népkör alelnöke és az új-utczai gazdakör jegyzője. 1894-ben az ugyanott megnyilt áll. polgári iskola tanárává neveztetett ki. 1896-ban saját kérelmére Kapuvárra (Sopronmegye), 1899. Lippára (Temesm.), 1902. Pásztóra helyeztetett át. 1903 óta a somorjai (Pozsonym.) polgári iskolának tanára. Ujabban családi nevét Salgóra változtatta. — 1874-től az Ábrai Károly szerkesztette Vásárhelyi Közlöny, majd ennek megszüntével az Endrei Gyula szerkesztése alatti Vásárhely és Vidéke cz. lapoknál tíz évig működött; egyide-

jüleg a Szegedi Naplóba is írt czikkeket; 1896—99-ig az általa alapított Rábaközi Hirlap főmunkatársa volt Kapuvárott, egyszersmind a Soproni Naplónak külmunkatársa, 1899—1902-ig pedig a Lippa és Vidékének főmunkatársa. 1902-ben megalapította a Pásztó és Vidéke cz. hetilapot Platthy Adorján szerkesztése alatt. 1903 óta a pozsonyi Nyugatmagyarországi Hiradónak munkatársa, mely lapba 1905. Karlsbadból küldött leveleket és czikkeket, melyekben a fürdőt és a vidék iparát írta le. Irt még a Gross-Becskereker Wochenblattba is a 90-es években. Czikke a Vásárhely és Vidékében (1887. 12. sz. Nagy Tamás 1849—1887.). — Álnevei és jegyei: Veritas, Morvay, —, ═, ○, S. M. 1873—82-ig sat.

Önéletrajzi adatok.

Schwarz *Mór* Budapesten. — Munkája: *A milliomos család*, vagy a corruptio a magyar királyi közlekedési miniszteriumban, vagy hogy lehet az állampénzért pusztákat vásárolni és palotákat építeni. Írta és kiadta. Bpest, 1881.

Kiszlingstein Könyvészete.

Schwarz *Mór*. L. *Székely*.

Schwarz *Mór*, bölcseleti doktor, rabbi. — Munkája: *Emlékbeszéd*, ő császári és királyi fensége László főherczeg úr gyászos elhunyta alkalmából a bicskei izraelita templomban 1895. szept. 14. tartott isteni tiszteleten mondotta. Bpest, 1895.

Petrik, M. Könyvészet 1886—1900.

Schwarz *M. A.* rabbi. — Munkája: *Durch was haben sie* den Sieg errungen? Eine Sabbath-Chamukka-Predigt. Gehalten im Jahre 1851 in der Synagoge zu Gige. Gross-Kanischa, 1851.

Petrik Bibliogr.

Schwarz *M. János Mihály*, rabbi. — Munkája: *Der weise* und würdige Gebrauch des Lebens. Ein Gelegenheitswort am 20. August 1850. bei dem dritten Besuche seiner Vaterstadt. Güns, 1851.

Petrik Bibliogr.

Schwartz *Sámuel*, orvosdoktor, iglón (Szepesm.) származású. — Munkája: *Nonnulla* ad malum Hypochondriacum spectantia. Dissertatio inaug. medica. Praeside Henr. Frid. Delio proposita. Erlangae, 1757.

Petrik Bibliogr.

Schwarz *Sámuel*, rabbi Bánkeszin (Nyitram.). — Munkája: *Die Messias-Zeit*. Erläuterungen der Talmudstellen, die Bezug auf Israels Zukunft haben mit Rücksicht auf unsere Zeit. Pest, 1860.

Petrik Bibliogr.

Schwarz *Simon*, tatárlaki (Kis-Küküllőmegye) származású. — Üdvözlő verseket írt: Supremum In Philosophiam Lauream ... Wittenbergae, 1682. és Syncharmata ... U. ott, 1683. cz. munkákba.

Szabó-Hellebrant, Régi M. Könyvtár III. 2. rész 343., 360. l.

Schwarzenberg *Ernő* herczeg, győri püspök, Sch. János herczeg és Oettingen-Wallenstein Eleonora grófnő fia, szül. 1773. máj. 29. Bécsben. Istenfélő szülői ikertestvérével Ferenczczel az egyházi pályára szánták őt. Már 9 éves korában javadalmat kapott a kölni káptalanban, neveltetése azonban továbbra is a szülői házban történt, a hol a bölcseletet több Jézus-társasági pap felügyelete alatt, a theologiát pedig Tobenz Dániel neufchateli kanonok vezetése mellett végezte. 1792-ben a lüttichi káptalan tagjává neveztetett ki. Miután pedig mindezen káptalanok a franczia háborúk alatt feloszlattattak, 1795. salzburgi, 1797. passaui kanonok lett. 1807. június 26. szentelte áldozópappá a salzburgi érsek Bécsben. 1808. máj. 20. iktattatott be esztergomi kanonoknak. Alighogy Nagyszombatba érkezett, hozzáfogott a magyar nyelv és közjog elsajátításához, úgy hogy szóban és írásban folyékonyan fejezte ki magát nyelvünkön és a köz-, valamint az egy-

házjogban is jártasságra tett szert. 1810. ápr. 17. sasvári főesperessé lépett elő. 1818. szept. a király győri megyés püspökké nevezte ki s 1819. márczius 14. Bécsben püspökké szenteltetett. Meghalt 1821. márcz. 14. Bécsben. — Munkái: 1. *Trauungsrede* bei Gelegenheit der doppelten Vermählung des Fürsten Alfred von Windischgrätz mit Fürstin Eleonore von Schwarzenberg, und des Fürsten Eduard von Schönburg mit Fürstin Pauline von Schwarzenberg. Tyrnau, 1817. — 2. *Epistola Pastoralis*... ad Clerum et populum suum fidelem, quum dioeceseos gubernationem anno 1819. die 24. mensis Martii auspicaretur. (Jaurini.) Ugyanez németül. Oedenburg, 1819.

Zelliger Alajos, Egyházi írók Csarnoka. Nagyszombat, 1893. 471. l. — *Kollányi Ferencz*, Esztergomi kanonokok. Esztergom, 1900. 421. l.

Schwarzenberg *Ignácz*, orvosdoktor, keszthelyi (Zalamegye) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de debilitate erethistica. Vindobonae, 1837.

Szinnyei Könyvészete.

Schwarzenberg *Lajos*, orvosdoktor, pakói (Tolnam.) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. practic.-medica de dolore capitis. Pestini, 1830.

Rupp, Beszéd. 155. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schwarzenfeld *Ferencz*, orvosdoktor, kis-lóznai (Erdély) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medico-practica de febribus intermittentibus. Vindobonae, 1837.

Szinnyei Könyvészete.

Schwarzleitner *Károly*. — Munkája: *Toast*, melyet Bonyhádi Perczel Pál úr és Magyary Kossa Louisa kisasszony egybekelésök napján a nászvendégségben mondott. Pest, 1857. (Német szöveggel is.)

Petrik Bibliogr.

Schwarzmeyer *István*, orvosdoktor, budai származású, gyakorlóorvos Budán. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de dysenteria. Budae, 1835. — Nevét Schwartzmayernak is írták.

Bugát-Flór, Magyarországi Orvosrend Névsora 1840-re. Pest, 67. lap. — *Rupp*, Beszéd. 158. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schwarzer *János Lajos* báró. Lásd *Schwartzer*.

Schweger *Ignácz János*, orvosdoktor, pozsonyi származású. — Munkái: 1. *Panegyricus* Divis Cosmae et Damiano artis medicae tutelaribus in academica S. J. aede S. Joannis Baptistae coram S. P. Q. academico dictus, dum incl. facultas medica Tyrnaviensis eorundem divorum tutelarium celebritatem annuam solenni ritu inchoaret . : . a. a partu Virginis 1773. die 5. Septemb. Tyrnaviae. — 2. *Dissertatio* inauguralis medica sistens anamnesim et examen aegri. U. ott, 1777.

Szinnyei Könyvészete. — *Petrik* Bibliogr.

Schweiczer *Antal*, fürdőtulajdonos. — Munkája: *A gyöngyösi gőzfürdő* rövid leírása. Gyöngyös, 1871.

Szinnyei Könyvészete.

Schweiger *Hermann*, főrabbi. — Munkája: *Székfoglaló*. Tartotta a székesfehérvári orth. izr. hitközség templomában 5662 ab hó 17. Székesfehérvár, 1902.

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schweiger *János Krizosztom*. — Munkája: *Ode* ad nobilissimam auditorum coronam quod se ad audiendas benigne parvulorum responsiones humiliare censuerunt. 1805. Hely n.

Petrik Bibliogr.

Schweiger *Lázár*. — Munkája: *A nagy szám* törvénye. Budapest, 1904. (Különny. a M. Filozófiai Társaság Közleményeiből.)

A m. n. múzeumi könyvtár példányáról.

Schweiger *Zsigmond*, orvosdoktor, gyakorló-orvos Budapesten, fürdőorvos Franzensbadban, az orsz. közegészségügyi tanács rk. tagja, a párisi Société de Médecine levelező tagja; orvosi ok-

levelét 1864. Bécsben nyerte. — Több orvosi czikket irt a szaklapokba. — Munkája: *Franzensbad* gyógyhatányainak ismertetése. Bpest (1874).

Pesti Alfréd, Magyarország orvosainak Évkönyve. Bpest, 1896. 236. l. — *Szinnyei* Könyvészete.

Schweighoffer *János*, bölcseleti doktor, kegyes-tanítórendi áldozópap, főgymnasiumi igazgató, szül. 1870. jan. 27. Nagy-Tevelen (Veszprémm.), 1889. aug. 27. lépett a rendbe; 1894. júl. 2. áldozópappá szenteltetett. 1870-ben tett tanári vizsgát a latinból és németből. Miután több helyt volt tanár, utóbb N.-Károlyban lett házfőnök, helyettes plébános, a róm. kath. egyháztanács és iskolaszék elnöke, az elemi fiú- és leányiskola igazgatója volt. 1906 óta a trencséni kir. kath. főgymnasium igazgatója. — Czikke a rózsahegyi kath. főgymnasium Értesítőjében (1899. Schiller kiválóbb balladái, különös tekintettel arra a kérdésre, hogy mennyire üt el Schiller ballada-stilusa a népballadáétól.)

A magyar kegyes-tanítórend Névtára. Bpest, 1905. 33., 74. l. — *Kalmár Elek*, Középiskolai tanári Névkönyv. Lőcse, 1907. 208. l.

Schweighoffer *Tamás*, kegyes-tanítórendi növendékpap és tanárjelölt, előbbinek testvéröcscse, szül. 1884. decz. 29. Nagy-Tevelen (Veszprémm.); 1903. aug. 27. lépett a rendbe, jelenleg a budapesti egyetemen a bölcseleti kar III. éves hallgatója; szaktárgyai a magyar s latin nyelv és irodalom. — Czikkei a Kalazantinumban (XI. 1906. Drámánk fejlődése, különös tekintettel Vörösmartyra, XII. Egy névtelennek «Az Szigetvárnak veszéséről» cz. éneke és Schesaeusnak «De capto Zigetho» historiája közti párhuzam).

A magyar kegyes-tanítórend Névtára. Bpest, 1905. 26., 74. l.

Schweinits *Gyula* (krajni gróf), m. kir. nyug. honvéd-alezredes, Sch. Frigyes gróf porosz főhadnagy és br. Lichnovszky Antonia' fia, született 1823. augusztus 11. ősnemes sziléziai családból; a porosz katonai intézetekben nevelkedett; a polgári iskolákban és a német egyetemeken tanult. 1848. márcz. az osztrák I. sz. gyalogezredbe lépett hadapródnak Milánóban, hol a torlaszharczban kitüntette magát és ezért ezüst hősérmet kapott; ápr. 1. hadnagy lett és a Radeczky tábornagy főhadiszállásán működött; több csatában kitüntette magát. 1849. aug. főhadnagy lett és Aradon a dandárba osztatott be. 1849 végén Erdélybe vezényeltetett; itt Nemes Ilona grófnőt vette nőül. 1855. ismét a tábornagykarnál alkalmazták Galicziában. 1856-ban makacs betegsége miatt a tényleges szolgálatott elhagyni volt kénytelen. 1868 végén őrnagynak lépett elő; decz. a honvédhuszársághoz neveztetvén ki, a honvédelmi miniszteriumba osztatott, hol ő volt a katonai előadók egyike. A 70-es évek legelején Sch. emlékiratot dolgozott ki, mely a Hentzi-szobor eltávolítását tűzte ki czéljául, ezért mint honvéd-ezredest nyugdíjazták és utolsó éveiben Erdély gazdasági és iparügyeivel foglalkozott. Meghalt 1892 jan. 24. Erdélyben. — A Pester Lloydba 1867—68-ban a hadsereg reformjáról és katonai leveleket írt. Atilla és vörösfrakk cz. czikke a 60-as években feltűnést keltett. — Czikkei a Jahrbuch der k. k. geol. Reichsanstaltban (XVI. 1866. Fossile Pflanzen und Fische von Korniczel in Siebenbürgen); az Erdélyi Gazdában (1886. A határutak szabályozása és rendezése, 1889. A tagosítás és birtokrendezés reformja, 1891. Gazdasági egyletek és szövetkezetek, Mezőgazdasági takarék- és hitelszövetkezetek Erdélyben, 1892. Néhány szó a szövetkezetekről); a Köztelekben (III. 1151. szám. Takarmánytermelés emelkedése Brassómegyében.) — Munkái: 1. *Reduction* der Armee . . . . . 1860. — 2. *Entwurf* einer Reorganisation der Armee . . .

1861. — 3. *Oesterreichs* Zukunft und sein Heer. . . . . . — 4. *Védtörvény* . . . 1866. — 5. *Védkérdés*. . . . 1867. — 6. *Arcolay, Die Neutralität* Oesterreich-Ungarns in einem künftigen Kriege. . . 1869. (Arcolay röpiratával polemizál.) — 7. *Eine Studie* über Fliegende Truppen-Divisionen, fahrende Jäger und Infanterie-Transport-Fahrzeuge. Pest. 1870. — 8. *Studien* über die wirthschaftliche Gegenwart und Zukunft Siebenbürgens und des Szeklerlandes. München, 1876.

Honvéd 1869. 47. sz. arczk. — *Egervári Ödön*, Honvéd-tiszti Törzs-Album 1870. 179. l. arczk. — *Gothaisches geneal. Taschenbuch* der gräfl. Häuser 1891. 983, 1894. 1226. l. — *N. Hirlap* 1892. 291. sz.

Schweitzer *Antal*, cs. kir. telekkönyvi segédtiszt. — Munkái: 1. *A telekadószabályozás* az állandó általános adósorozat tekintetéből az austriai császárságban, az 1857. évi deczember 23. kelt császári nyiltparancs folytán. I. rész. Az állandó telekjövedelmi becslésről. Pest, 1859. (Mutatvány és előfizetési felhivás. Németül. U. ott, 1859.) — 2. *Gyakorlati segédkönyv*. Vezerfonalul a telek- és épület-osztályadónak a Magyarország és volt mellékországai részére kiadott adóideigleneg szerint. U. ott, 1859. (Németül. U. ott, 1859.)

Petrik Bibliogr.

Schweitzer *József*, orvosdoktor, taschaui (Csehország) származású. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de lepra. Pestini, 1835.

Szinnyei Könyvészete.

Schweitzer *József*, kalocsai prépost-kanonok, szül. 1828. szept. 12. Tolnán; fölszenteltetett 1853. aug. 2-án; azután segédlelkész volt, 1859. theologiai tanár Kalocsán és a növendékpapok lelkiatyja, 1886. szentszéki vizsgáló, 1878. ülnök, 1880. czímzetes kanonok, 1888. szemináriumi rektor és az elaggott papok idősb mestere, 1887. valóságos kanonok, 1889. garabi apát, 1899. bácsi prépost, 1901. óta pápai praelátus. — Munkái: 1. *Katholikus hit- és erkölcstani védértekezletek*. Kalocsa, 1903. Két kötet. — 2. *Az emberi természet* fejlődési elméletének kérdése. U. ott, 1904. — 3. *A legszentebb oltárszentség*. Az eredendő bűn káros következményeinek ellengyógyszere. U. ott, 1904.

Schematismus Cleri Colocensis et Bácsiensis 1906. 171. l. és a m. n. múzeumi könyvtár példányairól.

Schwendtner *Mátyás*, Jézus-társasági áldozópap és hitszónok, szül. 1712. okt. 12. Spitalban Karintiában, 1728. okt. 18. lépett a rendbe; csaknem egész életét a német egyházi szónoklatra fordította; hitszónok volt Esztergomban, Budán, Beszterczebányán, Pozsonyban sat. Meghalt 1769. ápr. 29. Budán. — Munkája: *Syncharmaticon* in adventum Excell. Domini constituti novi per Transilvaniam Praesulis per Idyllia instructum. Claudiopoli, 1742.

Stoeger, Scriptores 334. l. — *De Backer-Sommervogel*, Bibliothèque-Bibliographie VII. 855. h.

Schwendtner *Mihály*, róm. kath. budapesti belvárosi apát-plébános, szül. 1820. jan. 6. Pesten; a bölcseletet Nagyszombatban, a theologiát Bécsben hallgatta. 1843. jan. 13. miséspappá szenteltetett fel. Segédlelkész volt Budán a Krisztinavárosban. Az 1848—49. politikai mozgalmakban való részvétele miatt (tábori lelkész volt) hat évi fogságot szenvedett Josefstadtban. 1856. visszatérve Pestre, az elemi iskolákban hitoktatóként működött. 1859. jan. 22. bácsai plébánossá neveztetett ki. 1861. jún. 24. pesti belvárosi plébánossá választották. 1867. apát lett és egyszersmind a kir. gymnasiumok és főreáliskolák érseki biztosa volt. Meghalt 1885. nov. 25. Bpesten. — 1848—49. Bende Mihály álnév alatt az akkori politikai hirlapokba, így a «Nemzeti» hirlapba (1848. decz. 20., 21. a 190. és 191. sz.) forradalmi czikkeket írt.

M. Hirlap 1852. 759. sz. — 1885: *Pesti Hirlap* 325., *Függetlenség* 325., *Egyetértés* 325. sz. — *Némethy, Ludovicus,* Series Parochorum. Strigonii, 1894. 915. l.

Schwenszky *Ármin,* állatorvos, szül. 1846. ápr. 6. Bánát-Komlóson (Torontálmegye); Kecskeméten a VI gymnásiumot, azután a budapesti állatgyógyintézetben az állatorvosi tanfolyamot végezte. Három és fél évig működött mint gyakorló állatorvos Budapesten, azután harmadfél évig állami ösztöndíjas volt a budapesti állatorvosi tanintézetben. 1878. júl. és aug. a Pancsován és Dubováczon uralkodott marhavész elfojtására hivatalosan volt kiküldve. 1878. szept. 1-től 1880. jan. 31-ig mint tanársegéd működött a budapesti állatorvosi tanintézet belkórodáján; 1880. febr. 1-től 1882. ápril végeig pedig a kőbányai m. kir. sertésvesztegló hivatalnál mint főnök volt alkalmazva. 1882. máj. 1-től az állatorvosi főiskolán mint patkolástan-tanító teljesíti szolgálatát. 1896. ő felsége a koronás arany-érdemkereszttel tüntette ki. — Czikkei a Veterinariusban (1878. Új patkolási mód átható szarúrepedéseknél, Közlemény az 1878. évben uralgott keleti marhavészről. Egy anthrax-esetről, 1882. A pata mechanizmusáról, 1884. A különböző patkolások és azok értékéről, 1885. Operált patára való új vasalás, A pata szarujának különböző puhitásai módjairól, Lóvasalási kisérletek Protecteur Lacombe-féle gummibetéttel, 1886. Adatok a lópatkolás történetéhez, Mily esetben képes az állatorvos értelmes és szakszerű vasalás által a hibás patát javítani, a sérült patát gyógyítani, vagy a gyógyítást elősegíteni? 1888. Új pataszögmérő, 1889. Új patakutató-fogó, 1892. Patahengerlobról, 1897. A pata-vérfoltok helyes felismerése és fejlődésük okai, 1899. A rokkant patáról); a Gyakorlati Mezőgazdában (1888. Mérési készülék, melylyel a ló testsúlyának a patára mikénti terheltetését kimutatjuk, 1889. Melyik a legajánlatosabb téli lóvasalás?, A lovakkal való bánásmód tanítása hazánkban, 1891. A szarvasmarha helyes vasalásáról, tekintettel a láb különböző állásai- és járásaira); a Hufschmiedben (1888—1902. Kóssa felsorolja); az Állategészségben (1898. A nyirrothadásról, 1899. A lovak bevágásáról, 1900. Újszülött borjúk hasmenése, 1901. Szarvasmarha csülkeire való födeles patkó, Meggörbült vagy ferde pata javítása). — Munkái: 1. *Mérési kisérletek* a lóláb különböző állásain, különös tekintettel a patára. Bpest, 1889. (Különny. a Veterinariusból). — 2. *Mérési kisérletek* a pata mechanismusáról. U. ott, 1890. (Különny. a Veterinariusból). — 3. *Patkolástani kézikönyv.* A szöveg közé nyomott 184 ábrával. U. ott, 1891. (Nádaskay Bélával együtt. 2. kiadás. U. ott, 1892. [221 ábrával, 3. telj. átdolg. és bőv. kiadás 315 ábrával U. ott, 1898.)

Kóssa Gyula, Magyar állatorvosi könyvészet. Bpest, 1904. 202. l. — *Petrik* M. Könyvészet 1886—1900.

Schwester *Károly József,* orvosdoktor, Vasvármegye rendes főorvosa Szombathelyt. — Munkája: *Dissertatio* inaug. medica de nutritione neo-natorum. Viennae, 1815.

Szinnyei-Flór, Magyarországi orvosrend Névsora. 1840-re. Pest 106. l. — *Petrik* Bibliogr.

Schwetz *Vilmos,* kir. tanfelügyelő Kis-Küküllőm. — Czikkei a Néptanítók Lapjában (1890. Plato és Aristoteles eszméi a köznevelésről, 1891. A budapesti tanítók segélyegyesülete, A magyarországi tanítók országos bizottságából). — Munkája: *Számvetési példatár* az elemi népiskolák II—VI. osztályai számára. Bpest, 1894. Négy kötet. (Lengyel Sándorral együtt. II—VI. 2. kiadás. Számvetési feladattár cz. U. ott, 1901., 1902.)

Néptanítók Lapja 1892. 345. l. — *Petrik,* M. Könyvészet 1886—1900. — *M. Könyvészet* 1901.

Schwicker *Alfréd,* főreáliskolai tanár, Sch. János Henrik tanár fia, szül. 1864. márcz. 22. Nagy-Becskereken; egyetemi

tanulmányait Budapesten végezte és 1887—89. ugyanott tanársegéd volt az egyetem chemiai intézetében. 1890. nyert tanári oklevelet a vegytanból és természetrajzból. 1889 óta tanár a pozsonyi állami főreáliskolában; 1895-től fogva pedig vezetője a pozsonyi állami vegykisérleti állomásnak. — Külföldi szaklapoknak munkatársa. — Munkái: 1. *Adatok* a szulfitek és tioszulfátok konstitutiójához. Bpest, 1889. — 2. *A kálium* átalakulásának sebessége. U. ott, 1894. — 3. *Chemia.* Pozsony, 1901. 11 ábrával. Két rész. (Tudományos Zsebkönyvtár 77., 93.)

Pallas Nagy Lexikona XIV. 1006. l. — *M. Könyvészet* 1901. — *Kalmár Elek*, Középiskolai tanári Névkönyv. Lőcse, 1907. 244. l.

Schwicker *Bruno*, bölcseleti doktor, főreáliskolai tanár, előbbinek testvérbátyja, szül. 1860. szept. 22. Nagy-Becskereken. Tanulmányait Budapesten, Bécsben, Lipcsében és Berlinben végezte. Bölcselet-doktori (1881.) és tanári vizsgálatai (1883. történelem, földrajz) után 1884. mint próbaéves, 1886-tól mint helyettes tanár működött a budapesti V. ker. főgymnasiumnál. 1890. rendes tanár lett az V. ker. állami főreáliskolánál, a hol jelenleg is működik. — Munkatársa hazai s külföldi szak- és kritikai lapoknak. — Munkái: 1. *Az utolsó Cilley* grófok és viszonyuk Magyarországhoz, egy származási táblával. Bpest, 1881. (Doktori értekezés.) — 2. *Magyarország* története képekben. U. ott, 1888. — 3. *Általános földrajz,* különös tekintettel az osztrák-magyar monarchiára. U. ott, 1890. (Atyjának Sch. János Henrik munkájának új kiadása. 7. teljesen átdolgozott kiadás. U. ott, 1893.) — 4. *A térképrajzolás* és olvasás. U. ott, 1892. — 5. *Földrajz* a polgári iskolák számára. U. ott, 1896. Két kötet. (Sch. J. H. munkája, 7. és 8. teljesen átdolg. kiadás.) — 6. *Bártfa,* Vajda-Hunyad, Jaák, Lőcse műtörténeti leírása. (Történeti faliképek), 1896. — 7. *A szent korona* története. U. ott, 1896. — 8. *Földrajz* a középiskolák használatára . . . I. kötet. Előismeretek és Magyarország leírása. U. ott, 1899. (Jablonszky Jánossal együtt.) — 9. *Földrajz.* A felsőbb leányiskolák használatára. U. ott, 1902. Két kötet 256 képpel és 42 színes térképpel.

Kiszlingstein Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XVIII. 558., II. Pótkötet 1904. 581. l. — *M. Könyvészet* 1902. — *Petrik M. Könyvészet* 1886—1900.

Schwicker *János Henrik*, bölcseleti doktor, főgymnasiumi tanár és országgyűlési képviselő, szül. 1839. ápr. 28. Uj-Bessenyőn (Temesm.); tanult a szülői háznál és a reáliskolában, majd a verseczi tanítóképzőben, hol 1856. tanítói képesítést nyert. 1865. tanári vizsgát tett a német nyelv- és irodalomból, földrajzból és történelemből; előbb segéd-tanító volt Verseczen, 1857. tanító lett Csákován és Nagy-Becskereken. 1869-ben báró Eötvös József közoktatásügyi miniszter a budai tanítóképzőhöz igazgatónak nevezte ki. 1871-ben a pesti kir. főgymnasiumban a német nyelv- és irodalom rendes tanára lett; 1873-tól egyszersmind ugyanazon tantárgyak magántanára a József-műegyetemen. 1887-ben a Keresztény-Sziget (Szebenm.) kerülete szabadelvű programmal országgyűlési képviselővé megválasztatott; ugyanúgy a többi választásnál 1901-ig. Meghalt 1902. júl. 7. Budapesten. — Szépirodalmi, paedagogiai, történelmi és publicistikai czikkeket írt 1857-től a következő hirlapok és folyóiratokba: Illustr. Haus- u. Familienbuch (Wien), Mussestunden, Westermann's Monatshefte, Heinrich's Monatshefte, a Bécsben megjelenő österr. Schulbote, Volksschule, Unterrichts-Zeitung, Temesvarer Zeitung, bécsi Presse (magyarországi politikai levelek), Pester Lloyd, Ungarischer Lloyd (főmunkatárs), augsburgi Allg. Zeitung, bécsi Allg. Literatur-Zeitung (1861—78. könyvismertetések). — Czikkei

az Oesterr. Vierteljahrsschrift für kath. Theologie-ban (1868. Kurzgefasste Geschichte der Besitzverhältnisse des Csanáder Bisthums); az Internationale Revüeben (1867. Die neuesten Ansichten über den Ursprung der Magyaren); a Literar. Handweiserben (1867. Die ungarische Literatur seit 1830); a Magazin für die Literatur des Auslandesben (1871. Baron Joseph Eötvös és számos könyvismertetés a magyar történelmi és ethnographiai irodalom termékeiről); a M. Tanügyben (I. 1871. Népiskoláink főhiányairól); a Századokban (1878. Magyarország és a spanyol örökösödési háború, 1884. Felelet Ballagi A. úr bírálatára); a Jaresbericht der Geschichtswissenschaftban (Berlin, 1878. Ismerteti a magyar ujabb történeti irodalmat); a Zipser Boteban (1881. 22., 28. sz.); a Siebenb. deutsch. Tageblattban (1891. 5292. In Weimar und im Goethe-Haus); az Auslandban (1891. Geschmückte Ostereier, Aus dem ungarischen Volksleben); az Ung. Revueben (1892. Die Sabbatharier in Siebenbürgen); az Ung. Weisskirch. Volksblattban (1900. 18. sz. Die Einwanderung der südungarischen Deutschen, 1902. 26. sz. Etwas von den Deutschen in der Zips, 40. sz. Die Deutschen in Südungarn.) — Munkái: 1. *Geschichte* des Temeser Banats. Gross-Becskerek, 1861. (Ism. Bud. Szemle XIV. 1862.) — 2. *Cardinal Martinussi* und die Reformation in Ungarn und Siebenbürgen. Wien, 1867. (Különnyomat az Österr. Vierteljahrsschrift für kath. Theologieből. Ism. Századok 1868.) — 3. *Vezérfonal* a számolási oktatásban. Strehl János munkája 4. kiadása szerint ford. I. rész. A szóbeli számolás a számsorban egytől százig. (A népiskolák I. oszt. számára.) Bécs, 1869. (Nyom. Pozsonyban.) — 4. *Deutsche Sprachlehre*. U. ott, 1870. (3. kiad. 1875., 6. kiad. 1884., 8. kiad. 1890. U. ott. Ism. Bud. Hirlap 1891. 207. sz.) — 5. *Die Katholiken-Autonomie* in Ungarn. Pesth, 1870. (Ism. Uj M. Sion, M. Prot. Figyelmező.) — 6. *Magyarország földrajza* az ált. földirat rövid vázlatával. Népiskolák számára. U. ott, 1870. (2. kiadás. U. ott, 1872. Ism. M. Tanügy 1873., 3. kiadás 1874. U. ott. Ism. Néptanítók Lapja 1870.) — 7. *Die letzten Regierungsjahre* der Kaiserin-Königin Maria Theresia 1773—1780. Wien, 1871. Két rész. (Oesterreichische Geschichte für das Volk XIII.) — 8. *Képek Magyarország történetéből*. Népiskolák számára. Pest, 1871. (2. kiadás: Magyarország története képekben cz. Bpest, 1875., 3. k. 1878. U. ott. Németül. U. ott, 1870. és 1874.) — 9. *Vor den Wahlen*. Pesth, 1872. — 10. *Ein offenes Wort* an die Wähler. U. ott, 1872. — 11. *Általános földrajz*, különös tekintettel az osztrák-magyar monarchiára. Bpest, 1872. (2. kiadás 1874. U. ott. Ism. M. Tanügy 1873., 3. bőv. k. 1877., 4. bőv. k. 1879., 5. bőv. k. 1882., 6. bőv. k. 1888., 7. átdolg. k. 1893. Schwicker Bruno által. 9. k. 1903. U. ott.) — 12. *Die bürgerlichen Rechte* und Pflichten. Aus dem Ungarischen des J. Környei. U. ott, 1873. (2. kiadás.) — 13. *Allg. Geographie*. U. ott, 1874. (2. kiadás.) — 14. *Zur Geschichte* der kirchlichen Union in der croatischen Militärgränze, Wien, 1874. — 15. *Geographie* von Ungarn. U. ott, 1875. (6. kiadás.) — 16. *Deutsches Sprach- und Stylbuch*. U. ott, 1875. (5. kiadás, 8. jav. k. 1885., 10. jav. k. 1889.) — 17. *Ungarn*. Kurzgefasste Darstellung. Wien, 1874. (3. kiadás.) — 18. *Deutsches Stylbuch*. U. ott, 1875—76. Három rész. (3. kiadás. U. ott, 1887.) — 19. *Statistik* des Königreichs Ungarn. Stuttgart, 1877. — 20. *Die ungarischen Schulgesetze*, sammt den ministeriellen Instruktionen und Cirkular-Schreiben zur Durchführung derselben. Bpest, 1877. Három kötet. — 21. *Bajorország és a magyar örökösödési háború*. U. ott, 1878. — 22. *Die Orient-Politik*

Ruslands, von Benjamin von Kállay. Aus dem Ungarischen. U. ott, 1878. — 23. *Geschichte der Serben*, von Benjamin von Kállay. Aus dem Ungarischen. U. ott, 1878. — 24. *Ungarische Hochlandsbilder*. Erzählungen, Jagdabenteuer und Sagen aus den Karpaten. Wien und Teschen, év n. — 25. *Das ungarische Unterrichtswesen* am Schlusse des Schuljahres 1877—78. Budapest, 1879. — 26. *Politische Geschichte* der Serben in Ungarn. U. ott, 1880. (Ism. Századok.) — 27. *Statisztikai tabellák* a föld minden országairól, különös tekintettel Magyarország és az osztrák-magyar monarchiára. Hübner Ottó után átdolgozta. (36 tábla.) Pozsony, 1880 és 1884. — 28. *Die ungarischen Gymnasien*. Geschichte. System. Statistik. Bpest. 1881. — 29. *A német helyesírás* szabályai gyakorlatokkal és helyesirati szótárral ellátva. U. ott, 1881. (Tiber Ágosttal együtt. Ism. Egyet. Philologiai Közlöny.) — 30. *Die Deutschen in Ungarn* und Siebenbürgen. Wien und Teschen, 1881. (Die Völker Oesterreich-Ungarns III. Ism. Századok 1884.) — 31. *Julius Schvarcz* und seine Schriften. Pozsony 1882. — 32. *Geschichte* der österreichischen Militärgränze. Teschen, 1883. — 33. *Die Zigeuner* in Ungarn und Siebenbürgen. U. ott, 1884. (Die Völker Oesterreich-Ungarns XII.) — 34. *Német nyelv- és gyakorlókönyv* a középiskolák alsóbb osztályai számára. Budapest, 1885. — 35. *Das Königreich Ungarn*. Brünn, 1886. (Die Länder Oesterreich-Ungarns in Wort und Bild XII.) — 36. *Peter Pázmány*, Cardinal Erzbischof und Primas von Ungarn und seine Zeit. Köln, 1888. — 37. *Geschichte* der ungarischen Litteratur. Leipzig, 1889. (Ism. Századok, Egy. Philol. Közlöny, Ung. Revue, Bud. Szemle LIX., M. Szemle, Vas. Ujs. 10. sz.) — 38. *Die nationalpolitischen Ansprüche* der Rumänen in Ungarn. Bpest, 1894. — Országgyűlési beszédei a Naplókban (1893., 1896. és 1898.) vannak. — Arczképe: kőnyomat 1871. A magyarországi kath. congressus tagjainak csoportképén.

Néptanítók Lapja 1869. 705. l. — *Történelmi Adattár* Csanádegyházmegye hajdana és jelenéhez. Temesvár, 1871. — *Wurzbach*, Biogr. Lexikon XXII. 380. l. — *Szinnyei* Könyvészete. — *Petrik* Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete. — *Pallas Nagy Lexikona* XIV. 1005., II. Pótkötet 1904. 580. l. — *Kürschner*. Deutscher Literatur-Kalender. Stuttgart, 1892. 1008. h. — *M. Könyvészet* 1901., 1903. — *Sturm Albert*, Országgyűlési Almanach. Bpest, 1901. 355. l. — *Trausch-Schuller*, Schriftsteller-Lexikon IV. 553. l. — 1902: *Egyetértés* 186. sz. — *Budapesti Hirlap* 185. sz. — *Vasárnapi Ujság* 16. sz. arczk. — *Petrik*, M. Könyvészet 1886—1900.

Schwiedland *Frigyes*, franczia nyelvtanár a pesti református főgymnasiumban. — Czikkeket írt a hazai hirlapokba. — Munkái: 1. *Franczia nyelvtan*. Pest, 1862. (Kolozsvár, 1863. Ism. M. Sajtó 1863. 76., 77. sz. 3. olcsó kiad. Elméleti és gyakorlati franczia nyelvtan iskolák, intézetek számára és magánhasználatra cz. Budapest, 1879.) — 2. *Praktisches Lehr- und Übungsbuch* der französischen Sprache. Pest, 1864. — 3. *Franczia nyelvtan* iskolai használatra és magántanulók számára, négy folyamban. U. ott, 1874—76. 2. jav. és bőv. kiadás. Bpest, 1883.) — 4. *Statistique* Viticole. I. Partie. Viticulture de la Hongrie 1860—1873. Par Charles Keleti. Traduit par . . . U. ott, 1876.

Petrik Könyvészete. — *Kiszlingstein* Könyvészete és a m. n. múzeumi könytár példányairól.

Schwimmer *Aurél*, jogi doktor, ügyvéd Pozsonyban, hol 1905. május 15-én meghalt 31 éves korában. — Munkája: *Fifine*. Eredeti operette. 3 felv., szövegét és zenéjét írta. (Először adták a budapesti Magyar Színházban 1902. márczius 21-én.)

Budapesti Hirlap 1905. 134. sz. — *Vasárnapi Ujság* 1905. 21. sz. (Nekr.)

Schwimmer *Dávid*, orvosdoktor, gyakorlóorvos Pesten. — Munkája: *Der nützliche Rathgeber* für Curgäste im Kaiserbade (zu Ofen). Pest, 1835.

[1] Szinnyei Könyvészete.

Schwimmer *Ernő*, orvos-sebész-doktor, kórházi főorvos, egyetemi rendkívüli tanár, kir. tanácsos, szül. 1837. nov. 21. Pesten; az orvosi tanulmányok első két évfolyamát szülővárosában, a többit pedig Bécsben végezte, hol 1861-ben orvosdoktorrá avattatott. Ezután mint a bécsi közkórház alorvosa különböző osztályokon működött, leghuzamosabban Sigmund és Hebra tanárok mellett. Négy évi kórházi szolgálat után Egyptomba utazott, hogy a keleten előforduló endemikus bőrbajokkal behatóbban foglalkozzék. Félévi egyptomi útjából Pestre hazaérkezve, nagy lelkesedéssel igyekezett szakmájának míveléséhez hozzáfogni; azonban semmiféle támogatásban nem részesülvén, kénytelen volt egy ideig általános gyakorlattal foglalkozni, míg végre Rózsay főorvos engedelmével a szent Rókus-kórház egyik osztályán levő bőrbetegeket észlelhette. Később saját költségén járó betegek számára rendelőintézetet nyitott. 1870—71-ben a bőrbántalmak tanából magántanári képesítést nyert és ezentúl kizárólag szakmájának élt. 1875-ben a szent Rókus-kórház hevenyfertőző osztályának rendelő orvosává neveztetett ki és hosszú fáradozás után kieszközölte, hogy ezen osztályon a bőrbetegek számára néhány szobát berendeztek. 1878—1879. rendkívüli tanári czímet kapott, 1891—92. pedig rendkívüli tanárrá neveztetett ki. Főorvosa volt a szt. István-közkórház bőrbetegosztályának. Tevékeny részt vett a magyar fürdőügyi mozgalmakban, mint a lipiki fürdő tulajdonosa. Ezt a szlavoniai fürdőt nagy virágzásra emelte. A magyar dermatologusok és urologusok egyesületének elnöke, az üllői-úti fővárosi közkórház bőrbeteg-osztályának főorvosa, az országos balneologiai egyesület alelnöke, a Congrès international de dermatologie és a budapesti kir. orvosegylet üléselnöke, a londoni dermatological section tiszteletbeli, a párisi Société de dermatologie de France, valamint a bécsi dermatologische Gesellschaft és a deutsche dermatologische Vereinigung választmányi, a kir. m. természettudományi társulat, valamint a m. orvosok és természetvizsgálók állandó központi választmányának rendes, az országos közegészségi egyesület és a magyar orvosi könyvkiadó társulat alapító és választmányi tagja volt. 1897. decz. 12. a magyar dermatologiai társaság, 25 éves tanári jubileumára, mint a modern dermatalogia megteremtőjének tiszteletére az egyetem sebészklinikájának tantermében ünnepélyt rendezett. Meghalt 1898. febr. 25. Budapesten. — Czikkei az Orvosi Hetilapban (1863. A bőr idült beszűrődése, Az izzag, 1864—65. Vázlatok Egyptomból, 1866. A közönséges bubor egy esete. Pemphigus vulgaris, 1868. Az idült bőrbajok önállóságáról, 1869. A helybeli gyógymód és átrakodás idült bőrbajoknál, 1870. A csalánküteg, 1871. A fejbőrről levált fejgombolyag, Plica polonica, 1875. Orvosi jelentés a budapesti általános poliklinikáról: Történeti és megfejtő észrevételek, Részletes jelentés a bőr- és bujakorosztályról, 1876. A salicilsav gyógyhatása egyes heveny kütegeknél, 1877. Adat a késői bujasenyv kórtanához, 1878. A himlővel járó hegképződés elleni újabb gyógyeljárás, 1879. Trichorrhexis barbae nodosa, Párisi kórházak, 1880. A festenyes bujakórról, 1881. A bőrbetegségek rendszertanáról, 1883. Xanthoma, 1884. A pityriasis rubra kórisméjéhez, 1885—86. A bujakóros bántalmak gyógykezelésének mai állása, A bőrgyógyászat befolyása a többi orvosgyógytudományi szakokra, 1887. A bőr és nyak hártyák gümőkórja, 1889. A pellagra-kérdéshez Magyarországban, Vissza-

